

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

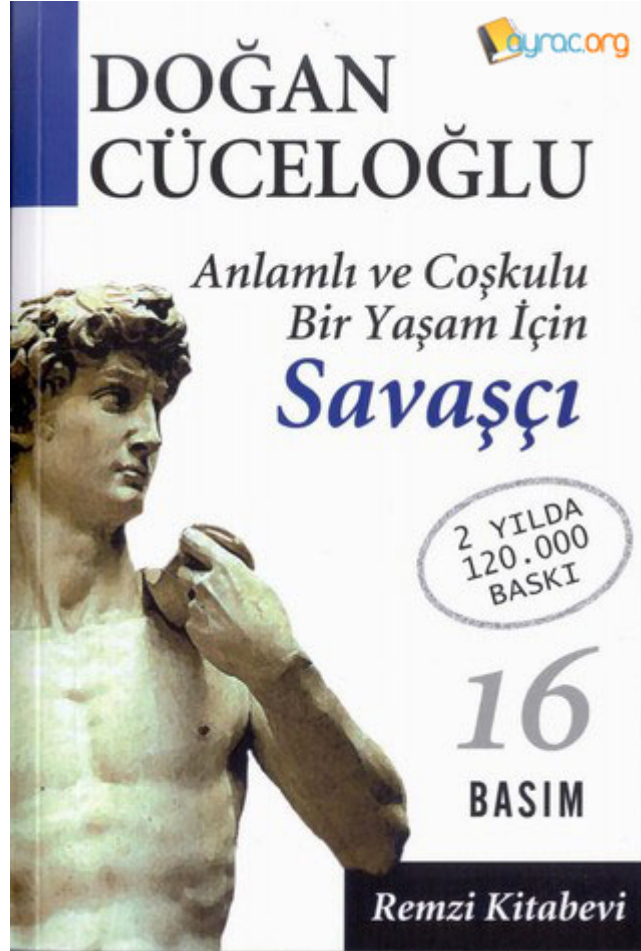
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DOĞAN CÜCELOĞLU
ANLAMLI VE COŞKULU BİR YAŞAM İÇİN
SAVAŞÇI

Tarayan Yaşar Mutlu

www.yasarmutlu.com

www.kitapsevenler.com

Bu e—kitap taslak halindedir. Okumayı zorlaştıracı tarama hataları içerebilir. Bu taslak sürümü okurken düzeltir ve düzeltilmiş sürümü bizimle paylaşmak isterseniz memnun oluruz.

WEB: <http://ayrac.org>

İletişim: ayrac.org@gmail.com

MANİFESTO

Ayraç, 2005'in Ağustos ayında mevcut yayınevlerinin, kitap fiyatlarını ısrarla çok yüksek tutması temelinde, teknolojinin de nimetlerinden yararlanarak, meraklı okuyucuyu bazı kitaplarla kolay buluşturabilme düşüncesinden hareketle, kitaplik.madpage.com alan adında, "Kitaplık" adıyla yayına başladı. Kısa bir süre, kitaplik.wordpress.com alan adında yine WordPress temelli olarak yayın hayatına devam etti. Buradaki ömrümüz de kısa olmadı ama oldukça iyi bir kitleyle buluştuk WordPress'te... Mart 2007'de de kendimize ait bir alan adında ve Ayraç olarak yolculuğa devam ediyoruz.

Ayraç'ı oluşturan ekip, yayınevi deneyimi olan kitapseverlerdir.

Öncelikle bazı konulara açıklık getirelim:

1. Türkiye'de Orhan Pamuk dışında hiçbir yazar, kitap satışlarından %20'den daha yüksek bir telif hakkı alamazlar. Hatta çoğu yazar, kitabı için yayıncıdan telif ücreti almaz, alamaz... Aldığınız bir kitabın gelirinin büyük bölümü yayınevilerine, kitabevlerine ve aracı dağıtımcılara gitmektedir.
2. Kafka, Joyce, Poe gibi telif hakkı olmayan yazarların kitaplarının satışından elde edilen gelir tamamen yayıncıya ve yukarıda saydığımız gruba (çevirmene çeviri bitince bir kerelik cüz'i bir ücret verilir) kalır.
3. Kitapların basımında dolaylı da olsa ağaçlar kullanılır.
4. Türkiye'de yayıncılık sektörü, bir kitap için istediği ücreti karşılamayacak kalitede kötü baskı yapmaktadır. Penguin Books'un ucuz seri üretimi kitapları bile, bizim yayınevilerinden çok daha kaliteliler. Bir kitabevine gidip karşılaştırın...
5. Ayraç'ın amacı yazara zarar vermek değildir. Buradan kitabını okuyup beğendiğiniz bir yazara gereken şekilde destek olacak kadar duyarlı insanlar olduklarını biliyoruz kitapseverlerin...
6. Ayraç'ta kitabı yayınlanan ve bundan rahatsız olan yazarlar bize istedikleri zaman ayrac.org@gmail.com adresinden ulaşabilirler.
7. Ayraç'ta yayınlanan e-kitaplar, okunabilir düzeydirler. Düzelti ve ön okuması yapılmıştır. Buna rağmen buradan linkini aldığınız ve okumas sırasında hatalar gördüğünüz kitapları bize yukarıdaki e-posta adresinden bildirebilir ya da ilgili başlığın altına yazabilirsiniz. Düzelttiğiniz ya da paylaşmak istediğiniz e-kitapları da bize e-posta ile ulaştırabilirsiniz.

Saygılarımızla...

Ayraç Ekibi

Bazı yararlı okumalar:

“Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”

“Korsan Kitap – Korsan Yayınevi”

“Kültür Hizmetiymiş...”

“Korsan Yayına Güzelleme”

“ekitap?”

**ANLAMLI VE COŞKULU BİR YAŞAM İÇİN
SAVAŞCI
DOĞAN CÜCELOĞLU**

Bir Anı Ve Sunuş:

Ben yedi yaşında okula başladım.

İlk gün öğretmen bir oğlanı cetvelle dövdü; kıpır kıpır yerinde duramayan, bugünkü bilgiler çerçevesinde büyük bir olasılıkla hiperaktif tanısı konacak olan, Şükrü adında ufak bir oğlan çocuğu.

Çok korktum. Ertesi gün hastalandım. Sıtma oldum.

Sarhoş iğnecinin iğnesi sinire geldiği için ayağım kurudu, zayıfladı ve topal oldum. O yıl okula gidemedim.

Rahmetlik annem bacağıma aylarca sıcak kepek lapası sardı, geceler boyunca kan yürüsün diye o bacağıma ovdu. Ve ayağıma kan yürüdü, can geldi, dokuz ay sonra topal aksak ben yine yürümeye başladım.

Ertesi yıl sekiz yaşında korkarak okula gittim. İlk gün güler yüzlü, sıcacık bakışlı bir öğretmen bizimle beraber çocuk şarkıları söyledi, “Aferin çocuklar, ne güzel söylediniz,” dedi. Ve benim başımı okşadı. Gözümün içine baktı, gülümsedi.

Son dersten sonra eve koşarak gittim, yolda coşkuyla şöyle bağırdığımı hatırlıyorum: “Ben okulumu seviyorum, ben okulumu seviyorum.”

İki yıl sonra annem öldü. Okula gittiğimde yine aynı öğretmenim başımı okşadı, gözleri nemliydi.

Şimdi ben altmış bir yaşındayım. Ve bu satırları yazarken gözlerim nemli. Öğretmenimi özledim.

Ne mutlu bana ki öğretmenimin sağlığında ona bu kitabımı armağan etme fırsatını buldum.

Sevgili öğretmenim

Muazzez Aktolga,

bu kitabı size sunmak bana büyük bir mutluluk veriyor.

Öğretmenim benim yine başımı okşa. Yine gülerek bak yüzüme. Yine beraber şarkı söylet bize.

Sizin sevgi dolu sözlerinize ve takdir dolu bakışlarınıza hep ihtiyacım oldu; onların yeri başka.

Kimse öğretmen gibi bakamıyor, kimse öğretmen gibi sevemiyor, sizin sevginiz bir başka öğretmenim.

YAZAR HAKKINDA

Doğan Cüceloğlu İçel’in Silifke kasabasında doğmuş ilk ve ortaokul öğrenimini burada yapmıştır. Silifke’de o yıllarda lise olmadığı için lise öğrenimini Ankara ve Kırklareli’ndeki ağabeylerinin yanında tamamlamıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü’nden lisans diplomasıyla mezun olmuş ve University of Illinois, Champaign–Urbana’da dil psikolojisi alanında doktora yapmıştır. Türkiye’de İstanbul Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmış ve bir yıl Fulbright araştırma bursuyla University of California, Berkeley’de bulunmuştur.

Doğan Cüceloğlu'nun uzmanlık alanı algılama, öğrenme ve dil psikolojisidir. Türkçe ve İngilizce yayınlarının birçoğunu iletişim konusunda yapmıştır; bu yayınlar aynı toplumda yetişmiş insanlar arasındaki ilişkileri olduğu kadar, farklı toplum ve kültürlerde yetişmiş kişilerin iletişim ilişkilerini de kapsar. Doğan Cüceloğlu California State University, Fuller-ton'dan emekli olmuştur. ABD'de yaşamasına rağmen kitaplarını Türkçe yayınlamaya devam etmektedir. İnsan ve Davranışı (1991), Yeniden İnsan İnsana (1991) ve İçimizdeki Çocuk (1992) adlı kitapları Remzi Kitabevi, İyi Düşün Doğru Karar Ver (1993), Yetişkin Çocuklar (1994), İçimizdeki Biz (1996) ve Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SA VASÇ1 (1999) adlı kitapları da Sistem Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır.

İçindekiler

Sunuş v

İçindekiler vii

Teşekkür ix

Önsöz xi

1. Arayış 1
2. Uyanış 25
3. Niyet 56
4. Geleceği Yaratmak 87
5. Güç 135
6. Sorumluluk 177
7. Ölüm Bilinci 217
8. Değişim 245
9. Bitmemiş işler 294
10. Savaşçı Olmak İçin 331
11. Gözden Geçirme 369
12. Devam Edelim 400
- Kavramlar Sözlüğü 402
- Kaynaklar 408
- Kavram Buldurusu 411
- Okurların Düşünceleri 415
- TEŞEKKÜR

Elinizdeki kitabın ilk müsveddesini kafasının ve gönlünün zenginliğine inandığım, yakın bildiğim, nazım geçen arkadaşlarıma verdim. Saatlerini verdiler, kitabın müsveddesini gözden geçirdiler, düzeltmeler yaptılar ve önerilerde bulundular.

Elinizdeki kitap onların düzeltmeleri ve önerileri ile çok daha akıcı ve okunabilir hale geldi. Bu kişilerin önerileri ile kitap o kadar iyileşti ki, şimdi ilk müsveddeyi göstermekten utanırım. Katkıları bu derece büyük oldu.

Filizlenirken

Kitabın ilk tohumlanması ve filizlenmesini izleyen, ilk müsveddeleri süratle gözden geçirip beni yüreklendiren gönül dostum Yıldız Hacıevliyagil oldu.

Nurdoğan Arkış, kitabın oluşumuna katkıda bulunmak için tatilinden zaman ayırdı; Duygu Karaca, oğlu Çan'la beraber geçireceği zamanın bir kısmını kitaba verdi.

Yolculuk başladı

İlk çalışmalardan sonra ortaya çıkan müsveddeyi büyük bir sabır ve titizlikle gözden geçiren, notlar alarak bana düşüncelerini bildiren, onunla yetinmeyip ayrıca mektup yazan dostlarımla i-simlerini alfabetik sırayla veriyorum:

Aclan Acar, Ahmet Uyar, Anıl Adanalı Koçbeker, Ataman Onar, Aylin H. Menkü, Aynur Yılmaz, Beşir Özmen, Çayhan Dervişoğlu, Funda Andırın Çar, Hadi Sağın, İlksen Bilge, İmge Kiner, Mehmet Ali Güçray, Naime Çakmak, Nejat Bilgi-ner, Nur Karaalp, Ömer Uzun, Özgür Çetinel, Rasim Akpınar, Reşat Atalar, Rüçhan Çandar, Sami Cüceloğlu, Tanju Akdeniz, Tanol Türkoğlu, Yavuz Durmuş, Yeşim Dervişoğlu, Yusuf Karabulut

x SAVAŞÇI

Ayrıca başta Akın Yılmaz olmak üzere, kitabı okuduktan sonra bana yazan bütün okurlarıma teşekkür ediyorum.

Ve yayınevi

Sistem Yayıncılıktan Şermin Yenice ve Erdoğan Yenice birçok kez kitabı gözden geçirerek içerik, biçim, organizasyon ve teknik ayrıntılarda yardımcı oldular. Erdoğan Yenice, İstanbul'un değişik kahvehanelerini benimle gezerek Arif Bey'le buluşmalarımızın geçtiği yerleri tasvirlememe yardımcı oldu. Kitabın, sayfa düzenlemesinde Zehra Doğan, kapak tasarımında Murat Efe ve tanıtım aşamasında Betül Çelik'in değerli katkıları oldu.

ETA'lar

Kitabın büyük bir kısmını yazın California'da yazdım. Maalesef bazen çocuklarıma vermem gereken zamandan çaldım. Ama, kızlarım Ayşen ve Elif, oğlum Timur (ETA'lar) bana anlayış gösterdiler, ve desteklerini esirgemediler.

Yazarlar

Daha önceki bir kitabımda da belirttiğim gibi, her yazar çağının çocuğudur ve kendinden önce gelenlerin yetiştirmesidir. Kaynakta verdiğim yazarların bu kitabın içeriğine büyük katkıları olmuştur.

Ve Teşekkür

Elinizdeki kitap yukarıda sözünü ettiğim kişilerin çabaları ve katkılarıyla benim tek başıma yapabileceğimden daha kaliteli oldu. Yukarıda adı geçen dostlarıma sadece kendi adıma değil, okurlarım adına da içtenlikle teşekkür ediyorum.

Önsöz

Bu kitap

e.e.cummings der ki:

seni diğerlerinden farksız yapmaya bütün gücüyle gece gündüz çalışan bir dünyada,

kendin olarak kalabilmek,

dünyanın en zor savaşını vermek demektir.

bu savaş bir başladı mı,

artık hiç bitmez!...

Kitapta bu tür bir savaşçıdan söz ediyoruz. Söz ediyorum değil, söz ediyoruz; çünkü kitabı Arif Bey’le beraber oluşturduk.

Birinci bölümde arayıştan söz ediyoruz. Anlamını yitiren bir yaşamın temel sorunu, kendi yaşamının dansını yapamamaktır; ‘mış gibi’ yaşamaktır. Arayışa geçmek zamanı gelmiştir.

Farkına varınca uyanış başlıyor. İkinci bölümde uyanıştan söz ediyoruz. Kişi ancak uyandıktan sonra, daha önce uyuyor olduğunu kavlıyor. Uyuyan uyuduğunu bilmezse, gördüğünün rüya olduğunu anlayamaz.

Peki ne yapalım, şimdi? Niyet edelim. Üçüncü bölümün konusu niyet etmek. Neye niyet edeceğiz? Anlamli ve coşkulu bir yarın yaratmaya.

^ Peki nasıl yaratacağız bu yarını? Kişisel bütünlük içinde bildiğimizi bilerek, bilmediğimizi bilmediğimizin farkında olarak, i–kisi arasındaki farkın bilincinde gerçeğe sürekli saygılı olarak. Dördüncü bölümde, kişisel bütünlük içinde yarını yaratmaktan söz ediyoruz.

xii SAVAŞÇI

Yarını yaratmak için güçlü olmak gerekir: Gücümüz nereden gelecek? “Kim olduğunu bil,” diyoruz; “kişinin gerçek gücü orada.” Ve devam ediyoruz: “Nasıl konuşacağını bil: kiminle, neyi, nerede, ne zaman, ve nasıl konuşacaksın? Ve en önemlisi, niçin konuşacaksın? Bil.” Beşinci bölüm bu tür bilmekten söz ediyor.

Yaşam kimin sorumluluğu? Kimine göre anababanın; kimine göre evlendiği eşinin; kimine göre komşusunun; kimine göre onu çalıştıran şirketin; kimine göre devletin sorumluluğu. Kimine göreyse yaşamda sorumluluk diye bir şey yok. Altıncı bölümde savaşçının sorumluluğundan söz ediyoruz.

“Şimdi ve şu anı yaşama tembelliği” neden bu kadar yaygın? Neden görmeyiz bize bakan gözleri, neden kırarız gönülleri, neden pişmanlıklar içinde yuvarlanır gideriz? Yedinci bölümde bu soruların yanıtını savaşçının ölüm bilinci içinde irdeliyoruz.

Peki bu sıradan insan, kaybolmuş, güçsüz insan savaşçı olabilir mi?

Evet!

Nasıl?

Değişerek!

Nasıl değişir?

Farkına vararak ve farkına vardığını yaşayarak.

Sekizinci bölümde bu değişimden söz ediyoruz.

Yaşandıkça ağırlaşan, yükü artan bir yaşam içinde değişime nasıl cesaret edilir?

Bitmemiş işleri bitirerek.

Dokuzuncu bölümde sizi bitmemiş işlerle tanıştırıyoruz.

Bitmemiş işler bitmeden gücümüzü kazanamayız; şimdi ve şu anın tembelliğinden kurtulamayız.

Örnek mi istiyorsunuz?

Onuncu bölümde don Juan savaşçı olmanın güçlü örneklerini veriyor.

On birinci bölümde, konuştuklarımızı gözden geçiriyoruz.

Önsöz

xiii

Arif Bey kimdir?

Arif Bey, bu kitapta benimle konuşan bir sınıf öğretmenini. O beni bulmadı, aslında ben onu buldum. Uzun zamandır öğretmenlere ulaşmak, onlarla bir diyalog başlatmak gereksinimi duyuyordum. Arif Bey'i böyle bir arayışın sonucu buldum.

Arif Bey'in yüreğinde sıkıntı var. Çabalıyor. Anlamak istiyor, yapmak istiyor. Destek bulamıyor. Ve yalnız.

Bazen^bilgece, bazen şaşılacak derecede basit sorular soruyor. Niye? Çünkü Arif Bey okuru düşünüyor: ne zaman konu karmaşıklaşıp ipin ucu kaçıyor gibi görünüyorsa soru basitleşiyor. Arif Bey'in bütün amacı siz okuyucuya yardımcı olmak. Onun için ara sıra tutarsız görünebilir; affola.

Bu kitap kimin için yazıldı?

‘Anamlı ve coşkulu bir yaşam’ sözü size bir şey ifade ediyorsa, o yönde öğrenmek, o yönde değişmek, eylem içinde olmak istiyorsanız, bu kitap sizin için yazıldı.

Daha önceki kitaplarımda açıkladığım, irdelediğim kavramları burada yinelemedim. İlgiilenen okuyucu diğer kaynaklardan bulabilir diye düşündüm.

‘Sen’ ve ‘Siz’

Arif Bey’le konuşmalarımnda ona bazen ‘sen’ diye hitap ediyorum, bazen de ‘siz’. Kitapta ‘sen’ ve ‘siz’ konusunda tutarsızlık görebilirsiniz. Bu tutarsızlığı gidermek üzere kitap üzerinde çalışırken kitabı gözden geçirin arkadaşlarımdan biri, Ataman Onar, bu farklılığın tesadüfen olmadığını, o andaki duygusal dinamikler i–çinde doğal olarak oluştuğuna dikkatimi çekti. Kendine özgü söy–leyişiyle, “Abi, hoca birine ‘sen’ diyorsa, onun kerameti vardır. Hoca, ‘siz’ dediği zaman kork!” diye algılayışını belirtti, ve bu farklılığın kitapta kalmasını önerdi. Ben de öyle yaptım.

Davet

Kitabın sonunda size bir davet var. Bu kitap size bir anlam i–fade etti ise, yayınevi ve benimle düşüncelerinizi kısaca paylaşmanızı istiyorum. Bu kitabın müsveddesini okuyan birkaç kişinin düşüncelerini kitabın arkasında “Okurların Düşünceleri” başlığı altında bulacaksınız.

1

Arayış

Seminer sonrası beni kapıda yakaladı. Yüzünde heyecan, gerginlik, mutluluk ve kaygı birbirine karışmıştı sanki. Göz göze geldik: “Hocam, bir sorum vardı, acaba bana birkaç dakikanızı ayırabilir misiniz?” Gözlerimiz birbirini anladı, onlar anlaştıktan sonra istekler genellikle olumlu yanıtlanır. Ben de öyle yaptım.

“Birkaç dakika ayırabilirim.” Gözlerimiz birbirine güldü. O–nun gözünde bir sıcaklık, bir arayış, bir özlem vardı.

“Ben öğretmenim. Öğretmenliğe inanıyorum; ama, mutsuzum. Sizin tüm kitaplarınızı okudum. Sizinle konuşmak istiyorum.”

–Adınız?

–Adım Arif efendim. Arif Okurer. Dediğim gibi sınıf öğretmeniyim. Öğretmenliği istediğim için seçtim. Ama, şimdi öğretmenliği seçtiğim için kendimi biraz aptal hissediyorum. Kaybolmuş gibiyim. Ve’neden aptal hissettiğimi, neden kaybolmuş hissettiğimi de tam bilmiyorum.

Bu kadar kestirmeden ve yalın bir dille anlam arayışını anlatışı beni etkilemişti. Karşımda, yaşamı anlamsızlaşmadan yakalamak isteyen, çabalayan, ama neyi nasıl yapacağını pek bilemeyen birini görüyordum.

–Arif Bey, bu birkaç dakika içinde konuşulacak konu mu?

–Doğın Bey, size ulaşmak zor; bu benim tek fırsatım. Size mektup yazdım ama cevap alamadım. Birkaç dakika için bile olsa konuşmak isterdim. O kadar bunalıma girdim ki, bütçemi zorlayarak psikologa gittim, ama pek yararlanamadım.

–Anlıyorum. Konuşmamız gerektiğini görüyorum.

–Evet.

–Ama, birkaç dakikadan daha uzun zamana gereksinmemiz var.

–Siz ne zaman dersiniz ben istediğiniz yere gelirim.

2 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–Yarın Cumartesi. Yarın öğleden sonra saat ikide Kabataş’taki Deniz Otobüsü İskelesi’nin yanındaki çay bahçesinde buluşalım mı?

–Ben Üsküdar’dan geleceğim, bana uygun.

–Oldu. Yarın saat ikide buluşmak üzere.

Gülümseyerek elimi sıktı. Heyecanlıydı. Yüzünü mutlu bir i–fade kaplamıştı. Onu daha yakından tanımak istediğimin farkına vardım.

Arayış içinde olan insana pek kolay rastlamıyorum toplumumuzda. Benimle konuşmak isteyen insanların çoğu aslında bir başkasını nasıl değiştirebileceklerini soruyorlar:

“Kocam benimle iletişim kurmuyor. Sizin kitaplarınızı okumasını söyledim, onları da okumuyor. Ne yapmalıyım?”

“Annem ve babam sürekli birbirleriyle kavga ediyorlar. Onların kavga etmemesi için ne yapabilirim?”

“Çocuğumuzun öğretmeni, öğrencilerini azarlıyor. Asık suratlı biri. Daha iyi bir öğretmen olması için ona ne söylemeliyim? Acaba öğretmeni değiştirmeli miyim?”

“Karımın annesi burnunu bizim her işimize sokuyor. Karım bundan rahatsız değil, ama ben rahatsızım. Ne yapayım, nasıl hareket e–deyim de bizim kayıinvalidenin işimize karışmasını önleyeyim?”

Tabii, en sık sorulan, “Bu memleketin insanını nasıl değiştireceğiz, nasıl adam edeceğiz, hocam?” sorusu oluyor.

Arif öğretmen, bir başkasını değiştirmek için soru sormadı. Aslında bana soru sormadı. Yaşamının anlamsızlaştığının farkına vardığını, bu boşluğun içinde kıvrandığını söyledi. Bir arayış’inde olduğunu paylaştı.

Arif öğretmeni sevdim. Arayış içinde olan insan benim için değerlidir. Bu insan bir öğretmen ise o zaman gözümde değeri bir kat daha artar. Ona zaman ayırmaya karar verdim. Yarın buluşacağımızı düşündükçe ben de heyecanlanıyorum.

#

Cumartesi günü öğleden sonra saat bir buçukta evden çıktım, Akyol'dan Fındıklı'ya doğru aşağıya yürüyerek indim, köşedeki

Arayış

sigorta şirketinin genel müdürlük binasının önündeki ışıklardan karşıya geçtim. Yüzüm denize dönük yürürken sağımda bir cami, önümde bir park ve parkın hemen içinde bir çocuk bahçesi yer alıyor. Kırık dökük salıncakları, yeşile boyanmış, oturacak yerleri kırık bankları var bu parkın. Banklar kırık olmasına rağmen yine de insanlar oturuyor üzerinde. Anababalar çocuklarını sallıyor; bazı çocuklar kaydırığa tırmanıyor; kuşlar yerlerde yiyecek kırıntısı a–rıyor. Oldukça kuvvetli bir esinti çıkmış ve bu esinti sanki görünmez bir el gibi yerdeki kâğıt parçalarını, plastik torbaları havalandırıp önüne katıyor ve görünmez sihirli el parktaki tüm çöpleri harekete geçiriyor.

Kuvvetli esinti yere atılmış boş bir hamburger torbasını sürüklemeye başladı. Dört yaşlarında bir kız çocuğu torbanın arkasından koştu, onu yakaladı ve kendisini gözleriyle takip eden, muhtemelen kendisinden bir yaş büyük ağabeyine, “Bak, McDonalds torbası, ben buldum,” diyerek övgüyle elindeki kâğıt torbayı gösterdi. Ağabeyi bununla gerçekten ilgilendi; üzeri resimli, parlak renkli, büyük yazıları olan, göz alıcı bir torba olduğu için kıza gıpta ile baktı. Küçük kız ağabeyinden daha güçlü durumda olmaktan memnun, zafer kazanmış bir edayla, elinde torba, ona bakıyordu. Torbayla bir şeyler yapması gerektiğini düşünüyor, ama ne yapacağını bilmiyordu. Ve ağabeyinin tekliflerine açık olduğu her halinden belliydi.

Kahveye Arif Bey'den önce gelmişim. Boğaz'a yakın bir masaya oturdum. Arif Bey'i görünce gülümseyerek ayağa kalktım; el sıkıştık.

Arif öğretmen otuz yaşlarında, açık renk saçlıydı; hatta koyu saçlıların bol olduğu ülkemizde ona sarışın bile denebilirdi. Bıyığı saçlarının rengindeydi: ince, bakımlı ve kibardı. Elindeki kitabı masamızın üzerine bıraktı. Yolda geçen zamanını kitap okuyarak değerlendirmiş olmalıydı.

Oturduktan hemen sonra servis yapan genç geldi ve hiçbir şey söylemeden öylece yüzümüze baktı; yüz ifadesi ve duruşuyla belli ki siparişimizi bekliyordu. İki çay söyledik. Arif öğretmenin, “Sizin ihlamur içeceğinizi sanıyordum,” sözleri üzerine ikimiz de gü–lümsedik.

4 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

Deniz otobüsü iskelesi tam karşımızdaydı. İskeleye gelen her deniz otobüsünden yüzlerce insan iniyor, birkaç dakika sonra, iskelede bekleyen yolcular inen yolcuların yerini almak üzere gemiye biniyorlar ve gemi kısa bir anonstan sonra hareket ediyordu.

Güneşli bir gündü. Oturduğumuz masanın yarısı güneşteydi. Ben gölgeli kısma oturmuştum. Kesme şekerler plastik kutular i–çinde örtüsüz masaların üstüne konmuştu. Birkaç kâğıt peçete rüzgârın etkisiyle yerlerde uçuşuyordu. Rüzgâr biraz kuvvetli esince kâğıt peçeteler denize sürükleniyordu. Daha önce de bu parkta kitap okurken dikkatimi çekmişti; insanlar, çikolata şekerleme gibi yiyeceklerin ambalajlarını açtıklarında kâğıtlarını masalarının üzerine bırakıyorlar ve rüzgâr bu döküntüleri alıp denize savuruyordu. Bu durum kimsenin umurunda değildi.

Arif öğretmen denize doğru sürüklenen bir kâğıt peçeteyi aldı, masanın üzerindeki kitabının altına sıkıştırdı. Arif öğretmene içim yeniden ısındı; onu sevmişim.

Tanışıyoruz

“Evet, Arif Bey, birkaç dakika konuşmak istiyordunuz,” diye söze başladım. “Şimdi birkaç dakikadan daha çok zamanımız var. Sizinle saat dörde kadar kalabilirim. İki saat zamanımız var.” O da, bir an önce konuşmaya başlamak ister gibi hemen yanıtladı:

–Doğan Bey, bana ayırdığınız bu zaman için teşekkür ederim. Sizinle bu kadar süre konuşabileceğimi hayal dahi etmiyordum. Çok mutluyum. Sizinle konuşabilmemin benim için anlamı büyük.

–Öğretmen olduğunuzu, öğretmenliğe inandığınızı, ama mutsuz olduğunuzu söylemişsiniz.

–Evet. Öğretmenliği istediğim için seçtim. Ama, şimdi öğretmenliği seçmekle aptallık yaptığımı düşünmeye başladım. Kaybolmuş gibiyim. Neden aptal hissettiğimi, neden kaybolmuş hissettiğimi de pek bilmiyorum.

–Nerelisiniz? –Eskişehir’liyim. –Eğitiminizi nerede yaptınız?

Arayış

–Eskişehir’de liseyi bitirdim. Ege Üniversitesi’nde yüksek tahsilimi yaptım.

–Kaç yıllık öğretmensiniz?

–Beşinci yılındayım.

–Ne zamandan beri aptallık yaptığınızı düşünmeye başladınız?

–Üç yıl önce böyle düşünmeye başladım, son iki yıldır bu duygu gittikçe arttı.

–Ne oldu, Arif Bey? Herhalde durup dururken aptallık yaptım diye düşünmediniz; bazı olaylar, gözlemler, düşünceler sizi bu duyguya götürmüş olmalı.

–Evet. Öyle oldu.

–“Öyle oldu” demekle ne kastettiğinizi biraz açar mısınız?

Çaylar geldi. İkimiz de birer şeker attık, karıştırdık; birer yudum aldık. O cıvılayan gözler, durgunlaştı, bir ara daldı; sonra yeniden canlandı, bana baktı, gülümsedi; gülümsemesinde hafif bir utangaçlık vardı. Anlatacaklarının beğenilmeyip yargılanacağı kuşkusu içinde, kaygıyla içini çekti. Göz göze geldik, utangaç bir gülümsemeyle konuşmaya başladı:

–Annem ve babam benim öğretmen olmamı istemediler. İşletmecilik, bilgisayar mühendisliği, elektronik mühendisliği gibi piyasada talep edilen mesleklerden birini seçmemi istemişlerdi. Ben öğretmen olmakta ısrar ettim.

–Neden?

–Sizin kitaplarınızı okuduğum zaman şunu gördüm: Toplumumuzda anababalık konusunda önemli aksaklıklar var. Bu aksaklıkların büyük bir kısmı öğretmenler tarafından giderilebilir diye düşündüm.

–Anababaların eksikliklerinin bir kısmını belki bir derece giderebilirsiniz, diye düşündünüz.

–Evet, Doğan Bey.

–Ama, umarım şunun bilincindesinizdir; anababaların evde çocuklarına verdikleri eğitim, birçok yönden okuldakinden farklı içerik ve kapsamı oluşturur. Yani, siz hiçbir zaman öğrencilerin anası ve babası yerine geçemezsiniz. Ne var ki, çocukların sağlıklı gelişimi

6 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

yönünden önemli katkılarda bulunabilir, değerli hizmetler sunabilirsiniz.

–Doğan Bey, özellikle ilköğretim bana anlamalı bir hizmet olanağı olarak gözüküyordu.

–Şimdi hizmet olanağı olarak gözüküyor mu?

–Hayır, artık öyle düşünmüyorum.

–Niçin?

–Her şeyden önce bazı öğretmenlerin öyle düşünmediğini gördüm. Benim ilk meslek aylarımda şevkimi, heyecanımı, coşkumu en çok yadırgayanlar okulumdaki bazı tecrübeli öğretmenler oldu. Ben öğretmenliğe büyük bir hizmet olanağı diye bakarken onlar öğretmenliğe, “çaresizlikten yapılan bir meslek” olarak bakıyorlardı.

–Mesleğe neden öyle baktıklarını onlara sordunuz mu?

–Sormaz olur muyum, sordum tabii. Bizim toplumda eğitimin, bilginin bir değeri olmadığını, öğretmenin ancak lafta değerli olduğunu, aslında öğretmenlere ne anababaların, ne toplumun, ne de devletin değer verdiğini söylediler. Okulların durumu, yönetim tarzı, verilen maaş, yöneticilerin öğretmenlerle ilişkisinin sertliği ve “evet efendimcilik,” anababaların çocuklarının gelişimine gösterdiği duyarsızlık, onların şevkini kırmış.

“Şimdi onlar ‘geçim için öğretmenlik’ yapıyorlar. ‘Gelişim i–çin öğretmenlik’ hayalden ibaret diyorlar. ‘Evli değilken, aile ge–çindirmezken, veya öğrenciyken insan rahat rahat hayal kurabiliyor, ama, aile kurup gerçek yaşamın içine girince, hayallerin sadece hayal olduğunu anlayacağımı,’ söylüyorlar,”

Durdu; bir süre düşündü, daha sonra konuşmaya devam etti:

–Ve, ‘hayal içinde bir ömür geçiremeyeceğimi, benim de nihayet gerçeğı anlayacağımı,’ belirtiyorlar. Galiba ben de anlamaya başladım.

–Ama, öyle anlaşılıyor ki, bu gerçeğı anlamaya başlamanız sizi pek mutlu etmiyor.

–Hayır! Mutlu etmiyor! Bir kere bunun bizim gerçeğimiz olduğunu kabul etmek benim için zor. İkincisi, eğer bu bizim toplumun gerçeğı ise, bu gerçek içinde öğretmenlik mesleğini seçmem

Arayış

hakikaten aptallık. Bunu görememek de büyük bir safdillik. Bu kadar enayi olduğumu kabul etmekte de zorlanıyorum. Sözün kısası berbat bir durumdayım.

–Anlıyorum.

–Bunu duyduğuma sevindim; çünkü ben artık kendimi anlamıyorum.

–Arif öğretmenim, size Arif Bey yerine, Arif öğretmenim demek geldi içimden, izin verir misiniz?

– Yani öğretmenliği kabul etmemi mi istiyorsunuz?

–İster kabul edin, ister kabul etmeyin. Benim umurumda olan o değil. Benim önem verdiğim, benim umurumda olan, sizin ilk başta öğretmenliğe bakış tarzınızdaki niyetiniz, motivasyonunuz. Bu niyetle siz “gelişim için öğretmen” olmaya hak kazanmışsınız. Başkası ne derse desin, siz bir öğretmensiniz.

–Peki, kendimi niye aptal hissediyorum? Kafam niye karışık?

–Büyük resmi, geniş çerçeveyi çizemediğiniz için. “Geçim i–çin öğretmenliğin” yapıldığı bir bağlam içinde “gelişim için öğretmenliği” yorumlamaya çalışıyorsunuz. “Gelişim için öğretmenlik” bambaşka bir yaşam felsefesi. Böyle bir yaşam felsefesinin sınırları içinde siz Arif öğretmensiniz. Ve Arif öğretmenle tanıştığım için kendimi şanslı hissediyorum.

–Sağolun Hocam.

–Bu yaşam felsefesi belirginleştikçe, bu yaşam felsefesinin temelleri atıldıkça, neden böyle düşündüğümü siz de anlamaya başlayacaksınız. Ama, izin verin bir gözlem yapayım burada; seminerden sonra benim birkaç dakikamı istediğinizde size, “Arif Bey, bu birkaç dakika içinde konuşulacak konu mu?” diye sormuştum. Umarım konunun birkaç dakika içinde konuşulacak bir konu olmadığını şimdi görüyorsunuzdur.

–Evet, görüyorum. Ama, herhalde sizden saatler isteyemezdim.

–Tabii, haklısınız. Geniş kapsamlı bir etkileşim, bir sohbet i–çinde bu konuyu ele alalım istiyorum. Ne dersiniz?

–Ben seve seve saatlerimi veririm. Ama, size yük olmak, sizin değerli zamanınızı almak istemem; bunun tedirginliği içindeyim.

8 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Arif öğretmenim, bu sohbetin yaratacağı yolculuk, benim için de anlamlı. Sizin gelişiminiz kadar, bu sohbette benim gelişimim de söz konusu olacak. Bana öyle geliyor ki, ikimiz de öğretmeniz. İkimiz de arayış içindeyiz. Ve öğretmen olmak isteşimizizin temelinde bizim çocuklarımız var; onlara ulaşmak, onların olabildiğince gelişmeleri, olabildiğince mutlu bir yaşam oluşturmaları var.

–Peki Hocam, nereden başlayalım?

–Şimdi ve buradan başlayalım?

–Yani nasıl? Anlayamadım.

–Şimdi ve burada olup bitenden.

–Şimdi ve burada benim kafamın karışıklığından, kendimi aptal hissedişimden söz ederek başladık.

–Evet, ondan başlayalım.

–Siz, “Arif öğretmenim” diyerek beni onurlandırırdığınızdan beri, eskisi kadar kendimi aptal, saf, enayi hissetmiyorum.

–Peki, bu gözlem sana ne diyor?

–Kendimi eskisi kadar aptal hissetmeyişim mi?

–Evet.

–Demek ki düşündüğüm kadar aptal değilmişim, diyorum kendime.

–Niçin?

–Çünkü, size, sizin düşüncenize değer veriyorum, saygı duyuyorum.

–Niçin?

–Öğretim üyesisiniz. Çok sayıda bilimsel araştırmalarınız var. Kitaplarınız yayınlandı ve okuyucuların beğenisini kazanmış durumda. Sizi birkaç kez televizyonda beğeniyle izledim. Siz bu toplum için değerli bir insansınız. Ve böyle bir insanın bana değer vermesi, benim de kendimi değerli görmeme yol açıyor.

–Arif öğretmenim, öğretmenliği hizmet olanağı için seçtiğinizi söylemiştiniz.

–Evet.

–“Şimdi hizmet olanağı olarak gözükmüyor mu?” diye sormuştum. O zaman; “Hayır, artık öyle düşünmüyorum,” demiştiniz.

Arayış

11

“Niçin?” diye sorduğumda, “Her şeyden önce öğretm ? ! *”

düşünmediğini gördüm” diye başlayan bir açıklarm “Her şeyden önce” diye başlamanız dikkatimi çekti. Siz ilişkinizi etkileyen öğretmenlerin dışında başka kişiler, da etkenler oldu mu?

–Evet, oldu. Üniversitede okurken oldukça yakın ilişki kurduğum, beğendiğim bir kız arkadaşım, öğretmen olmakta ısrar ettiğim için benimle evlenmek istemedi, şimdi bir elektronik mühendisiyle evli.

–Oldukça geleneksel düşünce içinde sıkışıp kalmış bir kız arkadaşınız varmış. Öğretmen olmak istediğiniz için sizi takdir edecek birçok aydın genç bayan olduğundan eminim. Herhalde, henüz onlardan biriyle tanışma olanağı bulamamışsınız.

–Henüz öyle bir imkân bulamadım. Pek arayış içine girdim de denemez. İki yıl önce kiralık ev ararken, bir ev sahibi, öğretmen yerine evini ticaretle uğraşan bir başkasına vermeyi yeğledi. Kendisiyle konuştuğum zaman, “Siz öğretmensiniz, kirayı vermekte zorlanabilirsiniz!” diye yüzüme kaygısını açıkça söylemekten çekinmedi. Kendi annem ve babam, yeteneklerime uygun bir meslek seçmediğim için beni hâlâ eleştirirler. Lisedeki arkadaşlarım, benimle alay ederler, “Çok safsın lan sen. Millet kendi

çıkarı peşinde cebini dolduruyorken, sen onların lafına kanarak, memleket çocuklarına kendini adamışsın. Bu kafayla senin burnun daha çok sürtülür. Kendini düşünmüyorsun, ama, bil ki ilerde onlar senin çocuklarını düşünmeyecek,” diyorlar.

–Arif öğretmenim, izin ver bir manzara çizeyim. Bu manzara içinde kendinizi nasıl hissettiğinizi bana söylemenizi isteyeceğim.

Varsayalım ki

“Manzara şu: Farzedin ki ailelerin çocuklarını yaşama tam hazırlamadığını, onları geliştirmediğini kamu, medya, hükümet anlamış durumda. Biz biliyoruz ki, bu eksikliği gidermenin en iyi yolu anababaları eğiterek onları etkili, geliştiren anababalar haline getirmek. Ama bunu yapmak güç; büyük planlama, organizasyon, takip, eğitim stratejisi ve en önemlisi, uzun zaman ister. O nedenle, farzedelim ki, çocukların ailede bulamadığı eğitimi, gelişimi, yaşama

g Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

.azırlamayı okulda öğretmenlerin yapabileceğini anlayan bir toplumla, bir yönetimle karşı karşıyayız.

“Varsayalım ki, bu anlayış her yerde yaygın: özellikle, öğretmenler arasında. Öğretmenler kendilerine toplumun en değerli elemanları olarak bakıyorlar ve ‘biz bu toplumun geleceğinin mimarlarıyız,’ diyorlar.

“Öğretmenliğe büyük bir hizmet olanağı diye bakarak öğretmen olduğunuz için meslektaşlarınız sizi kutluyorlar. Bir insanın yaşamının bundan daha anlamlı olamayacağını, parası pek iyi olmasa dahi, en doyurucu, en anlamlı, en coşkulu mesleklerden birini seçtiğiniz için sizi övüyorlar. Üniversitedeki kız arkadaşınız, öğretmen olduğunuz için sizi takdir ediyor ve hayranlık duyuyor. Anneniz ve babanız, ‘Oğlum, sen daha çok para kazanacak meslekler seçebilirdin ama, hiçbir meslek, öğretmenlik kadar anlamlı ve doyurucu olamazdı. Seni kutlarız,’ diyorlar. Lise arkadaşların, ‘Arif seninle gurur duyuyoruz. İçimizde en anlamlı mesleği sen seçtin. Para önemli ama, anlamlı bir hizmet yaptığın duygusu daha da önemli. Seni takdir ediyoruz,’ diyorlar.”

Ben konuşmamı sürdürürken Arif öğretmen gülümseyerek ö-nüne bakıyordu.

–Ne demek istediğinizi anlıyorum, Doğan Bey.

–Ben yine de size soracağım soruyu sorayım. Farz etmiş olduğumuz bu ortamda da, yine sizin aklınız karışır, öğretmen olmaya karar verdiğiniz için kendinizi aptal, safdil hisseder miydiniz?

–Sanırım hissetmezdim. Demek ki, kendi mesleğimi değerli görüp görmeyeceğime karar verirken ben, başkalarının tepkisini, değerlendirmesini esas alıyorum.

–Bu ‘başkası’ kategorisine ben de giriyorum.

–Anlayamadım, Hocam.

–Sizi, ‘Arif öğretmenim’ diyerek onurlandırdığımdan beri, eskisi kadar kendinizi aptal, saf, enayi hissetmediğinizi söylemişsiniz. Çünkü, bana, benim düşünceme değer verdiğiniz, saygı duyduğunuzu söylemişsiniz. ‘Niçin?’ diye sorduğumda, öğretim üyesi olduğumu, bilimsel araştırmalarımın olduğunu, kitaplarımın yayımlandığını, vb. şeyler söylemişsiniz. Ve ‘Böyle bir insanın bana

değer vermesi, benim de kendimi değerli görmeme yol açıyor,’ demiştiniz.

–Şimdi anladım.

Sustu. Uzun süre suskun kaldık.

Karşıdan, beyaz kasketli, yetmiş yaşlarında bir adam, başı örtülü kendisinden biraz daha genç gösteren altmış yaşlarında gözlüklü bir kadının koluna girmiş, birlikte park tarafından kahveye doğru ağaçların arasından yavaş yavaş yürüyorlardı. Yaşlı adam ceketinin içine beyaz uzun kollu bir gömlek, keten pantolon, keten ayakkabı, kadın ise uzun bir palto giymişti. Onları izlerken kafamda bir senaryo canlandı: Adam bir bürokrat olmalıydı ve otorite kurduğu bir çalışma ortamında korkulan, saygı duyulan bir kimse gibi davranılmaya alışmıştı. Şimdi, pek önemsemediği, zayıf gördüğü kadının koluna yaslanmak zorundaydı. Geçirdiği felçten sonra artık kendi başına rahat yürüyemiyordu.

Garsonu aradı gözlerim ve göz mesajımı alan farklı bir garson geldi bu kez. Otuz yaşlarında, kırçıl saçlı, ciddi görünüşlü, sağlıklı biriydi. Önü gri, kolları ve arkası siyah renkte, önden düğmeli, u–zun kollu bir gömlek giymişti. Bol, ince ketenden bir pantolonu vardı, pantolonunun arka cepleri bir şeylerle doldurulmuş gibi şişkindi. Bir neskafe ve su istedim. Arif Bey yine çay tercih etti. Garson, “Sütlü mü olsun?” diye sorarken “siz buranın yenisisiniz galiba,” der gibi bakıyordu. Saygılı bir tavırla yanımdan ayrıldı.

Arif Bey, “Bunu aştığımı sanıyordum,” diyerek konuşmaya başladı ve devam etti: “Ama ortamın gerçekleri yavaş yavaş beni etkisi altına aldı, herhalde.”

–Daha önce söylediğimi yeniden söyleyeceğim. Büyük resmi, geniş çerçeveyi çizemediğin için, “ortamın gerçekleri” senin gerçeklerin haline geliyor. “Geçim için öğretmenliğin” yapıldığı bir bağlam içinde “gelişim için öğretmenliği” yorumlamaya çalışıyorsun. Halbuki, “gelişim için öğretmenlik” bambaşka bir yaşam felsefesi.

Garson istediklerimizi getirmişti. Süratle kahve ve çayı masamıza bıraktı. “Afiyet olsun,” dedi ve uzaklaştı. Arif Bey çayına bir şeker atıp karıştırırken, ben de kahvemden bir yudum aldım.

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Anlam Arayışı

–Arif Bey, biraz anlam arayışından söz etmek istiyorum; çünkü o sürecin tam içindesiniz.

–Evet, ben de öyle görüyorum. –Sanırım psikologa gidişinizin de temelinde bu var. –Haklısınız. Ama, üzülerek söyleyeyim, bu konuda benim gittiğim psikolog, bana pek yardımcı olamadı.

–Belki de kendisinin anlam arayışına yardımcı olamayan bir psikologa gittiniz.

–Bilmiyorum, belki de. Bana pek anlam ifade etmeyen kalıplanmış sözler söyledi: “Kafanızı çok takıyorsunuz; biraz kalender olun; başkalarının sözlerine o kadar önem vermeyin; insanlar hayatta umduklarıyla değil, bulduklarıyla yetinmeli” gibi. Bunları kendime ben de söyleyebilirdim. Daha doğrusu sokaktaki biriyle konuşsam da buna benzer şeyleri bana söyleyebilirdi.

–Türkiye’de henüz kimin klinik psikolog olarak çalışabileceğini belirleyen yasalar oluşmamış durumda. O nedenle, kendine psikolog diyen herkese yetkin psikolog olarak bakmamak gerekir. Bir ön araştırma yaparak, psikologun ne gibi bir eğitimsel ve mesleki hazırlıktan geçtiğini öğrenmek gerekir.

–Bir arkadaşımın tanıdığı olduğu için o psikologa gitmiştim. Yetkinliği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Kahvemden bir yudum daha aldım

–Anlam arayışında ilk adım, kritik ve can alıcı soruları sorabilmektir. Bu soruları kişi kendine sorabilir, ya da bir başkası sorarak onun düşünmesini sağlayabilir. –Ne gibi sorular?

–Basit sorular. Çocukların masumiyeti içinde sordukları türden sorular.

–Örneğin?

–Örneğin, “Ben kimim?” sorusu gibi.

Arif Bey, sanki karşısında küçük bir çocuk varmış da ona bu soruyu soruyormuş gibi durdu; bir süre düşündü ve daha sonra,

Arayış

13

“Anlam arayışında

ilk adım, kritik ve

can a\c\ sorulan

sorabilmektir. İkinci

adım ise, soruların

yanıtını aramaktır.”

–Anlam arayışında ilk adım kritik sorular sorabilmektir dediniz; peki ikinci adım ne?

–O soruların yanıtını aramak.

–Ben kendime hangi soruları soracağımı bilemediğim için onların cevabını da arayamıyorum, herhalde.

–Bence siz, hangi soruları soracağınızı bilmeden, sormadığınız soruların cevaplarını arıyorsunuz. – Nasıl yani?

–İçinde bulunduğunuz ruh halinin farkındasınız; kendinizi aptalın biri olarak görüyor, mutsuz hissediyorsunuz, yanlış bir seçim yaptığınızı düşünüyorsunuz.

–Evet, doğru.

–Neden böyle hissettiğinizi anlamak istiyorsunuz; ve daha sonra, tabii bu duygulardan kurtulmak istiyorsunuz.

–Ama size göre, hangi soruları soracağımı bilmiyorum.

–En önemli adım, kritik soruyu sorabilmek ve siz henüz o kiritik soruyu sormuş değilsiniz.

–Soruların basit olduğundan, bunların çocuk masumiyeti içinde sorulması gerektiğinden söz ettiniz. Örneğin, “Ben kimim?” gibi.

–Gerçekten öyle. Küçük çocuklara bu soruyu sorarsanız onlar cevabı hemen bilirler: Kimisi “Ben babamın oğluyum,” der, kimisi “Ben annemin oğluyum,” der; çevresinde en güçlü, en güvenilir, en yakın gördükleri kişiyle ilgi kurarak bu soruya cevap verirler. Çocuğun yaşamında güçlü kişi “baba” ise “Babamın oğluyum,” “anne” ise “Annemin oğluyum” der. “Ben babamın ve annemin oğluyum” diyen çocuk anne ve babasının her ikisini de güçlü ve yakın görmektedir.

–Büyüdükçe ne yaparlar?

–Büyüdükçe kişinin sosyal boyutları karmaşıklaşın “Ben kimim?” sorusuna hangi sosyal bağlam içinde yanıt verecekse, o bağlama uygun yanıt bulur.

–Sosyal bağlamdan neyi kastettiğinizi pek anlayamadım, Doğan Bey?

14 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Hangi sosyal durumda, kimlerle iken, hangi konu konuşulurken, nerede gibi boyutları kastediyorum. Örneğin, bir “baba,” çocuğunun okulunda diğer anababalarla beraberken, biri gelse ve “Beyefendi, siz kimsiniz?” diye sorsa, sanırım hiç düşünmeden, “Efendim ben Mustafa’nın babasıyım” diye cevap verir. Çünkü sosyal bağlam anababaların bulunmasını gerektiren bir yer. Aynı kişi, “Siz kimsiniz?” sorusuna, içinde bulunduğu bağlama göre, “Leman Hanım’ın kocasıyım,” “Doktorum,” “Sizin komşunuzum,” “Hüsnü Bey’in büyük oğluyum,” ve benzeri türünden cevaplar da verebilir.

–İçinde bulunduğu sosyal duruma göre bu kişi “Türküm,” veya “Elhamdülillah Müslümanım” diye de cevap verebilir; öyle değil mi?

–Evet, doğru.

–Peki ama, bu soruya vereceğim cevabı zaten siz bana söylediniz. “Sen kimsin?” diye bana sorarsanız, sizinle geliştirdiğim i–lişki bağlamı içinde “ben Arif öğretmenim” diye cevap vermem gerekiyor.

–Bu noktada ben soru sormaya devam edeyim, siz de bütün içtenliğinizle cevap vermeye çalışın. – Şimdi mi? –Evet, şimdi! –Peki!

–Öğretmenliğinizin ötesinde siz kimsiniz? –Dürüst, çalışkan, iyi niyetli, insanları seven, hizmet etmeye çalışan bir insanım.

–Dürüst, çalışkan ve diğer özellikleri olan bir insan olmanın ötesinde siz kimsiniz?

Arif Bey cevap vermeden bir süre düşündü, gözlerini kıstı, camdan dışarı baktı. “İnsan olmanın ötesinde ben kimim,” diye kendi kendine mırıldanarak soruyu tekrar etti. Daha sonra bana baktı, “Bilmiyorum,” dedi “aklıma bir cevap gelmiyor.” Birbirimize baktık ve güldük.

–Soru basit görünüyor ilk başta, ama, biraz deşince o kadar kolay olmadığı ortaya çıkıyor, değil mi?

Arayış

15

–Evet gerçekten de öyle. Benim gibi eğitim görmüş birine bu basit soru bu kadar zor geliyor ise, sokaktaki sıradan insana herhalde daha zor gelir.

I

–Onlar bu soruyu sorma şansına hiç sahip değiller. İçinde yetiştikleri sosyal ortam onlara sürekli hangi bağlamda ne olduklarını hatırlatıyor. İçinde yetiştği kültürel ve sosyal bağlamın ötesinde kim olduklarını sorgulayanların sayısı az, hem de çok azdır.

Sorunların hepsinin

temelinde bir felsefi boyut

yatmaktadır. 13ü felsefi

boyutu açık seçik ortaya

koymadıkça sorunları

çözecek güce ve yeterliliğe

hiçbir zaman

ulaşamazsınız.

–Bu soruyu kimler sormuş?

–Bu soruyu sorabilmiş ve sormaya, deşmeye devam edebilmiş olanların çoğu düşünürler, filozoflar.

–Peki onlar ne gibi bir cevap bulmuşlar?

–Filozoflar birbirlerinden farklı cevaplar bulmuşlar ve bu nedenle de, farklı felsefeler geliştirmişler.

–Farklı felsefelerin gelişmesine yol açtığına göre bu soru filozoflar için de temel bir soru olmalı.

–Modern felsefede bu konuya ontoloji adını veriyorlar. “Onto” Latince “varlık” anlamına geliyor, bildiğiniz gibi “loji” de “inceleme alanı–bilim–kuram–doktrin” anlamına gelebiliyor. Ontoloji kelimesini “varlığı inceleme alanı, varlık kuramı, varlık bilimi” o–larak Türkçe’ye aktarabiliriz. Sanırım felsefe öğretmenleri “ontoloji” olarak kullanıyorlar. Kısacası, varoluşun ne olduğuyla ilgili düşünme, inceleme alanına verilen isim.

–Doğan Bey, felsefe alanında özel bir çalışma mı yaptınız?

–Hayır, özel bir çalışma yapmadım. Ama, felsefeyi temel bir çalışma alanı olarak gördüğüm için fırsat buldukça temel felsefe konularında okumak isterim. Özellikle felsefede çağdaş gelişmeleri takip etmek gibi.

–Niçin?

–Çünkü, farkında olalım ya da olmayalım, birey olarak ya da toplum olarak uğraştığımız sorunların hepsinin temelinde felsefi

16 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

bir boyut yatmaktadır. Bu felsefi boyutu açık seçik ortaya koymadıkça çözmeye çalıştığımız sorunu tümüyle anlayamayız; ve tabii tümüyle anlayamadığımız sorunları gerçekten çözecek yetiye hiçbir zaman erişemeyiz.

–Bu toplumlar için geçerli olduğu kadar, herhalde bireyler için de geçerli.

içinde bulunduğunuz _Bence kesinlikle öyle

sorunların ‘felsefi’ _ , , ••! ,.

–Demek oluyor ki, içinde bu–

boyutlarını kavramadıkça, ,unduğum ^^1^ felsefi boyut–

hayatın anlamını larını kavramadıkça, hayatımı niçin

bulamazsınız. anlamsız bulduğumu ve kendimi

aptal hissettiğimi çözemem.

–Evet. Onun için seminer sonrası benimle birkaç dakika konuşmak istemeniz, sorununuzun felsefi boyutları hakkında pek bir şey bilmediğinizi ifade etti bana.

–Şimdi o felsefi boyutların farkına varmanın süreci içindeyiz, öyle mi?

–Evet. Şu anda sizin kafanızı kurcalayan sorunların felsefi temellerini araştırıyoruz.

–Şimdi neyi konuştuğumuz ve niçin böyle konuştuğumuzu daha iyi anlıyorum.

–Felsefenin üç temel alanı var. Bunlardan biri biraz önce sözünü ettiğimiz ontoloji, varoluşun incelenmesi.

“Bir diğer temel felsefe alanı da epistemolojidir. Episteme ve loji kelimelerinden oluşur. Episteme eski Yunanca’da bilgi anlamına gelir. Epistemoloji bilginin doğasını, kaynağını, sınırlarını inceleyen bir alandır. Epistemoloji alanında çalışan biri, bir insan bir şeyi “biliyorum” dediği zaman, o kişinin ne demek istediğini, yani ‘bir şeyi bilmek ne demektir’ konusunu inceler.

“Felsefenin bir diğer temel alanı da etikdir. Latince ethica, eski Yunanca ethike kelimelerinden türetilmiştir; ahlaki ve sosyal davranışın incelendiği alandır. Bu alanda çalışanlar, ‘bir insan olarak yapmamız gerekenler’in ne olduğunu incelerler. –Bu konular birbirinden ayrı mı inceleniyor?

Arayış

17

–Bu konular birbirinden ayrı imiş gibi düşünülebilir, ama, felsefe tarihine baktığımızda birçok filozofun bu alanlar arasında organik ilişkiler kurarak düşünce sistemlerini geliştirdiklerini görüyoruz.

–Ne demek organik ilişkiler kurmak?

–İnsan bir bütün olduğu için, insanla uğraşırken, insanla ilgili herhangi bir konuyu irdelerken, insanın bütünlüğünü gözden kaçırmadan, onun bütünlüğüyle ilişkiler kurarak konuyu tartışmaya, ‘organik ilişkiler kurarak tartışmak’ diyorum.

–Anladım.

–Farklı filozoflar bu alanlara farklı ağırlıklar vermişlerdir. Doğal olarak filozof kendi bildiği alana daha önem vermiş ve o alanda daha ayrıntılı kavramlar geliştirmiştir. Örneğin, Eflatun’un temel alanı ontolojidir. Bilmeye ve davranmayla ilgili fikirlerini bu varoluş felsefesinin üzerine kurmuştur. Öte yandan ünlü Fransız düşünürü Descartes bilmeye önem vermiş; davranma ve var olmayı, bilme alanını temel olarak oluşturmuştur. Michel Foucault gibi “nasıl davranılmak” konusuna önem verip inceleyenler ise, bilme ve var olma felsefelerini etik felsefeleri üzerine kurmuşlardır.

–Yani bu temel felsefe alanlarından biri en temeldir, diğerinden daha önceliklidir diye bir durum yok.

–Hayır, böyle bir durum yok. Her filozof kendi anlayış sistemi içinde bu önceliği belirliyor.

–Kendimle ilgili –olarak bu alanları tanımlayacak olursam, şöyle diyebilir miyim: “Ben kimim?” sorusunu sorduğum zaman ontoloji alanında bir düşünür oluyorum; “Ben ne biliyorum, veya öğrencilerimin neyi bilmesini, nasıl bilmesini istiyorum?” sorularıyla ilgilendiğim zaman epistemoloji sorunlarına yöneliyorum; ve “Nasıl davranmam gerekir, ne yapmalıyım?” sorularını sorduğum zaman da etik alanına girmiş oluyorum.

–Evet, söylediğiniz gibi.

–Şimdi, “Ben kimim?” sorusunda tıkanmış kalmıştım. Siz, “Dürüst, çalışkan ve diğer özellikleri olan bir insan olmanın ötesinde sen kimsin?” diye sorduğunuzda nasıl cevap vereceğimi bilememiştim. Şimdi oraya dönssek olur mu?

I

1 8 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

On üç – on dört yaşlarında bir boyacı çocuk, bir elinde boyacı kutusu, diğerinde dört-beş kiloluk boş bir konserve kutusu ile dolaşıyordu. Üç masa ilerimizde, esmer bir hanımla oturan pos bıyıklı bir adam çocuğa işaret etti. Çocuk, teneke kutunun üstüne oturarak adamın önüne yerleşti ve ayakkabısını boyamaya başladı. Kadının omuzuna attığı saçları düz ve uzundu. Doğu Anadolu havası vardı ama, o

yörenin çoğu kadınları gibi ezik ve utangaç görünmüyordu. Sigarasını tuttuğu sağ elini yüzüne dayamış, bileğine de saçlarını toplayıp bağlarken kullandığı siyah kumaş tokayı dolamıştı. Boyacı çocukla oldukça ilgili görünüyordu; iri gözlerini ondan ayırmıyor, sürekli ona bir şeyler anlatıyordu. Çocuk hiç kadına bakmadan işini yapıyor, ara sıra bir iki kelimeyle cevap veriyordu. Ayakkabısı boyanan adam orada olmaktan pek mutlu gözüküyordu, kısa kollu, çizgili ince bir gömlek giymişti; göbeği hafifçe pantolonun kayışının üstüne dökülmüştü.

Şimdi ve burada bulunan her insanın oldukça karmaşık ama mutlaka kendine özgü bir anlam düzeni olduğunu düşündüm. O kadın bu boyacı çocuğa neden bu kadar ilgi duyuyordu? Kendi yaşamında, o çocuğun dokunduğu bazı şeyler olmalıydı. Ama, ne? Bilebilsem, kendine özgü bir Anadolu öyküsü oluşurdu. Her bir insanın öyküsünü bilebilmeyi isterdim. Her bir insanı kendi öyküsü içinde tanıyıp, onlarla yaşamımın ilişki içinde olmasını isterdim. Onları yargılamadan kabul edecek olgunluğa eriştiğini düşündüm. İçimde adı konmamış bir sevginin enerjisi vardı.

Ben Kimim?

Aynı enerji içinde Arif Bey’le ilişki kurduğumu düşündüm. Konuştuğumuz konuya geri dönmek istedim.

–Arif Bey, kısa bir deneme yapmama izin verin.

–Nasıl bir deneme?

–Oturduğunuz yerde, gözlerinizi kapatarak yapacağınız bir deneme.

–Peki.

–Sandalyenizde rahat oturun ve gözlerinizi kapatın. Şimdi bedeninizin farkına varın. Ayak ucunuzdan tepenize kadar şöyle bir gözden geçirin. Gergin yerler var mı? Rahat hisseden yerlerin,

Arayış

19

rahatsız hisseden yerlerin, hamlamış, yorulmuş, ya da zinde, dinç kısımların farkına varın.

“Şimdi duygularınızı gözden geçirin. Şu anda ne gibi duygular içindesiniz? Heyecan mı hissediyorsunuz? Kaygınız var mı? Mutlu musunuz? İçinizde biraz rahatsızlık var mı? Sakin misiniz?”

“Şimdi düşüncelerinizi gözden geçirin: neler düşünüyorsunuz? Aklınızdan şu anda ne gibi düşünceler geçiyor.....Şimdi

ve burada olan şeyleri mi düşünüyorsunuz, yoksa geçmişle, ya da

gelecekle ilgili düşünceleriniz var mı?.....Sadece konuştuğumuz

konuları mı düşünüyorsunuz, yoksa kişisel yaşamınızla, öğretmenliğinizle, veya yaşamınızın daha başka yönleriyle ilgili düşünceler geliyor mu?.....”

Bu arada garson yandaki masaya su ve ayran getirdi, dönerken bizim masaya sürtünerek geçti. Arif Bey’in gözlerini açmak ister bir hali vardı.

–Şimdi gözlerinizi açabilirsiniz. Garson gittikten sonra konuşmaya başladık.

–‘Ben kimim?’ sorusuna ‘Ben bedenimim’ biçiminde cevap verebilir misiniz?

–Bedenim bir parçam ama, ‘Ben kimim?’ sorusunun cevabı olamaz.

–Gerçekten de olamaz. Siz küçükken, size yine “Arif diyorlardı. Size birçok çocukla birlikte çekilmiş bir resim gösterebilir ve “Sen hangisinin göster,3’ deseler, kendinizi o grup içinde bulur gösterir ve “İşte ben buyum,” dersiniz. Halbuki çocukluk bedeninizle şimdiki Arifin bedeni birbirinden çok farklı. Sizin bedeninizde milyarlarca hücre yenilendi. Ama, siz yine o çocuğun ve şimdiki Arifin aynı insan olduğunu rahatlıkla ve kuşkusuzca söyleyebilirsiniz.

–Evet, söyleyebilirim.

–Aynı şeyi duygularınız ve düşünceleriniz için de söyleyebilir miyiz?

–Yani, ‘Ben duygularım değilim!’ anlamında mı? –Evet, o anlamda.

20

Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Ben kimim?:

Ben bütün bu

soruları eoran,

farkında olan,

gözlemleyen bilincim.

–Tabii, söyleyebiliriz. Ben düşüncelerim değilim, ve duygularım da değilim.

–Psikologa gittiğinizden söz etmiştiniz değil mi?

–Evet.

–Ama, o psikologun size pek yararı olmadığını da söylediniz.

–Pek yararı olmadı. Hatta sıkıldım.

–Bilimsel psikoloji uzun yıllar, bilincin kendisiyle bilincin içeriği arasında bir ayırım yapamadı: Bilinç farkında olan, bilincin i–çeriği ise farkında olunan şeydir. İkisi aynı şey değildir. Algılayan, gözlemleyen bilinçtir. Algılanan, gözlemlenen ise bilincin içeriğini oluşturur.

“Gözünüzü kapattığınızda bedeninizi, duygularınızı, düşüncelerinizi gözlediniz. Gözleyen sizin bilincinizdi; bedeniniz, duygu ve düşüncelerinizle ilgili algılamalarınız ise içerikti.”

–Evet, bunu anlayabiliyorum ama, bütün bu konuştuklarımızın ‘Ben kimim?’ sorusuyla ilgisi ne?

–Bakın size bir öykü anlatayım. Belki o zaman konuştuğumuz şeylerle sorunun ilişkisini daha iyi anlarsınız:

“Baraj yapımında çalışan bir grup işçi ırmağın sığ kısmından karşıya geçmişler. Karşıya geçince ustabaşı, ‘galiba arkadaşlardan biri eksildi,’ diyerek grubu saymış. Ve gerçekten de bir kişi eksik çıkmış; çünkü ustabaşı kendini saymayı ihmal etmiş. Ustabaşı yardımcısına, ‘Bir de sen say,’ demiş; ama, yardımcısı da kendini saymayı unuttuğu için, o da bir kişinin eksik olduğunu söylemiş. Bundan sonra her işçi sırayla gruptaki kişileri saymışlar, fakat her biri aynı hatayı yaptığı için bir kişi hep sürekli eksik çıkmış. Nihayet o civardan geçen bir köylü bunların durumunu görmüş, sorunlarını öğrenmiş, ve bir de o saymış; ‘Eksiğiniz yok,’ demiş. Ancak o zaman, grubu sayanın kendisini de sayması gerektiğini anlamışlar.”

“‘Ben kimim?’ sorusuna cevap ararken hep bilincin içeriğini saymışsınız; ben öğretmenim, ben anneyim, doktorum, evladım, vb. gibi. Çoğu kez o soruyu soran bilinci hesaba katmadık. Halbuki, ‘ben kimim?’ sorusunun cevabı orada yatıyor: Ben bütün bu sorulan soran, farkında olan, gözlemleyen bilincim.”

Arayış

21

–Çocukluğumdaki Arifle, şimdiki Arif arasındaki ilişki de bu bilincin sürekliliğinden mi kaynaklanıyor?

–Resimde, “İşte ben buyum” demenizi sağlayan sizin bilincinizin sürekliliğidir. Duygularınız, düşünceleriniz, bedeniniz, sosyal rolleriniz değişse de, ‘ben’ özdeşimini ayakta tutan sizin bilincinizin sürekliliğidir.

–Cinsiyet değiştirenlerde de herhalde bilincin bu sürekliliği, cinsiyet değişiminden önceki insanla, sonraki insanı aynı olarak gösteren şey olsa gerek.

–Nasıl, pek anlayamadım?

–Yani, hayatının bir kısmını erkek olarak geçirip, daha sonra ameliyatla kadın olanlar var. Onlardan söz ediyordum. Onlar da cinsiyet değişiminden önce çekilmiş bir resmini gösterip, “Ben buyum,” diyebilirler.

–Ha, evet, anladım. Gerçekten güzel bir örnek.

Özel Bir Hapishane

–Bilimsel psikoloji uzun zaman bu farkında olan, gözlemleyen bilinçle, gözlemlenen arasındaki farkı pek önemli görmedi. Böylece ne oldu biliyor musunuz?

–Hayır, bilmiyorum, ne oldu?

–Gözlemleyen benle, gözlemlenen ben arasındaki fark bilinmeyince insanlar gözlemlenen şeyin içinde hapis oldular. ‘Ben öğretmenim, marangozum, babayım, anneyim, müslümanım, kadını, erkeğim’ gibi sosyal rollerin içinde kendilerini tanımlamaya çalıştılar ve tabii ki boğulup kaldılar.

Bir süre sustum. Kahvemden bir yudum aldım. Arif Bey’in gözünün içine bakarak, tane tane şunu söyledim:

–Sizin bunalımınızın temelinde, sizin de böyle bir hapishanenin içinde olmanız yatıyor.

Arif Bey dikkatle söylediklerimi dinliyordu. Gözleri heyecanını saklayamıyordu. Şu anda birçok şeyi gördüğünü ve anladığını sezinliyordum.

Bir süre sessiz kaldıktan sonra, konuşmaya başladı:

22

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Beni tıpış tıpış hapishaneye sokmuşlar da haberim yokmuş. Hatta onlar sokmamışlar, ben hapishaneye kendi ayaklarımla gitmiş, hapishanenin kapısını da üstüme kilitlemişim. Daha sonra hapishanenin penceresinden bakarak, “Batsın bu dünya” arabesini söylüyorum.

–Arif öğretmenim, konuyu kesinlikle kavradınız. Bu öyle hapishane ki, kapısını ancak kişinin kendisi açabilir.

–Ben açtım mı Hocam? Yani artık hapishanede değil miyim?

–Sana hem iyi, hem de kötü haberim var. Kötü haberim iki tane. Birinci kötü haberim şu; henüz hapishaneden çıkmış değilsin. İkinci kötü haberim ise şu; ben de hâlâ hapishanedeyim.

–Siz de mi hapishanedesiniz?

–Evet. Belki bütün haftamı orada geçirmiyorum, ama, hâlâ hapishanedeyim. Önceleri her konuda düşünürken, konuşurken, eylem yaparken hep hapishanede idim. Şimdi bazı konuları düşünürken, konuşurken, planlarken, gerçekleştirirken hapishanede değilim, ama, bazı konularda hâlâ hapishanedeyim. Sanki önceleri yedi günümü de hapishanede geçirirken, şimdi sadece salı ve çarşambaları hapishanedeyim gibi geliyor.

–Neden salı ve çarşambaları Doğan Bey?

–Söz gelimi öyle söyledim. Yani hapishane hâlâ farkına varmadan benim sığındığım, bilmeden gelip yaşamımın bir kısmını geçirdiğim bir yer.

–Hapishaneden yüzde yüz kurtulanlar var mı?

–Evet, var. Sayıları az ama, yine de var.

–Onlar kim.

–Onların özel bir ismi var. Kelimeyi duymuşsundur, ama, bu anlamda kullanıldığını pek duymamışsındır.

–Hangi kelimeyi?

–Hapishaneden yüzde yüz kurtulan, ve sayıları az olan insanlara verilen ismi.

–Onların ismi ne?

–Savaşçı!

–Savaşçı mı?

–Evet.

Arayış

23

Hapishanede olduğunuzu fark

ettiğiniz an,

SAVAŞÇI olma

yolunda ilk adımı

atmış olursunuz.

–Hiç de barışı, bilgeliği, özgürlüğü, mutluluğu çağrıştıran bir kelime değil.

–Evet, hapishanedeki biri olarak savaşçıyı tanıyamazsın. Savaşçıyı tanımak, anlamak için hapishaneden çıkman gerekiyor.

–Peki ara sıra olsa da bu hapishaneden çıkabilecek miyim?

–Önce kötü haberimden söz etmiştim. Şimdi iyi haberimi vereyim. İyi haberim şu; hapishanede olduğunu keşfettiğin an, savaşçı olma yolunda ilk adımını atmış olursun.

–Hocam, farkına varmadan ilk adımı atmış olduğumu söylediniz, ama, savaşçı yolculuğunu yapabilecek miyim?

–Bilmiyorum. Sizinle böyle bir yolculuğa çıkmak isterim. Bu sadece sizin yolculuğunuz olmayacak, benim için de anlamlı bir yolculuk olacak.

–Böyle bir yolculuğa çıkmak beni heyecanlandırıyor Doğan Bey. Nasıl oldu onu bile pek bilmiyorum, ama, şimdi sizinle ilk karşılaştığım andan daha güçlü, daha umutlu, daha diri bir Arif olarak görüyorum kendimi.

Saate baktım, dörde geliyordu. Benim saate baktığımı görünce, o da kendininkine baktı.

O sırada ilerdeki bir masadan biri başı örtülü iki kız ve iki genç olmak üzere dört kişi kalktı. Arkamdaki masaya oturmaya hazırlanan bir bayan, “Bak orası boşaldı,” diyerek sandalyelerin ve masaların arasından’ hızla yürüdü, son kişi çantasını ve ufak paketlerini alır almaz masaya kendi elindeki çanta ve paketleri koymaya başladı. “Haydi Ömer, bak burası daha iyi, buraya gel.” Bu çağrı üzerine elli yaşlarında, temiz giyimli, keçi sakallı bir adam felçli olduğu için sol ayağını sürükleye sürükleye yanımdan geçti. Kadın tereddütlü adımlarla yavaş yavaş ilerleyen adamın yeni traşlı yüzüne bakarken onu bu masa ve sandalye karmaşası arasından yürüttüğü için biraz tedirgindi ama, daha ferah bir masa seçmiş olmanın zaferi de vardı yüzünde.

Arif Bey,

–Vakit gelmiş, dedi. Sizi bir daha görebilecek miyim?

–Evet, zamanımız doldu. Bugünkü konuşmamız bizi nereye getirdi biliyor musunuz?

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Benim sığ, maymun iştahlı, başkalarının dediğine göre yaşamını yöneten biri olduğuma getirdi.

–Kendinizi ağır yargıladınız, Arif Bey. Felsefi bir soru sormak istedim: Bugünkü konuşmamızda biz kişinin yaşamında anlam a–rayışı konusunu irdeledik; bunu demek istedim.

–Anladım, Hocam. Bir daha ne zaman buluşabileceğiz?

Takvimimi çıkardım, baktım, “Önümüzdeki Cumartesi buluşabiliriz,” dedim. Okullar tatil olduğu için hafta içinde de buluşa–bileceğimizi söyledi. Önümüzdeki hafta Cumartesi gününün bana en uygun olduğunu söyledim.

–Karşıda, Fenerbahçe Parkı’nda buluşalım. Önümüzdeki Cumartesi günü Piramit’in önünde saat ikide buluşabilir miyiz?

–Tamam Doğan Bey, orada olacağım.

Birbirimize iyi günler dileyerek ayrıldık. Deniz kıyısından Fındıklı yönünde yürümeye başladım. Dört yaşlarında bir küçük oğlan ayakta, boğazın kıyısında olmaktan heyecanlı, sağ eliyle yanında duran ağabeyi, ya da amcası veya dayısı olan on yedi, on sekiz yaşlarındaki bir delikanlıya sıkı sıkıya tutunmuş. Genç adam çocuğun yanında çömelmiş, sol koluyla onu kucaklamış. Küçük, durup durup heyecanla bir şeyler söylüyor; genç adam onu dinliyor ve ciddi ciddi cevaplar veriyor. Delikanlı ile bu şanslı çocuğun insan insana konuşmasını izlemek içimi sıcak bir insan sevgisiyle doldurdu. İçimden, gidip o delikanlıyı kutlamak geldi.

Yürümeye devam ettim. Birçok kişi banklara, bazıları kenardaki taşlara, otların üstüne oturmuş, sadece bir kişi elindeki gazeteye göz atıyor. Diğerleri bomboş gözlerle hareket etmeden uzaklara bakıyorlar.

Karşımda bana doğru gelen bir genç kız ve bir oğlan dikkatimi çekti. Oğlan sağ kolunu kızın boynuna öyle dolamış ki, sanki ‘dünya alem, bu kızın bana ait olduğunu bilsin!’ der gibi. Kız halinden memnun, oğlan halinden memnun; ikisi de heyecanlı, ikisi de biraz şaşkın. Onları izlerken kendi gençliğim gözlerimin önüne geldi; önemli olan yanındaki kişinin kişiliği değil, senin kafandaki imajı karşılayıp karşılamaması. Üniversitede mini etekli, sigara i–çen bir kız arkadaşım olsun istiyordum. Figen mini mini etekliydi ve bol bol sigara içiyordu. Onunla ilk yürüyüşümüzü anımsadım.

Yine köşedeki sigorta binasının yanından yukarıya Cihangir’e yavaş yavaş tırmanmaya başladım.

2

Uyanış

Cumartesi günü Fenerbahçe’deki Piramit eğlence merkezinin önünde buluştuk ve yavaş yavaş parka doğru yürümeye başladık, Arif Bey’in üzerinde kısa kollu bir gömlek ve blucin pantolon vardı. Ben de blucin ve üzerine tişört giyinmişim.

Güneşli bir gündü ve park gezmeye gelen gençler, çocuklarını getiren anababalar, köpekleriyle yürüyüşe çıkan insanlarla doluydu. Yelken Kulübü’nü sağda bırakarak Fenerbahçe Kulübü tesislerini geçtik ve ortada ulu bir çınar ağacının altına kurulmuş olan kahvehanedeki masalardan birine oturduk. Ben su istedim, Arif Bey de ayran söyledi.

Arif Bey bir an önce konuşmaya istekli görünüyordu. Onun böyle istekli olmasından memnundum.

–Geçen buluşmalarımızda konuştuklarımız üzerinde düşündüm. Şimdi şunu görebiliyorum: kendi anlam dünyamı yaratmaya yönelmişim, ama bilincim hazır olmadığı için, farkına varmadan, herkes gibi hapishaneye girmişim. Ve şimdi bir uyanışın eşiğindeyim; hapishanede olduğum gerçeğini anlamaya yönelik bir uyanışın içindeyim.

O sırada bir karga “gak” diye bir ses çıkardı ve konduğu daldan havalandı.

–Bakın karga sizin dediğinizi onaylıyor, dedim. İkimiz de güldük.

–Arif Bey, sizinle hemfikirim. Bir uyanış süreci içindesiniz. Sizi bu uyanış sürecine getiren ise sizin anlam arayışınız.

–Evet, hayatımın anlamını bulmaya çalışıyorum.

–Öğretmen olmak anlam dolu bir yaşam vaat ediyordu. Zamanla o anlam kayboldu. Sıradan bir öğretmen olmaya doğru gitmek sizin yaşamınızı anlamsızlaştırdı.

26

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Dikkatle dinliyordu; ben suyumdan, o da ayranından birer yudum aldık.

– Bu tür anlamsızlığı yaşayan ve gözlemleyen düşünürler yeni bir düşünce tarzı geliştirdiler: Varoluşçu yaklaşım. Varoluşçu felsefe yaşamın anlamsızlığına bir tepki olarak doğmuştur; temelinde de fenomenolojik yaklaşım yatar.

–Fenomenolojik yaklaşım ne demek?

–Alman filozofu Edmund Husserl, bizim dışımızdaki dünya ile bu dünyayı yaşayan, duyumlayan insan arasındaki ilişkiye baktı. Şu anda aynı fiziksel çevre içindeyiz; ama, sizin ve benim duyum–ladığımız dünya, yani algılama ve yaşantı dünyamız aynı değil. Bu algılanan ve yaşanan dünyaya fenomen diyoruz. Yani aynı fiziksel çevre içinde birbirinden farklı fenomenleri olan iki insanız.

–Bir örnek verebilir misiniz?

–Biraz önce bir karga uçtu, hatırlıyor musunuz?

–Evet, “gak” diye uçtu ve siz, “bakın karga sizin dediğinizi o–naylıyor” dediniz.

–Peki ben söylemeden önce karganın “gak” dediğinin farkında mıydınız?

–Hayır değildim.

–Demek ki karganın sesi o an için si–

Bilinciniz zin fenomeniniz içinde yer almıyordu. Ben

gelişmeden ise hem duydum, hem de ayrıca bir anlam

o bilince uygun yükledim. Ama, sanırım şunu söylememe

olan fenomenleri gerek yok; her ikimiz de biliyoruz ki, iki-

miz de fiziksel olarak aynı ortamda bulu" nuyorduk.

-Evet, ikimizin de aynı fiziksel ortam içinde bulunduğunu kesinlikle kabul ediyorum.

-İşte varoluşçu felsefe, insanların kendi varoluşlarını kendi fenomenleri içinde, yani algıladıkları, yaşadıkları, anlam verdikleri fenomenler içinde oluşturduklarını söyler. Husserl, kişinin farkında olması ile, farkında olduğu şey arasında sıkı bir ilişki olduğunu söyler.

-Yani..?

algılayamazsınız.

Uyanış

27

-Yani, bilinciniz gelişmeden o bilince uygun olan fenomenleri algılayamazsınız. Örneğin, benim seminerime geldiniz ve seminerde duyduklarınız sizi etkiledi. Seminerime gelen, fakat hiç etkilenmeyen insanlar da var.

-Bu gözlem sizin bir başka kitabınızda ele aldığınız paradigma kavramıyla benzerlik gösteriyor. Kişinin bir konuda paradigması oluşmamışsa, o konuyu algılayamaz.

-Evet, paradigma kavramı ile ilgisi kesinlikle var. Ama, Husserl'in düşüncesinde 'niyetlilik' kavramı da var. Husserl der ki, "Her bilinç kendine özgü bir niyet geliştirir. Ve bu niyet, o bilincin neyi algılayıp nasıl anlamlandıracağını etkiler."

-Herhalde bilimsel çalışmalar bunun dışında kalıyor, çünkü o-rada bilim adamı nesnel olmaya çalışıyor.

-Husserl bilimin de kendine özgü tutumları ve niyeti olduğunu söylüyor; örneğin, nesnellik tutumu. Bilimin bu nesnellik tutumunun, incelediği olayların insancıl yönlerini çoğu kez çarpıttığını i-fade ediyor.

-Bu söylediklerinizin benim anlam arayışımı ilgisi ne olabilir, Doğan Bey?

-Önce şunu sorayım: Bir anlam arayışı içinde olduğunuzun farkında mısınız? Daha doğrusu böyle bir süreç içinde olduğunuzu kabul ediyor musunuz?

-Önceden farkında değildim, ama şimdi farkındayım ve evet, böyle bir sü-reç içinde olduğumu kabul ediyorum.

-Önceden farkında değildiniz, de-

mek ki–

–Hayır değildim.

–Niçin farkında değildiniz?

–Çünkü öyle bir bilince sahip değildim.

–Şöyle söyleyebilir miyiz: Daha ön–ce, hapishanenin içinde olduğunuz halde, hapishanede olduğunuzun farkında değildiniz?

–Evet, söyleyebiliriz.

“Her bilinç

kendine özgü bir

niyet ge|jştirir.

ye \?u niyet,

o bilincin neyi

algılayıp nasıl

anlamlandıracağını

etkiler.”

Husserl Alman filozof

28

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Ve hapishanede olduğunu bilmeyen bir insanın fenomenolo–jisi içinde kendinizi var ediyordunuz?

–Evet, onu da diyebiliriz. Şimdi görüyorum. Şimdi yine hapishanedeyim, ama, artık hapishanede olduğumu biliyorum. Ve hapishanede kalmak, ya da hapishaneden çıkmak, benim gerçekleştirmem gereken bir süreç haline geldr. Çünkü şunu açıkça görebiliyorum ki, benim hapishanemin kapısını açacak ve beni özgürlüğe kavuşturacak anahtar da benim bilincimin içinde.

–Hapishaneden çıkmak, özgür olmak, yaşamını kendi özgür i–radenle yapılandırmak. Bütün bunlara Husserl “niyetlilik” der. Yani bilincin, yeni bir “niyet”le kendi fenomenolojisini yaratıyor.

–Evet, şimdi daha açık görebiliyorum.

–Sizin hapishaneye girmeniz de tesadüf değil. Sizi herkesle beraber hapseden kültürün de bir bilinç düzeyi ve niyetliliği var.

–Çok ilginç. “Kültürün niyetliliği” diye bir kavram olabileceğini hiç düşünmemiştim.

–Böyle bir kavramı ortaya koymakla Husserl insanlık düşünce tarihine önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu kavramın sizin yaşamınızla ilgisi şu: siz çıkmaya çalıştıkça “kültürün niyetliliği” sizi bırakmamak için elinden geleni yapacaktır..

–Bunu nasıl yapacak?

–Daha önce konuştuğunuz deneyimli öğretmen arkadaşlarınız, şu konuşmalarımızda bizimle beraber olsalardı, onların yüz ifadelerinde, konuşmalarında, genel olarak tepkilerinde bunun bol bol örneklerini görürdünüz.

Arif Bey, ayranından bir yudum alırken, ne dediğimi kavramış bir insanın yüz ifadesiyle gülümsüyor, hafifçe başını sallıyordu. Ne demek istediğimi iyi anlamıştı; bu dediğim şeyi sık sık yaşadığının farkına varıyordu.

–Benden etkilenmemeniz için onlar ellerinden geleni yaparlardı. Benim hayalci olduğumu, size yararım yerine zararım dokunacağını, boş hayaller peşinde koşacağınıza artık aklınızı başınıza toplamanız gerektiğini söyleyeceklerdi. Hele hapishanede olduğunuz gibi laflar duyarlarsa benim anarşist olduğumu ve pek yakında gerçekten hapishanede yer alacağımı ifade edebilirlerdi.

–Yani benim değişmeme, çevremi direnç göstereceğini söylemek istiyorsunuz.

Uyanış

29

–Evet, siz ne kadar değişirseniz, çevreniz o şiddette size direnecektir. Bunu söylüyorum.

–Sizin İnsan İnsana kitabınızda bir söz vardı, farklı olmaya çalışırsanız, herkes size karşı tavır alır, gibi.

–e.e.cummings’in* sözü; şöyle der:

seni diğerlerinden farksız yapmaya bütün gücüyle gece gündüz çalışan bir dünyada,

kendin olarak kalabilmek,

dünyanın en zor savaşını vermek demektir.

bu savaş bir başladı mı,

artık hiç bitmez!...

Bir süre sustuk.

Yeni yürümeye başlayan bir kız çocuğu anne ve babasının heyecanlı bakışları, gülüşleri ve destekleyici sözleriyle birkaç adım attı. Durdu, geri döndü, baktı. Arkasına bakmak için dönünce dengesini kaybetti ve poposunun üzerine düştü.

Babası kalktı, küçük kızı kollarının altından tuttu, kaldırdı: “Aferin kızıma, ne de güzel yürüyor!”

Arif Bey neye baktığımı görmek üzere yan tarafa döndü. İkimizin de yüzünde bir gülümseme belirdi.

Çocuk sevgisini paylaştığımızı sezinliyordum.

e.e.cummings'in sözünü bilincimize daha iyi sindirebilmek için bir süre sustuk.

Daha sonra konuşmama devam ettim:

–Biliyor musunuz Arif Bey, değişimin olduğu her yerde mutlaka direnç oluşacaktır. Bu son derece doğal.

–İnsanların direneceğini bile bile değişmek, hatta değişmeye teşebbüs etmek zor değil mi, Doğan Bey?

–Eğer savaştı olma yolunda iseniz, başka türlüünün olmayacağını bilirsiniz, bir daha 'zor' veya 'kolay' terimleri içinde düşünmezsiniz.

Amerikalı filozof– şair e.e.cummings, her zaman küçük harf kullanmaktadır, e.e.cummings'in bu özelliğine saygı göstererek biz de küçük harf kullandık. Sistem Yayıncılık

ir.

30 Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Peki hangi terimler içinde düşünür savaştı?

–Savaştının hangi terimler içinde düşündüğü, davrandığı, hissettiği üzerinde ilerde ayrıntılı olarak konuşacağız. Ama, artık 'zor' ve 'kolay' savaştının seçiminde ölçüt olmaktan çıkmıştır. 'Yapılması anlamlı, yapılması gerekli olan,' ile 'yapılmaması anlamlı, yapılmaması gerekli olan' diye düşünmek savaştı tutumunu daha iyi yansıtır.

–Yani kendi hayatını kendin oluşturacaksın demek istiyorsunuz.

–Zaten hep öyle oluyor. Şimdiki hapisaneye onlar koymadılar ki sizi. Rıza gösterdiğiniz için bu hapisanedesiniz. Sadece bilinciniz elvermediği için bu davranışınızın sorumluluğunu şimdiye dek başkalarına yüklüyordunuz.

Park oldukça kalabalıklaştı. Yan masadan, çocuğuyla oturan bir çiftin bizim masaya baktıklarını gördüm. Onlarla göz göze gelince bana gülümsediler ve başlarıyla selam verdiler; selamlarını aldım. "Herhalde seminerime katılmış insanlardan biridir," diye düşündüm. Masadaki küçüğün umurunda değildim. O biraz ilerdeki masanın altında yatan küçük bir köpekle ilgileniyordu.

–Arif Bey, Arthur J. Deikman adında Amerikalı bir psikiyatristin bir hastası ile ilgili gözlemlerini size anlatmak istiyorum.

Elimdeki Observing Self adlı kitabın o kısmını İngilizce'den serbest çeviriyle aktarmaya başladım:

"Kırk yaşlarında bir kadın hastam ağır depresyon nöbetlerine tutuluyordu. Bu hastam yıllar yılı psikoanalize girmişti, ama yılın belirli zamanlarında aynı depresyon onu aynı şiddetle etkisi altına almaktaydı. Depresyon kadının kendi yaşamının ve genellikle hayatın tamamen anlamdan yoksun olduğu duygusu üzerine yoğunlaşıyordu. Bu depresyon nöbetlerinde kadın yatakta kalır, dış dünya ile ilişkisini keser, haftalarca umutsuzca yatakta uzanır ve hastalığın geçmesini beklerdi."

"Hasta bana gelip derdini anlattığında, depresyonunun altındaki anlamsızlık ve umutsuzluk duygusunun onun gerçek yaşamından kaynaklanabileceğini söyledim ve bu anlamsızlık duygusunun

ö–nemli şeylere işaret edebileceğini, kötü bir şey olarak değil, ders a–lınabilecek bir öğrenme fırsatı olarak bakılması gerekebileceğini anlattım. Kendini insanlığa adanmış birçok insanın ilk başlarda bu

Uyanış

31

tür depresyonlardan geçtiğini ve bu depresyon sırasında insanlığa hizmet edebilecek fırsatlar yarattıklarına işaret etim. “Anlamsızlık duygusunu itmeden onu bir arkadaş olarak kabul etmeli; anlamsızlık duygusunu bir öğretmen gibi düşünüp onun öğreteceği şeylere açık olmalı,” dedim. Araştırmacı tutumu içinde, ‘şimdi içinde bulunduğum bu durum bana ne öğretmek istiyor?’ diye düşünmenin değerli bir tutum olduğunu belirttim.”

“Hastam beni gittikçe artan bir ilgi ve heyecanla dinlemeye başladı. Bu depresyon duygusunu bastırmaya çalışmak yerine, bir öğrenme fırsatı olarak görmek onun içini rahatlattı ve patolojik bir durum içinde olduğunu düşünmek yerine, bir araştırmacının –kendini ilgilendiren bir şeyi araştıran bir araştırmacının– merakı ve heyecanı içine girmeye başladı. Daha sonraki tedavi seanslarına her gelişinde daha heyecanlı, daha meraklı, daha tutarlı ve en önemlisi daha anlamlı bir insan olarak gelmeye başladı. Hem kendi hayatı, hem de genel olarak yaşam bir anlam kazanmaya başlamıştı. Kendi hayatının ve çevresinde ilişki kurduğu insanların hayatının anlamsızlığı ile yüz yüze gelmemek için sakladığı birçok ‘çöplük’, gün ışığına çıkmaya başlamıştı.”

Arif Bey, okuduğum kısmı dikkatle dinledi. Çeviriyi bitirdikten sonra, “Anlamını yitiren bir hayat!” dedi. Sustu. Bana baktı ve tekrarladı: “Anlamını yitiren bir hayat!” Daha sonra konuşmaya devam etti:

–Psikiyatristin hastasıyla ortak yönüm bu. Ben de şevkimi kaybediyorum ve yavaş yavaş depresyona giriyorum.

Bir süre sustu. Sanki kendi kendine konuşuyormuş gibiydi:

–Niçin? Çünkü’ daha önce anlamlı gördüğüm bir meslek, benim için anlamını yitiriyor. Şimdi sizinle konuştuğum, bu anlam yitirmenin temelinde kendimi esas almamamın yattığını görmeye başladım.

Yine bir süre sustu. Suyumdan bir yudum aldım. Arif Bey, yine konuşmaya başladı:

–Kendi düşüncelerimi, kendi değerlerimi dikkate almamaya başladım. Gittikçe başka insanları, onların düşüncelerini, onların değerlerini esas almaya başladım. Arif Okurer olarak sanki ben yok olmaya başlamıştım.

Göz göze geldik. İnsan gözü bu kadar farklı anlamları, duyguları aynı anda nasıl verebilir, inanması güç. Onun gözünde

32

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

‘bütün–bunları–daha–önce–niye–göremedim’in yenilgisi, hüznü, kızgınlığı, ama aynı zaman da, ‘iyi–ki–şimdi–farkındayım’ın mutluluğu, ciddiyeti, derinliği, sorumluluğu vardı.

–Şimdi şunu da görüyorum: benim şevksizliğim, depresyonum bana bir şeyler söylemeye çalışıyormuş. Söylemeye çalıştığı şey de, benim hayatımın temellerini yeniden gözden geçirmem gerektiğiymiş.

Arif Bey’in neden söz ettiğini çok iyi anlıyordum. Yaşamımda kaç defa onun şimdi içinde bulunduğu durumda bulmuştum kendimi. Aslında o benden daha şanslıydı. Beni karşısına alıp, a–dam yerine koyarak konuşan olmamıştı. Onunla yüz yüze konuşacak, ona değer veren, onun gelişmesini isteyen, görmüş geçirmiş biri vardı yanında. Bense, olayların söylediklerinden kendi payıma çıkan anlamaya çalışmıştım.

Gittiğim bir seminerde verilen bir örneği hatırladım:

–Bir seminerde şöyle bir örnek verilmişti: “Farz edelim ki, yarın çok önemli bir randevunuz var. Randevu saat dokuzda ve siz bu randevuya geç kalmaktan korkuyorsunuz. Randevuya geç kalmamak için aynı evde kaldığınız arkadaşlarınıza durumu anlatıyorsunuz ve “biliyorsunuz ben kolay kolay uyanamam, ama ne olursa olsun, ne dersem diyeyim, siz beni mutlaka sabah yedide uyandırın ve saat dokuz randevusuna hazır edin,” diyorsunuz.

“Arkadaşlarınız bunu kabul ediyorlar ve ertesi sabah saat yedide odanızın kapısını çalıyorlar. Sizden cevap yok. Beş dakika sonra kapıyı yine çalıyorlar, sizden yine cevap yok. On dakika sonra odaya giriyorlar ve size uyanmanızı söylüyorlar. Sizden yine cevap yok, hatta onlara, “bırakın beni biraz uyuyayım,” diyorsunuz. Fakat onlar sizin huyunuzu bildikleri için, odadan çıkmıyorlar, sizi yeniden uyandırmayı deniyorlar. Eğer uyanmazsanız üstünüze soğuk su atacaklarını söylüyorlar. “Tamam kalkacağım” diyorsunuz, ama, onlar on dakika sonra geldiklerinde sizi hâlâ yatakta buluyorlar. Kulağınıza bağırmaya başlıyorlar. Nihayet, istemeye istemeye uyanıyorsunuz.”

Arif gülümseyerek bu hikâyeyi dinliyordu. Gülerek bana sordu: –Beni uyandırmaya çalışan arkadaşlarım kimler?

Hemen cevap vermedim. Önce böyle arkadaşların olmasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamak istiyordum.

Uyanış 33

“Tabii sizin üzerinize bu kadar düşecek ve sizi uyandırmak için bu kadar çabalayacak arkadaşlarınızın olması önemli. Birçok insan, “bana ne, istemiyorsa, kendisi bilir” der ve sizi yatakta bırakır gider.”

Arif Bey, gülümseyerek soruyu yineledi.

huzursuzluğu, mutsuzluğu,

i, sıkıntısı,

depresyonu onu

uyandırmaya

çalışan önemli

dostlarıdır.

–Hocam, benim böyle arkadaşlarım var mı?

–Evet, var.

–Kim bu arkadaşlarım?

–Psikiyatristin hastasını uyandırmaya çalışırken dikkat ettiği hüznün, çöküntü, karamsarlık gibi şeyler.

–Yani, benim sıkıntım, anlamsızlığım, depresyonum beni u–yandırmaya çalışan arkadaşlarım mı oluyor?

–Evet, kişinin huzursuzluğu, mutsuzluğu, gerginliği, sıkıntısı, depresyonu onu uyandırmaya çalışan önemli dostlarıdır.

–Bize ne demeye çalışıyorlar? Kalk randevuna geç kalıyorsun mu diyorlar?

–Artık onu sen anlamlandır. Depresyonun sana ne diyor? –”Hayatın palavra olmaya başladı,” diyor. – Peki bu sözün altında bir davet var mı? Bir uyanış daveti var mı? –Var. v

–Evet, Arif Bey. Bu anlamda her acı – ister bedensel acı olsun, ister duygusal, ister zihinsel acı– bir mesaj taşır. Bu mesaj ya yapmamamız gereken bir şeyi belirtir; örneğin, “başkalarının düşünce ve değerleriyle hareket etme,” der; ya da, yapmamız gereken bir şeye işaret eder; örneğin, “kendi özüne dön, kendi değerlerin içinde yaşamını inşa et,” gibi.

–Mesajın şiddeti ile konunun aciliyeti arasında bir ilişki var mı? –Bunu hiç düşünmemiştim.

–Bence olması gerek. Örneğin benim sıkıntım gittikçe artıyordu. Bu artış sorunun daha aciliyet kazandığını gösteriyor.

–Sanırım haklısın.

34 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Farkında Oluş Katmanları

Arif Bey bir süre sustu, sormak istediği bir soru olduğu bakışlarından anlaşılıyordu.

–Doğan Bey bu sıkıntının kaynağı ne? Yani nereden kaynaklanıyor benim depresyonum?

–Geştalt terapisinin kurucusu Frederick S. Perls adında bir düşünür, üç tür farkında olma alanı tanımlar. Bu alanlar, katmanlar gibi birbirleri üstüne geçmiş durumdalar.

“İlk katman kişinin kendinin farkında olmasıdır. Bu farkında oluş temel bir bilinçtir. Gelişerek kişinin yaşamında sürekli olabilir; ama, sürekli bastırılıp körlenerek, hiç gelişmeme ihtimali de vardır. Eğer bu farkında oluş, gelişimini sürdürüp tamamlanabilirse, o zaman ‘gözlemleyen ben’ dediğimiz bilinç oluşur.

“Üçüncü katman, dış dünyanın farkında oluşturm.

–İkinci katmanı unuttunuz, Doğan Bey.

–Hayır, unutmadım. Önce üçüncü katmanı söylemek daha anlamlı. Evet, üçüncü katman dış dünyanın farkında olmaktır. Bizi kuşatan dışımızda çok boyutlu ve karmaşık bir evren var. Bu evreni olduğu gibi görebilmek, ona u–yum sağlayabilmemiz için gerekli.

“Bu dış realiteyi olduğu gibi algılayabilmek, onunla ilişkiyi devam ettirebilmek önemlidir. Bu algılama kişinin dış dünya realitesi ile olan ilişkisinin temelini oluşturur. Ne var ki, kişinin dış dünya realitesi ile ilişkisini devam ettirebilmesi zordur. Çünkü i–kinci katman bunu engeller.

–Ama, henüz ikinci katmandan söz etmediniz

–Şimdi ikinci katmandan söz edeceğim. İkinci katman kişinin kendinin farkında oluşu ile dış dünyanın farkında oluşu arasında yer alır. Bu kavramsal algılamanın, dil ve kültürün yer aldığı dünyadır.

–Husserl’in kendine özgü niyetliliği olan kültürün dünyası.

1

Uyanış

35

Dışımızda bizi

kuşatan çok boyutlu

ve karmaşık

bir evren var.

Bu evreni

olduğu gibi

görebilmek, ona

uyum sağlayabilmemiz

için gerekli.

–Evet, kendine özgü niyetliliği olan dil ve kültürün dünyası.

Bu noktada biraz sustum, Arif Bey’in dikkatini çekmek istediğimi o hemen anladı, ve söyleceğime pür dikkat kesildi. Devam ettim:

–Ve çoğu kere kişinin dünyayı ve kendisini doğrudan algılamasını engeller. Sanki kişinin kendisiyle onun içinde yaşadığı dünya arasına bir duvar örer. Kişi ne kendisinin ne de dış dünyanın farkına varır; sadece bu duvarın gerçeğini yaşamaya başlar. Yani, bu duvar kişinin kendi gerçeği imiş gibi görünür.

“Bu orta katman her şeyi kaplayarak, kişinin özgün benliği ile ilişkisini kesmeye başlar,” der Perls. Bu orta katman deneyimli öğretmenlerin sözlerini, sizin annenizin ve babanızın inançlarını, toplumun eğitimle ilgili değerlerini içerir. Bu orta katman sizin kendi özünüzün ne olduğu ile ilgili algılamanıza

olanak vermez. Kendi özünüzü algılayabilmeniz için bu orta katmanın etkisinden kurtulmanız, yani daha önce sözünü ettiğimiz hapishanenin farkına varmanız gerekir. İşte bu farkına varışa ‘uyanış’ diyorum.

–Hiç uyanmadan insan tüm ömrünü harcayabilir mi, Doğan Bey?

–Çoğunlukla öyle olur.

–Yani bizim sıkıntılarımız, hüznlerimiz, depresyonumuz, bize uyanmak için çağrılar yaptığı halde, hiç uyanmadan tüm ömrümüzü geçirebiliriz.

–Evet, çoğunluk uyanmaz. Bu çağrıların bir öteki yüzü de şudur: Çok özel olduğu için bizim için olan çağrıyı başkası anlamsız ve saçma sapan bulabilir. Örneğin, tecrübeli öğretmen arkadaşların sana özgü çağrıları saçma bulacak.

–Ama, ben bu çağrıları ciddiye alır, dinlersem...?

Durdu, yüzüme baktı. Bu sorulmuş bir soruydu, benden cevap bekliyordu:

–Bu çağrıları siz ciddiye alır, dinlerseniz...

Durdum, düşündüm, ve konuşmaya devam ettim; “size yapılan çağrının doğasını anlarsınız. Başka hiç kimse anlamayabilir, ama, çağrının anlamı sizin için açık seçik, ve özeldir.”

36

Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Doğan Bey, öyle konuşuyorsunuz ki, sanki bu durumda bulunmuş ve güçlü çağrılar almış birisiniz.

–Evet; dört yıl çocuklarımdan ayrı kaldım. Ayrı kaldığım dönemde mutsuzdum, çökmüştüm.

–Çağrı neydi?

–Çok basit. Mutlu olma çağrısı. Nasıl mutlu olabilirim diye düşündüm. Çocuklarıma babalık yapma sorumluluğundan kaçamazdım. Bu anlamda çağrı, ‘Çocuklarına dön, onların sana ihtiyacı var,’ çağrısıydı.

–Peki siz ne yaptınız?

–Çocuklarıma dönmeye karar verdiğim anda, mutlu ve şevkli bir insan oldum.

–Çocuklarınıza döndünüz mü?

–Evet! Ve doğru kararı verdiğimi yüreğimde hissettim.

–Yani yüreğinizin gösterdiği yola yöneldiniz.

–Evet, öyle yaptım. Çocuklarımla beraber olmak, bana mesleksi yönden büyük zaman kaybına sebep oldu. Ama, hayatımın anlamlı ve doyumlu olması için, dürüst bir insan olarak bu kararı vermem gerekiyordu. Çağrıya uydum. Mutluluğumu buldum.

–Şimdi çocuklarınızla aranız nasıl?

–Çocuklarımla yakın, sağlıklı, dürüst ilişkiler içindeyim. Bu sonucu, beni uyandırmaya çalışan mesajların farkına varmama borçluyum. Şimdi seni uyandırmaya çalışan mesajlardan söz edelim.

–Evet, beni uyandırmaya çalışan arkadaşlarımla kimler olduğunu sormuştum.

–Kurumamak, yaşayabilmek, anlam ve doyum bulabilmek çabası içinde olan iç dünyanız; sizi uyandırmaya çalışan o. Eğer psikoterapi süreciniz başarılı olsa idi, kendi özünüze doğru bir yolculuğa başlayacaktınız. Başarılı psikoterapiden beklenen budur: Üstü kül kaplamış korun küllerini temizleyerek öze ulaşmak.

–Benim özüm mutsuzluğunu, sıkıntı ve depresyon halinde ifade ediyordu; öyle mi?

–Evet. Yaşam enerjinizin kaynağı sizin özünüzdür. Kendi özünüzdən koptuğunuz zaman şevkiniz kalmaz. Yaşamınızın anlamı da bu

Uyanış

Yaşam enerjinizin

kaynağı sizin özünüzdür.

Kendi özünüzdən

koptuğunuz zaman

şevkiniz kalmaz.

37

özden gelir; özle ilişkili yaptığınız her şey anlamlı, heyecan vericidir. Özden kopuk yaptığınız şeyler ise anlamsız ve sıkıcı gelir.

–Neden bu orta katman bu kadar şişiyor ve neden insanın özü üstü kül kaplanmış kor halinde kalıyor, Doğan Bey?

Yaşam Dansı

Arif Bey önemli bir soru sormuştu, açıklamak istedim.

–İnsan doğarken birbirinden farklı, hatta birbirine zıt iki temel gereksinimle doğuyor.

–Sadece iki gereksinimle mi doğuyor?

Elimde olmayarak güldüm. Dil ne kadar yetersiz kalıyor insanın düşündüklerini anlatmada. “Çok dikkatli olmak gerekiyor,” diye aklımdan geçirdim. “Bir konuyu karşındakine anlatırken, konuyu açık seçik anlatabilmek için kişinin kullandığı kelimelere ve cümlelere özen göstermesi gerek.”

–Hayır sadece iki gereksinimle doğmuyor. Birçok gereksinimle doğuyor. Bu birçok gereksinim arasında oldukça temel iki gereksinim daha var: Bunlardan biri, ait olma, diğeri de, birey olma gereksinimi.

“Çocuk doğmadan önce anne karnında tamamiyle ‘ait’. Anne onun için nefes alıyor, yiyor, dışkılarını atıyor. Ekmek elden, su gölden çocuk sadece büyüyor. Çocuğun birey olarak yaptığı ilk anlamlı davranış, doğumdan hemen sonra nefes alması. Bu noktadan sonra çocuk yavaş yavaş birey olma yolunda ilerlemeye başlıyor.

“İşte bu ‘ait olma’ ve ‘birey olma’ arasındaki denge her bir bireyin yaşam dansını oluşturur.

Arif Bey gülümsedi, benim söylediğimi tekrar etti, “yaşam dansı!” Konuşmama devam edecektim, fakat onun bir şey söylemek istediğini fark edince durdum. Arif Bey,

‘Ait olma’ ve ‘birey

olma’ arasındaki

denge her bir bireyin

yaşam dansını

oluşturur.

’k

38

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Hocam, bu dans kavramı hoşuma gitti. Siz mi buldunuz bu kavramı?

–Bu kavramın kaynağı bizim ‘İnsan İnsana’daki arkadaşlar. Seminer süresinde onlar kullanmaya başladılar, bana da uygun geldi, kullanıyorum. Demek hoşuna gitti.

–‘İnsan İnsana’ nedir?

–Beraber eğitim verdiğim arkadaşlarımla oluşturduğum ekibin adı. Bu ekipteki arkadaşlarım ‘yaşam dansı’ kavramını kullandılar, onlardan aldım.

Arif Bey merak ettiği şeyin cevabını almış bir insan edasıyla gülümsedi. Konuşmama devam ettim.

–Toplumla, sosyal yaşamla, kültürle ilgili yönlerimiz ait olmayı ifade eden yönlerimizdir: Annemizin dediğini yapmak, komşularımızı küstürmemek, toplumda saygı duyulacak bir meslek seçerek geçim temin etmek, fedakârlık yapmak gibi şeylerin tümü ‘ait olma’ gereksinimimizdir. İsteddiğimiz için oyun oynamak, eğlenmek, istediğimiz için cinsel ilişkide bulunmak, istediğimiz için kampa gitmek, doğayla ilişki kurmak, hayal kurmak, kısacası kendi özümüz, canımız istediği için yaptığımız şeyler ise ‘birey olma’ gereksinimimizden kaynaklanır.

–Bu dedikleriniz her toplum ve her kişi için geçerli mi?

–Evet, bu söylediklerim evrenseldir; her kültürdeki, her bir insan için geçerlidir.

–Peki ait olma, birey olma dengesi nasıl oluşuyor? Daha doğrusu nasıl oluşmuyor?

–En önemli neden çocuğun içinde yetiştiği aile.

Bir süre sustum. Dediğimi düzeltme gereksinimi duydum.

–Doğru söylemedim. En önemlisi çocuğun içinde yetiştiği aileyi biçimleyen kültür. Husserl’in tabiriyle ‘o kültürün niyeti’. Örneğin dört yaşındaki çocuk arkadaşlarıyla oynamak için sokağa çıkarken annesi ona, “hırkanı giy,” der.

“Neden çocuğuna ‘hırkanı giy’ der, anne? Tabii, annelik görevini iyi yapmak istediği için. Çocuğunun hasta olmasını istemediği için. Ayrıca, komşularından, kendi annesinden, kayınvalidesinden

Uyanış

39

öyle görmüştür. Varsayalım ki, anne çocuğun hırkaya ihtiyacı olmadığını düşünsün ve çocuğu sokağa hırkasını giymeden bıraksın. Komşusunun, annesinin, kayınvalidesinin, ‘ne biçim anne, çocuğunu hırkasız sokağa bırakıyor’ demelerinden çekinebilir. Ve böylece, anne, bilinçli veya bilinçsiz, kendi isteği ile veya ‘başkası ne der’ korkusuyla çocuğuna, ‘hırkanı giy’ der. Böyle söylemek o kültürün, ‘insanlar birbirine bağımlı olmalıdır’ niyetine uygun düşer.

“Çocuk kendi bedeninden gelen bilgilere dayanarak, ‘Anne üşümüyorum,’ der.”

Söylediğimin ne kadar önemli olduğunu belli etmek için bu noktada biraz durdum ve Arif Bey’in yüzüne baktım. Neden sustuğumu ve kendisine baktığımı anladı.

–Sizi dikkatle dinliyorum, Hocam, dedi.

–Çocuk “anne üşümüyorum,” dediği noktada, ait olma ve birey olma gelişimi yönünden, kritik bir etkileşim söz konusu. Anne şu seçeneklerden biriyle cevap verebilir:

–Öyle mi yavrum, peki o zaman hırkanı giymene gerek yok. Böyle bir tavır içindeki anne çocuğa şunları ifade etmiş olur: “Sen doğalsın: Sen üşüyüp üşemediğini bilebilecek bir insansın.”

“Sen kendi durumun hakkında karar verebilirsin ve ben o kararlara saygı duyarım. Senin kendi bedenine ilgili konularda karar verebilme gücün var.”

“Sen ve ben konuşarak beraberce sorunları çözebiliriz. Benim söz hakkım olduğu gibi senin de kendi sorunlarını çözmede söz hakkın var.”

Anne, hırkasını giymek istemeyen çocuğa şöyle de diyebilir:

–Dışarı soğuk, hasta olursun. Hırkanı giymeden seni dışarıya çıkartmam.

Böyle bir tavır içindeki anne çocuğuna şunları ifade etmiş olur:

“Sen doğal değilsin: Sen üşüyüp üşemediğini bilebilecek bir insan değilsin. O yüzden sen başkasının ne dediğine, kendinin ne dediğinden daha fazla önem vermelisin!”

“Sen kendi durumun hakkında karar veremezsin. Senin kendi bedenine ilgili konularda karar verebilme gücün yok.”

40 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

“Eğer seninle benim aramda bir sorun ortaya çıkarsa o sorunu ben çözerim ve sana ne yapman gerektiğini söylerim. Sen ve ben konuşarak beraberce sorunları çözemeyiz. Benim söz hakkım var, ama senin söz hakkın yok.”

Hırkasını giymek istemeyen çocuğa anne şöyle de diyebilir: –Peki yavrum, hırkanı giymeden dışarı çıkıp oynayabilirsin.

Ama, hırkanı kapının yanındaki sandalyenin üstüne koyuyorum, ü–
şürsen gelip giyebilirsin.

Böyle bir tavır içindeki anne çocuğa şunları ifade etmiş olur:

“Sen doğalsın: Sen üşüyüp üşemediğini bilebilecek bir insansın. Ama, yaşam değişiklikler gerektirebilir, kararını değiştirmen son derece doğal.

“Sen kendi durumun hakkında karar verebilirsin ve istersen o kararını değiştirebilirsin; senin verdiği kararlar ve o kararları değiştirmene saygı duyarım. Senin kendi bedenine ilgili konularda karar verebilme ve onları değiştirebilme gücün var.

“Sen ve ben konuşarak beraberce sorunları çözebiliriz. Benim söz hakkım olduğu gibi senin de kendi sorunlarını çözmede söz hakkın var.”

Arif anlattıklarını dikkatle dinliyordu. Ben örneği verdikten sonra, gülerek kafasını öne eğip sağa sola sallamaya başladı. Ne demek istediğini pek anlayamamıştım. Durdum, ondan cevap beklercesine yüzüne baktım. Arif Bey konuşmaya başladı:

–Tabii, çocuk annenin verdiği bu mesajların zihinsel olarak farkında değil, sadece sezgi olarak algılar. Ve sezgi olarak algıladığı bu mesajlar içinde kendisinin varoluşu hakkında bir karara varır. Kafamı sallıyorum, çünkü bu verdiğiniz örnek, bir günde böyle yüzlerce etkileşimin olabileceğini, daha doğrusu çocuk büyürken bunlardan binlercesiyle karşı karşıya gelebileceğini bana düşündürdü. Ve birçok anne baba bunların farkında bile değil.

–Evet, maalesef farkında değiller. Çocuk belirsiz bir dünyaya doğar, onu koruyacak, ona emniyet duygusu verecek belirginlik i–çinde bulunduğu ev ortamından gelir. Çocuk bu güven ortamını ne pahasına olursa olsun kaybetmek istemez. Bu nedenle, zaman içinde kendi öz benliğinden uzaklaşmayı göze alır ve yavaş yavaş ait olmayı bir varoluş biçimi olarak seçer.

Kaygılar içinde geçen bir yaşam,

’mış gibi bir

yaşam’dan öteye

geçemez

41

Uyanış

“İşte kendi iç dünyalarından, özlerinden güven alamayan kişiler, Perls’in orta katman dediği hapishanede kalmaya özen gösterirler. Bu, sosyal roller içinde kalmak demektir. Bu, ben kimim sorusuna cevap verirken, ben ‘babayım,’ ‘anneyim,’ ‘evladım,’ ‘komşuyum,’ ‘öğretmenim,’ ‘doktorum,’ ‘Müslümanım,’ ‘Türküm,’ ‘teyzeyim,’ ‘dayıyım,’ demektir.”

‘Mış Gibi Bir Yaşam’

Hemen sağımda, kahvehanenin dışında, orta yaşlı bir çift oturuyordu. Birbirlerine hiç bakmıyorlar, hiç konuşmuyorlardı; ikisi de fiziksel olarak orada idi, ama aralarında ilişki yoktu. Birbirlerine söylecek sözleri kalmamış gibiydi.

Gözlemimi Arif Bey’e söyledim.

–Hocam, bu çok yaygın. Yalnızca bu iki kişiye ait değil; benzerlerine her yerde rastlamak mümkün.

–Evet, ben de görüyorum. İki rol birbiri ile ilişki içinde. İki rol birbiri ile ilişki içinde olunca, kişinin özü geri plana itilir.

“Böyle bir düşünüş biçimindeki kişi sürekli iyi rol oynama kaygısı içindedir: bana iyi baba desinler, bana iyi anne desinler, bana iyi evlat desinler, bana iyi öğretmen desinler kaygısı vardır. “Başkası bana ne der acaba?” kaygısıdır bu. “Beni takdir edecekler mi?” “Bana aferin diyecekler mi?” “Beni alkışlayacaklar mı?”–Bu tür bir kaygı içinde hareket eden kişi de bir var olma tarzı içindedir ama sergilediği varoluş, gerçek anlamda kendisi değildir. Ben bu tür yaşama ‘mış gibi yaşam’ adını veriyorum.

‘Mış gibi yaşam’ içinde olanlar kendi varoluşlarını yaşamıyorlar; başkalarının beklentilerini gerçekleştirmeye çalışıyorlar. İşte, sürekli hapishanede olanlar veya bir başka deyişle uykuda o–lanlar bunlar. Ama, hapishanede olduklarının farkında bile değiller.

Yanımızdan geçen garsondan bir adaçayı istedim. Garson Arif Bey’e, ‘Siz de bir şey istiyor musunuz?’ dercesine baktı, Arif Bey, “Ben bir şey istemiyorum,” dedi.

Her bir mean, her

bir hayvan, her bir

bitkinin doğuştan

getirdiği tek bir

amacı vardır:

“kendini olduğu gibi

gerçekleştirmek”.

42 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Konuşmama devam ettim:

–Hapishanede yaşayanların içine düştükleri bir temel çatışma vardır. Bu temel çatışma hepimizin içinde var. Sizin içinizde de, benim içimde de var. Şu çevrede gördüğünüz herkesin içinde var.”

–Nedir bu temel çatışma, Doğan Bey ?

–Temel çatışma şudur: Her bir insan, her bir hayvan, her bir bitkinin doğuştan getirdiği tek bir amacı vardır: “kendini olduğu gibi gerçekleştirmek”. Şu ağaç, kendisi olabilmek için yıllarını verdi ve başka hiçbir şey değil, ama sadece bu ağaç olmak üzere büyüdü, gelişti, serpildi.

“Demin ‘gak’ diyerek uçan karganın yaşamının temel amacı tamamen kendisi yani bir karga olmaktır. Karga kedi olmaya çalışmaz, kedi insan olmaya çalışmaz. Doğada, insanlar hariç tüm yaratıklar, bedenleriyle, davranışlarıyla, sağlıklarıyla, gelişimleriyle tüm yaşam süreçleriyle kendilerini gerçekleştirmek üzere yaşarlar.

“İnsanoğlu dışında tüm yaratıklar kendilerini gerçekleştirmeyi, doğal ortamları içinde kaldıkları sürece, başarıyla tamamlarlar.

–Yani, müdahale edilmediği takdirde kuş kuşluğunu bulur ve yaşar; kaplumbağa kaplumbağalığını gerçekleştirir ve kaplumbağa olarak yaşar. Bunu mu demek istiyorsunuz?

–Evet, doğal ortamları içinde yaşayan bitkiler ve hayvanlar i–çin bunu demek istiyorum.

–Doğal ortamı içinde olmayan bitki ve hayvan var mı?

–Hiç hayvanat bahçesine gittiniz mi?

–Evet, gittim.

–Kafese konmuş hayvanları gözlediniz mi?

–Evet, gözledim. Ne demek istediğinizi anlıyorum. Kafesteki bir aslanı gördüğüm zaman ne kadar içimin burkulduğunu hatırlıyorum. Zavallı o kafeste kendisi, yani aslan olamıyordu; ve onun kafesindeki çaresiz gezinişi beni çok üzmüştü.

Garson adaçayımı getirdi. Teşekkür ettim. “Afiyet olsun,” dedi ve başkalarına hizmet etmek üzere oradan süratle ayrıldı.

Uyanış

43

Konuşmama devam ettim:

–Hiç bonzai ağacı gördün mü?

–Şu Japonların yetiştirdiği bodur ağacı demek istiyorsunuz.

–Evet, o ağaçları.

–O ağaçlar hakkında pek bir bilgim yok.

–Benim de yok. Bildiğim şu ki, o ağaçlar fidanken sistematik bir şekilde budanıyor ve bu özel budanma biçimi içinde biçimlerini koruyorlar, ama, gelişip dallanıp budaklanıp ulu bir ağaç olamıyorlar.

–Biz insanlar kafese konmuş aslan, ya da budanan ağaç gibi miyiz?

–‘Mış gibi bir yaşam’ içinde olanlar için evet.

–Peki ben ‘mış gibi bir hayat’ içinde miyim?

–Bu soruya sen kendin daha iyi cevap verebilirsin.

–Sanırım ‘mış gibi bir hayat’ım olmasına direnmeye başlıyorum.

–Onun için benimle konuşmak istediniz. ‘Arif Okurer’ olmayı gerçekleştirmek üzere bir karar aldınız. Dış güçler sizi budamak ü-zere ellerine makasları aldılar ve yavaş yavaş sizin gelişmeye başlayan Arifliğinizi budamaya başladılar.

–Bu tür budanıyor olmanın farkına varmak beni rahatsız ediyor, Doğan Bey. İçimde kabaran öfkenin farkına varmaya başlıyorum.

–Savaşçı olmadığınız için, sıradan bir insan olarak bu duruma tepkide bulunuyorsunuz.

–Bu savaşçı tutumunu merak etmeye başladım. Savaşçı öfkelenmez mi? Savaşçı tutumundan ne zaman söz etmeye başlayacaksınız?

–Biliyorsunuz, sizinle konuşmamızın amacı savaşçı tutumunu tanıtmak, irdelemek, ve eğer irademiz ve bilincimiz el veriyorsa, bir savaşçı olmanın yolunu tutmak. Ama, henüz anlam arayışının önemini ve insanın uyanışının temel süreçlerini bitirmiş değiliz.

Uyanış

–Bu uyanış kavramı bana ilginç geliyor. Kişinin uyanması için önce uyuyor olması gerekir, değil mi?

44

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet.

–Demek ki, ben bir anlamda uyuyorum. –Yani yatakta yatarak uyuma olarak mı alıyorsunuz, buradaki ‘uykuda olma hali’ni

–Hayır, ama, nasıl alacağımı da pek bilmiyorum. Sanırım özel bir anlamda kullanıyorsunuz, ‘kişinin uyanması’ kavramını.

–‘Farkında olmamak,’ ‘baktığını görememek,’ anlamında kullanıyorum. Geçen gün ‘uyanmak’ kelimesinin anlamına Ali Püskül–Lüoğlu’nun Arkadaş Türkçe Sözlük ‘ünden baktım, şunları yazıyor:

“Uyanmak (nsz) 1 uyku durumundan çıkmak. 2 gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek. 3 mec. bilgisizlikten kurtulmak. 4 (bitkiler için) canlanıp sürmeye, yeşermeye başlamak. 5 mec. Ortaya çıkmak, depreşmek, belirlemek. 6 arg. ergenleşmek. 7 arg. Cin–«sel yönden hazır duruma gelmek.”

Arif Bey, beni dinledikten sonra, “Sanırım bizim konuştuğumuz uyanış ikinci ve üçüncü anlamda. Yani hapishanede olduğumuzu bilmez durumdayken, hapishanede olduğumuzun farkına varınca, ‘gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmiş,’ ve ‘bilgisizlikten kurtulmuş’ oluyoruz. –Evet.

–İnsanların büyük bir kısmının ‘uyur gezer’ bir durumda yaşadığını söyleyebilir miyiz?

–Evet, diyebiliriz. Psikoloji terimleri içinde buna trans hali deniyor.

–Trans, hipnotizma yapılan insanın içinde bulunduğu durum değil mi?

–Klasik olarak bu anlamda kullanılıyor. Günlük yaşamda da biz trans halini gösteriyoruz. Trans nedir? Eğer bir insan başka bir kişinin, ya da kurumun etkisi altına giriyor ve bu etki altında irdeleme ve eleştirme yetilerini kullanmayı yitiriyorsa, buna trans hali diyoruz.

“Weitzenhoffer adında bir psikolog der ki, “insanların yapılan önerilere eleştirel bakmadan uydukları her yerde trans vardır. Bu anlamda hipnotik ve uyanık durumlar arasında fark yoktur. Eğer bir kişi, başka birinin dediğini süreçlemeden, eleştirmeden olduğu

Uyanış–

45

gibi kabul edip yapıyorsa, orada trans vardır. Birinin dediğinden yeteri kadar etkilenecek onun dediğini yapmak hipnozun etkisi altında olmakla aynı şeydir.”

–Yani şu anda trans halindeyim.

–Sen de öyle, ben de öyle.

–Peki kim trans halinde değil?

–Savaşçı.

Arif gülmeye başladı.

–Doğan Bey özür dilerim ama, şu an trans içinde olduğumu kabul etmek bana zor geliyor. – Anlıyorum.

–Trans halinde olduğumu bana nasıl kanıtlayabilirsiniz? –Şu an hâlâ hapishanede olduğunuzu göstererek. –Şu an hâlâ hapishanede olduğumu nasıl kanıtlayabilirsiniz? –‘Mış gibi bir yaşam’ yaşıyor olmanızla. –Şu anda ‘mış gibi bir hayat’ mı yaşıyorum?

–Ait olma ve birey olma dengesini bulamamış herkes gibi, siz de ‘mış gibi bir yaşam’ yaşıyorsunuz.

–Mış gibi bir yaşam’ yaşıyor olmasaydım, nasıl bir yaşam yaşıyor olacaktım?

–Seminer sonrası beni kapıda yakaladığınız zamanı hatırlıyor musunuz? Yüzünüzde heyecan^ gerginlik, mutluluk ve kaygı vardı. “Hocam, bir sorum vardı, acaba bana birkaç dakikanızı ayırabilir misiniz?” diye sormuştunuz.

Arif Bey gözlerini benden ayırmadan kafasını “evet, hatırlıyorum” anlamında salladı.

–O anı düşünün.

Arif “evet” anlamında yine kafasını salladı.

–Ne dediğinizi hatırlıyor musunuz?

–Kelimesi kelimesine hatırlamıyorum. Sanırım öğretmen olduğumdan, ama mutsuz olduğumdan söz ettim.

–Evet, öyle dediniz. Öğretmenliği istediğiniz için seçtiğinizi, ama sanki şimdi öğretmenliği seçtiğiniz için kendinizi aptal, kaybolmuş gibi hissettiğinizi söylediniz.

46

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet, hatırlıyorum.

–Şimdi beni iyi dinleyin sevgili Arif Bey; eğer siz ait olma ve birey olma dengesini bulmuş, ne yapmak istediğine kendi özgür i–radesiyle karar vermiş ve bu kararının anlamını iyice kavramış biri olsa idiniz, benimle burada bu konuları konuşarak zaman geçirmezsiniz. Şimdi siz bir savaşçı olarak daha iyi, daha etkili, daha güçlü bir öğretmen olma süreci içinde olurdunuz. Bu süreç içinde olmak için de kimseden izin almak ya da özür dilemek gereğini duymazdınız. Şu ağacın kendisini gerçekleştirmesi yönünde gelişmesi gibi, Arif Okurer olarak öğretmen olma yolunda gelişiyor o–lurdunuz.

“Ama şimdi kafanız karışık. Neden? Çünkü sizin hapishane arkadaşlarınız, ‘Niye böyle karar verdin? Akıllı adam böyle karar verir mi? Sen evlenmeye dahi değmezsin! Sen ev dahi kiralaya–mazsın!’ diyorlar. Ve siz o kadar ‘uyuyorsunuz’ ki, onların ‘sen A–rif Okurer olamazsın!’ dediğinin dahi farkında değilsiniz. İşte sözünü ettiğim trans bu.”

–Ne dediğinizi şimdi daha iyi anlıyorum . –Onların böyle şeyler söylemesi sizi neden bu kadar etkiliyor? Çünkü ait olmaya çok önem veren bir düşünüş tarzı içindesiniz; yani övgü bekleyen, aferin bekleyen, takdir, beğeni, mükâfat bekleyen milyarlarca insandan birisiniz. Ben de öyleyim. Sizinle benim aramdaki tek fark, belki de benim böyle olduğumun, yani hapishanede olduğumun biraz daha farkında olmam.

–O zaman savaşçının dışındaki herkes gerçekten özgür değil. –Kesinlikle.

–Doğan Bey, bu ağır bir ifade. Yani şu çevremizde gördüğümüz analar, babalar, kadınlar, erkekler, şu el ele tutuşmuş gençler, garson, yani bütün bu insanlar özgür değil mi? –Eğer savaşçı olmamışlarsa, değiller. –Savaşçı olup olmadıklarını anlayabilir misiniz? –Yani bir insana dışarıdan bakıp onun savaşçı olup olmadığını anlayabilir miyiz, diye mi soruyorsunuz? –Evet.

Uyanış

47

–Hayır, anlayamayız. Savaşçıyı anlayabilmek için onun iç dünyasını bilmek gerekir. Savaşçıyı savaşçı yapan onun kendine, topluma, yaşama bakış tarzıdır, yaşam felsefesi ve bu yaşam felsefesi içinde yaptığı eylemdir; kişinin savaşçı olup olmadığını anlayabilmemiz için o bakış tarzını, felsefeyi bilmemiz

ve eylemini gözlememiz gerekir. Bu yaşam felsefesi ile davranışlarının uyup uymadığına, yani onun kişisel bütünlüğüne bakmamız gerekir.

–Anladığım kadarıyla savaşı ‘uyanık’ biridir.

–Daha doğrusu ‘uyanmış’ biridir. Savaşının gözlemleyen bilinci dipdiri ayakta. Yaşam dansını yaparken ait olma ve birey olma dengesini bu bilinç sayesinde ayarlar.

–Savaşçı hapishaneden çıkmış biridir, öyle mi?

–Savaşçı önce hapishanede olduğunun farkına varır. Bu hemen hapishaneden çıkmasına olanak sağlamaz. Ama, bu uyanıştan sonra savaşçı stratejik bir yaşam yaşamaya başlar. Konuştuğu her kelimeyi, yaptığı Savaşçıyı savaşçı her davranışı ait olma–birey olma yaşam ya an omni kendin6j

dansının bilinci içinde gerçekleştirir. Ba– + ,

,..., 9 . , topluma, yaşama

zen savaşçı bilerek hapishaneye geri dö– ,

ner ve onlardan biri olarak diğer tutuk– akış> tarzıdır;

lularla beraber yaşar. Ama bu, belirli bir yaşam felsefesi ve

amaca hizmet etmek üzere bilinçli bir se– bu yaşam felsefesi çim olarak yapılmıştır, ve bu bilinçli se– içinde yaptığı

çim onu diğer tutuklulardan farklı kılar. eylemdir.

Onun Hapishanesi Yok mu?

Arif Bey hem dikkatle dinliyor, hem de, kendisinin ve diğerlerinin hapishanede olduğu fikrine bir tür direnç göstermeye devam ediyordu:

–Savaşçı da kendine özgü bir hapishane içinde değil mi?

–Biraz açar mısınız dediğinizi? Sanırım ilginç bir soru ile karşı karşıyayım.

–Sıradan insanın hapishanesi içinde sıradan insan var. Daha sonra uyanınca savaşçı olmaya başlıyor. Savaşçı olmaya başlayınca kendine özgü, sıradan insanlarınkinden farklı bir yaşam felsefesi

48

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

geliştiriyor. Bir yaşam felsefesi ne demek? Belirli kuralların, belirli değerlerin, yaklaşımların etkilediği bir düşünce sistemi. Öyle değil mi? Bu anlamda savaşçılar da kendi hapishanelerini oluşturmuyorlar mı?

–Çok güzel bir soru bu.

Arif Bey'in sorusundan etkilenmiştim. Olayları algılaması ve yorumlaması beni etkiliyordu. Yüreğimin derinliklerinde onun öğretmen olarak kalmasını istediğimi hissettim. Bu isteği fark edince, kendi kendime dikkatli olmam gerektiğini söyledim. Ve bu algılamalarımı kendisine ifade etmemin daha dürüst bir davranış olacağını hissettim.

–Arif Bey, olayları algılamanızdaki hız ve yorumlamalarınız–daki isabet beni etkiledi. Yüreğimin derinliklerinde sizin öğretmen olarak kalmanız gerektiğini hissediyorum. Lütfen bunun farkında olun. Sizi öğretmen olmaya iten, yönelten, öğretmen olmanız için sizi kandıran bir tavır içine girersem lütfen ikaz edin.

–Doğan Bey, sizin beni öğretmen olarak görme isteğinizi memnuniyet verici bir şey olarak görürüm.

–Biliyorum, ama söylemek istediğim başka bir şey. –Kendi içimden gelen nedenler beni öğretmen olmaya ikna etsin, ve o nedenlerle öğretmen olarak kalayım; siz istediğiniz için değil!. Bunu söylemek istiyorsunuz, değil mi?

–Evet. Sizi öğretmen görmek isteyişim kendi algılamam içinde ulaştığım bir karar, bir sonuç. Sizin öğretmen olmanızla ilgili kararın sizin için doğru karar olacağını düşünüyorum. Ama, böyle bir karara ulaşmış olmamın sizi yönlendirecek, kısıtlayacak, seçim yaparken özgürlüğünüze gölge düşürecek bir etken olmasını istemiyorum. Böyle bir tavır içine girdiğimi görürseniz, lütfen uyarın. Söz mü?

–Evet, söz.

Arif gülümsedi:

–Hocam, bana gösterdiğiniz ilgi ve verdiğiniz değer beni memnun etti, ama, sorumun cevabını hâlâ almış değilim.

Ben de gülerek, “Soruyu unutturabilir, kaynatabilir miyim diye umuyordum, ama, unutmadın maalesef dedim, gülüştük. Aramızda sıcak bir dostluk oluştuğunu hissediyordum.

Uyanış

49

–Evet, savaşçının da kendine özgü bir hapishanesi yok mu? Bunu sormuştunuz, değil mi?

–Evet.

–Ve bu soruyu cevaplamaktan kaçındığımı düşünmeye başladınız!

–Yok canım, o bir şakaydı.

–Size önce bir durum anlatacağım, daha sonra bir soru soracağım.

“Durum şu: Bir insan düşünün; bu kişi kendi isteği ile öğretmenlik yapıyor olsun. Haftada beş gün, sevdiği ve anlamlı bulduğu işine gidiyor; değer verdiği öğrencileriyle kendi istediği türden geliştirdiği eğitim ortamında gününü geçiriyor.

“Anlaşarak, severek evlendiği bir karısı var. Ve karısıyla beraberce düşünerek, isteyerek iki çocuk yapmışlar ve çocuklarını istedikleri biçimde, kendi inandıkları değerler çerçevesinde yetiştiriyorlar.

Okulda işini bitirince evine, karısına, çocuklarına hevesle, isteyerek dönüyor. Anlatacağım durum bu. Şimdi soracağım soru ise şu: Sence bu kişi hapishanede yaşayan bir tutuklu mu?

–Eğer anababa olmak bir sosyal rol ise, eğer karı koca olmak bir sosyal rol ise – ki siz bunların ait olma tarafımızı temsil eden toplumsal, sosyal yönlerimiz olduğunu söylediniz –bu soruya cevabım, “e–vet,” olacaktır. Evet, bu öğretmen de bir mahpus, o da hapishanede!

–Ben aynı kanıda değilim, Arif Bey.

–Niçin?

–Konuyu biraz açınak için şimdi size başka bir durum anlatayım ve sonra bir soru sorayım.

“Durum şu: Bir insan düşünün; bu kişi kendi isteği ile öğretmenliği tercih etmemiş; mecbur kaldığı için öğretmen olmuş ve hâlâ istemeye istemeye öğretmenlik yapıyor. Haftada beş gün, hiç sevmediği ve anlamlı bulmadığı işine gidiyor; hiç değer vermediği öğrencileriyle, kendi istediği biçimde değil, yönetimin istediği türden oluşmuş bir eğitim ortamında gününü geçirmek zorunda kalıyor.

“Anlaşarak, severek değil, anasının babasının baskısıyla istemeyerek evlendiği ve sevmediği bir karısı var. İstenmeden doğmuş iki çocuğu var. Çocukları yük olarak görüyor ve onları yetiştirme konusunda bile karısıyla anlaşamıyor. Çocukları kendi istediği

50

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

insanlar mutlaka sosyal roller içinde bulunacaktır

ve sosyal roller içinde

yaşamını sürdürecektir.

Önemli olan, bu sosyal

rollerin ona empoze mi

edilmiş, yoksa kendi

isteği ile mi bu sosyal

rolleri yüklenmiş

olduğudur.

biçimde yetiştiremediğini biliyor; kayınpederi ve kayınvalidesi, hatta kayınbiraderi dahi çocukların yetişmesi hususunda kendisinden daha çok söz sahibi. Okulda işini bitirince bu öğretmen evine, karısına, çocuklarına dönmek istemiyor. Ne işini seviyor, ne de evini.

“Şimdi soracağım soru şu: Sence bu kişi ile, daha önce anlattığım öğretmen arasında bir fark var mı?

–Kesinlikle var.

–Sizce aradaki fark ne, Arif Bey?

–Biri kendi istediği bir yaşamı yaşıyor, öbürü ise istemediği bir yaşamı!

–Ama, sizin düşüncenize göre bu ikisi arasında bir fark olmamalı!

–Niçin?

–Ne dediğinizi hatırlayın: “Eğer anababa olmak bir sosyal rol ise, eğer karı koca olmak bir sosyal rol ise, bu sosyal rol içindeki herkes tutukludur” anlamında konuşmuştunuz.

–Evet, öyle demiştim.

–Anlattığım her iki durumda da sosyal roller söz konusu. Yani, ister kendi seçimiyle, ister zorla öğretmen olmuş veya evlenmiş olsun, her iki durumda da anababa ve öğretmen olma sosyal rolleri var.

–Yani siz şunu mu demek istiyorsunuz: Birinin hapisanede olup olmamasını onun sosyal roller içinde olup olmaması belirlemez; insanlar mutlaka sosyal roller içinde bulunacaktır ve sosyal roller içinde yaşamını sürdürecektir? Önemli olan, bu sosyal rollerin ona empoze mi edilmiş, yoksa kendi isteği ile mi bu sosyal rolleri yüklenmiş olduğudur.

–Evet, bunu demek istiyorum. Aksi halde ‘ait olma, birey olma dengesi’ kavramının bir anlamı kalmaz. Aksi halde severek evlenmiş iki insandan oluşan mutlu bir aile de hapisane olur, zorla,

Uyanış

51

istemeye istemeye evlenmiş iki insandan oluşan aile de. Eğer sizin düşünce düzeyiniz bu iki tür aile arasındaki farkı kaybediyorsa, o düşünce düzeyinde aksayan önemli şeyler vardır diyorum. O zaman suçluları tevkif edip koydukları hapisane ile mutlu bir ailenin yaşadığı bir yuva arasındaki anlamı kaybetmiş oluyorsunuz.

“Özetle, sizin sorunuz ‘Savaşçı da hapisanede bir mahpus değil mi?’ idi. Yanıtım, ‘Hayır, savaşçı hapisanede değil, çünkü o bilinçli olarak kendi seçtiği seçenekler içinde bir yaşam yaratıyor, kendi istediği yaşamı yaşıyor.’ O soruya böyle cevap veriyorum.”

Uzun süre oturduğumuz için, ayağa kalkmak ve yürümek istediğimi hissettim. Bu isteğime Arif Bey de katıldı. Bir süre yürüyerek konuşmaya karar verdik. Garsonu çağırdık. Hesapları ödemek istedim, “Rica ederim Hocam, olmaz! İzin verin hesabı ben ödeye–yim,” dedi. Konuştuk ve bu tür masrafların ödenmesini sıraya bindirmeye karar verdik. İlk buluşmamızın hesabını ben ödediğim için bugünkü hesabı o ödeyecekti.

Barışçı mı, Savaşçı mı?

Parkın çevresinde yürürken konuşmaya başladık. Arif Bey, savaşçı kavramının gittikçe ilgisini çekmeye başladığını söyledi. Kendisine bu kavramın şimdilik alt yapısını oluşturduğumuzu, ileride savaşçının özellikleri üzerine daha uzun zaman harcayacağımızı söyledim.

Bir süre sessiz yürüdüktan sonra, Arif Bey, “aslında savaşı kavramı ile kendisinin pek rahat olmadığını,” söyledi. Ve aramızda şöyle bir konuşma geçti:

–Savaşı kavramı sizi niçin rahatsız ediyor?

–Barışı değil, savaşı çağırttığı için!

–Hiç ‘barışı’ diye bir kavram duydunuz mu?

–Savaşı kadar sık değil, ama insanlardan ‘barışı bir kişi’ biçiminde söz edildiğini duydum.

–Aslında bizim sözünü ettiğimiz savaşçının adı, ‘barışı’ olmalı. Ama, barışın olabilmesi için büyük bir savaşın verilmesi gerekiyor. O nedenle gerçek ‘barışı’ önce savaşçı olmak zorunda.

–Ne anlamda savaşçı olmak zorunda?

52

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Barışın olabilmesi için önce büyük bir savaş verilmelidir. O nedenle gerçek ‘barışı’ önce iyi bir ‘savaşçı’ olmalıdır.

–e. e. cummings’in dediği anlamda. Savaşçı olabilmesi için kişinin önce uyanarak hapishanesinin farkına varması gerekir. Kişinin kendi hapishanesinin farkına varması oldukça cesaret isteyen bir iştir.

–Cesaret yalnız savaşçıda yok ki! Barışı olabilmek daha büyük cesaret ister.

–Kesinlikle katılıyorum. Ama, sizin düşündüğünüz barışı, alışlagelmiş düşünce içinde algıladığımız barışı değil. Biz barışı deyince genellikle suya sabuna dokunmayan, Nasreddin Hoca’nın hikâyesinde tanımladığı, herkese “sen de haklısın!” diyen, bukalemun gibi ortamın rengine uyan, sorun çıkarmayan insanı algılarız.

–Ama, o anlamda bir barışçıdan söz etmiyorum.

–O anlamda bir barışçıdan söz etmediğinizi biliyorum. Ne var ki, sizin dediğiniz türden bir barışı olabilmek için önce gerçek bir savaşçı olmak gerekiyor. Bu anlamda savaşçıyı yeniden tanımlamak, barışçıyı yeniden tanımlamaktan daha kolay ve daha güçlü gözüktü bana. Bu nedenle izin verin, benim kullandığım anlam içinde savaşçıdan söz etmeye devam edelim.

–Peki Doğan Hocam.

–Tamam. Savaşçı cesur bir kişidir. Bu cesareti ne zaman gerekir?

Bir süre sustum. Arif Bey, dikkatini söyleyeceğime çekmek üzere sustuğumun farkında olarak gözlerime baktı, konuşmama devam ettim:

–Bu cesareti hem kendisiyle, hem de kendi dışındakilerle ilişki içindeyken gerekir. Kendi içindeki savaşı bitirmek için kendisiyle cesurca yüzleşmesi gerekir. Bu tür cesarettten, yani kendisiyle yüzleşmek için gerekli cesarettten bahsedildiğini pek duymazsınız. Bizim kültürümüzde insanın verdiği bu tür mücadele pek su yüzüne çıkartılmamıştır.

Devam edecektim, Arif Bey'in bir şey sormak isteyen halini görünce sustum, 'Sorun varsa, sor' dercesine baktım, o da sordu:

–"Bizim kültürümüzde insanın kendi kendisiyle verdiği mücadele pek su yüzüne çıkartılmıyor," dediniz. Bizim insanımız kendi

Uyanış

53

kendisiyle mücadele ediyor da, bu mücadele su yüzüne mi çıkartılmıyor? Yoksa, bizim insanımızın bu tür mücadele yönünde yüreklendirilmiyor mu? Hangisini demek istediniz?

–Her ikisini de. Bizim kültürümüzün niyeti kişiyi bağımsız kılmak değil, bir başkasına, genellikle bir otoriteye bağlı kılmak. O nedenle kendini bağımsız kılma çabalarını, kültürümüz anormal davranışlar olarak gösterir. Böyle çabalar içine girenler toplum i–çinde alay konusu olurlar, bir tür sırtırlar. Böyle olunca da, bağımsız olmayı düşünenler yüreklendirilmemiş olurlar.

–Şimdi daha açık oldu. Teşekkür ederim.

–Bıraktığımız yerden devam etmek istiyorum. Kişi kendi içindeki savaşı vermeye başladıktan sonra, dışındaki savaşa ilgilenmeye başlar. Çevresinde süregiden savaşı bitirmesi için de cesaret gerekli; çevresiyle olan ilişkisine de bütünlük, sevgi ve dürüstlük getirmesi i–çin cesurca içinde yaşadığı gerçeği görmesi, algılaması, yorumlaması ve onun içinde etkili biçimde yaşamayı öğrenmesi gerekir.

–Savaşçının cesur olması gerektiğini görebiliyorum. Her şeyden önce kişi kim olduğunu görmekten korkmamalı. Sanırım ilk adım bu!

–Cesaretin en belirgin tanımını yaptınız. "Kişinin kendi potansiyeline inanarak, kendisinden korkmadan, kendini gerçekleştirme yolunda yaşaması." Ağaç kendi olmaktan korksa, kendi olmaktan utansa, tüm potansiyelini gerçekleştirerek ulu bir ağaç olamaz. Cılız bir fidan olarak kalır.

–Bana öyle geliyor ki, gerçek cesaretin temeli kişinin kendisinden korkmaması.

–Kişinin korkmadan kendiyi yüzleşmesi, onun gerçek mücadeleye hazır olduğunu gösterir.

–'Gerçek mücadele' sözünü kullanmanız bana ilginç geldi. 'Sahte mücadele' var mı?

–Ah Arif Bey, lütfen çevrenize gören gözlerle bakın. Sanırım siz de benim gibi, hep 'mış gibi yaşayan' insanların, 'mış gibi mücadele'lerini göreceksiniz.

–Yani, gerçekten, inandıkları için değil, başkalarına göstermelik olsun diye, takdir toplamak için mücadele eden insanlardan bahsediyorsunuz.

–Evet onlardan söz ediyorum.

–Yine ait olma–birey olma dansına geldik galiba?

54

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet! Zaten savaşıyı tanımlayan bu dans. Savaşçı kendisiyle mücadele ederken, savaşçı olmak yolunda ilerlemek için kendisiyle yüzleşir, hesaplaşır; zorlu bir savaştır bu. Gerçek mücadele budur ve bu nedenle ‘savaşçı’ sözünü seçiyorum.

–İlginçtir, e.e.cummings’te “en zor savaş” diye, herhalde bunu tanımlıyordu. Peki Hocam, biraz bu mücadeleden söz edebilir miyiz? Örneğin, bu mücadele benim hayatımda kendini nasıl gösteriyor?

–Bugünkü buluşmamızda ‘uyanış’ kavramı üzerinde durmak istiyorum. Kabataş’taki çay bahçesinde anlam arayışı üzerinde durmuştuk. Her buluşmamızda savaşçının bir özelliğini sizinle irdelemek istiyorum. Savaşçıyı savaşçı yapan özellikleri irdeledikten sonra, bunların sizin hayatınızda nasıl yer aldığını daha açık seçik gözlemleyebiliriz. Ne dersiniz?

–Böyle sistematik bir biçimde konuyu geliştirmek ve irdelemek benim de daha hoşuma gider.

–Öyleyse anlaştık demektir. Carl Jung ilginç bir psikologtu, o–nun bir sözünü hatırlıyorum. Oldukça serbest bir dille Türkçe’ye aktaracak olursak, der ki, “Kendi kalbine bakamayanın yaşamı bulanıktır; kendi yüreğine bakabilme cesareti gösterenler gönlünün muradını keşfedenlerdir. Dışarıya bakan rüya görür, hayal dünyasında kaybolur; içeriye bakan uyanır, kendini keşfeder. “

–Bu söz hoşuma gitti.

–Evet, anlamlı bir söz. Bugün uyanış konusunda konuşmayı planlamıştım ve oldukça kapsamlı olarak konuşabildik.

Saatime baktım. Arif Bey,

–Hocam, gitme zamanınız yaklaşıyor galiba, diyerek aklımdan geçeni anladığını belirtti.

–Evet, Arif Bey, gitme zamanım yaklaşıyor. Önümüzdeki hafta ne zaman ve nerede buluşacağız, onu kararlaştırdıktan sonra gideceğim.

–Hafta içi mi buluşacağız, hafta sonu mu?

–Çarşamba akşamına ne dersiniz?

–Tamam. Nerede buluşalım?

–Bana yakın olduğu için Taksim’deki Cafe Marmara’yı öneriyorum, olur mu?

–Olur, Hocam.

–Akşam saat sekiz nasıl?

–Tamam, bana uyar.

Uyanış

El sıkıştık ve oradan ayrıldık.

Beşiktaş vapurunda konuştuğumuz konuları gözden geçirirken, “sıradan insan” kavramı üzerinde düşünmeye başladım. Mina Urgan Bir Dinozorun Anıları kitabında “bayağılık” üzerinde durur. O bayağılığı kendi inandığı ideoloji içinde yorumlayıp anlamlandırdığı için, bayağılıktan söz ederken kökenlerini de dile getirmekten kendini alamamış:

“Tüketim toplumunun kültürden yoksun bir ortamda egemenlik kurmasının doğal bir sonucu olan bayağılık, faşizm kadar çirkin, faşizm kadar tehlikeli benim gözümde. Belki bu da bir dinozorluk belirtisi sayılacak ama davranışta, konuşma üslubunda, kılık kıyafette, müzikte, her konuda bayağılığa şiddetli bir tepki içindeyim. Son yarım yüzyılda ülkem de, dünya da daha da bayağılaştığı için, tepkim de gittikçe şiddetleniyor.”

Mina Urgan savaşı kavramını nasıl algıladı acaba diye düşündüm bir ara.

Daha sonra Nietzsche’nin ‘üstün insan’ kavramı aklıma geldi. Nietzsche, bireyselliğin tanımlanmaması gerektiğini söyler; her bireyselliği tanımlama teşebbüsü ona bir sınır getireceği için insanın muhteşemliğini kısıtlayacağını ve insan gerçeğini saptıracağını belirtir. İnsan muhteşem bir potansiyeldir ve bu potansiyeli geliştirerek üstün insan haline gelmek mümkündür. Bu düşüncesiyle Nietzsche varoluşçu, fenomenolojik bir yaklaşım izlemektedir.

Vapur Haydarpaşa önünden geçerek Kız Kulesi’ne doğru süzülüyordu. Arif Bey’le tartıştığımız konuları düşündüğümde bir dizi konu bana açık seçik ve belirgin gözüktü: Bireyin yaşam dansını ait olma–birey olma dengesi içinde yapabilmesi için önce bu dansın kendi dansı olmasına niyet etmesi gerekiyordu; niyet savaşıya özgü bir niyet olmalıydı. Bu niyetle eyleme geçen savaşçı, kişisel bütünlük içinde eylemini oluşturmali ve bu eyleminin hesabını vermeye hazır olmalıydı. Savaşçının ve eyleminin güçlü olması gerekirdi. Tabii, kişisel bütünlüğün doğal sonucu sorumluluktur. Evet, bu kavramlar üzerinde uzun uzun durmamız gerektiğini düşündüm.

Arif Bey’le heyecanlı bir yolculuğun basındaydık. Tatlı bir heyecanla vapurdan dışarı baktım; Üsküdar iskelesine yakın olan camiler sanki daha anlamlı görünüyordular.

3

Niyet

Hafif hafif yağmur çiseliyordu. The Marmara Hotel’e giderken şöyle bir etrafa baktım. Sırtımı otele vererek baktığımda sağımda Gümüşsüyü yönünde Atatürk Kültür Merkezi’ni görüyorum. Karşımda eski adıyla Sheraton, şimdiki Intercontinental Oteli var. Sonra sola doğru bir bina curcunası ve bu binalar üzerine dağılmış reklamlar karmaşası göz alabildiğine uzanıyor.

Otelin önünde on sekiz direk var; her bir direğin üstünde bir ulusun bayrağı dalgalanıyor. Türk bayrağı en başta, onun yanında Yunan bayrağı asılı, bunu Fransız, Alman, Japon, İngiliz ve ABD vb..bayrakları izliyor.

Bu bayrakların Taksim’e bakan tarafında, ‘park yapılmaz’ levhalarının önüne iki araba park etmiş. Birinin sürücüsü içerde hem sigara içiyor, hem de cep telefonu ile konuşuyor, diğerinin sürücüsü yok. Biraz ilerde trafik ışıklarının olduğu yerde bir trafik polisi trafiği yönlendiriyor.

İçimi gözlüyorum, nelerin farkındayım diye içime bakıyorum: ‘mış gibi trafik levhaları’, ‘mış gibi trafik polisi’. İçim buruk, öfkeli, biraz umudunu kaybetmiş. Umudunu kaybetmiş mi? Hemen kendime geliyorum. Hayır, umudumu kaybedemem.

Özel Halk Otobüsleri ‘mış gibi bir taşımacılık’ın var olduğu İstanbul’da peş peşe dizilmişler, siyah mazot dumanları çıkararak İstanbul’un güzelliğine kendilerine özgü katkılarını yapıyorlar. A–rabalar, otobüsler, genci yaşlısı, kadını erkeği, okumuşu okumamış, rengarenk bir insan seli birbiri içine girmiş vaziyette yaşayan bir kaos ortamı. Bu kaosun güzelliğini bizler iyi biliriz, diye düşündüm. Bir tarafım bu kaosu özlüyor.

İçimden geçen duygularıma ve düşüncelerime bakıyorum, “Taksim Meydanı da kafamızın içi gibi karmakarışık,” ...

Niyet

57

Cafe Marmara’ya girince renkli çikolata ve pastaların sergilendiği tezgâh sizi karşılıyor. Orta kısmı çepeçevre kuşatan bu tezgâhın kenarına dizilmiş insanlara, ortadaki iki–üç çalışan hizmet ediyor.

En sağdaki duvar dibinde, sigara içilmeyen bölgedeki sandalye boştu. Gidip o sandalyeye oturdum. Bir süre sonra Arif Bey geldi, beni görünce gözlerinin içi gülerek gelip karşıma oturdu.

Dışarda bir yaz yağmuru hafif hafif çiselemeye başladı. İnsanlar ellerindeki gazeteleri, şemsiyeleri, hırkaları, mendilleri yağmurdan korunmak üzere başlarının üstünde tutmaya özenerek daha hızlı yürümeye başladılar. İçerde rahat bir köşede Arif öğretmenle beraber olmanın bilinci içinde mutluydum.

Garson hiç bekletmeden geldi. Güler yüzlü, yakışıklı, genç, dinamik bir delikanlı, önümüze menüyü bırakmak üzereyken menüye gerek olmadığını, neskafe istediğimi söyledim, Arif Bey de bana katıldı.

Havadan sudan, birkaç giriş cümlesinden sonra;

“Bu akşam neden konuşacağız, Hocam?” diye Arif Bey söze başladı.

Saat sekizi beş geçiyordu ve salon oldukça kalabalıktı. Bu civarda bu kalitede başka pasta salonu var mı diye düşündüğümü hatırlıyorum. Sanırım her iyi otelin bir kahvehanesi vardır. Ama, Taksim’e bakan ve böylesine temiz ve nezih başka bir pastanenin olmayışı daha önce de dikkatimi çekmişti. Taksim Meydanı’nın Fransız kültürü içinde işleyen bir dinamiği olsaydı ya da Fransa’da Taksim Meydanı konumunda bir yer olsaydı, daha çok pastane ya da kahvehane olacağını düşündüm

Arif Bey’in soru sormak ister bir hali vardı.

“Bir şey mi sormak istiyorsunuz?” diye, yüz ifadesini ona yansıttım.

–Hocam, ara sıra not almamda bir sakınca var mı? Sonra daha iyi hatırlayabilirim diye düşündüm.

–Not almazsanız daha rahat konuşurum. Not almazsanız siz daha iyi dinlersiniz. Çok gerekli olmadıkça not almanızı istemem.

–Peki Hocam; ne demek istediğinizi anlıyorum, gerekli olmadıkça not almayacağım.

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Şimdi size bir olay anlatacağım ve daha sonra fikrinizi soracağım. Bu olay verdiğim bir seminerde bir bankanın bölge müdürü tarafından anlatılmıştı.’

Ha Sen Bu Tokadı Attın

Söz konusu kişi kendisinin Trabzonlu olduğunu ve bir bayram vesilesiyle ailesini ziyaret için Trabzon’da bulunduğunu söyledi.

“Bayramın ikinci günü oradaki bazı arkadaşları ziyaret etmek için dolmuşa bindim. Dolmuş durağında bekleyen minübüse insanlar gelip oturuyorlar ve minibüsün dolmasını bekliyorlardı. O–turdum ve gazetemi okumaya başladım. Minibüs muavini olan genç yaşta bir adam kızgın bir sesle bir şeyler söylüyordu, ama pek dikkatimi vermedim, gazetemi okumaya devam ettim. Bir ara kuvvetli bir tokat sesi duydum. Baktım, minibüs muavini, yaşlı adama bir tokat atmış.

Burada keserek Arif Bey’e, öykünün gerisini tahmin etmesini söyledim. Arif Bey, yaşlı adamın da genç adama bir tokat veya tekme attığını, ve çevreden müdahale ederek genci azarladıklarını, yaşlıya böyle davranılmayacağını söylediklerini tahmin ettiğini i–fade etti.

–Hayır öyle olmadı. Tahmin et bakalım ne oldu? diye yineledim.

Arif Bey bir süre düşündü, ve yaşlı adamı koruyan birinin genç muavini dövdüğünü söyledi.

–Hayır, öyle de olmadı. Tahmin et bakalım, yaşlı adam ne yaptı ve genç muavine ne dedi?

–Herhalde ağza alınmayacak küfürler etmiştir ve bir iki tane patlatmıştır.

Olayı bölge müdürünün ağzından anlatmaya devam ettim:

“Hemen gazetemi topladım, garda geçtim. Çünkü Karadeniz u–şağı kızdı mı hemen tabancasına davranır, böyle bir durum olursa oradan fırlayıp kaçacaktım. Ama, çok ilginç bir şey oldu. Yaşlı a–dam. genç muavine döndü ve şöyle dedi: (Bölge müdürü Karadenizli olduğu için yaşlı adamın şivesini iyi taklit edebiliyordu)

1 Gözlemlediği olayı seminerde paylaştığı için Tamer Saka’ya teşekkür e–diyorum.

Niyet

–Ha sen bu tokacı attın. Besbelli ki hak ettim. Ama, ben bilmiyorum nasıl hak ettim. De bakalım, nasıl hak ettim?

Genç muavin tekme tokat bekler bir durumda iken bu sözlerle karşılaşınca şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kaldı.

–Şimdi Arif Bey, size sorum şu: Yaşlı adam, sizce niçin böyle davranmıştır?

–Genç kendisinden daha güçlü olduğu için ondan dayak yiyeceğinden korktuğundan, alttan almak istemiştir.

–Evet, bu yorumlardan biri. Ama, yaşlının konuşma tarzına dikkat edersen, af dileyen, özür dileyen, ezik bir tavrı yok. Bayağı açık seçik bir soruşturma açıyor: “De bakalım, bu tokadı nasıl hak ettim?” diye soru soruyor.

–Belki minibüs muavini ile müşterek tanıdıklarının hatırına o gence daha itina ile davranıyor.

–Yani şunu söyleyebilir miyiz: Trabzonlu yaşlı kişi, bizim beklediğimiz davranış tarzının dışında bir davranış sergiliyor?

–Evet, söyleyebiliriz. Beklenilenden çok farklı bir davranış sergiliyor.

–Tamam, bu hikâye ile farkına varmanı istediğim buydu. Şimdi sana şu kitaptan başka bir hikâye aktaracağım ve bu olayla ilgili sorular soracağım

Yanımda getirmiş olduğum The Awakened Warrior2 kitabını çantamdan çıkardım. Bu kitap değişik yazarların makalelerinden oluşmuş bir derleme kitap. Kitabın 153. sayfasında Terry Dobson adında birinin yazısını özetleyerek okumaya başladım. Ama, önce şu bilgiyi verdim: Terry Dobson, Aikido’nun kurucusu ve dünyanın en büyük dövüş ustası olarak bilinen Japon Usta Ueshiba’nın başasistanlığına kadar yükselmiş biri. Asistanlığı sırasında uzun yıllar Japonya’da kalmış. Bu bilgiden sonra, şimdi anlatılan olayı özet olarak aktardım:

“Bir gün Tokyo’da hayatımın dönüm noktalarından birini yaşadım. Bir bahar gününün öğleden sonrası idi Ve tren oldukça boştu; çocuklarıyla alışverişe çıkmış birkaç ev kadını, yaşlı iki üç çift

Kitabın adı Türkçe’ye, Farkında Olan Savaşçı başlığı ile aktarılabilir.

60 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

vardı vagonda. Tren istasyonlarda duruyor, pek inen binen olmuyordu. Bir istasyonda içeriye avazı çıktığı kadar bağırarak sarhoş, pis, leş gibi kokan amele kılıklı biri geldi. Sendeleyle sendeleyle içeri girdi, üzerinde kusmuk kurumuştı ve ekşi ekşi kokuyordu. Önüne çıkan ilk kişiye –bu kucağında bebek tutan bir kadını– bir yumruk salladı. Kadın geri çekildiği için yumruk omuzuna isabet etti ve onu vagonun öbür ucundaki yaşlı bir çiftin kucağına savurdu. Yumruğun bebeğe vurmaması bir mucizeydi. Yaşlı bir kadın kalkıp sarhoştan uzaklaşmaya çalışırken adam ona da bir tekme savurdu, kadın tekmeden kaçarken sarhoş “seni pis orospu!” diye küfrediyordu. Vagonun ortasındaki demiri yerinden çıkarmak istedi; sağ elinin kanadığını gördüm. Herkes korkuyla sinerken o kime saldıracağını kestirmek üzere etrafa göz attı.

“Oturduğum yerden kalktım. O zaman bir doksan boyunda, 100 kilo ağırlığında, günde sekiz saat aikido eğitimi gören biriydim. Kendime güvenim tamdı. Henüz gerçek dövüş içinde kendimi denememiştim. Aikido hiçbir zaman bir saldırı aracı olarak kullanılmamalıydı; hocam bana sürekli aikidonun bir barış gücü olarak kullanılmasını, ancak başkalarını korumak gerekirse dövüşme aracı olarak kullanılacağını söylemişti. Aikido çatışmayı çözmek için kullanılır, çatışma yaratmak için değil, derdi hocam. Hocama saygım o kadar yüksekti ki, birkaç kere, sokak serserileriyle kavga etmemek için kaldırım değiştirdiğimi hatırlıyorum. Fakat içimden, “Şöyle haklı bir durum çıksa da, başkalarını haksız yere rahatsız eden, zayıfları ezen biri üzerinde bildiklerimi bir uygulasam,” arzusu geçerdi.

“İşte dedim; şimdi bildiklerimi uygulamanın tam sırası. Bu terbiyesiz hem sarhoş, hem küfürbaz, hem de kadınlara ve çocuklara karşı saldırgan küstahın teki. Ona haddini bildirmezsem, şimdi bir masumun canını yakacak. İçim rahat olarak onun pestilini çıkartabilirim.

“Beni ayakta görünce sarhoş bana şöyle bir baktı ve. “Bu yabancı piçinin Japonlara nasıl saygı gösterildiği konusunda bir derse ihtiyacı var,” diye ağzından tükürükler saçarak konuştu. Ben onu kızdıracak şekilde vagonun tavanındaki demirden tutmuş hafif hafif ayaklarım üzerinde sallanıyordum. Ona, önemsemeyen, küçümseyen bir şekilde baktım. Bu herifin leşini serecektim. Büyük ve cüsseliydi, ama sarhoştı ve kızgındı. Ben soğukkanlıydım, çok iyi eğitilmiştim ve ne yapacağını iyi bilen birinin güveni içindeydim.”

Bu noktada durdum ve Arif Bey’e baktım. İlgiyle aktardığım öyküyü dinliyordu. Sustuğumu görünce “niye durdunuz,” derce–sine baktı. “Aikido’yu iyi bilseydiniz ve bu adamın yerinde olsaydınız, müdahale eder miydiniz?” diye sordum.

Niyet

61

–Kesinlikle müdahale ederdim. Hatta o kadar beklemezdim, ensesinden tutar yere atardım pis herifi.

–Sence yazar neden o kişiyi daha çok kızdırmak ve galeyana getirmek istiyor?

–Çünkü karşıdaki iyice kızınca, bilincini iyice kaybedecek ve iyi dövüşen biri olamayacak.

–Evet; sanırım bu nedenle sarhoşu daha da kızdırmaya yönelik bir tavır içine giriyor.

Daha sonra kaldığımız yerden devam ettim.

“Sana bir ders vereyim de hiç unutma, pezevenk!” diyerek üzerime yürüdü. Hiç yerimden kıpırdamadım, hatta ona gözlerimi süzerek bir ibne öpücüğü gönderdim. Bana saldırmak üzere tam tavrını aldı. Neye uğradığını anlayamayacaktı.

O bana saldırmadan birkaç saniye önce, biri, “Hey!” diye ona seslendi. Yüksek, tiz bir sestti, ama, kendine güvenli ve neşeli birine ait olduğu hemen anlaşılıyordu.. Bir şey bulmuş birinin “bak ben ne buldum” diyen ton çınılıyordu bu sestte. Hem ben, hem sarhoş döndük ve bu küçük ihtiyar adamı gördük. Yetmiş yaşlarında olmalıydı, kimono ve hakaması içinde tertemiz giyimli biriydi. Bana hiç bakmıyordu, ama sarhoş işçiye, sanki onunla önemli bir sırrı paylaşacakmış gibi gözlerinin içi gülerek bakıyordu.

“Buraya gel,” diye eliyle işaret etti, “buraya gel ve benimle konuş”. Sarhoş sanki kendine ip bağlanmış bir kukla gibi yaşlı adamın yanına gitti. Önünde durdu, yukarıdan şöyle bu küçük yaşlı a–dama baktı ve, “Ne istiyorsun içi kurumuş adam bozması, osursam seni düşürürüm.” dedi. Sarhoş yaşlı adama saldırmaya kalksa onu hemen altına alacaktım. Ama yaşlı adam gözlerinin içi hiç korkusuz, “Ne içiyordun sen arkadaşım?” diye gülerek ona sordu.

“Saki içiyordum, maymun yüzlü moruk. Benim ne içtiğimden sana ne?” diye yaşlı adama hakaret etti. Yaşlı, “O, çok güzel. Gerçekten çok güzel, çünkü ben sakiyi severim. Her akşam üstü ben ve karım – o şimdi yetmiş altı yaşında– biraz saki ısıtır, bahçemize büyükbabamın öğrencilerinin onun için yaptığı divanın üstüne oturur, yavaş yavaş sakimizi içeriz. Günün batışını seyreder ve hurmalarımıza bakarız.

Geçen yılki soğuklardan hurmalarımız hırpalandı. Benim büyükbabamın dedesi o hurmayı dikmişti. Sakimizi içerek hurmaya bakarız, güneşin batışını izleriz.” Güler yüzle, bir dostun diğeriyle konuşmasındaki rahatlık ve sevecenlikle sarhoşun yüzüne bakıyordu.

m

62 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Sarhoş yaşlı adamın söylediği şeylerin ayrıntılarını takip etmeye çalışırken yüzü yumuşamaya başladı. Sıkılı yumrukları gevşedi, ve yaşlı adam sözünü bitirince. “Ben de saki severim,” dedi. Ve sesi yavaş yavaş yumuşadı, eski haşinliğini kaybetti.

Yaşlı adam, “Evet. ve eminim senin de harika bir hanınım vardır.”

Sarhoş hüzünlü hüzünlü başını sallamaya başladı, ““Hayır, bende karı yok, aile yok.” Trenin sallantısına uyan bir baş sallamasıyla sözünü tekrar etti, “benim eşim yok, ailem yok.” Biraz durdu ve biraz önceki haliyle hiç uymayacak bir yumuşak sesle, “Ne karım var. ne evim var. ne elbisem var, param yok, alet edavatım yok, yatacak yerim yok. kendimden utaniyorum.” Koca sarhoş hıçkıra hıçkıra ağlarken bütün bedeni sarsılıyordu. Onun üstündeki kısımda bir reklam bir oturma beldesinin konforlarından bahsediyordu. Reklamın dediği ve şu anda gözümün önünde yer alan manzara tam bir alaysama idi. Bu alaysama beni etkiledi. Birdenbire kendimden utandım. Temiz elbiselerimden ve bu–dünyayı–demokrasi–için–güvenli–bir–yer–yap tutumumdan utandım: kendimi o sarhoştan daha fazla kirli ve aşağılık hissettim.

Yaşlı adam, “Vay vay, gerçekten kötü bir şansızlık olmuş,” diyerek onu anlayışla dinledi. Ama. onun mutlu ve coşkulu gözleri yine aynıydı. “Gel şuraya otur, hadi bakalım, bana hepsini anlat!”

Bu esnada tren ineceğim istasyona gelmişti. İstasyon çok kalabalıktı ve kapı açılır açılmaz insanlar trenin içine hücum ettiler. Vagondan dışarı çıkarken yeniden arkama dönüp baktım; sarhoş işçi bir çuval gibi kanapeye yığılmış ve yaşlı adamın kucağına başını koymuştu. Yaşlı adam kurumuş kuspuklu başı okşuyordu: gözlerinde anlayış ve şefkat vardı.

Tren istasyondan ayrılırken oradaki bir kanapeye oturup, bu yaşantıyı yeniden gözden geçirmek istedim. Benim kasla ve kemikle başarmaya çalıştığımı yaşlı bir adam gülümseme, anlayış ve şefkat dolu birkaç cümle ile başarmıştı. Gerçek aikidoyu şimdi gördüğümü anladım: kurucusunun dediği gibi aikido bir uzlaşma sanatı idi, bir dövüş aracı değil. Kendimi ahmak, saldırgan ve kaba hissettim. Bu olaydan sonra tamamiyle farklı bir anlayışla aikido çalışması yapmam gerektiğini görebiliyordum. Henüz aikidoyu ve uzlaşmayı bilmediğimi anlamıştım.

Her Şey Niyetle Başlar

Arif Bey’le göz göze geldik. Gözleri nemlenmişti. Bir süre sustuk. Kahvelerimizi yudumladık. Nihayet sessizliği bozdum:

–Trabzonlu vatandaş olayı ile bu aktardığım öykü arasında bir benzerlik görüyor musunuz?

Niyet

Arif Bey biraz sustu, düşündü ve daha sonra:

–Evet, dedi. Her ikisi de kavga ve dövüşün ötesinde bir ilişki oluşturuyorlar. Her ikisi de küfürlü, kavgalı olabilecek bir olayı daha bir üst düzeye, ders alınabilecek bir öğrenme ortamına çeviriyorlar.

–Savaşçı felsefesi içinde can alıcı bir cümle kullandınız.

–Öyle mi? Ne dedim?

–“Ders alınabilecek bir öğrenme ortamı” cümlesini kullandınız. Bu tutum, yaşama bu bakış, savaşçının en belirgin özelliğidir. Her olayın bir öğrenme fırsatı olduğunu düşünür. Gerçek savaşçı her o–laydan alabileceğinin, öğrenebileceğinin en fazlasını almak ister.

–Niçin?

–İşte bugün bu niçini konuşacağız. Savaşçı niçin savaşçıdır? Savaşçının niyetinin özellikleri nelerdir? “Savaşçının niyeti” ile “sıradan insanın niyeti” arasındaki farklar nelerdir? Bunlardan söz edeceğiz.

–Niyet konusu demek ki önemli bir konu. Hatırlıyorum, ilkokul dörtteyken bir ramazan ayında öğleye doğru anneanneme, “Hâlâ kahvaltı yapmadım, ben de bugün sizlerle oruç tutmak istiyorum,” demiştim. O da gülerek, “Olmaz,” demişti, “orucunun kabul edilmesi için güneş doğmadan önce o gün oruç tutmaya niyet etmen gerekli.” O zaman bu açıklamayı saçma bulmuştum. Şimdi, savaşçı olmak için belirli bir niyetle işe başlamanın gerekli olduğunu söylüyorsunuz. Anneannemle konuştuklarım aklıma geldi, o–nu paylaşmak istedim.

–Güzel bir örnek. Şimdi sizden bu çevreyle ilgili birkaç gözlem yapmanızı isteyeceğim. Şöyle çevrenize bir bakın. Çevrenizde gördüğünüz insanlara dikkat edin. Burada kaç kişi gözlük kullanıyor, söyleyebilir misiniz?

–Yeniden bakmam gerek! –Peki, yeniden bakın.

Arif Bey tüm salonu gözleriyle taramaya başladı ve içinden gözlüklü kişileri saymaya başladığını ve parmaklarıyla hesabını tuttuğunu görüyordum. Benimle tam konuşmaya başlayacakken, ona hiç bekle–lemediği başka bir soru sordum.

Gerçek savaşçı

her olaydan

alabileceğinin,

öğrenebileceğinin en fazlasını almak ister.

64 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Arif Bey, aslında burada kaç kadın var, kaç erkek var, onu soracaktım. Bana şimdi bu salonda kaç kadın veya erkek olduğunu söyleyebilir misiniz?

Arif Bey gülmeye başladı. Dir insanm “^,

„_„„, o kişinin içinde

–Doğın Bey benimle oyun oynu– y Y

yorsunuz galiba. Kaç kişi gözlük kulla– bulunduğu ortamı

nıyor diye baktım çevreme, kaç kadın naeû algılayacağını,

ve erkek var diye değıl. o ortamda bilincini

–Sizinle oyun oynamıyorum. Bu bir na&û organize

alıştırmaydı; bu alıştırmayla size bir şey edeceğini belirleyen göstermek istiyorum. şimdi lütfen kaç ‘
en önemli etkendir. kadın ve erkek var o gözle bakın.

Arif Bey yine saymaya başladı. Bana rakamı tam söyleyecekken, bu sefer bir başka soru sordum:

–Bu insanlardan ikisinin sizin komşunuz olmasını istiyor olsaydınız, hangi iki insanı seçerdiniz?

–Bilmem, o gözle hiç bakmadım.

–Evet, söz konusu olan, size yaşatmak istediğim deney bu.

–Hocam, sanırım anladım, ama yine de emin olmak istiyorum, açık seçik söyler misiniz, neyi yaşatmak istediniz?

–Bir insanın niyeti, o kişinin içinde bulunduğu ortamı nasıl algılayacağını, o ortamda bilincini nasıl organize edeceğini belirleyen en önemli etkendir. Bunu göstermek istedim. Savaşçının bildiği en önemli gerçeklerden birisidir bu.

–Yani savaşçı her ortamda kendi niyetinin sürekli farkında mıdır?

–Evet! Savaşçı ‘niyet’inin sürekli farkındadır.

–Bunu nasıl başarıyor? Bu bilincin sürekliliğini nasıl sağlıyor?

–Burada birbirinden iki ayrı soru var: ‘Bunu nasıl başarıyor?’ sorusu, ‘Bu bilincin sürekliliğini nasıl sağlıyor?’ sorusundan farklı. Bu iki soru birbiriyle ilişkili, ama, temelde farklı; bunun farkına varmanızı istedim.

–Evet, görebiliyorum iki farklı soru olduğunu. Peki ilk soruyu sorayım: ‘Savaşçı her ortamda niyetinin ne olduğunu farkında olmayı nasıl sağlıyor?’

Niyet

65

–Bu soruya cevap verebilmek için size biraz ‘benlik psikoloji–si’nden söz etmem gerekiyor. İlk buluşmamızda sizin gözlemleyen bir bilinciniz olduğunu ve gerçek özdeşiminin burada yattığını söylemiştim, hatırlıyor musunuz?

–Evet, gözlerimi kapattırılmış ve bir uygulama yaptırmıştınız. Benim yalnızca bedenimden, yalnızca düşüncelerimden ya da duygularımdan ibaret olmadığımı bana hissettiren şeyin, aslında, bana özgü devam eden bir bilinç olduğunu keşfettirmıştınız.

–Evet, bu bilince ‘gözlemleyen ben,’ veya ‘gözlemleyen bilinç’ adını veriyoruz. Bir de bilincimizin gözlemlediği, etten kemikten, arzulardan, gereksinmelerden oluşan nesnel bir tarafımız var. Bu konuşmalarımız süresince ben buna ‘ego’ diyeceğim

–Bu gözlemleyen benden farklı bir ben.

–Evet, bu fark çok kritik, can alıcı bir fark. Gözlemleyen ben ve gözlemlenen nesnel ben –ego– farklı dinamikler içinde çalışırlar. Nesnel ben gereksinmeler dinamiği içinde çalışır, ve bu gereksinmeler içinde ortamı algılar. Sınırları, farklılıkları algılamaya önem verir. Bir ormanda avını arayan avcının, veya bir şehirde müşteri gözeterek süren bir taksi şoförünün algılaması ve davranışı nesnel beni tarafından yönetilmektedir. Böyle bir algılama içinde nesneler birbirlerinden ayrı, belirgin şekilde farklı algılanırlar. Bu tür bir algılama organizmanın kendi işine yarayan şeyleri hemen algılamasına ve onlara yönelmesine yol açar.

–Demek ki, siz biraz önce bana ‘gözlüklü kişiler,’ ‘kadınlar ve erkekler,’ diyerek “aynı ortamı farklı farklı birimler halinde algılamaya yönlendiriyordunuz.

–Evet, bu ortamı farklı farklı nesneler olarak algılamayı sağlamaya çalışıyordum, ‘gözlüklü kişiler,’ ‘kadınlar,’ ‘komşular’ hep nesnel benin ortama getirdiği bir niyetin sonucu algılanıyordu. Sözün kısası o uygulamada nesnel ben, sizin için yarattığım bir gereksinimi karşılamak üzere ortamın algılanmasını organize ediyordu.

–Benim için gereksinme yarattığınızın farkında değildim!

–‘Burada kaç tane gözlüklü kişi var?’ dediğim zaman, bana bir rakam söyleme ihtiyacı duymadınız mı?

–Evet, sorunuza cevap vermek için, buradaki gözlüklü insanları saymak istedim.

66

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Savaşçı, gözlemleyen

bilincini sürekli canlı

tutabilmeyi başaran

bir insandır.

–İşte benim ‘gereksinme yaratmak’ dediğim bu.

–Anlıyorum.

–Nesnel ben gereksinmeleri karşılamak, sorunları çözmek, kendini korumak, sorulara cevap vermek gibi süreçler içindeyken, bir de bütün bu süreçlerin farkında olabilen, bütün bu olan bitenlerin üstünde yer alabilen bir bilinç var.

–Gözlemleyen bilinç.

–Evet, gözlemleyen bilinç. İşte savaşı, gözlemleyen bilincini sürekli canlı tutabilmeyi başaran bir insandır. Nesnel ben her ortamda uğraşırken, çalışırken, süreçlerken, gözlemleyen bilinç daha bir üst düzeyde her şeyin farkında olmaya devam eder; ve bu olup bitenlere bir başka düzeyde –ki çoğu kere bu üst düzeye metadüzey adı verilir– anlam verir.

–Yani savaşı sürekli, ‘ben şimdi bu insanla niçin konuşuyorum?’ ‘ben şimdi bu kadına niçin bakıyorum?’ ‘ben şimdi niçin burada oturmuş yemek yiyorum?’ sorularının farkında olan birisi.

–Gerçekten savaşı olmayı başarmışsa, evet.

–Yani sürekli iki düzeyde yaşayan birisi: ilk düzey, nesnel ben düzeyi; bu düzeyde diğer insanlar gibi kendi gereksinmelerini karşılamak üzere toplumun sıradan bir üyesi olarak yaşamaya devam ediyor; ama, bir başka düzeyde ise, gerçek kişinin bütün bu uğraşlar arasında koşturan kişi değil, gerçek kendisinin bütün bunların bilincinde olan, neyi niçin yaptığını bilen bilinç olduğunu unutmuyor. Peki ama, gözlemleyen bilince nasıl ulaşıyor?

–Bu ilk sorunuzdu! Savaşı gözlemdir savaşıyı diğerleyen bilince nasıl ulaşıyor? İkinci soru.

sıradan \nean\ardan nuz da, bunu nasıl devam ettiriyor idi. ayıran en önemli öge, –Evet, bunları sormuştum.

onun kendine özgü –Savaşı gözlemleyen bilince u–

niyetidir. laşmaya niyet ederek işe başlıyor. Ve

bugünkü sohbetimizde, niyetin neden böyle kritik ve önemli olduğunu üzerinde konuşmak istiyorum.

–Şunu söyleyebilir miyiz: Bir savaşıyı diğer sıradan insanlardan ayıran en önemli öge, onun kendine özgü niyetidir.

Niyet

67

–Bravo, önemli bir şey keşfettiniz. Evet, gerçekten de savaştının kendine özgü bir amacı, hedefi, ve niyeti vardır.

–Savaşı buna nasıl ulaşıyor?

–Savaşı olmaya niyet ederek, ve bir savaşı gibi yaşamaya ö–zen göstererek. Bunu biraz açmam gerekiyor. Bu oldukça uzun bir konuşma olabilir. Onun için izin ver, önce bir tuvalete gideyim.

Arif Bey güldü, “Benim de ihtiyacım var, sizden sonra da ben gitmek istiyorum,” dedi. Tuvalet ufaktı, ama oldukça temizdi.

Masaya döndüğümde Arif Bey tuvalete yönelmişti.

Zayıf, kısa boylu, yetmiş küsur yaşlarında, ufak adımlarla zor yürüyen, yüzü yorgun ve hüzünlü bir bey dikkatimi çekti. Gri bir takım elbise giymiş, pembe gömleğinin üstüne kahverengi desenli kravat takmıştı. Uzun boylu, sıska, siyah pardösülü bir kadının koluna girmiş yavaş yavaş dış kapıya doğru birlikte yürüyorlardı, kadının yüzünde sürekli şikayet eden insanların o mutsuz ifadesi yıllar önce

yerleşip kalmış gibiydi. Hizama geldiklerinde adamın yüzünde sıcak bir gülümseme belirdi. Kadının söylediği bir şeye gülüyordu. Fakat kadının yüz ifadesinde bir değişiklik olmadı. A—damın o çocuğu, masum gülüşünün benim izlenimimi ne kadar etkilediğini fark ettim. Şimdi yorgun ve hüzünlü görünüyordu.

Bir süre sonra Arif Bey geldi ve kaldığımız yerden konuşmaya başladık.

Daha Büyük Bir Resim Gereksinimi

—Kişinin ortama getirdiği niyet, onun neyi algılayacağını, nasıl bir bilinç içinde olacağını belirlemektedir demiştik. Nesnel ben, yani ego, denetlemeye ve sahip olmaya önem verir. Nesnel ben i—çinde kaldığımız sürece, parçası olduğumuz daha büyük resmi, ve bu resim içindeki diğer şeylerle nasıl bir ilişki içinde olduğumuzu göremeyiz. Nesnel ben, ego, kendisinden daha büyük bir özdeşim kazanmanızı engeller; ego, sürekli bencildir, ve her şeyi kendi çıkarı açısından görür.

“Dinlerin ve mistik geleneklerin yapmaya çalıştığı şey, bu nesnel benin sınırlarını aşarak, daha büyük bir realitenin, daha kapsamlı bir gerçeğin parçası olduğumuzu anlamamızı sağlamaktır.

68 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Böylece kendimizi, diğer insan ve varlıklardan kopuk, ayrı, ilişkisiz görecektik yerde, daha kapsamlı bir gerçeklik içinde, şimdiye kadar görmediğimiz bir biçimde görebiliriz.

“Dinler bu kapsamlı gerçeklik içinde yaşamının erdemlerini ortaya koyarken, anlatmaya çalışırken ceza ve ödül kavramlarını sık sık kullanırlar. Böylece, kendilerini belirli bir dinin mensubu olarak gören birçok kişi, o dinle aralarında, ilköğrencilerinin öğretmenleriyle kurduğu ilişkiler türünden bir ilişki geliştirirler.

Arif Bey, bu noktada soru sormak ihtiyacı duymuş olmalı ki, bir el işaretiyle soru sormak istediğini belli etti:

—Nasıl yani, anlayamadım.

—İlköğrencilerinin çoğu, bilgiyi bilgi olduğu için öğrenmek istemez; ödevlerini bilgiye önem verdiği için yapmaz.

—Peki ne için yaparlar?

—Arif Bey, öğretmen olan sizsiniz, bunu benden daha iyi bilmeniz gerekir? Çocuk henüz o yaşta, bilgiden çok, öğretmeni tarafından takdir edilmek, öğretmenin gözüne girmek, ondan afetin almak için ‘iyi öğrenci’ olmaya çalışır.

—Doğru, Doğan Bey. Kendi öğrencilerimde de bunu gözlüyorum.

—Kendilerini dindar gören, ve iyi bir dindar olmak için davranan insanları yakından gözle, ve neler söylediklerini dinle; ilahi bir muhasebeciyle oldukça ciddi bir alışveriş ilişkisi içinde olduklarını görürsünüz.

–Neyin sevap olduğunu, ne kadar sevap olduğunu, neyin ne kadar günah olduğunu, bu kadar sevap biriktirirsen nelere layık olduğunu, ne kadar günah olursa, öbür dünyada başına neler geleceğini hesaplayanları kastediyorsunuz, herhalde?

–Evet, bu tip dindarlardan iyi tüccar çıkar. Çünkü, tüm düşünceleri çıkar bilinci içinde yapılanmıştır.

Arif Bey, gülümseyerek aklına gelen bir olayı anlattı: –Tanıdığımız bir avukat vardı. Oldukça dindar geçinirdi. Sakalı, giyişi, yürüyüşü, konuşuşu hep, ‘ben dindar bir adamım,’ mesajını vermek üzere yerli yerine konmuştu. Bir gün müşterek tanıdığımız birinden öfke ile söz etti. Kızdığı insan ona bir kötülük etmiş. O da bunun altında kalmak istemiyordu. “O’na öyle bir iş e–deceğim ki, anasından emdiği süt burnundan gelecek,” diyordu.

Niyet

69

Bir süre düşündükten sonra, “Biliyorum, ben de günaha gireceğim,” diye devam etti. “Ama, alt tarafı bir hacca gitmek; bir hacca gider, ondan gelen sevapla günahımın altından kalkarım. Ama, o deysun da ağzının payını vermiş olurum!” Bu olayı hiç unutmuyorum. Bu avukatın dihardarlığı bana tüccarca gelmişti; şimdi siz bu konuda konuşurken o aklıma geldi.

–Tam uygun, bir örnek. Hani, ‘cuk diye oturdu’ derler, ya, işte öyle oldu.

–Dindar geçinen kişi, dini faaliyetlerini –yani ibadetini, iyilik davranışlarını– bu dünyada veya öbür dünyada elde edeceği bazı kazançlar için yapıyorsa, bu kişi nesnel beni –egosu– ile hareket e–diyor, diyemez miyiz?

–Bir örnek verir misiniz?

–Fakire sadaka ya da zekat veren birini düşünün. “Neden sadaka ya da zekat veriyorsun?” diye sordüğümüzde, “Vermek sevap, vermemek günah” diye cevap vermiş olduğunu düşünelim. O zaman soru, “Neden sevap kazanmak istiyorsun, veya günahattan kaçınmak istiyorsun?”a dönüşecektir. Bu soruya cevap olarak gelecek olan cümlede, “çünkü,” kelimesinden sonra mutlaka bir çıkar ifade edilecektir; “çünkü, cennete gitmek istiyorum, veya cehenneme gitmek istemiyorum,” gibi.

–Böyle bir algılamının, daha doğrusu böyle bir düşünüş tarzının nesnel bene ait olduğu sonucuna nasıl varıyorsunuz?

–Doğan Bey, siz demediniz mi?

–Neyi Arif Bey?

–‘Nesnel ben –ego–, gereksinmelerini karşılamaya yönelmiştir ve onun için denetlemeye ve sahip olmaya önem verir,’ anlamında konuşmuştunuz; öyle değil mi?

–Evet, doğru hatırlıyorsunuz.

–‘Cennete gitmek,’ veya ‘cehenneme gitmemek’ amacına yönelik kalındığı sürece hep nesnel ben düzeyinde kalınmış olmaz mı? Arif Bey’in söyledikleri doğrudu; bunu daha önce düşünmemiştim.

Arif Bey'e, bunu daha önce düşünmediğimi, ama o söyleyince şimdi görebildiğimi, ve onunla hemfikir olduğumu söyledim. Ve devam ettim:

70

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Arif Bey, tabii samimi dindarların niyetleri ve bu nedenle yaşama yaklaşıları son derece farklı.

–Onu biraz açar mısınız, Doğan Bey.

–Samimi dindar, daha büyük bir realitenin, kapsamlı bir bütünün anlamli bir parçası olmanın bilinci ve 'hizmet sorumluluğu' i–çinde yaşamına yön verir.

–Yani? –Yani.....

Bir süre düşündüm, ve bir örnekle konuya açıklık getirmek istedim.

–Yani, 'mış gibi dindar' fakire sadaka verirken, 'sevap – cennet' çıkarı içinde güdülenirken, gerçek dindar, 'insan kardeşimin ıstırabı, aslında, büyük resim içinde, benim ailemin ıstırabı' olarak görür ve yaşamın bütününe hizmet etmeden kendi yaşamının anlamli olamayacağını bilir. Gerçek dindarın sadaka verışı farklıdır. 'Mış gibi dindar' sadaka vermeden önce vereceği parayı üç defa başının üstünden geçirebilir, 'başımın, gözümün sadakası olsun,' gibi laflar mırıldanabilir veya benzeri şeyler yapabilir. Sadaka verirken, sadaka vermek kendisi için ne çıkar sağlayacak, onu düşünmüş ve bu bilinçle güdülenmiştir.

–Gerçek dindar nasıl sadaka verir, Hocam?

–Gerçek dindar, büyük resmin bilincinde davranır. 'Bu insana nasıl hizmet edebilirim,' diye düşünür. O nedenle samimi dindar, sokakta, "Allah rızası için, başınızın, gözünüzün sadakası için" diyerek dilenenlere para vererek yardım etmekten ziyade, onları dilenci olmaktan kurtaracak bir yardımı daha anlamli bulur.

"Fakir bir ailenin okumaya çalışan, çabalayan, yetenekli çocuğuna hiç karşılık beklemeden burs vermeyi yeğler. O çocuğun gelişmesinin kendisinin de sorumluluğu olduğunu görür. Çünkü büyük resim, tüm mahallenin, kentin, ülkenin, bütün insanların, hatta tüm yaratıkların birbirini etkilediği, birbiriyle ilişki içinde olduğu 'bir büyük aile gerçeği'ni ifade eder.

"Yavrusunu doğurmak üzere kapalı bir yer ariyan ana kediye, onun yavrusunu doğurabileceği bir kutu bulmaya çalışır. Su bulmakta güçlük çeken kuşların farkında ise, onların gelip rahatlıkla

Niyet

71

su içebileceği olanaklar yaratmaya uğraşır. Trafikte korkmuş, donmuş kalmış, karşıya geçemeyen hiç tanımadığı yaşlı kadına sevap, günah düşünmeden el uzatır.

"Kısacası, Arif Bey, gerçek dindar, bu evrenin sorumlu bir vatandaşdır; o bilinç içinde duyar, algılar, düşünür, ve eyleme geçer."

–Ama, çevremde dindar geçinenlerin çoğunu böyle görmüyorum.

–Çevremizde gördüklerimizin büyük bir çoğunluğu ‘görünüm için dindar’ izlenimi veriyor. Ait olma bilinci içinde, içinde yaşadıkları cemaatle ilişkileri onlar için birinci derecede önem kazanmış görünüyor. Sanki ellerinde pankartlarla, cemaata: Gerçek dindar,

“Bana bakın; şalvarım, sakalım, bu evrenin sorumlu türbanım, ceketim, yeleğim, hatta yüz i– bir vatandaşdır; o fadem tam bir dindar görünümünde.” bilinç içinde duyar,

–‘Mış gibi dindar’ dediğiniz insan– algılar, düşünür, lar bunlar mı? ve eyleme geçer.

–Samimi dindar bu tür gösterişlere

itibar etmez. Hatta bu tür gösterişlere önem verdiği sürece bir insanın Yüce Tann’ı gerçekten içinde hissedemeyeceğini düşünür. E–vet, ‘mış gibi dindar’ dediklerimiz bunlar.

–Konuşmamızın bir yerinde, kişinin nesnel benin kısıtlı bakışından kurtularak, daha kapsamlı büyük resme ulaşmak, gözlemleyen bene ulaşmak için dinin ve mistik düşüncenin yardımcı olduğunu söylemiştiniz. Gerçek dindarın büyük resmi nasıl algıladığı ile ilgili verdiğiniz örneği iyi anladım. Ama, mistik düşünceden neyi kastediyorsunuz? Mistik düşünce gözlemleyen bilinci nasıl geliştiriyor?

–Mistik düşünce, mistik felsefe, mistik yaklaşım tabirlerini aynı anlamda kullanıyorum. Mistik düşünce bizim kültürümüzde köklü gelenekleri olan, aşina olduğumuz bir düşüncedir. Tüm dünyada bilinen tasavvuf yaklaşımı mistik düşünceye bir örnektir. Her kültür, her uygarlık, her din kendi mistik düşüncesini yaratmıştır. Çünkü her kültür, her uygarlık büyük resmi bilmek, tanımak, onun bilincinde olmak çabası içine girmiştir. Bu çaba insan olmanın, insan olarak gelişmenin, olgunlaşmanın bir parçasıdır.

72 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–Peki mistik düşünce içinde olan, ceza ve ödül sistemi içinde düşünmez mi?

–Hayır. Rabia adında bir ermiş, “Tanrıma, hizmetinin karşılığında ücret bekleyen bir işçi gibi hizmet etmek istemiyorum. İster cennete, ister cehenneme atsın, umurumda değil. Neyi uygun görüyorsa, hiç itiraz etmeden oraya giderim. Yeter ki sürekli onu i–çimde hissedeyim; onun sevgisinden mahrum kalmayayım,” der.

Arif Bey gözlerini kapadı ve bir süre düşündükten sonra aşağıdaki şiiri okudu:

–Yunus’un,

“Ne varlığa sevinirim, Ne yokluğa yerinirim, Aşkın ile avunurum, Bana seni gerek seni”

Şiiri de aynı anlamı ifade ediyor değil mi? Bu tutum, ‘mış gibi dindarın’ tutumundan gerçekten farklı.

–Mistik yaklaşımda ‘kalbin temizliği’nden bu anlaşılır. Hiçbir karşılık beklemeden büyük resmin hizmetinde olmak; o hizmet bilinci içinde hareket etmek.

–Savaşçı bir mistik midir?

–Savaşçı da bir mistik gibi niyetinin temizliğine önem verir. Ama, savaşçı bir eylem insanıdır. Mistik, sadece bilmekle, gözlemekle yetinebilir. Savaşçı kendi yaşamının tümünü niyetinin saflığı üzerine kurmuştur, ve..

Burada durdum, Arif Bey’in gözlerinin içine baktım, önemli bir şey söylediğimin farkına varmasını sağlamak için üzerine basa basa,

–Ve sürekli eylem içindedir, dedim.

–Savaşçının bir eylem insanı olduğunu anlamamı istiyorsunuz.

–Evet!

–Bunu biraz açar mısınız?

–Eylem konusunu ayrı bir konuşma konusu yapmak istiyorum. Bugün savaşçının niyeti üzerinde konuşmaya devam edelim. Umarım, anlayışla karşılırsın.

–Kesinlikle. Daha önce söylediğim gibi, konulan birbiri içine karıştırmadan, böyle teker teker ele almanız hoşuma gidiyor.

Niyet

73

İkimiz de biraz yorulmuştuk. Garsonu çağırdık. Temiz yüzlü, hizmet etmekten zevk alan bir delikanlı, “Buyrun efendim,” diyerek geldi. Ben su istedim, Arif Bey de taze sıkılmış portakal suyu sipariş etti.

Müşterilerden bazıları kalkıp pasta tezgâhından pasta ısmarlayıp, yeniden masalarına oturuyorlar; garson ısmarladıklarını kendilerine getiriyor.

Yağmur durduğu için müşterilerin çoğu dışarda oturmaya başladı. Bizim oturduğumuz masanın hemen sağında, cam bölmenin diğer tarafında, yabancı oldukları anlaşılan geç orta yaşlarda bir kadın ve erkek oturuyor. İkisi de capucino ısmarlamış; erkek sütün köpüğünün üzerine şeker dökerek ve karıştırarak aşağı indiriyor, kadın ise şekersiz içmek için hazırlanıyor. Birbirleriyle hiç konuşmuyorlar. Uzun yıllar beraber olmanın verdiği bir doygunluk içinde, söyleyecek yeni sözleri kalmamış gibi bir kanıksama içindeler.

Onların bir ötesindeki masada ise, sırtı dönük orta yaşlı bir kadının yanında on-on bir yaşlarında bir kız, kızın karşısında da babası var. Kız, yediği ve içtiği şeylerden zevk alıyor, heyecanlı, ve özellikle babasına anlatacağı çok şeyi var. Kadın orada tek ba–şınaymış gibi sadece önündekini yiyor, sanki kızını duymuyor. A–dam için ise, önündeki salatayı yemek önemli. Ama, kız dinlenip dinlenmediğine bakmadan, heyecanlı heyecanlı konuşuyor.

İçtenlik

ısmarladığımız içecekleri yavaş yavaş yudumlarken sağa sola bakarak biraz sessiz zaman geçirdik. Daha sonra konuşmaya başladım.

–Bir insanın içten olup olmadığını anlayabilmek için onun niyetini bilmek gerekir. Daha doğru bir ifade ile, içtenlik niyetin dürüstçe ifadesi olarak tanımlanır. Bir öğrenciyi düşün, okula gidiyor, o kadar

zamanını veriyor. Bu samimi, içten bir öğrenci mi? Eğer öğrenmeyi, bilgiyi gerçek güdü olarak yaşıyorsa, evet. Ama, yalnızca sınıfın birincisi olmak, sırf öğretmenden aferin almak, sadece sınıfı geçince alınacak bisiklete sahip olmak için çalışıyorsa, onun öğrenciliğinde içtenlik yok demektir.

74

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–İlkokul öğrencilerinin öğretmenden takdir beklemesi doğal değil mi, Doğan Bey?

–Çok doğal. O yaşlardaki öğrencilerin sadece öğrenmek için çalışmalarını beklemek doğru değil. Gelişmelerinin o çağında öğretmenlerinden, anababalarından, diğer büyüklerinden takdir beklemek hakları. Ve bu takdir, sevgi, ilgi onlara verilmeli. Belirtmek istediğim sadece takdir ve ilgi için bunu yapar hale gelmemeleri. Orada aksayan bir durum ortaya çıkar.

–Bunun savaşçı konusuyla ilgisi ne, Doğan Bey?

–Savaşçı içten değilse, hiçbir zaman savaşçı olamaz. Çünkü hiç kimse, gerçek savaşçının dış görünümünden onun savaşçı olduğunu anlayamaz. Savaşçı ancak bir savaşçı tutumu içinde yaşamaya kendini adanmış zaman, ve hiç kimseden övgü beklemeden, ilgi beklemeden, destek ve takdir beklemeden sırf kendi yaşamının anlamı için kendini buna adanmış zaman savaşçı olma yolunda a–dım atmış olur.

Bir süre sustum. Söylemek istediğimi arıyordum: “Savaşçı başkası için değil, kendi gönlü, kendi niyeti ile, kendi yaşamı için savaşçıdır.”

Arif Bey, neyi vurguladığımı belirtmek istedi:

Savaşçı başkası

için değil, kendi

gönlü, kendi niyeti

ile, kendi yaşamı

için savaşçıdır.

–Yani içtenlik, özgünlük, savaşçının temel özelliklerinden biri.

–Evet. Bunu başkasına göstermek zorunda değil; ama, kendisi, kendi gözünde, kendisiyle ilişkisinde içten olmak, özgün olmak durumunda.

–Gösteriş dindarlarının savaşçı olması mümkün gözüküyor, o zaman. Doğru düşünüyor muyum? Yani giydiği şalvarı, taktığı türbanı, bıraktığı sakalı ile tüm dünyaya, ‘Bakın ben dindarım!’ diyen gruptakilerin savaşçı olması mümkün gözüküyor!

–Haklısınız. Onların gerçek niyetleri –ki bu niyet bilinçli olabilir, veya taklit olarak başkasından alınmış sezgisel düzeyde hissedilen bir niyet olabilir– başkaları tarafından dindar bilinerek görecekları kabulde, elde edecekleri kazançta, güçte, şöhrette odaklanmış olabilir. Gerçek niyetleri ile

gösterdikleri niyet arasında bir tutarlılık yoktur; bu nedenle sizin dediğiniz gibi, yaşamlarında içtenlik yoktur. Kendini aldatmamakla başlar ‘savaşçı’lık.

Niyet

75

Arif Bey konuşmamızdan büyük zevk aldığını belirten bir derin nefes aldı. Bu konuşmalarımızın kendi kafasında daha önce a-çıklığa çıkmamış birçok şeyi yerli yerine oturttuğunu söyledi, ve kendisine bu fırsatı verdiğim için bana teşekkür etti. Benim de bir keşif süreci içinde olduğumu, ve benim de bir şeyler öğrendiğimi söyledim ve devam ettim:

–Daha önce sözünü ettiğim Amerikalı psikiyatrist Arthur J. Deikman’ın kendisine gelen hastalarıyla ilgili yaptığı bir gözlemden söz etmek istiyorum. Deikman psikoterapi için gelen hastaların belirli ruhsal sıkıntılar içinde olduğunu, ve psikoterapiye bu sıkıntılardan kurtulmak için geldiğini söyledikten sonra şöyle der:

“Her hasta, bu ‘sıkıntıdan kurtulmak’ konusunda kendi fikirleriyle gelir. Kimisi hayatında sevginin eksik olduğunu düşünür ve terapistten ana ve babasından bulamadığı sevgiyi bekler; kimi güven, kimi destek bekleyerek gelir. Terapist gerçekten tedavi olmak için gelen hasta ile pek karşılaşmaz. Ama, hastaya soracak olursan, onlar terapist, gerçekten tedavi olmak için gittiklerini söyleyeceklerdir.

“Gerçekten tedavi olmak için bana gelen, sözlerimi ve yönlendirmemi dikkatle dinler, ve yapmasını istediğim şeyleri ciddiye alarak uygulamaya koyar. Ama, “benim sevgiye ihtiyacım var, bu a–dam bunu bana vermiyor!” diye düşünen hasta ise, bir süre sonra bir bahane ile terapiye son verir.”

Bir süre susarak Arif Bey’e baktım ve devam ettim:

Kişinin niyeti,

motivasyonu onun

bilincinin, algılamasının

yapısını oluşturur.

–Gördüğün gibi psikoterapinin i–yileştirebilmesi için hastanın terapistle ilişkisinde içtenlikle kişisel bütünlük içinde olması gerekir.

–Bu kişisel bütünlük sözünü siz sık sık kullanıyorsunuz, ve anladığım kadarıyla çok önem veriyorsunuz.

–Evet, önem veriyorum. Savaşçının kişisel bütünlük içinde olması vazgeçilmez bir önkoşuldur. Kişisel bütünlük konusunu da ayrı bir sohbet konusu yapmak istiyorum.

–Evet, bu konuya önem verdiğiniz dikkatimi çekti; bu konuda düşüncelerinizi daha ayrıntılı duymak isterim.

– Umarım şu ana kadar konuşmalarımızdan şunu görebildiniz: Kişinin niyeti, motivasyonu onun bilincinin, algılamasının yapısını oluşturur.

76

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“Tenis oynamak isteyen birini düşün. İyi bir hoca buluyor, ve hoca ona tenisi öğretmeyi kabul ediyor. Hocayla konuşuyor, ne kadar zaman alacağını soruyor; hoca hangi amaç için ne kadar zaman alacağını sorduğunu öğrenmek istiyor. “Şöyle arkadaşlarla oynayıp onları ne zaman yener hale geleceğim,” diyor. Öğretmen, haftada üç saat ciddi olarak çalışırsan, bir, birbuçuk yıl sonra yenmesine oynayabilirsin diyor. Ve tenis oynama isteği adamda balon gibi sönüyor. Neden? Çünkü adamın niyeti tenis oynamak değil, tenisi kullanarak arkadaşlarını yenmek, onlara üstün olduğunu göstermek. İçindeki gerçek niyet ile yapılan davranış birbirine uymuyor.”

Kendimi kaptırmış, konuşmaya devam ediyordum. Arif Bey, ilgiyle dinliyordu. Ne kadar kendimi kaptırdığımı, konuya ne kadar önem verdiğimi gözledim.

“Neden bu kadar önem veriyorum?” sorusunu sordum kendi kendime. Neden olacak, ‘mıs gibi yaşayanları ardan biri’ olma korkusu vardı bende de. Belki kendime bir yoldaş arayışı içinde Arifi bulmuştum. Birlikten güç doğar anlayışı içinde, onunla yolculuğumu yapıyordum.

Bu bir iç gözlemdi; paylaşmayı şu an için anlamlı bulmadım.

Kaybetme Korkusu

Ve konuşmaya devam ettim:

–Açgözlülük ve cömertlik konusunu alalım. Sahip olmak ve sahip olduğunu elinde tutmak, çoğaltmak isteği korkuya götürür.

–Anlayamadım. Niçin sahip olmak korkuya götürsün?

–Kişi elinde kalmasını istediği için sahip olmak ister, değil mi?

–Evet, sanırım öyle. Yani kaybetmek istediği bir şey için niçin çaba sarf etsin?

–Tabii, haklısın. Bu ne demek oluyor: sahip olduğum her şeyi kaybetmemeyi düşünerek sahip oluyorum, demektir. Böylece, sahip olduğum şeylerin sayısı arttıkça, kaybetmekten korktuğum şeylerin sayısı da artacaktır. Öyle değil mi?

–Evet, doğru, böyle olması gerekir. Bunu daha önce böylesine hiç düşünmemiştim,

Niyet

77

Kaybetmekten

korkan insan, daha

çoğuna sahip olmak

ister ki, sahip olduğu

bazı şeyler kaybolursa,

hiç olmazsa elindekiler

geriye kalsın.

–Kaybetmekten korkan insan, daha çoğuna sahip olmak ister ki, sahip olduğu bazı şeyler kaybolursa, hiç olmazsa elindekiler geriye kalsın.

–Böylece, fazlasıyla sahip olmaya yönelik kişi sonu gelmeyen bir doyumsuzluğa kendini kaptırır. Bunu mu söylemek istiyorsunuz?

–Evet, bunu söylemek istiyordum. Bir de şu yönü var işin: Bir insanın elindeki malı, mülkü, savaş gibi olağan dışı olaylar ve doğal afetler dışında, durup dururken yok olmaz. Genellikle malını mülkünü iyi idare edemeyen kişinin elinden diğer insanlar alır.

Arif Bey, söze karıştı ve,

–O zaman, şöyle diyebilir miyiz, Doğan Bey? Nesnel ben bilinci içinde yaşamını sürdüren sıradan insan, mal mülk kazanmaya başladıkça diğer insanlara daha korkarak bakmaya başlar.

–Eğer, diğer insanlarla ilişkisi sen ben bilinci içinde ise, evet. Böyle bir insan çevresindeki insanlara iki gruptan hangisine giriyor diye bakar. Yani böyle bir insan bir diğeriyle karşılaştığı zaman şu gözle bir değerlendirme yapar: Kendinden daha zayıf, daha bilgisiz, daha çaresiz insanlarla karşılaştığı zaman, “Bu karşılaştığım insan malı elinden alınacak, benim yararlanabileceğim biri mi?”

“Arif Bey, unutma ki, son derece basite indirgeyerek bunu söylüyorum; kişi bu kadar basit terimler içinde bakmaz karşıdaki–ne. Genellikle, “işime yarayacak bir şey var mı bu insanda?” diye bakar.

Kendinden daha güçlü, daha bilgili, daha becerikli insanlarla karşılaştığı zaman, “Bu insandan bana zarar gelir mi?” diye bakar. Bu söylediklerim, nesnel benin, egonun doğal işlevleridir.

Arif Bey, güldü ve, “Ya ‘kazık atılacak,’ ya da ‘kazık atacak’ biri olduğuna açıklık getirmeye çalışır, öyle mi?” diye sordu.

‘Evet,’ anlamında kafamı salladım. Şöyle bir çevreme bakındım. İki orta yaşlı kadın ilerdeki masada oturmuşlar, hiç konuşmadan yavaş yavaş çaylarını içiyorlardı.

78

Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Bir ilerdeki masada orta yaşlı erkek genç kıza oldukça canlı bir şeyler anlatıyor. İkisi de halinden memnun. İçimden bu iki kişinin birbirleriyle ilişkisinde ne gibi ‘alış’ ve ‘veriş’ içinde olduklarını, ‘kaygılan’ olup olmadığını tahmin etmek geldi. Salona şöyle bir baktım, ne kadar girift bir insan manzarası vardı; kimbilir ne dinamikler, ne beklentiler, ne korkular, kaygılar, umutlar şimdi şu anda yaşıyor, filizleniyor veya yok oluyordu.

Arif Bey, kafamdan geçenlerden habersiz, konuşmamı bekliyordu. Devam ettim:

–Gerçekten cömert insan büyük resmin, bütünün bilincinde o–lan insandır. Bu insan diğer insanların yaşamı tehlikeye girdiğinde çabalar, uğraşır, bir şeyler yaparak onlara yardımcı olmaya gayret eder. Karşılığında ne bekler?

–Sadece teşekkür!

–Hayır! Gerçekten cömert insan karşılığında teşekkür de beklemez. Beklediği tek şey, yaptığı yardımın işe yaraması, hedefini bulması, ihtiyacı olan insanların yaşamında olumlu bir sonuç vermesidir. Teşekkür beklemek nesnel bene ait bir olaydır.

“Nesnel ben cömert olamaz. Nesnel ben korku ve kaygıyla sürekli sahip olmak ister; vermek istemez. Verdiği zaman, verdiği şeyin karşılığını daha iyi alacağını umut ediyordur.

–Yani, bir tür alış verıştır. Ona karşılığında bir şey vereceğimizi bildiği için verir.

–Nesnel benin cömertliği aynen böyledir. Öte yandan, nesnel beni aşmış olan kişi, gözlemleyen benin bilincinde vermeye karar vermiş kişi, farklı bir bakış açısına sahiptir. O verdiği zaman daha özgürleşir, daha bilgeleşir, çünkü vermenin bir hizmet olduğunu bilir; diğerleriyle anlamlı bir ilişki içinde olan insanların birbirlerine hizmet etmesi gerektiğinin bilinci içinde verir.

–O zaman şunu söyleyebilir miyiz: gözlemleyen ben insanı özgürlüğe, daha gelişmiş bir bilince, bilgeliğe götüren bir yola yöneltir. Nesnel ben yani ego ise, kişiyi daha korkak, daha bencil, kaygılı, yani daha az özgür yapar. Bunu söyleyebilir miyiz?

–Evet söyleyebiliriz. Gözlemleyen bilince ulaşmış savaşçı bir ortama girdiği zaman “bu ortamdan neler öğrenebilirim,” “büyük resme nasıl hizmet edebilirim,” “ortama nasıl bir artı değer katarak hayatımı daha anlamlı kılabilirim,” niyetiyle bakarken, egosuyla

Niyet 79

güdülenmiş biri, aynı ortama “kimi kendi yararım için kullanabilirim,” diye bakar.

–Doğan Bey, Ahmet Altan’ın Tehlikeli Masallar kitabını okudunuz mu?

–Evet okudum. Bir Ahmet Altan hayranıyım. –Niye Hocam?

–Bir kere güçlü bir algılaması ve algıladıklarını anlatabilecek güçlü bir kalemi var. Türkçe’yi zenginleştirenlerden biri olarak görüyorum onu. Neden sordunuz?

Çantasından Tehlikeli Masallar kitabını çıkardı, sayfalarını çevirmeye başladı; bir yandan da konuşuyordu:

–Gelip giderken vapurda şimdi bu kitabı okuyorum. Buraya gelirken okuduğum bir kısım, sahip olmak isteyen, ve daha sonra sahip olduğu şeyi kaybetmekten korkan insanın durumunu hatırlattı. Hah, evet, buldum, izin verirsiniz, okumak istiyorum.

–Tabii, kaçınıcı sayfa?

Bana kitabın sayfasını gösterdi, yirmi altıncı sayfanın alt paragrafı kurşun kalemle işaretlenmişti.

–Sen de mi okurken kitaplarını işaretlersin?

–Evet, işaretlerim. Eğer elimde kalem yoksa, kitap okurken bir eksiklik hissederim. Daha sonra işaretlediği yeri okumaya başladı:

“–Neden bıraktın beni?

“Bu, basit ve sıradan bir soruydu, ama ilişkimizin belki de bütün çıkmazı bu sorunun yanıtında gizliydi. Bu sıradan sorunun yanıtı da aslında o kadar basit ve sıradandı ki, bu sıradanlık yanıtın inandırıcılığını yok ediyordu. Sevdikçe, sevdiklerinden daha çok korkan insanların, başkalarına inanılmaz, tuhaf ve yabancı gözüken davranışlarını Sevdâ’ya anlatmam mümkün değildi. Bunu ne anlar ne de buna inanırdı. Ona. ““Seni çok sevdiğim için seninle olamazdım, sana duyduğum sevgi çok korkuttu beni,” diyemezdim. O bir kadındı, sevgiden korkmaz, aksine sevdikçe daha cesur ve atak olurdu.”

“Bense korkuyordum. Bir kadına daha çok sevip daha çok bağlandıkça, bir gün onu kaybedip yapayalnız, acılarla kalmak

“En korkunç gerçekler,

söylenmeye değmeyecek

kadar basit olan bildik

gerçeklerdir.”

Ahmet Altan Tehlikeli Masallar

80 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

korkusu büyüyordu ve gittikçe artan bir hızla kıskançlık uçurumundan aşağıya yuvarlanıyordum. Kıskanmanın çaresizliğinden ve içimde yarattığı aşağılanma duygusundan kurtulmak ve bana kaçınılmaz gözüken o terk edilme gününün acısını daha baştan hafifletmek için, hayatıma kattığım kadınların sayısı artıyordu. Nedenini kavrayamadığım bu terk edilme korkusu ve kendime itiraf etmekten bile utandığım hırpalayıcı kıskançlığımla, aptalca olduğumu bile bile daha çok kadınla birlikte oluyor ve sonunda korktuğuma uğrayıp bir başka erkek için terk ediliyordum. Daha da kötüsü, bu gerçeği bilmeme rağmen, her seferinde elimde olmadan hep aynı şeyi yapıyordum, bunun önüne geçemiyordum. Tedavisi olmayan bir tür hastalık gibiydi bu korku.”

Arif Bey, daha sonra 27. Sayfada altını çizmiş olduğu birkaç satırı ardı ardına okudu:

“Bir romanda anlatılmaya değmeyecek kadar bildik, binlerce yıldan beri yaşanan duygulardı bunlar, ama deneyimlerim bana bir şey öğretmişti: En korkunç gerçekler, söylenmeye değmeyecek kadar basit olan bildik gerçeklerdi.”

! ”onunla korkularımı tartışacak bir cesaretim olsa zaten

hayatım başka türlü olurdu.”

Arif Bey can alıcı noktayı yakalamış, kavramış, seçmiş ve ö–nüne koymuştu. Kendisiyle gurur duydum.

Hissettiklerimi ona söyledim. “Ego’suyla seven insanın dramı bu kadar güzel anlatılır!” dedim.

–Kadın daha bir açık, daha bir kabul edici ve cesur gözüküyor, diye o da bir gözlem yaptı.

Kabul ettim. Ve okuduğu son cümleyi

hatırlattım: “.....onunla korkularımı tartışacak bir cesaretim olsa

zaten hayatım başka türlü olurdu.” Ve ilave ettim, “Cesaret, egonun denetiminden çıkmakla başlar. Eğer, romandaki kahraman, kendisi hakkında, yaşam hakkında, büyük resim hakkında bir şeyleri keşfetmek ve öğrenmek için, onu kaybetmeyi göze alarak, gerçekleri cesurca konuşabilseydi, o zaman özgür bir yaşama adım atmış olacaktı. Şimdi ise, kadını manipüle etmeye, denetlemeye, kullanmaya çalışan bir egonun esiri olarak hareket ediyor.” –Evet, görebiliyorum, dedi Arif Bey.

Niyet

81

1

Cesaret, egonun denetiminden çıkmayı göze

almak demektir.

Ortama Getirilen Bilinç

Sütunun yanındaki masada iki genç kız oturuyor. Birinin arkası bana dönük, diğerini profilden görebiliyorum. Profilden gördüğüm kızın sol eli yüzünün hizasında ve bu eliyle bir sigara tutuyor. Kırmızı penye bir giysisi var, sağ dirseği masanın üzerinde ve e–linde limonlu kola bardağını tutuyor. Uzun düz saçları omuzlarından aşağıya dökülmüş.

Arkası bana dönük olanın bal renginde, gür ve kıvrıkcık saçları tüm omuzlarını kaplıyor. Hafif açık, fıstık yeşili bir gömleği ve ona uyan renkte dökümlü bol bir etekliği var. Çantası masanın üstünde ve sütuna dayalı duruyor.

Birbirlerine heyecanlı bir şey anlatıyorlar. O yaşta bu iki genç bayanı bu kadar heyecanlandırarak ne olabilir ki! Düşündüm. Bundan binlerce yıl sonra genç kızları böyle heyecanla konuşturacak olan aynı şey. Doğanın muhteşem gizli planı her çağda, her ülkede, her ırkta, her kavimde kendini yörenin gelenekleri, görenekleri, değerleri, kısıtlamaları içinde ifade etmeye devam etmiş, ve şimdi şu anda ifade etmeye devam ediyor.

Arif Bey de sessiz sakın kendince çevresine bakıp, gözlemler yapıyor. Konuşmaya başlayarak sessizliği bozdum:

–Sokrat, “incelenmemiş bir hayat, yaşamaya değmez,” der. Kişinin incelemesi ve farkına varması gereken ilk şey, hangi ortamda hangi niyetle insanlara, olaylara baktığıdır. Eflatun, “Kendini bil,” der. Kendini bil birçok anlama gelebilir: ne istediğini bil; kendi sınırlarını ve zayıflıklarını bil; diğer insanlar seni nasıl algılıyorlar farkında ol, gibi. Daha birçok anlamı olabilir, “kendini bil,” sözünün.

“Savaşçı önce kendi niyetinin, güdülerinin, isteklerinin farkına vararak işe başlar. Daha önceki kitaplarımda sözünü ettiğim kızılderili bilge don Juan, ‘Savaşçının en büyük gücü, onun niyetinin saflı–ğındadır’ der.

“Savaşçının

en büyük gücü,

onun niyetinin

‘saflığındadır.”

Don Juan

Arif Bey, düşünmeye başlamıştı. Ben konuşmayı kestim, onun bana bir şey söylemesini beklemeye başladım. Sustuğumun dahi farkına varmadı. Gözlerini kısmış, bir konuya odaklanmıştı. Daha

82

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

sonra bana baktı, kendisini gözlediğimi gördü. Gülümsedi, kafasının bir şeye takıldığını ve ona açıklık getirmek istediğini söyledi ve şöyle devam etti:

“Kişinin kendinin farkına varması, kendini bilmesi bana bir sonuç olarak gözüküyor. Yani,” burada durdu, konuşmaya çalıştı, ağzından laf çıkmadı. Bana baktı, gülümsedi, “Ben ne demek istediğimi biliyorum, ama, nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum,” dedi, ve bir süre sonra yeniden konuşmaya başladı.

“Sanırım şöyle bir örnek vererek ne demek istediğimi anlatabilirim: Karı koca ilişkisinde ilişkinin nasıl olduğu, birbirlerinin isteklerinin hesaba alınıp alınmadığı konusunda, farz edelim kadın daha bilinçli, daha farkında. Ve yine farz edelim ki, kadın erkekten daha çok ilgi, daha çok duygusal yakınlık bekliyor. Ama, erkeğin şöyle dediğini düşünelim: “Erkek olduğum için ilişkinin bütün boyutlarına senin kadar duyarlı değilim; böyle yetiştirilmemişim. Sen ilişkiye daha derin bir farkında oluş getiriyorsun; çünkü kadın olarak bunu yapabilmek senin için çok kolay. Ben bunu yapamıyorum. Benden senin kadar duyarlılık bekleme!” Bu noktada şunu diyebilir miyiz: Bu erkek kendini biliyor, kendini tanıyor, ve bildiği bu gerçeği karısıyla paylaşıyor. Bu insan “kendini bilen” biri o—larak kabul edilebilir mi?

Arif Bey’in ne demek istediğini anlamıştım. Bu yerinde bir soruydu. Böyle zor sorular sormaya devam ederse, kendisiyle bir daha hiç buluşmayacağımı söyledim. Gülüştük.

—Şimdi belki sana tuhaf gelecek, belki tuhaf gelmeyecek, ama ilk duyduğum zaman beni bayağı sarsan bir kavram, bir farkındalık söyleyeceğim. Kişi bir ortama değişik derecelerde bilinç, farkında oluş getirebilir. Bilinci, farkında oluşu bir ampule benzetecek olursan, 25 Watt’lık ampul ışıqla bir ortamı aydınlatmış gibi, 150 Watt’lık bir ışıkla da aydınlatabilirsin. Ve birey, hangi ortama ne derece bilinç getireceğini seçebilir. İşte beni sarsan, hayrete düşüren kavram buydu.

—Yani, anlattığım durumda koca, “ilişkimizi aydınlatmak üzere senin ampulün daha parlak, ne yapayım benim ampulüm seninki kadar ışık vermiyor,” diyeceği yerde, eğer isterse —ki anahtar fikir bu, eğer isterse— kendi ampulünün watt’ini artırabilir.

Niyet

83

—Evet, temel fikir bu.

—Peki koca neden daha sönük ampulle ilişkiye bakıyor? Neden ampulünü daha çok ışık veren bir ampulle değiştirmiyor?

–Sana bir örnek anlatarak cevap vereceğim. Tanıdığım bir genç bayan, çok savruk, unutkan biriydi. “Ay ne yapayım, çok u–nutkanım, elimde değil,” der, ve kendisinin değişmeyeceğine inanırdı. Daha sonra evlendi, kocası, onun unutkan ve savruk bir insan olduğunu kabul ederek, sürekli onun bıraktıklarını, unuttuklarını toplamaya başladı. Bir süre sonra çocukları oldu. Şimdi çocuk beş yaşında. Geçenlerde bu çifti gördüğümde, yine konu unutkanlığa ve savrukluğa geldi. Genç hanım, “ne yapayım, işte öyleyim, elimde değil,” gibi laflar etti.

“Kendisine inanmadığımı, söylediği açıklamaların hiçbir temeli olmadığını söyledim. “Ama, Doğan Bey, beni biliyorsunuz, unutkan biriyim,” diye itiraz etti. Ona şu soruyu sordum: Çocuğun şimdi beş yaşında, kaç defa onu arabada unuttun, ya da alışverişe gittiğin mağazada kaybettin veya komşudan getirmeyi unuttun?

“Ama, Doğan Bey,” diye hemen itiraz etti, “O benim çocuğum, bir anne çocuğunu nasıl unutabilir!”

“Görüyorsun, Arif Bey, anne kendi çocuğu ile ilişkisine 150 Watt’lık bir ışık getiriyor ve bundan tümüyle sorumluluk alıyor. Sizin anlattığınız olayda, kritik soru, koca bu ilişkiye ne gibi güdülerle giriyor, ve ilişkiye getirdiği bilinçten ne kadar sorumluluk alıyor. Karısıyla ilişkisini annenin çocuğuyla ilişkisi kadar önemli görmeye başlasa, o ilişkiye getirdiği farkında oluşun derecesi artar. Yani temelde yine niyet var: Bu ilişkinin benim(için anlamı ne? Niçin bu ilişki içindeyim? Bu sorulara verilen cevaba uygun farkında oluş, bilinç derecesi ortaya gelir.

–Gerçekten bu önemli bir kavram. Bir insanın gerçekten bir şeye ne kadar önem verdiğinin en belirgin göstergesi bu galiba.

–Evet. Farz et ki, benimle buluşmak istediğini ve buna önem verdiğini söylüyorsun. Ama, her buluştuğumuzda, on–on beş dakika geç kalıyorsun. Daha sonra ben konuşurken, gözlerin çevrende güzel kızları süzmekle meşgul, ve hep etrafta gördüğün tanıdıklara selam vermek için fırsat kolluyorsun. Böyle bir davranış bana neyi ifade eder?

Savaşçı ortama

getirdiği bilincin

derecesinden yüzde

yüz sorumluluk

almasını bilir.

84 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Sizinle buluşmaya, ve bu konuşmaya çok istekli olmadığımı.

–Evet. Bir insanın herhangi bir konuyla gerçekten ilgilenip ilgilenmediğini, o konu konuşulurken ortama getirdiği farkında o–luşun, bilincin derecesi gösterir.

–Bunun savaşçı konusuyla ilişkisi ne?

–Bunun savaşı konusuyla ilişkisi şu: Savaşçı ortama getirdiği bilincin derecesinden yüzde yüz sorumluluk almasını bilir. Niyetinin saflığı içinde kendini yüzde yüz ilgilendiği konuya verir. İlgilenmiyorsa, ‘mı gibi’ ilgilenmez. Dürüsttür.

Arif Bey söylediklerimi hafif hafif başını sallayarak dinliyordu. Cümlemi bitirince anladığını belli eden bir yüz ifadesiyle bana baktı. Bir süre sonra, sormak istediği bir soru olduğunu yine yüzünden anlamıştım

–Savaşçı bir ortama girdiği zaman kendi niyetinden, niyetinin saflığından emindir. Tamam, bunu kabul ediyorum. Ama, anladığım kadarıyla savaşçı da bizim gibi bir toplum içinde yaşıyor ve o–nun da tanıdıkları, bildikleri, ailesi, dostları var. Kendi istediğini bilmesi yeter mi? Çevresindekilerin istediklerini de hesaba katmak zorunda değil mi?

–Aslında bu bizi daha önce konuştuğumuz hapisane konusuna, ait olma birey olma dengesi ve yaşam dansı farkındalıklarına geri

götürüyor. Savaşçı ‘evet’ini ve ‘hayır’ı–nı keşfetmiş biridir. Bu evet ve hayır dengesi içine kişinin yakınları, dostları, ailesi, çevresi girer. Yani savaşçı ortama getirdiği bilinçte bütün dinamikler üzerinde düşünüp karar vermiştir.

Savaşçı şunun farkındadır: ‘Hayır’ demesini bilemeyen kişi güçsüz kişidir. Hayır demesini bilmeyen kişinin ‘evet’inin de anlamı yoktur. Kendi yaşamlarının liderliğine soyunmuş kişiler, ‘hayır’ ve ‘e–vet’ kelimelerinin tam–eksiksiz–tüm birer cümle olduğunu bilirler. ‘Hayır’ ve ‘evet’leriyle savaşçı hem kendinin hem de ilişki içinde olduğu insanların sınırlarına saygılıdır.

‘Hayır’ demesini bilemeyen kişi güçsüz kişidir. Hayır demesini

bilmeyen kişinin

‘evet’inin de anlamı

yoktur.

Niyet

85

Sözümü bitirdikten sonra Arif Bey’e baktım, büyük bir dikkatle dinliyordu. Yeni bir dünyanın kapısını açmış bir maceraperestin şevki içindeydi.

–Arif Bey, buluşmalarımızdan ve konuşmalarımızdan memnun musunuz?

–Evet, çok. Trabzonlu vatandaşın öyküsünü dinlemek kendi başına bir ayrıcalık. Keşke siz konuşurken, gizli bir televizyon kamerası bizim konuştuklarımızı yayınlasa ve yüz binlerce öğretmen ve vatandaş bu konuşmaları dinlese diye aklımdan geçirdim.

–Şimdi önemli olan bu konuştuklarımızın sizin ve benim için anlamlı olması.

–Umarım sizin için de anlamlıdır, Hocam?

–Evet, neyi bilip bilmediğim, neyi özümseyip özümsemediğim bu süreç içinde belli oluyor. Bu benim için büyük bir kazanç.

–Yani, sizin için de yararlı oluyor.

–Kesinlikle.

–O zaman buluşmalara devam edeceğiz?

–Evet, edeceğiz. Eyüp'te Pierre Loti Kahvesi varmış, hiç gittiniz mi?

–Yıllar önce gitmiştim. Nereden söz ettiğinizi biliyorum. Orada mı buluşmak istiyorsunuz?

–Evet, önümüzdeki Cumartesi orada buluşalım mı?

–Saat kaçta?

–Saat ikide buluşalım.

Hesabı ben ödedim. El sıkışarak Arif Bey'den ayrıldım.

Dışarı çıkınca Sıraselviler'e doğru yürümeye başladım. Solda bir banka şubesinin önünden geçtim. Her öğleden sonra akşama kadar, hatta gece geç vakitlere kadar burada çiçek satan bir çingene kadın vardır. Su dolu kovalarda bekleyen güzelim çiçekleri satar, ve sürekli sigara içer. Yürümeye devam edince sol kolda yapımı devam eden ve tahta perdelerle boylu boyunca kapatılmış inşaatların önünden geçtim. İnşaatların önü ve tahta perdelerin açık kısımları çöplük gibi kâğıt ve plastik parçalarıyla dolu.

86

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Sağ tarafa bakınca, birçok reklamın yanı sıra İstanbul Büyük Şehir Belediyesi'nin 'Yaşasın Cumhuriyet' pankartını görüyorum.

Tramvay gelmiş, yolcularını boşaltıyor, dönüş yapıp geldiği yöne geri gidecek.

Solumda bir otel var. Büfelerin, dönercilerin, hamburgerci–lerin, kuruyemişçilerin tabela karmaşası arasında bir Ortodoks Rum Kilisesi yer alıyor. Kilisenin taş binası kırık dökük büfe kulübelerinin arkasında daha bir sağlam ve uygarca duruyor. Ağaçlar sanırım kilisenin bahçesinde olmalı, manzaraya bir doğallık, bir güzellik katıyor.

Yürüdüğüm kaldırım iki kişinin zorlukla karşılıklı geçeceği bir genişlikte. Yani bizim 'mış gibi kaldırım'larımızdan. O nedenle, karşıdan iki kişi geldiği zaman, sokağa iniyor, karşıdan gelen sürücünün insafına bağlı olarak ya yolda yürüyor, ya da bir kenara çekilip arabanın geçmesini bekliyorum.

'Mış gibi yaşayanlar ülkesi' farkındalığı gittikçe kafamda belirginleşmeye başladı. Bu farkındalık içinde, Arif Bey'le buluşmalarımın önemi gözümde daha da arttı. Eve doğru 'mış gibi kaldırımlar' üzerinde yürümeye devam ettim.

Geleceği Yaratmak

Cumartesi, Cihangir'den bir taksi ile Eyüp'e geldim. Taksi şoförü Pierre Loti kahvesini bilmediği için Eyüp'te gördüğümüz bir taksi şoförüne yolu sordum. Şoföre "Beyefendi" diyerek sorduğum için olacak, son derece efendi bir tavırla yolu tarif etti ve bize "hayırlı günler," diledi.

Şoförün işaret göreceksiniz dediği yerde yol işareti vardı. A—ma, daha ilerde başka işaretlerle desteklenmediği için gideceğimiz yeri yine sormak zorunda kaldık.

'Sora sora Bağdat bulunur,' sözü bizim kültürümüzden çıkmış olsa gerek. Çünkü yollara gerekli işaretleri koyma gereği duymamamızın bir nedeni olmalı. Bilinçli bir neden değil, ilişki kültürü i—çinde olayları algılama ve değerlendirmemizden kaynaklanan bir neden. Bizim kültürün temel 'niyetliliği' insanların birbirine muhtaç olduğu bir dünya yaratmak. Her şeyin açık seçik belirgin olduğu, kurallara göre işleyen bir ortamda bu niyeti gerçekleştiremezsiniz. Yol işaretlerinin olmaması, insanları birbirine muhtaç kılar. 'Sora sora Bağdat bulunur.' Burada kritik farkındalık sormak. Peki ya sorduğun sana bildiğini söylemez ise. O zaman onunla iyi geçinmek, onu mutlu etmek zorundasın. Bu mutlu etmenin içine çoğu kere rüşvet de girer.

Ben bunları düşünürken "Geldik efendim," diyen şoföre ücretini ödeyerek arabadan indim.

Sabahleyin yağmur yağmıştı, yerler ıslaktı; ama şimdi gökyüzü masmavi, güneş pırıl pırıldı.

Kahvehanenin bahçe kısmına girerken bir aşinalıktan geçiyoruz. Her iki yana üçer direk dikilmiş, bu direklerin üzerine üçgen destekler, onların da üzerine orta kalınlıkta keresteler konmuş ve böylece asmanın yayılması sağlanmış. Üzümler var ama göz dolduracak türden değil. Fakat bu haliyle bile girişe kesinlikle bir Osmanlı binası havası veriyor.

88

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

;BH:. t

Bahçe kat kat setlerle ayrılmış. Setlerin içinde ve kıyısında a—ğaçlar ve çiçekler var. Her setteki çiçekler farklı. Büyük saksılar serpiştirilmiş oraya buraya, bazılarında çiçek bazılarında ise fidan ekilmiş.

Yerler arnavut kaldırımı, ama merdivenler büyük düz taşlardan yapılmış. Üst setlere küçük sandalyeler ve tabureler konmuş, aşağıdaki setlerde ise normal büyüklükte masa ve sandalyeler yer alıyor.

Sizi ilk önce Halic'in panoramik bir manzarası karşılıyor.

Kahvenin önünden geçen yol, ilk başlarda setlerden biri gibi görünüyor, ama sonra bakıyorsunuz yukarıdan insanlar yürüyerek geliyorlar, kahvenin önünden geçtikten sonra kıvrılarak aşağıya doğru yürüyüşlerine devam ediyorlar. Yol da, her iki tarafına masalar konarak, kahvenin bir setine dönüştürülmüş.

Yol üstündeki masalardan birine oturdum. Bütün Eyüp ve Halic'i görebiliyordum.

Bir süre sonra gülümseyen yüzüyle Arif karşımdaydı. Garsonlar şalvar giymişler, cepkenleriyle Osmanlı külhanbeylerinin giyimini anımsatıyorlar. Her ikimiz de birer çay söyledik.

Birkaç hoş sohbetten sonra, “Arif Bey, bugün geleceği yaratmak konusunda konuşmak istiyorum,” diye söze başladım ve “kişisel bütünlük, geleceği yaratmanın en önemli ögesidir,” diye devam ettim.

–Bu konuya önem verdiğinizi biliyorum, Hocam. –Kitaplardan mı?

–Evet. Bir kitabınızda şöyle bir düşünce ifade etmiştiniz: “Ülkedeki tüm ekonomik, yasal, siyasal koşullar aynı kalsa, ama kişisel bütünlük bizim insanımızın hayatına yaşayan bir değer olarak girse, ülkenin sorunlarının yüzde yetmişinden çoğu sorun olmaktan çıkar.” Doğru hatırlıyor muyum?

–Evet, hatırlıyorsunuz. Yine öyle düşünmeye devam ediyorum. Savaşçı konusunu işlerken, kişisel bütünlüğü göz ardı edemezdim.

Garson çaylarımızı getirdi. Giriş kapısında simit satan bir çocuk görmüştüm. Canım simit çekti. Kalktım, iki simit aldım. Bu A–rif Bey’in de hoşuna gitmişti, çayla simit yemeye başladık, ve sohbetimize devam ettik.

Geleceği Yaratmak

89

Gerçeğe Saygı Kişisel Bütünlüğün Temelidir

–Gerçeğe saygı, kişisel bütünlüğün temelinde yatar. Gerçeğin ne olduğu bilinci kişilerin bu bildikleri gerçeğe saygılı olmasına yol açar.

–Gerçeğe saygı kişisel bütünlüğün temelinde yatar fikri, benim için yeni bir fikir, Doğan Bey. Bunun üzerinde hiç düşünmemiştim. Sizin kitaplarınızdan kişisel bütünlüğün önemli olduğunu o–kuduktan sonra bu konu üzerinde düşündüm; ama, gerçeğe saygı ile kişisel bütünlük arasındaki ilişki üzerinde hiç düşünmemiştim.

–Evet, Arif Bey, her şey gerçeğe saygının bir değer olarak kabul edilmesiyle başlar.

Bir süre sustum; Arif Bey, bu yeni Gerçeğe saygı,

fikri sanki özümsemek istercesine düşün– kişisel bütünlüğün celiydi. Nihayet, ‘gerçeğe saygı,’ fikrinin temelinde yatar. iyice yerleştiğini ifade eden bir yüz ifadesiyle simitinden ısırp bana bakınca, konuşmama devam ettim:

–Çocuk doğduğunda gerçeğin ne olduğunu bilmez. Daha doğrusu kendi algılamalarına nasıl bir tutum içinde bakacağı konusunda herhangi bir ön bilgisi yoktur. Çocuk büyürken sürekli öğrenmeye açıktır; özellikle 3 ile 7 yaş arasında soru sorma devresi, yani her şeyi öğrenme isteği çok belirgin olarak kendini gösterir.

–Gerçekten Doğan Bey, çocukların bu yaşlarda sordukları sorular ne kadar çok, ve ne kadar şaşırtıcı.

–Evet, muhteşem bir olay. İşte bu devrelerde eğer çocuk gerçeğe saygılı bir ortamda büyüyorsa, gerçeğin ne olduğu ile ilgili sağlıklı bir fikir edinmesi ve gerçeğe nasıl yaklaşacağı konusunda tutum geliştirmesi çok kolay olacaktır.

–Peki, ya gerçeğe saygılı olmayan bir ortamda büyüyorsa?

–Maalesef, birçok yetişkinin gerçek ile, yani rasyonel bir insanın gerçeği ile ilişkisi yoktur ve gerçeğe saygı duymayı unutmuşlardır. Bu ortamlarda çocuk gerçekle ilişkisinde sorunlar geliştirecektir.

–Sanırım çocuğun aklını hiçe saymak ona yapılabilecek en büyük zulüm.

Aynı şeyden yüreği yanan iki insan olmanın oluşturduğu bir dostluk içinde konuşmaya devam ettim.

90

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Çocuk sürekli yetişkinin davranışını gözler; bu davranışlardan anlam çıkarmaya çalışır. Yetişkinin davranışı tutarsız, açıklanamaz, söylenene uymayan türden olduğu zaman çocuk şaşırır ve hem kendine hem de içinde yaşadığı dünyaya güveni temelden sarsılır. Bu nedenle çocuk içinde bulunduğu gerçeği algılamamayı öğrenmeye başlar; içinde bulunduğu ortama getirdiği bilinçte bir a–zalma görülür.

“Kişinin özüne saygısı ve sorumluluğu üzerine araştırmalar yapmış ve kitaplar yazmış olan psikoterapist Nathaniel Branden çocuğun bilincindeki azalmaya birçok örnekler verir. Şu örneklerle bir göz atalım:

Anne, dürüstlük üzerine çocuğuyla önemli bir konuşma yapar. Daha sonra misafirler gelir ve anne misafirlere bir şey anlatır; çocuk bu olayın doğru olmadığını bilmektedir, ama, annesi olay doğru imiş gibi, üstelik abartarak anlatır. Bu tutarsızlığın açıklamasını bulmak üzere çocuk annesinin yüzüne bakar; annesinin yüzünde hiçbir değişiklik yoktur; suçluluk duymadan, doğru bir şeyi anlatıyormuş gibi olayı anlatmaya devam eder.

Arif Bey, bu noktada sözümü kesti:

–Doğan Bey, çocuk hangi tutarsızlığın açıklanmasını bekliyor?

–Misafirler gelmeden önce anne çocuğuna dürüstlüğün önemiyle ilgili bir konuşma yapmıştı.

–Ha evet, anladım. Misafirler gelmeden önce söylediği ile, misafirler önünde yaptığı davranış arasındaki tutarsızlık.

–Evet. Başka bir örnek de alkolik baba veya annenin bulunduğu evlerden verilebilir. Alkolik birinin bulunduğu ailede sık sık gözlenen şu durumu düşünün:

Anne masada çocuklara hoş bir şey anlatmaktadır. O sırada baba sarhoş olarak eve gelir, ayakta zor durmaktadır. Anne dönüp bakmaz bile, çocuklarla aynı şekilde konuşmaya devam eder. Baba, daha fazla ayakta kalamaz, kıcının üzerine yıkılır, yan yatmış vaziyette yerdedir. Anne konuşmasına devam eder. Çocuk yerdeki babaya bakar, konuşmaya devam eden annesine bakar, gözleri bu ikisi arasında gider gelir. Olumsuz şeylerden hiç söz etmeme alışkanlığı olan anne, çocuklarla konuşmasına devam eder. Çocuk ortamdaki mesajı alır: “Eğer bir olayı görmezlikten gelersen, o gerçekte olmamış gibidir.” Çocuk görmemeyi öğrenir.

Geleceği Yaratmak

Çevresinde gerçekte ilişkisini açık ve seçik kurmayan insanlar olduğu zaman çocuğun kafasında birçok soru açıkta kalır. Bu soruların en önemlilerinden biri, “Ben bu dünyada nasıl yaşayacağım?” sorusudur.

Bu sorunun birçok alt soruları vardır:

İnsanlar söylediğini yapmadığı, yapılanı söylemediği zaman ben neyin doğru olduğunu nasıl anlayacağım?

Yalan söylendiğini hiçbir zaman anlayamayacağıma göre, ben insanlara nasıl güveneceğim?

Gördüğüm şeylerin konuşulmadığı, yokmuş gibi davranıldığı bir ortamda ben emniyette miyim?

Gerçek diye bir şey var mı, ve ben, gerçeğin ne olduğunu nasıl anlayacağım? Neyin ne olduğunu nasıl anlayacağım?

Bunları bilmeden ben nasıl yaşayacağım?

Bu soruları teker teker ifade etmemi dinleyen Arif Bey, duyduklarının etkisinde kalmış bir insanın tavrıyla:

–Bunlar önemli sorular Hocam. Kendi öğrencilerimle ilişkilerimden biliyorum, çocuğun kendi algılamasına güvenmesi çok önemli.

–Evet Arif Bey, bu sorular büyükler için de önemli, ama çocuklar için daha önemli.

“Çocuk sorduğu sorular ve gözlemleriyle içinde bulunduğu dünyayı ve kendini anlamaya çalışmaktadır. Bu doğanın insanoğluna verdiği özel ve, muhteşem bir potansiyeldir; anlayabilme, öğrenebilme, düşünebilme yeteneği. Gerçeğin inkâr edildiği, kişisel bütünlüğün olmadığı bir yetişme ortamında çocuk bu muhteşem yeteneğini ömür boyu kaybedebilir: “düşünmenin, anlamanın, algılamının hiçbir anlamı yok, hiçbir değeri yok,” sonucuna ulaşabilir.

“Ortamda gerçeğe, düşünceye, algılamaya değer verebilmesi için insanın kişisel bütünlük içinde olması gerekir.”

–Bu sadece ailede söz konusu değil herhalde. Sınıfta öğretmenlerin de dikkat etmesi gereken bir konu.

–Evet, özellikle kendilerini öğretmenliğe adanmış öğretmenlerin ilk dikkat etmesi gereken konu bence bu. Algılanan gerçeklere mutlak saygı duyarak, onların konuşulmasına olanak sağlamak.

92 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Çocuk her konuda soru sorabileceğini, ve istediği kadar soru sorabileceğini bilmeli. Bütün soruların cevabını yetişkin bilmeyebilir; yetişkin soruların cevaplarını bilmek zorunda değildir. Ama, çocuğun sorusunu duymak, işitmek, ve çocuğun ne dediğini anlamak zorundadır. Bir öğretmen bunu yapabilecek bilinci geliştirmiş olmalıdır.”

Biraz durduktan sonra, hızımı alamadım. Tekrar ettim: “Öğretmen mutlaka bu bilinci geliştirmiş olmalıdır. Bu bilinci geliştirmeden, öğretmen olmamalı. Bu o denli önemli!”

–Hocam, toplumumuzda ailelerin –ki sizin bir kitabınızda bunun birçok örnekleri var, özellikle beş temel özgürlükten konuşurken bunları dile getirmişsiniz– öğretmenlerin, ve daha da acısı, medyanın – gazetesiyse, tv’siyle, radyosuyla– çok büyük bir çoğunluğu gerçeğe saygılı bir yaklaşım içinde değil maalesef. Öyle algılıyorum; hemfikir misiniz, merak ediyorum?

–Evet, maalesef hemfikirim. Bütün kötülüklerin anası, bütün

yanlışlıkların ve geriliklerin kay–

Bütün kötülüklerin anası, nağı gerçeğe saygısızlıktır. Aile–bütün yanlışlıkların ve siyle, öğretmeniyle, medyasıyla geriliklerin kaynağı gerçeklere saygılı olmayan toplu–

gerçeğe saygısızlıktır. mumuzda çocuk rasyonel bir var–

lık olarak gelişemez.

Rasyonel Bir Varlık Olarak Gelişmek

–Hocam, rasyonel bir varlık, dediniz. Bunu biraz açar mısınız?

–İnsanoğlu inanan, hissedene, duyan; ve bu arada akılla hareket edebilen, düşünen, düşüncelerini uygulayabilen rasyonel bir varlıktır. Eğer insanın gördüğü, algıladığı dünya önemsenmez ise, o zaman kişi rasyonel bir varlık olarak gelişemez. Çünkü düşünebilmek için kişinin algıladıklarının bilincinde olması ve algıladıklarını hesaba katması gerekir.

–Anlıyorum. Yani algılama konusunda, neyi gördüğü konusunda insanların açık seçik ve dürüst olması gerekir.

–Evet, öyle olması gerekir. Bizim toplumumuzda maalesef çoğunlukla, yetişkinler çocukların korkularına hitap ederler, onların zihinlerine, anlayışlarına değil. Bir toplumun gelecekteki

Geleceği Yaratmak

93

Nerede sen ben

bilinci hâkim ise,

orada insanlar

birbirlerinin

korkularına

konuşurlar.

–Hocam bir dakika. Sözüünüzü tekrar eder misiniz?

–Maalesef çoğunlukla yetişkinler çocukların korkularına hitap ederler, onların zihinlerine, anlayışlarına değil. Bu fikri tekrar etmemi istediniz, değil mi?

–Evet! –Evet! Hocam, bu, müthiş ö–nemli bir fikir.

–Arif Bey, bu fikre verdiğiniz öneme katılıyorum. Nerede sen ben bilinci hâkim ise, orada insanlar birbirlerinin korkularına konuşurlar. Bu arada çocuklar da nasibini alır.

–Sen ben bilinci.

Arif Bey durdu, yeniden, “sen ben bilinci,” diye tekrar etti,

–Doğan Bey, sen ben bilinci ile korku arasındaki nasıl bir ilişki var?

–Sen ben bilinci içinde kurulan iliş— Toplumun kilerin temelinde, ‘Kim daha güçlü?’

gelecekteki sağlığı, ‘Kim kimden korkmalı?’ anlayışı yatar. çocukların zihinlerini –Bunu biraz açar mısınız?

ve gönüllerini –Arif Bey, izin verin bu konuya daha

geliştirmede yatar. çok girmeyeyim. Daha önceki kitaplarımda bunu oldukça ayrıntılarıyla incelemiştım.

Bir süre sustum; gözlerimi kapatarak, daha önce ne konuştuğumu hatırlamaya çalıştım. Bu sırada bir rüzgâr esti, rüzgâr esince ağaçların üzerindeki sular masaların üzerine düşmeye başladı; bir ara yeniden yağmur yağıyor sandım.

Konuştuğum konuyu hatırladım:

–Yetişkinlerin çoğunlukla çocukların korkularına konuştuklarını söylüyordum. Biliyorsun, toplumun gelecekteki sağlığı, çocukların zihinlerini ve gönüllerini geliştirmede yatar. Toplumun sağlığı dediğim zaman, bir toplumun her yönünü kastediyorum. Aile yapısı, e–konomik süreçler, siyasal yönetim, yasal uygulamalar, kültür, sosyal yaşamın aklınıza gelebilecek tüm boyutlarını kastediyorum.

–Doğan Bey, biz ezbere önem veriyoruz. Çocuğun rasyonel bir dünyada, düşüncenin, soru sorarak gerçekleri anamanm önemli

94 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

olduğu bir dünyada yetişmesinin önemini çoğu öğretmenlerimiz bile pek düşünmüyor. Hatta itiraf edeyim Hocam, ezber bilgi ile bilgi üreten düşünme arasındaki farkı birçok öğretmen arkadaşımız bilmiyor.

Arif Bey, monolog halinde konuşmasına devam etti: “Niçin bilmiyor? Bu onların kabahati mi?”

Bir süre sustuktan sonra, kendi sorduğu soruya, kendisi cevap vermeye başladı:

“Bilmiyorlar, çünkü onları yetiştirenler de bilmiyor.” Bir süre sustu, yine kendi kendine konuşmaya başladı: “Halbuki öğretmenler düşünmeyi öğretmede önemli bir konuma sahipler.”

Bir süre sustu. Söylediğinin önemini kavrayıp kavramadığını anlamak istercesine yüzüme baktı, ve söylediğini tekrar etti:

“Çok önemli. Özellikle sınıf öğretmenleri. Çünkü çocuklar henüz tam kalıplanmış, kemikleşmiş değiller. Biz öğretmenler onlara düşünmenin gücünü gösterebiliriz.”

–Teşekkür ederim Arif Bey. Bir öğretmen olmanın bu kadar önemli olduğunun bilincinde olmanız bana heyecan veriyor.

–Hocam, konuştuğça öğretmenlik şevkim geri geliyor. İyi bir öğretmen olup, bütün gücümle öğrencilerimi yetiştirmek istiyorum. İçim enerji ile dolmaya başladı.

–Buna memnun oluyorum. Umarım daha da derinlere ulaşan bir enerji olur bu.

Bir süre sustum. Çayımın bir yudum aldım, ve bir süre sonra konuşmaya devam ettim:

–Unutma, savaşçı kimdir onu irdeliyoruz. Savaşçının anlam a–rayışından, uyanışından, niyetinden söz ettik. Şimdi savaşçının kişisel bütünlüğünden söz ediyoruz. Kişisel bütünlüğün olabilmesi i–çin, savaşçının kendi içindeki ve çevresindeki gerçeklere koşulsuz saygı duyması ve onları tanıması gerekir.

“Gerçeğe koşulsuz saygı çocuğun öğrendiği bir tutumdur. Büyükler verdikleri sözleri tutmadıkları, bir dediği bir dediğine veya dediği yaptığına uymadığı zaman, çocuğun kafası karışır.”

–Hocam, geçenlerde sınıfımda bir öğrencim, ezanın niye A–rapça okunduğunu sordu. İlkokul dörtteki bir çocuk bunu merak

Geleceği Yaratmak

95

etmiş. Hazreti Muhammet’in Arap olduğunu, Kuran’ın Arapça olduğunu, ve müslümanların Kuran’ın dilinde orijinal haliyle ezanı okumak istediklerini söyledim. Ama, gergindim. Çünkü bu konularda konuşmak bizim toplumda mantık ve gerçek sınırlarını aşar. Yine de, çocuğun düşüncesine saygı göstermek için çocuğun sorusunu onurlandırdım ve cevapladım.

“Ben bu açıklamayı yaptıktan sonra, çocuk tüm saflığı ile şunu söyledi: “Allah Türkçe bilenlerin anlamasına önem vermiyor mu?”

–Nasıl yanıtladınız?

–Kuran’ın Türkçe’si olduğunu, ezanın da Türkçesi olduğunu, isterse kendisine daha sonra anlatabileceğimi söyledim. Ama gergindim. Çünkü o masumiyeti içinde bizim toplumun yüzyıllardır kaçındığı, kafasını kuma soktuğu konulan deşmeye başlamıştı. ‘Din konusunda konuşmak ve akıl yürütmek tehlikeli ve yasaktır’ levhasını henüz görmemişti. Ama sanırım, yüzümden, sesimin tonundan, ve bedenimin gerginliğinden bu konuda pek rahat konuşamadığımı anlamıştı.

–Çok güzel bir örnek verdiniz. Kızım Ayşen, Ankara Gazi Osman Paşa İlkokulu birinci sınıfta iken bana şu soruyu sordu: “Baba, Allah mı büyük, Atatürk mü?” Bilmem geçmişimle ilgili ne kadar bilginiz var, Arif Bey; o zaman Emily ile evliydim. Ayşen’in annesi, Emily, Amerikalıydı. Emily hayretler içinde bir Ayşen’e, bir de bana baktı. Ayşen sorusunda son derece ciddi idi. Emily, Ayşen’in bu soruyu nasıl

aklına getirdiğini, nasıl böyle bir karşılaştırma yapmak gereğini duyduğunu anlayamadı. Ama, ben içim burkularak çok iyi anlamıştım. Kızıma Atatürk'ün bizim gibi insan olduğunu, bu ülke için önemli ve büyük işler yaptığını, memleketini sevdiği için, memleketinin insanlarının uygarca yaşaması için çalıştığını anlattım. Atatürk'ün büyük insan olduğunu, ama onu Allah'la karşılaştırmanın anlamsız olduğunu, çünkü birinin insan, öbürünün Tanrı olduğunu söyledim.

“Ayşen büyük bir saflıkla, bunu gidip öğretmenime anlatacağım, çünkü sanırım o, Atatürk'ün Allah'tan daha büyük olduğunu sanıyor, babacığım,” dedi. Öğretmeniyle konuşmuş olacak ki, bir veli toplantısında öğretmen, “Biz çocuklara Atatürk'ün ne kadar büyük bir insan olduğunu anlatıyoruz; siz de evde bunu pekiştirin, lütfen,” demek gereğini duydu.

96 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Evet, o da tabu konulardan biri. Atatürk hakkında dengeli ve gerçekçi değerlendirmeler yapmak gittikçe zor hale geliyor. Maalesef çocuklarımız daha okula başlamadan önce bu konularda düşün–memeyi öğrenmeye başlamışlar, ezbere laflar edip, bunların ne anlama geldiğini dahi düşünmüyorlar. Bunu öğrencilerimde net olarak görebiliyorum. Atatürk hakkında çocuklar büyüklerin dediklerini ezberleyip tekrar etmenin ötesinde herhangi bir değerlendirme yapmaktan acizler; onları bu şekilde aciz hale getiren biz büyükleriz.

–Evet, Arif Bey. Biz öğretmenlerin, çocukların gerçeklik duygusunu nasıl kazandığını bilmemiz gerekir. Bu gerçek duygusu bilinçli yaşamın; bilinçli yaşam da, kişisel bütünlüğün gereğidir. Gerçeklik duygusunun kazanılışına bakalım.

Çayım bitmişti, garsona el ettim. Arif de çay istiyordu, iki çay daha söyledik. Simit taze idi. Uzun zamandır simit yememiştım. Bize özgü bu zevki Eyüp'te, Halic'in manzarasını seyrederken yaşamak ayrı bir hoşluk veriyordu.

Halic Köprüsü karşıdan gözükiyordu. Bu civarda çok miktarda fabrika varmış, şimdi onlar kaldırılmış, pembeye boyanan eski defterdarlık binası, buradan gözükiyor. Halic'in çevresi temizlenmiş ve yeşillendirilmiş. Suyu temizlenmeye çalışılmış, ama, sanırım bu pek başarılı olamamış.

Gerçeklik

–Arif Bey, şimdi şu anda ben sizin karşınızda oturuyorum. Ö–nünüzde bir defter var, ve onun da içinde bir kalem duruyor. Bu defterin başka bir şey haline gelmeyeceğini biliyorsunuz; şimdi a–yağa kalksanız ve biraz dışarda yürüseniz ve yine bu masaya geri gelseniz, benim koyun veya keçi olmayacağımdan, yine Doğan o–larak kalacağımdan eminsiniz.

“Buna felsefede özdeşim yasası denir: yani nesneler ne ise odur. A, A'dır. Bu varoluşla ilgili bir ifadedir ve mantığın başlangıcıdır.

“Özdeşim yasası, nedensellik yasasını doğurur.

–Bir kere daha tekrar eder misiniz, Doğan Bey? Özdeşim yasası ne idi?

–Özdeşim yasası şunu der: Bir şey, ne ise odur; başka bir şey değildir. Sandalye, sandalyedir. Bardak bardaktır.

–Çok basit. O kadar basit ki, insan, “acaba bir şey anlamıyor–muyum,” diye şüpheye düşüyor. Bir de nedensellik yasasından söz eder misiniz?

–Nedensellik yasası ise şudur: Bir nesne ^r ŞeY> ne ise kendi doğasına uygun davranır. Bir nesnenin odur, başka ne yapacağı, onun ne olduğu ile belirlenmiştir. bir şey değildir

–Bu dedikleriniz sadece nesneler için mi geçerli? Yani canlılar da bu yasalara tabi mi?

–Evet. Burada nesne yerine “varlık” diyebiliriz. Bu varlık, bir insan, bir eşya, bir ağaç, hatta bir özellik, veya bir eylem olabilir. Bir düşünce, bir duygu, herhangi bir düşünce hali olabilir. Enerji olarak tanımlayabileceğimiz her ‘var’ bu sınıfa girer.

“Bu dünyada duyduğumuz emniyet duygusu, durağan ve kalıcı bir evren içinde yaşadığımız duygusu, bu özdeşim yasasına –ki bazen özdeşim aksiyomu adı da verilir– indirgenebilir. Tüm yaşantılarımızın temelinde bu o kadar yer almıştır ki, bunun hakkında hemen hemen hiç düşünmeyiz. Ama, bu yasa, her şeyin temelini oluşturur. Olan şey kendisidir; kendisi olmayan şey, kendisi değildir. Bundan daha temel ve daha emin bir şey yoktur.

–Bu yasanın geçersiz olduğu bir durum yok mu?

–Özdeşim ve nedensellik yasası sarsıldığı zaman dünyamız sarsılmış olur. Güneşin yarın doğmama ihtimali hiç aklımıza gelmez. Şu içinde bulunduğumuz binanın yarın yine burada var olmaya devam edeceğini, varsayabiliriz. Şu altımızdaki toprak sallanmaya–caktır. Şu önümüzde görünen ağaçlar, çimler, ilerdeki evler, okyanusun altında olmayacaklardır Eğer bu tür temel varsayımlarımız, ki şimdi onların farkında bile değiliz, yok olur ise, bizim tüm hayat görüşümüz değişir. Çok farklı bir evrende yaşamaya başlarız.

–Deprem gibi doğal afetlerde bu varsayımlarımız alt üst olunca ne oluyor?

–Büyük bir kaygı ortaya çıkar. Kişinin yaşamının temelleri sarsılır, ve yaşamın kendisine uyum sağlamakta büyük zorluklar belirir.

–Bu kaygıların giderilmesi çok önemlidir, değil mi, Doğan Bey?

–Bu temel varsayımların, yine temel varsayım olarak yerli yerine yerleşmesi gerekir. Aksi halde kişi büyük bir uyumsuzluk içine

98 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

girer, gergin olur, psikiyatrik bir vaka haline gelir. Akut anksiyete, nevroz denilen haller başgösterir.

–Doğan Bey, sizinle konuşuncaya kadar, böyle varsayımlarımın olduğunun farkında değildim. Bu tür varsayımlarımızın olduğunun farkına ilk kim varmış?

–Filozoflar bunun farkına varan ve bunlar üzerinde düşünen insanlardır. Sana aktardığım bu düşünceleri psikolog Nathaniel Branden’ın kitaplarında okudum; anladığım kadarıyla onu da bu konuda düşünmeye yöneltten Ayn Rand adında, Amerika’da oldukça tanınmış bir filozof olmuş.

Bir süre sustuktan sonra, başladığım konuyu geliştirmeye devam ettim:

–Arif Bey, bütün kavramların altında yatan iki temel kavram vardır. Bu her şeyin temelinde bulunan iki kavram varlık ve yokluktur. Daha basit bir dille söyleyecek olursak bir şey veya hiçbir şey.

Bir süre sustum, bu tür felsefi konulara bazı insanların allerjisi vardır, acaba Arif Bey nasıl dinliyor diye onun yüz ifadesini sürekli gözlemliyordum. Arif Bey, ilgiyle dinlemeye hazır görünüyordu, konuşmama devam ettim:

–Varlık kavramı sizin bildiğiniz her şeyin, tüm bilincinizin temelindeki kavramdır. Bu temel kavram bilincin en ana ögesidir; bununla farkında oluş başlar. Bebek gözünü açıp ışığı gördüğü, veya sesi duyduğu zaman ilk farkına vardığı, bir şeyin var olduğudur. Bebek gördüğü veya duyduğu şeyin ne olduğunu bilmez, ona isim veremez, çünkü henüz bizim bildiğimiz kavramlara sahip değildir; orada bir şey var’ın farkına varır. Farkına varmak, ancak bir şeyin farkına varılarak gerçekleştirilir.

“Bebeğin bilincinin gelişmesiyle bu farkına varılan şey, sınırları olan, biçimi olan bir birim haline dönüşür. Beyin geliştikçe farklı duyuları yakalama ve birleştirme özellikleri gelişir. Mekân, biçim, renk, düzey farklı farklı algılanıp birleştirilerek nesneler birbirinden ayırt edilmeye başlanır. İşte bu düzeyde bilgi oluşmaya başlar.”

Arif Bey’e buraya kadar konuştuklarımızla ilgili bir sorusu olup olmadığını sordum. Olmadığını ve zevkle dinlediğini söyledi. Konuşmama devam ettim:

Geleceği Yaratmak 99

–Olmayan şey yoktur. “Cebimde bir şey yok” dediğim zaman, cebimde hiçbir nesne olmadığını söylüyorum. “Servetim sıfırdır,” dediğim zaman, param olmadığını ifade ediyorum. Bunlar yokluğun özel, pratik anlamda kullanılışıdır. Felsefi anlamda yokluk, var olmamayı ifade eder. Boşluk, hiçlik, sıfır olma.

Bir süre sustum. Yokluk kavramını iyice vurgularcasına yeniden bu fikir üzerinde durdum:

–Var olmama, var olmamayı ifade eder. Bu noktada Arif Bey, gülmeye başladı. “Hocam, bu biraz Detnirel mantığına benziyor,” dedi. Ben de, “Demirel mantığını yabana atma, o mantık sayesinde, bak bir köylü çocuğu nerelere geldi,” diyerek onun esprisine cevap verdim. Daha sonra, konuşmama devam ettim:

–Özdeşim yasası –veya aksiyomu– taş taştır, masa masadır, saç teli saç telidir der. Eğer öfke duygusu içindeysen, öfke duygusu i–çindesin demektir. Eğer kendini başarısız görüyorsan, kendini başarısız görüyorsundur. Bütün mantığın ve rasyonel düşüncenin temeli bu gerçekte yatar. Bu yasayı, bu aksiyomu ihlal edip, göz ardı edersek düşüncemiz tutarlılığını, mantıksal yapısını kaybeder.

–Hocam, anlattıklarınızdan zevk alıyorum, ama, izin verirsiniz, bütün bu anlattıklarınızın kişisel bütünlük ile ilişkisinin ne olduğunu soracağım. Bütün bu anlattıklarınızla kişisel bütünlük arasındaki ilişkiyi göremedim.

–Arif Bey, farkındayım. Lütfen biraz sabırlı olun. Kişisel bütünlüğün üzerine inşa edildiği temelleri inceliyoruz. Daha sonra şimdi konuştuklarımızla kişisel bütünlük arasındaki ilişkiyi açık seçik görebileceksiniz. –Peki Hocam.

–Özdeşim aksiyomunun doğal sonucu çelişki aksiyomudur. Çelişki aksiyomu, bir şey aynı zamanda, aynı boyutta hem A hem de A değil’ olamaz, der. Bu aksiyom, hiçbir şeyin aynı zamanda ve aynı boyutlarda hem kendisi olup, hem de kendisi olamayacağını mümkün olmadığını ifade eder. –Bu boyut işini anlayamadım? –‘Aynı boyutlarda’ sözüne takıldın galiba.

100

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Evet.

–‘Doğan gür saçlı bir insandır,’ dedikten sonra, ‘Doğan keldir’ diyemezsiniz. Çünkü, saçlı olma boyutu yönünden hem saçlı hem de saçsız olamam. Ama, ‘Doğan gür saçlı bir insandır’ dedikten sonra, ‘Doğan kısa boylu biridir’ diyebilirsiniz; çünkü ‘saç’ ve ‘kı–sa–uzun olma’ aynı boyutlar değildir.

–Tamam, şimdi anladım.

–Eğer düşüncemizde böyle bir sonuçla karşılaşsak, biliriz ki bir yerde düşüncemizde bir hata yaptık.

Söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi diye düşündükten sonra, bir gözlemimi Arif Bey’e anlattım:

–Bir keresinde, bir emlakçı hakkında birisi şöyle demişti, “Çok dürüst bir insandır, gerekmedikçe yalan söylemez! Bir keresinde de bir anne, “Dayaktan nefret ederim; çocuklarım beni kızdırdığı zaman babalarına söylerim, o döver.” demişti.

–Herhalde burada söz konusu anne, ‘dayaktan’ değil, ‘dayak atmaktan’ bahsediyor. Yani şöyle dese idi, bir çelişki söz konusu değildi: ‘Dayak atmaktan nefret ederim; çocuklarım beni kızdırdığı zaman babalarına söylerim, o döver.’

–Peki bu anne hangi noktaya yeteri kadar bilinç getirmiyor, sence? –Konuştuğumuz özdeşim yasası ve çelişki yasası yönünden mi? –Evet, o yönden.

–Bu anne özdeşim yasasına uymuyor: ‘dayak atma’ ve ‘dayak’ iki farklı şeydir. Bunlar aynı şeymiş gibi aynı cümle içinde kullanılınca, o zaman çelişkili bir ifade ortaya çıkıyor.

–Doğru. Ve bu tür masum dikkatsizlikler, iletişimin kalitesini etkiler. Çocuk bu tür konularda bilinci yüksek bir ortamda yetiştiği zaman, daha açık seçik ve dikkatli düşünmeyi ve konuşmayı öğrenir. Ama, paldır küldür diyebileceğimiz bir bilinç ortamı içinde çocuk da süratle bu konulara dikkat etmemeyi öğrenir. O da, çevresindekiler gibi kafası karmakarışık yaşamaya başlar.

–Doğan Bey, ülke için, ülkenin çocukları için önemli konulardan söz ediyorsunuz. İnsanımız açık seçik düşünme ortamında yetişmiyor. Okulda da bu böyle; öğretmenler ile, sokakta gördüğünüz insanlar arasında açık seçik düşünme, düşünmeye özen gösterme

Geleceği Yaratmak 101

bakımından maalesef pek fark yok. Çocuk annesinden, babasından, amcasından göremediği düşünce berraklığını, öğretmeninde de göremiyor. Bir süre sonra o da çevresindekiler gibi dikkatsiz, bilinçsiz bir insan oluyor.

–Arif Bey, çocukların sağlıklı, açık seçik düşünmeyi öğrenmesi için öğretmenlerin açık seçik sağlıklı düşünmeye aşına olmaları, kendi yaşamlarında kullanmaya başlamaları gerekir. Bu konuda sizinle anlaşıyoruz.

Şimdi biraz önce sözünü ettiğimiz özdeşim ve çelişki yasası ile kişisel bütünlük arasında bir ilişki kurmak istiyorum.

–Tamam, benim de beklediğim bu idi.

Kişisel Bütünlüğün Felsefi Temelleri

–Doğadaki yaratıklara baktığınız zaman onlarda hiçbir eksiklik olmadığını görürüz. Kuş, kuş gibi yaşaması için donatılmıştır; hiçbir eksikliği yoktur. Örümcek, karınca bütündürler, hiçbir eksiklikleri yoktur. Kuşun bu bütünlüğünü bozarsanız, örneğin kanadının birini keserseniz artık o kuş gibi yaşayamaz. Veya bir karıncayı ele alalım; onun ayaklarının ikisini koparalım. Karınca olarak yaşaması güçleşir.

“İnsanoğlu doğduğu zaman onun da örümcek, kuş ve karınca gibi bütünlüğü vardır, ve tamdır. Onun zihinsel kanatlarını ve a–yaklarını göremeyiz ama, eğer yakından bakar, çocuğu gözler, o–nun sorduğu sorulara dikkat edersek, muhteşem bir potansiyel ile karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Bu potansiyel çocuğun bütünlüğünün bir parçasıdır; bu bilişsel yetenek insan olma dediğimiz

bütününün bir parçasıdır.

Özdeşim ve çelişki yasasına “Arif Bey, şimdiye kadar

uyulmayan ortamlarda, _ söylediklerimin önemi şuradan farkına varılmadan çocuğun kaynaklanmaktadır: Özdeşim ve zihinsel kanatları ve zihinsel çelişki yasasına uyulmayan or–ayaklan koparılmaya başlanır. tamlarda, farkına varılmadan ço–Zihinsel kanatları ve zihinsel cuğun zihinsel kanatları ve ayak–ayakları koparılan çocuk lan koparılmaya başlanır. Zihinsel

gelişemez; insan olma kanatları ve ayakları koPanları Ç”

muhteşemliğini l

cuk

P Ç olma muh”

gerçekleştiremez.

teşemliğini gerçekleştiremez.

1 02 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Burada durdum. Bu söylediğim cümle bence en önemli sorunu dile getiriyordu. ‘Anladı mı?’ diye yüzüne baktım.

Karşımda gördüğüm bir gerçeklik vardı. Eyüp camisi, cami yakınındaki medreseler ve mezarlıklar aşağıya doğru uzanıyordu. Karşımda Halıcıoğlu, Sötlüce, daha ilerde Kasımpaşa görölüyor, önümüzden geçen yol Alibeyköy'e ulaşlıyordu. İlerde görülen yüksek binalar Maslak'ta yapılan yeni gökdelenler olmalı.

Gözlerimle gördüğüm bu gerçeklik kadar, aklımın gözüyle gördüğüm bir başka gerçeklik daha var; çocuklarımızın zihinsel kanatları ve ayaklarının koparılmaya başlandığı gerçeğı. Aklımın gözüyle gördüğüm bu gerçeğı Arif Bey'in görmesini istiyordum.

Ne demek istediğimi iyi anlamıştı. Göz göze geldik. Arif Bey, gerçek bir öğretmendi. Onun gelişimine kendimi adamak, yavrularımızın gelişimine kendimi adamak demekti. Konuşmaya devam ettim:

—Algılama ile kişisel bütünlük arasındaki ilişkiden söz etmek istiyorum. Kişisel bütünlüğün ilk koşulu gerçeğı saygıdır, demiştim. Algıladığı gerçeğı kişinin koşulsuz saygısı olmalıdır. Gerçeğı saygısı olmayan insanın kişisel bütünlük içinde kalması mümkün değildir.

“Algılanan bu gerçek, işine geldiğı i—çin öylesine algılanmış ‘çarpıtılmış gerçek’ değıl. Kişinin niyetinin saflığı içinde algılanan gerçekten söz ediyorum. Gerçeğı çarpıtmak yalan söylemenin kılıfı olarak kullanılabilir; böylece yalan söyleyen kişi, gerçeğı çarpıtarak kişisel bütünlük içinde imiş gibi görünür. Bu tür ‘miş gibi’ bir durumdan söz etmiyorum.

—Bu açıklamayı yapmanız iyi oldu Doğan Bey. Algılanan ve gerçek olduğunun kabul edilmesi beklenen şey ya gerçek değılse tereddütü aklıma gelmişti.

—Arif Bey, şimdi daha önce gerçekle ilgili konuştuğumuz felsefi konuların, kişisel bütünlükle olan ilişkisini kuruyoruz. Bu çerçeve içinde kişisel bütünlüğün ilk koşulundan söz ediyorum. Gerçeğı saygı koşulu, çok temel bir koşul.

—Bunu anlıyorum, ve rahatlıkla takip edebiliyorum, Doğan Bey.

Gerçeğı saygısı

olmayan insanın

kişisel bütünlük

içinde kalması

mümkün değildir.

Geleceğı Yaratmak

103

Mezarlığın alt tarafında, aşağılarda, sahile yakın büyükçe bir binanın beton çatısı üstündeki iki güvercin dikkatimi çekti. Orada geziniyorlar, yem arıyorlar, ara sıra bir şeyleri bulup yiyorlar. ‘Onlar kişisel bütünlük içinde günlük yaşamlarının gereğini yerine getiriyorlar,’ diye düşündüm. Yaşam eylemde; her canlı için gereğı ne ise, onu gerçekleştirmek üzere yaşam harekete geçmiş durumda.

Arif Bey'in, konuştuklarımı rahatlıkla izlediğini söylediğini yeniden duydum. Konuşmaya devam ettim:

–O zaman devam edelim. Kişisel bütünlüğün ikinci koşulu, algılanan gerçeğin tüm sorumluluğunu almaktır.

–Hocam, sanırım anlıyorum, ama bir örnek vererek bu iki koşulu açıklayabilir misiniz?

–Farzedelim ki söylediklerimi dinleyecek yerde, şu anda başka şeylere ilgi göstermeye başladınız. İlk koşul der ki, ‘Arif öğretmen, konuşmalarımı dinlemiyor.’ Bu benim için bir gerçektir. Bu yokmuş gibi davranmam. Bu yokmuş gibi davranırsam kişisel bütünlüğüm yok olur. Yani içimden, ‘Arif Bey konuşmalarımı dinlemiyor,’ derken, dışımda hiç ipucu vermeyeceğim, ve sanki siz dinliyormuşsunuz gibi konuşmama devam edeceğim. Bu kendi gerçeğime saygı ile ilgili ilk koşula örnek.

–Evet, bunu anlayabiliyorum. Kişinin kendi gerçeğine saygısını ifade ediyor. Fakat, bazı durumlarda içimden geçeni karşımdakine tercih edebilirim. Öyle değil mi?

–Karşınızdaki ile paylaşmadığınız zaman kendiniz ve o insan için nasıl bir durum yaratıyorsunuz? Bu durumda siz ve karşınızdaki insan onur, sevgi, hakkaniyet gibi temel değerlerden kaybedecek mi? Bu tür sorulan açık seçik biçimde yanıtlamışsanız, yani nasıl bir gelecek yarattığının bilincinde iseniz ve ‘doğru olan’ sizce bu geleceği yaratmak ise bazı durumlarda paylaşmayabilirsiniz. Kesinlikle. O zaman tercihinizin farkındasınız, ve niçin böyle davranmayı tercih ettiğinizin farkındasınız. Bu tercih sizin gerçeğiniz oluyor; bu nedenle yine kişisel bütünlük içinde olmaya devam ediyorsunuz.

–Nasıl yine kişisel bütünlük içinde oluyorum?

–Eğer yaptığınız tercih sizin o anki bilincinizin gerçeğini ifade ediyor ise, o zaman siz o bilinçle kişisel bütünlük içindesiniz. Önemli olan sizin sürekli bilincinizin; neyi, niçin yaptığının, yani ‘doğru olanın’ farkında olmanız.

1 04 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–O zaman, yalan söyleyen de kişisel bütünlük içinde olmalı.

–Yalan söyleyen kişi, yarattığı geleceğin, kendisi ve karşıdaki için ‘doğru olan’ sonuç olduğuna inanıyorsa, inandığı doğru ile kişisel bütünlük içinde.

–Anlayamadım, Hocam.

–Farzedelim bir arkadaşınıza bir yalan söylediniz, ve bu yalanın sonucu olarak arkadaşınızın evliliği kurtuldu ve mutlu bir aile temeli oluştu. Doğru olan ailenin mutluluğunu sağlamaktı. Bir başka örnek, arkadaşınıza bir yalan söylediniz ve bu nedenle arkadaşınız büyük maddi zarara uğradı. O maddi zararı siz yüklenip, arkadaşınızın yükünü üzerine alabiliyorsanız, kişisel bütünlüğünüzü kazandınız demektir. Ama, o yalanın yarattığı sonuçtan sorumluluk almıyorsanız, o zaman kişisel bütünlüğünüz yoktur.

–Şimdi anlıyorum.

–Aynı örneğe devam edersek, ‘Arif Bey konuşmalarımı dinlemiyor,’ algılamasının benim yarattığım bir algılama, bir yorum, bir anlam olduğunu da bilmeliyim. Kendi algılamamdan yüzde yüz sorumluluk almalıyım.

–Bunun faydası ne oluyor?

–Bu iki koşulun bilincinde olarak kurduğun ilişkiler, diğerlerinden farklı olacaktır.

–Bunu görebiliyorum. Özellikle ikinci koşulla ilgili olarak sordum. Yani, ‘bu bana özgü, bu benim algılamam ve dolayısıyla bu gerçek tamamiyle yüzde yüz benim sorumluluğum,’ demenin faydası ne?

–Bir örneği irdeleyerek bu soruya cevap verebiliriz. İlk örnek olarak kendi algılamamdan yüzde yüz sorumluluk almadığımı bir düşünün, yani bu örnekte ikinci koşulu yerine getirmiyorum.

Örnek 1

Doğan –Beni dinlemiyorsun, ben konuşurken başka şeylere ilgi gösteriyorsun. (Koşul 1, yerine getirildi.)

Arif–Hayır dinliyorum. Ben böyleyim; dinlediğim insanın yüzüne bakamam; dinlediğim insanın yüzüne bakarsam, onun söylediklerini anlayamam. Etrafa bakarken, sizin söylediklerinizi daha iyi anlıyorum.

Geleceği Yaratmak

105

Doğan –Öyle şey olmaz. Hiç böyle dinleyen insan görmedim. İnsan dinlediği insanın gözüne bakar. Gözüne bakmasa bile, etrafa bakmaz, hiç olmazsa önüne bakar. (Koşul 2 yerine gelmiyor. Kendi algılamamın sorumluluğunu kabul edecek yerde, benim algılamamın gerçek olduğuna, ve bu algılamamın kriter olarak kullanılması gerektiğine inanıyorum –senin gerçekten beni dinlemediğin ‘gerçeği’ne inanıyorum– ve ben onu algılıyorum. Yani algılamamın sorumluluğu bana değil, sana ait.)

Arif –Ama, ben böyleyim. Ben de hiç benim gibi dinleyen insan görmedim, ama, ben böyle dinliyorum. (Bu anlamı sen veriyorsun, beni tanımadığın için, başkalarına vereceğin anlamı bana veriyorsun; anlamın kaynağı sende.)

Doğan –Bana yalan söylüyorsun, durumu idare etmeye çalışıyorsun. Beni enayi yerine koyuyorsun. (Benim böyle anlamamın kaynağı sensin, ben değil.)

–Bu bizim günlük yaşamda şahit olduğumuz konuşmalara benziyor: “Dedin,” “Hayır, demedim,” “Dedin işte, kulağımla duydum,” “Hayır, demedim, sen uyduruyorsun!” türünden çekişmelerin temelinde, kişinin kendi algılamasından sorumluluk almaması yatıyor, demek ki.

–Evet. Şimdi aşağıdaki ikinci örnekte, ikinci koşul yerine getirilince ne oluyor, bak:

Örnek 2

Doğan –Beni dinlemiyorsun, ben konuşurken başka şeylere ilgi gösteriyorsun. (Koşul 1, yerine getirildi.)

Arif–Hayır dinliyorum. Ben böyleyim; dinlediğim insanın yüzüne bakamam; dinlediğim insanın yüzüne bakarsam, onun söylediklerini anlayamam. Etrafa bakarken, sizin söylediklerinizi daha iyi anlıyorum.

Doğan –Hiç böyle dinleyen insan görmediğim için ben bu anlamı verdim. Seninle konuşmaya devam etmek istiyorum, ama, daha önce senin gibi dinleyen biri ile hiç konuşmadığım için ne kadar rahat konuşacağımı bilemiyorum. Eğer konuşmamı engelleyecek kadar bu beni rahatsız ederse, belki

konusarak değil, mektuplaşa—rak iletişim kurarız. (Koşul 2 yerine geliyor. Kendi algılamamın sorumluluğunu alıyorum)

1 06 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Bu örneği verdikten sonra Arif Bey'in yüzü güldü. "Aradaki farkı şimdi açık seçik görebiliyorum," dedi.

Bir süre ikimiz de sustuk. Daha sonra konuşmayı düşündüğüm, şimdi sadece kısaca dokunmak istediğim bir konuyu dile getirdim.

—Arif Bey, kişisel bütünlüğün zamanla ilişkisinden söz edebiliriz. Şu anda kişisel bütünlüğün şimdi ve burada gerçekleşen yönünden bahsediyorum. Ne var ki, kişisel bütünlüğü sadece şimdi ve burada düşünmemek gerekir. Kişisel bütünlüğün geçmişle ve gelecekle ilgili boyutları vardır. Geçmişle ilişkili olarak, yani geçmişteki işlere dönük olarak kişisel bütünlük içine girebiliriz; buna 'bitmemiş işleri bitirmek,' diyorum. Biriyle aradaki bitmemiş işlerini bitirince ilişki dürüstlüğüne kavuşmuş olur.

Arif Bey'in gözleri parladı. Bir şey hatırladığı belli oluyordu.

—Geçenlerde bir arkadaş birisiyle olan ilişkisinden bahsederken, "ilişkimiz çöplüğe dönüştü," demişti; sanırım "ilişkimizde bitmemiş işler çoğaldı," demek istiyordu.

—Sanırım. Eğer insan gerçekleri söylemeyip, hiçbir şey yokmuş gibi davranırsa, ilişki gerçekten çöplüğe dönüşür. Kişisel bütünlük şimdi ve buraya dönük olabilir. Yani kişi şu anda neler düşündüğünü ve hissettiğini olduğu gibi söyleyebilir. Bu süregiden bir dürüstlük ve cesaret ister. Böyle bir tutum içinde ilişki hiçbir zaman çöplüğe dönüşmez.

Bir süre sustum, ve devam ettim: "Savaşçının ilişkisi hiçbir zaman çöplüğe dönüşmez."

—Kişisel bütünlük sadece savaşçı için değil, herkes için önemli; öyle değil mi?

—Evet, gayet tabii herkes için önemli. Aslında, sıradan insanla savaşçıyı ayırt eden en önemli özelliklerinden biri, kişinin yaşamına getirdiği kişisel bütünlüğün düzeyidir.

—Kişisel bütünlüğün düzeyi mi dediniz, Hocam?

—Evet, biraz sonra bu konuya gireceğim. Fakat şimdi şunu söylemekle yetinelim: Kişisel bütünlük her insanın üzerinde düşünmesi gereken, yaşamın önemli bir boyutu.

Geleceği Yaratmak

107

—Evet, bunu görebiliyorum: 'A', 'A'dır dediğimiz zaman, bu özdeşim ilkesini veriyor. Ben Arif Okurer olarak, düşündüğüm, hissettiğim, ve yaptığım zaman, kendim olarak var oluyorum. Doğal olan bu; karıncanın karınca, kuşun kuş olarak devam edebilmesi için onların özdeşim ilkesi içinde yaşamlarını devam ettirmeleri gerekiyor. Hayvanlar için bu sorun değil; çünkü bir kuş, hiçbir zaman kuştan başka bir şeymiş gibi davranmaz. Karınca da öyle. Böylece bir kuşa veya karıncaya baktığımda, onlar hakkında düşündüğümde, onlar ne ise onu görürüm.

"Kişisel bütünlük içinde algılar, düşünür ve davranırsam, o zaman sürekli kendim olmaya, Arif Okurer olmaya, devam edeceğim."

Arif Bey durdu, bana baktı, “Hocam lafı sizden aldım, ben konuşmaya başladım. Çok mu konuşuyorum?” diye sordu.

Onun konuşmasından memnun olduğumu, konuyu iyi kavradığını belirttiğini ve açıklamasına devam etmesini istediğimi söyledim. Arif Bey konuşmasına devam etti:

–Korku nedeniyle, ya da bir menfaat temin etmek nedeniyle, veya başka bir nedenle, Arif Okurer olmayı bırakır, bir başkası i–miş gibi algılar, düşünür ve davranırsam, o zaman çelişki ilkesine karşı geliyorum demektir. Yani, ‘aynı zamanda hem A, hem de A değil olamaz’ ilkesini ihlal ediyorum. Bir insan aynı zamanda ve aynı boyutta hem kendisi, hem de bir başkası olamaz. Eğer, bu ilkeyi ihlal edersem kişisel bütünlük içinde olmuyorum demektir, ve zaman içinde özdeşimimi kaybederim.

–Arif Okurer, bu şahane bir açıklamaydı. Sizi kutlarım. Milattan sonra 121–180 yılları arasında yaşamış bir Latin bilge kişi –adı Marcus Aurelius Antonius– şöyle der:

“Dünyadaki hiçbir çıkar, verdiğiniz sözü tutmamaya veya kendinize olan saygınızı kaybetmeye değmez.”

–Doğan Bey, şunu söyleyebilir miyiz: Bir insan ancak kişisel bütünlüğü kadar kendisidir. Kendisi olmayan insanın, etkileme gücü de yoktur. Bu nedenle, bir insanın ancak kişisel bütünlüğü kadar etkileme gücü vardır, diyebilir miyiz?.

108

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Bir insan ancak kişisel bütünlüğü kadar kendisidir. Kendisi olmayan insanın etkileme gücü de yoktur.

–Evet, diyebiliriz. Şu anda siz bir psikolojik gerçeği de dile getirdiniz. Hepimiz özü sözü doğru insana güveniriz ve onun dediğine inanırız. İki birey arasındaki ilişkide, ailede, şirkette, toplumda özü sözü doğru insan, yani kişisel bütünlük içinde olan insan daha etkilidir. Kişisel bütünlük içinde olmayan insan kendi gücünü yok eder.

Genç bir çift, 12–14 aylık bir kız çocuğu ve ellerinde büyük sarı benekli bir çanta ile bizden iki masa öteye gelip oturdular. Yüzlerinde bir gülümseme var, burada olmaktan mutlular, çünkü böyle bir yere gelmek sanırım olağan bir hadise değil, önemli bir olay. Yüzlerinde mutluluk, gülümseme var; buraya gelmiş olmanın şükür duygusu içindeler.

Arif Bey’e, bu çifti mutlu görüp görmediğini sordum. “Evet, mutlular,” dedi. Daha sonra ilave etti, “huzurlu bir mutluluk.”

Küçük çocuk kahvenin içinden geçen yolda yürümeye başladı; büyük bir coşkuyla düz taşlardan yapılmış yol üzerinde yürüyor, hatta koşturuyor; ne annesi, ne babası karışıyor; çok rahatlar.

Çocuğun üzerinde kırmızı bir penye var, üzerinde büyük harflerle ‘I am Mr. Mac Big’ yazıyor.

Çocuğun coşkusu Arifin ve benim dikkatimizi çekti. Daha önce dikkatimi çekmeyen, ama şimdi farkına vardığım yedi sekiz yaşlarında, sarı bir penye, sarı bir pantolon (skin–tight dedikleri türden) giymiş bir kız, küçük çocuğu takip ediyor, onunla ilgileniyor. Şimdi anlaşılıyor, neden anne ve baba o kadar rahat. Çünkü çocuğun ablası var, ve onlar bu ablaya güveniyorlar.

Kişisel Bütünlük mü, Patavatsızlık mı?

Tekrar konuya döndük. Arif Bey, aklına muziplik gelmiş gibi gülümsedi. Sanki sorayım mı, sormayayım mı diye bir süre düşündükten sonra konuştu:

–Hocam, özü sözü doğru, kişisel bütünlüğü yüksek insanla, bizim halkımızın ‘patavatsız,’ veya ‘dangalak,’ dediği tipten insanı nasıl ayırt edebiliriz?

Geleceği Yaratmak

109

Bana baktı, güldü. Tabii, ben de güldüm. Belki Arif Bey, farkında değildi, ama, önemli bir soru sormuştu.

–Belki muziplik olsun diye sordunuz, ama, aslında önemli bir soru sordunuz, Arif Bey.

–Bu sorunun benim için ciddi bir tarafı da var.

–Önce, ‘patavatsız,’ kavramını ele alalım. Patavatsız, ‘sözlerinin kime dokunacağını, nereye varacağını düşünmeden ve saygısızca konuşur, davranışlarına dikkat etmez. Bu kimsede ait olma boyutu önemini kaybetmiştir, ilişkilerini sadece kendi algılamaları yönünden değerlendirir, diğerlerinin gözüyle olayları görmez.

“Diğer yandan kişisel bütünlük içinde olan kişi ise, sadece kendini düşünerek değil, ilişki içinde olduğu insanların tümünün bilincinde olarak paylaşımını yapar.”

–Hocam, herhalde, ‘dangalak’ da aynı durumdadır?

–Arif Bey, ‘dangalak,’ bizim düşüncesiz, budala, akıl yoksunu, hödük dediğimiz kimsedir. ‘Patavatsız,’ ile ‘dangalak,’ arasında önemli bir fark var; patavatsız önem vermediği için, dangalak ise akıllı yetmediği için başkalarını rahatsız edecek şekilde davranır.

–Peki, bütün bu konuştuklarımızın kişisel bütünlük içinde olan insanla ilişkisi ne?

–İsterseniz, konuyu kişisel bütünlük gibi genel olarak ele alacak yerde, savaşçının kişisel bütünlüğü adı altında konuşalım.

–Peki, Hocam. v

Savaşçının Kişisel Bütünlüğü

–Daha önce kişisel bütünlük ile algılama arasındaki ilişkiden ve bu arada iki koşuldan söz ettik. Kişinin gerçek olarak algıladığı ile kişisel bütünlük arasındaki ilişkide nelere dikkat edilmesi gerektiğini irdeledik. Şimdi konuya biraz daha derinlemesine girmek istiyorum. Zaten sizin de istediğiniz bu, değil mi; yani felsefe değil, kişisel bütünlük üzerine konuşmak istiyorsunuz?

–Evet, öyle.

–Peki öyleyse, şimdi kişisel bütünlüğün üç düzeyinden söz e–delim.

110 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Özü, Sözü, Doğru olmak

–Bunlardan ilki, “olduğun gibi konuşmak, ve konuştuğun gibi davranmak,” biçiminde özetlenebilir.

“Bu düzeyde insan şimdi söyleyeceğim üç şeye özen gösterir: “Bir, iç dünyasının farkında olmaya özen gösterir. Bunun en güzel örneğini, savaşçının, niyetinin sürekli bilincinde olmasında görürüz. Savaşçı tüm duygularının –kızgınlık, mutluluk, kaygı, korku, beklentilerinin, tabii en önemlisi niyetinin, yani niçin bir şeyi söylemek ya da yapmak istediğinin– farkındadır.

“İki, ağzından çıkan sözün, iç dünyasındaki duygu ve düşüncelere ters düşmemesine, onları geçersiz, sahte, yok duruma düşürmemesine özen gösterir. Bu bilinç içinde kişi eğer öfkeli ise, güler yüzle mutlu imiş gibi konuşmaz; eğer konuşmaya karar verirse, bu konuşma onun iç dünyasına ters düşen, onun iç dünyasını yok sayan bir konuşma değildir. Farkında olduğu her şeyi hesaba katarak, niyetinin doğrultusunda stratejik olarak konuşur.

Bu noktada Arif Bey’e baktım; yüzümdeki, “kafanı karıştırıyor muyum,” sorusunu gördü, ve ne anladığını o söyledi:

–Yani, durumu idare edeyim, ne şiş yansın ne kebab türünden konuşmaz; konuşacaksa her şeyi hesaba katarak bilinçli konuşur, konuşmayacaksa susar.

–Ama, bu susması ile de ken– “Ya olduğun gibi görün, ya dini güçsüz duruma düşürmez. da görüldüğün gibi ol.”

–Evet, onu anladım. Mevlana Celaleddin–i Rumi

–Savaşçının özen gösterdiği

üçüncü şey de, eyleminin sözü ile, iç dünyası ile çelişki gösterme–mesidir.

–Hocam, bu bizim Mevlana’nın sözüne gelmiyor mu: Ya olduğun gibi görün, ya da görüldüğün gibi ol. Sanırım böyle bir sözdü.

–Evet, geliyor. Aynen.

–Bu kişisel bütünlüğün birinci düzeyi, öyle değil mi? Üç düzeyi olduğundan söz etmiştiniz.

–Evet, daha bu ilk düzeyde savaşçı ile, savaşçı olmayan arasındaki fark kendini belli eder.

–Bunu görebiliyorum, Doğan Bey. Kişisel bütünlüğün diğer düzeyleri neler?

Geleceği Yaratmak

1 1 1

Değerler ve İlkelerle Ahenk İçinde Yaşamak

–Kişisel bütünlüğün ikinci düzeyi, inandığın değerler ve ilkelerle ahenk içinde yaşamaktır.

–Hocam, bunun birincisinden farkı ne?

–Birincisi, “olduğun gibi konuşmak, ve konuştuğun gibi davranmak,” idi. Kişi kendi iç dünyası ile tutarlı bir konuşma ve eylem oluşturuyor. İkincisinde ise, kendi iç dünyasını, fenomenini, belirli değerler ve ilkelerle ahenk içinde tutmaya özen gösteriyor. Herhalde şimdi bir örnek isteyeceksiniz?

–Evet, isteyeceğim.

–Farz edelim ki sizin iki öğrenciniz var. Birinin adı Zehra olsun, diğerininki Yıldız. Zehra fakir bir ailenin kızı, annesi babası işçi, ve çocuklarını okutmayı çok istiyorlar; çocuk da hem akıllı, hem de son gayretle derslerine çalışıyor. Ama, ailenin ek ders aldırarak imkânı yok.

“Yıldız, annesi babası profesyonel meslek sahibi olan bir aileden geliyor. O aile de pek zengin değil, ama, evde sürekli kitap okunuyor, ve Zehra’nın ailesine göre eğitim olanakları daha fazla. Yıldız da akıllı bir kız; derslerine çalışıyor, ama, Zehra’nın şevki ve sebatı onda yok. Ve bunların her ikisinin durumunu, öğretmenleri olduğunuz için, siz biliyorsunuz.

–Böyle öğrencilerim oldu. Dediğiniz durumlarla karşılaştım. Merak ediyorum, bakalım bunun altından ne çıkacak?

–Sınav verdikçe–görüyorsunuz ki, Yıldız, daha çok çalışmadığı halde, Zehra’dan daha iyi notlar alıyor. Ama, Zehra’nın içinde bulunduğu koşullarda yapabileceğinin en iyisini yaptığını inanıyorsunuz.

–Yıldız, ise bulunduğu koşullar içinde yapabileceğinin en iyisini yapmıyor. Doğru anlıyorum, değil mi? Yani, Yıldız istese, şimdiki performansının üstünde çıkabilir.

–Evet, doğru anladınız. Eğer Yıldız, Zehra’nın gayreti içinde olsa, daha yüksek performans gösterebilir.

–Tamam, durumu anladım. Peki, sonra?

–Siz, sınav kâğıtlarını, o kâğıtlardaki mevcut bilgiye göre değerlendiriyorsunuz. Çünkü sınavları değerlendirirken, gördüğünüz, algıladığınız bilgilere not verme durumundasınız.

11 2 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Öğretmen sınavda gösterilen performansı değerlendirmek durumunda. Böylece tüm öğrencilerine eşit davranmış olur.

–Evet, işte bu durumda öğretmen, kişisel bütünlüğün ilk düzeyinde davranmış oluyor.

–Yani, eşit davranarak, kişisel bütünlüğün ilk düzeyinde davranmış oluyor. Peki, ikinci düzeyi, yani, ilke ve değerlerle ahenk içinde olduğu zaman öğretmenin ne yapması gerekiyor?

–Kişisel bütünlüğün ikinci düzeyi ile uyum içinde olduğu zaman öğretmenin, Zehra ile ilişkisini gözden geçirerek, “Zehra’nın hayatına eğitim olanakları katabilir miyim,” konusunu ciddi olarak düşünmesi gerekiyor.

–Niçin?

–Çünkü, Zehra ve Yıldız aynı koşullar altında sınava tabi tutuluyorlar, ama, içinde yetiştikleri koşullar itibarıyla eşit değiller. Eşit olmayan insanların eşit muamele görmesi, büyük haksızlıktır.

–Peki, örneğin, öğretmen olarak bu durumda ben ne yapmalıyım?

–Aslında eğitim sisteminin kendisi bu tür eğitim olanaklarını sağlamaya yönelmeli. Esas, eğitimin içinde yer aldığı sistemin görevi bu. Ama, madem ki sistem bu yönden yetersiz kalıyor, olanakları dahilinde öğretmenler hakkaniyet değerini canlı tutabilirler. Yani, Zehra ve onun gibi olan öğrencilere yeni eğitim olanakları yaratabilirsiniz. Bu yeni eğitim olanakları sayesinde Zehra geçmişinden gelen eksiklikleri gidererek, gerçekten Yıldız’la eşit olarak değerlendirilebilir.

–O kadar işimizin, gücümüzün arasında bir de Zehra ile niçin uğraşalım, Hocam?

–Uğraşmak zorunluluğunuz yok, tabii. Dediğim gibi bu aslında eğitimin sisteminin sorunu. Ne yasal olarak, ne sosyal olarak sizi sorumlu tutabilirler. Ama, eğer hakkaniyet diye bir değer sizin yaşamınızda varsa ve yaşıyorsa o zaman siz, bu değerle ahenk içinde olmaya kendinizi adayabilirsiniz. Bu seçimi yapabilirsiniz.

Bir süre sustum, burada bir püf nokta olduğunu biliyordum. Arif Bey’in kafasını karıştırmadan bunu nasıl anlatırım diye düşündüm. Arif Bey, konuşmaya başlayacaktı; yüz ifademden, bir şeyler söylemek veya söylememek için tereddüt geçirdiğimi anladı, ve sustu.

I

t

eleceği Yaratmak

113

O anda farkında olduğum şu oldu. Yüz ifademi anlamadan, kendi söyleyeceğine odaklanmış, ben merkezli biri olsa idi, Arif Bey’le konuşmamın kalitesi ne kadar düşerdi.

Arif Bey’in duygusal zekâsının yüksek olduğunu görüyordum. Aklımdan geçeni söylemeye karar verdim:

–Hakkaniyet konusu konuşulurken, çoğu kez, bir yanlış anlama söz konusu olur. Şimdi de böyle bir şey olmasını istemiyorum. –Nasıl bir yanlış anlama Doğan Bey?

–Sanki hakkaniyet, ancak ‘diğerleri’ göz önüne alınarak karar verilen bir konu.

–Yani..?

–Biraz önce siz, “O kadar işimizin, gücümüzün arasında bir de Zehra ile niçin uğraşalım, Hocam,” dediniz. Bu haklı bir soruydu. Bazı öğretmenler öyle durumdadır ki, eğer Zehra’ya fazladan zaman ayırsalar, kendilerine, ailelerine, çocuklarına haksızlık yapmış olurlar. Yani, kendileri için, eşleri, çocukları için gerekli zamandan çalarak Zehra’ya zaman ayırmak, hakkaniyet değerini yaşatmak olmaz. Kişi kendini ve kendi sorumluluklarını mutlaka hesaba katmalı.

–Peki, gerçekten elimizden geleni yapıyor muyuz, yoksa kolaya kaçarak, “zamanım olsa kendime, çocuklarıma ayırırmım,” deyip işin içinden çıkıyor muyuz, buna kim karar verecek?

–Eğer gözlemleyen bilinciniz gelişmiş ise, o zaman bilirsiniz. Hakkaniyet içinde davranıp davranmadığınızı ancak sizin gözlemleyen bilinciniz bilir. Hakkaniyet söz konusu olduğu zaman gözlemleyen bilincin adı, ‘vicdan,’ olur.

–Yani, Zehra’ya zaman ayırıp ayırmama konusunda vicdanımızın sesini dinleyeceğiz.

–Evet, başka hiçbir güç sizi Zehra’ya zaman ayırmaktan veya ayırmamaktan sorumlu tutamaz.

–Doğan Hocam, galiba insanın kaçamayacağı en büyük otorite kendi vicdanı.

–Ne söylediğimi unutma: Gözlemleyen bilinç hakkaniyet konusunda gözlemlerken, bu sürecin adına, ‘vicdan,’ denir. Ve bil ki, gözlemleyen bilinç gelişip yaşamaya başlayınca, her an sizi gözler.

114 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

Sizin dünyanızla ilişkinizi o kurar. Dünya’ya bakarken kullandığınız gözlük o olur.

–Bu söyledikleriniz dışarıdan bakınca ne kadar basit görünüyor. Ama, bu bilgilerin hayatımda yapabileceği muazzam etkiyi düşününce hayretler içinde kalıyorum. Daha doğrusu korkuyorum.

–Korkuyorsunuz?

–Evet, bu bilgilerin beni daha yalnız bir insan yapacağı korkusu var!

. . . insanın kaçamayacağı

–Anlıyorum.

en büyük otorite kendi

–Korkumda haklı mıyım, Do– . . . ,

_ „ vicdanıdır.

gan Bey?

–Hem evet hem hayır. Sıradan insanlar sizden uzaklaşır. Ancak değerlere önem verenler size yakınlaşır. Sıradan bir insan olmaktan uzaklaştıkça, sıradan insanlar arasında kendinizi yalnız hissedersiniz.

–Ama, o sıradan insanlar a–rasında yaşıyorum.

–Evet, o sıradan insanlar a–rasında yaşıyorsunuz. Fakat u–nuttuğunuz bir şey var!

–Unuttuğum şey ne?

–Unuttuğunuz şey şu: Siz sadece diğer insanlarla beraber yaşamıyorsunuz; kendinizle de sürekli beraber yaşıyorsunuz. Sıradan insanları sizden uzaklaştıran süreç, sizi kendinize yakın getirecek olan süreçtir. Bu nedenle savaşçı olma yolculuğuna çıkacak kişi, kimin yoldaşlığını istediğine karar vermeli. Kişisel bütünlük, bu nedenle, savaşçı için önemli bir konudur.

“Diğer insanlarla olan ilişkisini kendi ile olan ilişkisinden daha üstün tuttuğu andan itibaren, sizin dediğiniz türden yalnızlık başlar, ve bir süre sonra savaşçı, kendinin değil, diğer insanların beklentilerini yaşayan, sıradan bir insan haline dönüşür.

Arif Bey, duyduklarını hazmetmek istercesine biraz gözünü kapadı. Arkaya yaslandı. Şimdiye kadar konuştuklarımızın tümünü gözden geçirdiği belli oluyordu.

Sıradan bir insan olmaktan

uzaklaştıkça, stradan

insanlar arasında kendinizi

yalnız hissedersiniz.

i

Geleceği Yaratmak

Siz sadece diğer insanlarla

beraber yaşamıyorsunuz;

kendinizle de sürekli beraber

yaşıyorsunuz. Sıradan

insanları sizden uzaklaştıran

süreç, sizi kendinize yakın

getirecek olan süreçtir.

1 15

Bir süre sonra konuşmaya başladı.

–İkinci düzeyde kişisel bütünlük içinde olup olmadığımı anlamak için şu soruyu sorarım: “Şimdi hakkaniyet i–çinde düşünüyör muyum, konuşuyor muyum, davranıyor

muyum /

–Evet, ikinci düzeyde kişisel bütünlüğe önem veren kişi, sadece kendi iç dünyasının farkına varıp, onunla ahenk içinde konuşup, davranmakla yetinmez; iç dünyasının kendi temel değerleriyle ahenk içinde olup olmamasına da özen gösterir.

–Hocam, bu savaşı olmak, ne kadar zor bir hadiseymiş. Gittikçe işler zorlaştı.

–Savaşçı gibi yaşamak, muhteşem bir başarıdır. Sıradan insanın ha deyince omuzlayacağı bir şey değildir. Böylece savaşçı, kişisel bütünlüğün ikinci düzeyinde, kendi fenomenini temel değer ve ilkelerle ahenk içinde tutmaya özen gösterir.

–Sözünü ettiğiniz bu temel değerler, sevgi, hakkaniyet, hizmet, onura saygı gibi, daha önceki kitaplarınızda sözünü ettiğiniz değerler, değil mi?

_Evet Savaşçı gibi yaşamak,

„... , , , . muhteşem bir başarıdır.

–Böylece savaşı, kendi iç r

dünyasını, da başıboş bırakmıyor. 5]radan in5ânın ha

İç dünyasını, yani duygu ve dü– deyinca omuzlayacağı şüncelerini, gözlemleyen bilinci bir şey değildir.

ile süreçleyerek, iç dünyasının hangi temel değerleri yansıttığını, yaşattığını gözlüyor.

–Yani, bu değerleri kendi fenomeninde yaşayan gerçekler olarak tutuyor. Eğer iç dünyasında sevgi yok ise, bunun farkına vararak, sevgiye yönelik bir seçim yapıyor. Ve o seçim sayesinde sevgi onun iç dünyasında yaşayan bir değer haline geliyor. Verdiğim örnekte, öğretmen öyle bir seçim yaptı ki, artık onun dünyasında, hakkaniyet bir değer olarak yaşamaya başladı.

116 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

Bir süre sustuktan sonra başka bir örnekle konuşmama devam ettim:

– Aynı şeyi insan onuru için de söyleyebiliriz. Şöyle bir örnek vermek istiyorum: Varsayalım ki, birine kızdım, ve tam küfretmek üzereyim. İç dünyamı bu küfürle ifade etmem ilk düzeyde bir kişisel bütünlük. Ama, insan onurunu yaşatmaya kendimi adanmış biri olarak farkına varıyorum ki, bu insana küfrederek onunla ilişkimde sevgi değerini yaşatamam.

“O zaman, karşımdakinin onurunu kırmayacak bir biçimde konuşmaya yöneliyorum. Yani, iç dünyama, algılamama, bilinçli olarak müdahale edip, onun içeriğini seçiyorum. Bilincimde o değeri yaşar hale getiriyorum. Fenomenimde o değer yaşamaya başlayınca, doğal olarak sözümde ve eylemimde de kendini gösteriyor.

Biraz gezinmek istedim. Arif Bey teklifimi kabul etti. Garsona geleceğimizi söyledik, ceketleri orada bıraktık, kuzeye doğru yolda yürümeye başladık.

Kahvenin önünden geçen yoldan kuzeye doğru gidildiğinde sağda mezarlık başlıyor. Solda sağlam kalın bir duvar uzanıyor. Sanırım istinat duvarı olarak yapılmış. Duvarın içinde çok önceden yapılmış bir çeşme var, ama şimdi kuruçeşme haline gelmiş. Çeşmenin sağında solunda eski yazılar yazılmış. Onun yakınında paslı bir elektrik direği dikilmiş. Duvarın yukarı kısımlarında yine mezarlıklar var. Aşağıda sağ taraftaki ilk mezarın; üstü toprakla örtülü, üzerinde 2733 numarası yazılı bir tahta konmuş. Tahtanın yanında bir ölü kuş yatıyor. İlk iki üç mezara henüz isim ve mezar taşı konmamış. Biraz aşağıdaki mezar taşlarının üzerinde büyük harflerle kime ait olduğu yazılı.

Bir süre daha yürüyünce, plastik şişeler, bir sürü plastik ambalaj maddesi, büyükçe bir yağ tenekesi, kâğıt parçaları, tam anlamıyla çöp diyebileceğimiz şeyler atılmış olduğunu görüyoruz. Burası çöplük haline gelmiş durumda.

Bir yanda ruhuna fatiha diyen, özenle mezar yaptıran bir bilinç var, diğer yanda, burayı çöplük haline getiren bir bilinç. Farklı iki dünya görüşü mü: Değerlerle ilgisi ne?

Bu düşündüklerimi söylediğim zaman, Arif Bey, “Burası hem mezarlık, hem çöplük olamaz. Özdeşim kuralına aykırı,” dedi.

Geleceği Yaratmak 11 7

Ben de, “Kişisel bütünlüğün bir değer olarak yaşamadığı toplumda, burası ‘mış gibi bir mezarlık,’ ve ‘mış gibi bir çöplük’ olabilir,” dedim.

Herhalde bu mezarlar pek ziyaret edilmiyordu. Aksi halde bu kadar pislik birikmezdi. Ölüm sırasında üzüntü ile ve belki de, başkalarına da gösterişin etkisi altında mermer taşlar, gösterişli mezarlar yapılıyor; ama, bir süre sonra, hiç ziyaret edilmediği, bakım yapılmadığı için böyle çöplük haline dönebiliyor.

Pierre Loti kahvehanesine giderken sol tarafta modern ahşap bir dizi bina yapıldığını gördük. İstinat duvarının üst kısmında bu binaların arka cephelerinin, yani arka bahçelerinin olduğunu öğrendik, orada çalışan işçi başı, “Burada her şeyi olan bir alışveriş merkezi ve turistik merkez kuruluyor, dükkânlarıyla, sinemasıyla, kahvehaneleriyle,” dedi.

Geri geldik, masamıza oturduk. Benim için adaçayı, Arif Bey için kola istedik.

Bir Duruş İçinde Olmak

—Hocam, kişisel bütünlüğün üçüncü düzeyine geldik. Şimdi o—nu duymaya hazırım.

—Kişisel bütünlüğün bu düzeyinde savaşçı kendini bir duruş i—çinde görür. Bu duruş gelecekte yaratılmak istenen bir olanağa kendini adamaktan, bu olanağı yaşatma sorumluluğundan kaynaklanan bir duruştur.

—Doğan Hocam* bir şey anladıysam Arap olayım derler, ya! Şimdi valla öyleyim. Hocam, siz Çince konuşsanız, belki daha çok anlardım.

—Çince bilmiyorum, ama, İngilizce söylüyor olsaydım, şöyle söylerdim: “Taking a stand, creating a possibility and taking full responsibility in living that possibility.”

—Hocam, bu bana hiç yardım etmedi.

—Edeceğini pek tahmin etmemiştim zaten. Arif Bey, burada ö—nemli birkaç kavram var, onların her birini teker teker ele almalıyım.

—Önce Hocam, şu, duruş içinde olmak kavramından başlayalım. Ne demek insanın bir duruş içinde olması?

—Şu örneği düşün: seçim zamanı yaklaşıyor, parti ileri gelenleri, ö—zellikle liderler, memleketin değişik yerlerinde konuşmalar yapıyorlar.

11 8 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

—Evet, bu aşına olduğumuz bir durum.

—Onun için bu örneği veriyorum. İş zorlaştırmamak için iki partiden söz edelim: A partisi ve B partisi diyelim, ve bunların liderlerine, ‘lider A,’ ve ‘lider B,’ adını verelim.

–Tamam.

–Lider A, eğer bir duruş içinde kendini görüyorsa, bütün konuşmalarını bu duruş içinde oluşturur. Bu duruş içinde hangi olanağa kendini adadığını anlatır, ve bu olanağı yaratmaktan nasıl sorumlu olacağını, nasıl, ne zaman, hangi durumlarda hesap vereceğini belirtir.

–Örneğin?

–Örneğin, lider A, eğitim konusunda ülkenin önümüzdeki 10 yıl içinde hangi olanaklara kavuşması gerektiğini, bu olanakları yaratmak için neler yapacaklarını, bu yaptıklarının hesabını her yıl, belirli aylarda nasıl vereceklerini anlatır. En önemlisi, eğitim duruşlarının temelinde yatan ilke ve değerleri açık seçik belirtir ve yaptıkları her işte, bu ilke ve değerlere uyulacağına kendini adar.

–Hocam, biraz daha somut olabilir misiniz? –Örnek olarak vermek istediğim lider şöyle konuşur:

“Eğitimde temel ilkemiz insanoğlunun muhteşem bir potansiyel olduğudur. Doğan her bir çocuk yalnız ülkenin değil, dünyanın geleceği için bir potansiyeldir. Bu potansiyeli geliştirmek, insanın olabileceğinin en iyisini olmasını sağlamak, bizim eğitim felsefemizin temelini oluşturur. Ülkenin eğitim sisteminin ülkenin çocuklarını en iyi şekilde bedenlen, aklen ve ruhen geliştirmeye olanak sağlamasına kendimizi adanmış durumdayız. Bizim eğitim konusunda duruşumuz budur.

“Bu duruş içinde biz A partisi olarak önümüzdeki 5 yıl içinde şunları gerçekleştirmeye kendimizi adıyoruz...”

“Kendilerini gerçekleştirmeye adadıkları konuları teker teker anlatır; şimdiki durumun değerlendirilmesi yapar, karşılaşılabilecekleri zorlukları ifade eder, ve başarılarının ölçülebileceği kilometre taşlarını koyar. Öğretmen konusunda şu zamanda şunları başarmış olacağız, okulun iç donanımıyla ilgili konuda şu zamana kadar şunları başaracağız, eğitimin yasal alt yapısıyla ilgili konuda şu zamana kadar şunları başaracağız, vb. gibi.

Geleceği Yaratmak

119

“Tabii ülkenin tek konusu eğitim değildir. O nedenle, ülkenin genelinde nasıl bir duruş içindeler, ve bu duruşun altında yatan temel değer ve ilkeler ne, bunu ifade ettikten sonra, eğitim bu genel çerçeve içinde yer alır.

“Ve lider A, bütün zaman ve enerjisini bu duruş içinde harcar.

“Bütün zaman ve enerjisini bu duruş içinde harcamak ne demektir biliyor musunuz?”

Arif Bey, “biliyorum ama, siz yine söyleyin” der gibi bakıyordu, yüzüme.

–Hiç bir politik partinin aleyhine, kişinin aleyhine, şu veya bu polemiğe zaman ve enerji harcamaz.

“Kendisine, ‘Efendim, şu partinin lideri sizin için şöyle diyor,’ diye söylendiğinde, ‘Bakın arkadaşlar, ben A partisinin lideri olarak şöyle bir duruş içindeyim. Bu duruş şu temel ilkeler ve değerler üzerine kurulmuştur. Biz parti olarak kendimizi bu duruşun yaratacağı olanaklara adadık. Diğer liderler bu duruş üzerinde konuşa–calkarsa, onlarla konuşur, işbirliği yaparız. Bu ülke hepimizin. Gemi battığı

zaman bir tarafı batmaz. Biz gemi kaptanlığına soyunuyoruz. Bu gemiyi beraberce yürütüp, ifade ettiğimiz duruş içinde yeni olanaklara götüreceğiz. Biz bundan kendimizi sorumlu tutuyoruz ve bu yönde kişisel bütünlük içinde, hesap vermeye hazırlanıyoruz. O şunu dedi, bu şunu yaptı ile harcayacak zamanımız yok. Hepsi bu kadar.’ diye yanıtlar.”

–Peki, duruş içinde olmayan lider B nasıl konuşur.?

–Lider B duruş içinde değil, bir pozisyon içindedir.

–Yani?

–Yani, lider B, ülkenin sorunlarına bakış tarzlarının tümünü gözden geçirdikten sonra, mevcut pozisyonlardan birine kendini a–dar. “Biz sosyalistiz, biz serbest sermayeciyiz, biz ikisinin karışımıyız, biz devletçiyiz,” gibi. Yeni olanaklar yaratmak, bu olanakları yaratırken hangi değerler ve ilkeler içinde bulunduklarını ifade etmek akıllarından geçmez, veya geçse de önemsemezler.

“Lider B, kendi görüşüne destekçi ararken, lider A yaratmak istediği olanağa katılımcı arar. Lider B, ‘ötekiler,’ kavramı üzerinde zaman harcar, lider A, ‘biz’ kavramı üzerinde zaman harcar.

1 20 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Bu noktada durdum, Arif Bey’a baktım. “Konu biraz açıklığa kavuştu mu,” gibisinden baktığımı anladı.

–Şimdi daha iyi anlıyorum. Bu, savaşçının niyetinin sürekli farkında olarak yaşamını stratejik olarak düzenlemesine benziyor, dedi.

Bunu pek düşünmemiştim, Arif Bey söyleyince, benzerliği hemen gördüm.

–Arif Bey, susuyor susuyor bir konuşuyorsunuz, turnayı gözünden vuruyorsunuz, dedim.

Çocuksu bir sevinçle güldü. Hem anlamış olmaktan, hem de takdir edilmekten hoşlanmıştı.

–Bir örnek daha vermek istiyorum, Arif Bey. –Hocam, izin verin, örneği ben vereyim. –Peki.

–Zehra ile Yıldız örneğinden hareket etmek istiyorum. Varsayalım ki, öğretmen olarak Zehra’nın geleceği için güçlü bir eğitim olanağı yaratmak duruşu içindeyim.

–Çok güzel kullandınız, duruş içinde olmayı.

–Teşekkür ederim. Bu duruşun temelinde sevgi ve hakkaniyet, temel değerler olarak yer alıyor. Eğer kendimi bu duruşun yaratacağı olanaklara adanmış isem, o zaman karşıma çıkan zorluklara, engellere, eften püften kavgalara zaman harcamam. Örneğin, Zehra’nın babası, “bu kız çocuğu okuyup ta ne olacakmış,” diye bir süre sonra onun gelişmesini engellemeye çalışabilir. Bundan yılmamalıyım. Sürekli Zehra’nın gelişimini gerçekleştirmek üzere olanaklar yaratmakla zamanımı ve enerjimi harcamalıyım.

–Evet, kendinizi hedefe kitlemişsinizdir, ve ancak bu hedefi gerçekleştirmenin sorumluluğu size anlamlı gelir.

–Doğan Hocam, bir evlilik için de aynı şey söylenemez mi?

–Yaşamın her yönüyle ilgili örnekler bulabiliriz, Arif Bey. Ama, evlilik konusuyla ilgili bir örnek düşünmüşseniz, duymak isterim.

–Eşlerden biri, şöyle bir duruş içinde olsun: “Bu evlilik içinde birbirimizi sevgi, hakkaniyet, onur içinde desteklemeye, birbirimize hizmet etmeye olanak sağlayan bir yuvamız olacak.”

Geleceği Yaratmak 121

“Böyle bir duruş içinde olan eş, karşısındaki ne yaparsa yapsın, davranışını sürekli bu duruş içinde izleyecektir: “X” davranışı yaptığımda sevgi içinde miydim; hakkaniyet içinde miydim; eşimin onurunu destekleyici miydim, yoksa onu rencide mi ediyordum; ona hizmet sunuyor muydum?

–Ya eş i ona başka türlü davranıyor ise?

–Doğan Bey, duruş içinde olmak, bir olanağa kendini adamakla oluyor. Sizin söylediklerinizden bunu anladım. ‘Başkası bunu yaparsa,’ şartı yok. Başkası ne yaparsa yapsın, kişi o olanağı yaratmak için kendini adanmış oluyor.

“Lider A, “başka politikacılar benim aleyhimde konuşmazsa, onlara saldırmam,” demiyor. Zaman ve enerjisini içinde bulunduğu duruşa adıyor. Ben öğretmen olarak, “kimse Zehra’nın gelişimine itiraz etmez ise ona gelişim olanakları sağlayacağım,” demiyorum. Evlilikte de, “eşim şöyle böyle yaparsa, o zaman evlilik içinde yuvamız sevgi, hakkaniyet, onur, ve hizmet değerlerinin yaşadığı bir yer olur,” demiyorum. Bunu yaratmakla ilgili kolları sıvıyorum.

–Yani sorumluluk yüzde yüz sizde imiş gibi hareket ediyorsunuz. –Evet, sorumluluğun tümünü alarak hareket ediyorum.

–Varsayalım ki evliyim ve ben tümüyle sorumlu hareket ederken eşim bu tür bir sorumluluk almıyor.

–Onun sorumluluk almamasına rağmen, daha önce o kadınla evlenmeyi düşünmüş, taşınmış, bir seçim yapmış kişi olarak, siz kendi niyetinizden sorumlusunuz.

–Yani, savaşı olarak niyetinizi belirliyorsunuz!

–Evet, niyetimi kendim belirliyorum, ve bu niyetin saflığı i–çinde kalıyorum. Bu niyetten ben sorumluyum.

–Arif Bey, şimdi kişisel bütünlüğün üçüncü düzeyi ile ilgili söylediğimi yeniden tekrar etmek istiyorum; bakalım şimdi bir anlam ifade edecek mi?

–Peki Hocam, deneyelim, ben de merak ediyorum.

Bir süre sustuktan sonra, söylediklerimi hatırlayarak tekrar ettim: “Kişisel bütünlüğün bu düzeyinde savaşı kendini bir duruş i–çinde görür. Bu duruş gelecekte yaratılmak istenen bir olanağa kendini adamaktan, bu olanağı yaşatma sorumluluğundan kaynaklanan bir duruştur.”

1 22 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Arif Bey, söylediklerimi tekrar etti. Durdu. Ve, “Tamam Hocam, tümünü anladım; anlaşılmamış bir şey yok,” dedi.

–Yani Çince olmaktan çıktı, öyle mi?

–Evet, o kadar örnekten sonra, söylediğiniz cümle Türkçeleşmeye başladı.

–Bu da kendi başına ilginç bir gözlem, öyle değil mi, Arif Bey?

–Gerçekten ilginç. Kelimeler aynı kelime, bunları biliyorum, önce anlayamadım, ama şimdi anlıyorum. Hocam, bu konuda da konuşacak mıyız?

–Hayır, bu konu bizi savaşçı konusunu irdelemekten başka yönlelere götürür. Onun için ilginç bir gözlem olarak bir yere kaydedin, isterseniz ilerde üzerinde düşünürsünüz.

Biraz hayal kırıklığı içinde, “Peki,” dedi. Bilgiye ve öğrenmeye açlığı Arif Bey’i değerli bir söyleşi yoldaşı yapıyordu. İçimden psikolinguistik konularına girme isteği bir an belirdi, daha sonra, buluşmamızın arkasında yatan niyetin saflığını bozmamak için, bu yeni beliren isteğe sırt çevirdim.

Elli, elli beş yaşlarında bir kadın, başında sarı benekli bir başörtüsü ile, onunla birlikte orta yaşta bir erkek ve otuzlarında bir kadın, çocuklarıyla birlikte dört masa ilerimize geldiler. On iki – on üç yaşlarında bir kız çocuğu, ve beş – altı yaşlarında bir oğlan çocuğu onlarla birlikte. Erkeğin iki veya üç günlük traşı var; yüzü gergin, koruyucu, asabi ve mutsuz. Ailesiyle beraber ve ailenin koruyucusu o. Ailesini getirmek zorunda olmasa getirmezdi ama, buralara gelmek onların da hakkı olduğunu düşündüğü için, getirmek zorunda kalmış.

Her iki kadının da başı, geleneksel başörtüsüyle örtülmüş, ama kız çocuğu normal ortaokul öğrencisi kıyafetinde, saçları ensesinde toplanmış. Hem oğlan hem kız anne, büyükanne ve babalarıyla özgürce etkileşim kuruyorlar. Adam, iki erkek olarak bizim farkımızda, Arif ve beni hiç çaktırmadan gözünün ucuyla gözetliyor.

Bizim sağımızdaki masada oturan iki genç, üniversite çağlarında bir kız, ve yine o yaşlarda bir oğlan. Konuşuşları, hareketleri

I

Psikolinguistik – Dil psikolojisi

Geleceği Yaratmak 123

gayet enerjik, serbest, herhangi bir baskı ve eziklik yok. Birbirlerine duydukları ilgi yüksek, onun için ilgilerini çevreden çok birbirlerine vermiş durumdalar. Besbelli ki, konuşacakları çok şey var.

Yol, aşağı doğru zikzaklarla iniyor ve yolun her iki tarafı mezarlık. Mezarlıktaki ağaçları kesmedikleri için, yukarıdan bakınca mezarlar yerine, sadece ağaçlar görünüyor.

Oturduğumuz yerden baktığımızda cami minareleri ile donatılan ufuk, bu görünüme büyük bir gizem katıyor. Fatih Camisi, Süleymaniye, Beyazıt, Ayasofya buradan görünebiliyor, Sultanahmet Camisi’nin sadece minareleri seçiliyor. Tabii yakınlarda Eyüp Camisi, ve daha adını koyamadığım birçok camiler. Karşıda Galata Kulesi’ni görebiliyoruz.

Tuvalete gitmek istedim, garson yönü gösterdi. Yanlışlıkla bayan tuvaletine girmiştim, oradaki görevli çocuk, “Ağabey, nereye gittiğinizi biliyor musunuz?” diye bana ikazda bulundu. “Hayır, besbelli

ki, nereye gittiğimi bilmiyorum; uyardığın için teşekkür ederim,” dedim. Çocuk, önemli iş yapmış birinin edasıyla güldü. Ondan daha büyük ağabey durumunda on üç, on beş yaşlarından iki gencin yanında ayrı bir statü kazandı. Bir tür kâğıt oynuyorlardı, sanki beni uyardıktan sonra daha da hesaba alınması gerektiğini hissettirdi onlara.

Günlük Yaşamda Kişisel Bütünlük

Döndüğümde konunun günlük yaşamda yansıması üzerinde

konuşmak istedim. ! • , , , , _

Kişisel bütünlük

–Arif Bey kişisel bütünlük, gün– Q,

lük yaşamda kendini nasıl gösterir/ , , , .

s\, , r-r t insan kendisini sürekl

Örnekler düşünebiliyor musunuz?

– . zehirliyor demektir.

–Örneğin, bazı öğretmen arkadaşlarım, çocuklara, kitap okumanın iyi bir şey olduğunu ve kitap okuyan insanın sürekli gelişeceğini söyler; ama kendisi kitap okumaz. Eğer kitap okumanın iyi olduğunu söylüyorlarsa, kendilerinin de kitap okuması gerekir.

–Verdiğiniz örnekte ilk düzeyde bile kişisel bütünlük yok.

–Doğan Hocam, maalesef tanıdıklarımın çoğu kişisel bütünlük konusuna özen göstermiyorlar.

1 24 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Çevremde de durum pek farklı değil. Her gün, her yerde kişisel bütünlüğün sürekli ihlal edildiğini görüyoruz. Yalan söylemek yaygın. Bu nedenle insanlar arasında güven düşük. Yalan insanların ruhunu öldürür ve bu zehiri biz günlük yaşamımızın bir parçası yapmışız.

–Hocam, bunun zararı kime?

–Arif Bey, bunun zararı önce kendimize. Kişisel bütünlük i-çinde olmayan insan kendini sürekli zehirliyor demektir. Kişisel bütünlük içinde olmayan insan kendi kanadını koparan kuşa, kendi bacağına koparan karıncaya benzer. Kişisel bütünlükten yoksun insan gelişemez, büyüyemez.

– Şunu görebiliyorum, Doğan Bey; kişisel bütünlük içinde olduğum kadar öğrencilerimi etkileyebilir, şevklendirebilir, ve gelişimlerine yardımcı olabilirim. Kişisel bütünlük içinde olmadan yaptığım tüm çabalar, söylediğim sözler dumanın havada dağılması gibi etkisini kısa zamanda kaybedecektir.

—Bu nedenle Arif Okurer’le buluşup savaşıcı tutumunu tartış—I yorum. Kafası karışık, seçtiği meslekten emin olmayan, karamsar bir öğretmen olarak öğrencilerinizin karşısına çıkmamız, hem sizin hem de öğrencileriniz için haksızlık olur. Öğretmen olacaksanız, o çocukların karşısına kişisel bütünlük içinde çıkmalısınız.

Sağ tarafımızdaki masaya başı örtülü üç kız ve bir delikanlı geldi. Oğlan masanın bir ucuna oturdu ve solundan itibaren kızlar dizildi. Oğlanın sağ elinin parmağında yüzük vardı. Arif onun yanında oturan kızın da sağ parmağında yüzük olduğunu görmüş. “Diğerleri de bekçi olarak gelmişler,” dedi . Oğlan herkesle konuşuyordu, ve herkes de oğlanla konuşuyordu, yani sadece nişanlılar arasında kalan bir konuşma değildi bu. Herkes hayatından memnun görünüyordu.

İnsanın Kendisiyle Olan İlişkisi Onun En Önemli İlişkisidir

Konuya dönerek, konuşmaya başladım:

– Bütün ilişkilerin temelinde kendimizle olan ilişkimiz yatar. Kişisel bütünlüğün bu kadar önemli olmasının temel nedeni, budur. Gözlemleyen bilinç, “Ben, şöyle bir insanım” diyebilme gücüne sahip. Bu dürüst, açık sözlü, veya hizmet eden, yardım eden

Geleceği Yaratmak 125

gibi bir özellik olabilir. Eğer kişi, “Ben dürüstüm” diyebiliyor ve bununla kişisel bütünlük içinde oluyorsa, o kişi dürüstlük özelliğini yaşamında gerçekleştirir. Kendisiyle dürüst olarak ilişki kuran kişi, diğer kişilerle ilişkisini de bu dürüst olma bilinci üzerine kuracaktır. O nedenle yeniden üzerinde durarak söylemek istiyorum: Bir insanın en önemli ilişkisi onun kendisiyle olan ilişkisidir.

–Bu konuyu biraz daha açar mısınız?

–Farzedelim ki, birini kırmak istemediğiniz için doğru bildiğinizden farklı konuştunuz. Doğru bildiğinizden farklı konuştuğunuz zaman, özdeşim ilkesine uymadınız! Özdeşim ilkesi X, X’dir der. Bu ne demektir: Dürüst insan, dürüsttür, doğru bildiğini konuşur; ‘bazı durumlarda, bazı kişilerle doğru bildiğini konuşmaz,’ diye bir şey yok. Yani dürüst insan, aynı zamanda yalan söyleyen insan o–lamaz. Yalan söylediğin zaman kendinle ilgili algılaman bir yara alır. “Ben dürüst bir insanım” demeniz yara alır; sizin kendinize dürüst bir insan olarak bakmanız zorlaşmaya başlar. Kişisel bütünlüğünüz zedelenir. Kim olduğunuz konusunda şüphelenmeye başlarsınız ve böyle olunca da etkili olma gücünüz azalmaya başlar. “Koşullar Bir insanın en ne olursa olsun doğruyu söylerim,” diye önemli ilişkisi onun kendini değerlendiren biri ile, “Durum kendisiyle olan uygun olduğu zaman doğruyu söylerim” ilişkisidir. diye düşünen biri aynı gücü taşımazlar;

aynı enerjiye sahip değillerdir. Bir işteki sebatları, azimleri, işe kendilerini vermeleri, kendilerini adanmaları birbirinden farklı olur. “Yani, ‘Ben dürüst bir insanım,’ diyen kişi bu algılamasıyla kişisel bütünlük içinde ise, o zaman dürüst bir insan olmayı mutlaka yaşamının her noktasında gerçekleştirecektir. Çünkü, kendisiyle dürüst olarak ilişki kuran kişi, diğer kişilerle ilişkisini de dürüst olma bilinci üzerine kuracaktır. Bu nedenle, yine tekrar ediyorum, bir insanın en önemli ilişkisi onun kendisiyle olan ilişkisidir.

–Evet, şimdi daha iyi görebiliyorum. Yani kişinin kendisiyle ilgili vardığı sonuçlar, kendisiyle ilişkisindeki tutarlılık, onun kendi özdeşim yasasının, “ben kimim” tanımlamasının temelini oluşturuyor.

126

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Kişinin kendisiyle ilgili vardığı

sonuçlar, kendisiyle

ilişkisindeki tutarlılık, onun

kendi özdeşim yarasının,

“ben kimim” tanımlamasının

temelini oluşturur.

“Bir kitabevinin önünde duruyordum. Sonradan öğretmen olduğunu anladığım kişi kitapçı olduğunu sandığım kişi ile konuşuyordu. Konu korsan kitaplar idi. Öğretmen, “Bizim maaşımız

az, onun için ucuz kitaba yöneliyoruz, ve korsan kitaplar daha ucuz olduğu için korsan kitap a—lıyoruz,” diyordu. Kitapçı da, “Bu sözleriniz beni üzüyor. Siz öğretmensiniz, sizin örnek davranışlar içinde olmanız gerekir. Eğer kitap almaya paranız yetmiyor ise, birkaç kişi bir araya gelin, okul kitaplığını zenginleştirin, yayınevlerine yazın, ama, paramız yok gibi bir mazeretin arkasına saklanarak kişisel bütünlüğünüzden ö—dün vermeyin. Ülkede hırsızlığı açık seçik teşvik ediyorsunuz. Bunun sonucu oluşın hırsız toplum, sizi de yakar,” diyordu. Ne var ki, öğretmen arkadaşımın bu sözlerden bir anlam çıkardığını görmedim. Bu bana acı verdi.

—“Ortaya çıkan hırsız toplum hepimizi yakar,” sözü ne kadar doğru bir söz. Evet. Kişinin özdeşim yarası onun özüne saygısı ile yakından ilişkilidir.

—Doğan Bey, bir insan kişisel bütünlüğünü artırmak için nelere dikkat etmeli?

—Verilen sözlerin önemli olduğu bilincini yerleştirmeli. Kişinin, verilen sözleri tutmayla ilgili bilincini keskinleştirmesi ve u—yanık tutması gerekir.

—Herhalde ancak tutabileceği sözleri vermeli.

—Evet, bu en önemli ilk adım: Ancak tutabileceğin sözlerin verilmesi gerekir. Fakat kişisel bütünlüğu mekanik bir olay olarak almamalı. Mekanik bir söz verdim, yaparım anlayışı ile Nasreddin Hoca alay eder. Hocaya yaşını sormuşlar, “kırk dört,” demiş. Çevresindeki biri, “Hocam, beş sene önce yaşını sorduklarında da sen kırk dört dedin, bu nasıl iştir,” deyince, Hoca, “Erkek adam sözünden dönmez,” demiş.

“Böylesine bir mekanik sözünü tutmadan söz etmiyoruz. Ancak tutulabilecek sözlerin verilmesinden söz ediyoruz. Bunu yapabilmesi

Geleceği Yaratmak

Söz vermenin önemlisi, önemsizi

yoktur. Haklı

nedenler olmadan

tutulmayan her

söz, sizin kendi

gözünüzde kim

olduğunuzu derinden yaralar.

127

için kişinin “hayır” demeyi öğrenmesi gerekir. “Hayır” demek cesaret ister; başkaları kırılır mı, alınır mı, beni sevmezler mi, hakkımda olumsuz düşünürler mi gibi sorular içinde yaşamını düzenleyen biri “hayır” diyemez. Çünkü, henüz yaşamında neye “evet!” dediğini keşfetmemiştir.

–Bu sözü anlamlı buluyorum; yaşamının “evef’ini keşfetme . Yaşamımın “e–vef’ini öğretmenlikte bulmuştum ve yavaş yavaş bu “evef’i kaybetmeye başla–

mıştım. Şimdi bu “evef’i yeniden keşfetme süreci içindeyim.

–Arif Bey, ben de sizi öyle görüyorum. Sözü tutan insan, verdiği her sözü önemli görür. Söz vermenin önemlisi, önemsizi yoktur. Haklı nedenler olmadan tutulmayan her söz, sizin kendi gözünüzde kim olduğunuzu derinden yaralar.

–Halk dilinde “insanın haysiyeti olmalı” sözü vardır. Bir insana hakaret etmek için “haysiyetsiz!” derler. Bu kişisel bütünlükle ilgili bir durum, değil mi?

–Evet. Haysiyet, kesinlikle kişi– “Hay|ı” demek cesaret sel bütünlükle ilgili bir söz. İnsanın ister; başkaları kırılır değeri, saygınlığı, onuru, şerefi kişi– mı, alınır mı, beni

sel bütünlükle ilgili. sevmezler mi, hakkımda

–Doğan Bey, siz iş yerlerine de olumsuz düşünürler mi seminerler veriyorsunuz. Kişisel bü– „. soru|ar içinde

tünlük kavramı sanırım iş yerlerinde ...

... „. . . yaşamını düzenleyen

de önemli bir kavram. „

i „. . , biri “hayır” diyemez.

–insan ilişkilerinin olduğu her J J

yerde kişisel bütünlük önemli. Kişisel bütünlük olmadan insanlar arasında güven oluşmaz. Güvenli ortamda yaratıcılık, destek, geleceği şevkle yaratma yer alırken, güvensiz ortamda herkes kendi menfaatlerini koruma derdine düşer.

“Aynı hizmeti veren veya malı üreten iki şirketi karşılaştırdığınızda, uzun vadede, güvenli ortamı gerçekleştirmiş şirketler a–yakta kalacaklardır. Kişisel bütünlük şirketteki liderler ve yöneticiler için vazgeçilmez bir özelliktir. Liderlerin ve yöneticilerin mutlaka kişisel bütünlük içinde olması gerekir.

1 28 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“Sizinle olan konuşmalarımızı özellikle sınıf öğretmenlerine dönük tutmak istiyorum. Aslında bu kavramlar iş yaşamındaki insanlara da aynen uygulanabilen kavramlardır. Bu kavramlar bir politik partinin başındaki liderler için de geçerlidir. Herkesi ilgilendiren farkındalıklardan söz ediyoruz.

–Nasıl bu kadar kişisel bütünlük fakiri bir toplum olmuşuz? –Kişisel bütünlük fakiri bir toplum olmuşuz sözü, daha önce kişisel bütünlük var idi de, daha sonra kaybettik anlamını veriyor. –Evet, onu demek istedim.

–Daha önce kişisel bütünlüğe önem veren bir toplum olduğumuzu sanmıyorum. Çetin Altan’ın Tarihin Saklanan Yüzü: İdam E–dilen 44 Vezir–i Azamın Dramı, Öldürülmüş Şehzadeler ve Devrilmiş Padişahlar adlı kitabını okudunuz mu?

–Hayır, okumadım.

–Okumanızı öneririm. Şu anda ben okuyorum; sayfalarını işaretlediğim bir yeri şimdi okumak istiyorum. Sayfa 58’de şöyle yazıyor:

“Bana sorarsanız Osmanlı İmparatorluğu imrenilmesi gereken bir model değil, ibret alınması gereken bir modeldir. Nedense bizim cumhuriyet, böylesi bir gerçekçiliğe her zaman yan çizmiştir.

**#

Kanuni’nin torun çocuğu olan III. Mehmet’in saltanatı sekiz yıl sürdü. 1595’den 1603’e kadar.

Yerine oğlu I. Ahmet geçti.

I. Ahmet sadece iki vezir–i azam boğdurmuştur; Derviş Pa–şa’yla, Nasuh Paşa’yı...

Derviş Paşa. 1453’den sonra sık sık idam edilmeye başlanmış olan vezir–i azamların on üçüncüsü...

Kendisi Bosnalıydı.

Önce bostancıbaşı, yani bir bakıma sarayın baş celladı oldu.

Yavaş yavaş I. Ahmet’in gözüne girdi. Hem vezirliğe, hem de kaptan paşalığa atandı.

O tarihlerde vezir–i azam Lala Mehmet Paşa’ydı.

Sinan Paşa’nın daha III. Murat döneminde durup dururken başlattığı Avusturya savaşı, sürüp gidiyordu.

Geleceği Yaratmak 129

I. Ahmet, Derviş Paşa’nın etkisiyle bir de İran seferi başlatmaya kalktı.

Lala Mehmet Paşa buna karşı çıktı:

–Sultanım, dedi on üç yıldır hâlâ Avusturya savaşını bitiremedik. Bir de İran’a sefer başlatmayalım.

I. Ahmet:

–Hayır, dedi, seferi başlatacağsın. Yoksa bak canından olursun paşa.

Vezir–i azam Lala Paşa öylesine kahroldu ki, felç indi kendisine. Birkaç gün sonra da öldü.

Sultan Ahmet, Derviş Paşa’yı vezir–i azam yaptı, Lala Mehmet Paşa’nın yerine. Tarih, Mayıs 1606.

Ölen Lala Mehmet Paşa’nın malına mülküne el koydular. Parasını orduya dağıttılar. Padişah, mallarının yetim kalan çocuklarına bırakılmasına izin verdi.

Ancak yeni vezir–i azam Derviş Paşa, bu mallara da el koyarak ölen vezir–i azam Lala Mehmet Paşa’nın çoluğunu çocuğunu çırılçıplak bıraktı.

*##

Hazinenin sıkışıklığı gitgide artıyordu.

Vezir–i azam Derviş Paşa, karşılığını sonradan ödemek vaadiyle, zengin Yahudilerden gümüş ve mücevher toplamaya başladı.

İş o hale geldi ki, Yahudisi Müslümanı, herkes Derviş Paşa’dan illallah demeye başladı...

Ve yavaş yavaş aleyhindeki söylentiler iyice yoğunlaştı.

Bu söylentilere göre Derviş Paşa, oturduğu Demirkapı’dan saraya doğru tünel kazdırıyordu. Bir gece adamlarıyla yeraltı tünelinden geçerek sarayı basacak ve padişah I. Ahmet’i devirecekti.. Bu konuda yeniçerileriyle de anlaşmıştı.

Derviş Paşa’nın düşmanları bu söylentileri padişaha yansıtarak, I. Ahmet’i öylesine kışkırttılar ki, Sultan Ahmet, söylentilerin doğ– , ru olup olmadığını araştırmaya bile gerek duymadan, Derviş Paşa’nın öldürülmesini emretti.

Ve kendisini saraya davet etti.

Derviş Paşa sarayda şehzadeler muallimhanesine girdiği sırada a–cemi oğlanlarının üstüne saldırısıyla orada öldürüldü. Aralık 1606.

Vezir–i azamlığı topu topu yedi ay sürebildi. Galiba kendinden önceki vezir–i azam Lala Mehmet Paşa’yla, çırılçıplak bıraktığı yetimlerinin ahına uğramıştı...

1 30 Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Okuduğum bölümlerde nasıl insanların mallarının ve canlarının keyfi olarak dedikodulara, söylentilere, anlık kızgınlıklara dayanarak hemen yok edildiğini görüyorsunuz. Kitapta bunun gibi o kadar örnek var ki, bu tür keyfi tutumların sadece birkaç sultana, birkaç üst yöneticiye ait olduğunu düşünmek mümkün değil. Bizim toplumun kültürünün temelinde kişisel bütünlüğün sadece sözde kaldığını düşünmek bana acı bir gerçekmiş gibi geliyor. Kişisel bütünlüğün gerçekten eylem içinde yaşama geçtiğini ender olarak görüyoruz. O nedenle, şimdiki durumu hiç de hayret edilecek bir durum olarak görmüyorum. Hatta, genç kuşağın eski nesile göre kişisel bütünlüğe daha fazla değer veren bir kuşak olduğunu sanıyorum.

–Hocam, geçmişin bu kadar değerlerden yoksun oluşu bana a–cı geliyor.

–Bana da acı geliyor, ama, gerçeği görmemeyi daha acı ve tehlikeli görüyorum. Ticaret hayatında ‘açıkgöz,’ ‘akıllı,’ en iyi a–lavereyi, dalavereyi bilen ve uygulanan insana denirdi, ve bu tür sıfatlarla çağrılmak övünç kaynağı idi. “Ticarette uğraşan kişiler çoğunlukla dürüst ve sözüne güvenilir insanlardır” cümlesini kaç kişi, sizce, bizim toplumun gerçeğini ifade eden bir cümle olarak kabul eder? Bence çok azı. Ama, bu kanaat, yavaş yavaş yeni nesil iş adamlarının tutarlı ve bilinçli davranışlarıyla değişiyor.

–Yeni nesil iş adamlarının hepsi de bu dürüst, bilinçli ve tutarlı grubuna giriyor mu?

–Hepsini tanımadan böyle bir şey söylemem olanaksız. Seminerler dolayısıyla tanıdıklarımın büyük bir çoğunluğu kişisel bütünlüğe kendi yaşamlarında, ailelerinde, işlerinde değer veren insanlar. Onlar, çağdaş ülkelerdeki iş liderleri kadar, kurum kültüründe değerlerin öneminin farkındalar. Bu gelişmeyi çağdaş toplum için sağlıklı buluyorum.

–Öğretmenliği bırakıp, ben de iş hayatına mı atılayım, Doğan Bey. Bu sözler üzerine gülüştük.

–Arif Bey, gönlünüzden iş hayatına atılmak ve orada kendinize bir yaşam oluşturmak geçiyorsa, bunu saygıyla karşılarım. Ülkemizde iş yaşamı entelektüeller tarafından uzun süre horlanmış bir alandır. Savaşçı tutumu içinde olan bir iş adamının, memlekete önemli hizmetler yapabileceğine inananlardanım. Ve bu tür iş

Geleceği Yaratmak 1 31

adamları toplumda etkilerini küçümselemeyecek derecelerde göstermeye başladılar.

“Ama, öğretmenliğin büyük bir katkı potansiyeli olduğunu, ve çocuklarımızın sağlıklı gelişebilmesi için bilinçli, kendini adanmış, kısacası “savaşçı öğretmenler”Mn ne kadar gerekli olduğunu beraberce konuştuk, siz de biliyorsunuz.

İkimiz de gülerек söylemek istediklerimizin aynı olduğunu bilen gözlerle birbirimize baktık. Arif Bey, bir süre sonra:

–Doğan Bey, bilirsiniz, “balık baştan kokar,” diye bir söz vardır, dedi. Ve daha sonra devam etti. Yakın bir arkadaşımın çalıştığı şirkette genel müdür, şirketin sahibine, daha kârlı bir mali yıl portresi çizmek için kendisine verilen verileri gerçekleri çarpıtarak bir rapor hazırlamış. Genel müdür patronun gözüne girmiş. Bir süre sonra gerçeğin verilen rapordakine uymadığı ortaya çıkmaya başlamış. Ve genel müdür, kabahati beraber çalıştığı insanlara atmaya başlamış. Sekiz ay içinde onun yanında çalışan en kıymetli altı elemandan beşi ayrılarak, rakip şirketlerde çalışmaya başlamış. Genel müdürün kişisel bütünlükten yoksun oluşu, şirkete, çalışanlara, genel müdürün kendisine, patrona çok pahalıya mal olmuş.

, , –Anlayana. Eder akvaryumdaki

. . –Efendim? su hasta ise,

irin^ki balıklar –Anlayana. Yani, genel müdürün

içindeKi t?aiiKiar, ^.^ bütünlükten yoksun oluşundan

eninde sonunda kaynaklanan zararı algılayabilmek ol–

hasta olurlar. dukça bilinç isteyen bir olay. Osmanlı

sultanlarının çoğu bu bilinçten mahrum olduğu için koca imparatorluk çöktü, tüm dünyaya “hasta adam” olarak gösterilen bir kukla haline dönüştü.

–Sizce, insanlar kişisel bütünlükten kaynaklanan zararları algılayabilecek bilince sahip mi?

–Büyük çoğunluk bu bilince sahip değil. Şunu iyi hatırlamalıyız: Eğer akvaryumdaki su hasta ise, içindeki balıklar, eninde sonunda hasta olurlar.

–Evet, hatırlıyorum. Değerler konusunu tartışırken bu örneği veriyordunuz.

132 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

–Mina Urgan, Bir Dinozorun Anıları kitabında, alkolle kendi ilişkisi konusuna değinirken, neden alkole karşı dikkatli olması gerektiğini, “İşte ben böyle eğitildim,” diyerek anlatır.

“Gençlik günlerimin en pırıl pırıl, en üstün zekâlı, en yaratıcı kişilerinin, en iyi yazarlarının, şairlerin, sanatçıların, sarhoş olunca ne hallere düştüklerini gördüm. Gerçi o hale gelenler çok sevdiğim, çok beğendiğim insanlar oldukları için, Sparta’lı çocuklar gibi acımasız gözlerle değil, yüreğim parçalanarak baktım onlara. Ama içime korku düştü. “Sakin ben böyle olmayayım” dedim kendi kendime...

–Doğan Bey bu size neyi ifade ediyor? Yani, Mina Urgan’dan okuduğunuz bu kısım, konuştuğumuz konuyla nasıl ilişkili.

–Mina Urgan’ın “günlerimin en pırıl pırıl, en üstün zekâlı, en yaratıcı kişileri, en iyi yazarları, şairleri, sanatçıları,” dediğini u–nutma. Bunlar ülkenin gözbebeği insanlar. Ve hepsi sarhoş olunca acınacak duruma düşüyor.

–Yani?

–Yani, kişisel bütünlük içinde yaşayan insanın sarhoşlukla i–lişkisi rezilce olmaz. Biraz içer, mutludur, hoştur, esprilidir. Ama, kendini oradakilere rezil edecek durumlara düşmez.

–Sarhoş olmanın savaşçı olma ile, daha doğrusu kişisel bütünlük ile ilişkisi var mı?

–Hem de nasıl! –Nasıl?

–İçerken ortama getirdiği bilinç ne? Bu bilinçten aldığı sorumluluk ne? Ne kadar içince ne gibi sonuçlar yaratıyor, yarattığı bu sonuçlardan sorumluluk alıyor mu? Rezilcesine sarhoş olan insanın bu tür bilinçle ve sorumlulukla bağdaşacak bir yönü yoktur. Bu tür sorular sorarsanız, bir küfür de siz yersiniz.

–Ve bu insanlar, bizim kültürümüzün belirli bir çağının gözbebeği durumunda olan insanlar.

–Öyle anlaşıyor!

–Öyle anlaşıyor ki, çoğunluğumuz için kişisel bütünlük kavramı aşına olduğumuz, bildiğimiz, uyguladığımız, hayatımızın bir parçası haline gelmiş bir kavram değil. Yeni bir şey öğrenircesine dikkat etmemiz gereken, bilincimize iyice yerleştirmemiz gereken bir farkındalık.

–Evet. Bunun için savaşı kavramına önem veriyorum. Ve, şöyle bir genellemeyi içim rahat olarak yapabilirim: Bu ülkede yaşayan herkesin yaşamında kişisel bütünlük bir değer olarak yer almadıkça, toplum çağdaş ve uygar bir toplum haline gelemez.

–Peki toplumun çağdaş, uygar bir toplum haline geldiğini nasıl ölçeceksiniz?

–Çok basit!

–Nasıl? ‘

–Ülkede rüşvet kalkar. Tanıdık, bildik yoluyla işe alınma ve terfi etme kalkar. Trafik, kuralların ve yasaların biçimlediği gibi gerçekleşir. Ve bütün bunlardan daha da basiti, sıraya girilmesi gereken yerlerde insanlar sıraya girer; başkası elinde sopayla zorlamadan, korkutmadan, kendi istekleriyle sıraya girerler, ve sıraya girmeyenlere de halkın kendisi öyle bir müdahale eder ki, sıraya girmemeyi aklından geçirenler, katiyen bunu yapmaya cesaret e–demezler.

“Kısacası, ‘mış gibi yaşam’ kalkar, insan gibi yaşamaya başlarız. ‘Mış gibi’ kaldırımlar yerine hakikaten kaldırımlarımız olur; ‘mış gibi’ anababalarımız yerine gerçekten ana ve babalığı bilinçli olarak yapmak isteyenler çocuk sahibi olur, ‘mış gibi’ politikacıların devri geçer, gerçekten hizmete kendini adanmış, sözüne önem veren liderleri seçeriz. Kişisel bütünlük olunca bütün bunların hepsi doğal olarak bir toplumun yaşamında gerçekleşir.

–Kişisel bütünlük bizim derdimizin devası mı oluyor? Yani kişisel bütünlüğü yaşamımıza katarsak, toplumun çağdaşlaşmasının önündeki engeller kalkmış olur mu, diyorsunuz? Doğru anlıyor muyum?

–Biliyorsunuz başka bir kitabımda değerler konusundan uzun uzun söz ediyorum. Kişisel bütünlük gerekli bir koşul, ama yeterli bir koşul değil. Kişisel bütünlüğün bir anlam ifade edebilmesi için evrensel değerlerin toplumun kültüründe yaşaması gerekir. Geleceği yaratmak, değerleri yaşamak ve yaşatmakla mümkündür.

Uzun boylu, sarışın, az saçlı bir adam, onun yanında renkli giyinmiş, kahverengi saçlı, 40 yaşlarında bir kadın, beş, altı yaşlarında küçük bir kız çocuğu birlikte yürüyorlar. Kızın saçları örgü yapılmış, sanki çingene kızına benziyor, ve cıvı cıvı, zıp zıp, yerinde duramıyor. Hemen duvarın üstüne çıktı, büyükler bir şey demediler,

1 34 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

adam sürekli videoya çekiyor. Yanlarında tıknazca, 60 yaşlarında, beyaz saçlı bir adam var. O da onlarla ve küçük kızla konuşuyor. Anne kız arası özellikle iyi, sürekli iki iyi arkadaş gibi birbirleriyle konuşuyorlar. Biraz sonra aralarında Almanca konuştuklarını duyduk.

Yoldan sarışın, yeşil gözlü, uzunca boylu, endamlı, başı türbanlı, uzun mantolu genç bir bayan yürüyerek gel–di. Modaya göre giyindiği belli. Dini çerçeve içinde kalmaya özen gösterile–rek yaratılan modanın güzel örnekle–nnden biriydi giydiği kostüm.

Buluşmanın sonuna gelmiştik. Gar—sona bir çay daha söyledik, ve orada ses—sizce oturarak insan manzaralarını ve Halic’i bir süre seyrettik. Bir hafta son—ra yine Cumartesi günü saat ikide, bu defa Ortaköy’de buluşmaya karar verdik. Sıra Arif Bey’de olduğu için hesabı o ödedi. Arif Bey de Kabataş’a gelmek istediği için, beraberce bir taksiye bindik.

Taksi, Eyüp meydanından sonra lağımı patlamış bir yoldan geçti. Yol dar, pis sular akıyor ve berbat bir koku bürümüş etrafı. Yol dar olduğundan arabalar sırayla birbirlerine yol veriyorlar. Biraz ilerde bir kamyondan yolun karşısındaki manava kavun taşıyorlar. Kamyonda genç bir delikanlı arabalardan fırsat buldukça, manavın önündeki adama kavunu atıyor, diğeri de havada yakalıyor. Her ikisi de riskli bir iş yaptıklarının farkında, yüzlerinde bir gülümseme var; bu işin riskini göğüsledikleri ve düşürmemeye ö—zen gösterdikleri belli, enerjik bir tarzda işlerini yapıyorlar.

İnsanın her ortamda mutlu olabileceğinin en güzel kanıtı, diye düşündüm.

Kişisel bütünlüğün bir anlam ifade edebilmesi için

evrensel değerlerin

toplumun kültüründe yaşaması gerekir.

Geleceği yaratmak,

değerleri yaşamak

ve yaşatmakla

mümkündür.

i

5 Güç

Ortaköy’deki bir banka şubesinin önünde arabadan indim, kıyıya doğru yürümeye başlayacaktım ki, Arif Bey’i karşımda buldum. El sıkıştık, ve beraberce Mecidiye Köprüsü Sokağı’na girdik. Burada kafeler ve sokak boyunca dizilmiş dürüm yapan, küpe, yüzük, bilezik ve kolye gibi takılar satan tezgâhlar dizilmiş. Sokakta yürüyenlerin çoğu genç, kadın erkek dağılımı eşit gibi görünüyor. Ara sokaklar gümüş işleri, ahşap işleri, dürüm, gözleme satan tezgâhlar dizisiyle tamamen kaplanmış. Bu hengamenin arasına kahvehaneler sıkışmış, sokağa konmuş birkaç sandalye ve masa ile varlıklarını gösteriyorlar.

Ortaköy Camisi’ne doğru yürüdükçe tezgâhlar azaldı, kalabalık seyrekleşti. Arif Bey’e, küpe, yüzük, bilezik ve kolye satan tezgâhlara incik boncuk tezgâhı adını verdiğini söyledim. “Kendimi gözlüyorum, bu tezgâhlarda sergilenen süs eşyalarına zerre kadar, ama şöyle ufak bir kırıntı da olsa ilgim olmadığını görüyorum,” dedim.— O da pek ilgilenmediğini söyledi. ‘Bizde bir bozukluk mu var?’ diye gülerek sordum. ‘Hocam, gördüğüm kadarıyla daha ziyade genç bayanlar ilgi gösteriyorlar,’ dedi. Gerçekten de öyleydi; bu tür tezgâhların önünde duranların büyük bir çoğunluğu bayandı; eğer yanlarında erkekler var ise, erkekler bayanların hatırı için orada duruyor ve tezgâhlara ilgisizce bakıyorlardı. Yürümeye devam ettik.

Bir genç kız sağda ufak bir masa ve sandalyeden oluşan bir tezgâhta sol kolunun omuza yakın kısmına bir dövme yaptırıyordu. Yürüyoruz, caminin önünden geçiyoruz, caminin kapıları açık, avlunun içine ve dışına banklar konmuş; herhalde yaşlıların oturup deniz manzarasını seyretmeleri için.

Biraz ilerde bir çeşme var, Arap harfleriyle yazılı tabela parlatılmış, temizlenmiş. Tabii ben ve Arif bu tabelanın ne dediğini anlayamadık. Çeşmenin musluklarından bazıları plastik torbalar kıvrılarak tıkanmış, diğerlerinden su akıyor.

1 36 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Meydanın büyük bir kısmını çay bahçeleri ve lokantalar kaplamış. Deniz solumuzda, çay bahçeleri sağımızda kalarak yürümeye devam ettik. Büyük akasya ağaçlarının altına çepeçevre oturacak yerler yapılmış. Ağacın gövdesi ile tahta oturaklar arasında kalan toprak bölge gazete parçaları, plastik bardaklar, alüminyum kutularla doldurulmuş.

Çay bahçelerinden birinde boş gördüğümüz masaya yöneldik, hemen bir garson bize yol gösterdi, ve küçük bir masa etrafına konmuş iki sandalyelik yerimize oturduk. İkimiz de çay istedik.

Biraz havadan sudan konuştuktan sonra, konuya girmek istediğimi belirttim, Arif Bey hemen oturuşunu değiştirerek dinlemek üzere hazırlandı. Konuşmaya başladım ve Arif Bey'e, "Güçlü bir insanım, benim gücüm var," diyen insanla, "güçsüz bir insanım, benim gücüm yok" diyen insan arasındaki fark ne, sizce?" diye sordum.

—Biri kendini güçlü görüyor, diğeri ise kendini güçsüz görüyor.

Güldüm. Bu gerçekten sade ve doğrudan bir yanıtı. Sorumu sormaya devam ettim:

—Kendini güçlü gören insanla, kendini güçsüz gören insan arasındaki fark ne? Soruyu böyle sormamı isterdiniz herhalde?

—Kendini güçlü gören insan, yapmak istediği şeyi yapabilecek gücü olduğunu düşünür. Kendini güçsüz gören ise, yapmayı düşündüğü şeyi yapacak gücü olmadığını düşünür.

Arif Bey biraz düşündükten sonra şu soruyu sordu:

—Doğan Bey, sanırım bugün 'güç' konusunda konuşacağız. Biz şimdi genel olarak güçlü veya güçsüz olmaktan bahsediyoruz. Aslında kişinin kendini güçlü ya da güçsüz hissetmesi konudan konuya, durumdan duruma değişmez mi?

—Güzel gözlem. Şimdi şunu sorayım: Sizinle ilk konuşmaya başladığımız zamanı hatırlayın. Bir öğretmen olarak o zaman mı kendinizi güçlü hissediyordunuz, şimdi mi?

—Bir öğretmen olarak soruyorsunuz?

—Evet, o zaman bir öğretmen olarak kendinizi ne kadar güçlü hissediyordunuz?

—Pek güçlü hissetmiyordum. —Peki şimdi nasıl hissediyorsunuz?

Güç

–Daha güçlü hissediyorum. –Neden?

–O zaman kendimi güçlü hissetmiyordum, çünkü öğretmenlik mesleğini seçmekle “acaba yanlış bir seçim mi yaptım” diye düşünmeye başlamıştım.

–Buna, ‘düşündürülmeye başlamıştım,’ desek daha doğru olmaz mı?

–Evet, daha doğru olur. Kendimi böyle bir mesleği seçmekle enayi gibi hissetmeye başlamıştım.

–Çünkü çevrenizdeki meslektaşlarınızın bazıları, sizden daha deneyimli ve bilgili öğretmenlerin bir kısmı, sizin gibi düşünmüyorlardı, ve size ‘yanlış’ düşündüğünüzü söylüyorlardı.

–Evet, akılsız biriyim diye düşünmeye başlamıştım. –Peki şimdi niye güçlü hissediyorsunuz?

–Ben kimim, benim hayatımın anlamı ne, ben hayatımda neyi gerçekleştirmek istiyorum; öğretmenliği ve öğrencilerimi bu sorular çerçevesinde değerlendirmeye başladım. Sizinle yaptığımız tartışmalar bu değerlendirmelerimin çerçevesini oluşturdu. Ve gördüm ki, ben kendim için doğru bir meslek seçmişim. Ben ancak böyle mutlu olurum. Şimdi, başkalarının dediğine göre değil, kendi düşüncelerime göre mesleğimi değerlendiriyorum.

Çaylarımız geldi. Garson küçük bir hesap pusulasını, masanın üzerindeki sigara tablasının altına koyarak, hemen bir başka masaya geçti. Çayımdan bir yudum aldım. Ben konuşurken, Arif Bey de çayını yudumlamaya başlamıştı.

–Peki Arif Bey, bir sorum daha var. Şimdiye kadar ‘bir öğretmen olarak’ kendinizi güçlü hissedip hissetmediğinizi konuştuk. Şimdi aynı soruları bir insan olarak, daha genel anlamda soracağım. Sizinle ilk konuşmaya başladığımız zamanı hatırlayın, kendinizi hayalinizde o günlere götürün. Bir insan olarak o zaman mı kendinizi güçlü hissediyordunuz, şimdi mi?

–Şimdi!

–Yani, bu güçlü olma duygusu sadece öğretmen olmanızla ilgili değil, bir birey olarak da kendinizi şimdi daha güçlü hissediyorsunuz.

Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Ben ‘güçlü bir insanım,

benim gücüm var,’

diyen insan, yaşamının

direksiyonunu elinde

tutan insandır.

‘Düşünürüm, isterim,

yaparım' duygusu

içinde yaşar.

–Evet.

–Peki bunu nasıl açıklıyorsunuz?

–Önce, hayatımla ilgili kararları benim dışımdaki güçlerin, diğer insanların almasına izin vermeye başlamıştım. 'Bunlar tecrübeli öğretmenler, ne dediklerini biliyorlar, ben deneyimsiz, saf biriyim, onlardan daha iyi bilecek değilim ya,' diye düşünmeye başlamıştım. Sizinle yaptığım tartışmaların sonucunda yavaş yavaş, aslında kararlarımı benim verdiğimi, ve doğru kararlar verdiğimi görmeye başladım. Kendime güvenim geldi, ve o nedenle kendimi şimdi daha güçlü hissediyorum.

–Şimdi size sorduğum ilk soruya geri dönüyorum: 'güçlü bir insanım, benim gücüm var,' diyen insanla, 'güçsüz bir insanım, benim gücüm yok' diyen insan arasındaki fark ne?

Arif Bey gülümsedi. "Aynı soru ama, şimdi daha farklı algılıyorum," dedi, ve şöyle yanıtladı:

–Sanırım, kişinin yaşamını kendisinin yönetip yönetemediği temel ölçüt olmalı. Ben 'güçlü bir insanım, benim gücüm var,' diyen insan, yaşamının direksiyonunu elinde tutan insandır. 'Düşünürüm, isterim, yaparım' duygusu içinde yaşar. Ben 'güçsüz bir insanım, benim gücüm yok,' diyen ise, yaşamının direksiyonunu başkalarına vermiştir. 'Onlar izin verirse düşünürüm, onlar izin verirse isterim, ve ancak onlar isterse yaparım,' duygusu içindedir.

–Biraz önce, 'Doğan Bey, biz şimdi genel olarak güçlü veya güçsüz olmaktan bahsediyoruz. Aslında kişinin kendini güçlü ya da güçsüz hissetmesi konudan konuya, durumdan duruma değişmez mi?' diye sormuştunuz.

–Evet, hatırlıyorum.

–Şimdi bu sorunuza cevap bulabildiniz mi?

–Evet, buldum. Yani, sorunun hâlâ geçerli bir soru olduğuna inanıyorum. Kişinin kendisini güçlü ya da güçsüz hissetmesi konudan konuya, durumdan duruma

"Hayatlarını tribünlerden seyreden insanların kendilerini güçlü hissetmeleri çok zordur."

Güç

139

değişebilir. Ama, hangi konu veya durumda olursa olsun, kişi kendisini, yaşamının direksiyonunda hissettiği zaman güçlü görecektir. –Bir örnek verebilir misiniz?

–Örneğin annem, kendini mutfağında rahat hisseder, güçlüdür, istediği yemeği pişireceğinden emindir. Ama, babamın işiyle ilgili konularda konuşulduğu zaman pek söze karışmaz, fikir beyan etmez. Yine annem, babaannemlere gittiğimiz zaman, babaannemlerin mutfağında kendini pek güçlü hissetmez; çünkü babaannem ona sürekli neyi nasıl yapması gerektiğini söyler.

–Evet. Bu örnekler açık seçik; konuştuklarımızı açıklıyor. Peki, genel olarak kendine güvenen, kendini güçlü hisseden insanlar yok mu? Örneğin, senin annen babanın işiyle ilgili konularda fikir beyan etmez, karışmaz. Belki o konularda bilgisi ve tecrübesi olmadığı için, ve belki de ilgisi olmadığı için uzakta duruyor olabilir. Ama, ben iki kadın türü düşünebiliyorum: Bunlardan biri, ‘eğer yapmak zorunda kalırsam, iş başa düşerse yapabilirim!’ diyen bir tip; diğeri ise, “elimden iş gelmez, ben yapamam, Allah beni o duruma düşürmesin,” diyen bir tip. Yani, genel olarak, kendini güçlü hisseden veya güçsüz hisseden insanlar düşünebilir miyiz?

–Tabii, düşünebiliriz. Ve böyle insanlar çok. Ama bu, konuya ve duruma göre insanın güçlülük duygusu değişmez gözleminin yanlış olduğunu göstermez.

–Hayır, göstermez. Evet, ben de sizin gibi düşünüyorum. Bazı insanlar hayatlarını tribünlerde oturarak seyrederek: babam şu mesleği seçmemi istedi, annem şu kızla evlenmemi nasihat etti, komşum şu arabanın bana uyacağını söyledi, şu partiye oy atmamız tavsiye edildi, diyerek hayatlarını seyrederek. Hayatları onlar için kararlaştırılır, onlar da kendilerine düşen rolleri, kendilerine söylendiği gibi oynarlar. İşte buna ‘ikinci elden yaşamak’ diyorum.

–Daha önce bahsettiğiniz ‘mış gibi yaşamak’ bu, değil mi?

–Evet bu. Hayatlarını tribünlerden seyreden bu insanların kendilerini güçlü hissetmeleri çok zordur.

–Çünkü direksiyonda başkası var.

–Evet, direksiyonda başkası var. Tribünlerde seyirci olmaktan çıkar, sahaya oyuncu olarak inerek, kendi hayatımızda ne olup bittiğine biz karar vermeye başlarsak.

140

Sözümü Arif Bey tamamladı:

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Balığın okyanusta yaşadığı gibi biz

insanlar da kültür okyanusu içinde

yaşarız. Bu kültür okyanusunda

birçok inançlar, varsayımlar, felsefi

mesajlar bize zaman içinde, biz farkına varmadan verilir, öğretilir.

–Yani direksiyona biz geçerek..

–Evet, direksiyona biz geçerek o zaman o bizim yaşamımız olur ve kendimizi güçlü hissederiz. Tabii, birçok insan kendisini direksiyonda sanıyor, ama bakıyorsun, bir başkası direksiyona oturtmuş ve seni yönetiyor.

–Bunu pek anlayamadım.

–Reklamlar, propagandalar, beyin yıkamalar, etki altında bırakma taktikleri bu amaçla kullanılır.

–Hipnoz da bu gruba girmez mi?

–Evet, güzel bir örnek. Ben unutmuştum. Hatırlıyorsunuz, daha önce trans ve hipnoz konusunda konuşmuştuk.

–Kültürün yarattığı bir hipnozdan da söz etmiştik.

–Evet, bu konuyu hatırlatmanız iyi oldu; kültür konusunda biraz daha konuşmamızda fayda var. Balığın okyanusta yaşadığı gibi biz insanlar da kültür okyanusu içinde yaşarız. Bu kültür okyanusunda birçok inançlar, varsayımlar, felsefi mesajlar bize zaman i–çinde, biz farkına varmadan verilir, öğretilir. Bunun öğreten de farkında değildir, öğrenen de. Ne öğreten, ne de öğrenen farkında olmadığı için kültürden gelen değerlerin, varsayımların, inançların, felsefi mesajların farkına varmak çok zordur. Bir tür ‘kültürel bilinçaltı’ türünden bilgilerdir bunlar.

“Bizdeki namus meselesi, karı–koca ilişkilerinin nasıl olacağı, neyin iyi neyin kötü olduğu, çocuk–anababa ilişkisi ve bunun gibi daha birçok konu, kültür tarafından öğretilmiş ve farkında olmadan uyguladığımız bilgilerdir. Savaşçı, geliştirmiş olduğu gözlemleyen bilinci ile, ne tür bilgi, inanç ve değerlerin kültürden aktarıldığını gözlemleyebilen insandır.

“Tabii iş bununla bitmiyor. Savaşçı inançların, değerlerin, bilgilerin kaynağını gözlemledikten sonra, bir de, kendisi bunları kabul edecek mi, yoksa kendine yeni inançlar, değerler, bilgiler mi geliştirecek sorunuyla karşılaşır.

Güç

141

“Ait olma ve birey olma dansının bilinci içinde savaşçı kendi yaşamının dokusunu oluşturmaya başlar. Sıradan, kalıplanmış, ‘mış gibi bir yaşam’ı olan insanın kendine özgü, kendi geliştirdiği, ‘bu benim’ diyebileceği inançları, değerleri, ve bilgisi olmadığı i–çin, başkalarının sunduğu inançları, değerleri ve bilgileri hemen kabul eder.

“Çünkü var olabilmesi için bunla– Savaşçı, “ben varım” ra ihtiyacı vardır. Yani, bu insanın ya– bilinçli olarak

samını yönetenler, diğer insanlar ya da söyleyebilen kişidir. daha genel bir ifadeyle, toplum ve (5ücü bundan gelir. toplumun inançları, değerleridir. Birey

kendi yaşamına, kendi içinden gelen bir şey katmamaktadır. On altısında öldü, altmışında gömüldü dediğimiz kişilerdir, bunlar. Tamamiyle ait olma içinde geçen bir hayat; kendi hayatlarının anlamlarını başkalarının vermelerini beklerler. Bu insanlar için diğer insanların algılamalarının dışında başka bir realite yoktur; başka insanların ne dediği, ne gördüğü onların gerçeklerini tayin eder.

“Savaşçı, gözlemleyen bilincini geliştirmiş olduğu için diğer insanların gördüğü, inandığı gerçekliği gördüğü gibi, onun ötesinde olan kendi gözleriyle görebildiği gerçeği de algılar. Kendisi, kültürün verdiğinin ötesinde vardır. Savaşçı, ‘ben varım’ı bilinçli olarak söyleyebilen kişidir. Gücü bundan gelir.”

–Sıradan, kalıplanmış insanın güçlü olma ihtiyacı yok mu?

–Var. Kalıplanmış insan, herkesin takdirini kazanmak için işler yapar, ve onlar ‘aferin!’ dediği sürece kendini güçlü hisseder. Ama, herkes aferin derken bile, içinde bir yerlerde korku vardır: ‘Ya biraz sonra aferin demeyi keserlerse,’ diye korkar. O nedenle yaptığı işlerde hep sonuca önem verir. ‘Bak ben pekiyi aldım,’ ‘bak ben oyunda üç gol attım,’ ‘bak ben çocuğuma dükkân açtım,’

demeye önem verir.

Bir insan niyetinin bilincinde, Sürece önem vermez,

çünkü süreç ancak kendisi– “^ ni?in işediğinin anlamını

nin gözlediği, bildiği bir olu– kavramış olarak, istediği şeyi,

şumdur. istediği için yapabilecek gücü

“O nedenle şöyle dü– görebiliyorsa, bu insan kendini

şünemez ve söyleyemez: güçlü hissedecektir.

142 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

‘Dersten pekiyi aldım, ama, en önemli tarafı zevk alarak yeni bilgiler öğrenmemdi, bu ders bana yeni ufuklar açtı;’ ‘oyunda hiç gol atamadım, ama arkadaşlarla beraber geçirdiğimiz iki saat çok zevkliydi, beraberce iyi vakit geçirdik;’ ‘çocuğuma dükkân açtım ve üç ay sonra çocuk iflas etti. Ama, bu üç ay içinde hayatında başka hiçbir yerde alamayacağı dersleri aldı, olgunlaştı, ticareti ve insan ilişkilerinin önemini öğrendi.”

–Yani, bu, öğretmenlik hakkında verdiğim karardan dolayı kendimi enayi hissetmeme benzeyen bir örnek. Onların gözüyle öğretmenliğe bakmaya başladığım için sıradan bir insan olmaya başlamıştım. Öğretmenliğe, öğretmenliğin getirdiği sonuçlar gözüyle bakmaya başladım; yani başkalarının gözünde anlamlı olacak sonuçlar demek istiyorum. Maaşı ne kadar, başkaları saygı duyacak mı, annem babam memnun kalacak mı, gibi. Ama, öğretmenliğin bana getirdiği süreçleri geri ittim: çocukların gözlerinde gördüğüm ısıltı, bir şeyi anladıklarında yüzlerindeki ifade, ilgilerini çektiği i–çin bir konu üzerinde yoğunlaşmaları, gayret sarf etmeleri, çaba göstermeleri, bunların hepsini anlamsız görmeye başladım.

“Halbuki, esas yaşamımda anlamlı olanın bunlar olduğunu şimdi biliyorum.

–Evet, güzel bir örnek verdiniz

–Yani Hocam, şunu söyleyebilir miyiz? Bir insan niyetinin bilincinde, neyi niçin istediğinin anlamını kavramış olarak, istediği şeyi, istediği için yapabilecek gücü görebiliyorsa, bu insan kendini güçlü hissedecektir.

–Evet, diyebiliriz. Ve de güzel söylediniz.

“Niyet var.

“Anlam var.

“Yapma isteği var.

“Ve yapma gücü var.

“Bu insan kendini güçlü hissedecektir. Yalnız bir şeye dikkatini çekmek isterim.

–Neye, Hocam?

Güç

143

Korku Gücün Kaynağı Olunca

Çayımдан yudumladım. Konuşmamız yeni bir aşamaya geçiyordu. Arif Bey, bunu hissetmişti.

İlerde üzerinde tuğra olan bir çeşme daha gözüme ilişti. Bu çeşme de pislik, toz, pas içinde. Ve yeni Türk harfleriyle yazılmış herhangi açıklayıcı bir bilgi yok. Arap alfabesi içinde yazılmış rakamlar var. Aklıma gelen soru şu oldu: Arap alfabesini bilmeyenlerin bu çeşme hakkında bilgi edinmesini engellemek bilinçli bir davranış mı? Çeşmenin ortasında kuş yalağı yapılmış, kuşların gelip su içmesi için. Çeşmeyi yapanlar kuşları düşünmüşler, ama burayı restore edenler, gelip bu çeşmeye bakanların anlayıp anlamamasını düşünmemişler.

Konuştuğumuz konu ‘güç’ olduğu için, bu çeşmenin karşısına geçip, bu çeşmenin kim tarafından hangi yılda yapıldığını öğrenmek isteyen sıradan vatandaşın kendisini nasıl hissettiğini düşündüm.

İnsanımızın kendini önemli ve güçlü hissetmemesi acaba birilerinin planlayarak yaptıkları bir şey mi? Yoksa, bizzat insanımız, insan olmanın sorumluluğundan kaçtığı için kendisi mi bu durumu yaratıyor?

Düşündüklerimi Arif Bey’e söyledim. Ben konuşunca, önce sorusuna yanıt veriyorum sandı, daha sonra bir tür zihinsel ara verdiğimizi kavradı. “Sorumluluk kavramı üzerinde konuşacak mıyız?” diye sordu. “İstersen, önümüzdeki buluşmada sorumluluk ü–zerine konuşabiliriz,” dedim. Kafasıyla onayladı.

Boğaz gezisinin yapılabilirdiği bir motor iskelesi gözüme ilişti. Şu anda boğaz gezisi yapmak isteyen kimse yok galiba, iskele bomboş. Meydanda dolaşan insanların çoğunluğunu genç kız ve erkekler oluşturuyor, yer yer çocuklu aileler var, çoğu çocuğunun elini tutmuş, serbest olan çocuklar diğerlerinden daha neşeli bir şekilde orada burada koşturuyorlar.

Çayımdan bir yudum daha aldım. Konuyu irdelemeye devam ettim.

–Evet, bir şeye dikkatini çekmek isterim. Kalıplanmış insan kendini güçlü hissetmek istediği zaman, başkalarının gözünde nasıl güçlü olunacağını bilerek hareket eder, ve bunu gerçekleştirebilir.

144

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Örnek verebilir misiniz?

–Başkaları bana güçlü desin diye, karısını evliliğinin ilk haftalarında döven ‘kazak erkek’ duydunuz mu?

–Duydum! Benim yaşımda eğitim görmüş tanıdığım erkekler var, böyle düşünen. ‘Karıya yüz vermeyeceksin, yüzünü verdin mi astarını da isterler,’ dediklerini kaç defa duydum.

–Peki, öğretmenlik yaptığınız okulda öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerine nasıl davranır, asık suratla mı, yoksa güler yüzle mi?

–Çoğu asık suratlıdır. Güler yüzlü davranırlarsa öğrencilerin şımaracağından ve disiplinin ortadan kalkacağından çekinirler.

–Peki öğretmenlik yaptığınız okulda yöneticiler asık suratlı mı, yoksa güler yüzlü mü?

–Çoğunluğu asık suratlı. Hatta şunu da söyleyebilirim: çoğu kez en asık suratlı olan yönetici en yüksek mevkiye sahip olandır. Mevkisinin yüksekliği ile, suratının asık olma derecesi arasında doğrudan bir ilişki var gibi.

–Peki neden çoğu yöneticinin yüzü asık, bir fikriniz var mı?

–Var. Asık suratlı olmazlarsa, yönettikleri öğretmenler üzerinde disiplin kuramayacaklarını düşünüyorlar, herhalde!

–“Akıllı baba, çocuğunu uyurken öper,” sözünü duydunuz mu?

–Evet, duydum. Bana öyle geliyor ki, bütün bu verdiğiniz örneklerin arkasında korku yatıyor.

–Doğru, bütün bu verdiğim örneklerin arkasında kişinin yarattığı gücün kaynağı korku; kişinin gücü, insanların kendisinden korkmalarından kaynaklanıyor.

–İlginç bir durum var ortada: otorite durumunda olan kişi de korkuyor, onun yönettiği kişi de.

–Otorite durumundaki kişi, yönettiği kişinin gözünde güçsüz görünmekten korkuyor; bunu mu kastediyorsunuz?

–Evet, onu kastediyorum. Öyle bir ortam var ki, herkes birbirinden korkuyor.

–Doğru. Dünyadaki birçok kültür korkuyu doğal bir güç kaynağı olarak görür. Bu kültürlerin üyeleri için korku yaşamın doğal bir parçasıdır. Hatta korkuya övgüler vardır.

Güç

145

–Kızını dövmeyen dizini döver, bunlardan biri mi? –Öğretmenin vurduğu yerde gül biter, de bir başkası. –Dayak cennetten çıkmadır.

–Korkuların en büyüğü de Allah korkusu. California’da iken öğlenleri, çalıştığım üniversitenin yakınındaki bakkal lokanta karışımı, Ürdünlü birisi tarafından işletilen bir yere gider, döner yer, beyaz peynir, siyah zeytin falan alırdım. Güler yüzlü bir adamdı sahibi. Duvarda asılı bir levha vardı, Arap harfleriyle bir şeylerin yazılı olduğu bir levha. Orada ne yazıldığını sordum. “O, Arapça’dır” dedi. Anlamının ne olduğunu sordum. Önce Arapça okudu, daha sonra İngilizce’ye çevirdi: Bütün hikmetlerin kaynağı Allah korkusudur.

“Bunun üzerinde bayağı düşündüğümü hatırlıyorum. İçinde büyüdüğüm çevrede sürekli duyduğum laflardan biri, “insanda Allah korkusu olmalı; eğer bir insanda Allah korkusu yoksa, o insan her türlü kötülüğü yapabilir,” idi. Ve büyüdüğüm çevrede Allah sevgisinden pek bahsedildiğini duymadım. Allah sevgisinden kasıt sadece, Allah’ın peygamberi çok sevdiği, onun sevgisinden dolayı bütün cihanı yarattığı şeklindeydi.

“O ortamda korku kültürünün uzantısı karşımda abide gibi levhalaşarak dikilmişti. Allah sevgisi değil, Allah korkusu. Bilgelige götüren korku. Bu düşüncelerin etkisi altında ağabeylerimden birine mektup yazdığımı hatırlıyorum. Ona mektupta sormuştum, ‘Neden korku, neden Allah sevgisi değil?’ diye. İlköğretim öğretmenliğinden emekli’ olan ve o sıralar kendini tamamiyle dine veren ağabeyim, ‘Sen Müslüman değil misin? Kuran’ı okumuyor musun? Kuran’da yirmi sekiz yerde Allah korkusundan bahsedilir, ancak iki yerde sevgiden,’ diye yazmıştı.

“Kimin Kuran’la ilgili böyle bir çalışma yaptığını bilmiyorum. Ağabeyim de böyle bir bilgiyi kulaktan duymuş olabilir. O nedenle, ağabeyimin söylediği* bu söze dayanarak ‘Kuran korku vurgulu,’ demem bilimsel, dürüstçe bir tavır olmaz. Ama, bu mektup sanki gözümü açtı. Hakikaten geleneksel insan ilişkisi korku zeminli bir ilişki. Yani iki sıradan insan bir araya gelince, özellikle erkeklerden söz ediyorum, birbirlerine bakar bakmaz ilk sordukları şu: Sen mi korkacaksın, yoksa ben mi?

1 46 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

“Nikâhta kim kimin ayağına basacak hadisesi, bu evlilikte kimin kimden korkacağı belirleyeceği için önemli. Kimin kimden korkacağı belirlenmiş ortamlarda disiplin vardır. Bizim disiplin anlayışımız bu. Evde disiplini sağlamak için otorite durumunda bulunan ana, dede, veya büyükanne asık suratlı olmalı. Aksi halde korkmazlar. Okulda disiplini sağlamak için öğretmen sınıfta asık suratlı olmalı. Aksi halde sınıfta disiplin sağlanmaz. Okulu yönetenler öğretmenlere karşı asık suratlı olmalı, aksi halde öğretmenler geç gelmeye, eften püften mazeretlerle işi aksatmaya başlarlar; disiplin bozulur. İş yerlerinde yöneticiler asık suratlı olmalı; yoksa çalışanlar işi aksatmaya başlarlar.

“Tabii böyle bir kültüre sahip toplumun oluşturduğu devlet de vatandaşına asık suratlı olmalıdır; aksi halde vatandaş şınarır, ‘Ben vergi vermeyeceğim!’ ‘Ben askere gitmeyeceğim!’ demeye başlar, disiplin bozulur.”

—Peki disiplini sağlayacak başka güce, korkunun dışında başka bir güce sahip miyiz? Düşünüyorum da, aklıma gelmiyor.

Gerçek Disiplinin Kaynağı

—Ben de sana şunu sorayım: Sizinle benim aramdaki ilişkide bir disiplin var mı?

—Hayır yok.

—Emin misiniz?

—Evet eminim.

—Yani, sizinle bulaşma yerimize zamanında gelmeyebilirsiniz, canınız istediği zaman konuşmayı yarıda kesip, ‘kes artık, bugünlük bu kadar olsun!’ diyebilirsiniz.

—Hayır diyemem.

–O zaman aramızdaki ilişkide bir disiplin var.

–Ama, korkudan kaynaklanan değil, birbirimize duyduğumuz saygıdan kaynaklanan bir disiplin.

–Peki aramızda korku olmaması, ilişkimizdeki disiplinin daha yüzeysel veya daha zayıf olduğunu gösterir mi?

–Hayır, göstermez. Biraz önce aramızdaki disiplinin birbirimize duyduğumuz saygıdan kaynaklandığını söylemiştim. Bu aslında

Güç

147

tam doğru değil. Birbirimize duyduğumuz saygı kadar, benim için sizinle beraber olduğum zaman öğreneceğim bilgiler önemli. Bilgi kadar bakış tarzları da önemli. Ve onları kaçırmak istemediğim i–çin buraya zamanında gelirim.

–Size geçen gün Beşiktaş’ta gözlemlediğim bir olayı anlatmak istiyorum. Daha sonra bu olay üzerinde konuşuruz. –Dinliyorum.

–Üsküdar’dan motorla gelmiştim, ve motor iskelesinden çıktıktan sonra yürüyerek trafik ışığının bulunduğu caddeye geldim. Arkam denize dönüktü, yüzüm Barbaros Bulvarı’na bakıyordu.

“Trafik ışığında halk yığılmaya başladı. Yürüyenler için yeşil ışık yanınca, yayalar birbirlerine doğru yürümeye başladılar. Bana doğru yürüyen bir kadın dikkatimi çekti; bir kasaba kadınının giysileri içinde idi, mantosu vardı, başı örtülüydü, ve üç dört yaşlarındaki bir kız çocuğunun elinden tutuyordu.”

“Hizama gelince küçük kıza, eğilerek, ‘Ne yaptın, elindekini düşürdün mü?’ diye sordu. Küçük kız, şaşkın ve korku dolu gözlerle kadına baktı.”

“Kadın hiçbir şey demeden geri döndü, kızının elinden tutmaya devam ediyordu; yere baka baka yavaş yavaş geldiği yolu geri gitmeye başladı. Dikkatimi çekmişti, ben de ‘acaba küçük kız ne düşürdü?’ diyerek yere bakarak gitmeye başladım.

“O sıra arkadan gelen ve büyük adımlarla, biraz yaylanarak yürüyen on yedi, on sekiz yaşlarındaki bir delikanlı bizi geçti ve geçer geçmez yere eğilerek yerden bir simit parçasını aldı, basılmayacak bir yere, yüksekte duran çalılarının üstüne koydu, ve yoluna devam etti.

“Kadın bunu görünce, ‘hah’ diye bir ses çıkarttı, ve geri dönerek, gitmek istediği yöne küçük kızla beraber yürümeye başladı.”

Durdum, Arif Bey’e baktım.

Gülümseyerek kafasını sallıyordu. Ne olup bittiğini kesinlikle anlamıştı. Bana,

–Nimete basılmaz Hocam, diyerek durumu nasıl algıladığını özetledi.

148 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Arif Bey, şimdi benim size birkaç sorum var: Bir, bu genç, yani yerden ekmeği alan çalırların üzerine koyan delikanlı, etrafta hiç kimse olmasa dahi, bunu yapar mıydı?

–Yapardı. Sadece o değil, o görmeyip almasa bile, gören bir başkası mutlaka alırdı.

–Ve bu davranış başkalarına gösteriş olsun diye, onlara caka satmak, veya onlar tarafından takdir edilmek için yapılmazdı. ‘Doğru olduğu için’ yapılırdı. Öyle değil mi?

–Evet.

–Peki, bu kadın gittiği yoldan geri dönüp, o simidi arar mıydı?

–Yani etrafta hiç kimse olmasa dahi, kadın yine dönüp, o simidi arar mıydı? Onu mu sormak istiyorsunuz?

–Evet, onu sormak istiyorum.

–Evet, arardı, ve bunu yaparken de hiçbir zaman takdir, beğeni, başkası ne der, diye yapmazdı. İçinden öyle geldiği için yapardı.

–Demek ki, bizim kültürümüz içinde büyümüş, pişmiş, sıradan, sokaktaki vatandaşın nimete göz göre göre basmayacağını söyleyebiliriz.

–Söyleyebiliriz.

–Buluşmamıza zamanında geleceğinize olan güvenimi, vatandaşların nimete bile bile basmayacağı konusunda da duyabilir miyim?

–Duyabilirsiniz.

–Siz değer verdiğiniz şeyleri gerçekleştirmek için buluşmaya söz verdiğiniz zamanda gelirsiniz; öyle değil mi?

–Evet, öyle!

–Sıradan bir vatandaşımız da, değer verdiği bir şeyin ayak altında çiğnenmesini istemediği için onu alır, ve ayak basmayacak bir yere koyar. Her iki örnekte de değer verilen bir şeyin korunması var.

–Yani, değer verilen bir şeyle de disiplin sağlanabilir; ille korkuyla olmak zorunda değil; onu mu söylemeye çalışıyorsunuz?

–Söylemekle kalmıyor, göstermeye çalışıyorum.

–Ama Doğan Bey, nimete basılmazın temelinde, günah korkusu, cehenneme gitme korkusu yok mu?

Güç

149

–Bence orijini itibarıyla öyle olabilir, ama, bugün birçok insan, ekmeğe basmamayı bir değer olarak gördüğü için ayak altına almaz. Örneğin, kendimi klasik anlamda bir dindar olarak görmem, hatta, günah ve sevap için yaptığım herhangi bir şeyi hatırlamıyorum, ama, ekmeğe katiyyen basarnam.

–Niçin?

–Sen basabilir misin?

–Hayır, ben de basarnam. Ama, siz uzun yıllar yurt dışında bulundunuz, belki bizim geleneksel kültürün etkisinden biraz kurtuldunuz; hâlâ ekmeğe basamayışınızı merak ediyorum.

–Nimete basılmaz, şiir gibi güzel bir değer. Nimete basılmaz değerinin altında neler görüyorum, sana söyleyeyim: yaşama saygıyı görüyorum. Biz kıtlık çekmiş, yoksulluğun ne olduğunu bilen bir toplumuz. Yaşama saygı var. Emeğe saygı var. İşbirliğine saygı var. Doğanın üretkenliğine saygı var. Aç insanla empati var, onun açlığına saygı var. Nimete basılmaz, güzel bir değer, umarım bunu hiçbir zaman kaybetmeyiz.

– Bu davranışın altında yatan değerleri, siz söyleyince ben de görebiliyorum. Beni de duygulandırıyor, böyle bir davranışı görmek. Ama, acaba bu davranışın altında, hâlâ günah korkusu var mı diye düşünüyorum.

–Peki, farz edelim ki, birisi farkına varmadan elindeki Türk bayrağını yere düşürdü. Bayrağı yerde gören bir başka Türk, bu bayrağı sence yerden kaldırır mı, yoksa, bana ne der, geçer gider mi? – Kaldırır.

–Korkusundan mı kaldırır?

–Yok, o bayrak onun için önemli bir değeri, kendisinin de üyesi olduğu bir ulusu temsil ediyor, onun için kaldırır.

–Tamam, o zaman. Benim de sana göstermek istediğim şu: insanlar korku nedeniyle değil, kendileri istedikleri için, değerli bildikleri bir şeyi korumak, yüceltmek için de davranışta bulunurlar. Bunu kabul ediyor musunuz?

–Bunu gayet tabii kabul ediyorum! Bir annenin çocuğunu korumayla ilgili davranışına bakın. Korktuğu için değil, çocuğunu sevdiği için, ona değer verdiği için anne öyle davranır.

1 50 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Demek ki, bir ortamda disiplini sağlamak için ille de kişilerin korkmaları gerekmiyor. O ortamdaki davranışı düzenleyecek, paylaşılan değerlerin olması da, o ortama disiplin getirebiliyor.

–Evet, şimdi anlıyorum, bunun güçle ilişkisini. Gücün temelinde sadece korku yatmaz, değerlerden kaynaklanan güç de vardır, demek istiyorsunuz.

–Evet, öyle demek istiyorum. Ve, değerlerden kaynaklanan güç, insanı ezmeyen, insan onurunu küçültmeyen, aksine insan o—nurunun yücelten bir güçtür.

–Bunun savaşçı olmayla ilişkisini bir daha hatırlatır mısınız, Doğan Bey.

–Savaşçının yaşamındaki güç kaynağı korkudan gelmez. Savaşçı kendini bir geleceğe adamıştır. Bu gelecek savaşçı için anlamlıdır ve bu gelecek bazı temel değerler üzerine kurulmuştur. Bu geleceğe ve bu geleceğin üzerine kurulmuş olduğu temel değerlere kendini adanmış olmak, savaşçının güç kaynağını oluşturur.

şevkinin kaynağını bende bulmalarını isterdim. Onların kanatlanıp göklere uçmalarına olanak sağlamak isterdim. Gönlümden öğretmen olarak ilk geçen bu.

–İkincisi ne?

–İkincisi de, kendi öğretmen meslektaşlarıma bu isteği, bu a–macı, bu coşkuyu, adına ne dersiniz deyin, bu duyguyu aşlamak isterdim. Onların da öğretmenliğin ne kadar kutsal bir görev olduğunu anlamalarını, ve kendi öğrencilerini geliştirmek için kendilerini adamalarını isterdim.

–Arif Bey, kendinizi adadığınız geleceği böylece ifade etmiş oldunuz: Diğer meslektaşlarımla beraber, öğrencilerimizin potansiyellerini tümüyle geliştirebilecekleri bir öğrenme ortamı yaratmak! Bu gelecek sizin için anlamlı mı?

–Hem de nasıl!

–Uğrunda mücadele edilecek, uğraşılacak, çabalanacak, gayret sarfedilecek bir gelecek mi? . – Kesinlikle.

–Bu anlamlı geleceğin temelindeki bazı değerleri söyler misiniz?

1 52 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Arif Bey, durdu, bana baktı, önüne baktı, biraz düşündü. –Aklıma hiçbir değer gelmiyor!

–Aslında güçlü değerleri şu anda yaşıyorsunuz, ama, henüz bilinciniz o değerleri gözlemeye alışık değil.

–Şu anda çok güçlü değerleri mi yaşıyorum?

–Evet!

–Ama, ben farkında değilim?

–Sözünü ettiğimiz gelecek için gayret sarfetmek, mücadele etmek gerektiğini siz söylediniz, öyle değil mi?

–Evet, söyledim. Gerçekten de mücadele etmek gerekir. Kolay iş değil.

–Peki bu zor işi, bu zor geleceği niçin yaratmak istiyorsunuz? Neden bu zor mücadeleyi göze alıyorsunuz?

Durdu, yüzüne baktı, gözlerinde sorular belirdi, sonra o soruların cevabını kendisi bulmuş gibi, bilmiş bilmiş baktı, daha sonra gülümsedi, daha sonra gözleri ıslandı. Ve sessizce önüne baktı.

Hiç konuşmadım. Sessizce bekledim.

Bir süre gözlerini kapattı. Gözlerinin kenarından iki iri damla süzüldü. Başını önüne eğdi. Hafifçe konuşmaya başladı. Onu zorlukla işitebiliyordum:

–Bizim çocuklarımız da, gelişmiş ülkelerdeki çocuklar gibi mutlu olmaya, gelişmeye, Tanrı’nın verdiği akıllı kullanmaya layıklar. Biz büyükler onları buduyor ve gelişmelerini önlüyoruz. Çocukları sevdiğim için, onların gelişmesini istediğim için böyle bir geleceğe kendimi adıyorum.

–Bu söylediklerinizin altında iki temel değer var: bir sevgi. Okyanus gibi, tüm çocukları içine alabilecek, bitmez tükenmez bir sevgi.

–Sevgi bir değer midir?

–Korku da bir değerdir, sevgi de bir değerdir. Siz sevgiyi bir değer olarak seçmiş durumdasınız.

–Korkuyu değer olarak seçen olur mu?

–Sizin meslekten biri, sınıf öğretmeni bir bayan, Gaziantep’te verdiğim bir seminerden sonra yanıma yaklaştı, konuşmam için bana teşekkür etti, ve burada konuşulanları keşke tüm öğretmenler

Güç

153

duyabilseydi, diyerek üzüldüğü bir olayı anlattı. Kendisinin tanıdığı bir ilkokul öğretmeni bayan, mali durumlarının iyi olduğunu, kocasının yeteri kadar para kazandığını, kendisinin zevk için öğretmenlik yaptığını söylemiş ve eklemiş, “Çocukları dövmek, onları korkutmak hoşuma gidiyor.”

–Çok acı bir durum bu.

–Evet, gerçekten acı. Arif Bey, öğretmenliğe gönlünü vermiş, öğrencilerinin gelişmesine kendini adanmış bir bayan öğretmen tanıyorum. Kendisi şimdi emekliliği yaklaştırmış deneyimli bir öğretmen. Geçenlerde kendisiyle konuşuyordum. Bana şu anısını anlattı:

Öğretmenliğe ilk başladığım yıllarda, okul müdürümüzün eşi hocahanımın öğretmenler odasına topallayarak girdiğini gördüm. Kalabalık odada birkaç öğretmen, “Hayrola hocahanım, geçmiş olsun!” dedik. Ayağının parmaklarına işaret ederek, “Önemli bir şey değil,” dedi, ve devam etti, “bir öğrenciyi döverken (daha doğrusu tekmelerken, besbelli) ayağımı incittim, geçer ...” Yüreğime hançer saplanmış gibi oldum. İçim boşaldı adeta.”

–Maalesef Hocam, öğrencilerini döven öğretmenleri ben de tanıdım, kendi okulumda. Hatta daha acısı, bazı anababalar, bu tür hocaların iyi hoca olduğunu düşünüyorlar.

–Çünkü bu anababaların ve öğretmenlerin paylaştıkları temel bir değer var. Bu değer ne olduğunu tahmin etmen zor olmasa gerek.

–Korku mu?

–Evet, anababa ve öğretmenler korkuyu bir değer olarak yaşatmak istiyorlar. Bu anlamda, çocukları döven öğretmenlerin çoğu, çocuğun yararına, onun eğitimi için iyi bir şey yaptıklarını sanıyorlar. O nedenle bu öğretmenleri kötü niyetli, çocukların zararını isteyen insanlar olarak damgalamak doğru değil.

–Yani, bu öğretmenlerin niyeti iyi, fakat çocuk nasıl eğitilir konusunda temel bir bilgi eksikliği var. Onu mu demek istiyorsunuz?

–Evet, gerçekten de onu demek istiyorum. Bu öğretmen arkadaşlarımıza doğru bilgiyi verince, onların davranışları da iyi yönde

3 Anısını paylaşan bu değerli öğretmen, bu olayın otuz iki yıl önce yer aldığını, bu tür olaylara artık pek rastlamadığını özellikle belirtti.

1 54 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

değişecektir. Örneğin, korkunun değil, sevginin gerçekten geliştirdiğini bildikleri anda, davranışları değişir. Sevgiyle öğrencilerine yaklaşan öğretmenlerimizin sayısı da fazla. Bunlardan biri sevgili ilkokul öğretmenim Muazzez Hanım. İlkokula ilk başladığım gün sınıfa güler yüzlü bir genç bayan öğretmen olarak girdi. Hepimizin adını öğrendi ve bize bir şarkı öğretti. “Aferin çocuklar, ne güzel söylediniz,” dedi. Son dersten sonra eve koşarak gittim, yolda coşkuyla şöyle bağırdığımı hatırlıyorum: “Ben okulumu seviyorum, ben okulumu seviyorum.”

Arif Bey bir süre sessiz kaldı. Konuştuklarımız üstünde düşündüğü belli oluyordu. Daha sonra konuşmaya başladı:

–Söylediklerimin altında iki temel değer olduğunu söylemişsiniz. Birincisinin sevgi olduğunu anlıyorum; ikincisi ne?

–İkincisi de gelişim. Gelişim kendine dönük olduğu zaman kendini geliştirme olarak gerçekleşir; öğrencilerine v.e öğretmen arkadaşlarına dönük olduğu zaman geliştirme olarak gerçekleşir. Sevgi ve gelişim temeli üzerine kurulmuş bir geleceğe kendinizi a–damış olduğunuzu düşünüyor musunuz?

–Evet, düşünüyorum.

–O zaman, bu gelecek sizin güç kaynağınızı oluşturacak. Sizin gücünüz kendinizi bu geleceğe adanmış olmaktan kaynaklanacak.

–Zorluklarla karşılaştığım zaman, mücadele ederken, bu geleceği düşünerek mücadelemi devam ettireceğim! Bunu demek istiyorsunuz, değil mi?

–Evet, bunu ve genel olarak hayatınıza getireceğiniz disiplini kastediyorum.

–Hayatıma getireceğim disiplin mi?

–Evet, bu gelecek sizin kitap okumanızı disiplinli bir biçimde sağlayacak. İşinize kendinizi yüzde yüz vermenizi sağlayacak. Arkadaşlarınızla ilişkilerinizi ciddiye almanızı sağlayacak. Yapabileceğinizin en iyisini yapmaya özen göstermenizi sağlayacak. Bu dediklerimi yapabilmeniz için yaşamınızda disiplin olması gerekir.

–Anlıyorum. Ve korku olmadan bu disiplini yaşamımda gerçekleştirebilirim.

–Korkudan gelen disiplin, korku kaynağı yok olduğu zaman kaybolur. Ama, kişinin kendi içinden gelen disiplin hiç kaybolmaz; kişi kendini o geleceğe adanmış süreçte devam eder.

Güç

155

korkudan gelen disiplin, korku kaynağı yok

olduğu zaman kaybolur. Ama, kişinin kendi

içinden gelen disiplin hiç

kaybolmaz; kişi kendini o geleceğe adadığı sürece devam eder.

–Aklıma bir soru geldi. Şimdiye kadar iki temel duygudan, heyecandan bahsettik: sevgi ve korku. Bunların dışında bir sürü duygu var: inatlaşma, kin, intikam, yarışma, kaygı, hırs, ve benzeri. Bunlar da kişinin yaşamında güç kaynağı olabilirler mi?

–Olabilirler. Ama, aslında söylediğiniz tüm bu duygular kişinin egosundan, nesnel beninden kaynaklanan duygular. Ve bu o–lumsuz duygulara yakından bakarsanız hepsinin temelinde ‘korku’ bulunduğu görürsünüz.

–İnatlaşmada korku nasıl var?

–Siz hiç inatlaştınız mı?

–Evet. Birçok kez inatlaştım.

–İnatlaştığınız zaman, kazanmak istediğiniz, haklı olmak istediğiniz bir şey, bir konu vardı mutlaka.

–Evet, doğru.

–Ne zaman kendinizi ‘mutlaka kazanmalıyım,’ ‘mutlaka sahip olmalıyım’ durumlarında görürseniz bilin ki, kazanamamaktan, sahip olamamaktan korkan bir tarafınız var. Bu korku nedeniyle i–natlaşırsınız. Aynı şeyi intikam ve kızgınlık gibi diğer olumsuz duyguları incelediğinizde de görürsünüz.

İçimden biraz kalkıp yürümek geldi. Garsona hesabı ödedik. Meydanın bir ucuada kitapçıların yer aldığını gördük, oraya doğru yürümeye karar verdik. Belediyenin yaptırdığı kutu şeklindeki tezgâhlar, açıldığı zaman kapakları kitaplarla doldurulabiliyor, kapanınca büyükçe bir sandık gibi oluyor.

Yerdeki kuşların çokluğu dikkatimizi çekti. Biraz ilerde yaşlı bir erkek Çingene kuş yemi satıyor, ve ondan yem satın alıp kuşlara atmak isteyen çocuklar, ellerinde paraları, önemli bir iş yapmanın heyecanı ile sıralarını bekliyorlar. Bir çocuk, elinde kuş yemi bekliyor. Arif Bey’e sordum, ‘Bak,’ dedim, ‘bu çocuk elindeki yemi atmıyor; neden atmıyor, bir fikrin var mı?’ Arif Bey, ‘Şu an kuşlara yem atmış birçok kişi var, ve kuşlar o yemleri yemekle meşgul. Çocuk kuşların yemleri bitirip, kendi atacağı yeme hazır olmasını bekliyor,’ dedi.

1 56 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Ben de durumu böyle değerlendirmiştım. Çocuk attığı yemin kuşların dikkatini çekmesini istiyordu. Ama, diğer çocuklar aldıkları yemi hemen gelip attıkları için, o bir türlü istediği ortamı yakalayamıyordu. Ve elindeki yemi hiç beklemeden böylesine ‘düşüncesizce’ atan diğer çocuklara bozulmaya başlıyordu.

Arif Bey’e, “Bu çocuğun ‘ortama getirdiği bilincin’ diğerlerinden farklı olduğunu söyleyebiliriz, değil mi,” diye gözlemimi söyledim. Kafasını sallayarak benimle hemfikir olduğunu belirtti. “Bu çocuk, sağlıklı bir aileden geliyor, anası babası onu dinliyor, ve bu çocuk, şu ellerindeki yemi hiç düşünmeden atan diğer çocuklardan daha anlamlı bir yaşam oluşturacak,” dedim. Hayretle yüzüme baktı.

“Nereden biliyorsunuz, Doğan Bey?” diye sordu.

“Arif Bey, bu çocuk şimdi ortama getirdiği bilinç yönünden kendiyle, kuşlarla, ve kendisi ile kuşlar arasındaki ilişki ile ilgili bir değer sergiliyor. Bu çocuğun bilinci diğerlerinden fersah fersah i—lerde. Bu bilinç, çocuğun getirdiği potansiyelin gelişmiş olduğunu gösteriyor. Demek ki, bu çocuğun anababası, onu bonzai yapmak üzere budamamışlar. Konuşmuşlar, daha da önemlisi o konuştuğu zaman dinlemişler. Bunu açık seçik görebiliyorum. Siz bu söylediklerimi hayretle’ dinliyorsunuz; çünkü siz bu çocuğun davranışına henüz gören gözlerle bakamıyorsunuz; sadece bakıyorsunuz. İlerde sizin için de böyle şeyler apaçık görünmeye başlayacak.”

Arif Bey, ‘inşallah,’ der gibi bir yüz ifadesi ile gülümseyerek bana bakıyordu. Biraz daha yürüdük. Ağaçların altındaki tahta bant üzerine oturmuş iki genç kız ellerindeki hamburgerleri yerken, üç dört aylık bir yavru kedi hamburgerin kokusunu alarak onlara doğru yürümeye başladı. Kedinin kendilerine yaklaşmakta olduğunu gören on yedi, on sekiz yaşlarındaki esmer kız korkuyla ayağa fırladı ve, ‘Ay bu kediyi alsınlar, ben korkuyorum,’ diyerek oradan uzaklaşmaya başladı. Öbür kız da korktuğu için, hamburger torbalarını yanlarına alarak cami yönünde hızla yürümeye başladılar.

“Gördün mü?” diye Arif Bey’e sordum. “Kediden korkuyorlar,” dedi.

“Bu tür rasyonel olmayan korkuların yaygın olduğunu gözlüyorum,” dedim.

Güç

157

Arif Bey, gülerek, ‘Toplumumuzda bu tür rasyonel olmayan şeyler yaygın, Doğan Bey,’ dedi.

İnce bir espri idi. Takdir ettiğimi belirtircesine hafifçe omuzuna vurdum.

Üç Tür Güç

Kızlardan boşalan yere biz oturduk. Kediden korkmadığımız için rahat rahat konuşabilirdik.

—Angeles Arrien adında bir düşünür mitolojilerde güç kavramı üzerinde bir araştırma yapmış ve üç tip güçten söz edildiğini gözlemiş: Kişiliğin gücü, iletişimin gücü, ve kendini adadığın gelecekte kaynaklanan güç .

“Kişiliğin gücü insanların içinde bulundukları ortamda kendilerini nasıl var ettikleriyle ilgili.

“Kimisi bakışı ve duruşuyla sinik, ezik bir varoluş sergiler.

“Kimisi bakışı ve duruşuyla diğerlerini ezen, rahatsız eden bir varoluş sergiler.

“Kimisi de, ortamda bulunduğunu öyle bir ifade eder ki, bu i—fade ediş içinde herkesi değerli ve onurlu kılan bir varoluş sergiler.

Arif Bey, bir şey söylemek istercesine nefes aldı. Sustum.

—Doğan Bey, ben sınıfa girdiğim zaman, şimdi söylediğiniz gibi olmak istiyorum. Hiç ağzımı açmadan, sırf benim orada varoluşum, öğrencilerimi onurlu ve değerli kılmalı.

—Bu olacak Arif Bey. Bunu görebiliyorum. Siz de biliyorsunuz, öyle insanlar vardır ki, daha ağızlarını açmadan, insanlar onun önemli ve değerli bir insan olduğunu sezerler. Bu güç kişinin kişisel bütünlük

içinde olmasından kaynaklanır. Kişisel bütünlüğü yüksek olan insanın bakışı, oturuşu, duruşu kendine özgü bir gücü ifade eder. Ve bu insan bakışı ile, sözü ile, varlığı ile çevresindeki diğer insanları değerli kılar, onurlu kılar.

Rick Fields'in derlediği The Awakened Warrior (Farkında Olan Savaşçı) kitabından, s. 109–112.

1 58 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Doğan Bey, kişisel bütünlük içinde olan insanın zamanla o–luşturacağı varoluşta bu güç doğal olarak mı gelişir?

–Evet, zaten siz bunun daha önce farkına varmıştınız. ‘İnsanın ancak kişisel bütünlüğü kadar gücü vardır,’ sözünü siz kullanmıştınız.

–Evet.

Kişisel bütünlüğü

yüksek olan insanın bakışı, oturuşu,

duruşu kendine

özgü bir gücü

ifade eder.

–Diğer güç türlerinde de aynı şeyi gözleyeceksiniz. Kişisel bütünlük kişinin gücünün kaynağıdır.

–Diğer güçleri de açıklayacak mısınız?

–Evet. İletişim gücü kişinin kime, neyi, ne zaman, nasıl söyleyeceğini bilmesinden kaynaklanır. Bu da kişinin ortama getirdiği bilinçle ilgilidir.

“Kişinin kime, neyi, ne zaman nasıl söyleyeceğini bilmesi kolay kolay ve hemen başarılacak bir hadise değildir.

–Bunları teker teker ele alabilir miyiz?

–Olur, alalım. ‘Kime’ sorusuna cevap verebilmesi için kişinin ortamdaki insanları algılayabilecek zihin berraklığına sahip olması gerekir; yani bir anlamda nesnel beni, egosu ile değil, gözlemleyen bilinci ile ortamı gözlemlemelidir.

“‘Neyi,’ sorusuna cevap verebilmesi için kişinin kendi niyetini, isteklerini, vizyonunu, değerlerini gözleyebilmesi, farkında olması gerekir.

“‘Ne zaman,’ sorusuna cevap verebilmesi için büyük resmin bilincinde olması gerekir. Büyük resmin bilincinde oluş, ne neden önce, ve ne neden sonra gelir bilgisini beraberinde getirir.

“‘Nasıl,’ sorusunun cevabını verebilmesi için yukarıda saydığımız ‘kime,’ ‘neyi,’ ‘ne zaman,’ sorularının cevabını bulmuş olması gerekir.

“Ama, en önemlisi, kişinin söylediği şeyleri sadece ağzının mı, yoksa varoluşunun mu söylediğidir. En önemli mesaj insanın kendisidir.

“O nedenle bu gücün de altında kişisel bütünlük yatar. Bir bilge kişi, ‘Kim olduğun o kadar bağıyor ki, ne dediğini duyamıyorum,’ sözünü bu gerçeği ifade etmek için söylemiştir.

“Kim olduğun o kadar bağıyor ki,
ne dediğini duyamıyorum.”

Güç

159

En önemli mesaj insanın kendisidir

Arif Bey, eliyle konuşmamı kesmek istercesine bir işaret yaptı. Ufak el çantasından bir kalem ve kâğıt çıkardı, ve:

–Doğan Bey, rica etsem biraz yavaşlar mısınız? Önemli farkındalıklar üzerinde konuşuyorsunuz, birkaç not almak istiyorum. Özellikle, şu cümleler beni etkiledi: En önemli mesaj insanın kendisidir. Bunun üzerinde düşünmek istiyorum. Neden savaşçı olmam gerektiğini bu cümle bana kanıtladı.

–Nasıl Arif Bey? Yani bu cümle sizin savaşçı olmanız gerektiğini nasıl açıkladı?

–Şimdi birisi, ‘Niçin savaşçı bir öğretmen olmak istiyorsun,’ diye bana sorsa, ona ‘Çünkü en önemli mesaj insanın kendisidir. Onun için savaşçı bir öğretmen olmak istiyorum,’ derim.

–Anlıyorum. Siz gerçek gücün kaynağını keşfettiniz!

Sonra durdum, yüzümde bir gülümsemeyle, ‘Bu noktadan sonra isterseniz buluşmayabiliriz. Bunu keşfettikten sonra, gerisini kendiniz keşfedebilirsiniz,’ dedim.

Arif Bey, şaka yaptığının bilincinde, “Olur mu, Hocam, daha yapılacak çok keşifler olduğunu seziyorum; bu fırsatı kolay kolay kaçırmam,” dedi.

Kaldığım yerden konuyu geliştirmeye devam ettim. “Kendini adadığın gelecekte kaynaklanan güç için daha önce sizin kendinizi adadığınız geleceği örnek verebiliriz. ‘Gönlümde iki şey yatıyor,’ demiştiniz; ‘Bunlardan biri öğrencilerimin gelişerek olabileceklerinin en iyisini olmalarını; onların ailelerinde bulamadıkları gelişim isteğini bende bulmalarını; sağladığım olanaklarla onların kanatlanıp göklere uçmalarını isterdim,’ demiştiniz.

“Gönlünüzde yatan ikinci şeyin de, tüm öğretmen arkadaşlarınızın öğrencilerine sizin gibi bakmalarını sağlamak olduğunu söylemişsiniz.

Arif Bey, ‘doğru söylüyorsunuz,’ anlamında başını salladı.

Kedi yavrusu tam karşımıza geçerek, güneşli bir yere uzandı, ve karnını güneşe verdi. Konuşmama devam ettim:

–Gönül vermiş olduğunuz bu iki amaca ne kadar inanıyor ve onunla kişisel bütünlük içinde yaşıyorsanız, sizin o kadar gücünüz

1 60 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

olacaktır. Bu güç sorumluluk duygusu içinde göstereceğiniz eylemden kaynaklanır. Dünyaya damgasını vurmuş olağanüstü liderlerin en büyük güç kaynağı buradan gelir. Atatürk'ün hayatını ve yaptıklarını ayrıntılı olarak incellerseniz, onun Türkiye Cumhuriyeti geleceğine hayatını adadığını görürsünüz. Yaptığı her şey bu gelecek bütünlük içindeydi. Bu sayede yıkılmış, hasta bir toplumdan, dipdiri, onurlu, gururlu, başarılı, coşkulu yepyeni bir ulus yarattı. Eğer incellerseniz Gandhi'nin başarılarının altında da kendini adadığı geleceğin gücünü görürsünüz.

Arif Bey, açıklamalarını dinledikten sonra, “Savaşçı bu üç güç kaynağına da sahip biri, anladığım kadarıyla,” dedi. “Doğal o—larak öyle,” diye cevap verdim. Ve devam ettim:

–Savaşçının gücü dediğimiz zaman bu üç güç birlikte algılıyor. Savaşçı karakteriyle kaya gibi sağlam, dipdiri bir bütünlük içindedir. Gözlemleyen bilince ulaştığı için iletişim ortamını ve kendi iç dünyasını tüm ayrıntılarıyla algılayabilir. Gönlünü ve kafasını bir geleceğe adamıştır ve tüm hayatını bu geleceğe odaklamıştır.

–Şimdi daha önce konuştuğumuz, neye ‘evet,’ neye ‘hayır’ deme farkındalığını daha iyi anlıyorum.

–Savaşçı neye ‘evet,’ neye ‘hayır’ dediğinin bilincindedir. Bunu mu kastediyorsunuz. –Evet.

–‘Evet,’ ve ‘hayır’lan konusunda savaşçının kafası pırıl pırıl ve tertemizdir.

Arif Bey, kitapçılara şöyle bir göz atmak istediğini söyledi. Ben de, karnım biraz acıkmaya başladığı için, kitapçılara baktıktan sonra bir şeyler yemeyi teklif ettim.

Kitaplara teker teker ilgi ile baktıktan sonra, karnının acıktığını söyleyen Arif Bey'i ara sokaklara yönlendirdim. Ben fırınlanmış patates yemek istiyordum, Arif Bey ise dürüm tercih etti. İkimiz de istediğimiz yiyecekleri ve içecekleri aldık. Yine denize nazır bir a—ğacın altındaki banka oturduk, bir yandan yemeklerimizi yerken bir yandan da sohbetimize devam ettik.

Güç konusunun felsefi boyutları olduğunu söyledim. “Arif Bey, güç konusunun felsefi boyutları hakkında konuşmak ister misiniz?”

Arka tarafımızda, çay bahçesinde, bir masada uzun kollu gömleğinin kollarını sıvamış, yirmi—yirmi bir yaşlarında iki delikanlı oturuyor.

T

Güç

161

Birbirleriyle konuşmuyorlar, durgunlar, mutsuz bir yüz ifadeleri var, etrafın pek farkında değilmiş gibiler, asık suratla bir boşluğa bakıyorlar, sıkılmış gibiler. ‘Erkek dediğin böyle bir yüz ifadesiyle, böyle oturur. Karılar gibi lak lak edip, sırtacak değiller ya.’

Sanki bu iki genç kendi doğal ortamlarında değillermiş gibi hissettim. Belki onlar da kendi doğal ortamlarında hissetmedikleri için durgunlar ve yüzleri asık.

Arif Bey'e gösterdim delikanlıları. Bu tür asık yüzlere çok a—şına olduğunu söyledi. "Bu insanlar şu an kendilerinin asık suratlı olduklarının farkında değiller, Doğan Bey," dedi. "Bu yüz ifadesi onlar için her zamanki günlük yüz ifadesi."

Gücün Felsefi Temelleri

Arif Bey'in konumuza bir an önce dönmek ister bir hali vardı. Güç farkındalığının felsefi boyutları hakkında konuşmaya başladık.

—Güç konusunun bir de felsefi boyutu var. Sofist diye adlandırılan filozoflardan biri, Thrasymachus, sosyal düzenin doğası hakkında şunu söyler: "En güçlü kişiler sosyal düzeni belirleyen kişilerdir." Sosyal düzeni belirleyen bu güçlü kişiler genellikle toplumun çıkarını düşünen insanlar değildir.

Ben bu cümleleri söylerken Arif Bey, başını sallıyordu. Onun da filozof gibi düşündüğü böylece belli oluyordu. Arif Bey'in tavrını bilmenin rahatlığı içinde, konuşmama devam ettim.

—Thrasymachus bu nedenle adalet hakkında şunu söyler: "A—dalet dediğimiz, güçlü olanın menfaatinden başka bir şey değildir." Yani güçlü olan, adaletin ne olduğunu belirler, demektedir.

—İki bin yıl önce bunları düşünüp söylemiş bu insanlar; akıl a—lacak gibi değil.

—Evet, felsefe tarihini çalışmak, bu yönden gerçekten zihin açıcı bir süreç. Konumuza devam edersek, şunu söyleyebiliriz: Thrasy—machus'un bu bakış tarzı çok etkileyici. Sizin de beni dinlerken başınızı sallayışınızdan bunu anlıyorum. Hem etkileyici hem de bayağı rahatsız edici. Kuralları yapanlar güçlülerdir ve kendi çıkarlarını koruyacak kuralları yapmışlardır; güçsüz olanların çıkarlarını bu kurallar korumaz. Bu fikirler bayağı rahatsız edici fikirler.

1 62 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

—Hocam, Marx'ın da söylediği bu değil mi?

—Marx'ın getirdiği sistem alt yapı ve üst yapı gibi daha başka birçok boyutu da kapsıyor. Ama, güçlünün sürekli yönettiği ve kimin haklı olduğunu belirlediği konusunda, sanırım Thrasymac—hus'la hemfikir.

"Güçsüzler kural yapacak güçleri olmadığı için kendi çıkarlarını koruyacak olanağı bulamazlar. Bu şekilde bir kenara itilmişler, eğer güçlü olmak istiyorlarsa, mevcut kuralları çiğnemek zorunda kalırlar. Thrasymachus'a göre, 'hakkaniyet' diye bir şey yoktur. Hakkaniyet güçlünün menfaatlerini koruyan duruma verilen isimdir. Kimin söylediğini bilmiyorum, ama, 'Hak güçlünüdüdür,' veya, 'Güçlü olan haklıdır,' diye bir söz vardır. Bu Thrasymachus'un düşüncesini temsil ediyor.

"Thrasymachus, hakkaniyet kavramının halk arasında güçlü bir kavram olarak süregittiğini söyler. Çünkü insanlar bir düzen isterler, belirginlik isterler. Ve hakkaniyet kavramı nesilden nesile aktarılırken güçlünün çıkarını korumak üzere inşa edilmiş olduğu unutulur, farkına varılmadan yeni nesillere bu kavram olduğu gibi öğretilir.

—Yeniden merak ettim. Bu düşünceler kaç yıllarında yazılmış, konuşulmuş, düşünülmüş Doğan Bey?

–Bundan 2500 yıl kadar önce!

–Çok etkileyici. Müthiş bir şey! Şimdi yaşayan insanların çoğunun hiç düşünmediği konulan düşünmüşler, irdelemişler. Peki, Thrasymachus’a göre çözüm nerede? Yani, toplumlar güçlüünün yönlendirimi içinde olmanın ötesinde başka bir şansa sahip mi?

–Thrasymachus’a göre çözüm bireyin bilinçlenmesinde. Bilinçlenmiş bireylerin sayısı çoğaldıkça, toplum daha bilinçli algılayıp, düşünüp, daha bilinçli davranmaya başlar.

–Eğer sizi doğru anlıyorsam, bugün aynı şeyi siz söylüyorsunuz. Bireyin bilinci donanınca, zenginleşince, onun algılaması değişir. Algılaması zenginleşen insan otomat olarak davranmaktan vazgeçer, daha çok yönlü düşünmeye başlar. Daha çok yönlü düşününce, davranışlarını daha gelişmiş bir planlama içinde gerçekleştirir. Bireyin bilincinin donatılmasının onun algılamasını değiştireceğini, bireyin algılamasının değişmesinin onun düşüncesini

i

Güç

163

Bilinçlenmiş

bireylerin sayısı

çoğaldıkça, toplum

daha bilinçli

algılayıp, düşünüp,

daha bilinçli

davranmaya

başlar.

değiştireceğini, bireyin düşüncesinin değişmesinin de onun eylemini değiştireceğini söylüyorsunuz.

–Evet, öyle diyorum. Ve bunları söylerken, Thrasymachus’a dair hiçbir şey bilmiyordum. Ama, herhalde aklın yolu birdir, dedikleri olay bu. Düşünce sistemim içinde savaşçı kavramının gelişmesi ve savaşçı bireyin öneminin artması, diğer düşünürlerle tanıştıkça oldu. Örneğin, Makyavelli’yi alın.

“Niccolo Machiavelli (İtalyanca yazılışı böyle) bir İtalyan filozofu. Siyaset üzerine düşünüp yazmayı yeğlemiş.

“İtalya karışıklık içinde iken cumhuriyetçi bir hükümeti desteklemiş, ve bu hükümet, İtalya’nın zengin ve güçlü ailesi Medici’leri iş başından uzaklaştırmış. Bir süre sonra Medici ailesi yine iktidarı ele geçirince Makyavelli’yi yakalatmış, hapse attirmiş ve orada onun biraz canını yakmışlar.

“Hapisten çıkınca, yine politikaya girmek istemiş, ama, şimdi aklı başına gelmiş biri olarak, önce Medici’lerle arasını düzeltmek istemiş. Bunu da Prens adlı bir kitap yazarak yapmak istemiş. Bu

kitapta ileri sürülen fikirler bir düşünüş sistemi olarak isim almış ve adı da Makyavelcilik olmuş. Ali Püsküllüoğlu'nun 'Arkadaş' sözlüğü Makyavelciliği şöyle tanımlar: 'Siyasada, devlet yönetiminde amaca ulaşmak için, töreye, ahlaka aykırı da olsa, her türlü aracı, yolu kullanıma temeline dayanan siyasal öğretisi.

—Evet, Makyavelciliğin ne olduğunu daha önce ben de duymuştum. 'Amaç aracı mubah5 kılar' o düşüncenin ürettiği bir söz, öyle değil mi?

5 'Mubah" kelimesi, Ali Püsküllüoğlu'nun Arkadaş Türkçe Sözlük'te şöyle açıklanıyor: mubah [muba:h] s. Ar. 1 yapılmasında din yönünden herhangi bir sakınca bulunmayan. 2 mec. yapılmasında sakınca görülmeven.

Okurlarıma kapsamlı bir Türkçe sözlüğe sahip olmalarını salık veririm. Kelime haznelerini geliştirmeye önem veren okurlarıma Osmanlıca'dan Türkçe'ye sözlük kadar, Yeni Türkçe karşılıkları içeren sözlükte yararlı olur düşüncesindeyim.

164 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

—Evet. Gördüğün gibi bu düşünce içinde gücün algılanışı ve kullanılışı, savaşçının gücü algılayış ve kullanışından farklı olacaktır.

—Evet, görebiliyorum. Makyavelcilik içinde amaç için herkes ve her şey araç olabilir.

—Halbuki, savaşçı öyle bir amaç yaratmalı ki, o amacın yaratılması için yapılacak çabaların içeriği, biçimi, tutumu, amacın kendisiyle ahenk içinde olmalı. Sen öyle bir yol tutmalısın ki, öğrencilerine ve öğretmen arkadaşlarına o eğitim ve gelişim olanaklarını yaratırken sürekli 'sevgi' ve 'gelişim' değerleriyle ahenk içinde olmalısın. Bu, savaşçının yolu. Makyavelli sana derdi ki, 'gerekliyorsa yalan söyle, gerekliyorsa onların canını acıt, zorla, it, gerekliyorsa cezalandır; amacını gerçekleştirmek için her eylemde bulunabilir, her şeyi söyleyebilirsin.'

—Bu dedikleriniz bana pazarlama alanında çalışan iki arkadaşımın tartışmasını hatırlattı. Veli ve Namık adındaki arkadaşlarım iki ayrı şirkette satış elemanı olarak çalışıyordu. Veli, tamamiyle Makyavelci bir tutum içinde, malı satmak için her şeyin mubah olduğunu söylüyordu. Namık ise, malı satmanın bir başlangıç olduğunu, önemli olanın o müşteriyi sürekli memnun edebilecek bir i—lişki içinde olmak gerektiğini söylüyordu. "Yalan üzerine kurulan ilişki sağlıklı bir biçimde devam edemez," diyor, ve önemli olanın malı satmaktan ziyade müşterinin gereksinmesinin onun istediği şekilde karşılanması olduğunu dile getiriyordu.

"Veli, 'müşterinin ağzından girip burnundan çıkmadıkça, müşteri kolay kolay karar verip, senin malını almaz,' tezini savunuyordu. Sizce hangisi haklıydı, Doğan Bey?

—Bu, bile bile lades gibi bir soru. Benim nasıl düşündüğümü biliyorsun. Önemli olan şu sorunun cevabı: Uzun vadede hangisi daha başarılı oldu?

—Şu anda Veli, yeni iş arıyor, eski şirketiyle arası bozuldu. Namık, satış elemanı olarak girdiği bölümün direktörü oldu ve şirkete yeni giren elemanları eğitmek ve yetiştirmek görevini de ona verdiler.

Uzun vadeli ilişkilerde

Makyavelcilik hiçbir

zaman, ama, hiçbir

zaman, olumlu bir

sonuç doğuramaz.

Güç

165

–Arif Bey, burada kısa vadeli ilişkilerle uzun vadeli ilişkileri ayırt etmek gerekir. Uzun vadeli ilişkilerde Makyaavelcilik hiçbir zaman, ama, hiçbir zaman, olumlu bir sonuç doğuramaz.

–Hocam, çok emin konuştunuz.

–Evet. Size şunu sorayım: birinin sizi araç olarak kullandığının farkına varsanız, o insana güvenebilir misiniz?

i i i • i . . –Hayır.

İnsanların birbirine

..V., , –insanların birbirine güvenme–

guvenmedığı yerde, , . , B,

dığı yerde, olumlu sonuç alınamaz.

olumlu sonuç alınamaz. Bu kadar sade ye basjt

–Doğru.

–Güçle ilgili yazmış olanlardan biri de İngiliz filozofu Thomas Hobbes’tur. Leviathan adlı kitabında Hobbes toplumu, leviathan adını verdiği büyük bir canavara benzetir. Bu canavarın ne yapacağı belli olmuyor, ve canavar her an tehlikeli olabilir. Bu tür bir canavara benzeyen toplumun denetim altına alınabilmesi ve düzenin oluşabilmesi için kralın gücünün mutlak olması gerekir. Kral, gaddar ve zalim de olsa, toplumun selameti bakımından ona mutlak i–taat gereklidir. Aksi halde birbirinin gırtlığına sarılmış, sürekli hırsızlık yapan, çalan, kırpan, birbirinin malına, canına, namusuna göz dikmiş insanlar güruhu ortaya çıkar. Hatta kral yönettiği zaman bile insanlar birbirini yemeye, parçalamaya devam eder.

–Bu düşünce, devlet vatandaş ilişkisinde, devletin vatandaşa teba olarak bakmasının temelinde yer alıyor, olmalı.

–Evet. Hobbes sanki gaddar olmayan yöneticinin iyi yönetici olamayacağını söylüyor. Böylece, Çetin Altan’ın Osmanlı tarihi ile ilgili dile getirdiği eleştirileri cevaplamış oluyor. –Bunu biraz açar mısınız, Doğan Bey?

Çantamdan Çetin Altan’ın Tarihin Saklanan Yüzü kitabını çıkardım, sayfa 177’den okumaya başladım:

Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, II. Mehmet’in üçüncü kez padişah oluşunu da şöyle anlatıyor:

“II. Mehmet, 18 Şubat 1451’de Edirne’de üçüncü defa hükümdar olduğu zaman yaşı on dokuzla yirmi arasında idi. Sultan Murat öldüğü zaman Mehmet’ten başka İsfendiyar Bey’in torunu olan hareminden—Hatice Sultan— henüz süt emen Ahmet adında bir çocuğu olmuştu...

1 66 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

...Acele Edirne’ye gelen yeni hükümdarın emri ve teamül mucibince bu çocuğu boğdurdu...’

Uzunçarşılı gibi ciddi bir bilim adamı bile, II. Mehmet’in emzikteki kardeşini hemen öldürtmesini, “eğilim gereğince’ türünden bir kaydırmayla hafifletmeye çalışıyor...

Hangi teamül mucibince?

Fatih, o ünlü yasasını bu olaydan yirmi yedi yıl sonra kaleme alacaktı ve emzikteki kardeşi Ahmet’i öldürterek de ‘teamül’ü kendi başlatıyordu.

İsmail Hami Danişmend ise aynı olayı şöyle anlatıyor: “Küçük Ahmet, ikinci Murat’ın henüz kundakta bulunduğu rivayet edilen en küçük oğludur. Fatih. Manisa’dan Edirne’ye gelir gelmez, müstakbel bir saltanat müddeisi saydığı bu küçük kardeşini boğdurtup tabutunu babasının cenazesiyle beraber Bursa’ya göndermiştir. Osmanlı tarihindeki amca, evlat ve kardeş katiliği ananesine ait vakalar için Osman Gazi, I. Murat, Savcı Bey, I. Beyazıt olaylarına bakınız. Fatih devrinden itibaren bu siyasi idamlar, kanuni bir mahiyet almış ve şehzadelerin saltanat muharebelerine mani olmak için Kanunname-i Al-i Osman’a şöyle bir madde konmuştur:

“Ve her kimesneye evladumdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizam—ı âlem için katlitmek münasibdür: ekser—i ulema tecviz etmiştir; onunla amil olalar.’

Fatih’in ilk örneğini de vererek koyduğu ünlü kardeş öldürme maddesi bu işte...

—Doğan Hoca, burada hem Hobbes var, hem de Makyavelli. .—Haklısın. İlginç yanı ne biliyor musun? Thomas Hobbes 1588–1679 arasında yaşamış bir İngiliz düşünürüdür. İngiltere’de 1215’te Magna Carta Libertatum yasası oluşturulmuştu. İzin verirsene, Çetin Altan’ın bu konuda yazdıklarını da, seninle paylaşmak istiyorum. Tarihin Saklanan Yüzü kitabının 186. Sayfasından okuyorum:

“Burada üzücü olan nedir bilir misiniz?

Kişi hak ve özgürlükleri daha 1215’te, yani Osmanlı Devle—ti’nin kurulmasından seksen beş yıl önce İngiltere’de ‘Magna Carta Libertatum’ yasasıyla güvence altına alınmıştı.

O temel yasada şöyle deniyordu:

I

Güç

167

Madde 39. Hiçbir özgür kişi, kendi denklelerinin hukuken geçerli bir hükmü ya da ülke yasalarının gerektirdiği durumlar dışında tutuklanamaz, hapse atılamaz, mallarından ve yasal haklarından yoksun

birakılamaz, sürgüne gönderilemez ya da hiçbir biçimde zarara uğratılamaz; biz (kral olarak) ona saldırmayacağımız gibi, kimseyi de üzerine saldırtmayacağız.

Ve II. Sultan Mehmet, “Magna Carta’dan 262 yıl sonra, 1477–1480 arasında, padişah olan şehzadenin kardeşlerini öldürebileceği ilkesini getiriyordu.

–Bunlar üzerinde yeteri kadar düşündüğümüzü sanmıyorum, Doğan Bey. Halbuki bunlar Cumhuriyet’e inanmış insanların bilmesi gereken, üzerinde düşünülmesi gereken, yargılamadan değerlendirerek açıklığa kavuşması gereken konular. Çetin Altan böyle bir çalışma ile önemli bir adım atmış oluyor.

–Arif Bey, Çetin Altan bu kitabında ‘tarih bilincinden’ uzun uzadıya söz eder. Ve bizde tarih bilincinin oluşmamasından yakınır. Kendisine teşekkür borçlu olduğumuzu düşünüyorum. Ve kendisinin bir savaşçı tutumu içinde, sırf gerçeklere olan saygısından dolayı bu kitabı yazdığını düşünüyorum. Ama, üzerinde konuştuğumuz esas konuyu göz ardı etmeyelim. Güç kavramı üzerinde konuşuyoruz, ve Hobbes da kral, ‘toplumun büyük çıkarını korumak için, zalimce görünen kararlar alabilir ve uygulayabilir’ diyor. Bu konuda siz ne diyorsunuz? –Yanlış diyorum. –Niçin? s, –Yanlış da onun için! –Yok öyle şey. ‘Yanlış da onun i–çin,’ gelişmek isteyen bir insanı tatmin eden bir cevap olamaz. –Niçin, Doğan Bey?

–Algılama kişiye özgü ve dinamiktir de onun için. Şimdi siz şu anda gelişigüzel sokaktan geçenleri durdurun ve deyin ki, size bir sorum var: Osmanlı Devleti’nin yüksek menfaatleri gereği, sultan olan şehzadenin diğer kardeşlerini boğdurması, sizce doğru bir davranış mıydı, yoksa yanlış bir davranış mı? Sana kalıbımı basarım ki, büyük bir çoğunluk ‘doğru bir davranıştı,’ diyecektir.

Çoğunluğun doğru demesi, benim

bunu yanlış görmemi etkilemez.

168 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Muhtemelen haklısınız.

–O zaman sorumu yineliyorum: Bu konuda siz ne diyorsunuz?

–Çoğunluğun doğru demesi, benim bunu yanlış görmemi etkilemez. Şu anda neden yanlış olduğunu entelektüel düzeyde a–çıklayacak durumda değilim; bunu kabul ediyorum, ama iktidara geçen kardeşlerini öldürtmesi bana hâlâ yanlış geliyor, hem de çok yanlış geliyor.

–Hah şimdi dürüst bir düşünür oldunuz. Şimdi öğrenci tutumu içinde bir düşünür oldunuz.

–Peki Doğan Bey, sizce bu yanlış mı, doğru mu?

–Yanlış veya doğru biçiminde cevaplama yerine, böyle bir yönetim felsefesi nasıl bir yönetim bilinci, ve nasıl bir toplum oluşturur, nasıl bir gelecek yaratır? Bunun üzerinde durmalıyız, derim.

–Peki öyle sorayım: Hobbes’un yaklaşımı içinde nasıl bir yönetim bilinci oluşur?

–Bunun cevabını da Çetin Altan kitabında vermiş. Sayfa 37’den okuyorum:

““Bizim Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihi, peri padişahlarının öykülerine benzeyen, üstünde pembe hayaller kurulabilecek bir tarih değil...”

Tut ki Yavuz Sultan Selim Han’ın vezir-i azamisin, her dem başının üstünde bir cellat gölgesi..

Tut ki Sultan II. Beyazıt Han’ın şehzadesisin, sakalını beyaza boyatıp kafana bir keçe külah geçirerek sarayın arka kapısından tüysen ve bir mağaraya saklansan bile, boynunu cellat kemendinden kurtarma olanağın yok...

Fatih Sultan Mehmet Han bile olsan, kendi ecelinle mi öldüğün yoksa ellini henüz geçmişken zehirlenip de mi öldürüldüğün hep bilinmez kalacak...

Büyük bir imparatorluk, ama hiç kimsenin can güvenliğinin bulunmadığı bir imparatorluk; ne vezir-i azamların, ne şehzadelerin, ne de hükâmların...

Ve bitmez tükenmez iktidar kavgaları... Hem de ne kanlı kavgalar, ne karanlık kavgalar, ne kaypak kavgalar...

–Böyle bir yönetim bilinci oluşur. Hiç kimsenin kendini güvende hissetmediği, sürekli herkesten şüphe ettiği, her an arkadan

I

Güç

169

birinin hançerleyebileceği bir yönetim ortamı. Bunu istiyorsan, gerçekten bu yönetim bilinci sana bunu sağlar. ‘Doğru’ ve ‘yanlış’tan ziyade, kendini adadığın gelecek nasıl bir gelecek, o geleceğe hizmet eden ne, onu sormak gerek.

–Güven dolu bir yönetim istiyorsam, o zaman, bu yanlış.

–Evet. Hobbes ve Makyavelli’nin bugünkü anlamda tanımladığımız demokratik yönetim ortamını oluşturamaz. Bu anlamda sizin ‘yanlış’ tanımınıza katılıyorum.

–Evet, Doğan Bey, sizin ne demek istediğinizi anlıyorum. Bilinçti olarak, sorunları görüp, sonuçlarının farkında olarak konuşmamı istiyorsunuz.

–Bunu görüp, kabul ettiğiniz için teşekkür ederim Arif Bey.

İkimiz de bir süre sustuk. Aklıma, nereden, nasıl geldi bilmiyorum, gülünç bir hayal geldi. Biraz daha düşündükten sonra gülerek ona anlatmaya başladım.

–Şimdi burada aramızda oluşan hoşgörölü konuşma biçimini keşke televizyona çıkan panel üyeleri arasında da görebilsek.

–Keşke!

–Onlar kendi aralarında aynı anda konuşup, birbirlerini dinlemezken, benim kafamda hangi resim canlanıyor biliyor musunuz?

–Hayır, hangi resim canlanıyor?

–Paneldeki herkesi görünüşlerine en uygun köpek cinsi olarak görmeye başlıyorum ve hepsi aynı anda havlamaya başlıyor.

–Hocam bu gülünç.

–Hiç sıra ile havlayan köpekler gördünüz mü? Biri havlıyor, öbürü bekliyor, onun havlamasını dinliyor, ve ilki havlamasını bitirdikten sonra, ikinci köpek havlamaya başlıyor ve ilk köpek saygı ile ikinci köpeğin havlamasını kesmiyor.

–Gerçekten gülünç.

–Anlayamadığım bir konu da bu tür havlayanları dinleyenler kim?

–Belki onları seyredenler de, tv ekranına karşı havlıyorlardır!

–Bakin bunu sevdim. Programcı şöyle tanıtıyor programını: “Sevgili izleyiciler bu akşamki programımızda panel üyelerimiz en iyi havlayanlardan oluşuyor. Sizin de ekran başında bu havlamalara

1 70 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

katılmaktan zevk alacağınızı biliyoruz, ülkenin en iyi havlayanlar programına hoş geldiniz!..’

Çevreye şöyle bir baktım, asık suratlı delikanlılar gitmişti. Deminki kediyi yakalamak isteyen küçük bir kız çocuğu onun peşinden koşuyordu. Annesinin, “seni ısıtır yaklaşıma,” dediğini duydum. Çocuk zınk diye durdu. Arifle birbirimize baktık. Çocuğun korkularına dayalı bir eğitim ve öğretim tüm muhteşemliği ile şimdi gözümüzün önünde işliyordu. Bu eğitimin sonuçlarını da üç, dört aylık bir kedi yavrusundan kaçan genç kızların davranışlarında biraz önce görmüştük.

Yüreğim sızladı. Anne, çocuğuna yaptığı bu kötülüğün hiç farkında olmadan, ‘cenneti ayaklarının altına almayı hak etmiş biri olarak,’ çocuk yetiştirmeye devam edecekti. Yanlış söyledim, çocuk yetiştirme değil, ‘çocuğunu budayarak bodurlaştırmaya’ devam edecekti.

Arif Bey, neyi gözlediğimi, ne düşündüğümü biliyordu, çünkü gözlemlerimi ve bana düşündürdüklerini sürekli onunla paylaşıyordum.

Gücün felsefi boyutlarına geri döndüm:

–Belki de en etkili post modern filozof Fransız Michel Foucault. O, ‘yapısalcılık’ dediğimiz dil ve bilgi arasındaki yapısal ilişki ile ilgilenmiş, daha sonra güç konusunda düşüncelerini dile getirmiştir. Kendisi hem tarihçi hem de filozoftu. Kendi çalışmasını ‘bilgi arkeolojisi’ olarak isimlendirmiştir. Eski yazılı eserleri inceleyerek, tarihte bilginin nasıl yapılandığını incelemiştir.

“Dil ve gerçek arasındaki ilişkiyi değişik devrelerde incelemiş ve bu ilişkinin açıktan değil, örtük olarak, varsayım olarak var olduğunu görmüştür. Rönesans devrinde gerçeğin kelimelerin içinde saklı olduğu düşünülmüştür. Daha sonra 17. Yüzyıl’da insanlar kelimelerin kendisinin gerçeği saklamadığı, fakat gerçeğe işaret ettiğini düşünmeye başlamışlardır.

“Foucault düşünce yapısının insan zihninin yapısını yansıtmadığını ifade eder. Bunu söylerken, Antropolog Claude Levi Strauss gibi, insanın bir düşünce yapısı olduğunu, ve bu düşünce yapısının toplumun mitolojisinde kendini yansıttığını savunanları muhatap almıştır. Foucault öyle düşünenlerin olduğunu bilir, ama onların yanıldığını söyler.

Güç

171

“Foucault insanın düşünce yapısının toplumdaki güç ilişkilerini yansıttığını söyler. “Bilginin olduğu her yerde, gücün kendini gösterme çabası içinde olduğunu görürsünüz. Bilginin getirdiği gücün baskı altına alıcı bir tarafı vardır; insanları belirli bir yönde davranmaya yönlendirir,” der.

“Foucault, beşeri bilimlerin Rönesans ve Aydınlanma devrinde bazı bilgileri ‘doğru,’ bazılarını ‘yanlış,’ diye etiketleyerek dünyayı denetlemeye yönelik bir çaba içine girdiğini söylemiştir. Güçlü olan bilgiyi üretiyor. Güçlü olan hangi bilginin doğru, hangi bilginin yanlış olduğunu belirleyerek, kimi bilgilerin kabulünü, kimi bilgilerin reddedilmesini sağlıyor. Böylece güç, bilgi aracılığı ile insanların düşünce ve davranışlarını denetliyor.

–Burada Foucault’un sözünü ettiği güç, Marx’ın, Hegel’in sözünü ettiği güç mü?

–Hegel ve Marx hangi güçten söz ettiklerini açık seçik ifade etmişlerdir. Ama, Foucault, daha genel, toplumun tümünü denetleyen, ama varlığını açık seçik görmediğimiz kültürel bir güçten söz ediyor.

–Doğan Bey, Hegel ve Marx’i da tartışma konusu yapacak mıyız?

–Onları, değişim konusunu işlerken ele almak istiyordum.

–Tabii. Sadece merak etmiştim.

–Foucault, bilginin insanın davranışlarını nasıl denetlediğini Avrupa’daki Aydınlanma döneminden bir örnekle anlatır.

“Aydınlanma dönemi bir yandan insanın aklını ve özgürlüğünü birinci plana çıkarttı, diğer yandan, bu devrede ‘deli’ dedikleri insanları ‘akıl hastaneleri’ne kapamaya başladılar. Akıl ve özgürlük önemli değerlerdi, ama, eğer birileri doktorların, filozofların, bilim adamlarının ‘akıl’ ve ‘özgürlük’ tanımlarına uymuyorsa, bu kişiyi kurumlara kapamaya ve hapse atmaya başladılar. Böylece akıl hastanesine atılanlar, dışarıda kalanlara, aklın ve özgürlüğün ne kadar önemli olduğunu belirtmek üzere gösterilmeye başlandılar.

“Kimseyi akıl hastanesine koymazsan, aklın, mantığın ve özgürlüğün bir anlamı olmayacaktı; çünkü bu kavramlar, yoklukla–rıyla karşılaştırılarak anlam kazanırlar. İnsanlar kendilerini zıttla–rıyla karşılaştırarak tanımlarlar; tabii kendilerini karşılaştırdıkları

1 72 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

‘öteki’ kişi kendilerinden daha aşağı, daha anormal, daha tuhaf o–lan insanlardır. Bu sürece ‘ötekileştirme, öteki yapma’ denir. Öte–kileştirme sürecini kullanan insan, diğer insanı aşağılayarak, kendinin normal olduğunu tanımlar.

“Foucault, insanların doğuştan birbirlerinden çok farklı olmadığını, ama bu ötekileştirme süreci içinde gittikçe birbirlerinden farklı hale geldiğini söyler. Erkekler, kadınları ötekileştirerek kendilerini tanımlarlar; karşıt cinsellikte olanlar eşcinselleri ötekileştirerek kendilerini tanımlarlar; Hristiyanlar, Yahudileri, Yahudiler Müslümanları ötekileştirir.

–Bu, çok güçlü bir süreç Doğan Bey.

–Ötekileştirme süreci mi?

–Evet. Çok güçlü. Ve sürekli yaptığımız bir şey. Peki bu ötekileştirme sürecinin üzerinde konuştuğumuz güç konusuyla ilişkisi, ‘ötekileştirerek kendimi güçlü yaparım’ şeklinde mi?

–Evet, basit biçimde ifadesi bu. Kendimi güçlü gösterebilmem için senden farklı olduğumu belirtirim; ama, bu öyle bir fark ki, bu fark nedeniyle ben ‘üst’ sen ‘aşağı’ durumda kalırsın.

–Bir örnek verebilir misiniz?

–‘Ben erkeğim,’ dediğim zaman, bizim toplumda, kendimi kadınlardan aşağı mı gösteriyorum, üstün mü?

–Tamam, anlaşıldı. Peki bunun savaştı ile ilişkisi ne?

–Savaşçı gözlemleyen bilinci sayesinde ‘ötekileştirme’ sürecini hemen keşfeder ve durdurur. Ötekileştirme süreci tamamiyle nesnel bene ait bir süreç. Kişinin ait olmasından, toplumdan, içinde yaşadığı kültürden kaynaklanan bir süreç. Bu nedenle korku üzerine kurulu bir süreçtir, ‘ötekileştirme.’

– Şimdiye kadar konuştuğumuz bütün korku temelli güç ilişkilerinde, sen ben ilişkisi söz konusu gibi geliyor, bana.

–Ayrıma dayanan, farklılığa dayanan, ‘kim kimden daha güçlü’ bilinci içinde oluşan ilişkiler bunlar, değil mi?

–Bana öyle gözüküyor.

–Bravo. Bütün bu anlattıklarımızı sen–ben ve biz bilinci içinde ele alabiliriz. Değerler üzerine kurulu bir geleceğe kendinizi adadığınız zaman, farktan ziyade potansiyele, geçmişten ziyade geleceğe önem verildiğini görebiliyorsunuz, değil mi?

Güç

173

“Kültürün temelini

değiştirmeden,

bu kültür içinde

yaratılacak gelecek,

değerler üzerine

kurulu bir gelecek

olamaz.”

–Evet, görebiliyorum.

–Korku temelli bir kültürde, değerler temeli üzerine kurulmuş bir yönetim yaratamazsınız. Makyavelli ve Hobbes’un dediği türden bir güç temeli üzerine kurulu yönetim, korku temelli bir yönetim olacaktır.

–Yani, kültürün temelini değiştirmeden, bu kültür içinde yaratılacak gelecek, değerler üzerine kurulu bir gelecek olamaz mı, demek istiyorsunuz?

–Biraz fazla laf kalabalığı oldu galiba. Aklınız karıştı mı?

–Evet, karıştı, nereden anladınız?

–Öyle bir soru sordun ki, çok laf, az fikir vardı!

Gülüştük. Arif Bey, ‘Peki, şimdi ne yapalım,’ gibi yüzüme baktı.

Konuşmaya devam ettim:

–Kültürü olduğu gibi bırakarak, o kültürden bağımsız gibi düşünerek, aile kurmak, şirket kurmak, yönetim kurmak olanaksız. Bu daha sade bir anlatım, galiba. Öyle değil mi?

–Evet, daha sade bir anlatım. Ama, eğer yeni bir gelecek yaratmak istiyorsam, ne yapacağım? Sanki kültür değişmeden, ben bir şey yapamam, oturup beklemem gerek gibi bir anlam çıktı, bu dediğinizden.

–Daha somut örnekler verirse, belki bu korkunuz ortadan kalkar. Söylemek istediğim şu: öğrencilerinizin sizden korkmasını isteyerek, ya da kendi öğretmen arkadaşlarınızdan korkarak, hiçbir zaman, ama hiçbir zaman, kendinizi adadığınız geleceği gerçekleştiremezsiniz.

–Kendimi adadığım gelecekle kişisel bütünlük içinde olmam gerekiyor. Bunu görebiliyorum. Geleceğimin temelinde sevgi ve gelişim iki temel değerdi. Bu iki temelden güç alarak geleceği oluşturmam gerekiyor. Korkuya dayanarak değil.

–Evet. Arif Bey, bu anlamda siz bütün toplumu değiştirmekten sorumlu değilsiniz. Sizin sorumlu olduğunuz, kendi davranışlarınız. Siz tabancanızın menzili içinde kalmanın bilinci içindesiniz.

–Ama, davranışlarımın neticesinden tüm ülke etkilenebilir.

174

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet, zaten sizin güdülenmenizin altında yatan temel neden o: Bu ülke için daha güçlü, daha sağlıklı, daha mutlu bir gelecek yaratmak. Gayet tabii bu vizyonun bilincinde olacaksınız.

–Yani beni güdüleyen vizyonum, bu vizyonun altında yatan niyetim. Kültürün şimdiki değerleri değil.

–Evet, kritik nokta bu. Savaşçı gücünü kendini adadığı gelecekte alır. Bu geleceği önce kendi niyetinin saflığında yaratır. Daha sonra, bu saflıktan, masumiyetten aldığı güçle, eyleme geçer.

–Onun niyetinin saflığından, korkunun olmayışını mı kastediyorsunuz? Savaşçı gücünü,

–Korkunun yokluğu, yaratmak istediği kendini adadığı gelecekte onun egosunun hiçbir çıkar bek–
yetecekte alır. Lememesinden gelir.

–Buna bir örnek verebilir misiniz?

–Yine sizi örnek vereceğim: Eğer, kendinizi adadığınız gelecekte, para, mevki, şöret, veya bunun gibi bir çıkar bekliyorsanız, sonuç sizin için önemli olmaya başlar ve siz ‘acaba başarısız olur muyum?’ diye korkmaya başlarsınız. Ama, niyetiniz saf ise, bütün istediğiniz, elinizden gelenin en iyisini yapmak, ve öğrencilerinizin gelişmesine olanaklar sağlamak ise, elinizden gelenin en iyisini yaptığınız sürece hiçbir şeyden korkmazsınız.

–Her şey dönüp dolaşıp, niyete geliyor. Herhalde onun için niyet konusunu başlarda irdelediniz.

–Evet; niyetinin saflığı içinde verilmiş kararlar, savaşçının en önemli güç kaynağıdır.

Zihnin Gücü

Konuşmamızın sonlarına geliyorduk. Yorulmuştum. Arif Bey pür dikkat, gayet enerjik gözlerimin içine bakıyordu. Kalktım, camiye doğru yürümeyi teklif ettim. Yürürken bir yandan da konuşmaya devam ettik.

–Savaşçının niyetinin saflığı, onun geleceğe odaklanmasını sağlıyor. Savaşçı hiçbir şey istemeden, sadece kendini adanmış olduğu geleceği düşünüyor, hayal ediyor, enerjisini, eylemini, bu a–maca yöneltiyor.

Güç

175

–Güçlü bir odaklanma oluyor. Bu odaklanmanın savaşçının başarısında etkisi büyük, değil mi?

–İnsan zihninin gücü hiç küçümseri iyetin in saflığı nemez, Arif Bey. İnsan zihninin gücün–içinde verilmiş. den trans–hipnoz konusunu tartışırken karar\ar, savaşçının bahsetmiştim, şimdi bir örnekle, bu ko–en önemli güç nuya geri dönmek istiyorum. Denis kaynağıdır Waitley adında bir Amerikalı yazar, Empires of the Mind adlı kitabında şu örneği verir. Onun yazdıklarına dayanarak size aktarıyorum:

“Nick adında bir demiryolu işçisinin öyküsü bu.6 Nick güçlü, sağlıklı bir işçi. manevra sahasında çalışıyor. Arkadaşlarıyla ilişkisi iyi ve işini iyi yapan, güvenilir bir insan. Ne var ki, kötümser biri, her şeyin en kötüsünü bekler, ve başına kötü şeyler geleceğinden korkar. Bir yaz günü. tren işçileri, ustabaşının doğum günü nedeniyle bir saat önceden serbest bırakılırlar. Tamir için gelmiş olan ve manevra alanında bulunan bir soğutucu vagonun içine giren Nick, yanlışlıkla içerden kapıyı kapatır, kendini soğutucu vagona kilitler. Diğer işçiler Nick’in kendilerinden önce çıktığını düşünürler. Nick kapıyı tekmeler, bağırır, ama kimse duymaz, duyanlar da bu tür seslerin sürekli geldiği bir ortamda oldukları için pek kulak vermezler.

“Nick burada donarak öleceğinden korkmaya başlar. ‘Eğer buradan çıkamazsam, burada kaskatı donacağım,’ diye düşünmeye başlar. İçerde yarısı yırtılmış bir karton kutunun içine girer. Titremeye başlar. Eline geçirdiği bir kâğıda karısına ve ailesine son düşündüklerini yazar: ‘Çok soğuk, bedenim hissizleşmeye başladı. Bir uyuyabilsem! Bunlar benim son sözlerim olabilir.’

Ertesi günü soğutucu vagonun kapısını açan işçiler, Nick’in donmuş bedenini bulurlar. Üzerinde yapılan otopsi, onun donarak öldüğünü gösterir. Fakat, bu olayı olağanüstü yapan, soğutucu vagonun soğutma motorunun bozuk ve çalışmıyor olmasıydı. Vagonun içindeki ısı 18 santigrat derecede idi. ve vagona bol hava vardı. Nick’in korkusu, kendini gerçekleştiren bir kehanet oluşturmuştu.

Hikâyeyi ilgiyle dinleyen Arif Bey,

‘ Metnin aslında, “bu öykünün film halinde canlandırılmış türü, ‘American Media in Des Moines, Iowa, USA’ adresinden temin edilebilir,” notu var.

176

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

—Yani Nick kendini donacağına hipnozlamıştı, diye verdiği sonucu ifade etti.

—Evet. Beynin gücünü görebiliyorsun, değil mi?

—Müthiş bir şey bu! Sanırım bu konuda araştırmalar yapılmıştır.

—Evet, çok sayıda araştırma var, ama, bütün bu araştırmaların tümünü bilecek kadar bilgi sahibi değilim. Yalnız şunu söyleyeyim, birçok doktor, hem hasta olmada ve hem de iyileşmede zihnin etkisini kabul etmektedirler. Zihin salgı bezlerinin çalışmasını etkileyerek, değişik türden hastalıkların ortaya çıkmasını, veya tedavi edilmesini etkiliyormuş. Bu kendi başına ayrı bir konu olduğu için bu konuda pek ayrıntıya girmek istemiyorum.

—Ama, savaşçı ile ilişkisini görebiliyorum. Savaşçı niyetinin saflığı içinde, geleceğine baş koymuş bir eylemci. Zihninde bir dünya yaratıyor ve bu dünya onun için tamamiyle gerçek ve anlamlı. Tabii, bu ona büyük bir coşku ve enerji kaynağı oluyor.

—Ben de bundan iyisini söyleyemezdim, Arif Bey.

Cami önünden yavaş yavaş ana yola doğru yürümeye başladık. Arif Bey Beşiktaş’a gidecekti, onu Beşiktaş’ta bıraktıktan sonra taksiyle Cihangir’e gittim.

Önümüzdeki buluşmayı Cumartesi günü yapacağımızı, ve konumuzun sorumluluk olacağını biliyordu. Sultanahmet yakınlarında, Beyazıt’a doğru giderken sağ kolda, Çorlulu Ali Paşa Medresesi kahvehanesinde saat ikide buluşacaktık.

Sorumluluk

Arif Bey’le Çemberlitaş’ta buluştuk ve oradan Beyazıt’a doğru yürüdük. Sağımızda yer alan Çorlulu Ali Paşa Medresesi’ne geldik. Tramvay yolu ile sağ koldaki Bileyciler Sokak köşesinde yer alan bu medresenin bahçe giriş kapısının sağında bir Milli Piyango satıcısı, öbür yanında bir ayakkabı boyacısı duruyor. İçeri girerken kapının her iki yanına asılmış mika dedikleri türden sert plastik panolar üstüne

yazılmış İngilizce yazılar, turistleri çekmek için halı ve kilim satıldığını belirtiyor. Plastiklerin bazı kısımları çatlamış, bazıları da kopmuş. Son derece bakımsız, pis, tozlu bir görünüm veriyor. O yazıların altında ‘Erenler Çay Bahçesi ve Nargile Salonu’ yazısını görüyoruz.

Kapıdan içeri girerken ilk dikkati çeken hemen sol tarafta yere konmuş ufak kömür mangalları; üzerlerine ufak bacalar konmuş, ve çıtır çıtır kömürler yanıyor; bazıları yanmaya yeni başlamış, bazıları ise kıpkırmızı kor haline gelmiş. Giriş boyunca sağda solda mezarlar var; demir kafesler bu mezarlıklarla giriş yolunu ayırır biçimde konmuş. Demir kafesler paslı, yer yer boyası dökülmüş; mezarların çevresi..tozlanmış, kirlenmiş, kâğıtlar atılmış, çöplük haline gelmiş sanki. Toz ve pislik bu demir kafeslerin sanki içine sinmiş. Girişin üstü kapalı olduğu için sürekli gölgelik ve bu nedenle yosun tutmuş, çevrede ağır bir yosun kokusu var.

Giriş kapısının koridoru bitince, hemen sağda, camekânlı bir çay evi var; camekânda nargile marpuçları, nargile hazneleri ve diğer edevatlar sergileniyor. Burası nargile kültürünü canlı tutmaya çalışan bir yer, ve nargileyi seven müşterileri kendine çekiyor. Çay bahçesinin büyük oturma odasına bitişik diğer bir odada bir adam duvarları ve oda içinde kalan demir kafesleri boyuyor, ve ara sıra mola verip nargilesini içiyor. Nargile içerken duvar boyayan birini ilk defa görüyordum. Arif Bey’e baktım; o da bu yeniliğin etkisin—deydi. Hoş bir sürprizle karşılaşmış gibi olduk.

178

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Avlu çepeçevre küçük odalarla kuşatılmış ve her bir oda bir halı ve kilim satış mağazası. Sanırım bu mağazalar birbirlerinden ayrı değil, aralarında herhangi bir rekabet olacağını sanmıyorum. Turistler için İstanbul kartpostallarının satıldığı bir tezgâh var. Avluya divan ve plastik sandalyelerden oluşmuş oturma yerleri konmuş. Bir yandan tarihi bir oturma mekânı olarak divan, üstünde güzel görümlü kilimler var, diğer yandan en ucuzundan plastik sandalyeler, bir arada.

Avlunun kapı girişine yakın bir sedire oturduk. Gençler, yaşlılar, yerliler, yabancı turistlerden oluşan karışık bir müşteri grubu dolanıyor. Daha ziyade burayı bilen İstanbullu müdavimler, selamlaşmalarından, içeri girerken sağa sola bakışlarındaki rahatlıktan belli oluyor. Burada nargile içiyor olmak ayrıcalık ifade ediyor olmalı. Nargile içenler kendilerini daha özel görüyorlar sanki. ‘Burası nargile içenlerin mekânıdır’ sözü, görünmeyen tabelalar üzerine her yere yazılmış gibi.

Kızılderili Bir Bilge Kişi

Ben adaçayı, Arif Bey elma çayı ısmarladı.

“Sana daha önce don Juan’dan biraz bahsetmiştim, değil mi?” diyerek konuya giriş yaptım. Arif Bey, “Kızılderili kişi mi?” diye sordu. Konuşmamız karşılıklı gelişme seyrini takip etti:

—Evet.

—Evet, bahsetmişsiniz. Carlos Castaneda adında bir üniversite doktora öğrencisi onunla tanışmış ve daha sonra onun hakkında dokuz kitap yazmış.

—Konuşmalarımıza ara sıra onun kitabından bölümler getirmek istiyorum. İrdelediğimiz konuları daha iyi anlamamıza yardım edeceğini sanıyorum.

–Ben de zaten o konuyu merak ediyordum, iyi olur.

Çantamdan Carlos Castaneda’nın Journey to Ixtlan adlı kitabını çıkardım. Daha önce işaretlemiş olduğum sayfayı açtım, ve o–na okuduğumu anlatmaya başladım. Ben konuşmaya başlamadan Arif Bey, “Bu kitabın Türkçesi var sanırım,” dedi. Ben de, bu dizideki kitapların birçoğunun Türkçesinin olduğunu, ama, ben

Sorumluluk

179

California’da iken bu kitapların İngilizcesini okuyup sayfalarını i–şaretlediğim için şimdi onları kullandığımı söyledim. Ve işaretlediğim sayfadaki içeriği Arif Bey’e aktarmaya başladım. Ama, ki–taptakileri aktarmadan önce Carlos ve don Juan ilişkisi hakkında biraz bilgi vermeyi uygun buldum.

–Şimdi sana aktaracağım etkileşim ve gözlemler, Carlos, don Juan’ı Kuzey Meksika’daki köyünde ziyaret ettiği zaman yer alıyor.

Arif Bey sözümü kesti ve, “Hocam, konumuz sorumluluk, değil mi?” diye sordu. Konumuzun sorumluluk olduğunu söyledim ve kaldığım yerden devam ettim.

–Carlos doktora tezi olarak, “Kızılderililerin bitkileri tıbbi a–maçlarla kullanışları,” konusunu seçiyor. Bu konu üzerinde çalışmak ve bilgi almak için sık sık don Juan’ı ziyaret ediyor. Diğer yandan don Juan, Carlos’u savaşçı olmak üzere yetiştirmeye başlamış, ama, Carlos’un bundan haberi yok. Don Juan, Carlos’un bir savaşçı olması için belirli bir eğitim programı hazırlamış. Ve bütün bu konuşmalar, etkileşimler, bu programın bir parçası olarak yer alıyor. Ne var ki, Carlos henüz böyle bir program içinde yer aldığını bilmiyor.

“İşte onların etkileşimlerini bu çerçeve içinde dinlemek gerekiyor”:

“insan bir şeyi

yapmaya karar

verdi mi, sonuna

kadar gitmeli; ama

yaptığı şeyden

sorumluluk almalı.”

Pon Juan

“Altına hasırı çekerek uzandı ve başının altına bohça gibi bir şey koydu. Güzelce yerleşti ve konuşmaya başladı. Eğer bitkiler hakkıntia daha çok bilgi edinmek istiyorsam, benim bir şey daha yapmam gerektiğini söyledi.

“Seni gördüğüm zaman anlamıştım; sen yaptığın şeylerden sorumluluk almıyorsun; seni ilk gördüğüm zaman da

böyleydin, şimdi de böylesin. “ Bunları benim anlamamı istercesine yavaş yavaş söylüyordu. “Otobüs garında bana söylediklerinin hepsi yalandı, ve bunların yalan olduğunu sen biliyordun: Neden yalan söylüyordun?” ‘.• !;•! .

Ona, amacımın yaptığım çalışmada bana gerçekten yardım t–debilecek, bilgi verebilecek birini bulmak olduğunu sÖyieÜrrn.’!;!”

Don Juan gülümsedi ve bir Meksika melodisjr^i..pjı.rıjdantr(?^ya başladı.

“Ölümün avcılık

yaptığı bir dünyada,

kuşku ve pişmanlık

için zaman yok.

Ancak kararlar

için zaman var.”

Don Juan

1 80 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“İnsan bir şeyi yapmaya karar verdi mi, sonuna kadar gitmeli; ama yaptığı şeyden sorumluluk almalı. Ne yaparsa yapsın, önce niçin onu yaptığını bilmeli, ve daha sonra yaptıklarını hiç kuşkulandırmadan, çekinmeden, bütün gücünü vererek yapmalı. “

Bana baktı, gözleriyle beni inceliyordu. Aklıma söyleyecek bir şey gelmiyordu. Daha sonra, itiraz etmiş olmak için konuşmaya başladım.

“Bu imkânsız!” dedim.

Neden imkânsız olduğunu bana sordu. Ben de, insanların bir şey yapmak istedikleri zaman önce belki öyle düşündüklerini, kararlı olduklarını, ama iş uygulamaya gelince insanın içine kuşku girmemesinin ve ara sıra pişmanlık duymamasının imkânsız olduğunu söyledim.

“Tabii ki imkân dahilinde,” diyerek ne dediğini bilen ve söylediğinin doğruluğuna inanan bir kimsenin tavrıyla cevap verdi.

“Bana bak, “ dedi. “Bende hiç kuşku ya da pişmanlık yok. Yaptığım her şey benim kararım ve benim sorumluluğum. Yaptığım en basit şey, seni kırdaki geziye çıkarmak, benim ölümümle sonuçlanabilir. Ölüm sürekli benim peşimde, pusuda. Bu nedenle kuşku ve pişmanlığa benim yaşamımda yer yok. Eğer seni kırdaki geziye çıkardığım için öleceksem, o zaman ölmeye hazırım.

“Ama sen, sen sanki ölümsüzsün, ölümsüz insanın kararları iptal edilebilir, pişmanlık duyulabilir, veya kuşku duyulabilir. Ö–lümün avcılık yaptığı bir dünyada, kuşku ve pişmanlık için zaman yok. Ancak kararlar için zaman var. “

İçtenlikle böyle bir dünyanın gerçek bir dünya olamayacağını savundum. Bir davranışı ideal bir davranış olarak alıp. böyle yapmak gerek demenin gelişi güzel bir söz olduğunu, bunun gerçek yaşamla ilgisi olmadığını söyledim.

Çaylarımız gelmişti; garson masaya bırakıp uzaklaştı. Adaça–yının rayihası hoştu; bir yudum aldım, ve okumaya devam ettim.

Ona babamın öyküsünü anlattım. Babam bana bitmez tükenmez nasihatler ederdi; sağlıklı zihin sağlıklı bedende bulunur derdi, ve genç delikanlıların zorluklarla mücadele ederek ve sporla uğraşarak kendilerini geliştirmeleri gerektiğini söylerdi. O genç bir insandı; ben sekiz yaşında iken, o henüz 27 yaşındaydı. Öğretmenlik yaptığı okul tatil olunca, yazın, en az bir ay benimle birlikte olmak üzere büyükbabamların çiftliğine gelirdi. Ben büyükbabamların

Sorumluluk

181

yanında kalıyordum. Bu bir ay benim için cehennem gibiydi. Babamın davranışlarından bir tanesini don Juan’a konuştuğumuz konuyla ilgili olduğu için anlattım.

Babam çiftliğe gelir gelmez benimle uzun bir yürüyüşe çıkmakta ısrar ederdi, yürürken konuşurduk ve bu konuşmalar sırasında planlar yapardık. Bu planlardan biri de her sabah saat altıda yüzmeye gitmekti. Akşam saati sabahın beş otuzuna kurardı; erken kalkacaktık ki, tam saat altıda suya atlamış olacaktık. Sabah alarm çalınca, yataktan kalkardı, gözlüklerini takardı, ve pencereye gider dışarıya bakardı.

Bundan sonra kendi kendine söylediklerini ezberledim.

“Hım. . . Bugün biraz bulutlu. Bana bak, sadece beş dakika için yatacağım yeniden. Olur mu? Beş dakikadan fazla değil! Kaslarımı gereceğim ve tamamiyle uyanacağım.”

Ama, her gün yeniden uyuya kalırdı; bazen saat ona. bazen ise öğleye kadar uyurdu.

Beni en kızdıran şeyin, onun her gün sahte bir kararlılıkla yeniden aynı şeyleri söylemesi olduğunu anlattım don Juan’a. Her sabah bu hareketleri yapmaya devam ederdi; bir gün saatin alarmini kurmayı reddettim; sanırım bana gücendi.

“Onlar sahte kararlılık değildi, “ diyerek don Juan babamın tarafını tutar bir tarzda konuşmaya başladı. “Adamcağız yataktan kendisini nasıl kurtaracağını bilmiyordu, hepsi bu kadar!”

“Her neyse, ben bu tür gerçek dışı kararlılıklara güvenmem,” dedim.

“Sence gerçek olan bir kararlılık nasıl olur?” diye yüzünde belli belirsiz bir gülümseme ile sordu.

“Babam, sabahın saat altısında yüzmeye gidemeyeceğini kabul edip, öğleden sonra saat üçte yüzmeye karar verseydi, bu gerçek bir kararlılık olurdu,” diye cevap verdim.

“Senin verdiğin kararlar insanın ruhunu zedeler, “ dedi don Juan; bunu, çok önemli bir şey söyleyen insanın ciddiyetiyle söyledi.

Hatta sesinde bir hüznü bile sezdim. Uzun zaman sessiz kaldık. Kızgınlığım geçmişti. Babamı düşündüm.

“Öğleden sonra üçte yüzmek istemiyordu. Anlamıyor musun?” diye don Juan konuşmaya başladı.

Onun sözleriyle irkilmişim.

Babamın zayıf bir insan olduğunu, onun hiç uygulamadığı o i-deal dünyasının eylemlerinin de zayıf olduğunu söyledim. Bunları hemen hemen bağırarak söylemişim.

<|

1 82 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Don Juan bir tek kelime bile söylemedi. Kafasını ritmik bir şekilde sallıyordu. Kendimi hüznü kaptırmışım. Babamı düşünmek bütün benliğimi kapsayan bir duygu yaratmıştı.

“Sen kendini ondan daha güçlü sanıyordun, değil mi?” diye pek önemsemeyen bir sesle sordu.

Ben de, ondan daha güçlü olduğumu söyledim, ve babamın bana çektirdiklerini anlatmaya başladım: ama, devam etmeme izin vermedi, sözümü kesti.

“Sana rezilce davrandı mı? Sana rezillik yaptı mı?” “Hayır.”

“Önemsiz, küçük şeylerden dolayı, senin canını yaktı mı?” “Hayır.”

“Yapabileceği her şeyi senin için yaptı mı?” “Evet.”

“Peki, hatası neydi o zaman?”

Yine bağırarak konuşmaya başladım, ve onun zayıf bir insan olduğunu söyledim, ama cümlemin yarısında bağırduğımın farkına varıp, sesimi alçaktım. Don Juan’ın beni sorguya çekmesi tuhafıma gitti.

“Bütün bunları ne için yapıyorsun?” dedim. “Bizim bitkiler hakkında konuşuyor olmamız gerekiyordu.”

Kendimi daha kızgın ve bedbin hissediyordum. Ona benim davranışlarımı yargılamaya ne hakkı ne de herhangi bir eğitimi olduğunu söyledim: ve o kahkahalarla gülmeye başladı.

“Öfkeli olduğun zaman kendini hep üstün görüyorsun, değil mi?” dedi.

Doğruydu, kızdığım zaman hep kendimi haklı ve üstün görürdüm.

“Babamdan söz etmeyelim,” dedim, sahte bir mutluluk havasıyla söylemişim bu cümleyi. “Haydi, bitkilerden söz edelim.”

“Hayır, babandan söz edelim,” diye ısrar etti. “Bugün başlamamız gereken yer bu konu. Ondan daha güçlü olduğunu sanıyor idiyse, sabahın altısında onun yerine sen niye yüzmeye gitmedin?”

Ona, kulaklarıma inanmadığımı, bunu bana ciddi olarak sormayacağını söyledim. Sabah saat altıda yüzmenin benim değil, babamın fikri olduğunu söyledim.

“Onun fikrini kabul ettiğin andan itibaren, senin de fikrin haline gelmişti, “ diyerek hemen beni cevaplandırdı.

Sorumluluk

183

sorumluluğunu kabul

etmesi demek, o kararlar

uğruna ölmeye hazır

olması demektir.”

Don Juan

Ben, bu fikri hiçbir zaman kabul etmediğimi, babamın verdiği kararlara hiç uymayacağını zaten bildiğimi söyledim. Don Juan, bu kanaatimi neden babama söylemediğimi sordu.

“İnsan babasıyla öyle konuş– “Bir jn0amr1 kararlarının maz,” diye bir açıklama getirmeye çalıştım.

“Niçin konuşmaz? “

“Bizim evde böyle şeyler yapılmazdı; hepsi bu kadar.”

“Ama, sen o evde bundan daha beter şeyler yaptın, “ diyerek bir yargıcın gür sesine benzer şekilde beni yargıladı. “Yapmadığın tek şey, silkinip ruhunu ısıltatmak oldu.”

Sesinde beni mahveden bir güç vardı ve bu, zihnimde yankılar uyandırıyor. Bütün savunmalarım çökmüştü. Onunla tartışamazdım. Not almaya kendimi vererek, cevap vermekten kaçındım.

Son olarak güçsüz bir açıklama olarak şunu söyledim: bütün ömrüm boyunca babam türünden insanlarla tanıştım: onlar da babam gibi planlar yaparlar, bu planlarına ben de dahil olurdum, ama, sonunda hiçbir şey gerçekleşmez, ben hep açıkta kalırdım.

“Şikayet ediyorsun,” dedi; sesi yumuşaktı. “Bütün ömrün şikayetle geçiyor, çünkü aldığın kararlardan sorumluluk almıyorsun. Eğer, babanın sabah saat altıda yüzme kararından sorumluluk olsaydın, sen gider yüzerdin, eğer gerekirse, tek başına gider yüzerdin; veya, kararını tutmadığının ve bunun bir oyun olduğunun farkına vardığın ilk kez ona canın cehenneme derdin. Bunu yapmadığın için, sen de baban kadar zayıfsın.

“Bir insanın kararlarının sorumluluğunu kabul etmesi demek, o kararlar uğruna ölmeye hazır olması demektir. “

“Bir dakika, sen bunu alıp, tam tersine çeviriyorsun,” dedim.

Benim bitirmeme fırsat vermedi. Ona diyecektim ki, babamı sadece bir örnek olarak veriyorum, ve hiç kimse, akli başında hiç kimse, sabah altıda yüzme gibi saçma sapan bir şey için, ölmeyi göze alamaz. ‘

“Kararın ne olduğu önemli değil, “ dedi. “Hiç bir şey, diğerinden veya başka bir şeyden daha önemli veya önemsiz olamaz. Görmüyor musun? Ölümün avcı olduğu bir dünyada küçük veya büyük kararlar

yoktur. Ölümün kaçınılmazlığı ile yüz yüze olduğumuzun bilinci içinde verdiğimiz kararlarımız vardır; hepsi bu kadar!”

“Hiç bir şey,
diğerinden veya
başka bir şeyden
daha önemli veya
önemsiz olamaz.”

Don Juan

1 84 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Hiçbir şey söylememiştim. Belki de bir saat geçti. Hasırın üstünde hiç kıpırdamadan yatıyordu, ama uyanıktı.

“Bütün bunları bana niçin söylüyorsun, don Juan?” diye sordum. “Bütün bunları bana niçin yapıyorsun?”

“Bana sen geldin,” dedi. “Hayır, doğru değil, bana sen geti—rildin. Ve ben sana özel bir dokunuşta bulundum. “

“Affedersin, ne yaptın?”

“Sen de baban için yüzerek ona özel bir dokunuşta bulunabilirdin, ama yapmadın, belki de küçük olduğun için. Ben senden daha çok yaşadım. Beni bekleyen, askıda kalmış hiçbir şey yok. Benim hayatımda hiç acele yok, bu nedenle ben sana uygun bir özel dokunuşta bulunabilirim.”

Sorumluluk

185

Arif Bey’in aktardıklarını büyük bir dikkatle izlediğini görüyordum.

—Bu okuduklarımdan, sizce don Juan ısrarla hangi temel farkındalık üzerinde duruyor?

Arif Bey, biraz sessiz kaldı; tüm hikâyeyi gözden geçirdiği belliydi. Elma çayından bir yudum aldı. Bir süre sonra konuşmaya başladı:

—Bu anlattığınız kısımda birden fazla farkındalık sezdim. Bunlardan ilki sorumluluk kavramı. İnsanın verdiği kararlardan tam sorumluluk alarak yaşaması. Temel farkındalık olarak don Juan onun üzerinde duruyor. Ama, ölüm bilinci üzerinde de oldukça durmuş; her an ölümün yanımda, yanımda olduğu, ve yaşamımızın sonsuz olmayıp, sınırlı olduğundan dolayı sorumluluğun kaçınılmaz olduğunu vurgulamış. Ölüm bilinci de ikinci farkındalık diyorum. Ü—çüncüsü de, hiçbir kararın diğerinden daha önemli, veya önemsiz olmadığı, bütün kararların, düşünülerek, ciddiye alınarak verilmesi gerektiği ve karar alındıktan sonra geriye dönüşün olmamasıdır.

Sorumluluk Üzerine Akla Gelen Sorular

Bunları söyledikten sonra, Arif Bey, “Nasıl doğru söyledim mi?” dercesine yüzüne baktı.

–Gerçekten iyi dinlemişsiniz Arif Bey, dedim. Bugünkü buluşmamızda, sizinle sorumluluk üzerinde duracağız. Ölüm bilinci

üzerinde önümüzdeki buluşmamızda konuşmak istiyorum. Alınan kararların hepsinin önemli olduğu savaşçının temel bir anlayışıdır, ve her konuyu tartışırken, yeri geldikçe, ona da dokunacağız.

Adaçayımdan birkaç yudum aldım. Etrafıma bakındım. Ortada, akmayan bir şadırvanın çevresine oturacak yerler yaparak, kahvenin bir parçası haline getirmişler. Kısa beyaz saçlı, beyaz uzun kollu gömlek giymiş, üç–dört günlük beyaz sakallı, cildi koyu esmer, yanağında antep çibani olan ve muhtemelen Antepli, elli–elli beş yaşlarında biri, şadırvanın yanındaki masalardan birinde yüzü bana dönük olarak oturuyordu. Aslında buna masa dememek gerek, düz tahtadan yapılmış, sehpa bunlar. Alçak sandalyelere oturdukları zaman bu sehpalar ancak oturan kişinin diz hizasına kadar gelebiliyor.

İstanbul’da tarihi bir yerdeydim ve Arif Bey’le ilgimi çeken bir konuda sohbet ediyorum. Bunu yapabildiğim için içimde bir mutluluk, bir şükür duygusu var.

Arif Bey’e şu soruyu sordum:

–Sizce sorumluluk nedir? Nasıl tanımlarsınız sorumluluğu?

–Sorumluluk mesuliyet duygusudur.

–Türkçe’sinin karşılığı yerine Arapça’sını söyleyince tanımlanmış oluyor mu?

–Olmuyor, ben de biliyorum. Sanki biraz zaman kazanmaya çalışıyordum. Sorumluluk kişinin üzerine aldığı her şeyden hesap vermeye hazır olması demektir. Bu bir iş, karar, olay, veya bir eylem olabilir.

–Evet, ben bu tanıma kabul ederim. Yani sorumluluğun hesap vermeye hazır olma gibi bir temeli var. Tabii hesap vermeye hazır olma duygusu temel bir varsayımdan gelir. Bu varsayım şöyle ifade edilebilir: “kendi hayatımda olan biteni ben etkilerim, yönetirim.”

–Kişisel bütünlük ile yakın ilişkisi var; bana öyle gözüküyor.

–Tabii var. Kişisel bütünlük, aslında sorumluluğun bir türü. Yani, düşünce, duygu ve eylemlerinin ahenk içinde olmasından hesap vermeye hazır olduğun zaman kişisel bütünlük ortaya çıkıyor.

“Düşünce, duygu ve eylemlerimin uyması bana bağlı. Başka bir insan ve dışımdaki koşullar değil, düşünce, duygu ve eylemlerimin uyum içinde olmasının gücü bende, Hesap verecek olan benim. Sorumluluğu bu tanımlıyor.

pıp

1 86 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Sorumluluk olmadan kişisel bütünlük olamaz, yani. Doğru mu algılıyorum?

–Hayır, olamaz. Sorumluluk daha kapsamlı bir farkındalık. O–nun için derinlemesine irdelemek istiyorum.

“Sorumluluk konusu üzerinde düşünürken aklıma şöyle sorular geliyor. Sizin aklınıza gelen sorular da sıralayalım, ve sonra bunları teker teker ele alalım:

- Bir insanın eyleminden sorumluluk alması ne demektir? Yani eyleminden sorumluluk almış bir insanla, sorumluluk almamış bir insan arasındaki fark nedir?
- “Ben kendi seçimlerimden ve kararlarımdan sorumluluk alırım,” dediğim zaman, kendi seçimlerinden ve kararlarından sorumluluk almayan bir insandan nasıl bir farkım oluyor?
- ‘Ortama getirdiğim bilinç düzeyinden sorumluyum’ demekle ne demek istiyorum?
- Son söylediğim bu genel sorunun alt soruları da var, ve bu alt sorular değişik ortamlara ne gibi bir bilinç getirmekten sorumluyum, şeklinde ifade edilebilir. Örneğin, “o ortamdaki niyetim ne, neyi başarmak istiyorum,” “şimdi ve burada nasıl hissediyorum, gerçek duygularım ne” “bu ortamda enerjim var mı, yapılması düşünülen şeyi yapmak istiyor muyum,” “elimden gelenin en iyisini yapmak istiyor muyum” gibi sorular sorarak ortama farkındalıklar getirebilirim.
- Neden sorumlu olduğumu bilmek, neden sorumlu olmadığımı bilmeyi de gerektirmez mi?
- Aynı mantıkla hareket ederek, nelere, ne kadar dikkat edeceğimi bilmek, nelere dikkat etmeme, önem vermeme sorumluluğunu da gerektirmez mi?

“Benim bu konuda kapsayacağım sorular bunlar. Arif Bey, sizin aklınıza gelen sorular var mı?”

—Evet, var. Bir kişi, “ben sorumlu bir insanım,” dediği zaman, bu sözün anlamı ne? Dış olaylardan hiç etkilenmeyip, yaşamını sadece onun kendisinin mi yönlendirdiğini söylemek istiyor?

Sorumluluk

187

—Çok yerinde bir soru.

—Yani, “ben sorumlu bir insanım,” diyen kişi, başka insanları kendi yaşamında gereksiz süs olarak mı görüyor. “Ben her şeyi onlar olmadan da yaparım,” mı demek istiyor?

—Dediğim gibi güzel, yerinde bir soru. Sorumluluk konusundaki sohbetimizi bitirdiğimizde, bu sorulara rahatlıkla yanıt verebilecek durumda olmalıyız.

Önümüzdeki soldaki masada beş tane genç var. Sanki çalışıyorlar, ellerindeki fatura gibi evrakları gözden geçiriyorlar. Gençlerden birinin sırtı bana dönük; bu gencin üzerinde kareli bir gömlek ve altında da siyah bir şort var, ve uzun saçlarını arkadan ensesinin üzerinde toplamış; diğerleriyle hem konuşuyor, hem de a—yaklarıyla yere tempolu bir şekilde vuruyor. Tempo tuttuğu bu müzik kafasındaki bir müzik olsa gerek, çünkü dışarıda çalınan müzikle onun ayak temposu arasında hiçbir ilişki yok.

Gençlerden biri yanından geçen garsona, “Bana bir gazoz,” dedi. Garson yürümeye devam ediyor, duyup duymadığını belli edecek herhangi bir ipucu vermiyor. Aynı masadan bir diğer genç, yürümekte olan garsonun arkasından sesleniyor, “Bir gazoz da bana.” Garson yine yürümeye devam ediyor. Bir diğer genç, yine aynı masadan, garsona bakmadan ama onun istikametine, “Bana da bir çay,” diyor.

Ve bu sırada garson görebileceğim alanın dışına çıkmış. Bir süre sonra, iki gazoz ve çay geliyor. Garsonun ve gençlerin iletişimleri dışarıdan belli olmuyordu, ama, besbelli ki, gayet etkili idi.

Adaçayımı zevkle içmeme devam ederek Arif Bey'e "başlayalım mı," gibisinden baktım. Gözüyle "evet," dedi..

Sorumluluk Almak Ne Demektir?

–Şimdi ilk sorumuzu ele alalım. Daha başka sorular aklımıza gelirse, onları da sorular listesine ekler ve tartışırız.

• Soru: Bir insanın eyleminden sorumluluk alması ne demektir? Yani eyleminden sorumluluk almış bir insanla, sorumluluk almamış bir insan arasındaki fark nedir?

–Doğan Bey, don Juan'ın Carlos ile konuşmalarından anlaşılıyor ki, sorumluluk alan kişi şikayet etme yerine, karar verir ve verdiği kararı uygular. En büyük farkı ben burada görüyorum.

188

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Ben, sorumluluk almadan önceki durumu irdelemek istiyorum. Bir kişinin sorumluluk alıp, almamasına yol açan ne? Yani, diyelim ki, Ahmet adında bir kişi var. Ve gerçekten kendi yaşamından sorumluluk almak istiyor. Niyeti bu. Bu kişi sorumlu bir kişi haline gelmeden önce, bazı önkoşullar var mı?

–Ne demek istediğinizi hâlâ anlayamadım.

–Örneğin, cahil biriye, belirli bir konuda bilgisi yok ise! Yani, bir insan hiç bilgisi olmadığı, bilmediği bir konuda sorumlu tutulabilir mi?

–Hayır, tutulamaz. Yani insan o kadar cahil olabilir ki, bilmediğini dahi bilmeyebilir. O nedenle, kişi farkında olmadığı bir şeyden sorumlu tutulamaz diyorum.

–Bir örnek verebilir misiniz?

–Örnek vereyim. Kitaplarınızı okumadan önce, dinlemenin çok önemli olduğunu bilmiyordum. Dinlemenin önemi üzerine bir bilgim yoktu. Arkadaşlarımla konuşurken, sınıfta öğrencilerimle iletişim kurarken, dinleme konusundan hiç haberdar değildim. Ve çok muhtemel ki, bu konuda hatalar yapıyordum. Aslında muhtemel değil, biliyorum, bu konuda sürekli hatalar yapıyordum.

–Evet, güzel bir örnek. Şimdi sorum şu: insan bilmediği, bir fikri olmadığı alanlarda, bilmediği için yaptığı hatalardan sorumlu tutulabilir mi?

–Nasıl sorumlu olabilir ki? Hata yaptığını bile bilmiyor! Sorumlu olmaması gerek!"

–Öyleyse ...

–Öyleyse, insanın sorumlu olması için, önce neden sorumlu olduğu ile ilgili bir farkındalığı, bir bilinci olması gerek.

–Evet! Farkında olmak en temel koşul. Kişinin farkında olmadığı, bilmediği şeyden, onu sorumlu tutmak bana yanlış geliyor. Düşünüyorum da, Arif Bey, bu konuda ilginç tartışmalar ortaya çıkabilir. Örneğin, yasa yapan kurum, sadece yasa yapmakla kalmamalı, bu yasadaki etkilenecek insanlara haber vermeyi, onları bilgilendirmeyi önemsemeli. Vatandaşına ‘Biz Bilinci’ içinde bakan bir yönetimde, yeni yasalarla ilgili bilgilendirme özenle takip edilir ve uygulanır. Ama, “Bana ne, öğrensinler, bu onların sorumluluğu,

Sorumluluk

189

öğrenmezlerse basarım cezaı, bak o zaman akılları başlarına gelir,” düşüncesi içinde olan yönetim, vatandaş bilgilendirme konusunda duyarlı olmaz. Ama, şimdi bu tür tartışmaların içine girmeyelim, çünkü temel konumuzdan bizi uzaklaştırır korkusu içindeyim.

–Şimdi, anladığım şu: bir insanın sorumlu olması için, o insanın sorumlu tutulacağı konuda bir farkındalığı, bir bilinci olması gerekir.

–Evet! “Bile bile yaptı!” veya “bile bile yapmadı!” diyebilmemiz gerekiyor.

– O zaman, “Eyleminden sorumluluk almış bir insanla, sorumluluk almamış bir insan arasındaki fark nedir?” sorusuna verdiğimiz cevapta, her ikisinin de “farkında olduğunu,” “bildiğini” varsayıyoruz. Doğru değil mi?

–Evet, bu koşulda aynı olmaları gerekiyor. Aksi halde sorumlu tutmak için gerekli temelden mahrum kalıyoruz.

–Ama, bu da yeterli gelmiyor, bana.

–“Farkında olma,” “bilme” koşulunun yetmediğini mi söylüyorsunuz?

–Evet. Eksik kalan bir şey var. Bir insanın sorumlu tutulabilmesi için ‘seçme özgürlüğü’nün olması gerekir, diyorum. Örnek vermemi ister misiniz?

–Sanırım ne demek istediğinizi anladım, izin verirseniz ben örnek vereyim. Diyelim ki, sınıftaki öğrencilerimin zihinsel gelişmesini hızlandıran yeni bir yöntem gelişmiş bulunuyor. Ben bu yöntemi hiç bilmiyorum, hiç duymamışım, ve bu nedenle şimdiye kadar hiç uygulamamışım. Tabii, bunu hiç bilmiyordum derken, Türkiye’de normal bir öğretmenin koşulları içinde bilmediğimi söylüyorum. Yani bu konuda bana ne resmi, ne de özel kanallardan hiçbir bilgi verilmemiş olsun. Bu durumda birinin, “bu yeni yöntemi niçin uygulamıyorsunuz, öğrencilerinizin gelişmesini istemiyor musunuz?” diyerek beni sorumsuz bir öğretmen olarak damgalaması yanlış olur.

–Ama, bu örnek, farkında olma ile ilgili oldu. Seçme özgürlüğü ile ilgili bir örnek değil.

Eğer insanın

sorumlu olması için,

o insanın sorumlu

tutulacağı konuda

bir farkındalığı,

bir bilinci olması

gerekir.

190

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Şimdi ona geleceğim. Yine varsayalım ki, öğrencilerimin zihinsel gelişimini hızlandıran bu yöntemi ben kendi çabalarımla öğrendim, ve uygulayabilecek hale geldim. Ama, bu yöntemi sınıfımda uygulayabilmem için yönetimden izin almam gerekli. Varsayalım ki yönetim, şu veya bu nedenle, bu yöntemi uygun görmedi. Ve izin verilmediği için bu yöntemi uygulayamıyorum. Bu durumda, yöntemi bildiğim halde, uygulayamıyorum, çünkü uygulama özgürlüğüm yok.

„ , , , , j ... ! •—• Sorumluluk almış

–Hah, benim de demek istediğim y

buydu. Yani, bir kimseyi bir şeyi yapmak insan hesaP verir; veya yapmamakla sorumlu tutmadan ön–kendi bilincinin, ce iki önkoşulun var olduğunu saymak kendi gücünün, gerekli: Bir, farkında oluş, bilgi, beceri, kendi eyleminin ve iki, seçme özgürlüğü. sınırları içinde

“Arif Bey, izin verilmediği zaman, O|aya sahip çıkar. çocukların yararına olan bu yöntemi uygulamaya koyma iznine ulaşmak için, kendi gücünüz dahilinde, stratejik olarak, uzun soluklu bir çaba içine girmeniz doğal. Aslında savaşçı ruhu bu noktada kendini göstermeye başlar. Ama, geleceği yaratmak başlığı altında bu konuyu işledik, tekrar etmeye gerek yok.

Arif Bey’le bu noktada şu soruyu ele almak istedik: “Bir insanın eyleminden sorumluluk alması ne demektir? Yani eyleminden sorumluluk almış bir insanla, sorumluluk almamış bir insan arasındaki fark nedir?” sorusu, bilen ve istediğini yapabilme özgürlüğü olan insanlar arasında ayırım yapmak üzere sorulmuş bir soru.

–Sorumluluk almış insan hesap verir; kendi bilincinin, kendi gücünün, kendi eyleminin sınırları içinde olaya sahip çıkar. Burada kişinin kendi yaşamına sahip çıkması var.

–Evet, anlıyorum. Sorumluluk almamış kişi, söz konusu olan her ne ise, ona sahip çıkmaz. Konuyu kendi bilincinin, kendi gücünün, kendi eyleminin sınırları dışında tutar.

“Doğan Bey, bu söylediklerimiz, masum kelimeler gibi görünüyor, ama, aslında insanın yaşamında büyük farklar yaratacak güçlü farkındalıklar. Şu anda tüylerim diken diken. Ben çoğu kere

Sorumluluk

191

Özgürlük ancak

sorumluluk temeli

üzerinde yaşayabilir.

Sorumluluk olmadan,

özgürlük yaşayamaz

sorumluluktan kaçış görüyorum. Üniversite hocası öğrencinin sorunlarının kaynağını onların lisede iyi yetişmemesinde görüyor. Lise öğretmeni sorumluluğu ortaokul eğitimindeki eksikliğe, ortaokul öğretmeni ilkokul eğitimindeki yetersizliğe yüklüyor, ve

ilkokul öğretmeni de aileyi sorumlu tutuyor. Tabii, aile de bütün

kabahati devlete atıyor.⁷

Bir süre sustum, kafamda özgürlük ve sorumluluk konusuyla ilgili söylemek istediklerim vardı, o konuya geri döndüm.

–Özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiye bir başka yönden de bakılabilir.

–”Özgürlük yoksa, sorumluluk da yoktur,” düşüncesinin ötesinde bir yön olmalı.

–Evet. –Nasıl?

–Özgürlük ancak sorumluluk temeli üzerinde yaşayabilir. Sorumluluk olmadan, özgürlük yaşayamaz. Sorumluluk, özgürlüğün diğer yarısıdır. Yani, sorumluluk ve özgürlük el ele, baş başa gitmek zorundadır.

–Sorumluluğun olmadığı yerde özgürlük, özgürlüğün olmadığı yerde sorumluluk olamaz diyorsunuz.

–Evet. Bugün toplumumuzun içinde bulunduğu sorunların temelinde yatan nedenlerden biri de, insanlarımızın yetişkin özgürlüğü isterken, çocuk sorumluluğu içinde kalması.

–İlginç bir kavram. Yetişkin özgürlüğü istemek, ama çocuk sorumluluğu içinde kalmak. Bunu biraz açar mısınız, Doğan Bey?

–Açayım. Siz çocukken özgürlüğünüz bu kadar geniş miydi? Örneğin, istediğiniz zaman bilet alıp Ankara’ya gidebilir miydiniz? Ya da canınız istediği için arkadaşlarınızla buluşup akşam sinemaya gidebilir miydiniz? Bunun gibi daha birçok olanaklar sayabilirim ki, küçükken sizin yaşamınızda yoktu, ama şimdi var. Değil mi?

Bu örneği veren öğretmen Yavuz Durmuş’a teşekkür ediyorum.

192

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet.

–Ama, küçükken elbisenizi, ayakkabınızı, kitaplarınızı sizin almanız beklenmiyordu; bunlar sizin sorumluluğunuz değildi. Yani ikisi arasında doğrudan bir ilişki var: özgürlüğünüz arttıkça, sorumluluğunuz da artıyor.

–Bunu görebiliyorum.

–Sorumluluk bilinci, kişinin olgunlaşma sürecinde nerede olduğunun en iyi göstergesi. Bir çift düşün, aralarında bir çatışma olmuş, ondan sonra her ikisi de surat asarak birbirleriyle konuşmamaya başlamışlar. Çocuklar küserler, birbirlerine surat asarlar; ama, yetişkinlerin sorunları konuşarak çözüm aramaları beklenir. Böyle durumlarda, “haydi çocuklaşmayın, aranızdaki sorunu konuşarak çözün,” deriz.

“Yirmi dört, yirmi beş yaşlarında bir genç bayan kendi yaşamıyla ilgili kararlar hâlâ annesine bırakıyorsa, ‘henüz daha çocuk gibi annesine bağlı,’ deriz. Çünkü kendi yaşamından sorumluluk almamakta, kendi yaşamının sorumluluğunu annesine bırakmaktadır. Evdeki geçimsizlikten erkek sürekli karısını sorumlu tutuyor, ve hiçbir zaman kendi payını yüklenmiyorsa, ‘henüz adam olamadı deriz’ (oğlan çocuğu olmaktan kurtulamadı, anlamında). Türkçe’de ‘adam olmak’ sözü aslında böyle bir olgunlaşmayı ifade ediyor. Askere oğlan çocuğu olarak giden kişi, orada adam olur, öyle döner. Ve, ‘askere gitmemişe kız verilmez’ anlayışı, geleneksel kültürümüzün iyi işleyen yönlerinden biridir.” Sorumluluk bilinci,

Su içmek istedim. Nihayet garso– kişinin olgunlaşma nun dikkatini çekerek birer su ısmarla– sürecinde nerede dik. Etrafa şöyle bir baktım, genellikle olduğunun en iyi erkekler çoğunlukta, ve genellikle yüz– göstergesi.

ler durgun, yorgun, neşesiz, çökkün,

mutusuz, aldırılmaz, bıkmış bir durumda. Hatta psikolog birinin gözüyle, bu kişiler depresyona girmiş insanların yüz ifadesini taşıyor. Bu, memleketimizdeki erkeklerin doğal ifadesi mi?

Hayattan pek bir şey beklemeyen, kaderine razı olmuş, sonuna kadar hep böyle gidecek diyen insanların yüzü. Heyecan duyacak, neşelenecek ne var ki?

Sorumluluk

193

Sorumluluk konusunu konuşurken bu yüz ifadeleri daha anlamlı geldi. Bu kişiler acaba kendi mutluluklarından sorumluluk alıyorlar mı? Sonra, onların geliştikleri ortamları düşündüm: Bu insanları yetiştiren anababalar, öğretmenler, kendi yaşamlarından sorumluluk alıyorlar mı?

Arif Bey’le konuşmama devam ettim:

–Sorumluluğun gelişmesi için insanın sorumluluk alabileceği bir ortamda yetişmesi gerekir. Kişinin yetiştiği ortamda kendine seçim yapma, ve yaptığı seçimin sonuçlarından sorumlu olma fırsatı verilmemişse, sorumluluk duygusu gelişemez. Bu nedenle çocuklara kendi düşüncelerini söyleme ve uygulama olanağı verilmeyen ailelerde çocuklar olgunlaşamazlar.

–Doğan Bey, sizin o kitaplarınızı

Kişinin yetiştiği okudum, ne demek istediğinizi anlıyo–

ortamda kendine rum. Ama, sormak istediğim bir soru

seçim yapma, ve var: vatandaş hangi yönde yetişkin öz–

yaptığı seçimin gürlüğü isteyip, çocuk sorumluluğu i–

sonuçlanndan ?inde kahy°r–

sorumlu olma fırsatı –Rüşvetten arınmış, canlı dinamik,

verilmemişse, ?ağda? bir bürokrasi istiy°r– Okulların

! , , , kaliteli olmasını, temiz olmasını, müf–

sorumluluk duygusu , . , . , ... ,

redat programının çağdaş ve etkili ol–

geşemez. masını istiyor. Oturduğu kentin temiz

olmasını, kaldırımlarının, çocuk bahçelerinin, konser’salonlarının bulunmasını istiyor. İstiyor da istiyor. Kısacası, uygar, çağdaş bir ülkenin insanının yaşam koşullarına sahip olmak istiyor.

–İstemesin mi, Doğan Bey? Yıllar yılı ezilmiş, baskı altında tutulmuş bu halk, artık istemeye başlamasın mı?

–Arif Bey, biraz daha devam edin. Hatta sizin yerinize ben devam edeyim. “Doğan Bey, yetmez mi bu milletin, bir lokma, bir hırka devri. Bu vatandaşların, diğer ülkelerin vatandaşlarından neyi eksik? Şimdi siz, onların bu isteklerini de mi fazla görüyorsunuz? Ne zaman biri çıkarak, siz her şeye layıksınız diyecek?”

–Peki, abartmayalım, ama sormayalım mı? Yani vatandaş istemesin mi?

194

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–İstedığı her şeyin sorumluluğunu alarak istesin. Ancak, o zaman yetişkin tavrı içinde istemiş olur.

–Bizimkiler çocuk tavrı içinde mi istiyor? –Çocuk tavrından ziyade, istedikleri şeyden sorumluluk alarak istemiyor. Bu daha doğru bir tanım olacak.

–Örnek verir misiniz?

–Vereyim. Benim söylediklerimi bir gözden geçirelim: “Rüşvetten arınmış, canlı dinamik, çağdaş bir bürokrasi istiyor,” dedim. Böyle bir bürokrasi ancak politik mekanizmanın tam anlamıyla demokratikleşmesiyle, yönetimin içine halkın iradesinin yansmasıyla olur. Arif Bey biliyorsunuz ben yirmi üç yıl ABD’de öğrenci ve öğretim üyesi olarak bulundum. Orada iken, özellikle California’da Amerikalı’nın politikaya katılımı ile, Türkiye’de bizim vatandaşın politikaya katılımını gözleme olanağı buldum. Sonuç olarak, kendi ülkemdeki vatandaşların Amerika’daki gibi etkin olarak politikaya katılmadıklarını gözlüyorum. Siyaset konusunda konuşulanları televizyonda seyretmek anlamında söylemiyorum; kollan sıvayıp, bir politik örgütün üyesi olarak, kendi değerlerini, ve dürüst bildiği politikacıları desteklemek için bizzat çalışmayı söylüyorum.

–Haklısınız, şimdi politikayla ilgilenenlerin büyük bir çoğunluğu kişisel çıkar sağlamak üzere bu yönde faaliyet gösteriyorlar.

–Bu ülkede herkes koro halinde politikacının dürüst olmadığından yakınıyor. Ben de soruyorum: Onların dürüst olmamasının sorumlusu kim? Bu politikacılar gökten zembille mi Ankara’ya indiler. Bizim, seçmen olarak sorumluluğumuz yok mu?

–Evet, vatandaşlarımız, özellikle aydınlar, siyasetle sorumluluk duygusu içinde ilgilenmiyorlar. Hep gözlemci, pasif ve şikayetçi durumundalar.

–“Okulların kaliteli olmasını, temiz olmasını, müfredat programının çağdaş ve etkili olmasını istiyor,” dedim. Kaç tane sivil örgüt, okulların kalitesini takip ediyor. Kaç anababa kuruluğu, bu yönde hükümete, okul idarelerine bir baskı oluşturuyor. Şikayet çok; sorumluluk duygusu içinde, kişisel bütünlük içinde eylem az veya yok. Eyleme girişenleri aktif olarak destekleme de yok. Bunu da kabul ediyor musun?

Sorumluluk

195

–Evet, kabul ediyorum. Oturduğu kentin temiz olmasını, kaldırımlarının, çocuk bahçelerinin, konser salonlarının bulunmasını istemesiyle ilgili de aynı türden örnekleri çoğaltabiliriz.

–İyi; o zaman, özgürlük ile, kişinin sorumluluğu arasında bir ilişki olduğunu kabul ediyorsunuz, demektir.

–Bence, ondan da geniş «„ .,.>,,,»

, | | | ,r– | | | | | , Beni diğerlerinden ayıran

bir durum var: Kışının içinde y y

bulunduğu yaşam koşulları ile, ozelllk’ benim ferlerinin

kişinin sorumluluğu arasında sormadığı sorulan sormam, bir genel ilişki görüyorum. ve sormaya devam etmemdir!”

–Sizin söylediğiniz daha Vernon

üst düzeyden bir genelleme. Nobei ödüllü Amerikalı fizyolog Aslında şu dört konu birbiri

ile sıkı sıkıya bağlantılı: Bir, seçim yapabilme; iki, özgürlük; üç, sorumluluk; ve dört, kişisel bütünlük.

Arif Bey, söylediklerimi kendi kendine tekrar etti. Ve bu söylediklerimi örnek vererek somutlaştırmamı istemesinin uygun olup olmayacağını sordu. Ben ise onun soru sormasını teşvik etmek istiyordum. Aşağıdaki öyküyü ona anlattım.

Vernon, Bugün Öğretmenine İyi Bir Soru Sordun mu?

Bu öyküyü kızım Eliften duymuştum:

“Vernon adında Amerikalı bir fizyoloji profesörü Nobel ödülü almış. Öğrencilerden biri, ödülün sonraki ilk derste, hocaya şu soruyu sormuş: “Fizyoloji alanında bu ülkede üç binin üzerinde bilim adamı var. Bu kadar bilim adamının arasında bu ödüle niçin siz layık görüldünüz? Sizi diğer bilim adamlarından ayıran özellik ne?”

“Profesör yüzünde bir gülümsemeyle şu cevabı vermiş: “Hepsini anneme borçluyum. Diğer çocukların anneleri, onlar okuldan dönünce, “Söyle bakalım, öğretmenin sorularına iyi cevap verebildin mi?” derken, annem, “Vernon, bugün öğretmene iyi bir soru sordun mu?” diye araştırırdı. Ben niçin Nobel ödülü aldım? Beni diğerlerinden ayıran özellik ne? Bunu soruyorsunuz, değil mi? Beni diğerlerinden ayıran özellik, benim diğerlerinin sormadığı soruları sormam ve sormaya devam etmemdir!”

– Bu nedenle Arif Bey, soru sormayı bırakırsan üzülürüm, soru sormaya devam ettiğin sürece beni memnun edersin!

1 96 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

En Somut Örnek

–Oh içim rahatladı. Peki içim rahat rahat soruyorum şimdi: Birbiri ile sıkı ilişkisi olduğunu söylediğiniz seçim, özgürlük, sorumluluk, ve kişisel bütünlük konusunda, bu ilişkileri gösteren somut bir örnek verebilir misiniz?

–En somut örnek, sizin kendi yaşamınızdan olabilir. Sizin yaşamınızla ilgili olarak ne alalım? Örneğin, sizin öğretmen olmaya karar verişinizi alalım. Öğretmen olmaya karar vermekte seçim hakkınız var mıydı?

., . . . » , . Ne kadar seçeneğim

–Yani istersem öğretmen olurum, istersem öğretmen –olmam biçiminde bir var ise’ o kadar seçimden mi söz ediyorsunuz? özgürlüğüm var

–Evet. Öğretmen olmaya, ya da ol– demektir. mamaya siz karar verebilme durumunda mıydınız?

–Evet, öyle bir durumdaydım.

–O zaman, “kendi özgür irademle öğretmen olmaya karar verdim!” diyebilecek durumdasınız.

–Evet, diyebilecek durumdayım.

–Peki, farzedelim ki, sizi öğretmen olmaya, siz istemediğiniz halde, anneniz, babanız veya başka bir güç zorladı. Bu durumda, “kendi özgür irademle öğretmen olmaya karar verdim!” diyebilir miydiniz?

–Hayır diyemezdim.

–Görüyorsunuz, seçimin olduğu yerde özgürlük var, olmadığı yerde özgürlük yok.

–Evet, bunu görebiliyorum. Yani seçim ile özgürlük arasındaki ilişki hemen hemen matematiksel bir ilişki. Ne kadar seçeneğim var ise, o kadar özgürlüğüm var demektir. Bunların sorumlulukla ilişkisi hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz?

–Şimdi iki kişi düşünelim: Bunlardan biri –bu kişiye Özgür a–dını verelim– kendi seçimiyle öğretmenliğı seçmiş olsun. Diğeri –bu kişinin adı da Esir olsun– zorla öğretmenliğe itilmiş olsun.

“Özgür öğretmenlik mesleğinden şikayet etmeye başlasa, mesleğin birçok olumsuz yönlerini gösterse, bu meslekte bir gelecek göremediğini söylese, ne düşünürsün? Onun öğretmenlikten sürekli

Sorumluluk 197

şikayet eden durumunu doğal, normal karşılar mısın? Yoksa, “madem bu kadar şikayet edecek yönler görüyorsun, niye öğretmenliği seçtin,” diye bir soru aklına gelmez mi?

–Gelir. Özgür, kendisi isteyerek öğretmenliği seçtiğı için, öğretmenlik mesleğiyle ilgili şikayeti yersiz olur.

–Ama, Esir öğretmenlik mesleğinden aynı biçimde şikayet etse, onun şikayetinde bir tutarsızlık görmezsin, değil mi?

–Hayır, görmem. O istemediğı halde, zorla öğretmenliğe itildi; zorla itildiğı bu meslekten şimdi şikayet ediyor, diye bakarım.

–Özgür şikayet ettiğı zaman, kendi yaptığı bir seçimden sorumluluk almadığı ortaya çıkar. Esir şikayet ettiğı zaman, bu anlam çıkmaz. Çünkü öğretmen olmanın sorumluluğunu Esir değil, onu öğretmen yapan güçler taşıyor.

–Evet, yeniden ortaya çıkan şu: sorumluluk, kişinin bilinçli seçimiyle oluşuyor.

–Evet; kişinin birçok seçenekler arasından seçim yapma olanağına özgürlük diyoruz, ve kişi seçim yaparak özgürlüğünü kullandığı andan itibaren, yaptığı bu seçimin sorumluluğunu da yüklenmiş oluyor.

–Öğretmen olmaya karar veren birinin, şu anda öğretmenlerin hangi durumda olduğunu araştırmasını, niçin öğretmen olmak istediğini, nasıl öğretmenlik yapmak istediğini, öğretmenlik yaparak neyi gerçekleştirmek istediğini düşünmesini bekleriz. O nedenle o durumu inceleyip– karar vermeli. Ve karar verdikten sonra da şikayet etme yerine, kolları sıvayıp var gücüyle çalışmalı.

Durdu, bana baktı. İlgiliyle dinlediğini gördü, ve sözüne devam etti:

“Bu kişi çalışacak yerde zamanını şikayet ederek harcarsa, sorumsuzca davranıyor demektir.”

–Arif Bey, ben bu kadar güçlü söyleyemezdim. Şimdi kişinin seçim yapması, özgürlüğü, ve sorumluluğı arasındaki ilişkiyi görebiliyor musunuz? –Çok aşikâr.

–Esir şikayet ettiğı zaman onun sorumsuzca davrandığını söylemek o kadar kolay değil; ama, Özgür’ün şikayete hakkı yok.

1 98 Anlamli ve Coşkuolu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet, bunu görebiliyorum. Geriye, bütün bunların kişisel bütünlük ile olan ilişkisini göstermek kaldı.

–Kişisel bütünlüğü “kişinin özünün, sözünün, ve eyleminin tu–tarlık içinde olması,” olarak tanımlıyoruz. Örnek olarak aldığımız bu iki kişiye dönelim. Özgür kendi özünden gelen bir istekle

öğretmenliği seçiyor, seçtiğini söylüyor ve iyi bir öğretmen olarak eylem i—çinde oluyorsa, kişisel bütünlüğünde aksayan bir şey yok. Böylece serbestçe seçim yapmış, yaptığı seçimin sorumluluğunun bilinciyle, kişisel bütünlük içinde çalışan bir insan görüyoruz karşımızda.

“Ama, bu kişi şikayet etmeye başlarsa, o zaman kişisel bütünlüğü aksamaya başlar. Ya özünden gelen bir seçim yapmadı, ya ağzından çıkan lafı bilmiyor, ya da öğretmen olarak eyleme geçecek gücü yok. Nedeni ne olursa olsun, bu kişinin kişisel bütünlüğü aksamıştır. Ve, daha önce tartıştığımız gibi, bu insana güven duyamayız.

—Böylece Doğan Bey, öğretmenlikten şikayet hakkımı benim elimden almış oluyorsunuz.

—Öğretmenliği kesinlikle seçmeye karar vermişsen, evet. A—ma, henüz karar vermemiş, hâlâ inceliyorsan, durum başka.

—Seçtim. Öğretmen olmayı seçtim. Kesinlikle seçtim. Ve artık öğretmenliği seçmiş olmamla ilgili benden şikayet duymayacaksınız.

—Şikayet edebilirsin. Ama, şikayet ettiğin zaman, sorumluluk konusunda sorunun var demektir; ayrıca, kişisel bütünlüğünde de aksamalar içinde olduğunu bil.

Bizim kahveye girdiğimiz kapıdan bir kadın ve erkek yan ya—na yürüyerek geldiler. Kadının üzerinde penye var, ama başı kundak yapılarak, saçını arkaya toplayacak şekilde örtülü, ve uzun e—tek giymiş. Adam orta yaşlı, normal yaz kıyafeti giymiş, kısa kollu gömlek, keten pantolon; kadına özel bir güleryüz ve ilgi gösteriyor. Sanki yeni flört etmeye başlamış iki gencin enerjilerini seziyorum. Uzakta bir köşeye oturdular. Adam kadına hafif dokunacak biçimde oturdu. Adam otuz sekiz – kırk, kadın da otuz üç – otuz dört yaşlarında görünüyor. Kadın sanki bu bölgede çalışan biri, ya dükkân sahibi veya başka türlü bir işte çalışan bir esnaf. Bu ortamda çok rahat. Hem giysisi muhafazakâr, hem de serbestliğe alışmış birinin rahat bakışı, oturuşu ve davranışını sergiliyor; herhangi bir eziklik hissedilmiyor davranışlarında. Erkeğin ilgisinin farkında,

Sorumluluk

199

erkeği itmiyor, ama, ona pek yakın da gelmiyor; bu oyunun nasıl oynanması gerektiğini sanki çok iyi biliyor.

Sularımız geldi. En güzel içki memba suyu. Ben soğuk su seviyorum. Arif Bey, suyun soğuk olmasından tedirgin.

Sorumluluk Alan ile Almayan Arasındaki Fark

Arif Bey’e ikinci soruya geçmek istediğimi söyledim. “Tamam, Hocam,” dedi, konuşmaya başladım. – İkinci soru neydi, hatırlıyor musunuz? –Hayır. Lütfen hatırlatır mısınız? –Tabii, ikinci soru şuydu:

• Soru: “Ben kendi seçimlerimden ve kararlarımdan sorumluluk alırım,” dediğim zaman, kendi seçimlerinden ve kararlarından sorumluluk almayan bir insandan nasıl bir farkım olur?

“Soru buydu.

–Sanırım bu şimdiye kadar konuştuğumuz konular içinde cevabını buldu.

–Peki, o zaman, özetler misiniz?

–Hay hay, özetleyeyim. “Kendi seçimlerimden ve kararlarımdan sorumluluk alırım,” diyen kişi şunları ifade etmiş oluyor:

- Bir; karar verirken, o konuda neyi ne kadar bilip bilmediğime önem veririm. Yani ortama getirdiğim bilinçten sorumluluk alırım.
- İki; ortama getirdiğim bilinci eyleme dönüştürebilme özgürlüğüm olduğuna inanırım.
- Üç; ortama getirdiğim bilinci eyleme dönüştürebilme gücüm olduğuna inanırım.
- Dört; neyi, ne kadar, ne zaman, nasıl yapacağıma dair, sınırlarımla ilgili gerçekçi bir algılayma içinde olduğuma inanırım.
- Beş; “bu benim hayatım” diyebileceğim bir gelecek yaratmak için kişisel bütünlük içinde olmam gerektiğine inanırım.

–Sorumluluk almayan insanda bu beş boyut yoktur, diyorsunuz.

200 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Bu beş boyut yoktur demekten ziyade, bu beş boyutun bilinci belirgin olarak yoktur diyorum. Örneğin, kişinin “ortama getirdiği bilinçten sorumluluk alması,” müthiş yüklü bir kavram. Ben ilk defa duydum, böyle bir kavramı. Halbuki sorumluluğun özü, çekirdeği bununla başlıyor. “Ortama getirilen bilinçten sorumluluk alma” sözünü anlamak, bu sözün ne ifade ettiğini kavramak, bence kendi başına büyük bir gelişimin adımı. Sorumluluk almayan insanda bu farkındalık gelişmemiştir.

Arif Bey, bir süre sustu, ve ‘Kişinin ortama getirdiği bilinçten sorumluluk alması’ kavramını biraz açmamı istedi. Açıkladım:

–Bazı kişiler, herhangi bir konuda konuşurken, “farkına varmamışım,” “dikkatimden kaçmış,” “üzerinde pek durmamışım,” gibi sözlerle kendi sorumluluklarını hafifletmek, veya tümüyle sorumluluktan kaçmak isterler.

“Ortama getirilen bilinçten sorumluluk almakla bu tür mazeretlerin önü alınmış oluyor. Kişi algılamasını, dikkatini en üst düzeyde, sürekli duyarlı tutmakla yükümlü. Tabii, sorumluluk almış bir insandan söz ediyoruz. Sıradan gelişigüzel yaşayan bir insandan değil.”

–Bu farkındalığı iyice bilincime yerleştirmek istiyorum. İleride öğrencilerime de öğretmek istiyorum.

–Ortama getirilen bilinç bizim algılamamızın temeli olduğu için çok önemli. Bunun farkında olmanıza sevindim, Arif Bey. Öğrencilerinize bu farkındalığı aktarabilirseniz, onların yaşamlarına önemli bir katkıda bulunmuş olursunuz.

–Katılıyorum, Doğan Bey. Yaşamından sorumluluk almayan insan kendisinin gerçekten özgür olup olmadığının farkında olamaz; çünkü bu konuda bir bilinç geliştirmemiştir.

“Sanırım böyle bir insanda daha ziyade ait olma ağır basar. Ama, yaşamından sorumluluk almayan insan, bunun da pek farkında olmayacaktır.”

–Arif Bey, ait olma, birey olma dansını tam yerinde konu ettiniz. Aynı şekilde, sorumluluk almayan insan, kendi yaşamını yönlendirebilecek gücü olduğuna da inanmaz; kendisini güçsüz görür. Tabii, kendi yaşamını esas itibarıyla ait olma boyutunda gören insan için bu doğaldır. Bu kişinin geleceğini yönlendiren diğer insanların kararlarıdır. Böyle alışmıştır; böyle bilir.

Sorumluluk

201

–Hocam, şimdiye kadar konuştuğumuz kavramlar yerli yerine oturmaya başladı.

–Bu kavramlardan biri de sorumluluk kavramı. Sorumluluk almayan insanın neyi, ne kadar, ne zaman, nasıl yapacağına dair sınırları belirgin değildir. Yaşamında sınırların belirgin olmasını da pek umursamaz. Tabii, bunun da temelinde, yine ait olmanın baskın olması yatmaktadır.

–Kişisel bütünlük ile de ilişkisi var, bunun. Değil mi? –Evet, kesinlikle. Sorumluluk duygusu gelişmemiş bir insanda kişisel bütünlüğün bir anlamı yoktur. “Bu benim yaşamım” diyebileceği bir hayatı olmadığı için, yaşadığı bu hayat, başkalarının beklentilerini gerçekleştirme temeli üzerine kurulu olduğu için, kendi özüyle ilişkisi kesilmiştir. O nedenle özü, sözü, eylemi birbirini tutmuş, tutmamış, bir anlam taşımaz.

„ Sorumluluk

Çevreme bakıyorum, birçok insan var,

ve bir şeyin farkına varıyorum: bu kadar in– almayan insanın san buraya gelip oturuyor, ve gerçekten ta– neyi, ne kadar, mamen oturmak için geliyor, ve gerçekten ne zaman, nasıl oturuyorlar; hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey yapacağına dair üretmeden zamanlarını burada geçiriyorlar. sınırları belimin

Benim hayatımda hiç olmayan bir şey değildir.

bu; bir yandan hayranlıkla, yani, “bunu nasıl yapıyorlar, bu kadar umursamaz nasıl olabiliyorlar,” duygusu içinde bakıyorum; diğer yandan içim burkuluyor, “insan hayatı bu kadar fütursuzca ve bu kadar kolayca çöp sepetine nasıl atılıyor,” duygusunu taşıyorum.

Başka bir tarafım da sanki bir anlamda onlara gıpta ediyor. Bir ağaç gibi, bir taş gibi, bir ot gibi oturmak, sağa sola bakmak, öyle var olmak. Şimdi burada harcadıkları bu zamanla bu insanlar kendi hayatlarında neler yapabilirler? Yapabilecekleri şeyler yapılmadığı için şimdi bu toplumda, ailelerinde, kendi hayatlarında neler eksik kalıyor, kimse bunun farkında görünmüyor. Yaşam denen şeyin zaman olduğunu, gerçek hazinenin işte bu zaman olduğunu acaba biliyorlar mı?

Belki de biliyorlar, ve onlar bana, “İşte biz o nedenle burada oturduk, beraber zaman geçiriyoruz, çünkü gerçek yaşam bu,”

202 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

diyebilirler. Milyonlarca, milyarca ve trilyonlarca saatler bir günde, bir haftada, bir ayda ve bir yılda harcanabilir.”

Karşımda nargile içen iki erkekten birinin gömleği açık mavi, diğerinin de açık yeşil. Mavi gömleği olan adamın göbeği daha bir öne fırlamış, yeşil gömlekininki o kadar belli değil. Arif Bey, göbekli bu iki insana baktığımı görünce, “Türkler oldukça kilolu değil mi, Doğan Bey,” diye sordu. Ben de, “Amerikalı kadar değil,” dedim. Arif Bey hayret etti, “Ben onları daha sıırım, daha sağlıklı sanırdım,” dedi. Ben de, her yıl Amerika’da şişman sayısının biraz daha arttığını ve şimdi sokaklarda hakikaten şişman olan kadın ve erkek Amerikalıların çoğaldığını söyledim. “Neden zaman içinde artıyor,” diye sordu. Ben de, “Pek yürümüyorlar, yüksek kalorili yiyecekleri kolayca ve ucuza temin edebiliyorlar, genellikle oturarak çalışıyorlar ve her yere araba ile gidiyorlar,” dedim. Ve bir de şaka yaptım. “Tabii, Amerikalı iş adamı bunu bir fırsat bilerek, zayıflama programları, spor salonları, zayıflama hapları, zayıflama tıbbı geliştirerek para kazanmaya bakıyor,” dedim. Gülüştük.

Ortama Getirilen Bilinç Düzeyi ve Sınırlar Bilinci

Arif Bey, yeteri kadar ılıdığı için suyundan içmeye başladı. “Ne dersiniz, sıradaki soruyu ele alalım mı?” diye sordum. “Alalım, ama, bana bir beş dakika izin verseniz,” dedi ve tuvalete gitti.

Geldikten sonra, “Evet, şimdi konumuza geri dönebiliriz,” dedi ve bana, şimdi ele alacağımız sorunun ne olduğunu sordu.

“Sorumuz, ortama getirilen bilinç düzeyinin değişik durumlarda ne anlama geldiği ile ilgiliydi,” diye hatırlattım. Ve devam ettim: “Ortama getirilen bilinç düzeyi,” kişinin kendisine şu soruyu sormasıyla oluşur:

- Soru: “Ortama şimdi ve şu anda ne gibi farkındalıklar getiriyorum?”

“Bu genel soruyu, daha başka alt sorular izleyebilir:

- Niyetim ne?
- İç dünyam şimdi ve buraya neler getiriyor?
- Enerjim nerede?
- Bendeki farkındalıkların tümünü şimdi ve buraya getiriyor muyum ?

1

Sorumluluk

Sorumluluğun

gerçek temeli kişinin

ortama getirdiği

bilinç düzeyinde

yatar.

“Ortama getirilen bilinç düzeyinden sorumluyum demek, ‘ben bu sorulan sormuş ve cevaplarını almış olarak ortama geliyorum,’ demektir.”

Arif Bey, yeniden, “ortama getirilen bilinç düzeyi çok önemli bir kavram,” dedi.

Ben konuşmama devam ettim:

–Eyleme geçerken, arkadaş seçerken, insanlarla ilişki kurarken, sinirlendiğim zaman, mutlu olduğum zaman, kaygılandığım zaman, ortama getirdiğim bilinç düzeyinden sorumlu olduğumu hatırlayabilmem, büyük bir başarı olur. Sorumluluğun gerçek temeli kişinin ortama getirdiği bilinç düzeyinde yatar.

–Bu kavramla ilgili olarak öğrencilerimi geliştirebilsem, onlara büyük yarar sağlamış olurum.

–Gerçekten olursunuz. Şimdi sıradaki soruyu ele alalım:

- Neden sorumlu olmayı bilmek, neden sorumlu olmadığımı bilmeyi de gerektirmez mi?

–Doğan Bey, herhalde burada üzerinde durulması gereken hadise, sınırlar kavramı ile ilgili.

–Evet, sınırlar kavramı ile ilgili. Tabii sınır kavramı neyin içerde, neyin dışarda olduğunu aynı anda belirtir. Türkiye’nin sınırı, neyin Türkiye’ye ait olduğunu, neyin Türkiye’nin dışında kaldığını aynı anda belirtir. Kendi sınırlarının dışında olan bir sorumluluğu aldığında, kişi, kendine karşı sorumsuzca davranmış olur. Örneğin, bir anne düşün, komşularının çocuklarına bakmak için kendi çocuklarının sağlığını ihmal ediyor. Bu anne bir sorumluluk örneği oluşturmuyor.

“Sınırlar kavramı kendi içinde felsefi derinliği olan önemli bir kavram. Bu kavramı ayrıntılarıyla işleyen kitabın adı da Sınırlar. Yazarları Dr. Henry Cloud ve Dr. John Townsend⁸. Bu kitabı o–kumanı gerçekten salık veririm, Arif Bey.

Kendi sınırlarının

dışında olan bir

sorumluluğu

aldığında, kişi,

kendine karşı

sorumsuzca

olur.

Henry Cloud–John Townsend, Sınırlar. Çeviren: İdil Güpgüpoğlu; Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996.

–Kitapçılardan bulabilirim, değil mi?

–Evet, evet. Güncel bir kitap, eski basım değil.

–Tamam.

Niyetiniz,

yaşamınızın

pusulası olmalı!

–Arif Bey, burada birkaç konuya dokunmak istiyorum. Biliyorsun, şu anda konuştuğumuz, sorumluluğun sınırları. Bu konuda akla gelen ilk soru şu:

- Neden sorumlu olduğumu nasıl bileceğim? Bunu bana biri mi söyleyecek, yoksa ben kendim mi karar vereceğim?

Diğer soru da,

- Eğer biri bana neden sorumlu olduğumu söyleyecekse, hangi otoriteye dayanarak söyleyecek?

Ben bu soruları ifade ettikten sonra, Arif Bey konuşmaya bir soru ile başladı:

–Savaşçı neden sorumlu olduğunu nasıl bilir, Doğan Bey?

–Savaşçı niyetinin saflığı ve yaratmak istediği geleceğin bilinci içinde stratejik olarak kararlar verir.

–Yine bir sürü kulağa hoş gelen kelimeler kullandınız, ama, bu gerçek yaşamda nasıl örneklenir, düşünemiyorum. Örneğin, hayatımda bu dediğinizi ben nasıl uygulayacağım.

–Arif Bey, önce sizin niyetiniz ne, ona karar verelim?

–Doğan Bey, daha önce size söylemiştim; iyi bir öğretmen olmak istiyorum, ve iki temel amacım var. Bunlardan ilki, öğrencilerimin gelişerek olabileceklerinin en iyisi olmalarına olanaklar sağlamak, ikincisi de, öğretmen arkadaşlarımdan en iyi şekilde öğretmenlik yapmasına yardımcı olmak.

–İşte bu niyet sizin rehberiniz olmalı! Bu niyet ne ile ilgileneceğinizi ve aynı zamanda ne ile ilgileneceğinizi belirlemeli. Niyetiniz, yaşamınızın pusulası olmalı! Tüm enerjiniz ve zamanınız stratejik olarak bu niyetin bilincinde planlanmalı.

“Şimdi bu niyeti sürekli aklınızda tutarak aşağıdaki şu soruları cevaplayalım: Neden sorumlu olduğumu nasıl bileceğim? Bunu bana biri mi söyleyecek, yoksa ben kendim mi karar vereceğim? Söyleyen, hangi otoriteye dayanarak söyleyecek?

Sorumluluk

205

“Sizin öğrencilerinizin ve meslektaşlarınızın gelişmesine olanak sağlayacak her şey sizi ilgilendirmen. İlgilendiğiniz şeyler sizin doğrudan yapabileceğiniz şeylerse, sizin tabancanızın menzili içinde ise, siz

doğrudan sorumlu olursunuz; eğer dolaylı yoldan etki yapabileceğiniz bir şey ise, o zaman dolaylı sorumlu olursunuz.”

–Sizin bir kitabınızda şu söz vardı; “Tanrım, değiştirilebilen ve değişmesi gereken şeyleri değiştirme cesaret ve gücünü; değiştirilemeyecek şeyleri olduğu gibi kabul etme olgunluğunu ve ikisi arasındaki farkı anlayabilecek bilgeliği bana ver.” Aslında bu söz, şimdi konuştuğumuz konuyu özetliyor. Savaşçı, niyetinin saflığı içinde neyi değiştirmek istediğini tanımlar, ve gücü çerçevesinde kendini ve zamanını verir.

–Evet, Arif Bey, yerinde bir gözlem yaptınız. Aslında bu konuştuğumuz, diğer soruyu da cevaplamış oluyor.

–Hangisini?

–Nelere, ne kadar dikkat edeceğimi bilmek, nelere dikkat etmemeyi, önem vermemeyi bilmeyi de gerektirmez mi, konusunu.

–Ha, evet! Bu soru, neye ne kadar dikkat edeceğimi sorguluyor; yani, enerjimi, dikkatimi, hangi sınırlar içinde, ne kadar yönlendireceğimi irdeliyor. Sanırım, burada önceliklerin bilincinde olma sorumluluğu var.

–Öyle. Daha önceki soru, ‘nelere’ dikkat edeceğ[ini] belirlerken, yani, bir tür, ‘dikkat edileceklerin listesi’ni o–luştururken, bu soru, bu liste içinde yer alan öğelerin ‘önceliklerini belirleme’ bilinci üzerinde duruyor.

–Yani, benim durumumda, öğrencilerimin ve öğretmen arkadaşlarımdan gelişim olanaklarını yaratmak için yapacakları arasında nelere öncelik vermeliyim, bunu sorguluyor.

–Kendi somut örneğinizi kendiniz verince daha güzel oluyor.

–Anladığımı anlıyorsunuz.

–Evet; zamanımızı verimli geçiriyoruz duygusunu yaşıyorum.

Savaşçı, niyetinin saflığı içinde neyi

değiştirmek

istediğini tanımlar,

ve gücü çerçevesi

içinde kendini ve

zamanını verir.

206

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Başka İnsana Gereksinme Var mı?

–Başka soru var mıydı?

–Evet, cevaplamak istediğimiz sorular listesinde sıradaki diğer soru sizin listeye aldığınız bir soru. Şöyle sormuştunuz:

• Soru: Bir kişi, “ben sorumlu bir insanım,” dediği zaman, bu sözün anlamı ne? Dış olaylardan hiç etkilenmeyip, yaşamını sadece onun kendisinin mi yönlendirdiğini söylemek istiyor? Yani, “ben sorumlu bir insanım,” diyen kişi, başka insanları kendi yaşamında gereksiz süs olarak mı görüyor. “Ben her şeyi onlar olmadan da yaparım,” mı demek istiyor?

–Güzel soru sormuşum!

–Ben de öyle demiştim; gerçekten anlamlı bir soru. Cevabını siz vermek ister misiniz?

–Cevabını bilsem soruyu sormazdım?

–Sorduğunuz zaman bilmeyebilirdiniz; belki şimdiye kadar konuştuklarımızdan yeni fikirler edinmişsinizdir, diye düşündüm.

–Hayır, cevabını bilmiyorum. Bildiğim, sorunun önemli bir soru olduğu.

–Oldu. O zaman ben kendi bilgilerim içinde soruyu irdeleyeyim.

“Daha önceki konuşmalarımızda bireyin hem ait olma, hem de birey olma gereksinmelerinden söz etmiştik. Birey bununla doğar. Yer çekimi gibi, yaşamımızda bu gerçeklik her zaman vardır. Her an, her durumda, insan hem ait olan ve aynı zamanda hem de ait olmanın ötesinde birey olan bir yaratıktır. Buraya kadar söylediklerim açık mı?

–Evet, bunu daha önce konuşmuştuk. Belki de, savaşçının ait olma ve birey olma gereksinmelerini nasıl dengelediğini soruyorum?

–Savaşçı konusuna geçmeden önce, “sorumlu bir insanım” diyen herhangi bir insanı ele alalım. “Ben sorumlu bir insanım,” dediği zaman, bu insan, eğer, “Ben dış olaylardan hiç etkilenmem, yaşamımı yalnız kendim yönlendiririm” diyor ise, bu kişi, ait olma konusunda bilincini geliştirememiş, yaşamın gerçeklerinden kopmuş biridir.

Sorumluluk

207

“Çünkü, biraz önce konuştuğumuz gibi, ait olma ve birey olma gereksinmeleri, yer çekimi gibi, bilincinde olsak da olmasak da, yaşamımızı etkilemeye devam eden gerçeklerdir.

“O nedenle, “ben sorumlu bir insanım,” diyen kişi, başka insanları kendi yaşamında gereksiz süs olarak görüyor ise, onun yaşamın gerçeğini algılayışında önemli bir boşluk var demektir.

“Ben sorumlu bir insanım” diyen kişi, önce içinde yaşadığı gerçekleri algılamaktan sorumlu olduğunu bilir. “Ben sorumlu bir insanım” diyen kişi, ait olmanın ve birey olmanın dengesini kendi yaşamında gerçekleştirmenin bilincine ermiş biridir.

–Peki savaşçının yaşamında bu nasıl gerçekleşir?

–Savaşçı büyük resimle ilişkisinin ait olma boyutundan kaynaklandığını bilir. Savaşçı kendisinin ailesine, şirketine, ulusuna, insanlığa, canlılar alemine, varoluşa, tüm evrene ait olduğunun bilinci içindedir. Savaşçının yaşamında ailesi, çalıştığı şirketi, üyesi olduğu ulusu ve insanlık canlı, önemli, anlamlı farkındalıklardır. Kendi yaşamıyla ilgili anlam arayışını yaparken, niyetinin saflığını tanımlarken, bunları bir kenara bırakmaz.

–Örneğin, benim öğretmenlik şevkim, vizyonum, öğrenciler i–şin içinde olmadan hiçbir anlam kazanamaz.

–Evet, onlar olmadan sizin öğretmen sorumlu menliğinizin hiçbir anlamı yoktur. Ama, bir insanım” diyen dikkat edin, buna siz, Arif Okurer ola–kişi önce içinde ra^ kendiniz karar veriyorsunuz. Annen,

‘, „ ,,, . baban, bilmem ne bakanlığının bilmem yasadışı qerç&k\en . . . ,,, , , ,

J J ne komitesi değil. Bu anlamda karar son

algılamaktan derece kişisel, bireysel ve özgün bir ka–

sorumlu olduğunu rar. Ama, ait olmanla ilgili bir karar.

kilir. –Tamam, anladım. Şimdi açık seçik

görebiliyorum. Sorumluluk çok anahtar,

çok kritik bir farkındalık. Savaşçıyı savaşçı yapan temel taşlardan biri olduğunu görebiliyorum. Başka sorumuz var mıydı, sorumluluk üzerine, Doğan Bey?

–Bir dakika notlarıma bir bakayım.

Notlarıma baktım, sorumluluk üzerine not aldığım başka sorumuz yoktu, Arif Bey’e benim kaydetmiş olduğum başka sorumuz olmadığını söyledim.

208 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Arif Bey suyundan içti, şöyle bir gerindi, etrafa bakında. Tuvalete gitme sırası bendeydi. Döndüğümde Arif Bey, “Ağaçların ü–zerinde etiket var,” dedi.

Kalktı, birinin üzerindeki yazıyı okudu. “Hocam, şu sağımdaki ağacın numarası 4281 ve bu plaketin üzerinde, “Ağaçlarımızı koruyalım, çocuklarımıza miras bırakalım,” yazıyor, dedi. Dikkat ettim, hakikaten incir ağacının, ceviz ağacının üzerinde etiket var.

Karşımdaki bir ceviz ağacının dallan pek gelişmemiş, birkaç ceviz var ama, onlar da cılız, küçük; tepelerde pek yaprak da kalmamış. Bu ceviz ağacı bana, Tuesdays with Morrie (Salıları Morrie ile) kitabındaki kişiyi hatırlattı. Sanırım ASL ile belirtilen hastalığa yakalanan Morrie adındaki profesör, zaman içinde, ayağından başlayarak, gittikçe ciğerlerine doğru ilerleyen, bulunduğu yerdeki kasları felce uğratan ve eriten bir hastalığa tutulmuş. Bu ceviz ağacı da, aşağıdan yukarıya doğru kuruyor gibime geldi.

Bir kuş geldi, hangi dala konacağını kestiremedi, bir süre ağacın dallan arasında dolaştıktan sonra, ince bir dala kondu; bu ince dal, hafif hafif esen rüzgârdan sallanıyordu; kuşun konmasıyla bu sallantı biraz daha arttı. Kuş dalla beraber bir salıncakta imiş gibi, kendi doğal ortamında bir süre sallandı.

Mutluluk

Arif Bey yüzünde bir gülümsemeyle, “Acaba mutluluk ve sorumluluk arasında bir ilişki var mı?” diye, gözlerini kısarak sordu.

Bu konunun şimdi nereden aklına geldiğini sordum. “Mutluluğun herkes için önemli bir kavram olduğunu biliyorum,” dedi. “Şimdi, sorumluluğun da önemli bir kavram olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Acaba, insan kendi mutluluğundan ne kadar sorumludur, onu düşünmeye başladım,” diye cevap verdi.

–Geçenlerde bir arkadaşım ile konuşuyordum. Şimdi ikinci evliliğini yaşıyor. İlk karısıyla ikinci karısı arasında çok önemli bir fark olduğunu ifade etti.

–Aradaki fark neymiş?

–Birinci karısı olayların çabucak etkisi altında kalıp, kızar veya üzülürken, ikinci karısı olaylar ne olursa olsun, mutlu olmayı başarabiliyormuş.

Sorumluluk

209

–Nasıl başarıyormuş?

–Mutlu olmanın bir seçim olduğunu söylüyormuş. Kocasına, “Ben mutlu olmaya kendimi adadım; bu yönde kendimi eğittim,” diyormuş.

“Karısını bana anlatırken şöyle diyor: “Her gece yatmadan önce hayatında iyi olan, sağlıklı olan şeyleri düşünür, ve onlar için teker teker şükreder. Günün son düşünceleri, hayatında iyi olan şeylerin düşünceleridir.”

–Ne şanslı bir adam!

–Niçin yalnız adam. Bence, ne şanslı bir aile! O ailede yetişen çocukları düşün. Mutluluğun dış olaylardan çok, bizim olaylara bakış tarzımızda, olaylara verdiğimiz anlamda yattığını gözleyerek büyüyorlar.

–En önemlisi, olaylara verdikleri anlamdan sorumluluk almasını da öğreniyorlar. Bu bilinçte olan insanlar çevremde o kadar az ki!

–Benim çevremde de. Aradaki farkı görebiliyorsunuz, değil mi? Şu iki insan arasındaki farkı söylemek istiyorum: Bir insan yaşam felsefesi olarak, olayların insanı mutlu ettiğine inanmış durumda. Mutluluğun kaynağı, insanın dışındadır, olup bitenler, söylenenler, alınanlar, satılanlar, ve benzeri şeyler insanı mutlu e–debilir veya mutsuz edebilir diye düşünüyor.

–Hocam, itiraf ediyorum, şu ana kadar, şu dakikaya kadar ben de böyle düşünüyordum; bunun dışında başka bir bakış tarzının o–labileceği aklıma..dahi gelmiyordu. Ama, biraz önce söylediğim gibi, ilk defa mutluluk ve sorumluluğu bir araya getirdim.

–Arif Bey, hiç hayıflanmayın, hayatımın büyük bir süresini ben de aynen sizin gibi düşünerek geçirdim.

Durdum, söyleyeceklerimin önemini kavramasını istediğimi fark etmesi için biraz sustum, daha sonra konuşmaya devam ettim:

“Neden? Çünkü, çevremizde başka türlüünü görmedik ki. Arkadaşımın karısı, ‘mutluluğum benim seçimim, benim kararım, mutluluğumun kaynağı dış olaylarda değil, benim bilincimde,’ diyen biri. Sen de, ben de, böyle insan göremiyoruz çevremizde.”

–Dış olayların hiç etkisi olmaz mı bizim mutluluğumuzda, Doğan Bey?

21 O Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Gayet tabii olur. Yakınıni bir kazada kaybeden insan, kendini mutluluğa ne kadar adanmış olursa olsun, gayet tabii hüznü bir devre geçirecektir. Ama, kendini mutluluğa adanmış ise, hüznü zaman içinde gerçekçi bir çerçeve içine oturacaktır.

Bu arada bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissettim. Arif Bey yüzümden anladı, ve bana zaman tanırcasına sustu. Bir süre sustuktan sonra, Arif Bey’e içimde bir rahatsızlık hissettiğimi söyledim.

–Yüzünüzden farkına vardım. Bir şey sizi rahatsız etti, ama ne olduğunu bilmiyorum.

–Şu anda ben de tam çıkartamadım. Ama, siz, “Dış olayların hiç etkisi olmaz mı,” sorusunu sorduktan sonra, konuşurken, kendini mutluluğa adayan insan gibi bir tabir kullandım, ve o andan itibaren rahatsızlık hissetmeye başladım.

Arif Bey, birkaç kez, kendi kendine “kendini mutluluğa adayan insan, kendini mutluluğa adayan insan,” diye mırıldandı. Sonra bana sordu:

–Bu söz mü sizi rahatsız ediyor? –Sanırım, bu söz beni rahatsız ediyor. –Niçin?

–Bu kalıplanmış bir insanın tavrı da olabilir. Kendini Beşiktaş’tı olmaya adanmış insan gibi falan!

–Bu sizi niçin rahatsız ediyor?

–Yani şöyle bir durum düşünebiliyorum; birisine soruyorsunuz, “niçin mutlusunuz beyefendi veya hanımefendi?” O da cevap olarak diyor ki, “çünkü ben kendimi mutluluğa adanmış biriyim. Hiç kimse, hiçbir şey beni mutsuz edemez.” Böyle bir cevap, bana, “niçin Beşiktaşlısınız beyefendi?” dendiğinde, “çünkü ben kendimi Beşiktaşlı olmaya adanmış biriyim. Hiç kimse, hiçbir şey beni Beşiktaşlı olmaktan caydıramaz,” diyen birininki ile aynı düzeyde geliyor. İkisi de kalıplanmış ve içi boş cevaplar.

–“Niçin mutlusunuz hanımefendi,” dendiğinde, nasıl bir cevap size boş gelmezdi?

–Sanırım benim aradığım şey, savaşçının mutluluğu ile, sıradan insanın kalıplanmış mutluluğu arasındaki farkta yatıyor.

I

Sorumluluk

–Savaşçının mutluluğu! Sıradan insanın mutluluğu! Yeni bir farkındalık geliştiriyorum, şu anda farkında olduğum bu. Sizin arkadaşınızın ikinci karısı savaşçı mutluluğu içinde mi, yoksa sıradan bir insan gibi mi mutlu? Biliyor musunuz?

–Hayır, bilmiyorum. Bana anlatılandan bunu anlayabilmiş değilim. Zaten bu savaşçı mutluluğu, sıradan insan mutluluğu kavramlarını şu anda düşünmeye başladım. Arkadaşım eşinden söz ederken, bu bilinçle dinlememiştin onu.

–Kendini mutluluğa adanmış birinin, kendisini mutluluğa adanmış olmasından dolayı mutlu olmasını rahatsız edici bulmuştunuz. Ve şimdi farkına vardığınız, savaşçının mutluluğunun gerçek mutluluk olduğu. Diğer tür mutluluk, kalıplanmış insanın, kendini bir spor klübünün taraftan olmaya adanmış sıradan insanın gibi bir mutluluk. Doğru anlamış mıyım söylediklerinizi?

–Evet, evet. Şimdi ben kendim, savaşçı mutluluğundan ne kastettiğimi keşfetmeliyim.

–Savaşçı mutluluğunu keşfedince, sıradan insanın mutluluğunu da tanımlamış olacak mıyız?

–Genellikle öyle olur, değil mi? ‘İyi,’ ‘kötü’ zıtlaşmasında ‘i-yi’nin ya da ‘kötü’nün ne olduğunu tanımlayabilirseniz, diğerini de tanımlamış olursunuz!

–O zaman, savaşçının mutluluğunu tanımlayın.

–Şu anda deniyorum; daha önce aşına olduğum bir kavram değil. Belki de beraberce geliştirip, olgunlaştıracağımız bir kavram olacak, “savaşçı mutluluğu.”

–Tamam, dinliyorum.

–Önce savaşçı kimdir, şimdiye kadar konuştuklarımız çerçevesinde bakalım:

“Savaşçı anlam arayışı içinde olan bir insan. Anlam arayışı ne demek? Nerede, neyi, niçin, nasıl yaptığının yanıtını aramak demek.

“Bu arayış içinde niyetini, niyetinin saflığını keşfetmiş biri; yaratmak istediği geleceği niyetinin saflığında yaşıyor.

“Kişisel bütünlük içinde bu geleceği gerçekleştirmenin sorumluluğunu kendinde gören biri. Evrenden kopuk değil, evrenle organik bir bağ içinde, o büyük bütünün bir parçası olarak hayatında anlam bulan biri.

212

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“Savaşçıya, “niçin Beşiktaşlısın,” diye sorarsan, savaşçı Beşiktaşlı olmanın anlamını bu bütün içinde sana verir. Aynı şekilde, savaşçıya, “niçin mutlusun,” diye sorarsan, savaşçı mutlu olmanın anlamını bu bütün içinde verir. Yani savaşçının mutluluğu evren i-çinde yerini almış, ilişkiler ağı içinde her şeyle temasını kurmuş anlamlı bir mutluluktur. Sıradan insanın mutluluğu, bütünden kopuk, bağımlı bir mutluluktur, “X olmazsa ben mutlu olamam” yaklaşımı vardır. Beşiktaş takımı olmazsa, evrenin bütünü onu ilgilendirmez, ve mutlu olamaz.

–Savaşçı sırf mutlu olmak için mutlu olan biri değil.

–Bu söylediklerim, açıklık getiriyor mu?

–Getiriyor. Savaşçının her sözü, her eylemi niyetinin saflığı i–çinde biçimlenmiş olduğu için büyük resim içinde yerini almış, büyük resimle ilişkisi kurulmuş bir söz ve eylem olacaktır. Bu nedenle, savaşçının hayatı tümüyle anlamlı bir yaşamdır. Böylesine anlamla dopdolu bir yaşamın mutluluk dolu bir yaşam olacağını da görmek zor değil.

–Arif Bey, içimdeki bir sıkıntıdan başlayarak, önemli bir açıklığa kavuşmuş olduk. Dinlemenizin ve etkileşimimizin kalitesi için teşekkür ederim.

–Sağolun Doğan Bey, bu sözlerinizi duyunca kendime güvenim artıyor.

Kabahat Hep Erkeklerde

Bu noktada Arif Bey’e Amerikalı psikolog Nathaniel Bran–den’in, terapiye gelen bir kadınla ilgili gözlemlerini aktardım:

Kadına uydurma isim olarak Elsie adını vermiş; Elsie birçok kereler kocasına olan sadakatini koruyamadığını, kocasının şimdi bunun farkında olduğunu, evliliklerinin tehlikeye girdiğini söyleyerek terapiye başlamak istemiş.

Diğer erkeklerle cinsel ilişkisi hep kendisi alkollü iken olmuş. Kendisine, “sorumluluktan kaçmak için içmiş olabileceği” sorulunca, “bir kadın istediği zaman biraz içebilmeli. Ve biraz flört e–debilmeli. Ama, erkekler, zorla sahip olmak istiyorlar. Kadının “hayır”ına kulak asmıyorlar,” diye cevap veriyor.

Sorumluluk

213

Terapist, kadından, “bu erkeklere cesaret verecek herhangi bir şey yapıp yapmadığını hatırlamasını,” isteyince, “suçu bana mı atıyorsunuz?” diye terapistte bayağı sinirlenmiş.

Bu konuşmaların sonunda ortaya çıkan durum şu oluyor: kadın başka erkeklerle cinsel ilişki kurmasının tüm sorumluluğunu, o erkeklere yüklüyor. Kendi davranışlarından herhangi bir sorumluluk almak ihtiyacını görmüyor. Daha doğrusu, kendisinin bir sorumluluğu olabileceği olasılığını aklına bile getirmiyor. Terapist, bu tür cinsel ilişkide kendisinin de sorumlu olabileceği olasılığını ortaya atınca, savunucu bir tavır içinde terapistte kızıyor.

Yazar durumu şöyle özetliyor: “Elsie’ye göre sorunun tüm sorumlusu partideki erkekler; kendini tutamayan, saldırgan erkekler. “Gayet tabii, evliliğimi kurtarmak istiyorum, gayet tabii, kocamı seviyorum, ve onu üzdüğüm için mutsuzum,” diyor, ama sorunda kendisinin bir sorumluluğu olduğunu kabul etmiyor.

Terapist daha derinlere incek teknikler kullanmaya başlayınca, bu tekniklerin “yapay” olduğunu söyleyerek kendisine uygulanmasını istememiş. Ve birkaç teşebbüsten sonra terapiyi bırakmış.

Terapisti diyor ki, “Elsie, çaresiz bir mazlum olduğuna kendini ikna etmişti. İçkinin etkisi altında kurduğu cinsel davranışından kendisinin sorumlu tutulamayacağına ısrar ediyordu. “Benim e–limden ne gelir, çaresizim,” düşüncesine, okyanusa düşen birinin can yeleğine yapışması gibi sarılmıştı. Ama, maalesef sarıldığı bu yelek, onu yaşam okyanusunda boğacak olan şeyin ta kendisiydi!”9

–Doğın Bey, bu verdiğiniz örnekte, Elsie adındaki kadın, kendi yaşamından sorumluluk almaya başlamadıkça terapi başarılı o–labilir mi?

–Olamaz. Burada kadının ilk adımı, ortama getirdiği bilinçten sorumluluk almak olacaktır. Ancak bu adımdan sonra terapist ile kadın arasında anlamlı bir iletişim başlayabilir.

–Peki, kocası ne demiş?

–Bilmiyorum; Branden kitabında kocanın ne dediğinden, veya nasıl davrandığından bahsetmiyor.

Nathaniel Branden, Taking Responsibility, s. 100–1.

214

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAşCI

Sorumluluk

–Sizce, o kadının kocası ne yaparsa doğru davranmış olur?

Durdum, Arif Bey’e baktım, gülmeye başladım. O da bana baktı, gülümseyerek, “Tuhaf bir şey mi söyledim, Hocam,” diye sordu. Kendisine, şu anda ortama nasıl bir bilinç getirdiğini gzlemesini istedim.

Aramızda şöyle bir konuşma yer aldı:

–Kocasının ne düşündüğünü, ne yaptığını merak ettim!

–Niçin?

–Hiç, öylesine merak ettim.

–Bir savaşcı tutumu içinde ol, stratejik bir yaşam yaşadığını düşün. Savaşcı, “hiç, öylesine merak ettim,” demez. Sürekli niyetinin farkındadır. Evet, bu kadının kocasının ne düşündüğünü, ne yaptığını niçin merak ettin?

–Aslında hem kadına hem de kocasına kızdım.

–Evet, anlıyorum. Ben de böyle tahmin etmiştim.

–Bu kadın benim karım olsa, bir dakika bu kadınla evli kalmazdım, diye düşündüm. şerefi olan bir erkek, biraz kafayı çektikten sonra başka erkeklerle yatan bir kadınla evli kalamaz diye düşündüm.

–şöyle bir anlamı ifade etmek, soruyu sormandaki temel niyet olabilir mi? “Böylesine sorumsuz bir kadınla evli olmaya devam eden bir erkeğin de aile anlayışında, erkeklik anlayışında, namus anlayışında bir eksiklik var. Sorun sadece kadının değil!”

–Evet! Söylemek istediğim, gerçekten bu.

–Aynı zamanda bu erkeğe karşı biraz kızgınlık hissettin mi?

–Ettim. Biraz değil, bayağı kızgınlık hissettim.

–Tamam. Anladım. Teşekkür ederim.

–Ama, ben anlamadım. Ben hâlâ kendimi o havada hissediyorum. Neyi söylemek istediğinizi anlayamadım.

–Söylemek istediğimden ziyade, farkına varmanızı istediğim sizin niyetinizdi. O anda, o kadının kocası durumunda olmaya devam eden adama içinizde bir kırgınlık vardı. Ama, bu kırgınlığın tam bilincinde değildiniz, veya, bu kırgınlığın doğrudan ifade edilmesinin uygun olmadığını düşündünüz ve, bu konuyu “Sizce, o kadının kocası ne yaparsa doğru davranmış olur?” gibi bir soru ile ifade ettiniz.

215

I

–Doğru öyle yaptım. Peki savaşçı nasıl davranırdı? –Gerçekten bir savaşçı bilinci içinde olsaydınız:

- “kadının kocasına karşı duyduğunuz rahatsızlığın farkına varırdınız;
- “daha sonra, bu rahatsızlığın temelinde, sizin çok derinlerde inandığınız, erkeklik özdeşiminin bir parçası haline gelmiş, “erkeklik onuru, şerefi, gururu,” diyebileceğimiz temel değerlerin çiğnenmiş olmasından kaynaklanan bir kırgınlık duyduğunuzu keşfedebilirdiniz;
- “daha sonra, “erkeklik onuru, şerefi, gururu,” diyebileceğimiz temel değerlerin Türk kültüründen kaynaklandığının farkına varır, ve Amerikan kültüründe erkeklerin bu değerleri farklı algılayabileceğini düşünürdünüz.
- “Şu ihtimale de açık olurdunuz, “belki bu adam karısına olan sevgisini, erkeklik gururunu, onurunu, karısının zor günlerinde, onun gelişmesi için onun yanında olarak, onu destekleyerek ifade ediyordur;”
- “böyle bir ihtimal aklınıza gelince de, bilmeden insanları yargılamanın ne kadar büyük bir sorumluluk olduğunun bilincine varır, ve dürüst bir savaşçı olarak, yargılamama–yı, ama anlamayı tercih ederdiniz.

–Vay be!

–Ne?

–Savaşçı olmak öyle kolay bir iş değil. Muazzam bir bilinç gerektiriyor.

–Bilincini geliştirmeye kendini a–damışsan, bilincin zaman içinde gelişir.

–Ama, önce kişinin kendi bilincini geliştirmekten sorumluluk alması gerekir! Öyle değil mi?

–Evet.

Yandaki dar sokağa çıkan ve tuvaletlerin bulunduğu kapıdan bir adam girdi. Yürüyüşü, bedeninin duruşu, hal ve tavrı, “ben efeyim!” diyor. Asık suratlı, ama kendisi asık suratlı olduğunun farkında değil. O kadar yerleşmiş ki asık suratlı olmak, onun doğal

Bilincini geliştirmeye

kendini adanmış san,
bilincin zaman içinde
gelişir.

21 6 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

varoluşunun bir parçası haline gelmiş. Bu duruş, bu yüz ifadesi, bu yürüyüş onun kesinlikle özgün bir parçası haline gelmiş. Salına salına yürüdü. Sağa sola baktı. Yürüyerek öbür kapıdan ana yola doğru gitti.

Arif Bey’le sularımızı içtik. Biraz sessiz kaldık. Daha sonra beraberce Sultanahmet’e doğru yürümeye başladık. Önümüzdeki hafta yine Sultanahmet’te buluşmaya karar verdik. Arif Bey, Caferiye Medresesi adında bir yer duymuş, oraya gitme teklifinde bulundu, kabul ettim. “Konumuz ne?” diye sordu. Gülümsedim, “Ölüm bilinci,” dedim. O da gülümsedi. “Caferiye o konu için uygun,” dedi. Arif Bey, Laleli’deki bir arkadaşına uğrayacakmış, el sıkıştık ve ayrıldık.

Ölüm Bilinci

Arif Bey’le Ayasofya önünde buluştuk ve Ayasofya’yı sağımızda bırakarak ilerlemeye başladık. Caferiye Sokağı’na girdik, biraz ilerde solda Caferiye Medresesi göründü.

Cafer Ağa Medresesi’ne gitmek için soldaki Soğuk Kuyu Çıkmağı adlı dar sokağı girdiğimizde solumuzda eski bir duvarla, sağımızda beyaz badanalı bir duvar arasındaki basamaklı taş bir yolda aşağıya doğru ilerliyoruz. Havada yoğun bir rutubet kokusu var. Karşımıza bir tabela çıkıyor, üzerinde ‘Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, Cafer Ağa Medresesi, Uygulamalı Sanatlar Merkezi’ yazılı. Hemen girişte çiçekler dikkati çekiyor. Avlu, tipik medrese avlusu. Çepe çevre küçük odalar; avluya masalar ve sandalyeler konmuş.

Arif Bey’le beraber odalara bakarak yürürken genç garson gülümseyerek yanımıza geldi ve bize yardımcı olacağını düşündüğü broşürü verdi. Normal büyüklükteki bir dosya kağıdının üçe katlanmasıyla oluşan broşürün kapağında giriş kapısından çekilmiş bir resim var, ve resmin üstünde, vakfın adı yazılı. Bu kapağın arkasındaki sayfanın üst yarısına iki resim koymuşlar; ilk resim onarılmış bir kapı ve kapı üstündeki ve yanlarındaki Arap harfleriyle yazılmış yazıları gösteriyor. (Eski yazı bilmeyenin anlayabileceği herhangi bir bilgi yok.) Alttaki resimde ise kahvehane haline getirilmiş avlunun görüntüsü var. Resimlerin altında ve diğer sayfalarda medrese ile ilgili tarihi bilgi yer alıyor.

Garsonla ayakta konuşurken, “Mercimek çorbanız var mı?” diye sordum. Ben mercimek çorbası istedim, Arif orta şekerli bir Türk kahvesi söyledi, avludaki giriş kapısının hemen sağına düşen duvara yakın bir masaya oturduk.

Avlunun üstü açık kırmızı beyaz şeritleri olan tentelerle kapatılarak güneşten ve yağmurdan korunmuş. Masalar sıkışık değil, gayet rahat mesafelerle avluya serpiştirilmiş.

218

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Neler Hissediyorsun?

–Bugünkü konumuz ne Doğan Bey, ne üzerine konuşacağız?

–Konuya girmeden önce, şöyle çevrene bir bakmanı istiyorum.

–Çevreme bakıyorum; insanlar, nesneler, hareketler görüyorum. Özellikle bakmamı istediğiniz bir şey var mı?

–Senin dikkatini çeken, ilgini çeken bir şey var mı?

–Şu genç kızın gülüşü içimi ısıtıyor, onun farkındayım. O kadar temiz bir yüzü, ve o kadar sıcak ve içten bir gülüşü var ki, gözüm kendiliğinden ona gidiyor.

–Evet, şu on dört – on beş yaşında görünen kızdan söz ediyorsun, değil mi?

–Evet.

–Benim de dikkatimi çekti. Şimdi o kıza iki türlü bakmanı istiyorum: Varsay ki, bu genç kız, her gün buraya geliyor, ve bu saatlerde burada oluyor. Yılın hangi ayında, ayın hangi gününde gelirsene gel, bu kıza burada böyle güler yüzüyle görebilme olanağın var. Bu anlayış içinde kıza bak.

–Peki, o gözle bakıyorum. “Ben bu güler yüzlü kıza, istediğim zaman görebilme şansına sahibim,” diye düşünerek bakıyorum.

–Böyle bakarken hissettiklerini aklında tut.

–Peki.

Bir süre sustum. Arif Bey bir ara gözlerini kapadı; neler hissettiğini iyice kavramaya çalışıyordu. Ona duygularını gözlemek için yeteri kadar zaman verdikten sonra, konuşmaya devam ettim:

–Şimdi, aynı kıza şöyle bakmanı istiyorum. Bu kızın ölümcül bir hastalığa yakalandığını biliyorsun; şu anda gördüğün bu cıvılcıvıl kızın, ancak bir haftalık ömrü var. Çevresindekiler söylememişler, öleceğini bilmiyor; fakat biliyorsun. Şimdi kıza bak.

–İçim burkuldu, Doğan Bey, inşallah böyle bir hastalığa hiç yakalanmaz. O kadar genç ki; o kadar hayat dolu ki.

–Ama sen, “öleceğini” biliyormuşsun gibi ona bak.

–Peki, şimdi o gözle bakıyorum. İçim hüznle doldu.

–“Her zaman görebileceğin biri,” olarak baktığında hissettiklerinle, “bir hafta sonra ölecek biri” diye baktığında hissettiklerin arasında fark oldu mu?

Ölüm Bilinci

219

–Hem de nasıl! İlkinde yüzeyseldim. Şimdi ise bütün dikkatimle bakıyorum. Şimdi o kızın tam anlamıyla farkındayım; onun varlığını tümüyle algılıyorum; her davranışını, her hareketini en ince ayrıntılarıyla gördüğümün farkındayım. Kendi duygularımın farkındayım. Şu anın farkındayım.

Bu noktada Arif Bey gözlerini kıstı, bana baktı, önemli bir şeyi keşfeden bir insanın heyecanı içinde konuşmaya devam etti:

–Evet, belki de en önemlisi bu; şimdi ve burada olduğumun, yaşadığının, ve bir daha geri gelmeyecek şekilde şu anda var olduğumun farkındayım.

–Hangi algılaman daha zengindi?

–İkincisi!

–Hangisinde duyguların daha yoğundu?

–İkincisinde!

–Ve hangi algılamanda genç kız daha dikkate değer, bakmaya, üzerinde düşünmeye değirdi?

–Yine ikincisinde! –Peki niçin?

–Çünkü, onu bir daha göremeyeceğimin farkına vardım. Bir daha şu anı yaşayamayacağımın farkına vardım. İçimde bulunduğum şu anın, ve onun tekliği, çok belirginleşti.

Çorba ve kahve geldi. Arif Bey, “Şu kahvenin gelişi duygularımın içine etti; kendimi birdenbire adi biri gibi gördüm,” dedi. Böyle hassas duygulardan söz ederken, çorba ve kahve ile iştigal etmek bana da tuhaf bir his vermişti. Aynı duyguları paylaşıyormuşuz.

Bir süre çorbamı içtim; sessiz kaldık. Daha sonra konuşmaya başladım.

–Ben de sizinle beraber, aynı deneyi hayalimde yaptım; ben de sizin söylediklerinizin aynısını yaşadım.

–Fakat, şimdi bana ne oldu biliyor musunuz, Doğan Bey?’ –Ne oldu?

–Gözümü kızıdan ayıramıyorum, çünkü, şu anın bir daha hiç tekrar etmeyeceğini gerçekten düşünmeye başladım.

220

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Yaşamımın tüm

anları tek ve kendine özgüdür.

–Evet, anlıyorum. Aslında gerçek olan da bu, değil mi? Yani şu an, kendine özgü ve tek. Sen ve ben, bir daha, şu evrende aynı durumda, aynı çevre, olaylar, ve etkileşimler içinde bulunmayacağız. Örneğin, şu kız, bir daha çevremizde yer almayacak. Şimdinin ve buranın tekliğinin bilincinde olmak bu.

–Anlıyorum. Aslında yaşamımın tüm anları tek ve kendine özgü, ama ben bunun bilincinde değilim. Bu güler yüzlü kıza iki türlü bakınca bunun bilincine vardım.

Arif Bey’le göz göze geldik. Yaptırdığım eksersizinin amacının bu olduğunun farkındaydı.

Daha önce gözlediğimiz kız, altı kişilik bir grupta beraberdi. Yirmili yaşlarda üç genç kız ve yine aynı yaşlarda iki delikanlı ile birlikteydi. O grubun neşesini sanki o getiriyordu; masalarına serpilmiş bir demet çiçek gibi herkesin ruhuna dokunuyordu.

Pişmanlık Duygusu

–Bilincine varmaktan söz ediyorsunuz, Arif Bey. Çok sık olmasa da, ara sıra bu farkına varma olur. Ama, bazen geç olur.

“Bir terapist, kırk yedi yaşındaki bir tarih profesörünün öyküsünü şöyle anlatır:

Karısıyla ilişkisi hakkında konuşmak için bana geldi. Karısını çok sevdiği halde, ona, farkında olmadan çok değişik biçimlerde kabalık yaptığını düşünüyordu. Karısı, kendisi için önemli bir konuda profesörle konuşmak istediği zaman, genellikle çok meşgul olduğunu, yarı kulakla dinlediğini, ve doğru dürüst cevap vermediğini belirtti. Karısı bir arzusunu belirttiğinde, gülümseyerek karısına baktığını, ama konuyu hemen değiştirerek başka şeyler konuştuğunu ve karısının arzusunu yerine getirmediğini söyledi. Karısı kendisiyle hemfikir olmadığı zamanlarda, onun ne söylediğine dikkat etmediğini, aksine başka bir konuya atlayarak kendisinin konuşmaya devam ettiğini anlattı. Karısı, “bu sözlerinle beni kırıyorsun, “ dediğinde, çoğu kere buna önem vermediğini, özür dilemediğini, geçıştirdiğini, ve bir süre sonra unutup gittiğini ifade etti.

Tarih profesörü karısını sevdiğini söyledi; havasında olduğu zaman son derece eli açık, düşünceli, ve destekleyen biriydi. Kafasında

Ölüm Bilinci

221

“11

karısını seviyor, sayıyordu, ama davranışlarında bunu göstermiyordu; kendi iç dünyasında sevdiği kadınla, gerçekte etkileşimde bulunduğu kadın sanki iki farklı yaratıktı. Sanki gün–be–gün yaşamında karısı yer almıyordu; yaşamını onunla paylaşmıyordu.

Bir süre sonra kadın hastalandı ve öldü; böylelikle kadın profesörün hayatından çıkmış oldu. Karısının mezarının başında durduğunda, profesör farkına vardı ki, karısı hayattayken onunla birlikte olmadı; hep kendi kafasının içinde bir yerlerde hayal içindeydi. Karısı toprağa gömülmeden önce, o karısını yaşamından çıkarıp bir yerlere gömmüş olduğunu gördü.

Sevginin başaramadığını, ölüm başarmıştı: içine gömüldüğü dünyadan çıkartıp, profesörün gerçek yaşamla ilişkisini kurmasını sağlamıştı.¹⁰

–Bugünkü konumuz bu, değil mi Doğan Bey?

–Evet, bugünkü konumuz, ‘ölüm bilinci.’

“Sıradan insanları

Savaşçı olmaya

götüren ilk adımlardan

birisi 'ölüm bilinci'dir.

–Savaşçının sahip olması gereken bir bilinç bu, öyle mi?

–Sıradan insanı, savaşçı yapmaya götüren ilk adımlardan birini oluşturur bu bilinç.

–Sıradan insan ölümünün bilincinde değil mi?

–Sıradan insan, biraz önce anlattığım öyküdeki tarih profesörünün karısını sevdiği türden ölümünün bilincinde.

–Yani, sözde bir bilinç.

–Evet, sözde bir bilinç. Özellikle bizim kültürde, “Bu fani dünyada değer mi böyle yapmak,” “nasıl olsa hepimizin sonu ö-lüm,” “dünya malı, dünyada kalır,” gibi laflarda kalan bir bilinç.

–Yani, söyleyenler bu söylediklerinin anlamını gerçekten kavramış değiller. Bunu mu söylemek istiyorsunuz?

–Evet, bunu söylemek istiyorum. Sıradan insan bu yaşamın geçici olduğunu, bir sonu olduğunu, ölümün her an, her yerde yaşama son verebileceğini tam kavrayamamıştır; henüz yaşamın sınırlı oluşunun bilincinde değildir.

1 Nathaniel Branden, The Art of Living Consciously, s. 11–2.

222

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

“Eğer, ölümün her an ve her

yerden gelebileceğini kabul

edersem, bencilliğimden gelen

“şimdi ve burada”ya ilişkin

tembelliğim kayboyur.”

Martin Heidegger

Alman filozof

–Savaşçı?

–Savaşçı ölümünün bilincindedir. Hatırlıyorsun, daha önceki konuşmamızda, don Ju-an’ın Carlos ile konuşmasından örnekler vermiştim. Don Juan’a göre, yaşamından sorumluluk almanın temelinde, kişinin ölümünün bilinci yatar. Ne demişti:

“Ama sen, sen sanki ölümsüzsün, ölümsüz insanın kararları iptal edilebilir, pişmanlık duyulabilir, veya kuşku duyulabilir. Ö-lümün avcılık yaptığı bir dünyada, kuşku ve pişmanlık için zaman yok. Ancak kararlar için zaman var. “

–Evet, hatırlıyorum.

–Martin Heidegger bir varoluşçu filozoftur, ve o da, aynı don Juan gibi, ölüm bilinci ile ilgilenir. Heidegger’in düşüncesini kısaca şöyle ifade edebiliriz: “Yaşamın sınırlı oluşu, beni geçmişin zincirinden kurtarır ve geleceğe serbest bırakır. Eğer, ölümün her an ve her yerden gelebileceğini kabul edersem, bencilliğimden gelen “şimdi ve burada “ya ilişkin tembelliğim kaybolur. Kısa bir süre burada olmamın bilincinde olarak, bu yaşamda yapmak istediklerime hemen şimdi ve burada başlamanın ötesinde başka bir yolum olmadığını görürüm. Ama, genellikle ne yaparım: “gerçekten yaşamayı” gelecekte bir zamana atarım, ve tek şansım olan “şimdi ve burada” tembelliğime devam ederim. “

–Ölümden ‘mış gibi,’ sözde konuşmak ile, yaşamın her an bitebileceğinin bilincinde olmak, savaşçı ile sıradan insan arasındaki fark mı oluyor?

Şekil Zemin ilişkisi

–Böyle söyleyince savaşçı ile sıradan insan arasında bir tek fark varmış, ve o da, ölüm bilinci imiş gibi bir anlam çıkar. Bu doğru değil. Sıradan insan ile savaşçı arasında birçok fark vardır, ve bunlardan en önemlilerinden biri, savaşçının ölüm bilincidir.

Brad Blanton, Radical Honesty, s. 244–5.

Ölüm Bilinci

223

Savaşçı eylemini bu bilinç içinde oluşturur. Savaşçı ölümden konuşmaz. Savaşçı ölümünü hiç unutmaz. Her düşüncesi, her sözü, her eylemi bu zemin üzerine inşa edilmiştir.

–Algılamadaki şekil ve zemin ilişkisinden mi bahsediyorsunuz? –Evet. Hatırlıyor musunuz, algıdan bahsederken, hem vazo, hem de iki insan yüzü olarak algılanan bir resim vardı?*

–Evet, hatırlıyorum.

–O resimde vazo mu, yoksa insan yüzü mü göreceğinizi belirleyen temel faktör, neyi zemin olarak kabul ettiğinizdi. Eğer, beyazı zemin kabul ederseniz başka, siyah zemini kabul ederseniz, bir başka algılıyordunuz.

–Sıradan insan sonsuz yaşamı zemin kabul ederek günlük yaşamını anlamlandırırken, savaşçı, her an ölüm bilincini zemin kabul ederek, günlük yaşamını anlamlandırıyor.

–Evet. Genellikle bizim kültürde ö–lümden pek konuşulmaz, ama, Amerikan kültürüne göre, biz daha açığız. Bizim halkımız ölüm konusunda daha gerçekçi bir tavır içinde. Ama, ölümden konuşmak, gerçekçi bir tavır içinde olmak, ö–lüm bilincinin gelişmesine yol açmayabilir. Savaşçının farklılığı bu bilinçte.

–Don Juan, Carlos’a ölümden, geçenlerde söz ettiğinizin dışında, söz etmiş mi?

–Evet, etmiş. Bugün ölüm bilincinden konuşacağımızı bildiğim için, hazırlıklı geldim.

Çorbamın yarısını bitirmiştım, iştahım kalmamıştı. Garson, “Tamam mısınız?” diye sordu, başımı salladım.

I

ötraân insan sonsuz yaşamı

zemin kabul ederek,

günlük yaşamını

anlamlandırırken,

savaşçı, her an

ölüm bilincini zemin

kabul ederek, günlük yaşamını anlamlandırıyor.

“İyi Düşün, Doğru Karar Ver”, s.51

224

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“Ölüm düşüncesi

insanoğlunun

ruhuna çeki düzen

veren tek şeydir!”

Don Juan

Don Juan, Carlos’la

Çantamdan Carlos Castaneda’nın yazmış olduğu kitapları çıkardım, işaretlemiş olduğum yerler üzerinde Arif Bey’le konuşmaya başladım:

Bir keresinde Carlos kafasının karışık olduğundan, neye nasıl karar vereceğini bilmediğinden söz eder. Don Juan’la aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“Savaşçı kafası karıştığı zaman ölümünü düşünür. “ Bu söz üzerine Carlos,

“Ama, don Juan, insanın ölümünü düşünmesi daha zor! Birçok insan için ölüm uzakta ve belirsiz bir şey. Birçoğumuz ölümümüzü hiç düşünmeyiz,” der.

“Neden düşünülmesin? “ “Neden düşünelim ki?”

“Çok basit,” der don Juan. “Çünkü ölüm düşüncesi insanoğlunun ruhuna çeki düzen veren tek şeydir!”

“Savaşçı kafası

karıştığı zaman

ölümünü düşünür.”

Don Juan

Bir keresinde Kuzey Meksika dağlarında beraber gezerken konu yine ö-lüm kavramına gelir. Don Juan şöyle der: “Savaşçı olmak isteyen kişi önce ölümünün bilincine ulaşmalıdır. Sıradan insan ölümünü düşünmeye başladığı zaman, kendinden başka hiçbir şey düşünemez hale gelir; yatar kalkar, kendini düşünmeye başlar, ve böylece bir nevi felce uğrar. Savaşçı ise, ölümünün bilincine vardktan sonra, onunla ilgilenmemeyi öğrenir. Böylece sürekli kendini düşüneneği yerde, kendinin diğer hiçbir yaratıktan farklı olmadığını anlamaya başlar.

“Taraflı kalmayı öğrenmiş kişi, ölümünün bilincinde olarak, yapabileceği tek şeyin, almış olduğu bilinçli kararları uygulamak olduğunu bilir. Son derece bilinçli olarak seçimlerini yapar, ve bu seçimlerin kimsenin değil, kendisinin sorumluluğu olduğunu bilir. Kararını verdikten sonra, ok yaydan çıkmıştır; artık pişmanlığa, geri dönüşe yer yoktur. Böylece savaşçı, stratejik bir yaşam içinde verdiği kararlar ve eylemleriyle başbaşadır.”

Ölüm Bilinci

225

Savaşçı stratejik

bir yaşam içinde

verdiği kararlar

ve eylemleriyle

başbaşadır.

Yeniden Ortama Getirilen Bilinç

Arif Bey, düşünceli bir tavırla, “Savaşçı olmak kolay bir iş değil,” dedi. Sessizce kafamı salladım.

Arif Bey, düşünceye dalmıştı. O—nun düşüncesini kesmemek için sessizce tuvalete gittim, geldim. Geldiğimde hâlâ düşünüyordu.

“Biliyor musunuz, Doğan Bey,” diye konuşmaya başladı, “beni en düşündüren şey, verilen kararların bilinçli verilmesi ve o kararlardan pişmanlık duymadan kişinin tüm gücüyle eyleme geçmesi. Kendi eksikliğimi en çok burada görüyorum.”

—Yani, pişmanlık ve karar değıştirme sık sık başınıza gelen şeyler, öyle mi?

—Evet. Öğretmenlik kararında da aynı şey oldu. Hatırlıyorsunuz, sizinle ilk konuşmaya başladığım zaman öğretmen olmaya karar vermiş olmaktan pişmanlık duymaya başlamıştım.

—Hatırlıyorum, Arif Bey. Aynı şey benim de sık sık başıma geliyor. Ve böylesine sık sık pişmanlık duymamı, henüz savaşçı olmaktan uzak olmamın bir göstergesi olarak görüyorum.

–Siz de sık sık pişman oluyor musunuz, aldığınız kararlardan?

–Evet. Önceleri daha sık pişmanlık duyan biriydim, şimdi a–zaldı, ama, hâlâ pişmanlık duyduğum kararlar alıyorum.

–Neden yapıyoruz bunu?

–Neden mi pişman oluyoruz?

–Evet, neden pişman olduğumuz kararlar alıyoruz?

–Ben kendimi gözlediğim zaman, en temel neden ortama getirdiğim bilinçteki eksiklik.

–Bunu biraz açar mısınız?

–Karar verirken, karar verdiğim konuda derinlemesine düşünüp gözlemler yapmadan, aceleyle karar veriyorum.

–Peki bunun temelinde ne yatıyor?

–Karar verdiğim konudaki gerçek niyetimin ne olduğunun bilincinde olmamam. Çoğu kere, bana derinlerde pek anlam ifade

226 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

etmeyen şeyleri, başkalarını memnun etmek için yapmaya karar veriyorum. Daha sonra, yaptığım şeyin benim için anlamsız olduğunu kavramaya başlayınca, pişmanlık duyuyorum.

–Peki bunun çaresi ne, Doğan Bey? Çünkü, pişman olduğum zamanlarda sık sık ben de sizin gibi hissettim. Yani, gerçekten yapmayı istemediğim bir şeyi yaparken pişmanlık duydum.

–Sanırım şurada gördüğümüz insanların yüzde doksan dokuzundan fazlası, bu durumdadır.

Böyle deyince yeniden etrafımıza baktık. Üç masa önümüzde oturan insanlardan birini Arif Bey tanıdı. Cuma akşamları oynayan ‘Baba Evi’ adlı bir dizide ebru ustası olarak rol alıyormuş. Oturan gözlüklü kişinin o olduğunu söyledi. “Gerçekten ebru ustası mıdır, yoksa sadece rol olarak mı oynuyor, bilmiyorum,” dedi.

Ebru sanatının ne olduğunu sordum. “Su üzerine boyaların konulması ve su üstündeki bu renklerden üretilen desenin kâğıda aktarılması,” şeklinde bir açıklama yaptı.

Biz çevreye bakarken medrese avlusuna genç bir kız ve bir erkek geldi ve ortadaki masaya oturdular. Kızın üzerinde kırmızı renkte bir penye ve kot pantolon var. Kız oğlanla daha ilgiliydi; sanki onun daha çok anlatacağı vardı. Oğlan pek aldırma bir tavır içindeydi; olumsuz değildi, ama, durgun, olağan bir hali vardı. Kız gülerek ona bir şeyler anlatıyordu, kızın gözleri cıvı cıvı parlıyordu. Oğlan ara sıra birkaç kelime ile katılıyordu.

Yanımızdan orta yaşlı bir garson geçerken medresenin dışından bir gürültü geldi; sanki dört, beş erkek kavga ediyormuş gibi bir bağırışma duydum. Garson, “Hah, gol attık galiba!” dedi.

Garsona, elimde olmadan, “Bugün maç mı var?” diye sordum. Garson, “Bugün milli maçımız var ya!” dedi.

Garson bu sözleri öyle söyledi ki, bizim bu bilgileri normal olarak bilmemizi bekliyordu, ve bilmediğimizden dolayı da, “Siz ne biçim adamsınız?” gibi bir tavırla konuşmuştu. “Peki ne durumda?” diye sorduğumda, “Bu maçı alırsak, Avrupa şampiyonasında oynama hakkı kazanacağız,” gibi önemli gördüğü bir durumu a—çıkladı. Ve önemli bir bilgiyi paylaşmış insanın edasıyla çay ocağına doğru yürüdü.

Ölüm Bilinci

227

Yaşam çevremizde şu an tüm sıradanlığı ile devam ediyordu. Öbür yandan benim sıradan algıladığım bu süreçlerin hepsi anlaşılamayacak kadar karmaşık, gizemli, girift ve çok yönlüydü. Ve biz bu süreci anlamaya çalışıyorduk.

“Ama, niye?” diye sordu, Arif Bey. Ve bu soru ile başlayan konuşmamız devam etti.

—Çünkü ait olma birey olma dansında, ait olma ağır basıyor.

—Niye, ağır basıyor? Neden insanların çoğunluğunda birey olma ağır basmıyor da, ait olma ağır basıyor?

—Ben bizim toplumumuz için konuşuyorum. Biz yetiştirilirken, “elalem ne der!” diye yetiştirildik.

—Evet, “aman, başkası görmesin sonra ayıp olur,” en sık duyduğum laflardan biriydi. Peki şimdi bunu biliyor olmak, bizim sorunumuzu çözmemize yetmiyor mu?

—Düşün ki, tüm ömrünü, “başkası ne der,” diye yaşamış, ona göre meslek seçmiş, evlenmiş, çocuk yetiştirmiş, komşu edinmiş, arkadaş edinmişsin. Bunları böyle bir anda değiştirmek kolay değil.

—O zaman bizim toplumdan savaşçı çıkması daha mı zor?

—Eğer Amerika ile karşılaştırarak böyle bir söz söylüyorsan, cevabım “hayır.”

—Ama, onlar ait olmaya bizim kadar önem vermiyorlar.

—Doğru, onlar ait olmaya bizim kadar önem vermiyorlar. Ama, o kültürde de, başka türden bir dengesizlik var. Onlarda da birey olmak ağır basıyor; ait olma birey olma dengesi yine bozuk. Onlar savaşçı olmak istedikleri zaman bizimkinden daha büyük bir ego ile, “ben” ile savaşmak zorundalar.

—Anlıyorum.

—Ama, ister Amerikalı, ister Türk olsun, bir kişinin verdiği kararlardan pişmanlık duymaması için aynı şeyi yapması gerekir.

Burada sustum, ve Arif Bey’in yüzüne baktım. O da sustu, bana soru sormadı; konuşmamı bekledi.

Bir süre sonra devam ettim.

–İster Türk olsun, ister Amerikalı, kararlardan pişmanlık duymamak için kişi, karar verme ortamına yüksek bir bilinç düzeyi ile

228 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

gelmelidir. Bu yüksek bilinç düzeyinde kendi niyetinin saflığından emin olarak, ait olma birey olma dansının bilincinde, yaşamın hemen bitebileceğini anlamış olarak kararını vermeli.

–Yani, şimdiye kadar konuştuğumuz bütün konuların bilincinde olarak karar vermelidir. Ancak, o zaman pişmanlık duymaz. –Evet öyle.

Bir genç kız atölye dükkânlardan birinden çıktı, dış kapıya doğru giderken bizim masanın yakınından geçmeye özen göstererek yüzüme baka baka masanın yakınından geçerek gitti. Yüzünde, “bu o adam “mı?” sorusu vardı, sanki.

Arif Bey cıvı cıvı konuşan kırmızı penyeli kıza bakıyordu. “Senin de böyle cıvı cıvı gözlerle bakan bir kız arkadaşın olsun, istemez misin?” diye sordum.

Güldü, “Ben de şimdi aklımdan onu geçiriyordum. Benimle böyle cıvı cıvı konuşan bir kızın hayatımda olmasını isteyen bir tarafım var, onun farkındayım. Ama, böyle bir kadının hayatımda olmasının beni korkutan bir yönü de var. Onun da farkındayım,” dedi. İkimiz de bir süre masada oturan gençlere baktık. Arif Bey’in ne dediğini çok iyi biliyordum.

Konuyu dağıtmamak için bu yönde aklımdan geçenleri kendime sakladım. “Başka bir zaman konuşuruz,” diye düşündüm.

Konuya geri dönmek istedim.

Şiirler Söyler En Güzelini

–Ölüm bilincini en güzel, şairler ifade ederler. Onların dilinde sezgi canlanır, ve onlar kelimeler aracılığı ile, kelimelerin ötesinde bir iletişim olanağı yaratırlar.

–Dediğiniz ilginç geldi, Doğan Bey. “Kelimeler aracılığı ile, kelimelerin ötesinde bir iletişim olanağı yaratmak.”

–Bunu ancak şiir yapabilir. Arif Bey, siz Mina Urgan’ın Bir Dinozorun Anılan kitabını okumuştunuz, değil mi?

–Evet, okumuştum.

–O kitapta dikkatinizi çekti mi, bilmiyorum, Mina Urgan ölüm konusuna girdiğinde sık sık şiirsel dile başvurmuş.

Ölüm Bilinci

229

–Hayır dikkatimi çekmemişti. Eve gidince bakayım.

–Ben hazırlıklı geldim.

Çantamdan kitabı çıkardım, ve daha önce işaretlemiş olduğum kısımları ona gösterdim. Gerçekten de, sayfa altmış bir – yetmiş beş arasında değişik uzunluklarda on dokuz şiir vardı.

Arif Bey, “Bu şiirleri kendisi mi yazmış?” diye sordu.

–Evet, kendi şiirleri. Mina Urgan yaşlılığın nimetlerinden bahseden biri; ama, yaşlılığın felâketleri olduğunu da kabul ediyor: “Bunlarırren korkuncu sevdiklerinin ölümüdür,” diyor, ve devam ediyor; “En yakın arkadaşların ölür, gencecik insanlar ölür, doğurduğun çocuk ölür.”

–Sizin en hoşunuza giden hangi şiiri?

–Her bir şiiri ayrı bir bağlamda yazılmış; o nedenle ayrı ayrı yerleri var. Ama, sayfa yetmiş bir’de başlayan ve daha sonraki sayfada devam eden birkaç şiiri derin ve etkileyici buldum. Sana bunlardan birkaçını okumak istiyorum.

“Uykusuz gecelerin saatleri ilerledikçe, yakında öleceği için bir çeşit hüznü duyduğu da olur.

“Nice güneşler doğacak, Göremeyeceksin.

Yaz yağmurları yüzünü okşayamayacak,

Karpuz dilimlerini ısıramayacaksın.

Hanımeli kokusu •Senin için artmayacak

Karanlıkbasarken.

Kurumuş bir yapraksın sen,

Toprağa karışacaksın.

“Sonra güneş doğar ve ihtiyarın yaşama içgüdüğü ö–lüm özlemini yenilgiye uğratır:

“Ölümün mağarasından

Gün ışığına çıktı.

Güneş ne güzelmiş,

Ne güzelmiş kıyıda koşan çocuk

Kayalara martılar gibi konan âşıklar,

Açıklardaki beyaz tekne.

Ne güzelmiş Karacaahmet’de

Adsız bir ölü olmamak.”

230 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Arif Bey, bu okuduklarımı gülümseyerek dinliyordu. “Gerçekten şiirsel dilin gücü başka,” dedi.

“Yaşamak, yaşadığının bilincinde olmak, gerçekten yaşadığını bilerek yaşamak!” Durdu, çevresine

baktı. “Biliyor musunuz, Doğan Bey, merak ediyorum; acaba buradaki insanlardan kaç kişi gerçekten şu anda yaşadığının farkında? Kaç kişi şu anda yaşamanın bir mucize olduğunun bilincinde?”

Yanıtlamadım; ikimiz de cevabı biliyorduk. Bir süre ikimiz de sessiz kaldık. Daha sonra kitaptan okumaya devam ettim:

“Bu yaşama içgüdüğü her zaman ayaklanmaya hazırdır zaten:

“Tamam, bitti diyor,

Vazgeçtim artık diyor.

Karanlık kuyu kapağını açmış

Beni bekliyor diyor.

Derken kirli bir motel odasının banyosunda

Sevinçle zıplayan küçücük

Yemyeşil bir kurbağa yavrusu görüyor

Vazgeçmekten vazgeçiyor.”

Bu son şiiri de içimize sindirmek üzere bir süre sustuktan sonra, Arif Bey’e, “Bunlar beni en saran şiirleri,” dedim. “Özellikle, yaşam ve ölümün aynı anda yer aldığı mısraları derinden etkiliyor. Onun bir örneği de, sayfa yetmiş üç’te var,” diyerek okumaya başladım:

“Çevresinde gördüklerini, örneğin rüzgârda sallanan bir ağacı sevmeye başlar:

Ölüm ona yaklaştıkça

O çılgın ağaca sevdası artıyor.

Sevdası arttıkça

Büsbütün çıldırıyor ağaç,

Ölüm de biraz uzaklaşıyor sanki.”

Bir süre ikimiz de sessiz kaldık. Arif Bey, “içimi bir hüznü kapladı,” dedi. Daha sonra konuşmaya devam etti: “Sanırım ölüm düşüncesi, birçok insanın içini hüznü kaplar. Ama, bu hüznü, sanki coşkuya gebe. Ölümün bilincini kaybetmeden, şimdi ve şu anda yaşıyor olmayı keşfetmenin potansiyel coşkusu. Sanırım, sevinçle zıplayan yemyeşil küçücük bir kurbağa yavrusunu görebilmek için, ölümün hüznünü tatmak gerekir.”

Ölüm Bilinci

Solumuzdaki masada bir genç kız ve delikanlı oturuyorlar, gayet rahat bir konuşma içindeler, ilişkilerinde herhangi bir gerginlik yok. Öyle görünüyor ki, birbirlerini uzun zamandır tanıyorlar, aralarında bir dostluk, yakınlık oluşmuş.

Oğlanın gözlüğü var, yeğenim Sami'yi hatırlatıyor; kızla konuşurken, masaya iki dirseğini dayıyor ve böyle oturunca, arkada bir kambur oluşuyor. Farkına vardım; Türkiye'de sık sık gördüğüm bu tür kambura California'da ancak yabancı öğrenciler arasında rastladım. Türkiye'de çok yaygın olan bu tür kamburlu oturma a—caba nasıl oluşuyor, diye aklımdan geçirdim.

Arif Bey'e bu düşüncemi söyledim, acaba, bizim çocuklarımız büyürken utangaçlık, mahcubiyet çekmeleri bunun nedeni olabilir mi, diye konuştuk.

Arif Bey kendi kuramını şöyle anlattı: "Korku ilişkisinin e—gemen olduğu bir kültür ortamında yetişen çocuk, başı dik olarak, dik oturma, dik yürüme konularında bastırılmış olmalı; ve bu da zaman içinde oturuşunda, yürüyüşünde kendini gösterir."

Ben de Arif Bey gibi düşünüyordum. Husserl'in sözünü ettiği 'kültürün niyetliliği,' o kültür içinde yer alan her canlıyı biçimler, diye düşündüm.

Ölüm bilinci üzerine don Juan'ın söyledikleri hakkında Arif Bey'le konuşmaya başladım.

Don Juan'ın Öğretisi

Don Juan ve Carlos kırdaki geziye çıkıyorlar. Bir yerde dinlenirken konuşmaya başlıyorlar.

Don Juan, Carlos'un değişmesi gerektiğini söyler. Carlos, yavaş yavaş değişmekte olduğunu, zamana ihtiyacı olduğunu belirtir. Don Juan, "Benim konuştuğum, bir anda olan değişme, " der. Ve tüm sorunun nerede yattığına işaret eder; "Sorunun temelinde, senin istediğin kadar zamanın olduğunu düşünmen yatıyor, " der.

Carlos, düşüncesinde ısrar eder. "Evet, dünyada bir devamlılık vardır, önceden bilebildiğimiz, önceden tahmin edebildiğimiz bir tutarlılık vardır," düşüncesini savunur.

Don Juan, "Senin devamlılık düşüncen seni daha çekingen, ürkek yapar. Devamlılık bilinci içinde senin eylemin ürkek, çekingen

1

232 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

bir insanın eylemi olur. Şu dünyada hayatının son savaşını veren bir insanın havası, gücü, etkileyici tavrı olamaz. Yani, senin önceden bildiğin devamlılık ve tutarlılık, seni ne güçlü kılar, ne de mutlu eder," der.

Bir süre sonra, Carlos, "Çekingen bir insan olmak, çok mu kötü —bir şey," diye sorar.

Don Juan, "Hayır," der. "Eğer, ölümsüz isen, istediğin kadar çekingen, ürkek olabilirsin. Ama, ölümlü bir dünyada yaşıyorsan çekingenliğe, ürkekliğe hiç yer yok. Ürkeklik, aslında sadece senin kafanda olan bir şeye bağlanmandan kaynaklanır. Ama, bu huşu veren, gizemli dünya senin için ağzım açacaktır; herkese açtığı gibi, sana da ağzını açacaktır. O zaman, senin güvenilir dediğin devamlılığın,

hiç de öyle güvenilir olmadığını anlayacaksın. Ürkek ve çekingen olmak, insan olarak yapmamız gereken şeyleri yapmamızı engeller. “

Carlos, “insanın sürekli ölümünü düşünerek yaşaması, bana doğal gelmi–yor,” diye düşüncesini ifade eder.

“Ölüm bizi bekliyor, ve içinde yaşadığımız şu an bizim bu dünyadaki son savaşımız olabilir,” diye don Juan ciddi bir sesle cevap verir. “Ben buna savaş diyorum, çünkü bir mücadeledir. Birçok insan bir eylemden diğerine hiçbir mücadele

göstermeden geçer. Ama, bir savaşçı, her bir eylemi dikkatle inceler, çünkü o eylem onun bu dünyadaki son eylemi olabilir. ..Savaşçı, bu dünyadaki son savaşına gerekli saygıyı gösterir. Bu son savaşı, onun yapabileceğinin en iyisini temsil etmeli. Böylesi daha mutluluk vericidir, insanın korkusunu giderir. “

Carlos, bu söylenenlerle hemfikir olduğunu, yalnız bunu kabul etmenin, ve böyle yaşamının zor olduğunu söyler.

Don Juan. Carlos’a bakar ve, “Senin kendini ikna etmen yıllar alacak; ayrıca, ikna olduktan sonra buna göre hareket etmen de yıllar alacak. Umarım bu kadar zamanın vardır, “ der.

“Sen böyle konuşunca beni korkutuyorsun,” diye Carlos duygusunu ifade eder.

Don Juan yüzünde ciddi bir ifade ile Carlos’u tetkik eder.

“Bu dünyanın esrarengiz bir dünya olduğunu sana söylemiştim, “ der. “İnsan/arı yöneten güçler önceden kestirilemez, korkutucudur, ama onların görkemine tanık olmak her türlü çabaya değer. “

Daha sonra don Juan, Carlos’a bir tuzak kurarak bir tavşan yakalamasını, o tavşanın derisini yüzerek, akşam karanlık çökmeden

“E3ir savaşçı, her bir eylemi dikkatle inceler, çünkü o eylem onun bu dünyadaki son eylemi olabilir.”

Don Juan

Ölüm Bilinci

233

pişirmesini söyler. Don Juan, daha önce tuzak nasıl kurulduğunu Carlos’a öğrettiği için, kısa zamanda tuzağı kurar ve tavşanı yakalar. Tavşanı yakalandığını gören don Juan, “Şimdi onu öldür, “ der. Carlos, tuzağın içine uzanır, tavşanı kulaklarından yakalar, tam dışarı çıkarırken birdenbire dehşete düşer; çünkü tavşanı nasıl öldüreceğini bilmediğini anlar; don Juan şimdiye kadar tuzak kurmasını öğretmiştir, ama, nasıl öldürüleceğini öğretmemiştir.

Tavşanı elinden bırakır, ve don Juan’a, “Ben öldüremem,” der. “Neden,” diye don Juan sorar. “Daha önce hiç öldürmedim,” der.

“Ama, daha önce yüzlerce kuş ve diğer hayvan avladın, “ diye don Juan cevap verir.

“Ben onları tüfekle öldürdüm; ellerimle hiç hayvan öldürmedim.” “Ne fark eder? Bu tavşanın vadesi geldi.” Don Juan bu sözleri tavşanın vadesinin geldiğini gerçekten bilen bir insanın otoriter edası içinde söyler.

Carlos’un ağzından öykünün geri kalanını dinleyelim: “Don Juan gözlerinde vahşi bir bakışla, “Öldür onu!” diye emretti. “Öldüremem,” dedim.

Tavşanın ölmesi gerektiğini bağıarak söyledi. Bu güzel çölde onun serbestçe gezmesinin sonunun geldiğini söyledi. Benim oyalanmaya hakkım olmadığını, tavşanları yöneten ruhun onu tam akşam üzeri benim tuzağıma yönlendirdiğini söyledi.

Aklımı karıştıran bir sürü düşünce ve duygular, sanki onlar beni bekliyorlarmış gibi, kafama üşüştüler. Benim tuzağıma yakalanan tavşanın trajedisini tüm açıklığı ile kavramıştım. Birkaç saniye içinde hayatımda yaşadığım böyle can alıcı anlar aklımdan süratle geçti, ve benim de o zamanlar tavşanın durumunda olduğumu anladım.

Tavşana baktım; o da bana baktı. Tavşan kafesin kenarına çekilmişti, büzüşmüştü, sessizdi ve hareketsizdi. Yeniden göz göze geldik; onun bakışlarında sessiz bir umutsuzluk gördüm, ve bu umutsuzluğun kendi umutsuzluğum olduğunu ta derinlerimde hissettim.

Yüksek sesle, “Canı cehenneme,” dedim, “hiçbir şey öldürmeyeceğim. Bu tavşanı serbest bırakacağım.”

Yoğun bir duygu içinde titredim. Tavşanı kulağından yakalamaya çalışırken kollarım titriyordu; tavşan kaçtı ve onu yakalayamadım. Yeniden denedim ve yine beceremedim. Başım döndü, gözüm karardı, tuzağı tekmeledim; amacım tuzağı parçalamak ve tavşanı serbest bırakmaktı. Tuzak umduğumdan daha sağlamdı, beklediğim

Bj!8|IP

234 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

şekilde tekmemin altında parçalara ayrılacağına, sapasağlam duruyordu. Çaresizlik duygum dayanılamayacak bir yeise dönüştü. Sağ ayağımla tuzağın ucuna bütün gücümle bastırdım. Tuzağı yapmakta kullandığım sopalar çatırdayarak kırıldı. Tavşanı dışarı çıkardım. Bir an içim rahatladı, fakat bu iç rahatlığı uzun sürmedi. Tavşan elimde hareketsiz sarkıyordu. Ölmüştü.

Ne yapacağımı bilemedim. Nasıl öldüğünü bulmaya verdim kendimi. İncelemeye başladım. Don Juan’a döndüm. Gözlerini dikmiş bana bakıyordu. Dehşetle tüm vücudum titredi.

Taşların yanına oturdum. Başım müthiş ağrıyordu. Don Juan elini başımın üstüne koydu ve tavşanın derisini yüzüp, karanlık basmadan pişirmem gerektiğini söyledi.

Midem bulanıyordu. Sanki bir çocuğa konuşuyormuş gibi, büyük bir sabırla benimle konuştu. İnsanları ve hayvanları yönlendiren güçlerin, bu tavşanı bana yönlendirdiğini söyledi; aynı güçlerin beni de kendi ölümüne yönlendireceğini ifade etti. Tavşanın ölümü nasıl benim için bir armağan olmuşsa, benim ölümümün de, birisine, veya bir şeye, bir armağan olacağını söyledi.

Başım dönüyordu. Günün basit olayları beni yerle bir etmişti. Bunun sadece bir tavşan olduğunu düşünmeye çalıştım; ama, o–nunla kurmuş olduğum özdeşimi aklımdan çıkartamadım; o tavşanın ben olduğu duygusundan silkinip kurtulamadım.

Don Juan, tavşanın etinden, küçük bir parça da olsa yemem gerektiğini söyledi. Bu şekilde öğrendiğim bilgiyi geçerli kılmış olacaktım. Cılız bir sesle. “Hayır, yiyemem.” dedim.

“Bu güçlerin elinde biz sağa sola savrulan yapraklarız, “ diye beni azarladı. “Ego’na önem vermeyi, bencilliği bırak ve bu armağanı uygun bir biçimde değerlendir. “

Tavşanı yerden kaldırdım; henüz sıcaktı.

Don Juan üzerime eğilerek kulağıma şunları fısıldadı: “Senin tuzağın onun bu dünyadaki son savaşı idi. Sana söyledim, bu muhteşem çölde artık onun serbestçe gezmesinin sonu gelmişti. “

“Çok güçlü bir öykü,” dedi Arif Bey.

Ben uzun süre sessiz kalmayı tercih ettim. Don Juan’ın ne güçlü bir öğretmen olduğunu fark etmiştim. Ölüm bilinci bundan daha güzel yaşatılamaz ve öğretilemezdi. Bu düşüncemi Arif Bey’e söyledim. Bana hak verdi.

Çevreme baktım. İnsanlar tarihin yoğun olduğu bu ortam içinde, hiç ölmeyeceklermiş gibi, heyecansız, sıradan bir tavır içinde

Ölüm Bilinci

235

1

nefes alıp veriyorlar gibi geldi, bana. Acaba don Juan burada olsaydı, onlarla ilgili ne derdi, diye düşündüm. Daha sonra, büyük bir olasılıkla don Juan’ın, “Sana ne onlardan, sen kendin bu muhteşem–liğin bilincinde ne yapıyorsun,” diye bana sorardı diye düşündüm.

İçinde bulunduğum bu yeri düşündüm. Garsonun vermiş olduğu broşüre şöyle bir göz attım.

“Çağlar boyu dünyanın merkezi olarak kabul edilen İstanbul’un tarihi merkezi neresidir diye sorulduğunda cevap mutlaka Sultanahmet olacaktır,” diye başlıyordu..

“Geçmişte dünyanın merkezine işaret eden anıtların hepsi buradadır.

“Mimar Sinan’ın eseri Cafer Ağa Medresesi, bu anıtlar içinde sessizce yerini almıştır.”

Gerçekten sessizce yer almış olmalı, ben daha önce hiç buradan söz edildiğini duymamıştım. Broşüre göz gezdirmeye devam ettim:

“1559 – 1560 yıllarında Mimar Sinan tarafından inşa edilen Cafer Ağa Medresesi Türk Kültürüne Hizmet Vakfı’na tahsis edilmiş ve 1989 yılında büyük bir restorasyon geçirmiştir. Bu tarihten itibaren uygulamalı Türk El Sanatları Merkezi olarak faaliyete geçen Cafer Ağa Medresesi’nde hat, tezhip, minyatür, ebru, dokuma, yazma, batık, kumaş boyama, takı, ahşap dekoratif süsleme, folklorik bebek,

resim, ud, ney, gitar çalışmalarının yanında ustaların en güzide eserlerinin sergi ve satışları da yapılmaktadır.

“1998 yılında vakıf tarafından bakım ve onarımı yaptırılan Medrese yeni—, dönemde sanat, kültür ve eğitim merkezi sıfatı ile sergi, defile, konferans, konser, turizm gibi kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapmaya hazır hale gelmiştir.”

Broşürün arka kapağında ‘Uygulanan Türk El Sanatları’ başlığı altında el sanatlarının listesi yazılmış ve onun da altında Sultanahmet yöresinin krokisi verilerek Cafer Ağa Medresesi kırmızı ile işaretlenmiş. Krokinin altında da vakfın adresi ve telefon numarası yazılmış.

Broşürde yazılı olanları Arif Bey’le beraberce okumuştuk. Çetin Altan’ın, tarih bilincinin ne kadar önemli olduğuyla ilgili söyledikleri aklıma geldi. Böyle bir hizmeti sunan kişileri tanımıyordum, ama, içimden onlara, “değerli hizmetleri için teşekkürlerimi” gönderdim.

236

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Ne Demişler

Ölüm üzerine söylenmiş sözlerle ilgili bir çalışma yapmıştım, bu çalışmanın Arif Bey’in ilgisini çekip çekmediğini sordum. “Çeker,” cevabını alınca, “İngiliz düşünürü Francis Bacon’un ölümle ilgili bir sözü var,” diyerek konuya girdim. “Ölüm bizim dostumuzdur; onu evine misafir etmek istemeyen zaten evde değildir.”

Arif Bey bu sözü dinledikten sonra, “Ölüm bilinci ne kadar temel bir bilinçmiş. Ve tarih boyunca bundan sürekli konuşulmuş, üzerinde düşünülmüş. Ama, çok az insan ciddi olarak, ölümünün bilincini içine sindirerek yaşamının anlamını bulmuş durumda. Sanki bir rüya aleminde yaşıyoruz,” dedi.

Ben de, “O kadar ciddi olmayan görüşler de ifade edilmiştir, dedim ve Woody Allen’i örnek gösterdim. Woody Allen, ‘Ölüm, insanın yatarak yapabileceği birkaç şeyden bir tanesidir,’ der ve i—lave eder: ‘Seks ve ölüm arasındaki fark şudur: ölümü kendi başınıza yapabilirsiniz ve kimse sizinle alay etmez,’ diye bitirir.

Arif Bey, gülmeye başladı. “Bu kadar ciddi bir konuda bu kadar alaycı olabilmek de bir marifet, herhalde!” dedi. Ben de Woody Allen’in öyle tanındığını, sanki başka türlü konuşur veya yazarsa, milletin onu okumaktan vazgeçeceğini ara sıra düşündüğümü söyledim.

...,,... , Ölüm bizim

Arı Bey, bir süre sustuktan sonra âostumuzdur. om düşüncel, bir tavırla bir soru sordu: ^ migafjr 6tmfik

—Ölümün gerçekliği kaçınılmaz bir istemeyen zaten biçimde gözler önüne konabilir. Bir insan— evde değildir.”

la karşılaştığım zaman, iki şeyden emin olabilirim: Bir, bu insan doğmuştur; iki, bu insan ölecektir. O bakımdan hiç kim— İnOiliz dü

senin ölümün var olduğunu yadsıyacak

bir tavrı olamaz, diye düşünüyorum. Evet, sıradan insanlar olarak, ölümsüz gibi düşünüyoruz, ve davranıyoruz, ama, aslında ölümün kaçınılmaz olduğunu bir zihinsel gerçek olarak biliyoruz.

Arif Bey'i dinledim. Göz göze geldik, "bunları bana niye söylüyorsun," gibi bakmış olacağım ki, konuşmaya devam etti:

"Ölümün var olduğunu herkes kabul ediyor, ama, ölümün neye yol açtığı, yani ölümden sonra ne olduğu konusunda fikirler farklı sanırım. Bu konuda sizin fikriniz var mı?" diye sordu.

Francis oacon

Ölüm Bilinci

237

—Pek yok. Bildiğim, farklı görüşlerin olduğu. Bilimin dediği başka, değişik dinlerin dedikleri başka. Ama, geçenlerde bir yerde okumuştum; üç tür inançtan bahsediyordu.

—Bunlar neymiş?

—Bu üç görüşten ilki biyolojik görüş. Beyin işleyişini durdurunca, artık yaşama duygusu da kaybolur. Bundan ötesinde de başka bir şey yoktur.

"İkinci görüş, ölünce ruhun cennete veya cehenneme gideceğidir. Bu yaşam kısa bir deneme yeridir. Sınavı iyi verersen cennete, kötü verersen, o zaman cehenneme gidersin. Birçok din bu iki temel kavramı 'öbür dünya' gerçeği olarak tanımlar. Öbür dünya sonsuzdur. Yeteri kadar cehennemde yandıktan sonra cennete gidebileceğin gibi, günahlarının türü ve büyüklüğüne göre, affedile—bilme olasılığı da var. Veya hiç affedilmeden ebediyyen cehennemde yanma olasılığı da var.

Arif Bey, "Benim bildiğim, daha doğrusu bana öğretilen öbür dünya bu," dedi.

—Bana öğretilen de bu. Ama, bir üçüncü görüş daha var: Reenkarnasyon. Bu görüşe göre, ruh kendi evrimini tamamlamak için defalarca yaşama değişik bedenlerde geri döner. Bu ruhun evrimi için gereklidir, ve her yaşama gelişi, ruhun evrimini en iyi tamamlayacak biçimde ayarlanır. Örneğin, ilk hayatlarının birinde sorumluluk alarak çocuk yetiştirmeyi öğrenememiş biri, daha sonraki hayatlarında çocuk sahibi olacak ve sorumluluk içinde çocuk yetiştirmeyi öğrenecektir.

"Hinduizm böyle bir dindir ve bu din bütün öğretisini reenkarnasyon kavramı üzerine kurmuştur.

—Doğan Bey, geçenlerde televizyonda bu konuda bir program izlemiştim. Türkiye'nin değişik yerlerinde öldükten sonra yeniden doğarak, eski evlerini ve analarını, babalarını tanıyan insanlarla ilgili bir program yapılmıştı.

—Evet, bir kez ben de gördüm. Yani bu üç görüş de bizim halkın aşına olmadığı görüşler değil.

—Ama, dinimiz İslam olduğu için, dinimizin ölümden sonra ne olduğu ile ilgili getirdiği inanç en yaygın olanı.

238 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Tabii, böyle olması da doğal. Bu buluşmamda, ölümden sonrası üzerinde durmak istemiyorum. Üzerinde durmak istediğim, ölüm bilincinin insanın yaşayış biçimini nasıl etkileyeceği üzerinde. Savaşçının ölüm bilinci, onun yaşamının en temel öğelerinden biridir.

–Savaşçının yaşamının anlamı, kişisel bütünlüğü, sorumluluğu, gücü, niyetinin saflığı onun ölüm bilincini temel almış durumda. Onu görebiliyorum.

– Don Juan buna, “son dansını yaparcasına yaşamak” der. Arif Bey; “son dansını yaparcasına yaşamak” savaşçının yaşayış biçimi, ve bunu ancak ölümünün bilincine vardığı zaman başarabilir.

Şiirlerin Bilinci

Arif Bey’le konuşmamızın sonlarına geliyorduk. “Biliyor musunuz, Doğan Bey,” dedi, “bu konuşmamızdan sonra, birçok şeye bakışımda değişiklik olacağını sanıyorum. Karar vermeden önce dikkatli olmam gerektiğini, ve karar verdikten sonra, hani derler ya, “ölümüne” diye, işte öyle “ölümüne” o kararları eyleme geçireceğimi düşünüyorum. Bu konuşmalarımızın bir ilginç yanı da, şiirlere bakış tarzımda bir değişiklik olduğunu seziyorum,” diye konuşmasına devam etti.

Şiirler konusuna değinince, ben de düşündüklerimi söylemek istedim:

–Ben de ancak son zamanlarda şiirle ilgilenmeye başladım. Yani, felsefi anlamda ilgilenmemden söz ediyorum. Ait olma – birey olma dansı, ve bireyin kendi yaşamını yaşabilmesi özgürlüğü ile birlikte, şimdi ölüm bilinci açısından şiirlere bakmaya başladım. Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Otuz Beş Yaş Şiiri,” ölüm bilincinin u–yanmaya başlamasının en klasik, en güzel örneklerinden biri.

–Doğan Bey, sanırım konuşmamızın sonlarına geldik. İçimden birkaç şiir okuyarak bu konuşmayı bitirmek geliyor. Ama, yanımızda şiir kitabı yok.

–Sen öyle san!

–Şiir kitabı da getirdiniz mi? –Evet, hem de sayfaları işaretlenmiş olarak. –Gerçekten iyi bir hazırlık yapmışsınız. Kimlerin şiirlerini o–kuyacaksınız.

Ölüm Bilinci

239

I

–Ben buldum, okuması senden.

İlhami Soysal’ın 20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi kitabını ona verdim. Küçük kâğıt parçaları koyarak işaretlediğim ilk sayfayı açtı. Yahya Kemal’in Sessiz Gemi başlıklı şiirini okumaya başladı:

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan, Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan. Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol; Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol. Rıhtımda kalanlar bu seyyahatten elemli, Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli. Biçare gönüller. Ne giden son gemidir bu! Hicranlı hayatın, ne de son matemidir bu! Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler; Bilmez ki,

giden sevgililer dönmeyecekler. Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden, Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

“Çok güçlü bir şiir” diyerek, Arif Bey okumasını bitirdi. Bir süre sustu, ve “Size bir sorum var,” diyerek yüzüme baktı.

“Sor,” dedim.

–Ben ölümü düşününce, veya bu tür şiirleri okuyup, ölümün bilincine varınca, içimi bir hüznün kaplıyor.

–Benim de.

–Ama, sizin temel fikriniz, insan ölümünün bilincine varınca, şimdinin, şu anın daha önemini kavrayacak ve yaşamın muhteşemliğini kavrayarak hayatına sahip çıkacak. Doğru değil mi? Yani doğru anlamışım değil mi?

–Evet, doğru anlamışsınız!

–Ama, örneğin, bu şiiri okuyunca, hüznünden, elemenden, acıdan başka bir şey düşünemez hale geliyorum. Neden?

–Çünkü sevgili dostum Arif Bey, sen ve ben sıradan insanlar olarak, egomuzla, nesnel ben ile bu şiiri dinliyoruz. Gözlemleyen ben bilinci içinde dinlersek, savaşçının verdiği anlamı algılamaya başlarız.

–Peki, savaşçının algılaması içinde bu şiiri nasıl dinleyebilirim?

240 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Savaşçı olmadan savaşçının algılamasına sahip olmak olanaksız. Savaşçı olmak bir varoluş meselesidir, bir bilgi meselesi değil. Önce varoluşu halletmek gerek. Önümüzdeki buluşmamızda, değişim konusunu ele almak istiyorum. O zaman bunu daha ayrıntılı konuşabiliriz.

–Peki, gerçekten merak ettiğim bir konu bu.

–Benim de merak ettiğim, bundan sonraki şiiri nasıl algılayacağınız.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın birkaç şiirini işaretlemiştim. İlk şiirini okumaya başladı:

GENÇLİK BÖYLE DİR İŞTE

İçimi titreten bir sestir her gün, Saat her çalışında tekrar eder: “Ne yaptın tarlanı, nerde hasadın? Elin boş mu gireceksin geceye? Bir düşünsen! Yarıyı buldu ömrün. Gençlik böyledir işte, gelir gider; Ve kırılır sonra kolun kanadın; Koşarsın pencereden pencereye.” Ah o kadrini bilmediğim günler, Koklamadan attığım gül demeti, Suyunu sebil ettiğim o çeşme, Eserken yelken açmadığım rüzgâr! Gel gör ki sular batıya meyleder, Ağaçta bülbülün sesi değişti, Gölgeleer yerleşiyor pencereme; Çağınız başlıyor ey hatıralar.

Arif Bey, bu şiirden sonra da bir süre sustu, ve “Bu da güçlü bir şiir,” dedi. “Sanırım bu şiiri don Juan severdi,” diye sözüne devam etti. Merak ettiğim için sordum:

–Don Juan sence bu şiiri niçin severdi?

–Birçok yönden, savaşçı olmadan yaşanmış bir yaşamın “keş–ke’Meriyle dolu, pişmanlıklar, hüzünler, mecburiyetler dile getiriliyor. “Günlerin kadrini bilmemek, koklamadan atılan gül demeti, yelken açılmamış rüzgar,” ne kadar don Juan’ın Carlos’a söylediğini hatırlatıyor.

Ölüm Bilinci

241

–Ne yönden?

–Doya doya yaşanmamış bir yaşamın öyküsü var burada! Sürekli kendini tutmuş, özgürce, istediği gibi hareket edememiş, ve şimdi pişman olan bir insanın öyküsü. “Eğer, ölümsüz isen, istediğin kadar çekingen, ürkek olabilirsin,” demişti don Juan. “Ama, ölümlü bir dünyada yaşıyorsan çekingenliğe, ürkekliğe hiç yer yok. ... Ürkek ve çekingen olmak, insan olarak yapmamız gereken şeyleri yapmamızı engeller.”

–“Evet,” dedim, Arif Bey’in konuyu bu kadar iyi kavrayıp, don Juan’ın söylediklerini bu kadar iyi hatırlamasına şaşmış olarak. “Evet, şiirde, sıradan bir insanın, sonradan farkına vardığı ve içten içe özlemine çektiği savaşçı yaşamının özgürlüğü dile getiriliyor,” diye devam ettim. “Sanırım öbür şiirini de aynı derecede anlamlı bulacaksınız.

Arif Bey, Cahit Sıtkı Tarancı’nın Abbas adlı şiirini okumaya başladı:

ABBAS

Haydi Abbas, vakit tamam;

Akşam diyordun işte oldu akşam.

Kur bakalım çilingir soframızı;

Dinsin artık bu kalp ağrısı,

Şu ağacın gölgesinde olsun;

Tam kenarında havuzun.

Aya haber sal çıksın bu gece;

Görünsün şöyle gönlümce.

Bas kırbacı sihirli seccadeye,

Göster hükmettiğini mesafeye

Ve zamana.

Katıp tozu dumana,

Var git,

Böyle ferman etti Cahit,

Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaş'tan;

Yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan.

Arif Bey, kitap elinde, gözlerini kapattı ve, "ben bir şiiri bu kadar hissederek, bu kadar anlayarak, yaşayarak okuduğumu hatırlamıyorum," dedi.

!†

V*

242

Anamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Bu şiirle ilgili bir anım aklıma geldi:

—Hülya Avşar'ın Show'una Mustafa Keser davetli olarak gelmişti. Bu şiiri önce ezberden okudu, ve şiiri bitirince, kendisi arkasından, "Geçmiş ola!" dedi. Bunu öyle bir eda ile ve gülümseyerek söyledi ki, "her şey zamanında yapılmalıdır; pişmanlık içinde olmanın hiçbir faydası yok insana," demek istedi sanki. Ve daha sonra, bu şiirin şarkısını okudu. O anda yaşayan bir kültür gördüm. Şair yazmış, müzisyen bestelemiş, ve söyleyen şiiri özümsemiş, düşünmüş ve içselleştirmiş. Çok hoşuma gitti."

—Doğan Hocam, bir gün sırf şiir okumak için bir araya gelelim. Şiirleri bu kadar anlamlı yaşamamıştım.

—Şairler, muhteşem bilgelikler sunuyorlar. Ama, sunuşları sezgisel ve örtük. Bizim onları algılayabilmeniz için açık olmamız gerekir. Yani, sırf zihinsel, entelektüel boyutta değil, gönül ve sezgi kapısının açık olması gerekir.

—Şimdi kim var sırada?

—Şimdi sırada Orhan Veli Kanık var.

Arif Bey, kitabın işaretli sayfasını açtı ve "Ayrılış" başlıklı şiiri okumaya başladı:

AYRILIŞ

Baka kalırım giden geminin ardından; Atamam kendimi denize, dünya güzel; Serde erkeklik var, ağlayamam.

—Bu şiiri niçin seçtiniz, Doğan Bey?

—Önce, şiiri nasıl buldun onu söyle?

—Bu kadar yalın olur, bu kadar buram buram insan kokar bir şiir. Varoluşunu güzel dile getiriyor.

—Burada iki şey beni etkiledi: Kendisini gözlemleyişi ve bu gözlemleyişteki yalınlığı ve dürüstlüğü, diğeri de, kendini olduğu gibi kabul edişi.

—Evet, size katılıyorum. Ama, ölüm bilinci yok burada.

–Hayır, ama, ayrılık var. Ayrılık, aslında ölümü acı kılan. Şair ne demiş: “Ölüm Allah’ın emri; ayrılık olmasaydı!” Bu nedenle, bir daha göremeyeceği sevgilisini götüren geminin ardından baka kalmak, bir tür ölümle selamlaşmaktır, bence.

Ölüm Bilinci

243

–İlginçtir, Orhan Veli’nin bu şiiri içimi hüznle doldurmuyor. Sevgi, anlayış, yakınlık, dostluk, “ben de öyleyim,” duyguları kapsıyor içimi.

–Evet. Gerçekleri abartmayan, olduğu gibi kabul eden bir eda içinde, yalın, ama, derinden insanca söylenmiş sözler. Son şiirimiz de Orhan Veli’dendir.

Arif Bey, kitabı bana verdi, “hocam, bunu da siz okuyun,” dedi. “Rahat” adlı şiiri okumaya başladım.

RAHAT

Şu kavga bir bitse dersin, Acıkmasam dersin, Yorulmasam dersin, Çişim gelmese dersin, Uykum gelmese dersin;

Ölsem desene!

–Bu şiirin ölüm bilinciyle ilişkisi ne, Doğan Bey? –Bu şiirin, ölüm bilinciyle doğrudan ilişkisi yok. –Konuştuğumuz konulardan biriyle ilişkisi var mı? –Bence var. Sence var mı?

–Kendimi imtihana çekiliyor gibi hissettim. Savaşçı konularıyla doğrudan bir ilişkisini göremedim.

–Orhan Veli’; bu şiiri ya kendisi için, veya bir başkası için yazmıştır. “Acıkmak”tan, “yorulmak”tan, “çişinin gelmesi”nden şikayet eden birini düşün. Gerçi bazı anne babalar çocuklarından hep bu şekilde şikayet ederler: “hep acıkır,” “hep yorulur,” “hep çiş gelir,” diye. Burada aksayan ne biliyor musunuz? Burada aksayan, gerçeği olduğu gibi kabul etmemek; daha doğrusu gerçeğe olan saygısızlık. Bu saygısızlık, gerçeğe direnç şeklinde kendini gösterir. Şair, “yaşayacaksan, yaşamaya karar vermişsen, yaşamamanın gereklerini de kabul etmek zorundasın,” mesajını veriyor.

–Evet, bunu görebiliyorum. Kişisel bütünlük konusunu tartışırken, gerçeğe saygının kişisel bütünlüğün temelinde yattığını söylemiştiniz. Ne oldu, şimdi ben sınıfta mı kaldım?

244 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Hayır, sınıfta kalmadın ama, henüz diploma almaya da hak kazanmadın.

İkimiz de gülüştük.

Hesabı ödeme sırası bende olduğu için garsona ödemeyi yaptım ve dışarı çıkarak Caferiye Sokak’ta yürümeye başladık. Bu sokak üzerinde biraz ilerleyince Anadolu pansiyonlarının bulunduğu bir sokağa geliyoruz. İlk başta sokağın ismini görmüyoruz. Tahtadan yapılmış tertemiz evler sokağın solunda, Ayasofya sağda kalıyor. Evler Osmanlı tarzını korumuş, cumbalar evin görünümünde önemli bir özellik olarak göze çarpıyor.

Ayrılma zamanı gelmişti. Sultanahmet civarına ısınmıştık. Ö—nümüzdeki hafta yine burada buluşmaya karar vererek birbirimizden ayrıldık.

8 Değişim

Cağaloğlu’nda Sultanahmet’e yürürken yayıncıların depo ve dağıtım merkezlerinin bulunduğu bir bölge var. Arif Bey’le buluştuktan sonra buralarda yürümeye başladık. Bir ara sokakta ‘Yazarlar Birliği Lokali’ varmış, oraya gidelim dedik. Gerçekten de, trafiğe kapatılmış ve yer tuğlaları ile döşenmiş Hoca Rüstem Sokak üzerinde ‘Türkiye Yazarlar Birliği Kızlarağası Mehmet Ağa Medresesi İstanbul Kültür Merkezi’ni bulduk.

Yazarlar Kültür Merkezi’nin tam karşısında bir erkek berberi var. Berber sokağın ortasına, üzerine havlularını atabileceği açılır kapanır çamaşır asacağı koymuş ve değişik renklerdeki havluları sererek güneş altında kurutuyor. Onun yanında bir saksı var, içi çiçekle dolu, ve bir ağaç bulunuyor. Yol arabalara kapalı olduğu için sandalyeler, masalar, çamaşır asacakları istenildiği gibi serpiştirilmiş.

Yazarlar Kültür Merkezi’ne taş merdivenlerden iniliyor. Biz merdivenlerin başında durduğumuzda bir delikanlı geldi, bizi içeri buyur etti, yakın ilgi gösterdi, sorduğumuz soruları elinden geldiğince cevapladı, bilmediklerini görevli bey geldiğinde cevaplayabileceğini söyledi. Gencin burayı sevdiği ve burada çalışmaktan memnun olduğu bakışlarından ve tavırlarından belli oluyordu.

Taş merdivenlerden avluya giriliyordu. Genellikle medrese avlularında bir şadırvan olur, bunda yoktu. Güney Kuzey istikametindeki iki tarafta beşer sütun ve doğu batı istikametlerinde de birer sütun sıralanmıştı. Yerlere mermerler yeni döşenmişti. Avlu etrafına büyük saksılar içine dikilmiş palmiye türünden ağaçlar, küçük saksılarda çiçekler var; ama bakımlı değiller. Tahta kafesler pano haline getirilmiş, ayaklı, taşınabilen bölmeler olarak kullanılabilir.

Avluda bir küçük odaya kurulan mutfağın girişinde solda boydan boya camekânlı bir buzdolabı var. Avluya bakan kapalı çıkartmaların altındaki bölgelere masa ve sandalyeler serpiştirilmiş,

246 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

duvarlara yerleştirilmiş hoparlörlerden klasik Türk müziği yayılıyor. Avlunun üstü, kalın, sert plastik örtülerle kaplanmış, böylece avlu yağmurdan ve rüzgârdan korunmuş.

Avluya kat kaloriferi yapılmış. Bu ilginç ve güzel bir fikirdi; böylece buraları kışın da ısıtmak mümkün olabilecekti.

Kapıdan girince avluya serpilmiş olan masalardan sağdaki duvara yakın olana oturduk. Ben ayran söyledim, Arif Bey çay istedi.

İçecekleri getirdiğinde, garsona, ‘Buraya yazarlar geliyor mu?’ diye sordum. Gururla, ‘Büyük yazarlar geliyor, abi’ dedi. İ—çimden, ‘Mesela kim geliyor?’ diye sormak geçti, ama, sınav yapıyormuş gibi bir durum ortaya çıkacak diye vazgeçtim.

Ayranımdan bir yudum aldım ve Arif Bey’e baktım. Arif Bey artık o aşına olduğum, ‘ben hazırım Hocam’ bakışı ile bakınca konuşmaya başladık.

—Arif Bey, değişimden söz etmek istiyorum.

–Ne tür bir değişimden söz edeceğiz, Doğan Bey?

–Önce genel olarak değişimden söz etmek istiyorum. Bu bireysel değişim olabilir, toplumsal değişim olabilir, kültürel değişim olabilir.

–Yani, savaşçı olmakla ilgili bir değişimi konuşma zorunluğu–muz yok.

–Ama, sonunda konuyu savaşçı olma yolunda değişime getirmek istiyorum. Bütün bu toplantılarımız ‘savaşçı olma’ çerçevesi içinde, o niyetle yer alıyor.

Ayrımdan bir yudum daha aldıktan sonra, rahat bir oturuş a–rayışı içine geçtim, nihayet arkamı, belimi, bacaklarımı en rahat hissettiğim pozisyonu buldum, ve konuya girdim.

–Filozoflar her konuda olduğu gibi değişim konusunda da düşünmüşler ve tartışmışlar. Filozofların ilk farkına vardıkları şey, bilgeliğin kendiliğinden oluşan bir şey olmadığı idi: insanın bilgelik yolunda bilinçli emek vermesi, gayret sarf etmesi gerektiğini anlamışlardı.

‘Bilge olmak için değişim’ üzerinde düşünceler böyle başlamış. Ve sanırım, felsefenin incelediği ilk konulardan biri, ‘ben doğru olanı mı yapıyorum?’ sorusuyla başlamıştır. Bu soruyu aralarında konuşmaya başlayan insanlar yavaş yavaş bu konuşmaları sistematize etmeye başlamışlar ve böylece felsefe doğmuş.’

Değişim 247

Eski Yunan

–Sizce ilk felsefe kaç yıllarında doğmuştur, Doğan Bey?

–Bizim bildiğimiz, eski Yunan filozofları. Fakat, Sanskrit uygarlığı üzerine çalışanlar eski Yunan felsefesinden de eski bir kültürle karşılaştıklarını söylemektedirler. Aynı şey eski Mısır uygarlığı için de söylenmektedir. Fakat yazılı verilere dayanarak ilk felsefi tartışmaların M.Ö. 6. Yüzyıl’da yer aldığını söyleyebiliriz.

–Yani bundan iki bin beş yüz yıl önceden daha fazla bir zaman önce.

–Evet. Bu filozoflardan bazıları düşünebilmek ve tartışabilmek için toplumdan uzaklaşmak, inzivaya çekilmek gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu tür filozofların insanları değiştirmeye ilgili herhangi bir girişimi olmamıştır. Onlar gözlemler yapıp düşünerek hayatlarını geçirmek istemişlerdir.

–Filozof deyince genellikle benim de aklıma böyle bir tip geliyor.

–Bazı filozoflar farklı bir tavır takınmışlardır; onlar halkın i–çinde yaşayarak, onlarla konuşarak, herkes gibi iş güç sahibi olarak, toplumla sürekli iletişim içinde bulunarak gerçek felsefenin yapılabileceğine inanmışlardır.

–Yani yaşam içinde felsefe, yaşayarak felsefe yapmak diyebilir miyiz?

–Hıh hı! Yaşam içinde, yaşayarak felsefe yapmayı seçmişlerdir. Üçüncü bir grup da, ideal bir gerçeğin olduğunu düşünmüş, ve toplumu bu ideâl gerçeğe uygun hale getirmeye çalışmıştır. Bu grup için, değişim zorunluydu; toplumun değişmesi zorunluydu; değişim toplum için zorunlu olarak belirli bir yönde yapılmalıydı.

–Herhalde bu farklı yaklaşımlar içinde her bir grup, değişim konusuna farklı farklı yaklaşmışlardır.

–Gerçekten de öyle. İlk gruptaki filozoflar için değişim olabilir de, olmayabilir de; önemli olan, onu gözlemek, ve niçin olduğunu veya olmadığını anlayabilmek.

“İkinci gruptakiler, yaşayarak değişimin içinde olmak gerektiğini düşünmüşlerdir; sadece dışarıdan gözlenerek değişimin anlaşılamayacağını, onun içinde yer alarak onu yaşamak gerektiğini söylemişlerdir.

248

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Her şeyin

gerçekleştirmek

istediği bir varoluş

amacı vardır, ve

değişim, bu amacın

gerçekleşmesi için

doğal olarak ortaya

çıkır.

“Üçüncü gruptakiler değişime inanmakla kalmamışlar, değişimin hangi yönde olması gerektiği yönünde bizzat kolları sıvayarak gayret sarfetmişlerdir.”

Bu genel girişten sonra bir süre sustum. Ayrıanımdan bir yudum alırken, Arif Bey çayına uzandı.

–Aristo adını hiç duydun mu?

–Duymaz olur muyum! Mantık dersine ondan örneklerle başladık.

–Evet, ‘Aristo Mantığı’ hâlâ dipdiri ayakta. Değişimle ilgili de sözler söylemiştir Aristo. Değişimin kötü bir şey olmadığını söyler. Değişimin yer alması, dünyanın veya toplumun yanlış veya eksik olduğunu göstermez. Ona göre değişim doğal bir olaydır. Her şeyin gerçekleştirmek istediği bir varoluş amacı vardır, ve değişim, bu amacın gerçekleşmesi için doğal olarak ortaya çıkar.

“Aristo’ya göre, nesnelerin özü, nesnenin ne olduğunu ve daha sonra nasıl bir değişim içinde olacağını belirler. Bir meşe palamutunun özü onu bir meşe ağacı yapma yönünde değiştirmek ister; bir kayanın özü, binlerce yıl orada kaldıktan sonra rüzgârın ve yağmurun etkisiyle parçalanıp toprak olmaktır.”

–Bizim şimdi potansiyel dediğimiz kavramı Aristo öz olarak ifade etmiş, bana göre.

–Gerçekten bugün birçok düşünür, buna psikologlar da dahil, her varlığın

kendi gizli potansiyelini gerçekleştirme yönünde eēilimi olduēunu söyler. Her tohum kendi potansiyelini gerçekleştirme eēilimindedir. Her ocuk doēal olarak kendi potansiyelini gerçekleştirme eēilimindedir.

–O zaman deēiřim kaçınılmaz, doēal bir olay.

–Aristo’nun da söylemek istediēi bu. ‘Deēiřim, varoluşun i–inde potansiyel olarak vardır,’ der. Tabii, bu kelimelerle syemez ama, onun düşüncesini böyle ifade edebiliriz.

Deēiřim, varoluşun

içinde potansiyel

olarak vardır.

i

Deēiřim

249

–Deēiřim, bu anlamda, belirli bir yönde ilerler. Deēiřimin sanki bir amacı vardır.öyle deēil mi? Meşe palamudunurnek alırsak, onun deēiřiminin amacı, bir meşe aēacı olmak.

–Evet, Arif Bey. Aristo da gerçekten böyle söyler. Aristo’nun bu düşüncesi yüzyıllar boyunca düşünürleri ve bilim adamlarını etkilemeye devam etmiştir. Evrim kuramının babası Charles Darwin’e gelinceye kadar Aristo’nun deēiřim düşüncesi en güçlü, en baskın düşünce olarak kaldı.

–Aristo’dan başka, deēiřimzerinde düşünmüş kimler var?

–Biliyorsunuz alanım felsefe deēil, amanem verdiēim ve ilgi duyduēum bir alan. O nedenle, derinliēine gitmeden ancak isimlerini ve temel fikirlerini söyleyebilirim.

–Olsun.

–Heraclitus, deēiřimin şeylerin birbirlerinin zıtlarıyla çarpışmasının doēal sonucu olarak ortaya ıktıēını söyler.

–Ne kadar diyalektik yaklaşımı andıran bir tarafı var.

–Evet, bunu sık sık görebilirsiniz. Beni felsefeye çeken şey, bugün moda olan bir fikrin, binlerce yılnce, daha saf ve sade şeklinde ifade edilmiş bir biçimini görebilmek. Tabii, bu diyalektik düşüncenin Heraclitus’un düşüncesinin aynısı olduēunu söylemek deēil. Tarihsel gelişimi içinde temellerini grebilmekten söz ediyorum.

–Anlıyorum; ben de zaten, aynısıdır anlamında söylemedim. Benzerliēe dikkati çekmek istedim.

–Parmenkles deēiřimin aslında yer almadıēını söyler. Görünüşte deēiřiyorlarmıř gibi gelir bize, ama aslında her şey aynı kalır. Hiç bir şeyin deēiřmediēini söyler.

–Bu düşüncenin insanlar için kullanıldıēını duymuştum, ama, nesnelerin deēiřmediēini de söylüyor bu filozof.

–İnsanların değişmediğini nasıl duymuştun?

–‘Ağaç yaşken eğilir,’ ‘Kırkıdan sonra insan değişmez,’ ‘Katranı kaynat olur mu şeker’, gibi lafları çok duydum.

–Evet, ben de duydum. Bu lafların her biri belirli bir felsefi bakış tarzını yansıtıyor, farkında mısınız? Ama, bu lafları kullananlar, felsefe bilmedikleri için, belirli bir felsefi görüşü yansıttıklarının farkında değiller.

250 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Bu sözleri söyleyenler için, söyledikleri bu sözler, gerçeğin ta kendisi. Yani söylediklerinin gerçek olduğuna inanırlar.

–Eflatun, idea dünyasında şeylerin ideal formları olduğuna inanır. Değişim, şimdi mevcut şeylerin ideal formuna ulaşmak için ortaya çıkar, ve onların bu ideal forma ne kadar yakın veya uzak olduğunu gösterir.

–Bizim potansiyel dediğimiz şeyi Eflatun idea dünyasında gerçekleştirmiş ve hiç değişmeyen bir form olarak görüyor, eğer doğru anladıysam.

–Evet; ve bu anlamda, Eflatun için değişim idea dünyasında yer almaz. İdea dünyası mükemmelliğin var olduğu, var olan her şeyin zaten mükemmel olduğu bir dünya. Bu dünyada değişime gerek yok.

–Charles Darwin’den söz etmiştiniz. Anladığım kadarıyla, o Aristo’nun düşüncesinden farklı bir yaklaşım içinde.

–Evet, Darwin bambaşka bir düşünce tarzı getiriyor. –Ne yönden farklı?

–Her şeyden önce, Darwin bireyde meydana gelen değişimleri, türde meydana gelen değişimlerin temeline oturtuyor.

–Bu dediğinizden pek bir şey anlayamadım.

–Şimdiye kadar değişim derken, bir insanın kendi yaşamı boyunca görülebilecek değişimlerden söz ettik. Meşe palamudunun meşe ağacı haline gelmesi örneğinde olduğu gibi. Darwin, bizim ömrümüzü aşan türden değişimlere açıklama getirdi.

–Bir örnek verebilir misiniz?

–Kuşların gelişimini ele alalım. Önce sürüngenler vardı. Darwin’e göre yüz binlerce yıllık süreç içinde bu sürüngenler birbirlerinden farklı karakterler göstererek çoğaldılar. Bazılarının gözleri dışarıya fırlamış gibi duruyordu, diğerlerinin ayak parmaklarının arasında perde vardı, bazıları da kanat yapısında çıkıntılar gösteriyorlardı.

“Yüz binlerce yıl süren üreme türü içinde kanat gibi çıkıntıları çırparak daha hızlı gidebilen sürüngenler türedi. Onlar da diğer sürüngenlerle yaşamaya devam ettiler. Ama, kanat gibi çıkıntıları

Değişim

çırparak daha hızlı gittikleri için yiyeceğe daha çabuk ulaşabiliyorlardı, ve bundan da önemlisi, kendilerine zarar verecek düşmanlardan daha çabuk ve daha ötelere kaçabiliyorlardı. Kanatlılar kurtulup kaçarken, kanatsızlar daha çok ölmeye başladılar. Yüz binlerce yıl devam eden bu sürecin sonunda kuş türü ortaya çıkmaya başladı.

“Darwin’in kuramı, değişimin arka-

um dünya sında herhangi bir amacın olmasını var

birbirleriyle ilişkisi saymaz. Değişimler tesadüflere bağlı ola-

olan parçalardan rak ortaya çıkar. Hangi değişim devam

oluşur ve her bir edecek, veya ortadan kalkacak, doğal se-

parçanın kendine Ç™ bunu belirler. Ortama en iyi uyumu

özaü amacı sağlayan değişim kalıcı olur, ve ortama

hedefi vardır uyum sağlamayan türden gelişim elenir,

ortadan yok olur.” ,

—Bu düşünceyi insanların gelişimine de uyguladığımızda, bazı maymun türlerinde yer alan değişimler çevreye uyum sağlamada üstünlük sağladığı için, bugün ‘insan özellikleri’ dediğimiz özelliklere sahip olanlar çoğalmışlar ve yayılmışlardır. Uyum sağlamada o kadar üstün olmayanları da, egemenlikleri altına almış bulunuyorlar. Doğru söylüyorum, değil mi?

—Evet, evrim kuramının söylediği bu. Ama, Aristo, bireyin yaşamı çerçevesi içinde düşünerek, değişimi, gelişimi o anlamda irdelemiştir. Ona göre, tesadüflere bağlı, gelişigüzel değişim olmaz. Tüm dünya birbirleriyle ilişkisi olan parçalardan oluşur ve her bir parçanın kendine özgü amacı, hedefi vardır. İnsanlar da bu amaçlı dünyanın, kendilerine özgü amacı olan üyeleridir. İnsanlar, insan olmak üzere vardılar; ve insan olarak düşünmek zorundadırlar. A—kıl, mantık, dünya hakkında düşünme yeteneği, insanlarda vardır, çünkü onun varoluşunun bir amacı vardır. İnsanlar yaşarken, insan olarak var olmanın amacını akıllarından çıkarmamalıdır.

—Bu son kısım, din kitaplarının söylediklerine benziyor, biraz.

—Evet, doğru algıladın. Bu dünyaya niçin geldin? ‘İnsan olarak yerine getirmen gereken sorumlulukların var,’ anlayışı bütün dinlerde var. Yapılması gerekenin ne olduğunu belirleyen içerik bir dinden diğerine farklı olabilir, ama genel yaklaşım tarzı bu.

—Din adamlarının Aristo’ya karşı tavrını merak ediyorum.

252 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

—Din adamları Aristo’yu kendilerine yakın bir dost bildiler, ve yüzyıllar boyunca onun düşünüş tarzını, kendi dini inançlarını destekler mahiyette yorumladılar ve kullandılar. Ama, daha sonra felsefe öğrenimi kiliselerin tekelinden çıkıp daha laik öğrenim ortamlarında incelenmeye başlanınca, Aristo’nun düşüncesinde ‘öbür dünya’ kavramı olmadığı anlaşıldı. Aristo’ya göre ruh, bedenle doğar ve bedenle ölür. Bu kilisenin işine gelmedi.

Ayranımın sonlarına gelmiştim, onu bitirdim. Suya sıra geldi, onu bardağa koydum. Arif Bey’de çayını bitirip, kendi suyunu bardağına koymuştu.

Tao

–Asya kıtasında köklü bir kültürün insanları da felsefe ile uğraşmışlardır. Lao–tzu, Tao adı ile bilinen felsefeyi tanıtmış ve bir yaşamın tümünü kapsayan bu yaklaşımın temellerini açıklamıştır.

–Tao’nun adını daha önce duymuştum, ama felsefesinin ne olduğunu bilmiyorum.

– –Kendi içinde tüm bir sistem. Ben de bu sistemi bütünüyle bilmiyorum. Bildiğim şu: Tao’culara göre var olan her şey, kendi zıddı olma yolunda bir değişim içindedir. Yaşam sürekli ölüme, ölüm ise sürekli yaşama doğru ilerler. Yaş şeyler kurumakta, kuru şeyler yaş olmakta; kuvvetliler zayıflamakta, zayıflar kuvvetlen–mekteler.

–Kadınlar erkek, erkekler kadın ol– Tao’culara göre makta!! var olan her şey,

–Bildiğin için mi böyle bir şey söyle– kendi zıddı olma din, yoksa şaka mı yapıyorsun? yolunda bir

–Sadece şaka yapıyorum. değişim içindedir.

–Sen şaka yapıyorsun, ama, Amerika’da bazı düşünürler, A–merikan toplumunda böyle bir sürecin yer almakta olduğunu söylüyorlar.

–Ben şaka olsun diye söyledim.

–Ünlü psikolog Carl Jung da, bireyin içinde hem kadın, hem erkek özelliklerinin bulunduğunu, ve yaşlandıkça erkeklerde kadı–nımsı özelliklerin –duyarlılık, kişiler arası ilişkilere daha önem

i

Değişim

253

verme, gibi– ve kadınlarda ise erkeğimsi özelliklerin –daha saldırgan, daha pratik olma gibi– arttığını ifade etmiştir.

–Bilmeden önemli bir şey söylemişim; farkında değildim.

–Her ne ise, Tao’culara göre dünya bu iki kutup arasındaki değişim içinde dengesini bulur. Bu zıt güçlere yin ve yang adını verirler. Bu iki güç birbiriyle kaynaşmış bir bütün oluştururlar.

Bu şekilde siyah ve beyaz birbiri içine girerek bir bütün oluşturur. Birbirine doğru gidiyormuş gibi, biri diğeri olmak istercesine diğeri giriyormuş gibi bir görünüm var. Siyah şekil ortasında, özünde beyaz bir noktaya; beyaz şekil de ortasında, özünde siyah bir noktaya sahiptir. Her şey kendi zıddın–dan bir parçayı özünde taşır, anlamını ifade etmekte bu şekil.

–Peki dünyada bu yin ve yang güçlerini gözlemek mümkün mü? –Tao’cular dünyadaki her şeyin yin veya yang olarak grupla–nabileceğini söylerler. Yin dışıdır: toprak, su, ve kış. Yang erkektir: gökyüzü,

ateş, ve yaz. Neyin yin, neyin yang olduğunu bilen bilge kişi, bu ikisi arasındaki etkileşime ayak uydurarak daha a—henkli ve huzurlu bir hayat yaşar.

—Bu ikisi arasındaki etkileşime ayak uy—Her şey kendi durmak demek, aslında değişime ayak uy—zıddından bir*’ durmak, demek. Öyle değil mi? parçayı özünde —Evet, değişime ayak uydurdukları için taşır de, çelişki ve çatışma içine girmiyorlar.

—Değişimden söz ederken, diyalektik felsefeden de söz edecek misiniz?

—Evet. Değişimle ilgili en önemli görüşlerden birini temsil e—diyor diyalektik yaklaşım. Ben de zaten şimdi Alman filozoflarından söz etmek istiyordum.

Hegel

—Alman filozofu Kant’tan etkilenen en önemli filozoflardan biri George Wilhelm Friedrich Hegel’di. Hegel, Kant’ın geliştirmiş

Dışımızda gördüğümüz

ve gerçeklik dediğimiz

şu karmaşık dünya,

kendisini bu süreç

içinde anlamaya

çalışır.

254 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

olduğu kavramları yeni bir tarih görüşü oluşturarak yorumladı. Yeni bir tarihi görüş geliştirirken, doğal olarak Kant ile arasında bazı temel farklar da oluşturdu. Örneğin, Kant kategorilerin değişmezliğinden söz ederken, Hegel kategorilerin kendi zıtlarıyla sürekli etkileşim halinde olduğunu ve bu nedenle değişikliklerini ifade ediyordu.

“Hegel’e göre bu kategorilerin değişimi, zaman içinde, doğal bir süreç olarak kendini gösterir. Kategoriler bir yandan değişiyor, bir yandan da kendi zıtlarıyla sürekli etkileşim halini devam ettiriyorlar.

“Hegel bu sürece diyalektik adını verdi. Bu terimi Eflatun’dan aldı; Sokrat’ın öğretim yöntemi soru cevap biçiminde bir etkileşimi içeriyordu, ve bu yönteme Eflatun, diyalektik adını vermişti. Sürekli birbiriyle etkileşim içinde olma sürecini belirtmek için Hegel de bu kavramı kullandı.”

—Bu terimin kaynağının Eflatun’dan geldiğini bilmiyordum.

—Evet, oradan geliyor. Diyalektik şu şekilde oluşur: Bir fikir —Hegel buna tez der— kendi zıddıyla, —Hegel buna antitez adını verir—çelişki içine girer. Tez ile antitez arasındaki çatışma, sentez adı verilen yeni bir fikrin ortaya çıkmasıyla çözülür.

—Bir örnek verebilir misiniz?

–Örnek vermeden önce, Hegel’in düşüncelerini ifade etmek istiyorum. Hegel’e göre, dışımızda gördüğümüz ve gerçeklik dediğimiz şu karmaşık dünya, kendisini bu süreç içinde anlamaya çalışır. Gerçeğin varmak istediği nokta bu süreç içinde kendi son sentezini bulmak, kendini keşfetmektir.

Burada durdum, Arif Bey’e baktım. Arif Bey dikkatle dinliyordu.

‘Hegel’in ifade ettiğim bu düşüncesinde size tuhaf gelen bir şey var mı?’ diye sordum. Olmadığını söyledi.

–Nasıl olmaz, Arif Bey? –Tuhaf gelen bir şey mi olmalı?

Değişim

255

–Hegel ile ilgili söylediğimi tekrar ediyorum, iyi dinleyin: Hegel’e göre, dışımızda gördüğümüz ve gerçeklik dediğimiz şu karmaşık dünya, kendisini bu süreç içinde anlamaya çalışır. Gerçeğin varmak istediği nokta bu süreç içinde kendi son sentezini bulmak, kendini keşfetmektir.

–Evet, duydum; ama, bana hâlâ tuhaf gelen bir şey yok. –‘Dışımızda gördüğümüz ve gerçeklik dediğimiz şu karmaşık dünya’ sözünü duydunuz mu? –Evet.

–Bu dünya neden oluşur? –Her şey.

–Ağaç, bulut, dağ, deniz, insanlar, böcekler, her şey. –Evet, her şey.

–Ağaç kendini anlamaya çalışır mı? –Hegel’e göre evet. –Bulut kendini anlamaya çalışır mı? –Yine Hegel’e göre evet.

–Deniz kendini anlamaya çalışır mı? Arif Bey, bu söz ile Hegel doğanın bilinçli bir çaba içinde olduğunu ifade ediyor. Bu size tuhaf gelmiyor mu? –Hayır gelmiyor. –İlginç.

–Niçin ilginç Doğan Bey?

–Biri size ağacın, bulutun, denizin, böceklerin, şu evrendeki her şeyin kendini anlamaya çalıştığını söylese onu olduğu gibi kabul edeceksiniz, demek ki.

–Ama, bunu söyleyen Hegel. –Ne fark eder? –O bir filozof!

–Arif Bey, bu tür dinleme, eleştirel dinleme örneği değil. Kimin söylediği değil, söylenenin ne olduğu önemli. Hegel, tüm evrenin özünde bir bilinç olduğunu söylüyor. Bu iddia önemli bir iddia. Sanki peygamber edası ile konuşmaya başlıyor.

–Yunan filozofları da bu tür iddialarda bulunmuşlar.

256 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–Ama, Yunan filozofları bilimsel düşünceye aşina olan, ve çağımız toplumlarının düşüncelerini yönlendiren kişiler olmaktan çıktılar. Oysa, diyalektik düşünce, halen çok ciddi bir düşünce o–kulu, ve etkisini sürdürmekte.

–Doğan Bey, farkına varmamı iste– Eğer bir düşünce,

diğiniz ne? büyük resmin bir

–Hegel’in maddenin özünde bir bi– parçası olarak

linç olduğunu ifade ettiğinin farkına kendini göremiyorsa,

varmanızı istiyorum. Bu çok derin O zaman bütünden

doğureuları olan bir varsayım. ,

kopar, işte o zaman

–Şimdi farkına vardım. Çabanız i– r., •

.. y ... , . v o düşünce, o fikir çın teşekkür ederim.

yabancılaşmıştır. Suyumdan bir yudum aldım ve konuşmama devam ettim.

–Hegel’in verdiği örnek oldukça soyut. Varlık tezdır. Varlığın antitezi yokluktur, hiçliktir. Varlık ve yokluk birbiriyle etkileşim i–çine girince, var olma haline geliş, varoluş ortaya çıkar.

“Hegel, bu sürecin devam edip gittiğini, ve sonunda gerçeğin bütünlüğü içinde kendinin bilincine varacağını söyler. Bu kendinin farkına varma, kendinin bütünlüğünü görme, yer aldığı zaman gerçek özgürlük oluşacaktır. Bu bütünlük yer almadan insanlar ıstırap çecekler ve yabancılaşma duygusu yaşayacaklardır. Yabancılaşma, fikirler bölük pörçük olup, diğer fikirlerden koptuğu zaman oluşur. Eğer bir düşünce, büyük resmin bir parçası olarak kendini göremiyorsa, o zaman bütünden kopar, işte o zaman o düşünce, o fikir yabancılaşmıştır.

–Bir dakika Doğan Bey, şöyle söyleyebilir miyiz? Tez, antitez, ve sentez sürecinin neresinde olduğunu bilemediğimiz zaman bütünlük bilincini kaybederiz. Bütünlük bilincini kaybetmenin sonucu olarak da, yabancılaşma duygusu içine gireriz. Böyle düşünebilir miyiz?

–Evet. O sürecin neresinde olduğunu bilmek, kişinin bütünden kopmamasını sağlıyor. İyi bir gözlemli, teşekkür ederim. Şimdi devam ediyorum:

“Hegel’in verdiği örneklerden biri Tanrı kavramıyla ilgilidir. ‘İnsanların yaşamından kopuk, onların üstünde ve insanlarla doğrudan

Değişim 257

temas halinde olmayan bir Tanrı kavramı, yabancılaşmış bir Tanrı kavramıdır,’ der. Eğer insanlar böyle bir Tanrıya inanıyorlarsa, günlük yaşamlarını Tanrının bir parçası olarak değil, ondan kopmuş olarak görmeye başlarlar.

“Bu kavramı daha sonra Karl Marx işçilerin çalıştıkları işyerine yabancılaşmasında kullanmıştır. Yabancılaşmış işçi, yaptığı işin kendi hayatının bütünüyle nasıl ilişkisi olduğu konusunda akli karışmış işçidir.”

–Bu yabancılaşma kavramı öğrenciler için de kullanılabilir. “Ben bu dersi neden alıyorum ki” sorusunu soran ve yanıtını a–lamayan öğrenci, eğitim sistemine yabancılaşır. Marx’i daha sonra ele alacak mıyız?

Gerçek evrensel

bilince erişmeden

önc&, sahip

olduğumuz

tek şey, istektir.

–Evet. Karl Marx, devlerden biri, on– ,, ,–., £

. . . , Alman Filozof

dan söz etmeden değişim konusunu tamamlayanlayız. Şimdi Hegel’den söz etmeye devam etmek istiyorum. Yabancılaşma konusunda ‘bir esir ve onun sahibi’ öyküsünü anlatır.

‘Hegel’e göre, gerçek evrensel bilince erişmeden önce, sahip olduğumuz tek şey, istektir.

–Affedersiniz, Doğan Bey. Gerçek evrensel bilinç kavramı, sizin biz bilinci dediğinize yakın bir kavram değil mi?

–Evet, ben de öyle anlıyorum. Aslında birçok filozofun, Aristo, Eflatun, Kant, Hegel, Marx, ve daha sonra kısaca söz edeceğim Husserl, Heidegger’in düşüncesinde, şimdi kaos kuramı olarak bilinen, fizikçilerin birleşik alan fiziği olarak adlandırdıkları bir ‘olgu’ var. Bu olgu Hint felsefesinde, bizim tasavvuf düşüncesinde, ve diğer mistik geleneklerde de açık seçik ifade edilmiş. Ben, ‘biz bilinci’ kavramı derken, aslında yeni bir şey söylemiş olmuyorum. Sadece bu kavram, yani ‘biz bilinci’ kavramı, ilişkiler psikolojisi i–çinde, günlük yaşamda bilincin gelişimini tanımlıyor. Bunun farkına vardığınız için sizi kutlarım.

–Hocam, ‘biz bilincinin felsefi temelleri’ konusunda siz bir çalışma yapmalısınız.

–Belki o çalışmayı siz yaparsınız, ben size yardımcı olurum. –Elimden gelse, gerçekten isterim. Kimbilir belki!

258 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Benim, şu anda üzerinde çalıştığım başka projeler var; ama, bu dediğiniz proje de aklımdan geçmiyor değil. Bir gün belki!

“Şimdi, Hegel’e dönelim. Ne demiştim? Evet, ‘Hegel’e göre, gerçek evrensel bilince erişmeden önce, sahip olduğumuz tek şey, arzudur. İsteyen, arzu eden bilinç, istemenin ötesinde başka bir şey bilmez. İsterken, başka isteyen bilinçlerle etkileşim içine girer.

“İki istekli bilinç etkileşim içine girince, aralarında bir mücadele başlar.”

–Neyin mücadelesi?

–Tanınmak, kabul edilmek mücadelesi. Biri kendi iradesini, diğerine kabul ettirmeye çalışır.

–Bu mücadelenin sonunda ne olur?

–Biri kazanır. Kazanan ‘efendi,’ ‘sahip,’ ‘patron’ olur. Kaybeden ise ‘esir.’ Bu ilişkide efendi ve esir birbirlerini tanımayı ve kabul etmeyi öğrenmişlerdir. Ne var ki, hiçbiri bu ilişkiden mutlu değildir.

–Niçin mutlu değiller?

–Çünkü Hegel’e göre hem esir hem de onun sahibi, her biri ancak yarım bilince sahiptir. Sahip, istediğini yapma gücüne sahiptir, fakat hiçbir şey yapmaz, çünkü işi hep esir yapar. Esir yaptığı işler yoluyla kendini öğrenme fırsatı bulmaktadır, ama, yaptığı bütün işleri, kendisi için değil, hep sahibi için yapar.

–Çözümü ne bu durumun?

–Her ikisinin de birbirlerinin isteklerini, iradelerini tanımaları, hesaba almaları. Birbirlerinin karşılıklı isteklerini hesaba almaları gerçek evrensel bilince erişmeye yol açar.

–Sizin ‘biz bilincinin’ gelişimiyle paralelliği hayret verici. Önce ‘ben’ diye yola çıkan kişi, ‘evet, efendim, sen’ diyen birini bulur. Ama, mutlu değildir. Ben–sen bilinci içinde kişiler kendi gerçek potansiyellerini gerçekleştiremezler. Ancak ‘biz bilinci’ içinde kendilerini ve aralarındaki potansiyelleri gerçekleştirebilirler. Kitabınızın birinde bunu yazıyorsunuz.

–Kutlarım, iyi yakaladınız. Evet, paralellik çok belirgin. Ama, Arif Bey, ‘biz bilinci’ kavramını oluştururken, yoğun biçimde gelişim, sosyal, ve iletişim psikolojisi alanlarında yapılan çalışmalardan

Değişim

259

yararlandım. Yani ‘biz bilinci’ felsefi bir çalışma olarak değil, a–raştırma sonuçlarını sentezleyen ampirik verilere dayalı bir çalışma oldu. Bu benzerlik o nedenle gerçekten ilginç ve düşündürücü.

–Sizin bu konuşmalarınızdan sonra felsefeye daha çok ilgi duymaya başladım.

Marx

–Güzel. O zaman değişimle ilgili konuşmamıza devam edelim. Karl Marx, Hegel’in tarihi bakış tarzının etkisi altında kalmıştı ve onun diyalektiğini politik ve ekonormk özgürlük kavramlarını a–çıklamak için kullandı.

“Marx, insanların yaşam tarzlarının üretimle olan ilişkileriyle biçimlendiğine inanıyordu. Yani, ‘insanların yaşamı insanların yaptıkları, sattıkları, ve kullandıkları ürünlerle biçimlenmektedir,’ diyordu.

“Marx, şimdiki yaşamın kapitalist sistemle biçimlendiğini belirtmiştir. Kapitalist düzen içinde parası – kapitali– olanlar, parası olmayanları mal üretmek üzere tutarlar. Üretilen malı, üzerine kâr koyarak satarlar, ve elde ettikleri parayla daha çok insan tutarlar. Tabii, malı satarken en yüksek fiyata satmak isterler, işçiye ücret verirken de en düşük ücreti vermek isterler.

“Marx, kapitalizmin günlerinin sayılı olduğuna inanıyordu. Çünkü kapitalizm gittikçe daha çok paranın bir avuç insanın elinde toplanmasına yol açacaktı. Parasız insanlar o kadar çoğalacaktı ki, bu sistemi değiştirerek, paranın o kadar önemli rol oynamadığı başka bir sistem kuracaklardı.

“Bu yeni sistemin adını komünizm koydu. Marx’a göre komünizm sisteminde her insan hem kendisi hem de toplumun iyiliği i–çin gayret sarf edip, üretim yapacaktı.

“Kapitalizm ile komünizm arasındaki en önemli fark, Marx’a göre, çalışanın yaptığı işten aldığı paranın miktarından ve sahip olduğu malların değerinden çok, yaptığı işin kendi hayatına ve topluma yaptığı katkıya önem vermesi olacaktı. Kapitalizmde insanlar hep başkaları için çalışırlar. Başkalarının daha fazla para kazanması için çalışanlar, kazandıkları para çok dahi olsa, mutlu olamazlar. Çünkü kendi yaşamlarından ve toplumun genelinden kopuk düşmüşler, kendilerine ve topluma yabancılaşmışlardır.”

260 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Hocam, sözünüzü kestiğim için özür dilerim, ama, bugün konuştuklarımız, Karl Marx da dahil, savaşçı kavramıyla nasıl ilgili? Şimdiye kadar anlattıklarınızla savaşçı arasında hâlâ bir ilgi kurabilmiş değilim.

–Savaşçı olma ile değişim süreci arasında bir ilişki kurabildiniz mi?

–Vallahi kurabildiğimi söyleyemem.

–Hatırlıyor musunuz, geçen buluşmamızda şiirleri dinlerken a–ramızda şiirleri anlamayla ilgili bir konuşma geçmişti; savaşçının algılaması içinde bir şiiri nasıl dinleyebileceğinizi sormuştunuz.

–Evet, hatırlıyorum. Sıradan bir insan olmaktan çıkarak, savaşçı algılaması içinde şiiri nasıl dinleyebileceğimi sormuştum.

–Peki, benim verdiğim cevabı.hatırlıyor musunuz?

–“Savaşçı olmadan savaşçının algılamasına sahip olmak olanaksız,” demiştiniz.

–Bravo, iyi hatırlıyorsunuz.

–‘Önce var oluşu halletmek gerek,’ dediniz ve önümüzdeki buluşmada ‘değişim’ konusunu ele almak istediğinizi söylediniz. –Doğru hatırlıyorsunuz.

–Ama, bizim ele aldığımız değişim konusu savaşçı olmakla ilgili gözüküyor, bana. Filozoflar, değişim konusunda neler söylemişler, şimdiye kadar onların dediklerini gözden geçirmeye devam ediyoruz.

–Bu seni sıkıyor mu?

–Hayır, sıkıyor. Ama, savaşçı ile ilgisini merak etmekten de kendimi alamıyorum. |

–Sıradan bir ihsanın savaşçı olması önemli bir değişim. Bu ö–nemli değişimi kendi muhteşemliği içinde anlayabilmen, değişim konusunda şimdiye kadar neler söylenmiş, onu anlamana bağlı. Böylelikle değişim konusunu, oldukça kapsamlı olarak ele almak istiyorum.

–Yani sizce bütün bu konuştuklarımızın, savaşçı olma ile doğrudan veya dolaylı ilişkisi var.

–Bence var. Olmasa niye anlatayım. Ama, şu anda siz benim gibi algılamayabilirsiniz.

|

Değişim

–Zamanla herhalde bu konuların –hatta daha sonra anlatacağınız diğer konuların– savaşıcı olmayla ilişkisini daha çabuk ve daha açık seçik görebileceğim.

–Sanıyorum, öyle olur. Ben, savaşıcılık konusundaki bilgisiyle sınava girip, sınav sonucu ‘geçecek,’ ya da ‘kalacak’ birini hazırlamıyorum. Yani bazı bilgileri sana ‘belletmeye’ çalışmıyorum.

–Onun farkındayım.

–Farkında olduğunuzu biliyorum. Ama, yeri gelmişken yine söylemek istiyorum, siz ve ben, bir sohbet içindeyiz. Daha derin bir anlayışa götürecek bir keşfetme süreci içindeyiz. ‘Değişim’ kavramı önemli bir kavram. Savaşıcı konusuyla ilgilenin, ya da ilgilenmeyin, değişim kavramını iyi anlamak, sizi güçlü kılar.

–Değişim kavramını anlamak beni gerçekten güçlendirir mi? Nasıl?

–Evet; değişim kavramının bilincine varmış biri olarak, öğretmenliğin daha etkili olur, evliliğin daha sağlıklı olur, çocuklarını yetiştirirken daha bilinçli, gerçekçi etkileşimler kurarsın. Yaşamını anlamlı kılmaya çalışan her insan değişim sürecinin içindedir; bir kurumu, işyerini veya departmanı yönetmeye çalışan her insan değişim sürecini yönetmek durumundadır. Değişim yaşamının özünde vardır.

–Tamam, Doğan Hocam! Mesajı aldım. Sizi dört kulakla dinlemeye hazırım.

–Oldu. Marx’dan söz ediyorduk.

–Evet. En son, işçilerin kendilerine ve topluma yabancılaşmalarından söz ediyorduk.

–Marx, dinin, düşünme sistemlerinin, halkın inançlarının, sanatın, hep üretim ilişkileri tarafından belirlendiğini söylen ‘Üretimde güçler kimlerin elindeyse, din, felsefe, inançlar, gücünün gücünü korumak üzere var olur; o şekilde işler,’ der.

–Benim okuduğum kitaplardan alt yapı, üst yapı kavramlarını hatırlıyorum. Üretim ilişkileri alt yapıyı, kültür, din, değerler, i–nançlar üst yapıyı oluşturuyor. Alt yapı üst yapıyı biçimlendirdiğine göre, alt yapı değişiklikleri yapmadan üst yapı değişiklikleri yapmak anlamsız oluyor. Alt yapıdan kaynaklanan sorunları, üst yapı tedbirleriyle çözemezsiniz.

262 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

Bu noktada Arif Bey, durdu, söylemesi zor olan bir şeyi söyleyecek bir insanın sıkıntısı içinde yüzüme baktı, ve, “Hocam, ben buna inanıyorum; yani Marx’ın üretim ilişkileri konusunda, alt yapı, üst yapı dinamiklerine getirdiği bakış tarzının doğru olduğuna inanıyorum,” dedi.

–Arif Bey, Marx, çağımızın büyük düşünürlerinden biri. Sadece büyük düşünürlerinden biri değil, en etkili insanlarından biri. Marx’ın düşüncelerini hesaba katmadan yirminci yüzyılda olan bitenlerin çoğunu açıklamak mümkün değil.

‘Bu kadar etkili olmasının altında Marx’ın gerçekçi gözlemler yapması yatıyor; tabii bu gözlemler güçlü farkındalıklarla desteklenmiş durumda. Örneğin, kapitalizmin güçlü olduğu ABD kültürü ile, henüz

yavaş yavaş kapitalizme giren Türk kültürünü karşılaştıralım. ABD kültüründe bireysellik, ve de bireycilik, kuvvetli bir değer. Bu konuyu diğer kitaplarımda da tartıştığım için burada pek ayrıntılarına girmek istemiyorum. ABD’de uzun yıllar kaldığım i—çin o ülkede bireyselliğin ve bireyciliğin ne kadar güçlü olduğunu açık seçik görebildim.

“Türkiye’de ise bireycilik var, ama, kişiler bu bireyciliklerini saklamak zorundalar; ‘hani; istemem, ama, yan cebime koy,’ derler ya, o cinsten bir bireycilik. Amerika’da ‘ben bu işi vatan millet için yapıyorum,’ diyenlere hem inanmazlar, hem de bunu pek gerçekçi ve sağlıklı bulmazlar. Orada kişinin kendi menfaati yokmuş gibi göstermek yerine, kendi menfaati ile, vatan millet menfaatini dengelediğini göstermesi beklenir. Burada ise, ‘benim hiçbir çıkarım yok, sadece vatan için yapıyorum,’demesi beklenir.”

—Yani, Doğan Bey, biri ait olmaya, öbürü ise birey olmaya daha çok önem veriyor. Kitaplarınızda bunların örneklerini veriyorsunuz.

—Evet. Ve burada söylemek istediğim temel fikir, bunun Marx’ın gözlemleriyle ne kadar büyük paralellik gösterdiği. Zaman içinde kapitalizm Türkiye’de yayıldıkça, Türk iş adamlarının sayısı artarak Türkiye’de güçlü şirketler toplum yaşayışının önemli bir parçası oldukça, bireyselliğin ve bireyciliğin arttığını göreceğiz.

—Hocam, bu bireycilik ve bireysellik kavramlarını iki farklı anlamda kullanıyorsunuz; öyle değil mi?

Değişim

263

—Evet, daha önce kitaplarımı okumuş olduğunuz için yeniden açıklamamıştım; ama hatırlatmamda fayda var: Bireycilik kişinin kendi dışında hiç kimseyi düşünmeden, bencil olarak, gereksinmelerini karşılamaya odaklanması, ‘ben merkezli’ olması; bireysellik ise ‘biz merkezli’ olarak kişinin kendi sınırlarını, sorumluluklarını, gerçekleştirmek istediklerini, vizyonunu koruması ve bu bilinç içinde gereksinmelerini karşılaması.

—Bu ayırım önemli bir farkındalık oluşturuyor. —Yaşamsal önemi var.

—Bireysellikte, ait olma ve birey olmanın dengelenmesi var. —Bravo, Arif Bey. Turnayı gözünden vurdunuz. —Teşekkür ederim Hocam.

—Bireyselliğin gelişmesinin tarihi bir süreci var. Bunu burada ele almak sanırım yeri değil. Ama, şu kadarını söylemek istiyorum. İnsan doğmadan önce yüzde yüz ait olan bir yaratık; doğduğu zaman ilk yaptığı bağımsız davranış nefes almaktır.

—Evet. Doğru. Çocuk doğduktan hemen sonra kendi başına nefes almak zorunda, aksi halde ölür.

—Bu ilk bağımsız davranışı. Gittikçe bu bağımsızlık alanı büyür, ve on dört, on beş yaşına geldiğinde, ‘benim hiç kimseye ihtiyacım yok, bana akıl vermeyin, istiyorsanız, ben size akıl vereyim,’ durumuna gelir.

—Yani tam bağımlılıktan, tam bağımsızlığa bir gidiş olur. — Evet. Daha sonra, hayatın karşılıklı etkileşim ve dayanışma içinde yer aldığını kavradıkça, yavaş yavaş ‘ben varım’ düşüncesi, ‘hem ben, hem sen varsın,’ düşüncesi haline gelir.

“Şimdi söylemek istediğim, tarihsel yönden de bu böyle işliyor. Önceleri, tamamiyle teba, kul, köle durumunda olan insan, mal gibi alınır, satılırdı. Gücü elinde bulunduran kral, sultan, mülk sahibi istediği gibi davranma hakkına sahipti.

“Daha sonra bireyin önemi, onun düşüncesinin gücü, onun e-meğinin önemi kavranmaya ve birey kendi haklarına sahip çıkmaya başladı. Bu gelişim öyle bir noktaya geldi ki bazı toplumlarda, • birey, devlete, ‘sen bana hizmet etmek için varsın; bunun ötesinde senin başRa bir anlamın yok,’ demeye başladı.”

264 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Bireycilik devri mi başladı.

–Evet, her şey bireyin çıkarı için değerlendirilmeli felsefesi hâkim olmaya başladı. Birey kendi kişisel çıkarlarının ötesinde hiçbir anlam görmek istemedi.

–ABD’de bunun hâlâ yaşadığını söylüyorsunuz.

–Evet, görüyorum; bu bireyci yaklaşımın ağır bastığını gözledim. Dikkat et, ağır bastığını diyorum. Tümüyle, bireyci bir kültür demiyorum.

“Yaşamda hiçbir şey bir başka

şeyi tek yönde

etkilemez, karşılıklı

bir etkileşim vardır.”

–Ama, ‘her şeyden önce ben,’ kavramının ağır bastığını gözlediniz.

–Evet, gözledim. Ama, şimdi bireysellik bilincinin aktif olarak politikada, iş yaşamında, eğitimde, aile yaşamında yer almaya başladığını görebiliyorum.

–Bu gözlemlerinizin Marx’ın söyledikleriyle ilişkisi ne, Doğan Bey?

–Marx, alt yapı dediği üretim ilişkilerinin, üst yapı dediği kültürü biçimlediğini söylerken, bunu tek yönlü bir etkileme olarak ifade etti. Bugün biyoloji, ekoloji, antropoloji, sosyal psikoloji, ekonomi alanlarına ‘sistem yaklaşımı’ içinde baktığınızda, yaşamda hiçbir şeyin bir başka şeyi tek yönde etkilemediğini görüyorsunuz.

–Peki nasıl etkiliyor?

–Yanlış kelime ‘etkileme,’ doğru kelime ‘etkileşim.’

–Yani, birbirini karşılıklı etkileyen sistemler içinde yaşamımız oluşuyor. Son kitabınızda kaos kuramından bu anlamda söz etmiştiniz.

–Evet bu anlamda söz etmiştim. Tabii, bu etkileşim içinde, faktörlerin katsayısı farklı olabilir.

–Yani, A ve B faktörü etkileşim içinde C olayını oluştururken, A’nın etkisi B’ninkinden daha fazla veya daha az olabilir. Bunu mu demek istiyorsunuz?

–Evet, bunu demek istiyorum. Bir faktörün etkisi az demek, o–nın etkisi ‘sıfır’ demek değil. A faktörü hidrojen, B faktörü oksijen, ve C de su olsun. Suyun H₂O’dan oluştuğunu biliyoruz; iki hidrojen, bir oksijen atomu var. Suyun oluşumunda iki hidrojen var diye, oksijenin önemi daha az diyemezsiniz.

Değişim

265

–Bunu alt yapı, üst yapı kavramlarıyla nasıl ilişki içine sokuyorsunuz?

–Evet, üretim ilişkileri insanların büyük bir çoğunluğunun değerlerini, dünya görüşünü biçimleyebilir. Ama, bir tek insan öyle bir düşünce ve eylem düzeyine girebilir ki, kendinden sonra gelen çağı tamamiyle farklı bir yöne yönlendirebilir. –Örneğin?

–Örneğin Karl Marx gibi –Gerçekten de.

–Örneğin Atatürk gibi. Geleneksel Osmanlı alt yapısı içinde Atatürk’ün yetişmesi ender bir olay; yetiştikten sonra eyleme geçebilmesi daha da ender bir olay.

–Eyleme geçtikten sonra etkili olabilmesi sanırım daha da olasılığı düşük bir olay.

–Evet, öyle. Ama, bugün laik Türkiye Cumhuriyet’i diye bir gerçek var. Türkiye Cumhuriyet’i olgusunu Atatürk’ün bilincini hesaba katmadan açıklayamazsınız.

–Ve bilinç, tamamiyle üst yapının bir olgusu, öyle değil mi? –Karl Marx’ın da bilinci bir üst yapı olgusu. Ve yirminci yüzyılda olup bitenleri onun bilincini hesaba almadan açıklayamazsınız.

–Yani bir tek insanın bilincinde meydana gelen bir değişiklik, tüm toplumda, tüm dünyada değişiklik meydana getirebiliyor.

–Kaos kuramı ne diyordu? –Ne diyordu?

–‘Pekin’de uçan bir kelebek, altı hafta sonra New York’taki fırtınaya neden olabilir,’ diyordu.

–Siz de, ‘Almanya’da yazan bir filozof, Çin’de milyonlarca insanın kaderini etkileyebilir,’ diyorsunuz.

–Evet, öyle diyorum. ‘Etkileşim ağı gerçeği’ içinde olaya baktığımızda, bu ağın herhangi bir yerinde, herhangi bir değişim, ağın tümünü etkileme olanağını yaratır.

Bir tek insan öyle bir düşünce ve eylem düzeyine

girebilir ki, kendinden sonra

gelen çağı

tamamiyle farklı bir yöne yönlendirebilir.

266 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

–‘Etkileşim ağı gerçeği’ çerçevesinde yaşadığımızın bilinci i–çinde, örneğin, ‘para’ kavramının keşfedilmesi, tüm yaşam olanaklarını etkileyen değişimler yaratır.

–Alfabenin, tekerin, matbaanın icadı, ve bunlar gibi, ilk başlarda hiç önemli görünmeyen yenilikler, hiç öngörülme, beklenmedik değişikliklere yol açabilirler.

–Hem alt yapıda, hem de “üst yapıda olabilir bu değişiklikler; öyle değil mi?

–Evet. O bakımdan benim, Doğan olarak görüşüm, tüm değişimlerin temelinde, bilincin yattığı. Bilinçte meydana gelen değişimleri insanoğlunun yaşamında meydana gelen diğer tüm değişimlerin anası olarak görüyorum.

–Peki bu görüşte olan filozoflar var mı? –Bence varoluşçu filozoflar bu görüşte.

Yoğun bir konuşma içine girmiştik. Zaman akıp gitmişti.

Başı örtülü bir genç bayan burayı iyi bilen, burada çalışan biri edasıyla yürüyerek sa-ğımızdaki odalardan birine girdi. Arif Bey’e son zamanlarda ne kadar çok başı örtülü genç bayan gördüğümüzü söyledim. O da benim gözlemimi doğruladı. ‘Biliyorsunuz, son buluşmalarımızı vakıflar çevresinde yapıyoruz. Sanki başı örten zihniyet ile vakıflara sahip çıkan zihniyet arasında bir ilişki var,’ dedi. Kendisine biraz daha açmasını söylediğimde, ‘Bana öyle geliyor ki, yönünü Batı uygarlığına çevirmiş aydın, Osmanlı kültürü ile, dolayısıyla vakıflarla pek ilgilenmiyor. İlgilenenler daha geleneksel bir kesimden. Bu nedenle vakıflar çevresinde bulunduğunuz zaman başı örtülü bayanlar görmek daha olası.’

Sigara içen on üç on dört yaşlarındaki kızlarla, türbanlı kızları aynı mekân içinde görmek İstanbul’a özgü bir yönü vurguluyordu. Hiç dokunulmamış bir ormanın karmaşa gibi görünen vahşi düzenini düşündürüyor bana bu manzaralar.

Garson istediğimiz kola ve çayları getirdi. Buzlu limonlu kola, bu sohbetle iyi giderdi, tadını çıkararak bir yudum aldım. Ve sohbete devam ettik.

Bilinçte

meydana gelen

değişimler,

diğer tüm

değişimlerin

esasını oluşturur.

Değişim

267

Fenomenolojik Yaklaşım

–Yirminci yüzyıla girererken, Batı felsefesinin iki temel akımı, ampirisizm ve akılcılık sürekli birbiriyle zıt kutuplar oluşturuyordu. Ampirisizm dünyanın, insanların düşüncesinden ve yaşamlarının etkisinden uzak, kendi başına çalışan soğuk bir makine olduğu izlenimi veriyordu. Öbür yandan

akılcılık, dünyayı işin dışında bırakarak, sadece düşünmeyi, düşüncenin oluşturduğu dünyayı hesaba katıyordu. İkisinin uzlaşması pek mümkün olmamıştı.

“Fenomenoloji adıyla bilinen felsefe bu iki akım arasında bir uzlaşma olanağı veriyordu. İlk başlarda felsefi ve bilimsel konulardaki sorunları çözme amacıyla tartışılırken, fenomenoloji insanların yaşamındaki anlamsızlık sorununu çözmede de işe yaramaya başladı.

“Fenomenolojinin varoluşçuluk olarak bilinen bir dalı var; bu dal yirminci yüzyılın en verimli felsefi akımı haline geldi. Yaşamın soğuk gerçeklerini bireyin kendi yaşamında anlamlı hale getirmesine olanak sağladı. “Alman Filozofu Edmund Husserl bir yanda dış dünyaya, ö–bür yanda bu dünyayı deneyimleyen duyu organlarının ilişkisine bakar. Kendisinden yüz elli yıl önce Kant’ın söylediği gibi, bizim deneyimlediğimiz, fenomenolojik dünyamızdır.” –Kant’ın söylediğini mi tekrar ediyor?

–Hayır, Kant’ın söylediğini aynen tekrar etme diye bir şey yok. Husserl’in fenomenolojisinde şu gördüğümüz dış dünya ile bireyin bilinci birbiriyle sıkı sıkıya ilişkili olan, bir paranın iki yüzü gibi bir olay. Farkında olabilmek için, farkında olunacak bir şeyin olması gerekir. Farkındalık oluşturmadan, farkında olunacak bir gerçek olamaz. Bu ne demektir? –Bilmem? Benim aklım karıştı?

–Bu şu demektir: Farkında oluşla gerçek aynı şeyin uzantılarıdır. Demin söylediğim gibi, farkında oluş ve gerçek paranın iki yüzü gibi birbirleriyle ilişkilidir.

–Böyle bir görüşün insanın hayatına kattığı ne? Yani, daha önce söylenmemiş ne söylüyor?

Farkındalık

oluşturmadan,

farkında olunacak

bir gerçek olamaz.

268 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Daha önce birey, kendi algılamasının ötesinde, kendi farkında oluşunun ötesinde, ayrı, bağımsız bir gerçek düşünürken –ve böyle düşündüğü için de kendini o bilmediği gerçekten yabancılaşmış hissederken– şimdi, kendi bilincinin ötesinde bir gerçek olmadığını, gerçeğinin kendi bilincinin içinde yapılaştığını düşünmeye başladı.

–O zaman da tabii yabancılaşma duygusundan kurtulmuş oldu.

–Evet, çünkü insan her zaman farkında olduğunun farkında o–labilir.

İnsanın gerçeğini,

onun algıladığı dünya oluşturur.

–Çok önemli bir gelişim.

–İnsan algılamasını, farkında o–luşunu, varoluşun temeline bu şekilde koymuş oldular.

–O zaman da, algılamayı, farkında oluşu etkileyen her şey, insanın varoluşunu etkileyen faktörler olmalı.

–Gerçekten de, öyle oldu. Hatırlıyorsun, daha önce niyetin algılamadaki öneminden bahsetmiştik.

–Evet hatırlıyorum.

–Franz Brentano adında bir başka Alman düşünür, niyeti felsefesinin temeline oturttu. Aslında Brentano; Husserl’den önce gelir ve Husserl kendi fenomenolojisini bu ‘niyetli olma’ kavramı üzerine kurar.

–Hocam, kafamı karıştırma. Yani şunu mu demek istiyorsunuz: Fenomenoloji, gerçeğin insanın algılamasının ötesinde konuşulama–yacağına söyleyen felsefi akımdır. İnsanın gerçeğini, onun algıladığı dünya oluşturur. İnsanın algılamasını etkileyen en önemli faktörlerden biri, o insanın dünyaya bakarken hangi niyetle baktığıdır.

–Bu kadar işte. Güzel özetlediniz. Böylece gerçek kişinin bilincinde yapılaşan deneyimdir. Tabii, bunu söylediğimizde, insan algılamasını etkileyen her şeyin, insanın yaşamının gerçeğini mutlaka etkileyeceğini de söylemiş oluyoruz.

–Evet, bunu görebiliyorum.

–Husserl’in öğrencilerinden olan Martin Heidegger, esas ö–nemli olanın Husserl’in söylediği gibi bilinç değil, varoluş olduğunu söyledi. Varoluş, kişinin bilincinin eylem içinde kendini ifade

Değişim 269

etmesi, somutlaşmasıdır. Böylece, önemli olan gerçek, bilincin gerçeği değil, varoluşun gerçeğidir.

–Peki, onun yabancılaşmaya getirdiği çözüm ne?

–Heidegger, bilincin önemini kabul eder. Kişinin fenomenolojisinin önemini kabul eder. Ama, bu soyut farkında oluşun kendi başına bir etki yapamayacağını düşünür.

“Kişi bu bilinci alıp, eylem içinde yaşamını süreçlediği zaman, bir varoluş gerçekleştirir. Önemli olan işte bu varoluştur. Başkalarının nasıl var olduğuna bakarak, kendi varoluşunu başkalarınıninkiyle kıyaslayarak yaşayan kişi, yabancılaşma duygusu içine girer.

“Ama, kendi fenomenolojisi içinde, kendi bilinci içinde eyleme geçen kişi, kendi varoluşunu oluşturur. Bu kendi varoluşudur; başka hiç kimsenin değil, kendinin varoluşudur. Bunu kavradığı zaman kişi yabancılaşma duygusundan kurtulur.”

–Hocam, kişi her zaman kendi bilinci içinde eyleme geçebilir mi? Yani, ait olma ve birey olma çatışması içinde, kişi gerçekten kendi algılamasını –kendi fenomenolojisini– kendi eyleminin temeline koyabilir mi? „ , . ,

Başkalarının nasıl

–Oh, çok can alıcı bir nokta sordun. var oWuşuna

–Öyle mi? bakarak, kendi

–Evet; sen özgürlük konusuna gir– varoluşunu

din. Sadece özgürlük değil, cesaret ko– başkalarınıninkiyle

nusuna da girdin. . , ,

b kıyaslayarak

–Neden böyle dediğinizi anlıyorum: yaşayan kişi

çünkü insan farkında olduğu şeyi, yap–mak istediği şeyi, özgür olmadığı için, veya korktuğu için yapamayabilir. du^usu ^l

–Ama, yapsa da, yapmasa da, yapmanın veya yapmamanın, sorumluluğunu o birey taşımaktadır.

–Ne kadar önemli bir fark. Hayat bireyin dışında olup biterken, şimdi bireyin kendi bilincinin temeli üzerine kurulmaya, onun sorumluluğu içinde olup bitmeye başladı.

–Yani, yaşamımızın anlamını yaratma sorumluluğu tamamiyle bize ait oldu.

Zaman içinde

yer alan her şey

değişir. Var olmak

demek, deq\şmek

demektir.

270 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Burada savaşçı kavramına yakın gelmiyor mu?

– Sadece yakın gelmiyor, aynısını söylüyor.

–Peki bunun değişimle ilişkisi ne?

–Farkında oluş, fenomen, algılama, zaman içinde yer alır. Bu fenomen üzerine kurulu eylem, yani varoluş, zaman içinde yer alır.

–Bunun önemi ne?

–Zaman içinde yer alan her şey değişir. Var olmak demek, değişmek demektir.

–Kendi yaptığımız seçimler, ve bu seçimler üzerine kurulu eylemlerimizle sürekli bir varoluş içindeyiz.

–Evet, ve bunun tüm sorumluluğu bize ait.

–Yani her bir birey, kendi yaşamının anlamını yaratmak durumunda.

–Tabii, yaşamının anlamını yaratırken, ne gibi seçenekler, ne gibi olanaklar içinde yer aldığını bilmek durumunda. Seçim yaparken nelerin arasından, niçin seçtiğini bilmek durumunda.

–Peki insan bunların hiçbirine önem vermeyip, ilgisiz kalırsa?

–Kalabilir.

–Ama, kalmayabilir de!

–Evet, ilgisiz de kalabilir, ilgilenebilir de.

–Ama, ilgilenmek daha riskli değil mi? Daha zor değil mi? Değişimi bilinçli olarak yapmayı göze almak demek; gayret ve cesaret ister.

–İşte bu noktada iki önemli farkındalığı işin içine soktun.

–Hangi farkındalıkları?

–Birincisi, sıradan insan ile sıradışı insanın farklılığı. Sıradan insan, kendine özgü bir yaşam oluşturmanın çabası içine girmeyi düşünmez. ‘Böyle gelmiş böyle gider,’ anlayışı içindedir. Bu insan değişimle ilgilenmez; ancak, bir başkası ‘sen değişmelisin!’ derse değişmekle ilgilenir.

Değişimi bilinçli

olarak yapmayı

göze almak için,

gayret ve cesaret

ister.

Değişim 271

–Yani ait olmanın baskın olduğu, kalıplanmış insanı tanımlıyorsunuz. İkinci farkındalık ne?

–İkinci farkındalık da şu: Kişi seçeneklerinin farkına varırken, bu seçeneklerin sunduğu sınırların ve olanakların da farkına varır. Bu sınırlardan biri de ölümdür. Ölüm bilinci, sonsuza dek var olamayacağımızı bilmemizi, şimdi ve şu anda yaşıyor olmamızın sorumluluğunu almamızı sağlar.

–Böylece değişim sadece seçenekleri bilmeyi değil, ölümlü bir dünya içinde şimdi ve burada yaşadığımızı bilmeyi de gerektiriyor. –Ve sanırım Arif Bey, şimdiye kadar konuştuğumuz her şey yerli yerine oturmaya başladı. Anlam arayışı, uyanış, niyet, kişisel bütünlük, sorumluluk, güç, ölüm bilinci, ve değişim; görüyorsunuz birbirine organik olarak girmiş konular. Ve bu konuların her birinde savaşçı kendine özgü bir tavır içinde.

–Evet, bu organik ilişkiyi sezinliyorum; bir düzeyde anlıyorum, ama henüz görebilmiş değilim. Sanırım, zaman içinde tümünü görebileceğim.

–Ondan hiç şüphem yok.

–Bir şey dikkatimi çekti, Doğan Bey, biraz önce ben, ‘Peki insan bunların hiçbirine önem vermeyip, ilgisiz kalırsa?’ diye bir soru sormuştum. Siz, ‘Kalabilir,’ dediniz. Yani, bir insanın kendi yaşamını özgün olarak oluşturması, veya sıradan bir hayat yaşaması sizin yönünüzden herhangi bir zorunluluk değil. Hatta, zorunluluk olmanın ötesinde, yargılama konusu da değil. Doğru mu anlamışım?

–Evet, doğru anlamışsınız! –Ama, burada bir çelişki var. –Nasıl bir çelişki? –Madem, sıradan bir insanın yaşamı

Ölüm bilinci,

sonsuz dek var

olamayacağımızı

bilmemizi, şimdi ve

ile, bir savaşçının yaşamı aynı değerde, i–kisi arasında herhangi bir fark yok, neden siz ve ben toplanıp, savaşçı olma yollarını inceliyoruz? O zaman, ben ha sıradan bir öğretmen olayım, ha olağanüstü bir öğretmen olayım, fark etmemeli!

–Evet, gerçekten fark etmez.

şu anda yaşıyor

olmamızın

sorumluluğunu

almamızı sağlar.

272 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Peki niçin sürekli buluşarak aramızda konuşuyoruz, saatler harcıyoruz?

–Çünkü siz, arayış içindesiniz. Çünkü siz, hayatınıza anlam vermek için seçeneklerinizi gözden geçiriyorsunuz.

–Anlamıyorum. Lütfen biraz açar mısınız?

–Şunu söylemek istiyorum. Sizin dışınızda, benim dışımda, ‘bu hayat anlamlı, bu hayat anlamsız,’ diyecek bir otorite yok. Herkes, ama herkes, kendi hayatını anlamlı veya anlamsız bulsun, yaşama durumunda. Neticede, o büyük eşitleyen hepimizi eşit kılar.

–Büyük eşitleyen nedir? –Tahmin et! –Ölüm?

–Evet, ölüm. Hayatını anlamlı bulan veya bulmayan kişinin kendisi. Anlamsız bulduğu zaman arayışa geçen de kendisi.

–Yani, ben size gelip, hayatımı anlamsız bulmaya başladım, konuşabilir miyiz, demese idim, siz beni, ‘niçin şöyle veya böyle öğretmenlik yapmıyorsunuz?’ diye sorgulamaz veya yargılamazdınız.

–Bilmiyorum sorgular veya yargılar mıydım? Ama, bildiğim şu: eğer siz benimle gelip konuşmayı istemeden, ben size, ‘gelin sizin hayatınıza anlam katalım, sizi savaşçı bir öğretmen yapalım,’ tavrı içinde takip etseydim, kendim savaşçı gibi hareket etmemiş olurum. Şu anda gerçekten savaşçı düzeyine eriştiğimi hiç sanmıyorum. Bu nedenle benim şu andaki hayatım sorgulamalar ve yargılamalarla dolu. Ama, bunun benim düzenbazlığım olduğunu çok şükür biliyorum.

–Ne demek düzenbazlık?

– Sorumluluğu almadan, suçu başkalarına atarak işin içinden sıyrılma formülleri. Egonun kendi sorumluluğundan kurtulmak i–çin başkasına çamur atması

–Yani, savaşı kendi değişiminin peşindedir. Başkalarını değiştirmek onun amacı içine girmez.

Değişim

273

Hayatını anlamlı

bulan veya

bulmayan kişinin

kendisidir. Anlamsız

bulduğu zaman

arayışa geçen de

. kendisidir.

övasaş\ kendi

değişiminin

peşindedir.

Başkalarını

değiştirmek onun

amacı içine girmez.

–Savaşçı, başkaları değişmek istiyorsa, ama gerçekten istiyorsa, onların değişimine katkıda bulunur. Bu kadar. Savaşçı yaşamının kendi seçtiği anlamı içinde, olabileceğinin en iyisini olmaya kendini adanmıştır.

“Bu adama sadece zihinsel bir a–dama değil, gönlünü de kapsayan bir a–

damadır. Bunu özgür iradesiyle seçmiştir ve bu seçimin yaratacağı gelecekte kişisel bütünlük içinde sorumluluk alır. Ve bu andan i–tibaren, niyetinin saflığı içinde, hayatını stratejik olarak yaşar. Her bir düşüncesi ve eylemi, niyetinin saflığı içinde kişisel bütünlüğünün ve sorumluluğunun damgasını taşır.”

–Peki, başkaları bu resmin bir parçası değil mi? –Seninle benim bir resmin parçası olduğumuz gibi, bir resmin parçası olurlar. –Nasıl yani?

–Savaşçı ait olmanın kendi yaşamının bir parçası olduğunu bilir. Ama, neye ait olacağını kendisi seçer; niyetinin saflığı içinde bu seçimi stratejik olarak yapar.

–Bu sizinle benim ilişkiye nasıl uygulanır? –Siz geldiniz. Bu sizin seçiminizdi. Sizi kimse benim seminerime gelmeye zorlamadı, değil mi?

–Hayır, isteyerek geldim, heyecanla geldim. –İsteyerek benimle konuştunuz, kimse sizi zorlamadı değil mi? –Hayır, seminer sonrası bekledim, bir sürü insanın arasından geçmek kolay olmadı; ama, sizinle konuşmayı kafama koymuştum. –Bakın sizin seçimleriniz açık seçik ortada. Hiçbir zorlama yok. Sizinle konuşmayı da ben seçtim. Hem orada konuşmayı, hem de o konuşmadan sonra bir dizi sohbet buluşmaları yapmayı ben seçtim.

–Böylece her ikimiz de, ait olma yönümüzü seçiyorduk. Bunu diyorsunuz, değil mi? –Evet, bunu diyorum. –Ama, sizinle gelip konuşmayan öğretmenleri yargılamıyorsunuz.

w

274 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Hayır. Bir insan olarak onları yargılamıyor, onları oldukları gibi kabul ediyorum. Ama, bunlardan biri gelse, ve, ‘Hocam, gelin bir tavla atalım; gelin bize buyurun bir çay içelim; gelin biraz sohbet edelim, sağdan soldan konuşalım,’ dese kabul etmem. Onlar kötü bir insan olduğu veya onlarda bir yanlışlık olduğu için değil.

–Peki niçin?

–Ölümümün bilincinde olarak, şu dünyada kısa bir ömrüm olduğunun bilincinde olduğum için. Bak sana hesabını yapayım. –Neyin?

–Bu dünyada ne kadar ömrümün kaldığının. –Bilemezsiniz ki, ne zaman öleceğinizi. –Ortalamalar yasası çerçevesi içinde tahmin edebilirim., –Peki, tahmin edin.

–Eğer, sağlığım ve koşullar ortalama olarak böyle devam ederse, seksen yedi yaşına kadar yaşayacağımı tahmin ediyorum. Bayağı bol keseden hesapladığının farkındayım. Babam seksen dört yaşında öldü, annem kanserden kırk dört yaşında. İki ağabeyimden biri yetmiş yedi, diğeri yetmiş dokuz yaşlarında öldüler. Her ne ise, farzedilim ki seksen yedi yaşına kadar yaşayacağım.

–Ama, sadece yıl değil, ay ve gün de önemli.

–Doğru; doğum günümde öleceğimi varsayalım.

–Peki.

–Ben şimdi altmış iki yaşındayım. Ne yapar?

–Ne, ne yapar?

–Yani ölümüne kaç yıl var?

–25 yıl.

–Kaç gün?

Arif Bey, kâğıt üzerinde yirmi beş ile 365’i çarptı:

–9125,

–Demek bu güzel dünya da, dokuz bin yüz yirmi beş günüm var.

–Siz de don Juan’ın Carlos’a konuştuğu gibi konuşmaya başladınız.

Değişim

275

İkimiz de güldük.

–Kaç satım var?

–9125’i 24’le çarparak kaç saatiniz olduğunu buluruz. (Çarptı) 219,000. İki yüz on dokuz bin saatiniz var.

–Tabii, bu saatler istediğim gibi kullanabilme özgürlüğüne sahip olduğum saatler değil. Çalışma hayatı içinde işe gidip gelirken harcanan zaman var; işte, banyoda, yemek yerken, alış veriş gibi, uyku gibi zorunlu olarak harcanan zamanlar var.

–Geriye günde sizin kendinize üç veya dört saatiniz kalır.

–Ya da dört veya beş saat. Bu dört veya beş saat içinde kendime özgü yaşamımı oluşturacağım. Birisi beni ‘Hocam, gelin bir tavla atalım; gelin bize buyurun bir çay içelim; gelin biraz sohbet edelim, sağdan soldan konuşalım,’ diye davet ettiği zaman, kendime ait zamanın bilincinde olarak ‘evet,’ veya ‘hayır,’ derim. Bu bilinç içinde seçimimi yaparım.

Arif Bey gözlerimin içine bakarak,

–Hocam, beraber geçirdiğimiz zamanın kıymetini daha da iyi kavradım. Bu seçimin bu kadar anlamlı olduğunu düşünmemiştim. –Ve unutma ki, bu seçim de hiçbir zorlama yok. ‘Başkası ne der,’ yok. ‘Acaba ayıp olur mu,’ yok. Tamamiyle benim kendi seçimim!

–Anlıyorum.

Arif Bey’ejbiraz da dışarıda oturmayı önerdim. Masamızdan kalkarken güleryüzlü garson, buranın sorumlusunun geldiğini ve istersek bizimle konuşabileceğini söyledi. Güleryüzlü görevli bize bu yerle ilgili tarihi bilgiler verdi. Bu bilgilere göre, buranın adı Kızlarağası Mehmet Ağa Medresesi olarak biliniyor ve Topkapı Sarayı Dar’üs–saade ağalarından Hacı Mehmet Ağa tarafından Mimar Sinan’a yaptırılmış.

Ana giriş kapısının üstündeki yapım tarihi ve banisinin yazılı olduğu levha, 1965 yılında yapılan tadilat esnasında atılmış. Kısacası, medresenin yapım tarihi hakkında günümüze herhangi bir kitabe ulaşmamış. Başka kaynaklardan Hicri 988’de (1580–1581) ya–pıldığı ve ilk müderrisin 990’da atandığı anlaşıyor. 1989 yılında Yazarlar Birliğinin kullanımına verilmiş.

276 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Görevli beye bu bilgileri verdiği için teşekkür ettik. Dışarıda yol üstünde, duvara bitişik oturma yerlerinden birine oturduk.

Dışarıda beyaz sakallı biri hem çayını içiyor, hem de önüne açtığı bir kitaptan önündeki deftere bir şeyler aktarıyordu. İstanbul'a renk katan biri olarak algıladım o insanı.

Karşımızdaki dükkânlar ve lokantalar turistler için yapılmıştı. Turistler çağdaş Türkiye'ye değil, sanki Osmanlı müzesine geliyorlardı. Türkiye'nin realitesinden kopuk, uydurmaca, aklına esenin aklına estiği gibi yutturmaya çalıştığı bir turist dünyası yaratılıyordu sanki.

Özel Bir Bilinç

Yeniden konuşmaya başladık. Söze ilk ben başladım.

–Farkında oluşum, bilincim, varoluşumu tanımlayan temel süreç. Geldiğimiz nokta bu oldu. Şimdi, 'ben'in sınırları' adını vereceğimiz, özel bir bilinçten konuşalım.

–Bu 'ben' bizim bildiğimiz normal ben mi?

–Evet. Psikolojide teknik olarak 'ego' dediğimiz kavram. A–ma, biz egoyu daha önceki konuşmamızda 'nesnel ben' olarak kullandığımız için, şimdi ego yerine 'ben' kelimesini kullanıyorum. Bu tip teknik ayrıntılara takılmadan dinlemeye çalış.

–Peki.

I

Değişim

277

–Ben ile onun çevresinin ilişkilerini tanımlayan, sınırlardır. 'Ben'in sınırları' kavramını, bu anlamda kullanıyorum. Biliyorsun sınırlar bir şeyi tanımlar; o şey nerede biter, nerede diğer şeyler başlar; ortamla, çevre ile şey arasındaki ilişkiyi belirler. Var olan şey, kendi sınırlarından memnun ise, o sınırlar içinde kalmak ister. Ama, sınırlarını genişletmek istiyorsa, o zaman mevcut sınırlarından memnun değildir, duyumsuzluk içindedir. Duyumsuzluk kişinin kendini veya çevresini değiştirmesinin temelinde yatar.

–Yani değişimin temelinde bir duyumsuzluğu giderme bilinci, farkında oluşu var, öyle mi?

– Daha önce adından söz ettiğim gestalt terapinin kurucusu Frederick Perls bu konudan uzun uzadıya söz eder.

–Hangi konudan?

–Sınırlar ve duyumsuzluk konusundan. Perls'e göre ilk farkında olduğumuz sınırlar, cildimizle belirlenir; yani derimizin altında 'bana ait' olanla, dışında kalan 'öteki' şeyler. Daha sonra psikolojik anlamda 'bana ait' olan şeylerle dışarıda kalan 'öteki' şeyleri tanımlamaya başlarım.

'Özdeşim ve yabancılaşma kavramları bu bağlamda anlam kazanıyor.

–Hocam, özdeşimden neyi kastediyorsunuz?

–‘Ben neyim, ben kimim,’ sorusuna cevap verirken kullandığın öğelerin tümü senin özdeşimini oluşturur. Örneğin, benim özdeşimimde çocuklarımın babası olmak, yazar olmak, psikolog olmak, erkek olmak, öğrenen biri olmak önemli. Tabii şimdi burada listeye koymadığım daha birçok şey özdeşimimde var.

–Benim özdeşimimde örneğin, öğretmen olmak güçlü bir öge.

–Evet. Onun için sen arayış içine girdin ve bu süreç başladı. Özdeşim kurduğumuz öğelerin sınırları dar veya geniş olabilir.

–Sadece kendi okulumdaki öğrencileri düşünerek, veya ülkedeki tüm öğrencileri düşünerek öğretmenlik yapma gibi mi?

–Veya tüm dünyadaki! –Yabancı dil bilmiyorum pek.

–Konu o değil. Şimdi sınırlardan söz ediyoruz. Verdiğin örnek çok doğru. Sınırlar dar veya geniş olabilir.

–Bu sınırların dar veya geniş oluşuna göre benim kendimi tanımlayışım da değişir.

–Hem de nasıl! Sınırlarım içinde olanlar bendendirler; dostum, yakınım, bildik, tanıdık olurlar. Böylece eğer siz sadece kendi o–kulunuzda öğretmenlik yapma şeklinde kendinizi tanımlamışsanız, ‘benim öğrencilerim’ dediğiniz öğrenciler size yakın, dost görünürler. ‘Diğer öğrenciler’ bunun dışında kalanlardır ve onların sorunları sizi pek ilgilendirmez.

–Eğer bu ülkenin çocuklarına öğretmenlik yapmayı kendime görev bilmişsem, o zaman ‘ülkemin çocukları’ ilgi alanım içindedir, diğer ulusların çocukları beni ilgilendirmez.

278 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Görüyorsun, ‘kendimi ne ile özdeşleştiriyorum, neleri kendi sınırlarım içinde görüyorum,’ temel bir kavram.

–Evet, görüyorum.

–Sınırlarım içine girenlere olumlu bakarım; onlar güzel, iyi, doğru, güçlü, ve haklıdır. Benim askerim kahramandır, eğer ö–lürse ‘şehit’ olur. Düşman askeri korkak ve rezildir, eğer ölürse ‘geberir.’

–Kendimi hangi sınırlar içinde tanımlayacağım, nelere dost, nelere düşman gözüyle bakacağımı da belirliyor, o zaman.

–Evet. Yabancılaşma, özdeşimin diğer yüzü. Özdeşim ‘beni, ben yapan ögeler,’ ve yabancılaşma ise, ‘ötekileri, öteki yapan ögeler.’

–Hocam, biliyorum bunu sormamı istemiyorsunuz, ama, hâlâ, bütün bu konuştuklarımızla savaşçı olmanın ilgisine, çıkarabilmiş değilim.

–Şimdi o konuya girebiliriz.

–Yani değişim konusunun savaşçı olmayla ilişkisi üzerinde duracağız, öyle mi?

–Evet. Önce, şunu hatırlatayım. Ait olma ve birey olma kutuplarında, savaşçı hiçbir kutba kaymadan dengeyi kurabilmiş bir insandır, demiştik. Bunu hatırlıyorsun, veya, hatırlamaktan ziyade, bunu anlıyorsun değil mi?

–Ben anladığımı söyleyeyim, siz, doğru mu anlamışım, bana söyleyin.

–Peki.

–Ait olma bizim sosyal varlığımızın bir parçası. Her insanın hayatında mutlaka ait olma vardır; çünkü bir toplum içinde, değişik roller alarak –anababa, öğretmen, komşu, evlat, amca, dayı gibi–yaşamak zorundadır. Çocuk anasının karnındayken ona aitti, ve doğarken birinin ‘evladı’ olarak, ana ve babalı doğar. Ait olma yaşamın vazgeçilmez, zorunlu bir parçasıdır.

–Doğru. Peki, ya birey olma?

–Birey, kendi fenomeni içinde –bakın öğrendiğim kelimeleri nasıl kullanıyorum– kendi varlığının farkında. Yani algılamalarının,

Kendimizi hangi

sınırlar içinde

tanımlayacağımız,

nelere dost, nelere

düşman gözüyle

bakacağımızı

belirler.

Değişim

279

Ait olma yaşamın

vazgeçilmez,

zorunlu bir

parçasıdır.

duygularının, düşüncelerinin kendi algılamaları, duyguları, ve düşünceleri olduğunun farkında.

–Evet, tam varoluşçu bir felsefe i–çinde yaklaştınız. Yani, kişi kendi duygularının, düşüncelerinin farkına vararak başlıyor.

–Evet, ve böylece, bir yandan ait olmadan kaynaklanan bir bilinci var. Yani, bir baba olarak, bir öğretmen olarak, neler duyup, neler düşünüp, neler yapmam gerektiğini söyleyen bir bilinç var. Bir

de, kendimin, analık veya babalığımın, öğretmenliğimin dışında, bir birey olarak duygu ve düşüncem var. Nasıl doğru anlamış mıyım?

–Mükemmel. Ait olma – birey olma konusunda, özdeşimini ait olma öğeleri ile gerçekleştirebilirsin. Örneğin, sen sosyal rollerin üzerine kurulu bir özdeşim gerçekleştirebilirsin.

–Böylece ben kimim sorusuna, ‘öğretmenim,’ ‘evladım,’ ‘müs–lumanım’ diyerek cevap veren bir kişi olurum. Veya, ben kimim sorusuna, tamamiyle kendi duygu ve düşüncelerimi merkez alarak cevap verebilirim: ben ‘şunu elde etmek isteyen,’ ‘buna sahip olmak isteyen,’ ‘şuna haddini bildirmek isteyen,’ ‘bunu yönetmek isteyen,’ ‘şu mevkiye gelmek isteyen’ biri olarak kendimi tanımlayabilirim.

–Evet, bu iki kutup arasından birini ağırlıklı olarak tercih ettiğin zaman, özdeşiminin sınırlarını ona göre çizmiş olursun. Ait olma üzerine kurulu bir özdeşimde, birey olmakla ilgili duygu, düşünce ve eylemler ‘öteki’ olacak ve birey olmayla ilgili şeylere yabancılaşma hissedeceksin.

–Vay be. Sınırların önemini şimdi daha iyi anlıyorum. Herhalde, bunun aksi de doğru değil mi?

–Evet. Eğer birey olma kutbunda kendini özdeşleştirerek, sınırlarını o şekilde kurarsan, o zaman, ait olma ilgili şeylere, toplumsal yaşamın getirdiği her şeye karşı bir tepki içinde olacak, onlara yabancılaşma hissedeceksin.

–Savaşçı bu sorunu nasıl çözüyor?

–Savaşçı özdeşimini yaparken bir dönüşümden geçiyor.

–Nasıl bir dönüşüm?

280

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

El

İh

–Savaşçı, ‘beni’nin sınırları’nı tanımlarken, hem ait olmayı, hem de birey olmayı dengeliyor. Böylece hem sosyal yaşamı dışlamıyor, hem de kendi özünden gelenlere yabancılaşmıyor.

–Dönüşüm bu mu?

Dönüşüm –Hayır, bu değil? Dönüşüm, ‘benin ,

1 , , , 6 . benin ötesine

ötesine geçmek le başlıyor.

. . geçmek le başlar.

–Ne demek benin ötesine geçmek /

–Daha önce ‘gözlemleyen ben’den söz etmiştim, hatırlıyor musun?

–Evet, hatırlıyorum.

–İşte, savaşçının dönüşümü, gözlemleyen bene ulaşmakla gerçekleşiyor.

–Bunu biraz açmanız gerekecek benim için.

–Anlıyorum, Arif Bey, bu kolay bir kavram değil. İsterseniz, don Juan’ın Carlos’u nasıl eğittiği ile ilgili örneklerle bu dönüşümün nasıl yer aldığını anlatabilirim.

“Don Juan, kendini önemseme, kendini önemli görme kavramını kullanır. Anladığım kadarıyla bu ‘ben merkezli’ olmak, her şeyi kendi nesnel beni içinde yorumlayıp görmek, tüm evreni kendi nesnel beniyle ilişki içinde anlamlandırmak anlamına geliyor. Carlos’la ilişkisini anlatırken, don Juan’ın kullandığı terminolojiye sadık kalarak, ‘kendini önemseme’ kavramını aynen kullanmak istiyorum.

–Peki, ben de o anlamda anlayarak dinleyeceğim.

–Tamam, anlaştık. Don Juan, Carlos’la konuşurken sık sık bu kavramı dile getirir. “Kendini önemsemek insanı ağırlaştırır, hantal ve mağrur yapar. Bilge kişi olmak için insanın hafif ve akıcı olması gerekir,” der.

“Bir gün bozkırda yürüyüş yaparken, Carlos birçok şeye kızmaya başlar. Yürüyüşünden, bakışından kızgın olduğu belli olur. Don Juan, onun bu kızgın halini gördükçe kahkahalarla güler.

I

“Kendini önemsemek

insanı ağırlaştırır,

hantal ve mağrur

yapar. Bilge kişi olmak

için insanın hafif ve

akıcı olması gerekir.”

Don Juan

Değişim

281

O güldükçe Carlos daha kızar. Don Juan oturur, bir Meksika şarkısını, uzata uzata, ağlarmış gibi bir tonla, mevcut bir şarkıcıyı taklit ederek söylemeye başlar. Carlos bütün kızgınlığına rağmen şarkının söylenişindeki komikliğe dayanamayarak gülmeye başlar. A–ralarında şöyle bir konuşma geçer:

“Gördün mü, bu saçma sapan şarkıya gülmeye başladın. Ama, bu şarkıyı söyleyene ve onu dinlemek için para ödeyenlere bu şarkı hiç de saçma değil!”

“Ne demek istiyorsun?” diye Carlos sorar.

“Aklı başında kimsenin ciddiye almayacağı şeyleri ciddiye alan sensin! Bu şarkıyı söyleyen ve dinleyenler gibi, sen de kendi komik dünyanı çok ciddiye alıyorsun!”

“Eğer öğrenmek

istiyorsan, kendini

önemsemekten

vazgeçmelisin.”

Don Juan

Daha sonra Carlos’a, “eğer öğrenmek istiyorsan, kendini önemsemekten vazgeçmelisin,” der. “Kendini çok fazla önemsiyorsun. Kendi kafanda kendin çok önemli hale gelmişsin. Bunun değişmesi gerekir. O kadar önemli biri haline gelmişsin ki, kendinde her şeye kızma hakkını görüyorsun. O kadar önemlisin ki, eğer dünya senin istediğin gibi olmazsa, sen bırakıp gidebiliyorsun. Belki bunları yaparken, kendini karakter sahibi bir insan olarak görüyörsündür; karakter sahibi olduğun için böyle davrandığın samyorsundur. Böyle düşünmenin hiç anlamı yok; çünkü sen zayıfsın ve kendini beğenmişin birisin. “

Carlos itiraz etmeye kalkınca don Juan özür diler bir tavır takınmaz. Aksine, “Hayatına bak,” der, “başlamış olduğun hiçbir işi bitirmedin. Neden? Çünkü bu kahrolası kendini önemsemen herhangi bir şey üzerinde uzun süre emek vermene engel oldu. Emek vererek, gayrette bir şeyi kazanamayacak kadar kendini önemli görüyorsun. “

Carlos, don Juan’ın konuşuşundaki kesinlik ve gerçekliğe diyecek bir şey bulamaz. Söylediklerinin hepsi doğru olduğu için Carlos hem bir yandan öfkelenir, hem de kendini tehdit edilmiş hisseder.

Don Juan, “Kendini önemsemeyi bırakmalısın,” diyerek yürümeye başlar. Yürümesi hızlanır, ve Carlos da hızlı yürümek zorunda kalır. Bir saat kadar sonra bir kayalığın yakınında durduklarında, Carlos’un hiçbir kızgınlığı kalmamış durumdadır. Bunun farkına varan Carlos, “Ne kadar tuhaf, kızgınlığım tamamiyle geçti, kendimi hiç kızgın hissetmiyorum,” der. Don Juan, “İçinde bulunduğumuz dünya gizemli bir dünya, birçok sırlarla doludur,” diye cevap verir. Daha sonra, “Kendini önemseme üzerinde konuşmaya

282 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

hazır mısın?” diye sorar ve konuşmasına devam eder: “Bu dünyada en önemli şeyin sen olduğunu düşündüğün sürece, çevrende seni kuşatmış olan dünyanın farkına vararak onları anlamın mümkün değil. Sen gözüne gözlük takılmış bir at gibisin; kendini her şeyden ayrı ve önemli görüyorsun. “

Daha sonra küçük bir bitkiyi göstererek, “Ben şuradaki ufak arkadaşımla konuşacağım,” diyerek küçük bir bitkiye yönelir.

O bitkinin önünde çömelir ve bitkiyi okşayarak onunla konuşmaya başlar. Önce Carlos’un anlamadığı bir dilde konuşur, ama daha sonra İspanyolca konuşmaya başlar. Bitkiye bir dizi boş sözler söyler. Daha sonra ayağa kalkar.

“Bitkiye ne söylediğin önemli değil, “ dedi. “Hatta kendin kelimeler hile uydurabilirsin. Ama, bitkiyi sevine duygusu içinde olman ve onu kendinin eşiti görmek önemlidir. “

Daha sonra don Juan, bitki toplayan bir insanın bitkiyi koparmadan önce bitkiden özür dilemesinin, bir gün kendi bedeninin de onlara gıda olacağını söylemesinin gerektiğini ifade eder.

‘Neticede, bitkiler ve biz eşitiz. Ne biz onlardan, ne de onlar bizden daha önemli.’

Don Juan bu noktada, “Haydi, bu küçük bitkiyle konuş, “ diye Carlos’a ısrar eder. “Kendini artık önemsemediğini ona söyle, “ der.

Carlos bitkinin önüne kadar

gidip, bitkinin önünde diz çöker, “Bu dünyada en önemli

ama, bir türlü bitkiyle konuşamaz. . şeyjn sen olduğunu

Bitkinin önünde diz çöküyor, ve

bitkiyle konuşuyor olmak ona düşündüğün surece,

saçma gelir; fakat içinde herhangi çevrende seni kuşatmış

bir kızgınlığın olmadığının da far— O|an dünyanın farkına kına varır.

vararak onları anlayan

Don Juan, gelip arkasını sı— .. „

vazlar, ve şimdi kızmamasının bir mümkün değil,

gelişme olduğunu söyler, pon juan

“Bundan sonra ufak bitkilerle

konus, “! der. “Onlarla konuşmaya devam et, öyle ki, diğer insanların yanında bile, onlarla rahat rahat konuşacak duruma gel. “

“Şu tepelere git, ve orada kendi başına bitkilerle konuş” diye yakındaki tepeleri gösterir.

Carlos, “bu bitkilere sessizce içimden konuşsam olur mu?” diye sorar.

Bu soru üzerine don Juan güler, ve Carlos’un kafasına hafif hafif vurur.

Değişim

283

“Hayır!” der. “Onlara yüksek sesle ve açık seçik konuşmalısın. Aksi halde sana cevap vermezler. “

Carlos, don Juan’ın tuhaflıklarına gülerek gösterilen yere gider, fakat durumu o kadar gülünç bulur ki, bitkilerle konuşamaz.

Uygun bir süre bekledikten sonra, Carlos, don Juan'ın olduğu yere geri döner. Kendisinin bitkilerle konuşmadığını don Juan'ın bildiğinden emin olarak onun yanına gelir.

Don Juan ona hiç bakmadan, yanına oturması için işaret eder.

“Beni dikkatle izle,” der, “Ben şimdi bu küçük arkadaşım la konuşacağım. “

Küçük bir bitkinin önünde oturarak vücudunu eğip bükerek bitkiyle konuşur ve güler.

Carlos, bir an don Juan'ın aklını kaçırdığını sanır.

Don Juan ayağa kalkarken Carlos'a, “Bu küçük arkadaşım bana dedi ki, onu yemek sağ lığa iyi imiş. Eğer ondan bir demet yenirse, sağ lığa iyi gelirmiş. Surda ilerde onlardan bir küçük bahçe dolusu olduğunu söyledi. “

Don Juan 150 metre kadar ilerde bir yamacı gösterir.

“Haydi gidelim, bulalım, “ der.

Carlos, don Juan'ın bu düzmece tavırlarına güler. “Tabii, don Juan bu yöreleri avucunun içi gibi biliyor, nasıl olsa bu bitkilerden orada bulacağız,” diye içinden geçirir.

Yamaca yürürken Carlos'a bu bitkiye dikkat etmesini, çünkü hem yiyecek olarak hem de ilaç olarak kullanılan bir bitki olduğunu söyler.

Carlos, biraz alaycı bir tavırla, “Bunu da mı bitki söyledi,” diye sorar. Don Juan, duyduklarına inanamayan bir insanın tavrı içinde Carlos'a bakarak, başını sağ a sola sallar.

“Ah!” der gülerek. “Senin aç ıkgözlülüğün seni düşündüğüm den de sersem yapıyor. Bütün hayatım boyunca bildiğim bir şeyi, bu küçük bitki bana niye söylesin?”

Yamaca varınca Carlos'un bitkilere teşekkür etmesini ister. Carlos kendini o kadar gülünç hisseder ki, bir türlü bitkilere yüksek sesle teşekkür edemez.

Don Juan koruyucu bir tavır içinde bilmece gibi bir laf eder. Carlos'un iyice anlayarak üzerinde düşünmesini sağlamak için, söylediğini iki üç kez tekrar eder.

“Bizi kuşatan bu dünya bir sırdır. Ve biz insanlar diğ er hiçbir şeyden ne daha iyiyiz, ne daha kötüyüz. Eğer bir küçük bitki bize cömert davranmış sa, bizim ona teşekkür etmemiz gerekir; ya da belki de o bizim buradan gitmemize izin vermeyecektir.”

284 Anlam lı ve Coş kulu Bir Yaşam İç in SAVAŞ ÇI

Bunu söylerken Carlos'a öyle bir bakar ki, Carlos'un tüyleri diken diken olur. Carlos, korkuyla bitkilere eğ ilip, yüksek sesle, “Teş ekkür ederim,” der.

Don Juan kıkır kıkır güler.

Arif Bey, aktardıklarını dikkatle dinliyordu. ‘Don Juan ne kadar gizemli ve ne kadar güçlü bir öğ retmen,’ dedi. Ve devam etti, “Carlos'un bitkilerle konuşmasını istemesi dahiyane bir buluş.”

Hak verdim. Arif Bey'e, kendini önemsemeyi terk etme kavramına, bizim kültürün aşına olduğunu söyledim. Dergâhlara gidip öğrenci olmak isteyenlerin günlerce, hatta haftalarca kapı önünde bekletilmeleri, kendini çok önemseyenlerin teker teker ayrılmasından sonra, gerçekten oraya öğrenci olmaya karar vermiş insanların kalmaları tesadüf değildi. Dergâha kabul edildikten sonra da, en pis, en kirli işleri yapmaları, ve bu işleri yapmaktan artık şikayet etmez hale geldiklerinde, yani herhangi bir işi, hiç şikayet etmeden yapacak hale geldiklerinde öğrenime alınmalarının bir anlamı vardı.

Yeniden don Juan'ın Carlos ile etkileşime döndüm ve

–Biliyor musunuz Arif Bey, don Juan, sık sık Carlos'a şu soruyu sorar: “Ölümün bu kadar her an yakında ve bilinmez olduğu bir dünyada, insan nasıl olur da kendini bu kadar önemseyebilir?” Ve sürekli kendini bu kadar önemsemeyi bırakmasını salık verir.

Bir keresinde Carlos, hayatında hiç kimseyi gerçekten sevmediğini, gerçekten saygı duymadığını, hatta kendisine bile saygısının ve sevgisinin olmadığını don Juan'a anlatır.

Don Juan'ın verdiği cevap gerçekten ilginçtir:

“Evet” der. “Gerçekten kendini sevmediğini görebiliyorum.” Ve daha sonra ona yaptığı şeylerden pişmanlık duymamasını söyler. Çünkü insanın davranışlarını kötü, çirkin, yıkıcı diye tanımlayarak pişmanlık duyması o insanın gereksiz yere kendisini önemsemesinden kaynaklanır.

Arif Bey bana gülümseyerek baktı ve, “Bunu hiç düşünmemiştim,” dedi. Daha sonra, “Biliyor musunuz, Doğan Bey, bu gerçekten doğru. Sürekli pişmanlık ve suçluluk duyan insan kendini ciddiye alıyor, kendini önemsiyor, demektir. Ve ben bunu hiç düşünmemiştim,” dedi.

Değişim

285

Ben de daha önce hiç bunu düşünmediğimi söyledim. Aklıma kendini suçlamanın tam tersi geldi. Kendi övme. Ve, Tao felsefesini düşündüm. Ne kadar doğru idi. Kendini övmenin de temelinde kendini önemseme vardı. Kendini önemseme kaybolunca, her ikisi birden kayboluyordu.

Bu keşfi Arif ve ben hemen hemen aynı anda yapmıştık. Ve her ikimiz de önemli bir şey keşfetmiş olduğumuzu düşünüyorduk.

Arif Bey'e, sık sık suçluluk duygusuna kapılıp kapılmadığını sordum:

–Pek sık değil, ama, pişmanlık duyduğum şeyler var, dedi. –Siz?

–Ben de pişmanlık ve suçluluk duygusunun sık sık misafirlerim olduğunu söyleyebilirim. Ama, hiçbir zaman, pişmanlık ve suçluluk duygumun altında kendimi önemsememin yattığını düşünmemiştim.

–Şimdi biliyorsunuz.

–Evet. Kızdığım, öfkeli olduğum zaman, bu kızgınlığın ve öfkenin arkasında kendimi önemsememin yattığını biliyordum.

–Acaba her duygunun arkasında kendini önemseme yatıyor mu?

–Güzel bir soru. Don Juan’a soralım.

–Don Juan’la konuşmak ister miydiniz Doğan Bey?

–Don Juan’la konuşmanın pek anlamlı olacağını düşünmüyorum.

–Niçin?

–Çünkü o eylem insanı. Bizim gibi bir yerde oturup, bir konuyu irdelemekten eminim nefret ederdi. O bizi alıp bir duruma sokardı, ve bizi uzaktan gözleyerek, nereye kadar eğitildik, veya eğitilmedik, onları açık seçik görürdü.

–Hocam, siz beni niçin böyle eğitmiyorsunuz? –Ben seni niçin eylem içinde eğitmiyorum? –Don Juan’ın Carlos’a yaptığı gibi.

–Arif Bey, don Juan muhteşem bir usta. Carlos’un kitaplarının tümünü okusan anlarsın ki, don Juan Kızılderili bir bilge kişi. Ve doğa üstü güçleri var. Ben onun eline su dahi dökmem.

286 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–Estağfurullah Hocam.

–Yok, numara olsun diye söylemiyorum. Don Juan’ın hayatında hiç bitmemiş iş yok. Hepsini temizlemiş. Pişmanlık yok, korku yok, öfke yok, keşke yok. Tertemiz. Tam bir savaşçı. Benim hayatım pişmanlık, korku, öfke, ve keşkelerle dolu. Biliyor musun, benim için en önemli test ne olur?

–Neyi test edeceksiniz?

–Kendimi önemsemeyi ne kadar hallettiğimle ilgili bir test.

–Nasıl test edeceksiniz?

–Beni tanımayan insanların bulunduğu bir lokantaya gitmeliyim. Bu lokanta gururlu, kibirli, kendini beğenmiş insanların geldiği bir lokanta olsun. Lokanta sahibi beni tanımasın, orada çalışanlar beni tanımasın, müşteriler beni tanımasın.

–Onların arasında nasıl hissedeceğinizi mi merak ediyorsunuz?

–Hayır. O lokantada garsonluk yapsam. Bana normal garsonlara yapılan muameleyi yapsalar, beni sadece kullanılıp atılacak bir araç gibi görseler, kendilerine hizmet ettiğim zaman yüzüme dahi bakmayıp teşekkür etmeseler, bütün istediğimin bir bahış olduğunu düşünerek bana karşı bu şekilde davransalar.

–Evet, böyle davransalar, ne olacak.

–İç dünyamı gözleyeceğim. Ne zaman içimde ne kızgınlık, ne yargılama, ne aşağılık duygusu, ne üstünlük duygusu kalır, işte ben o zaman dehşetli bir başarıya imza atmış olurum.

–Sana pislik muamelesi yapsalar, sırf paralan olduğu için sana kötü davransalar, kızmak hakkın değil mi?

–Kızmak hakkım diye düşündüğüm sürece savaşçı olmaya hazır değilim.

“Kızmak hakkım “Yanı’ b°mb°Ş mu °lmak gereldy°r–

diye düşündüğüm “Evet< bir hi? ülmak gerekiy°r–

sürece savaşçı “° zaman sizi ciğner geçerler.

olmaya hazır değilim.” –Çiğnedikleri benim kendimi ö–

^ , nemsemem olur. Ben kendimi önem–

Don Juan r , , !

semeyi sıfırlarsam, o zaman bir savaşçının olanaklarını kendi yaşamımda yaratabilirim.

Değişim 287

Carlos’un yazdığı yedinci kitabını12 aldım, sayfa 128’de işaretlediğim yeri okudum:

“Savaşçılar kendilerini farkına varmaya hazırlarlar. Ve tümüyle farkına varma, kendilerini önemsemeyi tamamen bıraktıkları zaman ancak başarılabilir.”

–Gördüğün gibi farkında olma, savaşçının temel amacı. Ve kendini önemsemesi, farkına varmayı önleyen en büyük engel.

–En büyük düşman.

–Yine bravo size Arif Bey. Şimdi savaşçıya neden savaşçı dendiğini anlamış durumdasınız.

–Çünkü Savaşçı kendini önemsemesiyle, kendi egosuyla büyük savaş veriyor.

Her melankoli –En azılı düşman. , ,

nöbetinin altında

–Hocam galiba siz denediniz, ve sa– kendini önemseme yaşta pek başarılı olamadınız. vatar “

–Evet, olamadım, ama, mücadeleyi p. ,

bırakmış değilim. Ömrüm boyunca da bırakmayacağım.

–Peki başarılı olup olmadığınızı nasıl anlayacaksınız?

–Olumsuz duyguların gittikçe hayatımdan yok olmasıyla. O–lumsuz duyguların temeli kendini önemseme, nesnel ben, egodur. Korku, öfke, kıskançlık, hüzn..

–Hüzn de mi?

–Evet. Don Juan, Carlos’a bunu açık seçik söyler, “//er me^ lankoli nöbetinin altında kendini önemseme yatar. Savaşçı da hüzn duyar, ama, o hüznüyle alay edebilecek ve gülüp geçecek güce erişmiştir. “

Arif Bey'e yürümeyi önerdim. Bir hafta önce gittiğimiz Topkapı Sarayı Müzesi'ne doğru yürümeye başladık. Hem yürümek hem konuşmak kolay olmuyordu, ama, aynı yerde oturmaktan artık sıkılmıştık. Bir hafta önce yürüdüğümüz Caferiye Sokağının

12 Carlos Castaneda. The Fire From Within. Pocket Books, New York. 1984.

288 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

sonuna geldik, oradan sağa kıvrıldık. Girdiğimiz sokağın adını henüz göremiyoruz. Evlerin önünde çiçeklikler oluşturulmuş, ve çiçekler rengarenk açmış bakımlı görünüyorlar. Solumuzdan yürüyen iki kız bir erkek üç genç bizim hizamızdan geçerken, erkek e—ğilerek bu çiçeklerden birini kopardı ve kendi sağındaki kıza verdi. Konuşmakta olan kız alıştığı bir şey verilircesine gayet doğal bir şekilde konuşmasına devam ederken bu çiçeği aldı ve yürümelerine devam ettiler. Oğlan bu çiçeği koparmaktan, kız, kendisine verilen çiçeği almaktan rahatsız değildi.

Biraz ilerde sokağın sağındaki bir duvara çakılmış bir sokak levhasından sokağın adını okuduk: Soğuk Çeşme Sokağı. Bu levhadan sonra, solda, pansiyon olarak kullanılan bu evlere ait bir kahvehane bomboştı, biz önünden geçerken genç bir garson sandalyeleri düzenliyordu.

Soğuk Çeşme Sokağı'nda trafik yoktu, o nedenle rahatlıkla konuşmamıza devam edebildik. Önce Arif Bey, bir sorusunu dile getirdi.

Değişim ve Savaşçı

—Doğan Bey, bugünkü buluşmamızda değişimden bahsettik. Benim anladığım, konuşmamızın özünde savaşçı olmaya doğru bir değişim konusu var. Şimdi sorum şu: Neden savaşçı olmak için değişeyim?

—Benim de sana sorum var: Neden öğretmen olmak istiyorsun?

—Öğretmenliği anlamlı bulduğum için. Öğretmen olarak daha anlamlı bir hayatım olacak.

—Bu kimin verdiği bir anlam? Herhalde annenin ya da babanın verdiği bir anlam değil!

—Hayır değil, hatta öğretmen arkadaşlarımdan bile verdiği bir karar değil; ama, benim verdiğim bir karar.

—Peki öğretmen olmanın anlamlı olmasını ne sağlıyor?

—Düşündüğüm zaman, bütün boyutları hesaba kattığım zaman, benim için öğretmenlik hayatımı en anlamlı kılan meslek.

—Bunu ancak, senin kendi bilincin içinde, farkında olduğun dünya içinde yapabiliyorsun, değil mi?

Değişim 2^9

—Tabii öyle, başka yolu yok ki. Ancak kendi bilincim içinde düşünebilir, ve karar verebilirim.

—Peki, savaşçı neyi gerçekleştirmeye çalışıyor?

—İşte ben de onu soruyorum.

–Hayır, sen, “neden savaşçı olmak için değişeyim,” diye sordun. Ben, “savaşçı neyi gerçekleştirmeye çalışıyor,” diye soruyorum.

–Aynı şey değil mi?

–Nasıl aynı şey?

–Şöyle sorsam, aynı şeyi sormuş olmuyor muyum: “Neyi gerçekleştirmek için savaşçı olayım?”

–Hah, şimdi gördüm. Evet, aynı şey. Savaşçı don Juan’ın terimiyle, tümüyle farkında olmak için, bilincin gelişiminin en son a–şamasına ulaşmak için bu yolculuğa başlamıştır.

–Bu sizin daha önce bahsettiğiniz gözlemleyen bilince ulaşmakla ilgili değil mi?

–Evet, ilgili. Hatırlıyorsun, nesnel benden söz etmiştik. Kendini benimseme, nesnel benin aynısı. Gözlemleyen ben ise, savaşçının bilincinin yerleştiği ben.

–Benim sorum hâlâ cevaplanmamış durumda. Veya beni tatmin edecek biçimde cevaplanmadı. Yani, ben neden savaşçı olmayı seçeyim?

–Savaşçı, bilincinin gelişebileceğinin en yüksek gelişimine ulaşarak, hayatı bti çerçeve içinde anlayarak yaşamak istiyor.

–Ama neden?

–Çünkü onun hayatında en anlamlı eylem, onun bilincinin gelişmesini sağlayan eylemdir.

–O zaman ben niçin öğretmen olmak istiyorsam, savaşçı da o–nun için savaşçı olmak istiyor.

–Peki size bir sorum var: hem öğretmen, hem de savaşçı olmak istiyorsunuz; daha doğrusu savaşçı bir öğretmen olmak istiyorsunuz, neden?

–Hocam, en dürüst ve açık şekilde cevap vereyim mi bu sorunuza?

–Tabii, lütfen.

290 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

insan gerçek “Siz istediniz’ diye!

potansiyelini “Ben istediğim için mi?

ancak savaşçı –Evet.

olarak sağlayabilir. –Şaka ediyorsunuz, değil mi, Arif Bey?

Arif Bey, gülümseyerek, başını salladı. “Aksi halde bütün konuştuklarımıza ters düşeceğimi biliyorum,” dedi. Öğretmenliğin kesinlikle kendi kararı olduğunu, ve savaşçı öğretmen kavramını da, öğretmenliği en temiz niyetiyle, yılmadan, bilinçli yapmanın garantisi olarak gördüğünü söyledi. Daha sonra devam etti:

–Hocam, Aristo hatırladığım kadarıyla nesnelerin özünün daha sonra o nesnenin nasıl bir değişim içinde olacağını belirlediğini söylemişti. Ve siz de, şimdi biz bu öze potansiyel diyoruz, demiştiniz. Bu çerçevede ben diyorum ki, insanın özünde, savaşçı olmak var. İnsan gerçek potansiyelini ancak savaşçı olarak sağlayabilir. Ben, “neden savaşçı olmak için değişeyim,” sorusunun cevabını kendi kafamda, şöyle veriyorum: insan olmanın potansiyelini tümüyle gerçekleştirebilmek için.

–Arif Bey, insan potansiyeli ile savaşçı olmayı iyi bağladınız. Sıradan insan kendi hayatını yaşama cesareti gösteremediği için başkalarının kendisi için tanımladığı hayatı yaşar. Bu nedenle de kendi potansiyelini gerçekleştiremez.

–Özgün yaşamdan söz etmiştiniz. Kişinin “bu benim yaşamım,” diyebileceği bir yaşam. İnsan ancak bir savaşçı ruhu içinde özgün bir yaşam oluşturabilir. Doğru söylüyor muyum?

–Sizinle hemfikirim. Ben de aynen sizin gibi düşünüyorum. Ancak savaşçı tutumu içinde insan kendi özgün yaşamını oluşturabilir.

–Doğan Bey, sizin sözünü ettiğiniz

filozoflarla, savaşçının değişimi konula– İnsan ancak bir

rını bağdaştırmaya çalışıyorum. Örneğin savaşçı ruhu içinde Heraclitus, değişimin şeylerin birbirleri– özgün bir yaşamın zıtlarıyla çarpışmasının doğal sonu– oluşturabilir.

cu olarak ortaya çıktığını söylemişti. Bu

Hegel’de tez, antitez, sentez olarak ifadesini bulmuştu. Marx, tarihin açıklamasını da bu diyalektik mantık içinde yapmıştı.

insan yaşamının belirli bir alanında

yaptığı işi en iyi şekilde yapmaya çalışırken savaşçı olma yoluna girer.

Değişim 291

–Evet; bu düşüncelerin savaşçı olma ile ilişkisini nasıl kurdunuz?

–Gördüğüm kadarıyla savaşçının yaşamında ait olma doğuştan getirdiği tez. Annesinin karnında ait, doğduktan sonra büyük bir süre bebek olarak, çocuk olarak ait. Ait olma devresinde çocuk başkalarının istemine bağımlı. Kendisini başkalarıyla olan ilişkisi içinde tanımlamak zorunda. Ve bu ait olmanın antitezi ise tümüyle bağımsız olma, yani “ben” dediğimiz hadise. Bu devrede kişi, kimseyi umursamadan, sadece kendi istediğini yapmaya meyilli.

–Ve her iki durum da sağlıklı.

–Evet, her iki durum da sağlıklı; çünkü, insanın gerçeğini temsil etmiyor.

–Doğru. İnsanın gerçeği hem ait olmayı, hem birey olmayı içeriyor.

–Aynı anda ikisinin de var olması gerek. İşte bunu da savaşçının ulaşabildiği, Hegel’in ifadesiyle, sentez başarıyor.

–Sentez savaşının bilinci oluyor; hem ait olmanın, hem de birey olmanın ötesinde gözlemleyen bilinç. Böylece insan potansiyelinin gerçekleşmesini onlarda görebiliyoruz.

İkimiz de beraberce yaptığımız bu keşfin heyecanını tadıyorduk. Sanki içimize sindirircesine bir süre sessiz kaldık. İlk konuşan ben oldum.

–Arif Bey, savaşçı, savaşçı olma yolculuğuna, “ben savaşçı olacağım,” diye çıkılmaz.

–Anlamadım Hocam, bir daha söyler misiniz?

–Savaşçı, savaşçı olma yolculuğuna “ben savaşçı olacağım,” diye çıkılmaz. Bununla şunu demek istiyorum: insan yaşamın belirli bir alanında yaptığı işi en iyi şekilde yapmaya çalışırken savaşçı olma yoluna girer. Eğer bir anne, yapabileceği en iyi anneliği yapmaya kendini adarsa, o savaşçı olma yoluna girmiş demektir. Kendini böyle görmeyebilir, kendine bu ismi vermeyebilir. Ama, “yapabileceği en iyi anneliği yapmaya kendini adama,” onu sürekli tümüyle ait olmaktan, ve tümüyle bağımsız birey olmaktan çıkmaya doğru itecektir. Zamanla gözlemleyen bilince ulaştıkça bilinci gelişecek, ve bilinci geliştikçe savaşının niyetinin saflığını, sorumluluğunu, kişisel bütünlüğünü almanın gerekliliğini görecektir.

m

292 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Aynı şey benim için de söz konusu, öyle değil mi? Yani, “yapabileceği en iyi anneliği yapmaya kendini adama,” olduğu gibi, “yapabileceği en iyi öğretmenliği yapmaya kendini adama” da olabilir? Öyle değil mi?

–Evet. Bir bankacı, bir doktor, bir subay, bir esnaf, bir genel müdür, holding yönetim kurulu başkanı, veya bir devlet memuru da aynı kararı verebilir.

–Yani, savaşçı olmak bir araç. Önemli olan kişinin gerçekleştirmek istediği vizyonu. Bana öyle gözüküyor.

–Doğru, şu anda senin ve benim bakış açımızdan böyle gözüküyor. Savaşçı olmak, herhangi bir alanda yapmak istediğinin en iyisini yapabilmek için gerekli. Hangi alanda olursa olsun, optimum yaşam savaşçı tutumuyla mümkün.

–Böyle bir bakış açısı, savaşçı olmayı tamamiyle farklı bir perspektife oturtuyor.

–Ne bakımdan?

–Araç ve amaç ikilemi içinde düşünerek konuşuyorum. Yani ben hep savaşçı olmak bir amaçmış gibi dinliyordum, şimdi ise, savaşçı olmayı, optimum yaşamak için bir araç olarak görebiliyorum.

–Şimdi anlıyorum ne demek istediğinizi. Ama Arif Bey, u–nutmayın, eğer don Juan’ın fikrini sormak mümkün olsa idi, o muhtemelen şöyle derdi: yaşamın temel amacı savaşçı olmak; öğretmenlik, doktorluk, subaylık gibi yaşam uğraşları birer araç. Biz bu yaşama savaşçı olmayı öğrenmek için geliyoruz. Böyle diyebilirdi.

–Anlıyorum, Hocam. Acaba don Juan reenkarnasyona, yani yeniden hayata gelmeye inanıyor muydu?

–Bilmiyorum. O konuda ne “evet,” ne de “hayır” yönünde bir ipucu bulamadım. Senin ne demek istediğini anlıyorum: Yani, acaba savaşçı olmayı öğreninceye kadar ruh dünyaya gelmeye devam ediyor mu, gibi bir düşünce vardı aklında, galiba.

–Evet, onu merak etmiştim.

–Reenkarnasyon konusu bir yana, ama, savaşçı olmanın araç mı, amaç mı olacağı konusunda bakış tarzının değişebileceğine işaret etmek istemiştim. O konuda hemfikir miyiz?

Değişim

293

–Evet. Bakış tarzına göre değişebileceğini görüyorum, ama, şimdi hayatımda savaşçı olmak bir araç. Öğretmen olarak vazife görmek benim amacım.

–Öğretmen olarak görev yapmak senin amacın, ama, neden savaşçı öğretmen olarak görev yapmak gerektiğini de açık seçik görebiliyorsun.

–Evet, görebiliyorum. Olabileceğim en iyi öğretmen olabilmek için savaşçı öğretmen olmam gerekir. Ama, altı çizilen kelime öğretmen, savaşçı değil.

–Tamam, anlaştık. Daha önce, “neden savaşçı olmak için değişeyim,” diye sormuştun. Hatırlıyor musun? –Evet, hatırlıyorum.

–Sanırım şimdi soruyu şöyle sormak gerekiyor: Neden savaşçı öğretmen olmak için değişeyim?”

–Böyle sorulunca, cevabımı daha açık seçik biliyorum. –Cevap vermek daha kolay oluyor! –Evet; olabileceğim en iyi öğretmen olmak için. Biraz ilerde Sultanahmet Çeşmesi vardı. Fakat bu çeşmenin ismini yazan herhangi bir tabela yoktu. Topkapı Sarayı Müzesi’nin giriş kapısında iki jandarma nöbet tutuyordu. Çeşmenin üstünde A–rap harfleriyle yazılmış bir yazı vardı ama ne Arif Bey, ne de ben bu yazıyı okuyabildik.

Çeşmenin parmaklıklarla çevrilmiş iç bahçesine, yanındaki a–ğacın kırılan dalları dökülmüş. Bir delikanlı genç bir kızın resmini çekiyordu, ve Arif Bey, resim çekildikten sonra, “Afedersiniz, bu çeşmenin adını biliyor musunuz, ne çeşmesi?” diye sordu. Genç kız, “Vallahi biz de bilmiyoruz,” diye cevap verdi.

Arif Bey’e önümüzdeki hafta benim evde buluşmayı önerdim. Evi tarif ettim, bir kâğıt üzerine çizdim. Bir hafta sonra yine saat i–kide buluşmak üzere vedalaştık.

Bitmemiş İşler

Cihangir’deki evimde buluştuk. Oturduğum dairenin giriş kapısı hemen oturma odasına açılıyor. Arif Bey içeri girer girmez manzaradan etkilendi. Oturma odasından Boğaz’ın manzarası geniş bir açı içinde görölüyordu; Topkapı, Marmara Denizi’nin bitimi ve Boğaz’ın başlangıcı, Kizkulesi, Üsküdar, Boğaz Köprüsü ve ötesi gözler önüne seriliyordu. Yan pencereden Marmara Oteli ve onun aşağılarında bitmemiş çirkin beton yığını gözüküyordu ama, insan isterse bu pencereye hiç bakmayabilirdi.

Arif Bey, pencerenin önüne gitti, manzaraya baktı, ve “Doğan Bey, bu apartmanın güzel manzarası var,” dedi.

–Biliyorum, Arif Bey. Burada kendimi rahat hissetmem çok zaman aldı.

–Sizi rahatsız eden bir şey mi vardı?

–Bu manzaraya kendimi layık göremedim. Hâlâ içimde bir tür rahatsızlık var.

Eziklik ve Çaresizlik Duygusu

–Çok ilginç Hocam; bu nasıl bir duygu, biraz açıkla mısınız?

–Vallahi, açıklaması zor bir duygu. Nasıl bazen giydiğin elbise üstünde sırtır, bir türlü o elbiseye ısınamazsın; işte öyle bir duygu.

–Yani, manzaraya mı ısınamadınız?

–Hayır, hayır, manzarayı seviyorum, şahane buluyorum; daha önce de söylediğim gibi, kendimi bu manzaraya layık görmüyorum, daha doğrusu layık görmüyormuşum, o ortaya çıktı.

–Fakir aile çocuğusunuz, ondan mı acaba?

–Eminim onun etkisi var. Ayrıca verilen kirayı israf sayıyorum. Tabii o duygu da fakir aile içinde yetişmiş olmamdan, ve zor koşullarda eğitimimi tamamlamış olmamdan kaynaklanıyor. Ama, bu layık olmama duygusu, bir tür korkudan kaynaklanıyor.

Bitmemiş işler 295

–Nasıl bir korku?

–Devam ettirememe, gücümün yetmeyeceği korkusu. Arif Bey ile pencerenin önünde durmuş manzarayı seyrediyor, ve bu manzaranın beni nasıl etkilediğinden konuşuyorduk; aklıma bir benzetme geldi.

–Bilmiyorum, Arif Bey, sizin hiç başınıza geldi mi, bana gençliğimde sık sık olurdu. Bir sosyal ortamda, bu sınıf olabilir, arkadaşların toplantısı olabilir, güzel bir kız gördüğüm zaman, o–nun güzelliğinin hemen farkına varır, hemen romantikleşir, heyecanlanırdım. Onun alımlı yürüyüşü, gözlerini kırpışı, süzgün bakışı, saçlarının ensesine dökülüşü, kulak memelerinin ve dudaklarının çekiciliği bir kor gibi beynime bir anda damgasını vururdu. İ–çim cızz ederdi.

–Ya Hocam, sanırım ne dediğinizi iyi anlıyorum, ama, daha iyi anlamak için yine de sormak istiyorum: Neden içiniz cızz ederdi?

–Şu manzaraya bakarken duyduğum ezikliği, o kıza bakarken de duyardım; ben bu kıza layık değilim, diye bir duygu içindeydim. Ve, tüm toplantı boyunca, o kıza bir daha hiç bakmazdım. Ama, bakmadığım halde, o güzel kızdan başka hiçbir şeyi düşünemez olurdum orada, aklımda hep o olurdu.

‘ –Yani, birisi dışarıdan gözetlese, o kıza ilgi duyduğunuzu hiç anlayamazdı?

–Hayır, anlayamazdı. Birçok kişininkinden farklı bir düzenim var benim f hangi kıza hiç bakmıyor veya konuşmuyorsam, ona çok ilgi duyduğumu anlayabilirsiniz.

–Tabii oradan ayrılırken gergin ve yorgun ayrılırdınız. –Evet, güzel kadın görmek, bana acı verirdi. Çölde susuz kalmış birinin billur gibi bir bardak suya imrenmesi gibi bakardım; daha doğrusu aklımın gözüyle bakardım, gerçek gözümle bakışım belki üç saniye ya sürerdi, ya sürmezdi.

–Ve bu manzarayı görünce, öyle bir eziklik ve acizlik duygusu içine giriyorsunuz, öyle mi?

–Evet, kullandığınız kelimeler tam yerini buldu: eziklik ve a–cizlik duygusu.

296 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Bir süre sustuk, Arif Bey, anlayan bir insanın tavrıyla başını sallıyordu.

–Hocam, öğretmen olduğum için benimle evlenmek istemeyen kız arkadaşımdan size söz etmiştim.

–Evet, şöyle bir bahsi geçmişti.

–Onun benimle evlenmek istemeyişi. . .

Arif Bey durdu, zor bir şey söylemeye çalışıyordu. Kendisi i–çin zor bir şeyi söylemeye çalışıyordu. Sustum, bekledim. Bir süre sustuktan sonra, sözüne devam etti:

–Benimle evlenmek istemeyişi beni incitti. Kendimi ezik ve a–ciz hissettim.

Bir süre daha sustu. Yine konuştu:

–Öğretmen olarak kalırsam, bütün ömrüm boyunca ezik ve a–ciz hissedeceğimi düşünmeye başlamıştım.

–Arif Bey, o zaman neden söz ettiğimi iyi anlıyorsunuz. –Evet, Hocam, iyi anlıyorum.

–Aslında bugün konuşacağımız konu, bu eziklik ve aciz hissetme ile oldukça ilgili.

Salondaki koltuklara oturduk. Arif Bey, salondaki koltukların rahat ve renklerinin uyumlu olduğunu söyledi. Ben de, “Kızım Elif, bu koltukları aradı, buldu, bütün düzenlemeyi o yaptı; ben sadece oturuyorum,” dedim. Koltuktaki yerlerimize oturduktan sonra, konuşmaya başladım.

–Arif Bey, bugünkü konuya girmeden önce, yaşadığım bir o–layı anlatmak istiyorum. Hangi yıl olduğunu tam hatırlamıyorum, sanırım üniversite son sınıf öğrencisi idim. Ankara’dan İstanbul’a gidiyordum ve otobüs Bolu civarında dinlenme ve yemek molası vermişti. Bir şeyler atıştırdıktan sonra yemek yenilen binanın ve benzincinin etrafında bir dolaşmak istedim. Hemen bitişikte bir kuru dere yatağı vardı; bu dere yatağına çöpler, pislikler, tenekeler, plastik kutular ve şişeler atılmıştı. Bu kuru dere üstünde dar bir köprü vardı. Köprünün kenarında bir köpek gördüm. Köpek arka ayaklarının üstüne oturmuş, boşluğa bakıyordu. Ben etrafta olup bitenlere bakmaya devam ettim. Fakat köpek kafama takılı kaldı, aklımı köpekten alamadım. Sanki o köpekte farklı bir şey vardı.

Bitmemiş İşler

Yeniden köpeğe baktım. Bir heykel gibi hiç kıpırdamadan öyle donup kalmış gibiydi. Köpeğe yaklaştım ve ona dikkatlice baktım; sanki derin bir hüznün, bir kederin içindeydi. Köpeğin yüzünün beni bu kadar etkileyişinin farkındaydım. Daha bilinçli olarak köpeğe baktığımda onda çaresizlik duygusu da gördüm; çaresizliğini kabullenişinden gelen bilgece bir duruşu vardı.

Bu köpekten bu kadar etkilendiğim için rahatsız oldum. –Doğan Bey, kaç yaşındaydınız? –Sanırım, yirmi veya yirmi bir yaşındaydım.

–Köpekten etkilendiğiniz için rahatsız olduğunuzu söylediniz; dikkatimi çekti. Niçin rahatsız oldunuz?

–Erkek adam dediğin biraz kaba saba, vurucu, kırıcı olur, diye düşünüyordum, o yaşlarda. Güçlü, kuvvetli, kaba, saba bir erkek olmak varken ben bir köpeğe bakıyor ve onda derin bir hüznü görüyor ve tavrının arkasında bir bilgelik buluyordum. Tabii, bu tuhaftı ve bu halimle ben Canan'ın tabii ki ilgisini çekemezdim.

Durdum. Arif Bey, “Canan kim,” dercesine yüzüme bakıyordu; yüzünde gördüğüm sorusuna cevap verdim:

–Üniversitede iki yıl süreyle Canan adında bir kıza tutkundum.

Arif Bey, belli belirsiz bir gülümseme ile bana baktı; aynı durumda bulunmuş, birbirini anlayan iki erkeğin bakışlarıyla birbirimize baktık. Devam ettim:

–Canan'ın gönlünü kaptırdığı oğlan uzun boylu, dimdik du–ruşlu, pişkin, kendine güvenli, atılgan biri idi. O benim yerimde olsa idi, eminim köpeğe bakar, ama onu görmezdi bile.

“İçimdeki çelişkiler içinde ezilip, büzülürken bir yandan da köpeğe yaklaştırmaya devam ettim. Ve daha da yaklaştıkça, sol arka ayağının kırık olduğunu gördüm. Sanırım kısa bir süre önce kırılmıştı; derisi ezilmişti ve kırık yerin etrafındaki tüylerinin üstünde, hâlâ tazeliği belli olan kurumuş kanlar vardı.

“Köpeğin duruşunda bir asillik, bir bilgelik hali vardı ve bu hali beni etkiliyordu.

“Yüreğimin ezildiğini, gözlerimin dolduğunu hissettim ve yine kendime kızdım. Tabii, Canan benim gibi zayıf, sulu gözlü birini istemezdi. Ama, kendimi alamadım. Köpeğin yanında durdum,

298 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

ona baktım ve gözlerimden yaşlar süzölmeye başladı. Bir ara köpek döndü, ve gözlerimin içine baktı. Bu gözlerde keder vardı. Kaderini kabullenmişlik vardı. Çaresizlik vardı. Ve sanki büyük bir bilgelik vardı. Bilgelik nedir, bir köpeğin gözlerinden bilgeliği nasıl anlarsınız, diye bana sorabilirsiniz. Size verebileceğim anlamlı bir cevap yok. Bunları nasıl algıladığımı ve anladığımı bilmiyorum. Ama keder, çaresizlik, kaderini kabullenmişlik ve bilgelik; bunları köpeğin gözlerinde gördüm. Gözlerimden süzölen yaşları herhalde o da gördü sanıyorum. Başını yine baktığı yöne çevirdi ve o onurlu duruşu ile acısına döndü.

“Ne yapacağımı bilemiyordum. Hüznölü idim; kendimi çaresiz hissediyordum.”

Arif Bey, anlattığım hikâyeye kendini kaptırmış, beni can kulağıyla dinliyordu. Ona bakıp gülümseyerek, “Ezilik ve çaresizlik duygularımın kökenleri o hikâyede de kendini gösteriyor, Arif

Bey,” dedim; anladığını belli eden bir tavırla hafifçe başını salladı; hikâyenin gerisini merak eden gözlerle bana bakmaya devam etti. Anlatmaya devam ettim:

“Düşünerek yürümeye başladım. Elimden hiçbir şey gelemezdi. Otobüs beş on dakika sonra kalkacaktı ve ben köpeğe nasıl yardım edeceğimi bilemiyordum. Tamamiyle çaresiz, ve daha da ötesi kafası karmakarışık bir haldeydim.

“Bir yandan sahipsiz bir sokak köpeğine bu kadar üzülmeyi normal bir delikanlının erkekçe duyguları olmadığını biliyor ve bu duygular içinde olduğumdan dolayı sanki kendime kızıyordum. Ben de öbür oğlan gibi olabilseydim, belki Canan şimdi benim sevgilim olurdu. Ama, bir yandan da, bu köpeğe kendimi yakın hissediyor ve yüreğimin içinde onun acısını, çaresizliğini hissediyordum. Duygularımın gerçek olduğunu biliyor, ve bu köpek için bir şeyler yapamamanın çaresizliğini hissediyordum.”

–Hocam, bugün de böyle düşünüyor musunuz? –Nasıl düşünüyor muyum?

–Yani, kaba saba bir erkek olsaydınız o kız size ilgi gösterirdi, diye düşünüyor musunuz?

–Hayır, öyle düşünmüyorum. Ama, o zamanlar hangi düşünceler içindeydim, diye bunları sana ayrıntılı anlatıyorum.

Bitmemiş İşler 2”

–Anladım.

–Otobüsün çağrısı yapıldı ve çökkün, ezik, kafam karmakarışık bir halde otobüse bindim. Ve otuz yılı aşkın bir süredir bu anıyı hâlâ tüm ağırlığıyla taşıyorum.

–Hocam, Canan’ı elde edemeyişinizle bu köpek ile ilgili anınızı birbirine bağlamış olmayasınız?

–Bilmiyorum, belki ikisini birbirine bağladım. Ama, Canan’la ilişkimin ötesinde bir şeyler var gibi geliyor bu olayın içinde.

Bir süre sustuktan sonra başka bir anımı dile getirdim:

–Ben çocukken Fındık adını verdiğimiz bir köpeğimiz vardı. Daha sonra deri hastalığına yakalandı, ve Celal ağabeyim onu vurmaya zorunda kaldı.

–Doğan Bey, acaba Fındık’ın vurularak öldürülmesi sizi etkilemiş olamaz mı?

–Çok üzülüp ağladığımı hatırlıyorum. O zaman da çaresizlik i–çinde hissetmiştim kendimi.

–Biraz anlatır mısın?

Bir süre sustum, düşündüm, daha sonra anlatmaya başladım:

–Ben 10 yaşındaydım. Annem o kış ölmüştü. Yazın doğduğum kasabaya beş ya da altı kilometre uzaklıkta bir bahçeye taşınır, yazı orada geçirirdik. İncir, kaysı, dut ve nar ağaçlarımız vardı. Kendi domates, soğan, patlıcan ve biberimizi yetiştirirdik. Köpeğimiz Fındık deri hastalığına tutulmuştu. Biz çocuklar onunla oynar, ok–şar, severdik. Bir süre sonra benden iki yaş büyük olan ağabeyim Şahin ve ben saçkıran dedikleri bir hastalığa yakalandık. Herkes bu deri hastalığını köpekten aldığımızı söylüyordu. Başımızın belirli yerlerinde saçımız dökülmeye başladı.

“Bizlerle ilgilenecek, bizleri doktora götürecek, Fındığı veterinerine götürecek bilinçli ve sorumlu büyükler yoktu çevremizde. Babam dükkânın iflas etmekte olduğunu söyler dururdu ve tamamıyla kendisini dükkân işlerine vermişti. Sanki hepimiz sahipsizdik.

“Ağabeylerimden biri, hukuk öğrencisi idi, yaz tatili için geldiğinde sık sık Toroslar’a ava çıkar keklik avlardı. Avcılığa düşküncü. Deri hastalığının herkese bulaşacağından korkuyordu ve

300

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Fındık’ı çok üzülmesine rağmen, vurarak öldürmeye karar verdi. Fındığı çağırdı, köpek kuyruğunu sallayarak geldi, ağabeyimin yüzüne baktı ve başını ön ayaklarının arasına alarak yere uzandı, kuyruğunu sallıyordu. Tüfek patladı ve onlarca saçma Fındığın küçük bedenini delerek girdi, Fındık bağırdı, debelendi, ve bir süre sonra sesi kesilerek bir kan kesesi halinde orada yığıldı kaldı.

“Fındığı toprağa gömdük, ama bir mezar olarak belirtecek ne bir odun parçası, ne de taş diktik. Bir süre sonra Fındık unutuldu gitti. Şahin ve benim saçkıran hastalığını da, saçımızı ustura ile kazıtarak, hasta olan yere aylarca tentürdiyot sürerek, sarımsak ile o—varak geçirdik.”

—Bolu’da görmüş olduğunuz köpek Fındık’ı hatırlatıyor muydu?

—Hayır, hiç benzemiyorlardı. Fındık ufak tefek bir köpekti; zaten onun için adını Fındık koymuşlardı. Bolu’da gördüğüm köpek ise iri yarı, çoban köpeği görünümündeydi.

—Doğan Bey, evinizdeki köpeklerle ilgili duygularınızı, Bolu’da gördüğünüz bu köpeğe yansıtmış olamaz mısınız?

—Sanırım, yansıttım. Belki de köpeklerin acı çekmesine duyarlılığım oradan kaynaklanıyor. Bilmiyorum.

—Benim farkettiğim en önemli duygu, sizin eziklik duygunuz, çaresizlik duygunuz. Bu eziklik, çaresizlik duygusunu biraz anlatır mısınız? Neden, kendinizi ezik ve çaresiz hissediyordunuz? Şöyle bir gerilere gitseniz, o anı kafanızda canlandırırsanız, yaşarsanız.

Bir süre sustum. Gözlerimi kapattım, düşündüm. Sonra konuşmaya başladım.

—O sıralarda Canan tarafından beğenilmek istiyordum. Canan kimi beğenir? Toplumun ‘erkekçe’ bulduğu tavırları en iyi sergileyen insanı beğenir, diye düşünüyordum. Kim olduğuma önem vermiyordum; nasıl olmam istendiğine önem veriyordum.

—Hocam, bu benim durumuma oldukça benziyor, değil mi? Yani, “başkası ne der?” en önemlisi olunca, “Doğan ne der?” çok gerilere itilmiş, önemsiz bir düşünce haline dönüşüyor.

—Evet; öyle oluyor.

Arif Bey, biraz düşündükten sonra, “Galiba, analarımız, babalarımız, öğretmenlerimiz, arkadaşlarımız, yani kimse senin ne

Bitmemiş işler 301

olduğın ile ilgilenmiyor, herkes senin ne olman gerektiğın ile ilgileniyor,” dedi. Biraz daha düşündü ve konuşmasına devam etti:

– Sanırım kendi duygularımızı tanıyıp, anlayıp, o duygulara saygılı davranacağımız yerde, o duyguları bastırmayı, reddetmeyi, kabullenmemeyi öğrendik.

–Arif Bey, ‘insanın kendine yabancılaşmasının, ‘mış gibi bir yaşam’ın kökenleri bu. Yaşamsal önemi olan bir noktaya parmağınızı bastınız. Evet, eziklik ve acizlik duygumun altında bu var.

Psikolojik Anababalık

–Hocam, aklıma bir yeni kavram geldi. Şöyle diyorum, “Bir insanın biyolojik anası, babası olmasından daha önemlisi, o insanın psikolojik olarak anasının, babasının olmasıdır.”

–Yani, biyolojik analık babalık ile, psikolojik analık babalık a–rasında bir fark yaratıyorsunuz.

–Evet. Çocuğın yetişmesini düşününce böyle bir kavram aklıma geldi.

–Biraz daha açar mısınız?

–Biyolojik anababalık belli. Tamamiyle kan bağıını gösteriyor. Ama, psikolojik analık ve babalık çocuk yetişirken o çocuğın ruhen nasıl var ettiğinin ile ilgili. Çocuğın biyolojik anası ve babası vardır, ama, psikolojik bakımdan öksüz kalmış olabilir. Yani, çocuğın potansiyelinin gelişmesi ve eğitimi ile hiç kimse ilgilenmemiş olabilir.

–Herhalde bilinçli olarak ilgilenmemiş olabilir, demek istiyorsunuz.

–Evet, öyle demek istiyorum. Yani bilerek, isteyerek, niyetlenerek, o çocuğın gelişmesiyle ilgili zaman harcamış, onunla etkileşim kurmuş bir kimsenin olmayışından söz ediyorum.

–Arif Bey, ‘psikolojik anababalık’ kavramı ilginç bir farkm–dalık, bunun üzerinde düşüneceğim. Bizdeki bu ezikliğın ve çekingenliğın altında psikolojik olarak öksüz olmamız yatıyor, diyorsunuz. Doğru anlamış mıyım?

–Evet, Hocam, öyle diyorum. Yani bizi geliştirecek bir rol oynayan ana ve babalarımız olmadı bizim.

302

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Yani, anabalarımız umursamaz bir tavır içinde bizi başı boş bıraktılar, bizler de kırdaki otlar gibi büyüdük, onların yönlendirmesinden mahrum kaldık.

–Evet. Ve bu nedenle gelişemedik.

–Arif Bey, ben farklı düşünüyorum.

–Nasıl farklı?

–Bence, bizim ana ve babalarımız umursamaz bir tavır içinde değillerdi; aktif bir biçimde bizim ezik ve çekingen olmamızı sağ–layıncaya kadar bizimle uğraştılar. Onların bu çabaları sonucu ruhumuz kırılıp,

süklüm püklüm hale gelince onlar da analık ve babalık görevlerini tam yaptıklarını düşünerek içleri rahat etti.

–Yani, kırdaki otlar gibi büyümedik.

insanoğlu öyle –Hayır, kırdaki otlar gibi büyüme–

muhtesem bir dik. Keşke kırdaki otlar gibi büyüme

potansiyel ki, seçeneğimiz olsaydı.

kırdaki otlar gibi –Neden keşke, diyorsunuz, Doğan

özgürce büyüme Bey?

imkânı bulursa, –Çünkü insanoğlu öyle muhteşem

kendi özü yönünde bir potansiyel ki, kırdaki otlar gibi öz–

aellelr, ve özaün güerce büyüme imkânı bulursa, kendi ö–

bir insan olur. zü yönünde gelişir, ve kendine özgün

bir insan olur.

Bir süre sustum, ve Arif Bey’in doğayla ilgili benzetmesine katkıda bulunmak üzere düşündüm. Sonra konuşmama devam ettim.

–Arif Bey, çoğumuz çocukların potansiyelini geliştirmek üzere değil, çocukların potansiyelini budamak üzere anababalık yapıyoruz. Hatta, eğitim sistemimizin de bu temel felsefe üzerine kurulduğunu söyleyebilirim.

–Şimdi eğitim felsefesi deyince, öğretmen olarak ilgimi daha çok çekti. Bu temel felsefeden ne kastediyorsunuz, Doğan Bey?

–Çocukların potansiyelini geliştirmek değil, onların potansiyelini budamak felsefesinden bahsediyorum.

Biraz durdum, aklıma bir örnek geldi, ve onu anlatmak istedim.

Bitmemiş işler 303

Bonzai Ustası

–Arif Bey, California’da, San Francisco şehrini ziyaret ettiğim zaman oradaki arkadaşım beni Golden Gate Park’ına götürdü. O Park’ta bir Japon Bahçesi var. İkinci Dünya Savaşı’nda o civarda oturan Japonları Amerikan Hükümeti toplamış Amerika’nın çöllük bir bölgesine sürgün etmiş. Savaş bittikten sonra, sürülen Japon a–ileleri yeniden San Francisco şehrine geri dönmüşler. Şehir yönetimi Japon kökenli bu insanların gönlünü almak için onlara Golden Gate Park’ında Japon Bahçesi yapmak üzere bir yer vermiş.

Arif Bey, sözümü keserek, Amerikalıların neden Japon kökenli insanları sürgün ettiğini sordu. Ben de ayrıntılarını pek bilmediğimi, sanırım ulusal güvenlik yönünden Japon’ların San Fran–cisco’da kalmalarını, o devirdeki siyasal otoritenin sakıncalı gördüğünü, bu yönde hâlâ birçok Japon’un Amerikan hükümetine kırılgın olduğunu gazetelerden okuduğumu söyledim.

–Japon Bahçesi’ni gezerken dikkatimi en çok çeken şu oldu: Bazı bonzai ağaçlarının önüne plaketter koymuşlar. Bu plaketter, ağaçların geçmişiyle ilgili bilgiler veriyor. ‘Bu ağaç, bilmem kim ailesinin geliştirdiği bir budama yöntemi ile bu hale gelmiştir’ gibi. Ağaca bakıyorum, bodur bir ağaç, ama, okuduğum o plakete göre, 150 yaşını aşmış. Ağaçları budama tekniği geliştiren kimseye Japonlar büyük saygı duyuyor. Ağacın doğal olarak büyüüp, gelişip, ulu bir ağaç olmasını önleyen ve bodur bir ağaç olarak kalmasını sağlayan kişiye üstat olarak bakıyorlar.

–Yani, Hocam, bizim anababalarımız da birer bonzai üstadı mı?

–Ve kim çocuğunu daha bodur bırakıyorsa, ona, “Vallahi bravo o anaya, babaya, öyle bir çocuk yetiştirmişler ki, çocuğun ağzından hiç laf çıkmıyor, her yerde çok hanım hanım, veya paşa paşa oturuyor,” gibi laflarla onları taltif ediyoruz.

–Evet, Doğan Bey, şimdi anlıyorum, ne demek istediğinizi. Bizimkiler bizi kırdaki otlar gibi özgür bırakmıyorlar. Bonzai üstadı gibi sürekli buduyorlar.

–Bence, bizim ezikliğimizin ve çekingenliğimizin kaynağı bu. –Budanmışız yani...

304 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–Ruhumuz budanmış. Maalesef. Ama, şunu aklından çıkarma. Anababalarımız, bunu kötülük olsun diye yapmıyorlar. Onları içinde yetiştirdiği kültürün dünyaya bakış tarzı içinde, onlar iyi çocuk yetiştirdiklerini sanıyorlar. İyi anababa olduklarını sanıyorlar. Örneğin, çocuk merak ediyor, ulaşabildiği masa saatini alıp, içini açıyor. Ana veya baba, “Ulan utanmıyor musun, bu saati bu hale getirmeye,” diye çocuğa ceza veriyor. Bu tür anababa için, saate dokunmayan çocuk yetiştirmek önemli. Başka bir anababa ise, çocuğun saatin içini açtığını görünce, “Çocuk merakını giderecek oyuncaklar istiyor, araştırmak istiyor; onun gelişmesi için bu tür oyuncaklar almamız gerek,” sonucuna ulaşıyor. Bu tür anababa için ise, merak eden ve merakını gidermek üzere faal olan çocuk yetiştirmek önemli.

Bir süre sustum, ve daha önce konuştuğumuz konuya geri dönerek konuşmaya başladım.

–Köpeğe bakıp, ona acıyıp, onunla empati kurmasını erkekçe bulmayan bir kültür ortamında yetiştirdim. “Ben bu duyguları duymamalıyım!” tutumu içindeydim, ama, duygularım kuvvetliydi, gerçekte ve o anda tüm benliğimi sarmış durumdaydı.

Biraz daha sustum, Arif Bey’e baktım. Söylemek istediklerimi toparlamak istiyordum. Çünkü bugünkü buluşmamızın esas konusuna geliyorduk. Konuşmama devam ettim:

–Şimdi burada bunları anlatıyorum, anlatırken gözlerim yaşa–rıyor. Kırk yıla yakın bir süredir içimde taşıdığım anı yeniden canlanıyor.

“Acı olan ne biliyor musun? Bu anıları tanıdıklarım arasında anlatmaya çabalasam, duygularımın ne olduğunu anlamaktan ziyade, bana duygularımın ne olması gerektiğini söylerler.

Bir süre daha sustum. Sanki Arif Bey, içimde uzun zamandır birikmiş duyguları ortaya çıkarmam için bir fırsat vermişti bana. Konuşmaya devam ettim:

–Gayet tabii kendimi ezik hissederim. Aslında ben yokum; bu kültür içinde yaşamam gereken rolüm var. Ömür boyu bu tür mesajlar içinde büyüyen ben, kendi içimden gelen duygu ve sesleri doğal ve gerçek olarak kabul edebilir miyim?

Arif Bey hafifçe başını sallayarak, ne demek istediğimi anladığını belli ediyordu. Konuşmaya devam ettim:

Bitmemiş işler

305

–Köpeklerle ilgili bir şey yapabilmem için önce köpeklerle ilgili duygularımı ‘doğal,’ ‘gerçek,’ ‘geçerli,’ ve ‘önemli’ duygularım olarak algılamam ve kabul etmem gerekirdi. Ancak bundan sonra köpeklerle ilgili bir şeyler yapabilmeyi düşünebilirdim.

–Köpeklerle ilgili bir şeyler yapabilmekten söz ediyorsunuz, Doğan Bey. Birçok kişi, ‘Bolu’da ayağı kırık bir köpek gördüğü için otobüsle İstanbul’a gitmekten vazgeçmeyi düşünen bir insan,’ olduğunuzu bilse, size biraz tuhaf bir gözle bakar, herhalde.

–Eminim öyle bakarlar. Ve Trabzonlu vatandaşı hatırla. Herkes kendi anlayışı ve davranışı içinde haklı. Önemli olan şu: Kendi hayatımla ilgili ne yapıyorum?

Bir süre düşündüm, konuşmama devam ettim:

–O köpeğe yardım etmekten aciz olduğuma o kadar inanıyordum ki, nasıl yardım edebileceğim konusunu hiç düşünmedim bile. Kendi ezikliğim ve çaresizliğim içinde o kadar kaybolmuştum ki, elimden bir şeyler gelebileceğini gerçekten düşünmüyordum.

Anlamlı, Coşkulu, ve Güçlü Bir Yaşam

Arif Bey, gülümseyerek, bir şeyler söylemek istercesine nefes aldı, ve bir hamle yaptı. Onun söylemesine fırsat vermek için sustum.

–Şöyle söyleyebilir miyiz, Doğan ..

Bey? Köpeğe yardım edebileceğiniz hiç Önemli olan ^u:

aklınızdan geçmedi, çünkü siz bir sa– Kendi hayatımla

vaşçı değildiniz. Sıradan bir insanın o– ilgili ne yapıyorum? lanakları içinde düşünüyor ve hissediyordunuz. Böyle söyleyebilir miyiz?

–Evet, söyleyebiliriz. Farzet ki, ben duygularını tanıyan, onları kabul eden, değer veren biriydim; ve şöyle düşünerek davranışlarımı yönlendirdim:

“Burada benim yardımına ihtiyacı olan bir köpek var. Bu köpeğin durumu sebebini tam anlayamadığım nedenlerden dolayı beni derinden etkiliyor. Yüreğimin sızladığını hissediyorum. Bu duygular benim özümden geliyor. Bu köpeğe sırtımı dönmek, kendi duygulanma, kendi özümün sırtımı

dönmem demektir. Duygularımı değersiz kılacak bir davranış yaparsam, kendi özümü değersiz kılmış olurum.

306

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Bitmemiş İşler

307

.1 I1!

“Şu anda elimde bir durum var ve ben yapabileceğimin en iyisini yaparak bu duruma hizmet etmeliyim.

“Otobüsten bavulumu alırım. Burada işimi bitirdikten sonra başka bir otobüsle İstanbul’a giderim. Önce bu civarda bir veteriner var mı, onu öğrenmem gerekiyor. İlk işim iletişim kurabileceğim, bilgi alabileceğim insanlarla ilişki kurmak olmalı. Bunlar öğretmenler, doktorlar, hükümet görevlisi memurlar, esnaflar olabilir. “Öğretmenler, doktorlar, memurlar, esnafların çoğu bu konuda ellerinden bir şey geleceğine inanamayacaklardır. Çünkü onlar da benim içinde yetiştiğim toplumda yetiştiler.

“Ama, ben inandığım için ve tüm içtenliğimle orada olduğum için onlardan bazıları derinden etkilenecek ve bana yardım etmeyi düşüneceklerdi. Bana yardım eden bu kişiler özel kişilerdi ve belki de ömür boyu sürecektir dostluklar oluşabilirdi bu insanlarla. Yüreğimden gelen sesleri dinleyen birkaç kişi oluşunca gücüm artmış olarak daha inançlı olacaktım ve belki de iki ya da üç saat içinde köpeğe müdahale olanağı yaratılmış olacaktı.

“Ya da tüm çabalarımın rağmen hiçbir sonuç alamayacaktım.”

Burada durdum, Arif Bey’in yüzüne baktım, ve üstünde dura dura şunu söyledim:

–Böyle bir çaba içine girmiş olsaydım, kırk yıla yakın yüreğimi için için sızlatan bir yara olmayacaktı!

Arif Bey heyecanlanmıştı ve benimle hemfikir olduğunu belli eden bir baş hareketiyle gözümün içine bakıyordu. Devam ettim:

–Öyle yapmış olsaydım! Ne muhteşem bir özgürlük! Belki de herkes bu adam aklını kaçırmış derdi, ama ben ne kadar coşkulu olurdum.

Bir süre sustum. Göz göze geldik. Sonra konuşmama devam ettim:

–Arif Bey, hem sizin, hem de benim özlemini çektiğimiz işte bu özgürlük.

–Yani için için sızlayan yönlerden arınmış bir yaşam.

–Evet! Anlamalı, coşkulu, ve güçlü bir yaşam.

Girer girmez konuşmaya kendimi o kadar kaptırmıştım ki, Arif Bey’e ev sahipliği yapmayı unutmuştum. Arif Bey çay istedi,

ben de onunla birlikte çay içmeye karar verdim. Beraber mutfağı gittik. “Hocam, bırakın ben yapayım,” dedi, ama izin vermedim. ay suyunu ocağı koydum, daha önce aldığım birkaç tür yiyeceğı ve meyveleri de tabaklara yerleştirdim.

Su kaynayınca ayı demledim. Bu arada yiyecekleri mutfaktan oturma odasına taşıdık, çay demlenince çaylarımızı aldık ve konuşmamıza devam etmek üzere oturma odasına geçtik. Güzel güneşli bir gündü; şehir hatları vapurları Boğaz’dan geçen tankerler arasına serpiştirilmiş beyaz çiçekler gibiydi. Haydarpaşa–Harem limanlarının vinçleri ve büyük gemileri, bu romantik algılamayı anlamsızlaştıracağı yerde, daha nostaljik yapıyordu.

Yazık Oldu Manzaraya

Oturduktan sonra, konuşmaya ben başladım:

–Biliyorsun yazları çoğunlukla California’ya giderim, ve orada iki, üç ay kalırım. Orada yaptığım anlamlı şeylerden biri, altı veya yedi saatlik araba sürüş mesafesindeki ulusal parklara gitmek ve birkaç gün dağlarda, ovalarda, derelerde, kayalarda kamp kurarak, gezmek, dolaşmak ve böylece doğayla içice yaşamak.

“California’ya İngilizcesini ilerletmek için gelen bir arkadaşımınla beraber, benim en favori kamp yerlerimden biri olan Sequia Ormanı içinde yer alan Mineral King bölgesine gittik. Arkadaşım eşinden bir süre önce boşanmıştı ve şimdi kendisine bağımsız bir hayat kurmakla uğraşıyordu. İngilizcesini daha ilerletirse, mesleğinde daha iyi yerlere geleceğini düşünerek yazını tümüyle İngilizcesini ilerletmeye ayırmıştı.

“Bir gün kırık bölgedeki bir patikada yürümek üzere vadide arabamızı park ettik. Arabanın park edildiğı yerde ufak bir telefon kulübesi vardı. Arkadaşım Türkiye’ye telefon ederek oğlunun iki gün önce sınavına girdiğı okulun sınav sonuçlarını öğrenmek istediğini söyledi.

“Ben bir ağacın gölgesine kayaların üstüne oturdum. Arkadaşımın konuşma tarzından, oğlunun sınavı kazanarak istediğı okula girme hakkını kazandığını anlıyordum. Arkadaşım daha sonra oğlunu yanına bırakmış olduğı annesiyle konuştu. Telefon konuşmasını bitirdikten sonra, yanıma geldi, ve ‘Evet, oğlum sınavı kazanmış,’ diyerek mutluluğunu benimle paylaştı. Ama, gergin bir tavrı vardı.

308

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAşCI

‘O kadar kızıyorum ki, eski eşime,’ diye konuşmasını sürdürdü. ‘Annem, çocuğın okulu kazandığını söylemek üzere telefon etmiş. O, ‘Ben çocuğın o okula gitmesini istemiyorum.’ demiş. O kadar sinirlendim ki, neden annemle bu konuda konuşuyor. Daha önce bu konuyu konuşmuştuk, ve çocuğı bu okula göndermeye birlikte karar vermiştik. Şimdi kararını neden değıştiriyor. Çok sinirlendim. Hep böyle, bir dediğı bir dediğini tutmaz zaten.’ diye benimle konuşmaya başladı.

“Güneş pırıl pırıl masmavi bir gökyüzünde parlıyordu. Vadinin sol tarafında sarp kaya parçaları gökyüzüne ulaşıyor ve beyaz bulut kümelerini arkalarında saklıyorlardı. Sağ tarafta yemyeşil bir am ormanı tatlı bir meyille yükseliyor ve ufukta beyaz bulut kümeleri içinde sanki kayboluyordu. Vadinin tabanı belki bir kilometre açıklıkta idi ve ortasından geçen büyükçe bir dere, tepelerdeki kar sularını aşağılara taşıyordu.

“Bizim arabamızı park ettiğimiz yerin hemen solunda ufak bir tahta köprü vardı ve köprünün altından geçen sular kayalara çarparak bir şelale sesi çıkarıyorlardı. Vadi kır çiçekleriyle doluydu ve bu kır çiçekleri yemyeşil otların arasına karışmış muhteşem bir renk cümbüşü oluştuyordu.

“Arkadaşımınla beraber vadinin solunu takip eden patikaya girdik ve tatlı bir meyille dereyi sağımıza alarak yukarılara çıkmaya başladık.

“Arkadaşım, konuşmaya devam ediyordu: ‘Hep böyledir zaten. Önce bir laf söyler, güvenirsin. Kendini ona göre ayarlarsın. İki gün sonra fikrini değiştirir. Gel de güven böyle insana. Tutarlılık diye bir şey yok! Esasında niye şaşırıyorum ki? Her zaman yaptığı şey! İçimden ona telefon edip, şöyle bir güzel haddini bildirmek geldi. Hiçbir gün senin bir lafına güvenemeyecek miyiz? Sersemin yaptığına bak.’

“Ben arkadaşımı gözlüyordum. O an ne güneşin, ne bulutların, ne çamların, ne vadideki çiçeklerin, ne tertemiz havanın, hiçbir güzelliğin farkında değildi. Gözlemleyen bilincimle bir yandan onu dinliyordum, bir yandan da içinde bulunduğum o muhteşem güzelliği izliyordum, bir yandan da, ‘ne kadar yazık oluyor şimdi ve şu ana,’ diye düşünüyordum.

Bitmemiş İşler

309

“Arkadaşım konuşmaya devam etti. Konuşması belki bir saat sürdü. Kendisini sadece dinledim. Ama, ara sıra durdum, dağı, vadiyi, bulutları, çiçekleri gözledim. Hatta yüksek sesle ender güzellikte bir yerde olduğumuzu dile getirdim.

“Arkadaşım öfkesine kendisini o kadar kaptırmıştı ki, içinde bulunduğumuz o muhteşem güzellikle ilgili benim söylediklerimi duyacak bir halde değildi.”

Arif Bey bu noktada benim sözümü kesti.

–Hocam ben bu durumlarda sık sık bulundum. Siz bulunmadınız mı?

–Bulunmaz mıyım? Hem kendimi bu durumda bulduğumu, hem de pek çok yakınımı bu durumda gözlediğimi hatırlıyorum. –Yani bu durum yaşamın doğal bir yönü mü? –Evet, sıradan insan için öyle.

–Savaşçı için?

–Hayır. Savaşçı bu duruma düşmez. Düşerse de, hemen fark eder, ve farkına vardığı anda da bitirir, son verir.

Siz Hiç Kangal Köpeği Gezdirdiniz mi?

–Savaşçı neden bu duruma düşmek istemez?

–Geştalt psikolojisi ile ilgili bir seminere gitmiştim. Semineri veren kişi, “Siz hiç köpek gezdirdiniz mi?” diye bize sordu.

“Birçok kişi el kaldırdı. Gezdirdikleri köpeklerin türlerini sordu, söylediler;* ‘Peki, hiç Sivas kangalı gezdiren oldu mu?’ diye sordu. Aramızdaki bir kişi gezdirmişti, ve ‘Ben gezdirdim, ama, ben mi onu gezdirdim, o mu beni gezdirdi bilmiyorum.’ dedi. Bir süre sustuktan sonra ilave etti: ‘Galiba o beni gezdirdi!’

“Kangal köpeği gezdirenler köpeğin istediği yere giderler, o—nunla sürekli mücadele halindedirler.

“Bitmemiş işler de böyledir. Bizim şimdi ve burayı algılamamıza engel olurlar. Kangal köpeği gibi bizi sürekli belirli bir yöne doğru götürürler.

“Arkadaşımın kocasıyla bitmemiş işi, California’da, o güzelim Sequia Ormanı’nda onu kangal köpeği gibi yönlendirdi. Şimdi ve buradayı göremez hale geldi.”

310

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“E5itm<?ınış işler,

bizim şimdi ve şu

anı algılamamıza ve

yaşamamıza sürekli

engel teşkil eder.”

Arif Bey, anlayan bir insanın tavrı içinde hafif hafif kafasını sallıyordu. Ve gözlerimin içine bakarak düşündüklerini dile getirdi.

—Doğan Bey, sizin Bolu’da gördüğünüz yaralı köpekle bitmemiş bir işiniz vardı, öyle değil mi?

—Evet, ve tüm öyküyü onun için anlattım. Eziklik ve çekingenlik içinde kendimi ifade edemediğim her durumda bitmemiş işim oluyor. Ve bu bitmemiş işler, şimdi ve şu anı doyasıya yaşayabilmemi engelliyor. Kangal köpeği gibi beni başka yerlere sürüklüyor.

Arif Bey, önemli bir şey keşfetmiş bir insanın edasıyla,

—Savaşçı ölümünün bilinci içinde şimdi ve şu anın değerini anlamış, sürekli şimdi ve şu anda yaşayabilen biri. Öyle değil mi?

—Evet, Öyle Arif Bey, çok net ifade ettiniz. Bu nedenle, savaşçı bitmemiş işler taşımaz. Savaşçı sürekli işlerini bitirerek yaşamına devam eder.

Bitmemiş İş Nedir?

—Bitmemiş işi nasıl tanımlayacağız, yaşamımızda bitmemiş iş olduğunu nasıl bileceğiz Doğan Bey?

—Frederick Perls bitmemiş işleri kişinin iç dünyasında oluşan bir dengesizlik, daha doğrusu, oluşamamış bir geştalt, bir bütün o—larak görür.

—Geştalt ne demek Hocam? “Savaşçı,

_, ^ , . . . ! | — rp.. , bitmemiş işler

—Geştalt Almanca bir kelime, Türkçe r .T

okunuşu ile yazacak olsak, “geştalt” diye taşımaz, sürekli

yazmamız gerekir. Sözlük karşılığı 'şekil' idlerini bitirerek

demek. Bütünlük, tamlık, eksiksizlik, ifa— \a^am\<aa

de eden bir anlamı var. Bu kelimeyi algı— devam eder.” lama üzerine ilk çalışmaları yapan Alman psikologları kullandığı için psikoloji literatürüne Geştalt olarak girdi ve kaldı.

—Perlsde eğitimini Almanya’da yapmış biri, galiba.

Bitmemiş işler

311

—Evet, çocukluğunu, gençliğini sanırım Avusturya’da yaşamış ve eğitimini orada yapmış biri. Daha sonra Hitler Almanya’sından kaçarak Amerika’ya yerleşmiş bir psikiyatrist. Geştalt Psikolojisi adı verilen yaklaşımın kurucusu. Geştalt yaklaşımı fenomenolojik yaklaşım üzerine kurulmuştur.

“Fenomen kavramından size söz etmiştim, değil mi?”

—Kişinin farkına vardığı, algıladığı dünya, olarak hatırımda kalmış, doğru mu?

—Evet, doğru. Kişinin fenomeni, Perls’e göre, birbirinden kopuk olaylardan oluşmaz, kişinin fenomeni hep bir bütün oluşturma eğilimi içindedir, fenomen hep bir geştalt oluşturma eğilimindedir.

—Bir örnek verebilir misiniz?

—Perls’e göre siz şu masaya bir bütün olarak bakma eğiliminde—sınız: üzerindeki su bardakları, kâğıt peçeteler, su şişeleri ile masayı bir bütün olarak görme eğilimindesiniz. Şu bardağa baktığında, “bardak,” ve “su,” olarak iki öge değil, “bir bardak su” olarak, yani bir bütün olarak görürsünüz. Niçin böyle bir eğiliminiz var? Çünkü insanoğlu bu tür bütünlerin, teknik deyişle geştaltların daha anlamlı olduğunu “sezinliyor.” Bu düşünerek yapılmış bir tercih değil, yani zihinsel, entelektüel bir karar değil. Bu beynin çalışma tarzından çıkan bir sonuç. Perls’e göre beyin sürekli geştalt arayışı içinde.

—Bunun bitmemiş işlerle ilgisi ne, Doğan Bey?

—Şöyle bir örnek vererek anlatayım: Varsayalım ki susadınız. Susadığınız zaman ne yaparsınız?

—Su içerim.

—Evet. Susadığınız zaman bedeninin beynine bilgi veriyor. Bu bilgi bedeninde bir dengesizlik olduğunu, suya gereksinim olduğunu bildiriyor. O eksikliğin giderilmesi geştaltı oluşturacak. Susuzluk giderilinceye kadar, geştalt tamamlanmamıştır. Bu bir bitmemiş iştir. O alanda anlamlı bir bütüne ulaşamamışsındır.

—O zaman insan aynı zamanda birçok gereksinimlerin etkisi altında, birçok bitmemiş işler içinde olabilir mi?

—Evet, olabilir.

—Peki o zaman nasıl bir durum ortaya çıkar? İnsanın kafası karışmaz mı?

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Hangisi daha acil olarak algılanıyorsa, organizmayı o yönlendirir. Bir örnek verelim:

–Ben de bunu isteyecektim sizden.

–Biliyorum, onun için siz söylemeden ben örnek vermek istedim. Örneğin, şimdi burada bir yangın çıksa, ne yaparsınız?

–Kaçarım!

–Şöyle der misin: Önce bir tuvalete gideyim, çişimi yapayım. Yangından kaçmadan önce, şuradaki yiyeceklerden biraz alayım, belki biraz sonra karnım acırır?

–Ben deli miyim? Bir an önce yangından kaçmaya çalışırım.

–Kaçmaya başladınız, ve var gücünüzle kaçılıyorsunuz, bir süre sonra, korkudan, heyecandan, ve telaştan, nefesiniz kesildi, nefes alamaz oldunuz. Yine kaçmaya devam eder misiniz, yoksa nefes almak için durur musunuz?

–Durur bir nefes alırım.

–Varsayalım ki, yangının etkisinden kurtuldunuz, nefesiniz yerine geldi. Farkına vardınız ki, hem tuvalete gidesiniz var, hem de açsınız. Ne yaparsınız?

–Hangisi daha acil ise, ona öncelik veririm.

–Evet, öyle yaparsınız. Bedeniniz de öyle yapmanızı bekler. İşte, bitmemiş işlerden hangisi acil ise, o durumu yönetmeye başlar.

–Bitmemiş iş, bu tür biyolojik gereksinmelerle mi ilgili? Yani, bitmemiş işlerin temelinde hep biyolojik gereksinmeler mi var, demek istiyorum.

–Bitmemiş işlerin temelinde gereksinmeler var. Bu gereksinmeler biraz önce verdiğimiz örneklerdeki gibi biyolojik olabilir, veya kişinin varoluşu ile ilgili değişik boyutlarda, değişik türlerde olabilir.

–Doğan Hocam, ne demek kişinin varoluşu ile ilgili değişik boyutlarda, değişik türlerde olması?

–Arif Bey, iyi ki sordunuz! Çünkü, şimdi can alıcı noktalardan birine giriyoruz.

Benim canım kahve istedi, Arif Bey çaydan memnundu. Arif Bey’in çayını yeniledim ve kendime kahve yaptım. Yanında da her ikimiz için birer büyük bardak su getirdim.

Bitmemiş İşler

Pencere açıldı ve aşağıdaki sokaktan oynayan çocukların sesleri geliyordu. Apartman kapıcılarının çocukları sürekli bu sokakta oynuyorlardı. İçlerinden bir tanesinin sesini tanır hale gelmiştim. Kendisini hiç görmediğim, ama sesinden tanıdığım bu çocuk sürekli mızıkçılık eder, bağırır, çağırır ve

arkasından ciyak ciyak ağıldı. O böyle ciyak ciyak bağırdıktan bir süre sonra Anadolu'nun bilmediğim bir yöresinin şivesiyle konuşan bir erkek ve bazen bir kadın diğer çocuklara müdahale eder, bu çocuğun dediğinin olmasını sağlardı. Diğer çocuklar buna itiraz ederlerdi, ama, ciyaklayan çocuk sonunda istediğini elde ederdi. Şimdi aşağıda yine onun sesini duyuyordum.

Kahverengi pas renkli büyük bir tanker Marmara'dan Karade—nize doğru gidiyor; Boğaz'ın orta yerinde Boğaz Köprüsü gerdanlık gibi parlıyordu.Üstünden geçen araçların durumundan trafiğin henüz yoğunlaşmadığını anlıyordu

Yeniden konuşmamıza döndük.

Varoluş Boyutları

—Diyorum ki Arif Bey, fenomenolojik anlamda kişi kendinin varoluşunu şu temel boyutlarda gözetler; yani, kişi kendini bazı temel boyutlarda var etme çabası içindedir.

—Bilinçli olarak mı? Demek istediğim kişi, “şu boyutlarda ben kendimi var etmeliyim!” bilinci içinde midir?

—Hayır. Bu organizmanın gereksinmelerini gidermesi gibi bir şey. Bedenin sana gereksinmelerini nasıl bildirir? Bir duygu olarak, değil mi? Yani, susuzluk, açlık, yorgunluk duygularının farkına vararak, uygun davranışta bulunursunuz; su içersiniz, yersiniz, dinlenirsiniz, ve böylece bedeninizin sağlıklı dengesini korumuş olursunuz.

—O zaman onlara “varoluşun gereksinme boyutları” diyebilir miyiz?

—Evet, diyebiliriz. Nasıl ki, kişinin bedeninin yemek, içmek, dinlenmek gibi biyolojik gereksinimleri var, kişinin psikolojik varoluşunun da gereksinimleri var.

—Ve bu gereksinimler karşılanmayınca, kişi fenomenolojik yönden dengesizlikler içine giriyor, bitmemiş durumlar ortaya çıkıyor, öyle mi?

314

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

—Evet, işin can alıcı yönünü yakaladınız, Arif Bey! —Hocam, bu varoluş boyutlarından bahsedecek misiniz?

—Evet, bahsetmem gerekir. Konumuz bitmemiş işler. Ne demek bitmemiş işler? Yani bir yerde geştalt tamamlanmadı demek. Kişinin yaşamında bir yerde bir bütünleşme olmadı; eksik kalan bir şey var demek. Nedir eksik kalan? Susuzluk olduğu zaman, bu eksikliği su gideriyor, ve susuzluğun giderilmesi ile geştalt tamamlanıyor, organizmanın hayatında artık dengesizlik yok, organizma susuzluk yönünden işini bitirmiş oluyor; susuzlukla ilgili bir enerjisi, arayışı kalmıyor. Susuzluğu giderildikten sonra başka dengesizlikler varsa, onları giderme çabası içine giriyor.

“Kişinin fenomeninde varoluşuyla ilgili bitmemiş işlerini anlayabilmek için, kişinin varoluşunun temel boyutlarını bilmemiz gerekir. Ancak bu noktadan sonra, neyin eksik kaldığını anlayabiliriz.”

–Yani, kişinin su gereksinmesi olduğunu bilmiyor isek, onun su arayışı içinde olduğunu anlayamayız. Ancak bu kişinin su gereksinmesi var diyerek, ona su verip, susuzluğunu giderebiliriz. Bunun gibi, varoluşunun temel boyutlarını bilerek, neyin eksik kaldığını anlayabileceğiz. Doğru anlamış mıyım, Doğan Hocam?

–Mükemmel!

–Nedir bu temel varoluş boyutları?

–Şimdi onlardan söz etmek istiyorum. Ama, önce şu kahvemden bir yudum alayım.

Kahvemi yudumladıktan sonra, bir yudum da su içtim; büyükçe bir tanker Karadeniz yönüne gidiyordu. Üsküdar’dan kalkan bir yolcu gemisi Kabataş’a geliyordu ve tankere çarpmamak için rotasını biraz Marmara denizine doğru kırdı. Tankerde çalışan insanları düşündüm. Yolcu vapurundaki yolcuları düşündüm. Arif Bey’le şimdi konuştuğumuz konulan dinleselerdi, acaba ne kadar ilgilenirlerdi, dinleyenler duydukları hakkında ne düşünürlerdi.

Var veya Yok Olma Boyutu

Bir süre sonra konuşmaya başladım.

–Önce şunu belirtmekte fayda var: varoluşun temel boyutları, kişinin kendi fenomeni içinde, yani algılama ve anlam dünyası

Bitmemiş işler

315

içinde oluşur. Yalnız bu algılama zihinsel, entelektüel bir algılama olmak zorunda değil. Sezgi düzeyinde, bir his olarak algılama da olabilir. Kişinin hissetmesi, kişinin öyle sanması yeterli.

–Yani bir başkasının değil, kişinin

kendisini öyle anlaması, hissetmesi, sez– ‘Varoluşun temel mesi yeterli. boyutları, kişinin

–Evet. İlk temel varoluş boyutu farkı– kendi algılaması na varılma boyutudur. Bu boyutta kişi, içinde oluşur.” psikolojik anlamda, “ben varım,” veya “ben yokum” fenomenini yaşar.

Arif Bey’e, “bir şey almak için hiç kuyruğa girip girmediğini,” sordum. “Gayet tabii” girdiğini söyledi. O kuyrukta iken sıraya girmeden önüne geçen olup olmadığını sordum. “Hocam, Türkiye’de yaşıyoruz,” diyerek, yine “gayet tabii,” olduğunu söyledi.

–Kuyrukta biri önünüze geçtiği zaman nasıl hissediyorsunuz, Arif Bey?

–Canım sıkılıyor. İnsanı adam yerine koymamaları, ben yok–muşum gibi davranmaları, beni kızdırıyor.

–İşte bu dediğiniz durumda, birinci varoluş gereksinmesi karşılanmıyor, ihlal ediliyor.

–Bana bir anlamda sen yoksun diyorlar.

–Evet, size yoksunuz diyorlar. Ama, bir insan olarak siz var olmak üzere doğmuşsunuz; bu sizde bir gereksinme. Siz var olmak için yaşıyorsunuz.

–O zaman herhangi bir durumda, biri bana sen yoksun mesajını verdiği zaman susuzluk gibi bir durum ortaya çıkıyor.

–Çok güzel benzetme. Evet, sizi yok yerine koydukları her ortamda sizin fenomeniniz içinde bir dengesizlik durumu ortaya çıkıyor, ve bu dengesizliği gidermeye çalışıyorsunuz. Örneğin, ö–nünüze geçen insana ne diyorsunuz?

–Çoğu kere, “Arkadaşım, bak sıra var, sen de sıraya gir,” gibi bir şeyler söylüyorum.

–Peki sonra ne oluyor?

–Vallahi değişik durumlarla karşılaşabiliyor insan. Eğer, kişi, “Affedersiniz, sırayı görmemiştim,” der ve kuyruktaki yerini alırsa,

316

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

o zaman kızgınlığım geçiyor. Çünkü insanlık hali, hakikaten görememiş olabilir.

–Yani, susuzluğu giderilmiş insan gibi dengesizlik hali ortadan yok oluyor. “Kızgınlığım geçiyor,” dediniz.

–Çünkü beni adam yerine koymuş oluyor.

–Böylece, “adam yerine konma,” gereksinmesi karşılanmış oluyor.

–Evet!

–Peki başka türlü davranan da oluyor mu?

–Oluyor. Bir keresinde böyle kuyruğu ihlal eden birine, “Arkadaşım sıraya gir,” dedim, bana ters ters baktı ve “sıradayım, görmüyor musun,” diye cevap verdi.

–Peki o öyle deyince nasıl hissettiniz?

–İçimden, “git şuna bir tane geçir,” duygusu geldi, ama, adam benden daha iri yarıydı, hem de, sanırım, sıranın dışında çete gibi bela arayan arkadaşları vardı. Onun için sesimi çıkarmadım.

Arif Bey sustu. Suyundan bir yudum aldı; ve konuşmasına devam etti.

–Ve böyle durumlar olunca, içimdeki kızgınlık devam ediyor. İçimde o kızgınlığı bir süre taşıyorum.

–“Sıradayım, görmüyor musun?” diyen adama kızgınlığın, az da olsa, hâlâ devam etmiyor mu?

–İtiraf edeyim Hocam, biraz ediyor! –Yani bitmemiş iş oluşuyor, öyle değil mi?

–Evet. İkinci bir kere böyle bir şey olduğunda daha duyarlı o–luyorum, sanki eski kızgınlığım da, yeni olaya ekleniyor.

–Çok güzel bir nokta. Bu tür bitmemiş işlerin birikebilme ö–zelliği var.

–Ya Hocam, bu kendi başına büyük bir konu. Karı koca ilişkilerini düşünüyorum. Örneğin, koca karısını adam yerine koymuyor, dinlemiyor, sorularına cevap vermiyor. Her seferinde böyle yaptığında kadın bozuluyor, içine atıyor, kızıyor, bitmemiş iş biriktiriyor. Bu birikim bir gün öyle bir noktaya geliyor ki, adam yine karısını adam yerine koymadığında kadın patlıyor. Ve adamın yaptığı ufak bir kabalık olabilir; ama, aslında kadının tepkisi bu u–fak kabalığa değil, biriktirmiş olduğu tüm bitmemiş işleredir.

Bitmemiş işler

317

–Ve adam da, “Ne oldu bu kadına, çıldırdı mı?” diye hayretler içinde kalıyor.

–Evet. Ayrıca, bu kadın, kocasını her insan, ancak

gördüğünde, kendisinin var olmasıyla ilgili ilişkileri içerisinde

kaygıları uyanmaya başlar, belki de eli a– var veya yok

yağına dolaşır. olabilir.

–Çok güzel dile getirdiniz. Tasvir ettiğiniz bu karı koca ilişkisinin sağlıklı hale gelmesi için, bu bitmemiş işlerin bitirilmesi gerekir.

–Hocam, bir şirket için de aynı şey söylenebilir. Yani şirket yönetimi, çalışanlarını adam yerine koyuyor mu, koymuyor mu? Bu yönden çalışanların bitmemiş işleri var mı, yok mu, aynı karı koca ilişkisinde olduğu gibi düşünülebilir.

–Tabii düşünülebilir. Örneğin, sizin okulunuzda öğretmenler yönetim tarafından adam yerine konuyor mu, konmuyor mu, bu incelenebilir.

–Devlet vatandaş ilişkisinde de düşünülebilir; devlet dairesine gittiğim zaman oradan bir sürü bitmemiş işlerle ayrılıyorum.

–Herhalde birçok anlamda kullanıyorsunuz, bitmemiş iş kavramını.

–Ha, evet. Yani, yapılacak evrak işini de bitiremiyoruz, ama, şimdi üzerinde konuşmakta olduğumuz varoluş yönünden de bitmemiş işlerle ayrılıyoruz.

–Devlet ile devlet dairesinde çalışan memuru arasındaki ilişkiye bakarsanız orada da bitmemiş işler bulabilirsiniz.

–Yani insan ilişkilerinin yer aldığı her yerde, bu tür varoluş ile ilgili bitmemiş işler bulunabilir diyorsunuz.

–Evet, öyle diyorum, çünkü insan, ancak ilişkileri içinde var veya yok olur. Var olma gereksinmesinin giderilmesi yalnız insan ilişkileri içinde gerçekleşebilir.

–Hocam, bu dediklerinizin çocuk yetiştirme yönünden de ö–nemli doğurguları var.

–Evet, var, Arif Bey. Siz bir ara bu konuya dokundunuz. Ama şimdilik o konulara girmek istemiyorum. Yalnız şunu söylemekle ye–tineyim, anababa çocuğun bu gereksinmesini tam anlamıyla karşılayamadığı sürece çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesi olanaksızdır.

318 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Yani bu kadar önemli!

–Evet, bu kadar önemli. En temel varoluş gereksinmesi bu.

–Ama, diğer varoluş gereksinimleri de var. Öyle değil mi?

Sınırlar Boyutu

–En temel varoluş gereksinmesi, bizim halk tabiriyle “adam yerine konmak” dediğimiz gereksinmedir. Ama, sizin de beklediğiniz gibi, diğer varoluş gereksinimleri de var. Bunlardan biri de, kişinin sınırlarına saygı duyulması, ihlal edilmemesidir.

–Bu psikolojik sınırlar anlamında herhalde..

–Kişinin kendi fenomeni içinde, “benim bedenim, benim mekânım, benim eşyam, benim bilgim, benim duygum,” dediği her

şey onun sınırlarını oluşturur.

İnsanın psikolojik

–İzin almadan onun bir eşyasını almak, sınırların ihlali olur mu?

–Siz karar verin, olur mu? Herhangi birisi sizin eşyanızı size sormadan alsa, kızar mısınız?

–Kim olduğuna bağlı?

–Onun için herhangi birisi dedim.

–Herhangi birisi olursa kızarım,

sınırları, tanıdığı kişiyle

olan ilişkisinin türüne

göre değişir. Ama,

mahrem ilişki içinde

olduğu insan için

bile, öbür tarafa

geçilemeyecek

sınırlar vardır.

tabii. Ama, bazı yakınlarım, dostlarım bazı şeylerimi bana sormadan alabilirler.

–İnsanın psikolojik sınırları, tanıdığı kişiyle olan ilişkisinin türüne göre değişir. Ama, mahrem ilişki içinde olduğu insan için bile, öbür tarafa geçilemeyecek sınırlar vardır.

–Bu sınırlar görülmez, psikolojik sınırlar.

–Tabii, bunlar kişinin kendi fenomeni içinde oluşturduğu psikolojik sınırlar. Kişi sınırları olduğunu, daha doğrusu sınırlar koyduğunu dahi bilmez.

–Bilmez mi?

–Bu sınırlar ihlal edilmeye kadar bu sınırların farkında değilizdir. Kişi, sınırları ihlal edildiği zaman sınırlarının farkına varır. Seminerlerimde bu kavramı açıklamak için evli bir bayanı ortaya

Bitmemiş İşler

319

davet ederim. Kendisiyle daha önce hiç karşılaşmadığım bu kişiyi odanın bir köşesine gönderirim, ve aramızda büyük bir mesafe yarattıktan sonra onunla kişisel bir sohbete başlarım. Yarım dakika sonra, aramızdaki mesafenin böyle bir konuşmaya uygun olup olmadığını sorarım. Kişi, bu mesafenin çok uzun olduğunu söyler ve kendisini rahat hissettiği bir mesafeye gelmesini söylediğim de aramızda bir metre kalıncaya kadar yaklaşır. Bu mesafenin gerçekten rahat olup olmadığını sorarım. Rahat olduğunu söyler. Sonra derim ki, “sıfır ile on arasında bir ‘rahatsızlık–gerginlik ölçeği’ düşün; aramızdaki mesafeden dolayı şimdi rahatsızlık durumunuz sıfır. Sana yavaş yavaş yaklaşacağım. Gerginliğiniz, rahatsızlığınız değişirse, bir ile on arasında bir rakam söyleyerek ne kadar gergin olduğunuzu belirtin.

“Ben yaklaştıkça rahatsızlığı artar ve kişi, üç, beş gibi rakamlarla artan rahatsızlığını dile getirir. Daha sonra rahatsızlığı iyice artar, ve ilerlemeyi durdururum.

“Bu kişilere şunu sorarım: Eşiniz bu mesafede bulunsa, yine gergin olur musunuz?

“Cevapları her zaman, “hayır,” olmuştur. Kocaları, çocukları, veya kızkardeşleri ile rahatsızlık duymadıklarını söylemişlerdir.

“Ve kendilerinde bu tür sınırlar olduğunu o güne kadar hiç düşünmediklerini ifade etmişlerdir.”

–Anlıyorum, Hocam. Asansörde bir başkası olunca neden hep tavana ya da yer,e baktığımı şimdi anlıyorum.

–Güzel bir örnek. Asansörde insanların sınırları ihlal edilmektedir. Bu onların fenomenleri içinde bir dengesizlik yaratmakta, ve bu dengesizlik ortadan kalkıncaya kadar gerginlikleri devam etmektedir.

–Yani asansörden çıkıncaya kadar.

–Evet. Bu sınırlar duygusu da, varoluşun önemli bir boyutudur, ve insanın yaşamında önemli bir olgu olarak yer alır.

–Sadece insanın yaşamında mı?

–Hayvanlar alemini hiç söz konusu yapmıyorum. Ama, madem siz söz ettiniz, hayvanlar aleminde sınırlar, bir ölüm kalım kavgasına neden olur. Bunu biliyorsunuz.

320 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Hocam günümüzde birçok ulusal kavgaları, sınırlarla ilgili göremez miyiz? Daha doğrusu, sınırlardan kaynaklanan bitmemiş işlerin uzantısı olarak göremez miyiz?

–Görebiliriz, ama, şimdi bu siyasal konulara girmeyelim. Sadece şunu söylemekle yetinelim. Kişinin sınırlarını koruması, bu sınırların diğerleri tarafından tanınması önemli bir gereksinimdir, ve bu gereksinmenin ihlali, önemli dengesizlikler, yaratır. Eğer bu dengesizlikler giderilmez ise, bunlar bitmemiş işler olarak kişinin yaşamında yer alır.

Zevkli bir sohbet içine dalmıştık. Ama, tuvalete gitme ihtiyacı içinde olduğumu görüyordum. Gülerek, Arif Bey’e, “Şimdi bende bir dengesizlik durumu var,” dedim. Arif Bey, ne demek istediğimi anlamak için yüzüme baktı. Ama, anlayamadı. Tuvalete gitmem gerektiğini söyledim. Güldü ve “O dengesizlik bende de var, Hocam,” dedi. Bir ‘ihtiyaç molası’ verdik.

Arif Bey tuvalette iken ben kehribar gibi çekirdeksiz üzümü yıkadım, ve oturduğumuz koltukların yanındaki sehpayı koydum.

Arif Bey, üzümü görünce, “Sanki aklımı okudunuz, Hocam; ben de keşke bir üzüm olsa da yesek, diye düşünmüştüm,” dedi.

Ve kaldığımız yerden konuşmaya başladık.

Kişinin sınırlarını

koruması,

bu sınırların

diğerleri tarafından

tanınması önemli

bir gereksinimdir.

Sorumluluk Boyutu

–Varoluşun temel boyutlarından biri de sorumluluktur. Kişi kendi sorumluluk alanı içinde gördüğü şeyleri kendisi yapmak ister.

–Bu sınırlar bilinci ile sıkı sıkıya bağlı görünüyor.

–Evet, öyle. Hangi konularda nelerden ben sorumluyum, nelerden başkası sorumlu? Bu konudaki beklentilerim yerine gelmediği zaman, benim fenomenim içinde dengesizlik oluşur.

–Hocam, yine bir örnek isteyeceğim.

–Konuşmamızın başında California’da Sequoia Ormanı’nda beraber yürüyüş yaptığım arkadaşımı hatırlıyorsun değil mi?

–Evet, hatırlıyorum.

Bitmemiş işler

321

–Hatırlıyorsun, o, boşandığı eşinin bir sözünün diğer sözünü tutmamasına kızılıyordu.

–Evet, açık seçik tutarlılık, kişisel bütünlük ve sorumluluk ile ilgili, onun fenomeni içinde yerli yerine oturmamış bir durum o–luşmuştu, yani bir dengesizlik vardı.

–Sanırım iş yerlerinde bu tür tutarlılık, kişisel bütünlük ve sorumluluk çatışmaları sık sık çıkıyordu.

–Sanırım. Çatışmaların, sürtüşmelerin çıkması doğal. Ama, bunların bitmemiş işler haline gelmesi, o başka bir konu.

–İş yerinde bitmemiş işler, verimi, şevki, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini olumsuz etkiler.

–Evet, çok olumsuz etkiler. İşyerinde bitmemiş işler, kurumun işleyişini yavaşlatır, ve birçok kereler, kurumun batmasına yol a–çan en önemli nedendir!

–Bir örnek verir misiniz, Doğan Bey?

–Hayır, vermeyeceğim, Arif Bey.

Sizinle savaşçı olmak çerçevesi içinde , ,.

*v , . . . – , || || • de, kişinin kendisini konuşuyoruz; o nedenle, işyeri ile ilgili j , *t , ____ .J: ^

konulara bu oturumlarda girmeyeceğim.

Temel varoluş boyutlarından biri

doğal görmesidir.

Doğallık Boyutu

Arif Bey, işyerindeki durumlarla ilgilenmediğimi anlayınca, savaşçı ile ilgili bir soru sorma gereksinmesi duymuş olmalı ki, “Savaşçının bitmemiş işi var mıdır?” diye sordu.

–Güzel bir soru, ama, izin ver, önce varoluşun temel boyutlarını gözden geçirmeyi bitirelim, daha sonra savaşçı ile ilişkisini kuralım.

–Peki.

–Temel varoluş boyutlarından biri de, kişinin kendini doğal görmesidir; yani, “bende bir acayıklık, bir tuhafılık yok, ben olduğum gibi kabul edilebilecek biriyim,” duygusu.

–Yani, çevresindekiler insana, “sen doğalsın, sende bir acayıklık yok,” izlenimini verdiği sürece, kişinin fenomeni içinde bir dengesizlik söz konusu olmayacaktır. Ama, biri, “sende acayıklık

var,” dediğinde, daha doğrusu böyle bir izlenim verdiğinde, kişinin dengesi bozulur.

–Ve kişi, bu dengeyi düzeltmek için harekete geçer. O izlenimi veren kişi ile etkileşim kurar. Bu etkileşimin sonucu kendi fenomeni içinde denge kurulursa, ilişki gayet doğal olarak işlemeye devam eder. Ama, kişi etkileşimi sonucunda dengesizliği gideremez ise, o zaman bitmemiş iş oluşur.

Üzümden birkaç tane aldım. Ve konuşmaya devam ettim.

–Diğer temel varoluş boyutlarında da aynı şeyler söz konusudur. Temel varoluş boyutlarından bir diğeri sevmeye layık olma boyutudur. Kişinin fenomeni içinde kendini özlenecek, beraber olunacak, sevicek bir kimse olarak görme; başkalarını özleyecek, onlarla beraber olmayı isteyecek, başkalarını sevebilecek bir kimse olarak görme, böyle bir varoluş ihtiyacıdır.

“Bir başka temel varoluş gereksinmesi, kişinin kendini daha büyük bir bütünün önemli, vazgeçilmez, değerli bir parçası olarak görmesidir. Buna değerli olma boyutu adını veriyorum.

“Ve son olarak, kişinin kendi isteklerini yapabilecek güçte görmesi de, temel varoluş gereksinmelerinden biridir. Bu varoluş boyutuna, güven boyutu adını veriyorum. Kişi istediği şeyi yapabileceğine gücü olduğuna güvenmek ister. Bu gereksinmenin karşılanması ile kişi kendi düşünce ve isteklerini gerçekleştirebilecek gücü olduğuna inanır, güvenir.

–Doğan Bey, bu temel varoluş boyutları gerçekten temel ve yaşamın her yönünü kapsayacak türden. Demek oluyor ki, bu temel varoluş boyutlarından biri, birkaçı veya tümü karşılanmadığı zaman, kişinin yaşamında denge bozuluyor ve kişi bitmemiş işlerin etkisi altına giriyor.

–Böyle olunca da, insan şimdi ve burayı yaşayacak, algılayacak, anlamlandıracak yerde, geçmişini şimdiye getirir ve geçmişini yaşamaya devam eder. Bitmemiş işler, geçmişini bize bir hapisane haline dönüştürür.

Bitmemiş İşlerle Dolu Olmak

–Arif Bey, bitmemiş işler evlilik ilişkilerini nasıl etkiler konusunda siz bir örnek vermiştiniz. Şimdi ben de bir örnek vermek istiyorum.

Bitmemiş İşler

323

“İlk üzerinde duracağım konu şu: evlenecek çiftlerden kadın veya erkek yaşamında bir sürü bitmemiş işlerle evliliğe başlayabilir.

Arif Bey güldü, “Allah o insanlara kolaylık versin,” dedi. Ben de güldüm, ve konuşmama devam ettim:

–Bir örnek vermek istiyorum. Varsayalım ki, kız küçükken temel varoluş gereksinmelerinden sevgiyi ve değeri babasından bulamıyor. Bu gereksinme karşılanmadığı için böyle bitmemiş bir işle büyüyen genç kız, evlenme çağı gelince babasını andıran, karakteri babasına benzeyen birini cazip buluyor. Tabii çoğu kere kişi bunun nedeninin farkında olmaz; onun farkında olduğu sadece erkeği “önemli,” “çekici,” “etkileyici,” bulduğudur.

“Bu kişiye ‘aşık’ olup evlendikten sonra, babasında bulamadığı sevgi ve değer gereksinmelerini kocasında gidermeye çalışır. Tabii, kocası böyle bitmemiş işi olan küçük bir kızla evlendiğinin farkında değildir. O karısına yetişkin bir kadına davranıldığı gibi davranarak cinselliği ön planda tutabilir. Çünkü o kendisinin ve karısının temel varoluş gereksinmelerini evlilik içinde böyle karşılayacağı algılaması içindedir.

“Ama, tabii yanlış yapmış olur. Karısı, babasıyla olan bitmemiş işlerini kocasıyla da bitiremez, ve bitmemiş işlerinden dolayı babasına duyduğu ne kadar olumsuz duygu varsa, şimdi hepsini kocasına aktarır.”

–Doğın Bey, biliyorsunuz ben evli değilim. Siz böyle konuştukça evlenmekten iyice korkuyorum.

–İyi, kork. Böylece benim gibi gelişigüzel bir kararla değil, bir savaşçı gibi, ortama getirebileceğın en yüksek bilinçle karar verirsın.

–Mutlu olacağımın garantisi var mı?

–Yaşamda neyin garantisi var, bana söyler misiniz, Arif Bey? Gayet tabii garantisi yok. Ama, herhalde kabul edersiniz ki, neyi, niçin yaptığını bilmenin bir huzuru, bir anlamı, bir gücü var.

–Aslında biliyorum, Hocam. Öğretmenlikle ilgili kafamın karışıklığı şimdi kayboldu. Şimdi neyi, niçin yaptığımı daha iyi biliyorum.

Bir süre sustuk.

Boğazdan geçen büyük bir tanker, yolu üzerinde yer alan balıkçı teknelerini ikaz etmek için düdüğünü öttürmeye başladı.

324 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Vapur düdüğü bir süre kulaklarımızda yankılandı. İkimiz de ayağa kalktık Boğaz’daki teknelere ve tankere baktık. Tekneler tankerin yanında o kadar güçsüz ve küçük görünüyordu ki. Ama, tanker onları hesaba almak, ve onları ikaz etmek zorundaydı.

Daha sonra oturduk, ikimiz de üzümnden birkaç tane aldık.

–Sanırım, bütün bu konuştuklarımızın savaşçı olmakla ilgisi ne diye düşünüyor– insan sürekli sundur? farkında olabilen

–İlgisi olduğunu sezinliyorum, ama, siz– bir yaratıktır. den daha açık seçik bir açıklama bekliyorum.

–Savaşçı gözlemleyen bilinci sayesinde içinde bulunduğu süreçlerin sürekli farkındadır. Farkında olma Frederick Perls’e göre en tedavi edici şeydir. İnsan sürekli farkında olabilen bir yaratıktır. Eğer farkında oluşunu sürekli uyanık tutuyorsa, kişi yaşamında o anda oluşan dengesizliklerin hemen farkına varacak ve onları elinden gelen en iyi şekilde dengeleyerek tamamlayacaktır.

–Doğın Bey, şöyle söyleyebilir miyiz? Gözlemleyen bilinci sayesinde savaşçı sürekli farkında olan bir insandır. Bu nedenle savaşçının bitmemiş iş biriktirmesi daha az olasıdır.

–Doğru bir gözlemde bulundunuz, Arif Bey. Savaşçı hem gözlemci bilinci ile durumu anlamakta, hem de, kendisini önem–semeyi en aza indirerek, ölümünün bilinci içinde niyetinin saflığını takip etmektedir.

“Biliyorsunuz, nesnel ben, yani ego, ait olma temelli bir sürü arzuların, isteklerin kaynağıdır. Niçin? Çünkü başkaları tarafından tanınmak, şöhretli olmak, beğenilmek, takdir edilmek, diğerlerinden daha güçlü olmak hep egodan kaynaklanır.

“Gözlemleyen ben bu tür gereksinmelerin üstündedir; bu tür gereksinmelerin farkındadır, ama, sadece gözlemler. Gözlemleyen ben daha büyük resimle ilişki içinde niyetinin saflığında kendini tanımlar.

“Örneğin, sizin “başkaları ne diyecek, ben öğretmenliği seçmekle hata etmişim,” duygusu egonuzdan kaynaklanan bir duygu. Öte yandan, “öğrencilerimin ve öğretmen arkadaşlarımdan olabileceklerinin en iyisi olmalarına olanak sağlamak,” niyeti, gözlemleyen benden gelen bir farkında oluşturmaktadır.

1

Bitmemiş işler

325

Savaşçı şimdi ve

burada her şeyi

kişisel bütünlük,

sorumluluk, ve

bilincinin saflığı

içinde tamamlayarak

yaşar.

“Siz egonuz düzeyinde kaldığınız sürece yoğun bir bitmemiş iş birikimi içinde olacaksınız. Ama, şimdi, varoluşunuzu egonuzla değil, gözlemleyen bilincinizle tanımladığınız için, “başkaları bana ne diyecek,” türünden bir bitmemiş işiniz yok.”

–Yani savaşçı varoluşunu gözlemleyen benliği tanımladığı için, kendine özgü bir yaşamın içinde mutludur. Yaşamı özgün bir yaşamdır. Bunu diyebilir miyiz?

–Evet, diyebiliriz. Savaşçının yaşamı gerçekten özgün bir yaşamdır.

–Peki, Doğan Bey, şunu da söyleyebilir miyiz: Savaşçı ortama getirdiği bilinçten kendini sorumlu tuttuğu için ortamda ne gibi dengesizlikler olabilir, onun da farkındadır, öyle değil mi?

–Evet, güzel bir noktaya değindiniz. Başkaları kırılmasın, alınmasın diye kendi içinde dengesizlikler yaratmak savaşçının yolu değildir. Savaşçı şimdi ve burada her şeyi kişisel bütünlük, sorumluluk, ve bilincinin saflığı içinde tamamlayarak yaşar. Bitirilmemiş işleri hiçbir zaman depolamaz.

–Peki başkası kendisine kırılırsa ne olur?

Savaşçı ait olmaya

önem verir, ama, ait

olma tarafından

kullanılmaya izin

.... . vermez.

–Savaşçı ait olmaya önem verir, a–

ma, ait olma tarafından kullanılmaya izin vermez. Daha önce de söylediğim gibi, savaşçı ait olma boyutunda kendi özgür seçimi ile hareket eder, sorumluluk içindedir ve kişisel bütünlükle yaşar. Savaşçıyı olduğu gibi görmekten kırılacak olanlar zaten onun uzun süreli dostları olamazlar. Bu doğal bir seçme sürecidir ve savaşçı bu doğal seçme sürecine önem verir.

Etkileşim Kurma Olanağı Yoksa

–Peki Doğan Hocam, bazen öyle durumlar oluyor ki, bitmemiş işi bitirmek için karşınızdaki ile etkileşim kurma olanağınız yok.

326 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Örneğin, kişinin babası ile bitmemiş bir işi var, fakat babası ölmüş. Ölü ile konuşulmayacağına göre, bu kişinin ne yapması lazım?

–Birçok kişinin annesi ve babası ile bitmemiş işleri vardır. Olmayan insan azdır. Niçin? Çünkü biz büyürken annemiz ve babamız bizim yaşamımızda en güçlü insanlardır. Onların yaptıklarından, söylediklerinden, yapmadıklarından, söylemediklerinden çok etkileniriz. Kendi fenomenimiz içinde onları değişik biçimlerde algılarız. Bu algılamaların çoğunluğunda olaylara hep kendi gereksinmelerimiz, kendi varoluş fenomenimiz içinde baktığımız için ana ve babamızı hatalı görürüz.

“Örneğin, yakın zamana kadar ben babama karşı böyle hissediyordum.

–Yani, babanızla bitmemiş işiniz vardı, öyle mi?

–Evet, vardı.

–Peki şimdi bitmemiş işinizi bitirdiniz mi?

–Evet, bitirdim.

–Nasıl bitirdiniz, Doğan Bey?

–Üstün Dökmen’in bana psikodrama uygulaması sayesinde.

–Nasıl oldu, anlatmanızda bir sakınca var mı?

–Hayır, anlatabilirim; bir sakıncası yok. Üstün Dökmen ile birlikte bir seminer veriyorduk.

–Affedersiniz Doğan Bey. Sözü­nü etti­ğin­iz Üstün Dökmen İletişim Çatışmaları ve Empati kitabının yazarı olan Üstün Dökmen mi?

–Evet o. Kendisi Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden.

–Profesör mü? –Evet.

–Hocam dikkatimi çekti, siz unvanları kullanma konusunda pek istekli değilsiniz.

–Türkiye’de unvanlar aşırı sıklıkta kullanılıyor, belki de ondan olacak. Önemli olan fikirler, düşüncelerin içeriği, diye düşünüyorum.

–Yani bir fikri ister Ordinaryüs Profesör söylemiş olsun, ister hiçbir titri olmayan sade bir vatandaş, farketmez diyorsunuz.

Bitmemiş İşler

327

–Kişinin kredibilitesi bakımından fark eder, tabii. Arif Bey, konuyu başka bir yöne çekmeyin de, anlatmaya başladığımı bitireyim.

–Tamam, Hocam. Üstün Dökmen’ le bir seminere girdiğinizden söz ediyordunuz.

–Ha, evet. Seminere katılanların kendi hayatlarında yer alan i–lişkileri ile ilgili duyarlılığı artırmak için Üstün Bey psikodrama uyguladı ve birçok kişinin arasında ben de katıldım. Babamla ilgili olarak yaptığı çalışmada, beni öyle bir konuma yerleştirdi ki, o–laylara babamın gözüyle bakmam gerekti.

“O zamana kadar babamı yargı­lardım. Bana ilgi göstermediği, bana zaman ayırmadığı, gelişimimle ilgili bilinçli hareket etmediği için onu yargı­lardım ve şimdi utanarak söylüyorum, bazı seminerlerimde, nasıl baba olunmaması gerektiği konusunda kendi babamı örnek olarak gösterirdim.

“Üstün Bey, beni olaylara babamın gözüyle bakmam durumunda bıraktığı zaman, kendimi onun yerine koydum ve birden bire birçok şeyin farkına vardım. Onun kuşağında nasıl babalık yapılırdı, önce onun farkına vardım. Babam kendi neslinin diğer babalarından kötü bir baba değildi; hatta bazı yerlerde daha da ilerde gözüküyordu. Örneğin, her bir çocuğu için bir hatıra defteri başlatmıştı ve onlar evlenirken bu hatıra defterini onlara veriyordu.”

–Sizin için de defter tutmuş mu?

–Evet, tutmuş. Benim için tuttuğu deftere ancak üç sayfa yazmış, ama, adam niyet etmiş. Kendi kuşağında Silifke’de böyle bir şeyi yapan baba ben duymadım.

–Gerçekten önemli bir düşünce. Şimdi bile, birçok ana–baba böyle bir şey yapmıyor. Doğan Bey, babanızın eğitimi neydi?

–Rüştiye iki’den kaçmış.

–Kaçmış mı? Nasıl yani?

–Babam beş yaşında babasız kalmış. Babasız büyümüş yani. İlk mektebi bitirdiği zaman birisinin önerisiyle Enver Paşa babamın velisi olmuş ve onu Adana’daki mektebe yazdırmış. Tabii bunlar, Cumhuriyet kurulmadan önce oluyor.

“Enver Paşa velisi olduğu için okul yönetimi babama daha yakından göz kulak olurmuş. Okul doktoru babamın sarımsaklı

328 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

yemekleri yemediğinin farkına varmış, aşçıbaşını çağırarak, “Bu çocuğun tüm yemeklerine biraz sarmısak koyacaksın, sarmısak yemeye alışacak,” diye emir vermiş. Ve gerçekten de aşçı, babamın her yemeğine biraz sarmısak koymaya başlamış. Babam doğuştan sarmısaktan nefret eden birisi. Yani o güne kadar hayatında hiç sarmısak yememiş. Bilmiyorum bunun genetik bir temeli var mı, ama, bildiğim kadarıyla tüm ömrü boyunca hiç sarmısak yemedi.

Yemeğine sürekli sarmısak konmaya başlayınca kuru ekmek yemiş ve bakmış bu işin sonu yok. Bir gece okul giysilerini çıkarmış, şalvarını giymiş, ve pencereden yatak çarşafı ile sarkarak, atlamış yola. Kaçış o kaçış.

–Şimdi ne düşündüm biliyor musunuz, Doğan Bey? –Hayır, ne düşündünüz?

–Don Juan, Carlos’a hayatta her şey önemlidir, hiçbir şey diğerinden daha önemsiz değildir, demişti. Anlattığınız bana onu düşündürdü. Bir çocuğun sarmısak yemesi veya yememesi önemli mi, diye birisi bana sorsa idi, hiç önem vermezdim. Ama, sizin babanızın ve dolayısıyla sizin hayatınızı ne kadar derinden etkilemiş.

–Arif Bey, önemli bir gözlem yaptınız. Ben düşünmemiştim. Kesinlikle haklısınız.

“Her ne ise, olaylara babamın gözüyle baktığım zaman, onun kendi bilinci içinde yapabileceğinin en iyisini yapmaya çalışan bir insan olduğunu gördüm. Ve içimde bir burkulma oldu.

“Ben Amerika’da psikoloji alanında doktora yapmış biri olduğum halde, kendi çocuklarıma bir baba olarak ne kadar falsolar yaptığımı şimdi biliyorum; geri dönüp baktığım zaman yüreğimi sızlatan, bana suçluluk duygusu veren ne hatalar yapmışım.

“Benim babam rüştiye mektebinden kaçıp Silifke ortamı içinde babasız büyümüş biri olarak iyi babalık yapmış, farkında olmadan iyi babalık yapmış, onu anladım. İçim burkuldu ve o ortamda ağladım. Herkesin içinde babamdan özür diledim ve onu bir daha yargılamayacağıma, seminerlerimde onu kötü bir baba örneği olarak vermeyeceğime söz verdim.

“Ve babama dönük kızgınlığım bitti. Bitmemiş işim kalmadı.”

–Psikodrama bu konuda, yani bitmemiş işleri bitirme konusunda kullanılabilir, diyorsunuz.

“insan yürekte

affetmeyi öğrenmeden

‘bitmemiş işlerini

bitiremez.”

329 Bitmemiş İşler

–İnsanın psikodramaya da gereksinimi yok, bence. Kendini hayalinde bitmemiş işi olan insanın yerine koyarak, onunla diyaloga geçebilir, ve onun koşulları ile olaylara bakarak, empati kurarak, onun davranışını anlayabilir, ve belki de affedebilir.

–İnsan affedince bitmemiş iş kalmıyor, değil mi?

–Evet, affetmek bu nedenle sağlıklı bir davranış. Tabii, affedebilmek, dilden değil, gönül ve kafayla affedebilmek büyük bir gönül zenginliği ister. Egosu şişkin, egosu çabucak kırılabilen insanların yapabileceği bir şey değildir bu.

–Hocam, sizinle buluşmalarımızdan birinde Trabzonlu yaşlı vatandaş örneğini vermiştiniz. Bu Trabzonlu yaşlı vatandaş tutumu içinde insanın bitmemiş işler biriktirmesi pek olası görünmüyor, öyle değil mi?

–Arif Bey, ne kadar güzel bir noktayı yakaladınız. Evet, kesinlikle haklısınız. Çünkü, Trabzonlu vatandaş gerçekten bir savaşçı tutumu sergiliyor.

“Genç muavin kendisine tokat vurunca ne dediğini hatırlıyor musunuz?

–”Ha sen bu tokadı attın, besbelli ki hak ettim,” demişti, değil mi? –Evet! Yani diyor ki, sen deli değilsin ki, durup dururken bana bir tokat vurasın. Senin –şimdi izin ver öğrendiğimiz yeni farkın– dalıkları kullanayım– fenomenin içinde, bana tokat vurman, o an senin için en anlamlı varoluş haliydi. Senin fenomenin içinde ben bu tokadı hak ettim.

–Ama, kendi fenomenini de ihmal etmiyor. “Ama, ben bilmiyorum, nasıl hak ettim? De bakalım, nasıl hak ettim?” diyor. Eğer, “senin fenomenin içinde besbelli ki, ben bu tokadı hak ettim,” deyip, daha başka bir şey yapmasa idi, o zaman savaşçı tutumu olmazdı, değil mi?

–Hayır, olmazdı. Ve o zaman, bitmemiş işler birikmeye başladılar. “Ama, ben bilmiyorum, nasıl hak ettim? De bakalım, nasıl hak ettim?” cümlesi onun öğrenici tutumunu belirtiyor. Bu öğrenici tutumu içinde, yaşamda olan her şey kişinin fenomeni içinde bir

330 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

keşfetme, bir öğrenme, gelişme fırsatıdır. Savaşçının niyeti de zaten budur.

“Bunun farkına varabildiğiniz için sizi gerçekten kutlarım Arif Bey.”

Arif Bey memnuniyetini belli eden bir gülümseme ile yüzüme baktı, “Hocam, gördüğünüz gibi, emeğiniz boşa gitmiyor,” dedi. İ–kimiz de güldük. Arif Bey’e zaman ayırdığım için memnundum, ilk karşılaştığımızda onun gözlerinde gördüğüm anlam arayışının kalitesinde yanılmadığımı şimdi daha iyi biliyordum.

Ayrılma vakti gelmişti. Bir arkadaşım Gülhane Parkı’nda güzel çay bahçelerinden söz etmişti. Önümüzdeki hafta orada buluşmaya karar verdik.

Arif Bey, “Hocam, önümüzdeki hafta saat üçte buluşsak olur mu?” diye sordu. Bana uygun olduğunu söyledim, ve onu kapıdan uğurladım.

Savaşçı Olmak İçin

Saat üçte Gülhane kapısında buluştuk. Sultanahmet yönündeki park kapısından girdik ve yukarı doğru çıkmaya başladık. Dondurmacı, keten helvacı, haşlanmış mısır, ve Maraş dondurması satanlar, sıra sıra yolun sağında solunda yer almışlar. Bir başka dükkânın üstündeki levhada, ‘**AYY İNANMIYORUM NE ALIRSAN ŞOK FİYATLAR SEN DE KARIŞTIR EXPORT İHRAÇ FAZLASI AYY İNANMIYORUM**’ birinci ‘inanmıyorum’ kelimesindeki Tyı, İ olarak yazdıkları halde, aynı kelimeyi ikinci kez yazdıklarında doğru yazmışlar. Dükkân isimleri dikkatimi çekiyor: Spormotif Cetveli, Selçuklu Müzik, Çok Bak Kitabevi, Miraç Oyuncak.

Kitabevine yaklaştığımızda yandaki dükkândan başı türbanlı bir bayan geldi ve “buyrun,” dedi. Sadece baktığımızı söyledik, gülümsedi, başka bir şey söylemedi. Arkamızda kalan Maraş dondurmacısı, dükkânının önüne asmış olduğu deve çanlarına eliyle çarparak çanların sesi ile insanların dikkatini çekmeye çalışıyordu. Kitapçıdaki kitapların dini bir havası var; dini konuları işleyen kitapların çoğunlukta olduğu dikkatimi çekti. Biraz ilerde Eşarp Evi, onun yanında Atlas Kundura dükkânları var.

Yukarı doğru çıkarken Arif Bey bir turşucu gördü, canı turşu çekmiş, dükkândaki on iki – on üç yaşındaki çocuğa acılı bir turşu söyledi. Çocuk bir plastik bardak içine biraz acılı sos, sonra turşu suyu, birkaç salatalık ve lahanadan oluşan turşu parçaları koydu, Arif Bey’e verdi. “Hocam siz de ister misiniz?” diye bana sordu, istemediğimi söyledim; turşu suyunun çok tuzlu olduğunu ve tansiyonumu artırdığını belirttim. Yürürken Arif Bey turşu suyundan bir miktar içti, turşu parçalarının bir kısmını yedi ve “Artık içmeyeceğim, bana da fazla acı geldi,” dedi. Elindeki plastik bardağı a–tacak yer aramaya başladı, ama çöp kutusu bulamadık.

332 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Sağa doğru yürüyerek biraz yükseldik ve açıklık bir yerden geçtikten sonra, nefis manzaralı bir çay bahçesine geldik. Çay bahçesi a–ğaçların altlarına serpiştirilmiş masa ve sandalyelerden oluşuyor..

Deniz tarafında bir masaya oturduk. Hemen altımızda surlar var, ve tren yolu geçiyor. Tren yolu ile Gülhane Parkı arasında kalan alanda sık bir kuru var, ağaçlar gayet sağlıklı ve gürbüz olarak büyümüşler. Aklıma, surlarda yer alan savaşlar geldi. “Belki de ö–lenler, ağaçlara canlılık vererek kendilerini yeniden ifade ediyorlar,” diye düşündüm.

Benim yüzüm denize, Arif Bey ise Sirkeci yönüne dönüktü. Sağımda Marmara Denizi uzanıyor. Marmara Denizi’nin üstü beyaz bulutlarla kaplı ve adalar gayet net olarak görünüyor. Heybeliada’ya, niçin ‘heybeli’ adını verdikleri buradan bakınca anlaşılıyor. Karşıda Kadıköy, Haydarpaşa, Harem, Kız Kulesi, Salacak, Üsküdar birbirini izliyor. Haydarpaşa Lisesi binasını ve Selimiye Kışlası’nı açık seçik görmek mümkün. Oldukça yoğun bir deniz trafiği göze çarpıyor; petrol yüklü tankerler, yük gemileri, bu büyük gemilerin arasına serpiştirilmiş birçok şehir hatları vapuru, arabalı vapurlar ve deniz otobüsleri deniz manzarasına hareketlilik getiriyor.

Boğaz köprüsü, altındaki mavilik ve üstündeki beyaz bulutlarla bir bütünlük oluşturuyor. Ortaköy, Beşiktaş, Kabataş, Karaköy görüş alanım içinde. Arif Bey, “Hocam, burası 270 derecelik manzaraya sahip,” dedi. Gerçekten İstanbul’un güzel noktalarından birinde idik, ve buranın bir halk parkı olmasından mutluluk duydum.

Çayımız iki kişilik demlik ve sıcak su olarak geldi. Bir şişe su ve bir bardak getiren garsona, bir bardak daha getirmesini söyledik.

Arif Bey'e, bu buluşmamızda don Juan'ın savaşı ile ilgili söylediklerini gözden geçirmek istiyorum," dedim, ve konuşmaya başladık.

—Don Juan'a çok önem verdiğiniz belli oluyor. Doğan Bey, neden don Juan'a bu kadar önem veriyorsunuz?

—Onun kişiliğini güçlü buluyorum. Söylediklerinin hepsini kendisi hayatında uyguluyor. Ayrıca, gözlemleri gerçekçi ve düşünceleri yaşamda uygulanabilir şeyler. Bilimsel düşünceme hitap eden bir tarzı var. Gerçi don Juan'ın öğretilerinin bilimsel düşünceyi çok aşan yönleri de var, ama, sizinle konuşmamızda bu yönlerini konu etmek istemiyorum.

Savaşçı Olmak için

333

—Niçin o yönlerinden söz etmek istemiyorsunuz?

—Sizinle buluşmalarımızın temel amacı, 'savaşçı öğretmen' konusuna açıklık seçiklik getirmek. Genel olarak felsefe yapmak değil. Bu nedenle, sizin yaşamınızı doğrudan ilgilendirmeyen her şeyi dışarda bırakmak istiyorum.

—Tamam, anladım Hocam. Don Juan'ın savaşı üzerine söylediklerini nasıl gözden geçireceğiz?

—Ben Carlos Castaneda'nın yazdığı tüm kitapları taradım, savaşçının sözkonusu edildiği yerler üzerinde özellikle durdum ve i—şaretledim. Bugün, işaretlediğim yerleri beraberce inceleyeceğiz.

—Bayağı emek vermişsiniz, Doğan Bey.

—Emeğe değer bir konu. Ve emeğe değer bir insanla paylaşıyorum.

Arif Bey, mahcup bir ifadeyle gülümsedi, bir şey demedi.

—Ben, Carlos Castaneda'nın kitaplarının İngilizcesini okudum. O nedenle vereceğim kitap isimleri İngilizce olacak. Bu kitapların Türkçesinin olduğunu biliyorum, ama, her bir kitabın hangi başlık altında Türkçe'ye çevrildiğini bilmiyorum.

"A Separate Reality adlı kitabında savaşı ile ilgili ilk sözlerini görüyoruz. Bu kitap Carlos'un don Juan'la ilgili ikinci kitabıdır. Carlos belirli aralıklarla Los Angeles'tan Meksika'ya kendi arabasıyla giderek don Juan'ı ziyaret ediyor. Bazen beraberce Carlos'un arabasıyla dağlara, yaylalara, veya başka kasabalara gidiyorlar. Beraber yaptıkları bu yolculuklarından birinde, bir kahvehanede dinlenirken don Juan, Carlos'a nasıl olduğunu sorar. Carlos, kendisini pek iyi hissetmediğini söyler. Don Juan, Carlos'a dikkatle bakar ve onun içinde bulunduğu rahatsızlığı anlar."

"Meksika'ya gelme kararını verdikten sonra, bütün saçma korkularını geride bırakman gerekir," diye söze başlar. "Buraya gelmeye karar vermen, bütün korkularını sona erdirmeliydi. Geldin, çünkü gelmek istedin. Bu savaşçının tarzıdır. Sana tekrar tekrar söyledim; en etkili yaşam biçimi, savaşı

olarak yaşamaktır. Bir karar vermeden önce, üzü, düşün; ama, kararını verdikten sonra üzüntü ve düşüncelerden kurtulmuş olarak yoluna git; daha milyonlarca konuda karar seni bekliyor olacak.”

‘ Sayfa 47.

334

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Arif Bey, bu konuya daha önce değinmiştik. Savaşçının karar vermeden önce iyice düşünüp, taşındığı, ama karar verdikten sonra, artık hiç geriye bakıp pişmanlık duymadığı, bütün gücüyle o kararları eyleme dönüştürdüğü üzerine.

–Evet, hatırlıyorum.

–Bunu sizin yaşamınıza uygularsak ...

–Ben Arif Okurer olarak mı?

–Evet, siz Arif Okurer olarak. Şimdi düşünüp taşınıp öğretmen olarak kalmaya karar verdiniz mi?

–Verdim.

–Düşünebileceğiniz her konuyu düşündünüz mü, üzülebileceğiniz her konuda yeteri kadar üzüldünüz mü?

–Sanırım!

–Sanırım değil. Bundan yüzde yüz emin olmalısınız. Öğretmen olarak kaldığınız zaman evliliğiniz nasıl olacak, mali durumunuz nasıl olacak, ananız babanızla ilişkiniz nasıl olacak, çocuklarınızı hangi koşullar içinde yetiştireceksiniz, toplum size nasıl bakacak, vb. bütün bu konuları düşünüp ve gözden geçirdiniz mi?

–Hayır.

–O zaman, konuya bir savaşçı olarak yaklaşmıyorsunuz, dernektir.

–Ama, kararımın doğru olduğunu hissediyorum. Doğru karar verdiğimi biliyorum.

–Zamanınız olduğu halde yeteri kadar düşünmediyseniz, işin içinde tembellik var demektir.

–Peki ne yapmamı önerirsiniz?

–Bence yaşamınızda önemli olan tüm boyutların bir listesini çıkarın: meslek sahibi olma, evlilik, baba olma, ailenizi geçindirme, mal mülk sahibi olma, dünyayı gezip görme, mevki sahibi olma vb. gibi. Bu listeyi ne kadar uzun tutarsanız, o kadar iyi olur.

“Daha sonra öğretmen olarak her boyutu inceleyin. Ne gibi sorunlar çıkabilir; her biri üzerinde düşünün. Örneğin, öğretmen olarak evliliğiniz nasıl olacak, nasıl babalık yapacaksınız, söz gelimi dünya gezisi istiyorsanız, bunu nasıl gerçekleştireceksiniz?

Savaşçı Olmak için

–Bence daha analitik olalım. Örnek olarak ben söyleyebilir miyim?

Kararınızı vermek için acele etmeyin. Bütün bunlardan sonra kararınızı verdiğiniz zaman, artık, “sanırım” diye cevap vermezsiniz.

–Anlıyorum, Hocam. Dediğinizi yapacağım.

–Tabii, ben dediğim için değil, siz anlamlı bulduğunuz ve istediğiniz için yapacaksınız. Çünkü, savaşçı yaptığı her şeyi kendisi seçtiği için yapar.

–O konuda hiçbir kuşkunuz olmasın!

–Şu kâğıda savaşçının özelliklerinin bir listesini çıkartalım mı? –Yani, siz söyledikçe buraya listeye yazayım, öyle mi? –Evet. Sonunda elimizde bir liste bulunur.

–Olur. O zaman, “Bir, savaşçı karar vermeden önce düşünür, inceler, gözden geçirir, acele etmez, her şeyi hesaba katar, ama karar ver....”

t>avaşç\\ karar

vermeden önce düşünür, inceler, –Tabii, buyrun Hocam. gözden geçirir,

–Yine sizin söylediğiniz gibi ola– acele etmez, her cak, ama daha çok adımlara böleceğiz. şeyi hesaba katar.” Şöyle diyelim:

“Bir, savaşçı karar vermeden önce düşünür, inceler, gözden geçirir, acele etmez, her şeyi hesaba katar.”

Devam etmeden önce, bir noktayı belirtmek gereği duydum.

–Arif Bey, burada bir noktayı belirtmek istiyorum. Sıradan insan, ancak mecbur kaldığı zaman içinde bulunduğu durumun, kendi düşüncelerinin, duygularının farkına varır. Savaşçı her durumda, her şeyin farkında olmayı amaçlamıştır. Ortama getirdiği bilincin her zaman tüm ve kesintisiz olmasını ister. Onun için ilk özelliğe, bir koşul daha ekleyerek, şöyle ifade etmek istiyorum:

“Savaşçı karar vermeden önce düşünür, inceler, gözden geçirir, acele etmez, her şeyi hesaba katar; ve ortama getirdiği bilinçten tümüyle sorumluluk alır.”

Bu noktada durdum, “dediğim açık mı?” dercesine yüzüne baktım. Arif Bey, her şeyi anladığını ve takip ettiğini ifade eden bir bakışla bana baktı. O zaman, devam ettim:

Don Juan

336 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Yukarıda söylediğim savaşçının birinci özelliği idi. Savaşçının ikinci özelliği ise şudur: savaşçı, kararını verirken özgür iradesi içinde verir; yani onun kararı bir seçimdir.

–Hocam, bu ikinci noktayı pek anlayamadım.

–Arif Bey, burası kritik bir nokta. Deşmekte gerçekten fayda var.

Bir Seçim Yapmak

“Şöyle iki örnekle konuyu açmak istiyorum. Yine sizi örnek alalım: öğretmen olma konusunda karar vermek istiyorsunuz, ve tavsiyeme uyararak yaşamınızdaki bütün önemli boyutların bir listesini çıkardınız ve öğretmen olma kararı içinde bu boyutları irdelediniz. Sonunda kararınızı verdiniz. Size kararınızı soruyorum, ve siz, “öğretmen olmaya karar verdiğinizizi,” söylüyorsunuz.

“Niçin,” diye soruyorum.

Farz edelim ki siz bana şöyle cevap veriyorsunuz: “Öğretmenlik mesleği içinde bu ülkeye daha faydalı olacağımı görüyorum. Öğretmen olmam gerektiğini anlıyorum. Gayet tabii, öğretmen olduğum takdirde pek malım mülküm olmayacak, dünya gezisi yapamayacağım, anam ve babam beni pek başarılı görmeyecek. Ama, bu koşullar içinde öğretmen olmamın toplumun çıkarı yönünden zorunlu olduğunu düşünüyorum. Onun için öğretmen olmaya karar verdim.”

–O zaman bir savaşçı gibi karar vermiş olurum.

–Hayır Arif Bey, o zaman bir savaşçı gibi karar vermiş olmazsınız.

–Ama Hocam, kafamı karıştırıyorsunuz. Yaşamımın önemli boyutlarının bir listesini çıkardım. Her bir boyut üzerinde düşündüm, taşındım, ve ne yapmam gerektiğine karar verdim.

–Bütün mesele orada; siz karar vermediniz!

–Nasıl, anlayamadım.

Savaşçı, kararını

verirken özgür

iradesi içinde verir, –Listeniz karar verdi. Daha doğrusu, yani mm karan

:nizdeki koşullar karar verdi! ,. ...

bir seçimdir.

–Nasıl yani?

–Siz karar vermediniz! –Peki, kim karar verdi?

Savaşçı Olmak için

337

–Listenizdeki koşulları gözden geçirmeniz gerekli. Koşulları gözden geçirmek, bütün inceliğine kadar düşünmek, tartmak, size bilgi vermesi için. Ama, kararı koşullar vermez. Kararı savaşçı seçer.

–O zaman karar verme konusunu ben pek iyi anlamamışım.

–Öyle gözüküyor. Ne zaman, “X, Y, Z nedeniyle şunların yapılması gerekli,” deniyorsa, orada kararı veren X,Y, ve Z nedenleri oluyor.

–Demek ki şöyle demem gerekiyor. “X, Y, Z nedenlerini gözden geçirdim. Bu nedenleri gözden geçirmiş biri olarak şunların yapılmasına karar verdim!”

–Evet, öğretmen olma konusunda da aynı şey geçerli. Bütün her şeyi gözden geçirdikten sonra, bu çok önemli, yeniden tekrar ediyorum, gözden geçirilecek her şeyi gözden geçirdikten, bilgi sahibi olduktan sonra özgürce seçiyorsunuz.

Bir süre düşündükten sonra Arif Bey’e seçimle ilgili savaştının yaklaşımını söylemek istedim:

–Sizin listenize giren her şeyi gözden geçirdiğinizde, sizin aklınız, mantığınız listedeki her bir koşulu değerlendiriyordu. Bu tür değerlendirme çok önemli ve gerekli.

Şimdi söyleyeceğimi duymasını istiyordum, o nedenle Arif Bey’in dikkatini çekecek kadar sustum, onun yüzüne baktım. Konuşmamızda daha önce, önemli şeyler söyleme noktasına geldiğimde aynı şeyi yaptığımı bildiği için, “evet dinlemeye hazırım!” gibi bir bakışla yüzüme baktı:

–Arif Bey, listenizdeki bütün koşulları aklınızla gözden geçirdikten sonra seçimi gönlünüz yapar. Savaştının seçimi bir gönül işidir. Don Juan buna, “savaştının yolu, gönül yoludur,” der.14

–Yani öğretmen olmaya gönül vermek lazım.

–Evet. Bu anlamda savaşçı gönlünün muradını keşfeden ve o muradı yaşamında gerçekleştirmek üzere yaşayan kişidir.

“Bu nedenle don Juan’ın, “Buraya gelmeye karar vermen, bütün korkularını sona erdirmeliydi. Geldin, çünkü gelmek istedin. Bu savaşçının tarzıdır,” sözü üzerinde yeniden düşünmek gerekir.

14 “One must always choose the path with heart in order to be at one’s best.” ..Sayfa 84

338 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Şimdi, savaşçının özellikleri listesine ikinci özellik olarak, “Kararını verirken özgür iradesi içinde verir; yani onun kararı bir seçimdir,” diye yazmak isteyişinizi daha iyi anlıyorum. Gözden geçirilecek tüm listeyi gözden geçirdiğim zaman ben seçim yapmı–yormuşum, liste yapıyormuş seçimi.

–Arif Bey, aradaki fark önemli.

–Evet. Yani benim şu noktaya gelmem gerekiyor: “Öğretmen oldum, çünkü her şeyi gözden geçirip üzerinde düşündükten sonra gönlüm öğretmen olmakta, öğretmenliği seçtim,” diyebilmem gerekiyor.

–Evet, şimdi oldu. Şimdi öğretmen– “Qava9Çİ ver<n% lik sizin bir seçiminiz oldu. Listeye ko–yacağımız üçüncü madde de şöyle ola– kararlardan

cak: “Savaşç. verdiği kararlardan piş– pişmanlık duymaz.” manlık duymaz.” Don Juan

Arif Bey, söylediği özelliği de yazdı. Daha sonra bana baktı ve,

–Ben savaşçının karar verme koşulların hiçbirine uymamışım. Ne bütün koşulları göz önüne alarak düşünmüşüm, ne kendi seçimimi yapmışım; dolayısıyla tabii, ne de kararlarımdan mutluydum. Karmakarışık bir durumdaydım.

–Ve bir dakika benimle konuşarak bunların hepsini düzeltceğinizi sanıyordunuz!

İkimiz de güldük. Arif Bey’in gülüşünde saf bir çocuğun o–yunculuğu, kendini bırakmışlığı vardı. Hiç savunucu olmadan kendini gözlemlemeye açması büyük bir cesaret işiydi, ve o cesur biri olarak değil, gülen bir çocuğun saflığı içinde bunu yapıyordu.

Aklıma çay bahçesine doğru yukarı çıkarken gördüğümüz çocuk bahçesi geldi; o tarafa doğru baktım. Kırık dökük salıncaklar ve üzerine tırmanacak yine kırık dökük birkaç oyun yeri. Dört – beş yaşlarında üç çocuk, ikisi kız, biri oğlan, bahçenin önünden geçerek ilerliyorlar.

Oğlan çocuğu salıncağa binmek istiyor, kız çocuklar da istekli ama, izin verilmeyeceğini sanki biliyorlar ve annelerinin oğlan çocuğuna nasıl tepki vereceğini merakla gözlüyorlar.

Oğlan salıncağa binmekte ısrarlı. Anne, “Hayır, hayır, şimdi biz denizi seyretmeye gidiyoruz. Haydi gel, çok güzel deniz manzarası,” dedi, ama, besbelli ki, çocuk için ‘çok güzel deniz manzarası’ salıncağa binmek kadar çekici değil.

Savaşçı Olmak için

339

Küçük kızlar salıncağa binmekten umutlarını kesmiş olarak annelerinin yanına yöneldiler. Oğlan çocuğu mızımızlana mızımız–lana annesine doğru giderken bir tümseğin üstünden atladı, annesi, “Aferin, bak ne güzel atladın!” dedi. Oğlan mızımızlanmayı kesti, yüzü güldü, geri gitti, tümseğin üstünden bir daha atladı. Kızlar annelerinin ellerini bıraktılar, onlar da tümsekten atladılar, ama, anneleri onlara, ‘aferin’ demedi, “Haydi, geç kalıyoruz, deniz manzarası görmeye gidiyoruz,” dedi. Oğlan tatmin olmuş bir şekilde önde, önüne gelen her şeyden atlayarak, gitmeye başladı. Kız çocukları ise biraz mahzun, annelerinin ellerinden tutarak yürümeye başladılar.

Karşıdan üç genç kız geliyor, başları örtülü, yüzlerinde mahcup bir ifade, ama, heyecanlılar ve ellerinde keten helva var, onu yiyorlar. Keten helva yiyerek Gülhane Parkı’nda yürüebilmekten çok mutlular. İçimdeki his o ki, genç bir delikanlı kendilerine baktığı zaman sanırım yüzleri kızaracak, yürekleri atacak, ve hiçbir şey söylenmeden gerçekleşen bir bakış alışverişi bugünün ‘macera dolu bir gün’ olmasına yetecek ve belki de böyle bir bakışın anlamı aralarında konuşulacak. Aralarındaki coşkulu ve ‘maceralı’ konuşmayı merak ettiğimin farkına vardım.

“Her bir insan kendi yaşamı içinde nasıl bir anlam bütününü o–luşturuyor,” diye düşündüm. Karmaşık, çok boyutlu, girift, sürekli değişen bir anlam; ama, olayı yaşayan kişi için ‘gerçek olan’ o anlam. “Hayır, senin verdiğin anlam yanlış, benim anladığım şekilde anlayacaksın,” demek, “yer çekimi diye bir şey yok,” demek kadar doğaya aykırı.

Sabırlıdır ve Niçin Beklediğini Bilir

Etrafımda ne kadar zengin insan manzaraları olduğunun farkında olarak Arif Bey’e baktım. O da çevresiyle ilgili gözlemler yapıyordu. Bir ara, “sizin dikkatinizi neler çekti, neler gözlemlediniz?” diye

sormak aklımdan geçti, ama konuşmakta olduğumuz konuyu dağıtmak istemediğim için, sormadım. Küçük çocuklar gözden kaybolmak üzereydi, oğlan çocuğu hâlâ önüne gelen tümseklerden atlamaya devam ediyordu. Genç kızlar uzaklaşmışlardı, arkalarından görebiliyordum; hâlâ heyecanlı heyecanlı aralarında konuşmaya devam ediyorlardı.

340

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Arif Bey’le konuşmama devam ettim:

—Carlos küçükken bir yarışma sırasında küçük bir çocuğun kolunu kırmış; muziplik olsun diye çocuğun üstüne ağır bir kalas düşürmüştü. Fakat çocuk kolunu onun kıldığını anlayamamış ve ona ağabeyi gibi sarılarak, yardım istemişti. Carlos koşuda ve diğer spor faaliyetlerde hep önde gelen biriymiş; çocuğun kolunu kıldığını görünce, “belki de çocuğun kolunu kesecekler,” diye korkmuş ve büyük suçluluk duygusu içine girmiş. Bu suçluluk duygusu içinde bir daha yarışmalarda kazanmayacağına dair kendi kendine bir karar vermiş.

“Bu olayı don Juan’a anlattıktan sonra, “Ne yapmam gerek, bana tavsiyelerin var mı?” diye sormuş. Don Juan, “Sabırla bekleyeceksin, beklediğini bilerek, ve ne için beklediğini bilerek bekleyeceksin. Savaşçının tarzı budur, “ diye cevap vermiş.¹⁵

“Arif Bey, şimdi kıssadan hisse, size soruyorum, “Siz sabırla bekliyor musunuz, beklediğinizi bilerek, ve ne için beklediğinizi bilerek?”

—Bunun benim durumuma nasıl uygulanacağını bilmiyorum, Doğan Bey.

—Bir yandan savaşçı eylem adamıdır diyoruz, bir yandan da sabırla beklemesini bilmeli, diyoruz. Bu size çelişkili gelmiyor mu?

—Geliyor!

—Bu çelişkiyi nasıl çözeceğiz?

—Herhalde birinden biri yanlış. Gerçi sabır çok değer verilen bir özellik ama, benim şimdiye kadar anladığım, savaşçının bilinçli bir eylem adamı olduğu yönünde.

—Peki bir çiftçiye düşünün. Çiftçi hem eylem adamı, hem de sabırlı birisi olmak durumunda değil mi?

Bu noktada Arif Bey’in yüzünde “şimdi anladım,” türünden bir gülümseme belirdi; ve düşündüğünü dile getirdi:

—Çiftçi yapması gerekeni zamanında yapar; ama, eyleminin ü—rününü alabilmesi için sabırla bekler, beklediğinin bilincindedir, ve neyi beklediğini bilir. O zaman listemize yazalım: “Dört, savaşçı sabırla bekler; beklediğini bilir, ve ne için beklediğini bilir.”

15 Sayfa 142.

Savaşçı Olmak İçin

341

–Peki siz neyi beklediğinizi, niçin beklediğinizi biliyor musunuz? Görüyorsunuz, eski sorumu unutmadım. –Sanırım bilmiyorum, Doğan Bey.

–“Savaşçı bir öğretmen olmak”. Bunu beklemeye ne dersiniz? –Bunu düşünmemiştim, üzerinde biraz düşünmem gerek.

–Evet, düşünün. Ama, unutmayın, bu bir çiftçinin beklemesi gibi bir bekleme.

–Yani yapmam gereken tüm eylemleri yaptıktan sonra..

–Yaptıktan sonra da değil, bence. Eylemleri yapmaya devam ederken, aynı zamanda sabırla savaşçı olmayı beklemek. “Savaşçı sabırla

–Yani, umutsuzluğa kapılmadan, ki– bekler; beklediğini rılmadan, bozulmadan, sabırla yolculuğa bilir, ve ne için

devam. beklediğini bilir.”

“Evet– Don Juan

–Anlıyorum, Hocam. Şimdiye kadar

gözden geçirdiğimiz özelliklerinden hiçbirine sahip olmadığımı görüyorum. Kafamın karışıklığı, depresyona girmem tesadüfen olmamış.

–Hiçbir şey tesadüfen olmaz, Arif Bey. Şimdi yaptığınız gözlem sizin gerçekçi olduğunuzu gösteriyor. Biliyorum, bu da bir savaşçı özelliği. Eminim, kitaplardan birinde bu özelliğe de dokunacaktır, don Juan.

–Şimdi listeye koyalım mı? –Hayır, bence bekleyelim.

–Listeye şimdi koysaydık, bu özellik bende var diye, teselli bulurdum.

Stratejik Bir Tavır

Gülüştük. Kitabı gözden geçirerek konuşmaya başladım:

–Bir keresinde Carlos ile konuşurken, konu yine savaşçı olmaya gelince, don Juan şunları söyler:

“Savaşçı olabilmek için kişinin ölümünün tümüyle bilincinde olması gerekir. Tümüyle ölümünün bilincinde olmak insanı kendi

342

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

benliği üzerinde odaklaşmaya götürür ki, bu da insanı güçsüz hale getirir. Bu nedenle savaşçı ölümünün bilincine iyice vardıktan sonra, ikinci adım olarak, ölümü umursamamayı da öğrenir. Böylece ölüm insanı par alize edecek bir bilgi olma yerine, insana güç verecek bir yoldaş haline dönüşür. “

“Carlos, insanın dünyadan elini ayağını çekmesinin, bu dünyayı umursamamasının kendisine cazip gelmediğini söyler. Don Juan’a, ‘Ben inzivaya çekilmek istemiyorum,’ der.

“Don Juan verdiği cevapta, inzivaya çekilmenin bir tür iptila, düşkünlük olduğunu ifade eder.

“Münzevi kendi isteğiyle kendini inzivasına kaldırıp koyvermiştir. Dünyadan elini eteğini çekmek, savaşçının yapacağı bir şey değildir, “ der.

“Arzularından arınmış, ölümünü yoldaş olarak kabul etmiş birinin tek güç kaynağı vardır: kararları. Bu nedenle savaşçı seçimini ustalıklı yapmalıdır. Kararlarının sorumluluğunu tümüyle kabul etmeli, ve karar verdikten sonra, ‘acaba ‘lara, ‘keşke ‘lere yer olmadığını bilmelidir.

“Böylece ölümünün bilincinde, arzularından arınmış, kararlarının gücüyle savaşçı yaşamını stratejik bir biçimde yönetir. Ö—lümünün bilinci ona yol gösterir, onu isteklerinden arındırır ve o—nu dinç yapar; kararlarının nihai oluşu onu iyice düşünmeye yönlendirir ve böylece stratejik olarak verebileceği en iyi karar vermesine götürür; böylece yaptığı her şeyi zevkle ve dipdiri bir verimlilik içinde yapar.

“Bir insan böyle davrandığı zaman o bir savaşçı olmuştur, ve bir savaşçının sabrını da gösterir. “

Arif Bey kitaptan aktardıklarını dikkatle dinliyordu. Savaşçının özellikleri listesine baktı, bana baktı, ne yazacağını bilmez durumda idi.

—Hangi özelliği yazacağınızı düşünüyorsunuz, galiba.

—Evet, sizi dikkatle dinlediğim i—çin özellik listesine yazamadım.

I

“Savaşçı

‘ölümünün bilincinde’

ama aynı zamanda

bunu ‘umursamaz

bir tavır içerisindedir.”

Don Juan

“Sayfa 150—2

Savaşçı Olmak İçin

343

“Savaşçı, stratejik

bir tavır içerisinde

yaşamaya özen

gösterir.”

Don Juan

–Peki, geri gidelim, ve don Juan’ın söylediklerine bir bakalım. –Ölümünün bilincinde olması gerekiyor, bunu, beşinci özellik olarak yazabiliriz, değil mi?

–Evet, o beşinci özellik. Ama, bu ölüm bilincine kendini kaptırmış olmayacak. Umursamaz bir tavır içinde olacak.

–O zaman altıncı özellik olarak, ölümünü umursamaz bir tavır içinde olmak, diye yazabiliriz.

–Bir de isteklerinden arınmış olmaktan söz ediyor.

–Bence bu umursamaz tavırla beraber gelen bir şey, ayrıca bir özellik olarak yazmayalım. Onun yerine altıncı özelliği, “ölümünü umursamaz bir tavır içinde ve isteklerinden arınmış olmak,” diye ifade edebiliriz.

–Hemfikirim, sizin dediğiniz daha kapsamlı Arif Bey. Yedinci özellik olarak, “stratejik bir tavır içinde yaşar,” diyebilir miyiz? –Evet, öyle yazıyorum. Başka özellik var mıydı?

–Bir de olumsuz bir özellikten bahsetmiş, yani olmaması gereken bir özellikten.

–O hangisiydi, ben hatırlamıyorum.

–Hiçbir şeye düşkünlük göstermemesi, hiçbir şeyin müptelası olmaması.

–Ha evet; inzivaya çekilenlerden söz ederken bundan bahsetmişti. Peki onu da sekizinci özellik olarak yazıyorum: “Savaşçı hiçbir şeyin müptelası olmaz.”

–Peki Arif Bey, bu özellikler yönünden kendinizi nerede görüyorsunuz?

–Ölümümün bilincinde değilim, ölümümü umursamaz hale hiç gelmiş değilim, arzulardan isteklerden arınmış olduğumu söyleyemem; stratejik bir tavır içinde yaşıyorum. Ama, sanırım, müptelası olduğum bir şey yok.

–Bu özellikler çerçevesinde kendi yaşamınızı değerlendirmek sizi rahatsız etmiyor, değil mi?

“Savaşçı hiçbir

şeyin müptelası

olmaz.”

Don Juan

344 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Hayır, etmiyor. Oldukça öğretici buluyorum.

–Müptela olma konusunu don Juan sık sık Carlos’a hatırlatır.

–Carlos’un müptela olduğu şeyler mi varmış?

–Don Juan’a göre Carlos, “öfkeye,” “korkuya,” “entelektüel mastürbasyona,” “kendini önemsemeye,” “hüzne,” ve daha birçok şeye düşkünlüğü olan bir kimse.

–Bayağı çokmuş.

–Aslında savaşçının niyetinin saflığı içine girmeyen ve devam eden her şey bir düşkünlük, bir iptiladır. Örneğin, amacımızın dışında sizinle bir araya gelmeye devam edersek, don Juan’a göre bu bir iptila olmuştur.

–O zaman hayatımda, stratejik kararlarımın dışında oyalandığım her şey bir iptila oluyor.

–Evet.

–Muazzam bir sorumluluk bilinci getiriyor. İnsan bir süre sonra bu tür yaşamdan bıkmaz mı? Daha doğrusu yorulmaz mı?

–Çok mu ciddi geliyor?

–Evet, ben kendimi her şeyden uzaklaştırıp, yat kalk, öğretmen olmayı mı düşüneceğim?

–Öyle gözüküyor, değil mi?

–Bana şimdi öyle gözüktü.

–Anlıyorum, Arif Bey, bana da ilk başlarda öyle gözüküyordu. Aslında savaşçının yaşamı cıvılcıvıllıkla dolu, enerjik, canlı ve hareketli. Ve hiçbir mecburiyet duygusu yok.

–Bu kadar şartlı şurtlu bir hayat nasıl oluyor da, bu kadar cıvılcıvıllıkla dolu, enerjik, canlı ve hareketli oluyor?

–Size şimdi böyle gözükmesi doğal. İsterseniz savaşçının özelliğini gözden geçirdikten sonra bu konuya geri dönelim. Aksi halde, eksik bilgi ile tartışmaya girmiş olacağız.

–Ama, mutlaka geri dönelim, çünkü bu nokta benim için önemli.

–Anlıyorum; benim için de önemli. Ben unutursam, siz hatırlatın.

–Tamam hatırlatırım.

Savaşçı Olmak İçin

345

Hemen önümüzdeki masada yüzü Sirkeci istikametine, sırtı bize dönük, başı örtülü, orta yaşlı bir bayanın tek başına oturduğu dikkatimi çekti. Bu giyinişte bir bayanın buraya kendi başına gelerek çay içip manzara seyretmesini aklım hiç almadı. Arif Bey’e bu algılamamı söylediğimde o, “Hocam, kocası şurada maç seyreden erkekler arasındadır,” dedi. Maç seyredenlere baktım, gerçekten hepsi erkekti.

Maç seyredenlerden orta yaşlı bir adamın yanında altı ve sekiz yaşlarında gözükten iki oğlan çocuğu vardı. Arif Bey yanında çocuklar olan adamı kastederek, “Muhtemelen onlar,” dedi. Gerçekten de, maç bittikten sonra adam ve iki çocuk kadının yanına geldiler, ve beraberce çay içmelerine devam ettiler.

Kadında yalnız bırakılmış olmaktan kaynaklanan herhangi bir gerginlik, somurtma, sıkıntı sezmedim. Onların paylaştığı dünya i-çinde, futbol maçı olduğu zaman, kadının masada tek başına bırakılması çok doğal bir olaydı.

Her Şeye Saygılıdır ve Vuruş Menzili İçinde Kalır

Bu gözlemden sonra konuşmamıza devam ettik:

–Bir başka konuşmasında don Juan, “Savaşçı hiçbir zaman kendini kapıp koyvermez,” der. “Bu ölümü dahi olsa, savaşçı mücadele etmeden kendini teslim etmez. Savaşçı her şeye saygı ile yaklaşır ve zorunlu olmadıkça kendisini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokmaz. Savaşçı pek ortalıkta gözükmez, yüzünü eskitmez, ama, bir işe karışması gerekiyorsa, iyice düşünüp seçimini yaptıktan sonra karışır”

–Burada Savaşçının özelliklerinden stratejik yaşam dile getirilmiş: “savaşçı kendini kaptırıp koyvermez,” diyor. Bence bu stratejik yaşam özelliği. Diğer özellikleri, “mücadele etmek,” “kendisini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokmamak,” “yüzünü eskitmemesi,” “iyice düşünüp seçimini yaptıktan sonra işe karışması,” hep stratejik yaşamakla ilgili özellikler.

–Bence bir yeni özellik eklememiz gerekiyor, listemize.

Sayfa 180–2

346 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

–“Savaşçı her şeye saygı ile yaklaşır,” özelliği mi? –Evet. Bu onun dokuzuncu özelliği oluyor. –Listeye yazıyorum?

–Yaz! Savaşçının bilinçli, stratejik yaşadığını değişik ortamlarda, değişik biçimlerde ifade ediyor. Bir keresinde, “savaşçı ne uyuşuktur, ne acele eder,” bir başka yerde, “savaşçı taşıyamayacağı yükün altına girmez,” diyor.

–Doğan Bey, vuruş menzili içinde kalmak diye bir kavramınız vardı. “Savaşçı taşıyamayacağı yükün altına girmez,” özelliği bana bunu anımsatıyor.

–Evet, Arif Bey, haklısınız. Onun i– “Savaşçı seçimini çin savaşçının onuncu özelliği olarak, yaparken, gönlünün “Savaşçı vuruş menzili içinde kalır,” di– sesini dinler.”

yelim mi, ne dersiniz? pon juan

–Bence tam uyuyor.

Yolu, Gönül Yoludur

Arif Bey, biraz düşündükten sonra, bir şey hatırlamış gibi bana baktı, ve;

–Hocam, biraz önce savaşçının yolunun gönül yolu olduğunu söyledik. Bence bunu da savaşçının bir özelliği olarak listeye eklememiz gerekmez mi?

–Aslında, “seçim yapar,” derken, bu “seçim sürecine gönül yön verir,” anlayışını getirmiştik. Ama, gönül yolu kavramı orada örtük olarak kalmıştı, bu nedenle, ben sizin önerinizi yerinde görüyorum.

Gelin, on birinci özellik olarak, “Savaşçı gönlünün yolunu seçer, veya savaşçının yolu, gönül yoludur,” gibi bir özellik koyalım.

–Bence, “savaşçı seçimini yaparken, gönlünün sesini dinler,” desek daha uygun düşecek.

–Tamam, öyle diyelim.

Dünyayı Olduğu Gibi Görür

Carlos’un ikinci kitabında işaretlediğim son yere gelmiştik. Burada don Juan, savaşçının en önemli başarılarından birinin içinde süregiden iç konuşmayı durdurmak olduğunu söyler ve bunu yaptığı zaman dünyayı olduğu gibi görebileceğini ifade eder.

Savaşçı Olmak İçin

347

Arif Bey’e bu düşüncemi söyledim.

–Hocam dünyayı olduğu gibi görebilmek ne demek?

–Hatırlıyorsun, Frederick Perls insanoğlunun bilincinin üç katmanı olduğunu söylemişti: iç dünyamız, dış dünya, ve bu ikisi arasında kalan kavramsal dünya. Aradaki bu dünya dil ve kültürden oluşur, ve zamanla o kadar gelişir ki, kişi bu ara katmanın dışında başka bir şey algılayamaz hale gelir.

–Evet, hatırlıyorum. Burada sıkışıp kalmaya hapisanede olmak demiştik.

–Tamam. Don Juan savaşçının hapisaneden çıkabilmesi için, yani bu ara katmanın etkisi altında kalmadan dış dünyayı olduğu gibi görebilmesi için, bir yol, bir yöntem öneriyor.

–Çok önemli.

–Evet, ve önerdiği yöntem basit: iç konuşmayı durdurmak.

–İç konuşmayla bu katmanın ne ilgisi var?

–Don Juan’a göre biz toplumun beklentilerini ve o toplumun kültürünü ancak bu iç konuşmayla içimizde canlı tutuyor ve sürdürüyoruz. İç konuşma kesildiği zaman bu katman elektiriği kesilmiş motor gibi duruyor. O zaman bu katmanın etkisi ortadan kalkıyor ve biz dünyayı bu katmanın etkisi altında kalmadan doğrudan algılayabiliyoruz.

–Peki nasıl durduracağız bu iç konuşmayı, bir yöntem öneriyor mu?

–Önerdiği yöntem, sakinleşip, düşüncelerini durdurup, kişinin kafasını tamamiyle durgun hale getirmesi. Benim anladığım, önerdiği bir tür meditasyon. Meditasyon nedir, biliyor musunuz?

–Duydum ama, ne olduğunu bilmiyorum.

–Birçok türü var. Ama, her tür meditasyonun temel özelliği, kişinin bilincinin içeriğinin etkisinden kurtulmak, ve gözlemleyen bilince ulaşmak. Bunu başardığı zaman, kişi ancak bir tek şeyin farkına varıyor, o da, farkında olduğunun farkında olmak. Başka her şey kayboluyor.

–Yani gözlemleyen bilinç kendinin farkına varıyor. Bir başka deyişle, gözlemleyen bilinç kendini gözlemeye başlıyor.

348

Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

Don Juan

–Evet, ve bu ilginç bir bilinç hali. Bir insan bunu sürekli kılmaya başladığı zaman, gerçekten şimdi ve şu anı bütün haşmetiyle yaşayabilecek hale geliyor.

–Doğan Bey, siz meditasyon yapıyor musunuz?

“Savaşçı iç

–Ne zamandan beri? konuşmasını

–Ben 1976’nin sonbaharında meditasyon istediği zaman

yapmaya başladım, ve hâlâ devam ediyorum. durdurabilir “ –Ben istesem, meditasyon öğrenebilir miyim?

–Ben Ankara’da öğrendim. Öğrendiğim TM olarak bilinen Transandantal Meditasyon. Burada İstanbul’da da merkezi var. TM’i öğrenme kararımı, hayatımda verdiğim en yararlı kararlardan biri olarak görüyorum.

–Hocam biraz daha bahseder misiniz? Size nasıl yararı oldu? Ne öğretiyorlar? Ne yapıyorsunuz?

–Arif Bey, bunun ayrıntılarına girmiyeyim. Eğer, “benim öğrenmemi tavsiye eder misiniz?” diye sorarsanız, cevabım “evet,”tir.

–Peki. Bunun üzerinde düşüneceğim. Demek ki, böyle bir yöntemle iç konuşmayı durdurmanın gerekli olduğunu söylüyor.

–Evet. Bunu yapmadan Carlos’un tam bir savaşçı olamayacağını söylüyor.

–O zaman bunu da bir özellik olarak yazalım mı? –Evet, yazalım.

–“Savaşçı iç konuşmasını istediği zaman durdurabilir,” diye yazıyorum.

–Tamam, öyle yazın.

–Bu, savaşçının on ikinci özelliği oldu.

–Tamam.

Bir masada iki erkek, yanlarındaki kadın yokmuş gibi, onu hiç hesaba almadan yoğun bir konuşmaya dalmışlar, Kadına bakmıyorlar, ona bir şey söylemiyorlar, hatta kadın dinliyor mu, dinlemiyor mu umurlarında değilmiş gibi bir durum var. Ama, kadın konuşulanlara ilgi gösteriyor, dikkatle dinliyor, ve ara sıra, erkekler

Savaşçı Olmak İçin

349

ilgilenmese ve dinlemese dahi, karışıp kendi fikrini söylüyor. Bu manzaranın bana ilginç gelen yanı, kadın onların kendisini dinlememesinden, kendisini bu konuşmaya dahil etmemelerinden hiç alınılmıyor; o yine aktif olarak katılma teşebbüsü içinde. Besbelli ki, kadın orada iken erkeklerin kendi aralarında konuşmaları ve onu i-şin içine katmamaları doğal. Bunun doğallığını hem kadın, hem de erkekler kabul etmiş durumda. „_ ...

Savaşçı içinde

Bir ara içimden, “bu, böyle olma- bulunduşu duy3USaı malı; kadın da bu konuşmanın eşit bir ü- dummu ^.^

yesı olarak katılmalı, diye düşündüm. , .,

Daha sonra üç genç kızı gördüğüm

zamanki düşüncelerim aklıma geldi. O Don Juan

zaman içimden ne düşünmüştüm: “Her bir insan kendi yaşamı i-çinde bir anlam bütünü oluşturuyor; olayı yaşayan kişi için ‘gerçek olan’ o anlam. “Hayır, senin verdiği anlam yanlış, benim anladığım şekilde anlayacaksın,” demek, “yer çekimi diye bir şey yok,” demek kadar doğaya aykırı geliyor.”

Ve ben, “Erkekler seni arasına almalı ve sen onlarla eşit olarak konuşmalısın. Doğru olan bu!” diyordumve böylece yukarıda yapılmamasını söylediğim hatayı şimdi kendim yapıyordum. Bunu yaptığının farkına varmak beni şaşırttı ve biraz sarstı.

Bu düşüncelerimi kendime sakladım. Konuşmakta olduğumuz konuyu saptırmak istemiyordum. Garson çaylarımızı yeniledikten sonra elimdeki kitaplardan savaşçının özelliklerini irdelemeye devam ettik.

Savaşçının Duygusal Tavrı

Don Juan’ın öğretisi ile ilgili olarak Carlos Castenada’nın yazdığı Journey to Ixtlan adlı kitapta savaşçının özellikleriyle ilgili işaretlediğim kısımları gözden geçirmeye başladık.

–Bir keresinde korkulacak bir durumda, korkusuna rağmen Carlos korkuyu yenerek yapılması gerekeni yapınca, don Juan ona, “Görüyorsun, istenirse korku yenilebilir; daha doğrusu korkuya rağmen korkusuzca davranılabilir. Savaşçı içinde bulunduğu duygusal durumu kendisi belirler, “İH der.

‘Sayfa 119–21

350 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Doğan Bey, don Juan bununla ne demek istiyor?

–Daha önce mutluluk konusunda kısaca bu konuya dokunmuştuk, Arif Bey. Hatırlayacaksınız, “insanın içinde bulunduğu durum mu onun duygularını belirliyor, yoksa insan, içinde bulunduğu durumdan bağımsız olarak, kendisi duygularını belirleyebilir mi?” konusu.

–Evet, hatırlıyorum.

–Don Juan, savaşçının duygusal durumunu kendisinin belirleyeceğini söylüyor.

–Peki savaşçı duygusal durumunu nasıl belirliyor, onu da söylüyor mu?

–Söylediği şu. Hayır bu onun söylediği değil, aslında, ana fikri veriyorum.

– Peki ana fikir ne?

–Ana fikir şu: Savaşçı niyetinin ne olduğunu bilir ve niyetinin saflığı içinde durumu algılar, yorumlar, anlamlandırır ve her şeyi düşündükten, gözden geçirdikten sonra, yaratmak istediği geleceğe en uygun eylemi seçer. Ve, ...

“İşte Arif Bey, konuştuğumuz konuyla ilgili kısmı şimdi söyleyeceğim;

“Ve, bu eyleme uygun duygusal durumu seçer. –Hocam, yine örneklesek, daha iyi anlayacağım, galiba.

–Örneğin, yapacağı eylem, herkesin içinde kalkıp kendi bağımsız düşüncesini söylemekse, o eyleme uygun cesurca tavrı ve kararlılığı gösterir. Bir başka örnek vermek istiyorum.

“Varsayalım ki, savaşçı evli ve eşiyle zor günler geçiriyor. Sen henüz evli olmadığın için bilemezsin Arif Bey, ama, eşler ne kadar iyi anlaşılırlarsa anlaşsınlar, her evliliğin zor günleri olacaktır. Evet, varsayalım ki savaşçı evli ve eşiyle o zor devreden birini yaşıyor.

“Eşi, savaşçıyı yanlış anlamadan kaynaklanan bir nedenden dolayı suçluyor, ve onu itham ediyor. Yani, dışarıdan durumu gözleyen birisi, “bu eş bu kişiyi haksız yere suçluyor, haksız yere eziyet ediyor,” diyebilecek bir durum var ortada.

–Evet, anlıyorum Doğan Bey. Peki savaşçı ne yapıyor?

Savaşçı Olmak için

351

–Sıradan karı koca ilişkilerinde, bu durumda ne olur?

–Herhalde suçlanan eş bunun haksızlık olduğunu belirtip, kar–şidakinin ağzının payını verir.

– Savaşçı ise, önce bu evlilikteki temel niyetinin saflığı içinde durumu algılar. Bu evlilikte neyi gerçekleştirmek, neyi yaşatmak istiyorum? Hangi geleceğe kendimi adanmış durumdayım? Bu soruların yanıtını bularak durumu algılar, yorumlar, ve anlamlandırır.

“Sonra, yaratmak istediği geleceği düşünür: Savaşçının ilişkide yaratmak istediği değerler, sevgi, güven, kabul, birbirine destek, anlayış, gibi değerler bu evlilikte nasıl yer alacak, nasıl yaşayacak onun bilincine varır.

“ Daha sonra, bu geleceği yaratacak, kendisiyle bütünlük içinde yapabileceği en uygun eylemi, ve bu eyleme uygun duygusal durumu seçer, ve eyleme geçer.

–Peki Doğan Bey, verdiğiniz bu örnek içinde kalacak olursak, savaşçı nasıl bir duygusal durumu seçer ve bu duygusal durum içinde savaşçı nasıl bir eylem yapar?

–Alıngan olmayan, kızgın olmayan, eşine değer veren, onun dediklerini ciddiye alan ve can kulağıyla dinleyen, ona saygılı, o–nun gözüyle olayları görmeye hazır, ailesinde yaşatmak istediği değerleri o anda eşiyile olan ilişkisinde yaratan, yani, sevgi, güven, kabul, birbirine destek, anlayış, değerleri içinde o andaki ilişkisini sürdürmeye kararlı biri olur.

–Peki eylem–ne olur? –Dinlemek.

Dinlemek en önemli iletişim eylemidir.

–Dinlemek mi? Dinlemek bir eylem mi?

–Evet, dinlemek bir eylem. Arif Bey, iletişim bir eylemdir ve iletişim dediğimiz zaman, sadece konuşmak anlaşılmamalı. Dinlemek en önemli iletişim eylemidir.

Arif Bey, söylediğim son cümleyi birkaç kere kendi kendine tekrar etti, “dinlemek en önemli iletişim eylemidir,” “dinlemek en önemli iletişim eylemidir,” diye. Daha sonra, “Hocam, dinlemenin önemli olduğunu biliyordum, ama, onun bir eylem olduğunu hiç düşünmemiştim,” dedi. Ve konuşmaya devam ettik.

352 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Arif Bey, dinleme bir eylemdir. Ve bu verdiğimiz örnekte, savaşçı eşini, elinden gelen en iyi şekilde dinlemeye karar verir.

–‘Elinden gelen en iyi şekilde’yi bastırarak söylediniz, Doğan Bey. „_„ . .

Diğer insanların –Evet, bastırarak söyledim. Düşün– yaptık|an şey|6r

sene, böyle bir durumda ‘dinlemeyi en– ^^^ı, w | •„

11 –ı | • • ancaK cız izm

eelleyen duygusal durum ihtimallerini. , , , . .

° verirsek bizim

–Tahmin edebiliyorum, ama, siz yi– ruhumuzu zeâe\&r.

ne söyleseniz. Ruhunun

–Olumsuz duyguların tümü: sinir– zedelenmemesi

lenme, kızgınlık, öfke, gerginleşme, ‘ba– için sav,aşçı her

na haksızlık yapılıyor’ duygusu, ‘şimdi durvmda bu zırlıtyı mı dinleyeceğim bakışı, öff , , .

• i. \ a > a u –u– duygusal tavrını

be, yine başladı duygusu, ve bunun gibi

daha birçok duygular. a ır’

–Yani, insanın eşi kendisine bir şey– u

ler söyleyince kişinin hemen savunucu bir tutum içine girmesi. Böyle bir savunucu tavır, sağlıklı dinlemeyi önüyor. Bunu söylemek istiyorsunuz, galiba.

–Evet, savaşçı savunucu tutum içine girmez. Niçin girmez, biliyor musunuz?

–Savaşçı olduğu için?

İkimiz de güldük. Ben konuşmama devam ettim.

–Savaşçı savunucu tutum içine girmez, çünkü, orada eşiyile konuşurken, egosuyla değil, gözlemleyen bilinci ile durumu algılar, yorumlar, ve anlamlandırır.

–Her şey dönüp dolaşıp, gözlemleyen bilinç ile ego arasındaki farka dayanıyor.

–Evet. İşin bütün temeli orada. O nedenle buluşmalarımıza bu iki kavramın tartışmasıyla başladık.

“Bu kavram üzerinde konuşurken bir keresinde Carlos, ‘Her zaman duygusal durumu kişinin denetlemesi mümkün olama–yabilir. Örneğin, bir gaddar kişi, kendi emri altındaki bir kimseye zarar verebilecek durumda ise, o kişi ne yapsın? Bu durumda bu zavallı kişinin kurtuluşu yok!’ dediğinde, don Juan, ‘O gaddar kişi

Savaşçı Olmak için 353

emri altındaki kişinin bedenini incitebilir, ama, ruhunu incitemez. Benim konuştuğum savaşçının duygusal durumu, bedenle ilgili değil. Onun özüyle ilgili. İşte o özün nasıl hissedeceğine yalnız savaşçının kendisi karar verir,’ der. Ve devam eder, ‘Diğer insanların yaptıkları şeyler ancak biz izin verirsek bizim ruhumuzu zedeler. Ruhunun zedelenmemesi için savaşçı her durumda uygun duygusal tavrını alır.’

Don Juan, Carlos’un sık sık diğer in–™

sanlara kızdığını gözlemler ve ona şu so– duygusal durumu ruyu sorar: başkalarının

“Geçen gece aslan seni kovalarken söyledikleri,

ona gücenmek, ona kızmak, alınmak pek davranışları ile aklından geçmedi. Ona küfrettiğini, veya değil, kendi bilinçli onun bizi böyle kovalamaya hakkı olma– seçimiyle oluşur.” dığını söylediğini duymadım. Bu aslan p j

seni yakalayabilir ve öldüresiye yarala–

yabilirdi. Ama sen aslandan kurtulmak için mücadeleni verirken, bu tür kızgınlığa, alınganlığa yer yoktu. Senin amacın oradan kaçarak canını kurtarmaktı, ve sen bunu gayet güzel basardın. Savaşçının duygusal durumu başkalarının söyledikleri, davranışları ile değil, kendi bilinçli seçimiyle oluşur. “

–Hocam, bütün bu tartışmalardan sonra, listemize savaşçının özelliği olarak ne yazalım?

– “Savaşçı içinde bulunduğu duygusal durumu kendisi belirler,” yazalım.

–O zaman, on üçüncü özellik olarak, “Savaşçı içinde bulunduğu duygusal durumu kendisi belirler,” yazıyorum. –Tamam.

Şöyle etrafıma baktım. Karşıda Çamlıca tepesi televizyon antenlerinin yoğunluğu ile dikkatimi çekti. Arif Bey bu tepeye, ‘anten tepesi’ adını vermiş. Bir kuş hafif hafif esen rüzgârla dengesini kurmuş hiç kanat çırpmadan gökte bir o yana, bir bu yana süzülüyor. Kuşun uçuşundaki mükemmellik, hava akımı ile sağladığı denge, ve hiç gayret sarfetmeden gökyüzünde kalışı ve akışı bende hayranlık uyandırdı. Kuş bu muhteşem başarıyı bilerek bu dünyaya gelmişti, kimse ona öğretmedi.

354 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Sirkeci’den bir arabalı vapur Harem’e doğru gidiyor. Arabalı vapuru görünce bir hatıram canlandı. Ben üniversite öğrencisi iken karşıya ancak arabalı vapurla geçilirdi. Köprünün yapımına karşı çıkan büyük bir öğrenci grubu vardı. O günkü savlar bugünün gerçeği içinde saçma ve yanlış görünüyordu. Ama o günün gerçeği i–çinde o savlar büyük taraftar toplamıştı.

Ben bunları düşünürken aşağıdan bir tren geçmeye başladı. Trenlerin üstü yoğun bir pas içinde. Vagonların yan cepheleri maviye boyanmış durumda, boyalar eski ve yer yer mavi boyaların zayıfladığı yerde yeşilimsi sarımsı bir alt renk belli belirsiz görünüyor. Tren yağ gibi akarak değil, çaldur çaldur tangur tungur ses çıkararak gidiyor; sanki vagonlar her an için raylardan çıkacakmış gibi bir duyguya kapıldım.

Sahilde yürüyen çiftler var. Daha önceki belediyelerin sahilde yürünecek kaldırımlar, yer yer bahçeler yapması bu yöreye çağdaş bir hava vermiş. Yürünecek yer bulduğu zaman vatandaş bunu değerlendirmesini biliyor. Sarayburnu önünden Kumkapı’ya doğru bu olanakların sağlanmasını İstanbul için önemli bir başarı olarak düşündüm ve bunları yapanlara içten teşekkür ettim.

Şöyle bir ayağa kalktım ve gerindim, daha sonra yine oturdum. Dördüncü kitapta işaretlediğim kısımlar üzerinde konuşmaya başladık.

Savaşçının Alçakgönüllüğü

–Carlos Castaneda’nın dördüncü eseri olan Tales of Power adlı kitapta, Carlos savaşçı olmaya kendini hazır hissetmediğini, bu tür bir öğretiyeye hazır olduğunu hissettiğinde gelip, o zaman gerçek öğrenci olacağını don Juan’a söyler.

Aralarında şöyle bir etkileşim yer alır:

“Yine saçma konuşuyorsun. Savaşçı kendisi ne ise onu olduğu gibi kabul ederek işe başlar. Bu kabulde alçakgönüllük vardır. Ne olduğunu kabul ederken, pişmanlık duymaz, hınç duymaz, “keşke böyle olsaydım,” duyguları içinde değildir. Ne olduğunu tüm ai–çakgönüllükle kabul ederek, oradan işe başlamak gerektiğini anlar.

“Bu noktayı anlamak ve yaşamak zaman alır. Örneğin, ben, alçakgönüllük kelimesini duymaktan nefret ederdim. Biliyorsun,

ben Kızılderiliyim ve biz Kızılderililer her zaman alçakgönüllü olduk ve başımızı herkesin önünde öne eğdik. Alçakgönüllüğün savaşçının yoluna çıkacağını sanmıyordum; yanılmışım. Bir savaşçının alçakgönüllüğü, bir dilencinin alçakgönüllüğü değildir. Savaşçı başını kimseye eğmez, ama, hiç kimsenin de başını kendisine eğmesini istemez, ve izin vermez. Öte yandan, dilenci kendinden güçlü gördüğü kimseye hemen başını eğmeye ve onun için yeri süpürmeye hazırdır. Ne var ki, dilenci kendinden daha güçsüz birinin onun için yeri süpürmesini ve başını eğmesini ister. “

—Doğan Bey, don Juan’ın bu son söyledikleri sizin ‘ben—sen bilinci’ ve, ‘biz bilinci’ kavramlarını anımsatıyor.

—Evet, haklısınız, büyük bir benzerlik ve paralellik var. ‘Alçakgönüllülük,’ biz bilinci içinde alındığında, varoluş yönünden birbirine eşit değerde insanların ilişkisinde gözlenir. Ben sen bilinci içinde alındığında, ‘mış gibi alçakgönüllülük’ vardır. Mış gibi alçakgönüllülüğün temelinde Savaşçı tüm diğer insandan korku yatar; gerçek alçakgö—evrenle biz bilinci nüllülüğün temelinde ise eşitlik duygusu. içinde ilişki kurar.

—O zaman şöyle söyleyebilir miyiz: Savaşçı diğer insanlarla ilişkisinde alçakgönüllüdür?

—Hayır, öyle söylersek, don Juan’ın dediğinden farklı bir durum ortaya çıkar.

—Don Juan böyle demiyor mu?

—Don Juan, ‘Savaşçı alçakgönüllüdür,’ diyor. Diğer insanlarla ilişkisinde demiyor. Don Juan’a göre savaşçının alçakgönüllülüğü kuşları, böcekleri, tüm yaratıkları kapsıyor. Yani, savaşçı her tür yaratıkla ilişkisinde alçakgönüllüdür; savaşçı her tür yaratığı kendine denk alarak ilişki kurar.

—Peki bu şöyle denebilir mi: savaşçı tüm evrenle biz bilinci i—çinde ilişki kurar?

—Hah, şimdi oldu, Arif Bey. Evet, böyle denebilir. Savaşçı evrensel biz bilincini gerçekleştirmiş biridir.

—Don Juan böyle mi söylüyor?

Sayfa 19

356 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

—Hayır. Don Juan biz bilinci diye bir şeyi ağzına almıyor. Don Juan’ın söylediklerini şimdi siz ve ben böyle yorumluyoruz. Daha doğrusu siz bana, “Doğan Bey, bu böyle yorumlanabilir mi?” diye soruyorsunuz, ben de, “Evet, yorumlanabilir,” diyorum.

—Şimdi listeye ne özellik yazacağız?

—Savaşçı alçakgönüllüdür, desek?

—Tamam, ondördüncü özellik olarak, ‘savaşçı alçakgönüllüdür,’ yazıyorum.

–Tamam, öyle yazın. Arif Bey, kendini olduğu gibi kabul etme üzerine konuşurken, bu özelliğin sizde olduğunu söylemiştim, hatırlıyor musunuz?

–Hatırlayamadım, Hocam.

–Siz, “Şimdiye kadar gözden geçirdiğimiz özelliklerinden hiçbirine sahip olmadığımı görüyorum. Kafamın karışıklığı, depresyona girmem tesadüfen olmamış,” demiştiniz. Hatırladınız mı?

–Evet, hatırladım.

–Ben de, “Şimdi yaptığınız gözlem sizin gerçekçi olduğunuzu gösteriyor,” demiştim. Siz de, bu özelliği listeye koymak istemiştiniz. Bu gerçekçilik özelliği, şimdi savaşçının alçakgönüllülüğü ile ifade edilmiş oluyor. Savunucu olmadığınız için, kendinizi olduğu gibi kabul ettiğiniz için, sizde bu özellik var.

– Sahiden böyle düşünüyor musunuz. Doğan Bey? –Sahiden böyle düşünüyorum. –Bu önemli bir özellik mi?

–Bence savaşçının her özelliği temel ve önemli. Bu özellik de temel bir özellik.

–Teşekkür ederim, Doğan Bey. Kendime güvenim arttı.

Karaköy limanı ve gümrük depoları yönüne başımı çevirdim; bu sırada bir vapur düdüğünü öttürdü. Denizde irili ufaklı vapur, tanker, motor, balıkçı teknesi dağılmış durumda. Vapur düdüğünden sonra baktığım denizin bu kısmını bir tür yaratığa benzettim; sesiyle, hareketleriyle, görünüşüyle canlanmış ve kendini ifade e–diyordu.

Savaşçı Olmak İçin 357

Futbol maçı seyretmiş olan erkekler yine televizyon dolaylarında oturuyorlardı. Bir şeyin farkına vardım: maçla ilgilenmeyen, maçı seyretmemiş oldukça yüksek sayıda erkek vardı. Bazıları oturmuş çevrelerini seyreliyorlar, büyük bir çoğunluğu ise, kendi masaların–daki erkek arkadaşlarıyla konuşuyorlardı. Birkaç masa kadınlı erkekli olarak konuşmaya devam ediyordu. Kadınlı erkekli olarak konuşan masalardan etrafa daha çok gülme sesleri yayılıyordu.

Garsonlar gayet çabuk bir şekilde işlerini görüyorlar, insan ilişkileri konusunda herhangi özel bir şey yapmak onların önem verdikleri, kafaya taktıkları bir konu olarak görünmüyordu. Verimli çalışmaya özen gösteriyorlar, ama, müşterileri ile ilişkilerinde de herhangi bir kabalıkları yok. Kendizi tam bir müşteri gibi hissediyorsunuz.

Benim evden görünen bitmemiş çirkin bina buradan da gözüküyor. Ayrıca Dolmabahçe ile Taksim arasında yer alan kırmızı tepeli sipsivri bina da o çevrenin tüm güzelliğini bozarak insanın gözünü alıyor.

Oğullarıyla futbol seyreden adam hesabı ödemek için eşinden para istedi. Demek ki evde maliye bakanı kadın. Kadın cebinden cüzdanını çıkardı ve parayı adama verdi, adam garsona verdi. Bir süre sonra garson paranın üstünü getirdi, adamın önüne koydu, a–dam parayı aldı, kadının önüne koydu. Para konusunda idarenin kadında olduğu bir kere daha kanıtını bulmuş oldu.

Arif Bey, Eskişehir’de tanıdıkları birinin kızının gelin gittiği evi hatırladı. Kızın gelin gittiği evde kayınvalide maliye bakanı imiş. Yeni evlenen de dahil evde iki oğlu varmış ve onların tüm kazançlarını

kendisine vermelerini beklermiş. Daha sonra evin ihtiyaçlarını ve kişilerin harçlıklarını herkese o verirmiş. “Peki evlilik ne oldu?” diye sordum; Arif Bey gülerek kızın şimdi boşandığını söyledi. Hiç hayret etmedim.

Öğrenme Fırsatı

Bir süre çevreyi ve insanları gözledikten sonra, kitaplardan savaşçının özelliklerini irdelemeye devam ettik.

–Bir başka yerde Carlos ile konuşurken don Juan şöyle der: “Sıradan bir insanla savaşçı arasındaki en temel fark şudur: Savaşçı her şeyi üstesinden gelinmesi gereken bir öğrenme fırsatı

358 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

olarak görürken, sıradan insan her şeyi, ya şükredilecek ya da küfredilecek bir şey olarak görür. “20

–Doğan Bey, üstesinden gelinmesi gereken öğrenme fırsatı ne demek?

–Güzel bir nokta yakaladınız Arif Bey. İngilizce’deki ‘challenge’ kelimesini bu anlamda sana aktardım. Türkçe’de bu kelimenin tam karşılığı yok. Onun için değişik durumlarda, değişik ifadelerle aktarmak gerekiyor. Bunun farkına varışınız çok isabetliydi.

–Biraz daha açıklayabilir misiniz, bu kelimenin anlamını?

–Peki, şimdi sizinle iki şey yapalım, bir bu kelimenin hangi durumlarda kullanıldığı ile ilgili birkaç gözlem yapalım, iki, savaşçının bakış tarzının özelliği üzerinde duralım.

–Yani, önce İngilizce kelimenin anlamını açıklayacaksınız?

–Evet. Bu kelimenin anlamına Redhouse sözlüğünde bakarsanız, ‘çal’ınc’ şeklinde okunduğunu söyler ve hem isim olarak, hem de fiil olarak kullanıldığını belirtir. İsim olarak kelimenin şu anlamları sıralanmıştır: meydan okuma, mücadeleye davet; bir konuda açıklama yapmaya çağırma; askerlikte, nöbetçinin “dur” emri veya kimlik sorması; hukukta, hakim veya jüriyi reddetme; ABD oy pusulasının geçersizliğinin veya seçmenin yetersizliğinin iddia edilmesi. Fiil olarak, meydan okumak; düelleoya davet etmek; figüratif olarak, ‘hodri meydan’ demek; itiraz etmek; kokuyu bulunca havlamak (av köpeği).

–Bu dediğiniz anlamlardan hiçbiri sizin dediğinize uymuyor.

–Evet, uymuyor. Onun için bu kadar ayrıntılı açıklamalara giriyorum. ‘Challenge’ kelimesinin en yaygın anlamı ‘meydan okuma’ şeklinde ifade edilebilir. Örneğin, söylediğin şeyi kanıtlamaya seni davet ederken bu kelimeyi kullanırım; ‘haydi bakalım ispat et!’ anlamı vardır burada.

“Başka bir yaygın kullanışı daha var: örneğin, bir seminere gittiniz, ve seminerde hep sizin bildiğiniz şeylerden bahsedildi, sizi düşündürecek, kamçılayacak, yeni ufuklar açacak bir şey yoktu. İşte bu, ‘düşündürecek,’ ‘kamçılayacak,’ ‘yeni ufuklar açacak’ yön

de bu kelimeyle ifade ediliyor.21 Öğretim üyeliği yaptığım üniversitede sık sık öğrencilerin derslerle ilgili olarak bu kelimeyi bu anlamda sıfat olarak kullandıklarını duydum.

–Yani kolay ders, zor ders anlamında mı?

–Hayır, kolaylık zorluk anlamından daha çok, öğrenciyi kamçılayıp yeni bir şeyler öğretiyor mu, yoksa bilgi değeri düşük olan bir kurs mu, bu yönünü ifade etmek için kullanıyorlar.

–Yani kursun öğrencinin hayatına katkısı ne olacak, gibi bir şey mi?

–Evet, öyle. Ama, bu sıfatı kullandığı zaman öğrenci şunun da farkında, seminerin hayatına katacağı değeri öğrencinin ‘kazanması’ gerek. Bir seminer için öğrenci bu sıfatı kullandığı zaman bilir ki, sırf sınıfa gidip oturarak seminerden yararlanamayacak. Seminerdeki kavramlarla boğuşması, çatışması, hesaplaşması gerek. Böyle bir mücadeleden sonra seminerin katkısını hayatına geçirebilir.

–Anlıyorum.

–Bu kelimenin bir diğer anlamı, “yaşamda karşılaştığın olaylara birer sorun olarak da bakabilirsin, birer ‘challenge’ olarak da bakabilirsin,” cümlesindeki gibidir.” İşte, don Juan, ‘Sıradan bir insanla savaşı arasındaki en temel fark şudur: Savaşçı her şeyi üstesinden gelinmesi gereken bir öğrenme fırsatı olarak görürken, sıradan insan her şeyi, ya şükredilecek ya da küfredilecek bir şey olarak görür,’ derken, kelimeyi bu anlamda kullanıyor. Yani, ‘challenge,’ ‘üstesinden gelinmesi gereken bir öğrenme fırsatı,’ oluyor.

–‘Üstesinden gelinmesi gereken,’ demekle, kişinin emek vermesi, çalışması, mücadele etmesi gerektiği mi vurgulanıyor.

–Evet, eylemci bir tutum vurgulanıyor.

–Yani sıradan insan, pasif bir tutum içinde ya şükredip otururken, ya da, zamanını sürekli ona buna kabahat bulup şikayetle harcarken, savaşçı eylem içinde emek veriyor, mücadele ediyor.

“ It was not a challenging seminar, cümlesinde olduğu gibi.

You can see everything in life either as a problem or as a challenge, cümlesinde olduğu gibi.

360 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Arif Bey, savaşçı her olayın bir şeyler keşfetmek için, hayatı anlamak, gelişmek, olgunlaşmak, bilge kişi olmak için bir fırsat olduğunu düşünür. Her olayda bir davet vardır: “Gel gözlemlerle, algıla, anla, yorumla, ve içimde gizli olan anlamı bul.”

–Doğan Bey, bu anlamda olayların savaşçıya bir meydan o–kuması yok mu? “Gel bakalım, içimdeki anlamı anlayabilecek misin,” gibi.

–Bakın Arif Bey, ben bunu düşünmemiştim. Haklısınız, burada bir meydan okuma var.

Bir süre konuşmadan durduk. Arif Bey, hem anlamış olmaktan, hem de kendisinin de bir katkı yapabilmış olmasından memnun, bardaktaki suyundan bir yudum aldı. Daha sonra, “Savaşçı özellikleri listesine yeni bir özellik eklememiz gerekiyor,” dedi. Ve ilave etti, “On beşinci özellik olarak, ‘Savaşçı her şeyi üstesinden gelinmesi gereken bir öğrenme fırsatı olarak görür,’ desek yeterli mi?

Başımı sallayarak, hemfikir olduğumu belirttim. Savaşçı öz-zellikleri listesine söylediği özelliği yazmaya başladı. O yazarken ben kitaplarda işaretlediğim kısımlara bir göz attım. Arif Bey yazmayı bitirince konuşmaya başladık.

Savaşçı Sağlığına Özen Gösterir

—Carlos ve don Juan Meksika’da bir şehrin parkında beraberce insanları gözlerlerken, aralarında değişik konuşmalar geçer. Birçok insanın bedenlerine iyi bakmadıkları, sağlıklarına dikkat etmedikleri, kendilerini olumsuz duygulara kaptırıp koyverdiklerini, sigara, içki gibi sağlıksız alışkanlıkların esiri olduklarını gözlemledikten sonra, don Juan, “Savaşçı, sağlığına gözü gibi bakar, itina eder, “ der.

“Sağlığına itina etmeyen, bedenine bakmayan insanın ruhsal sağlığına önem vermesinin olanaksız olduğunu belirtir.²³

—Doğan Bey, bu söyledikleriniz herkes için geçerli bir beklenti.

“Sayfa 133–5.

“Savaşçı her şeyi

üstesinden

gelinmesi gereken

bir öğrenme fırsatı

olarak görür.”

Don

Savaşçı Olmak İçin 361

—Arif Bey, bir keresinde, “Savaşçıyı nasıl tanırız?” diye sormuştunuz. Savaşçının saydığımız özellikleri içinde en somut, göz-lemlenebilen özelliği bu. O nedenle bu özelliği de söylemek istedim. Gerçekten de bu herkes için geçerli bir beklenti. Ama, çevrene bak, kaç kişi bilinçli bir biçimde sağlığına dikkat ediyor ve ö—zenle sağlıklı yaşamayı seçiyor?

—Evet, az. Aklıma bir soru geldi. Sağlığına özen göstermeyen, sigara içki gibi kötü alışkanlıkları olan bir insanın ruhsal olarak sağlıklı ve yücelmiş olduğunu söyleyemeyiz, değil mi?

—Hayır, söyleyemeyiz. Hatta, ben şunu söyleyeceğim: Eğer, kişi bu kötü alışkanlıklardan kurtulmayı istiyorsa, önce hayatındaki anlam arayışını sürdürsün, yaşamının amacını bulsun, diğer her şey, sağlıklı alışkanlıklar da dahil, zamanla yerini bulacaktır.

—O zaman ruhsal bunalım, bedende sağlıksızlık olarak kendini gösteriyor, diyebilir miyiz?

—Arif Bey, sizinle ilk karşılaştığımız zamanki durumunuzu hatırlayın. Kafanızın karışıklığı, karamsarlığınız, umutsuzluğunuz devam etse idi, sigara içen, akşamları kafayı çeken biri haline gelmeniz kolay olurdu, öyle değil mi?

–Evet, olurdu. Hatta, size söylemedim, sizinle konuşmaya başlamadan üç. ay önce, sigara içmeye başlamıştım. Ama, günde beş, altı tane içiyordum. Sizinle beraberken, sigara ile ilgili tavrınızı bildiğim için sigara içmekten kaçındım. Fakat şimdi, sigaraya hiç istek duymuyorum. Kendimi adamaya başladığım ideallerimi gerçekleştirmek için uzun yıllar sağlıklı olmam gerektiğini biliyorum. – Hayatınıza anlam, doyum ve coşku girdi mi, sigara gibi sağlıksız alışkanlıklar gider, kaybolur.

–Evet, bende öyle oldu. O zaman şunu söyleyebilir miyiz, Doğan Bey: Eğer, bir insan sağlığına önem vermiyor ve kötü alışkanlıklarını devam ettiriyor ise, o insanın hayatında anlam, doyum, ve. coşku bunalımı vardır?

–Diyebiliriz. Şimdi bizim bu konuşmamızı dinleyen sigara i–çen birçok saygı değer insanlar.. – Saygıdeğer insanlar?

362 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Yani, toplumda yerleri olan, mevkileri olan, meslek sahibi insanlar. Onlar bizim bu konuşmamızı dinliyor olsalar idi, söylediğimizi aşırı bulacaklardı, ve sigara içmenin, içki içmenin abartıl–maması gerektiğini söyleyeceklerdi.

–Gerçekten de tanıdığım birçok saygı değer insan var, sigara i–çen ve içki içen.

–Benim de var. Bunlardan bazıları, bizim sağlıksız dediğimiz davranışları sağlıksız görmedikleri için, o davranışı yapmaya devam ederler.

–Yani bilinçleriyle sözleri ve eylemleri tutarlılık içindedir. –Evet, tutarlılık içindedir. Bu nedenle kişisel bütünlük içindedirler.

–Peki nasıl anlayacağız bu davranışları sağlıksız görüp görmediklerini?

–Çok basit bir test var. –Nasıl bir test?

–Bu kişilere şu soruyu sorun: “Çocuğunuzun da böyle bir davranış içinde olmasını içtenlikle ister misiniz,” diye. İçtenlikle “e–vet,” diyenler kişisel bütünlük içindedirler.

–Ya, “hayır,” diyenler?

–Orada kişisel bütünlükten yoksunluk var. Kendilerinin ‘müptela’ olduklarını biliyorlar, ve çocuklarının olmalarını istemiyorlar.

–Ama, bunu da açıkça söyleyebilmek, bir tür kişisel bütünlük değil mi?

–Evet, dürüstlük. Bunun zararlı olduğunu açıkça söyleyip, kötü alışkanlıklarının esiri olduklarını söyleyenleri takdir ederim. Bir de, bildiği halde, bir sürü zihinsel oyunlarla kıvırmaya çalışanlar var, ..

–Nasıl kıvırmalar?

–”İnsanın hayatta zevk alacağı şeyler olmazsa, 3t gibi yaşamak neye yarar,” gibi.

–Ama, doğru değil mi? Ot gibi yaşamak neye yarar?

–Çocuk doğduğu zaman muhteşem bir yaşamı gerçekleştirmek için geliyor, ot gibi yaşamak için değil. Kişi kendi yaşamını bir savaşçı gibi yaşadığı zaman yaşanabilecek en güzel duyguları, coşkuları

Savaşçı Olmak için

363

yaşar. Don Juan, Carlos’la konuşurken bir keresinde, “Savaşçının dışarıdan hiçbir şeye gereksinmesi yoktur, “ der. “Yaşam denen bu muhteşem yolculuğu yapman için her şeyin var. Sana, gerçek bir insan olarak yaşamının savaşçı olarak yaşamakla mümkün olabileceğini göstermeye çalışıyorum. Yaşamın kendisi yeterlidir, yaşamın dışarıdan açıklamaya ihtiyacı yoktur, kendi kendini açıklayıcı–

dır ve tamdır.” | „

Savaşçı sağlığına “Arif Bey, yaşamın kendisinde var özen österir»

olan bu muhteşemliği görmeyip, içki, sigara, esrar, ve diğer kötü alışkanlıklarda Don Juan aramak, bu kötü alışkanlıklar olmadığı zaman insanın yaşamının ‘ot gibi’ olacağını söylemek büyük bir cehalettir.

–Ama, böyle söyleyen insanlar, yüksek eğitim almış insanlar. Bunlara cahil diyebilir misiniz?

–Zihinsel bilgi ile kişi aydın kişi haline gelebilmiş olsa idi, sizin konuştuğunuz bazı deneyimli öğretmen arkadaşlarınıza da aydın kişi demek gerekirdi. Benim söylediğim cahillik, bilgelik yönünden bir cahillik.

–Anlıyorum, Doğan Bey. Peki bu özelliği listeye nasıl geçeceğiz? “Savaşçı sağlığına özen gösterir,” desek olur mu?

–Bence gayet güzel ifade ediyor.

–O zaman, on altıncı özellik olarak, savaşçı sağlığına özen gösterir, diyorum.

–Tamam!

Savaşçı Kendini Geliştiren Her Şeye Şükran Duygusu Besler

–Bir keresinde ölümden söz edilirken, don Juan, “Savaşçı ölmeden önce yaşamında yer alan ve kendisine hayrı dokunan herkese teşekkür eder,” der. Ve, Carlos’un hayatında yer alan herkese teker teker teşekkür etmesini ister. Carlos, ölümünün yaklaştığı düşüncesi içinde, bir daha hiç göremeyeceği insanlara gözyaşları i–çinde teker teker hayalinde teşekkür eder. Dayanamaz, hüngür

Tales of power, s. 52.

364 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

hüngür ağlayarak biriktirmiş olduğu bütün hüznleri ve acıları dile getirmeye başlar.

“Don Juan onun konuşmasını kesmez, yalnız Carlos’un gözyaşlarıyla karışık konuşması bittikten sonra, “Savaşçı, acısının varlığını tanır, ama, kendini onlara kaptırıp koyvermez,” der. “Büyük bilinmeze ulaştığın zaman hüznü, çökük biri olarak gitmeyeceksin. Bir savaşçı olarak gideceksin. Savaşçı coşkuludur, çünkü bir savaşçı olarak yaşamak şerefine nail olduğu bir ömüre sahip olmuştur ve onun

için bütün alçakgönüllüğü ile teşekkür duygusu içindedir. Savaşçı kendi yaşamını tümüyle yaşamış biri olarak coşkuludur.”

–Doğan Bey, Carlos ölüyor mu?

–Bu sözleri duyduğu zaman, öleceği kanısı içinde idi ve böyle bir bilinç içinde don Juan’ın söylediklerini dinliyordu. Ölmüyor ve böylece kitaplarını yazmaya devam edebiliyor. Ama, bu onun don Juan’ı son görüşü oluyor.

–Yani bu Carlos’un son kitabı mı oluyor?

–Hayır, daha sonraki yazdığı kitaplarda, don Juan’la beraber olduğu zamanlardaki konuşmalarını, gözlemlerini, ve anılarını kullanıyor.

–Listeye ne yazalım, Hocam? “Savaşçı yaşamına

–Bu kaçınıcı özellik oluyor?

–On yedinci.

–On yedinci özellik olarak, “savaşçı yaşamına katkıda bulunan her şeye ve herkese teşekkür duygusu besler,” desek, nasıl olur?

–İyi olur, Doğan Bey.

–Bizim halkımız bunu, ‘şükran duygusu’ olarak bilir. Bununla ilgili bir anım var, size anlatmak istiyorum.

“İstanbul’da taksile bir yere gidiyordum. Şoför ile konuşmaya başladık, laf lafı açtı. Şoför bir ara, ‘Abi bizim hastalıklarımızın temelinde (burada ‘hastalık’ kelimesiyle toplumsal huzursuzlukları kastediyordu) şükürsüzlük yatıyor,’ dedi. Ve daha sonra ilave etti, “Şükretmesini bilmeyen gönül huzuru bulamaz!

katkıda bulunan

her şeye ve herkese

teşekkür duygusu

besler.”

Don Juan

Savaşçı Olmak İçin

365

“Bu söz hoşuma gitmişti. Şimdi aynı şeyi don Juan söylüyor, ve burada daha geniş bir çerçeve içinde konuşabiliyoruz. Bizim halkımızın arasında önemli bilgelikler bölük pörçük yayılmış durumda.”

–Doğan Bey, bizim halkımızın arasında bilgelikler böyle yayılmış durumda da, biz toplum olarak neden bu kadar dökülüyoruz, peki? Yani, bu şoförün evine gidin, bu lafı söyleyen adamın evinde, korku

merkezli bir anababalık bulacağınızdan eminim. Çocuğunun potansiyelini geliştirmek üzere anababalık yapma aklının u—cundan geçmez. Peki, bilge kişi çocuğunu böyle yetiştirir mi? Sizin bu bilgelik dediğiniz şeyde aksayan bir şey var. Bana öyle geliyor.

—Ne demek istediğinizi anlıyorum, Arif Bey. Belki de biraz duygusal davranıyorum. Yani, bu şoför, şükretmek ile ilgili konuşurken, son derece kalıplanmış bir zihinsel yapı içinde de konuşuyor olabilirdi. Ve ben bizim halkı bilge görmek istediğim için, bu kalıplardan işime geleni, “bak ne bilgelik!” diye alıp lanse ediyor olabilirim. Yani, haklı olabilirsiniz. Bu sözler laftan ibaret olabilir.

—Peki nasıl anlayacağız, laftan ibaret olup olmadığını?

—O lafı söyleyen kişinin yaşamına bakacağız. Sizin dediğiniz gibi karı koca ilişkisine, anababalığına, diğer insanlarla ilişkisine bakacağız. O laflar, laf olarak mı kalıyor, yoksa yaşamda eylemini buluyor mu? Bu gözlem bize cevabımızı buldurur.

—Yani, ‘ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz,’ diyorsunuz.

—Aslında ben demiyorum, bunu siz söylüyorsunuz ve doğru söylüyorsunuz. Güzel bir noktaydı. Teşekkür ederim.

—Sağolun, Hocam. Beni değerli görmeniz, hoşuma gidiyor.

—Değerlisiniz, Arif Öğretmenim. Hem de çok!

Savaşçı Çiçek

Elimdeki kitabın son iç sayfasına kendi el yazımla bir şeyler yazmış olduğumun farkına vardım. Ve bu kitabı nerede okumuş olduğumu hatırladım. Yazımın altına tarih koymamıştım, ama sanırım 1987 veya 88 yılının Ağustos ayında idi. Bu anımı Arif Bey’e anlattım:

—California’da Sequia Ulusal Park’ındaki Mineral King denen bölgede, Cold Water Springs kamp alanında bir hafta kadar çadırdaki kendi başıma kalmış ve bol bol Carlos Castaneda’nın kitaplarını okumuştum. Gündüzleri derenin kenarında kayalık bir bölgeye oturur,

366 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞCI

hem güneşlenir, hem de kitabımı okurdum. Karnım acıkınca, daha önce hazırlamış olduğum sandviçimi yedim.

“Bir keresinde oturduğum kayanın karşısındaki kıyıda sarp taşlar arasında tek bir sarı çiçek gördüm. Çiçek tek başına bir kaya yarığının arasından çıkmıştı, kökleri kayanın yarığı içindeydi. Çiçeğin bir kısmı suya dokunuyordu ve su aktığı için sürekli bir devinim içindeydi. Bu çiçeğe uzun süre baktım. Bu çiçekte savaşçı ruhunu gördüm ve bu algılayış içinde elimdeki kitabın arka kapağının iç kısmına şu yazıyı İngilizce olarak yazdım:

“Çiçek varlığıyla savaşçının yılmaz ruhunu ifade ediyor. Tek gücü derenin kıyısındaki kaya yarığına tutunmuş olan tohumdan geliyor. Tohumundan gelen yüce gücü, kusursuz bir tavır ve yılmaz bir ruh içinde bir savaşçı olarak kullanıyor. Şikayet yok, bıkmak yok, bezmek yok. Yaşamının gücü ve coşkusu var. Her anını doyaya yaşımanın coşkusu.

“Çiçekle konuştuğumu, ona olan hayranlığımı ifade ettiğimi hatırlıyorum. O çiçek hayatımdaki önemli öğretmenlerden biri olmuştur. Ne zaman kendimi olumsuz koşullardan şikayet ederken yakalasam, dere kıyısındaki kaya yarığında hayatını tek başına götüren o savaşçı çiçeği hatırlar ve kendi içimdeki güce kavuşarak yaşama coşkusuyla yapabileceğimin en iyisini yapmaya çalışırım.”

Arif Bey, kitabı elimden aldı, yazdığım yazıyı okudu. Kitabı kapattı, bana verdi. Ve “Hocam İngilizcem yeterli olmadığı için tam anlayamadım; ama, ne kadar kıymetli bir anı ve ne kadar anlamlı bir gözlem. Bir çiçeğin bu kadar güçlü bir öğretmen olabileceğini hiç düşünmemiştim.”

Bir süre sessiz kaldık. Daha sonra, Arif Bey, “Benimle ne kadar özel şeyler paylaşıyorsunuz; ben ne kadar şanslı bir kimseyim. İçten, gönülden teşekkürler ediyorum size, Doğan Bey,” dedi.

Ben de, Arif Bey’e, bir anının paylaşıldığı zaman değer kazandığını, dinleyen bir kafa ve gönül olarak bana kendini verdiği için, benim de kendimi şanslı hissettiğimi, düşüncelerimin değer kazandığını söyledim.

Ayrılma vakti geliyordu. Arif Bey, aklına gelen soruyu sordu: –Hocam, siz Carlos’un dokuz kitap yazdığını söylediniz, ama,

biz şimdi dördüncü kitaptaki kavramları bitirdik. Öbür kitapları ne zaman ele alacağız?

I

Savaşçı Olmak İçin 357

–Arif Bey, savaşçının özellikleriyle ilgili diğer kitaplarda işaretlediğim kısımları kendim gözden geçirdim. Daha önce üzerinde konuştuğumuz özelliklerin değişik ortamlarda, biraz farklı vurgu–layışlarla söylendiğini gördüm. O nedenle öbür kitaplarda işaretlediğim yerleri gözden geçirmeyi gerekli görmüyorum.

–Hocam, bu özellikleri ya yirmiyeye çıkarsak, veya iki özellik atarak on beşe indirsek?

–Niçin?

–Bilmem. On yedi çok alışık olunmayan bir rakam geldi bana.

–Kılı kırk yararcasına Carlos’un kitapları gözden geçirilse, e–minim daha fazla sayıda özellik bulunabilir. Ama, bence bu özellikler savaşçı ruhunu iyi temsil ediyor.

–Önümüzdeki toplantıda ne yapacağız, Hocam?

–Şimdiye kadar gözden geçirdiğimiz farkındalıkları sizin yaşamınıza nasıl uygulayabiliriz, onu tartışalım diyorum, ne dersiniz?

–Hocam, beni örnek almasak olmaz mı?

–Şimdiye kadar konuştuğumuz önemli kavramları gözden geçirirken, üzerinde durduğumuz kavram sizin yaşamınızda nasıl yer alabilir, ona bakacağız. Bu sizin için güzel bir fırsat. Burada sizin yaşamınızı yargılamıyoruz; daha güçlü bir geleceğin temellerini atıyoruz.

–Aslında hemfikirim, Doğan Bey. Bunun benim için önemli bir fırsat olduğunun bilincindeyim.

Arif Bey dunju, gülümsedi, ve, “Bunun için de şükran duygusu içindeyim,” dedi.

Ben de gülümsedim ve konuşmama devam ettim:

–Daha sonra, savaşçı tutumunun ülke için doğurguları ne olabilir, bu konuda gözlemler yapmak istiyorum. Yani, konuşmalarımız artık soyut ve felsefi olmaktan çok, daha güncel olacak. Kavramsal, soyut kavramları yaşama uygulayarak gözlemler yapacağız. Bakalım bu konuşmalar, bu gözlemler bizi nereye götürecek, ben de merak ediyorum; ve heyecanlıyım.

İkimiz de ayrılma zamanının geldiğini biliyorduk. Arif Bey, toparlanmak üzereydi.

–Arif Bey, bana bir şey hatırlatacaktınız, unuttunuz mu?

368 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Neyi hatırlatacaktım, Hocam?

–Bilmem, bir düşünün.

Arif Bey, düşündü, önünde boş duran kâğıda baktı, yine bana baktı.

–Bir şey aklıma gelmiyor, Doğan Bey.

–Savaşçının özelliklerinden biri üzerinde konuşurken düşkünlük, iptila kavramlarını irdeliyorduk, ve siz, “O zaman benim kendi hayatımda, stratejik kararlarımın dışında oyalandığım her şey bir iptila oluyor,” demiştiniz. Hatırladınız mı?

–Evet.

–Daha sonra, “Bütün bunlar insana muazzam bir sorumluluk bilinci getiriyor. İnsan bir süre sonra bu tür yaşamdan bıkmaz mı? Daha doğrusu yorulmaz mı?” diye sormuştunuz. Ben de, “Bunlar size çok mu ciddi geliyor?” diye sormuştum. Siz de, “Evet, ben kendimi her şeyden uzaklaştırıp, yat kalk, öğretmen olmayı mı düşüneceğim?” diye düşüncenizi dile getirmiştiniz. Ben de, “Aslında savaşçının yaşamı cıvı cıvı mutlulukla dolu, enerjik, canlı ve çok hareketli. Ve hiçbir mecburiyet duygusu yok,” demiştim. Siz de, “Bu kadar şartlı şurtlu bir hayat nasıl oluyor da, bu kadar cıvı cıvı mutlulukla dolu, enerjik, canlı ve çok hareketli oluyor?” diye sormuştunuz.

–Hah, şimdi hatırladım Hocam. Savaşçının özelliklerini gözden geçirdikten sonra bu konuya geri dönelim, bana hatırlatın, demiştiniz. Şimdi hatırladım.

–Şimdi bunu tartışabiliriz.

–Hocam, gelecek buluşmamızın başında bunu tartışsak, olur mu? Çünkü, bir saat içinde karşıda olmam gerekiyor, ve böyle güzel bir konuyu gergin dinlemek istemiyorum.

–Tamam, anlaştık. Yalnız senden bir isteğim var. Gelecek buluşmamızdan önce bir çocuk bahçesinde veya başka bir yerde, yarım saat kadar çocukların oyun oynayıpını gözle. Sadece gözle, onlar nasıl oyun oynuyorlar, bütün ayrıntıların farkına varmaya çalış.

–Niye, Doğan Bey?

–Nedenini daha sonra anlatırım; dediğimi yap.

–Olur.

Önümüzdeki hafta Çamlıca Tepesi’nde buluşmaya karar vererek ayrıldık.

11

Gözden Geçirme

Büyük Çamlıca Tepesi’nde buluştuk. İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Sosyal Tesisleri’ne doğru yürümeye başladık. Arnavut kaldırımlı yolun solunda araba park yeri, girişte sağda idari binalar ve onun ilerisinde bir lokanta var. Büyük bir alan park olarak planlanmış; gezi yolları, çiçeklikler, ağaçlar, oturma bankları gayet güzel serpiştirilmiş.

Hemen girişte şark köşesi gibi kapalı bir köşk yapılmış ve o—rada iki gelin görmek beni şaşırttı. Daha sonra birçok gelin ve damadın evlendikten sonra buraya geldiğini öğrendik; nikâhtan sonra buraya gelmenin uğur getirdiği inancı yaygınmış.

Park içinde sehpa ve tabureler konmuş ve değişik yerlere çay ocakları yerleştirilmiş. Bu sehpalardan birinin kenarına oturduk. Garsona iki çay söyledik. Panoramik bir manzara ile çevriliydik, ve renkli cıvı cıvı insanlar arasında olmak mutluluk vericiydi.

Çocuklar anababalarıyla beraber ama, uygun mekân buldukları için anababalarından ayrılmadan oynama fırsatını yakalamaktan mutlu, oynuyorlar.

Arif Bey’e, çocukları oyun oynarken gözleme fırsatı bulup bulmadığını sordum. Gülerek, bulduğunu söyledi. Nelerin farkına vardığını sordum.

Çocuklar Oynarken

–Yarım saat gözlemle dediniz, ben kendimi alamadım, belki bir saatten daha fazla çocukların oyunlarını seyrettim. Her şeyden önce son derece canlı, neşeli, ve katılımcıydılar. Oynadıkları o—yundan büyük zevk alıyorlardı. Akıllarından geçeni hemen konuşuyorlar ve hemen uygulamaya geçiriyorlardı.

“Birkaç defa çocukları oyundan ayırarak eve götürmek isteyen büyüklere direnç gösterdiler; eve gitmek istemiyorlar, oyuna devam etmek istiyorlardı.

370 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

“Dikkatimi çeken şeylerden biri de, aralarındaki çatışmalar genellikle oyunun kuralı şöyle mi, yoksa böyle mi yorumundan kaynaklanıyordu. Oyunun kuralı konusunda hemfikirliğe varıldıktan sonra büyük bir enerji ve ciddiyetle oyuna devam ediliyordu.

–Arif Bey, ilginç bir kelime kullandınız: çocukların oyununu anlatırken, “büyük bir enerji ve ciddiyetle” dediniz. Bu ‘ciddiyet’ kelimesi dikkatimi çekti.

–Gerçekten oyun oynarken ciddi bir iş yapan insan edası vardı hepsinde. Yani oynadıkları oyunu, yaptığı işi ciddiye alan bir insanın tavrı içinde oynuyorlardı.

–Peki, oyun oynarken çocuklar mutlu muydu? –Kuşkusuz. Coşkulu bir mutluluk hali vardı.

–Bu oyunu başkaları istediği için değil, kendileri istediği için oynuyorlardı, değil mi?

–Evet, kendileri ne oynayacaklarına karar veriyorlar ve oyuna başlıyorlardı.

–Peki sizce bu gözlem sadece bu grup çocuklar için mi geçerli, yoksa oyun oynayan başka çocuklar için de aynı şeyleri söyleyebilir miyiz?

–Bence tüm çocuklar için bu gözlem geçerli.

Bir süre sustum, hem Arif Bey hem ben çaylarımızdan birer yudum aldık. Daha sonra Arif Bey’e sordum:

–Niye çocukların oyunun gözlemlemenizi istedim, sanıyorsunuz?

–Bunun üzerinde düşündüm. Bunun mutlaka savaşçı olmakla ilgisi olmalı dedim. Bir tahminim var, ama, emin değilim.

–Tahmininiz ne?

–Ben size bir soru sormuştum. Savaşçının yaşamını kastederek, “bu kadar şartlı şurtlu bir hayat nasıl oluyor da, bu kadar cıvıl cıvıl muîlulukla dolu, enerjik oluyor?” diye. Bu soruyla ilgili diye düşünüyorum.

–Peki cevabınız ne?

–Çocukların da oyunlarının kuralları var ve bu kuralların ihlal edilmesine hiç izin vermiyorlar. Ama onlar oyun oynarken cıvıl cıvıl mutlu ve enerji dolular.

Gözden Geçirme

371

–Sizce niye çocuklar bu kadar cıvıl cıvıl mutlu ve enerji küpü?

–Çünkü oyun oynamayı kendileri seçiyorlar, kuralları kendileri koyuyorlar ve oynarken o oyunu oynamaktan başka hiçbir a–maçları yok.

–Yani oyun oynama niyetleri temiz, saf!

–Hah, evet. Aynı savaşçının niyetinin saflığı gibi.

–Sanırım, bana geçen buluşmamızda sorduğunuz sorunun cevabını kendiniz çocukların oyunlarını gözlemleyerek buldunuz. Savaşçı bir çocuğun oyun oynarkenki masumiyeti, ciddiyeti ve katılımcılığı içinde hayatını yaşar. Yaşam onun için her an yaşanan bir keşfetme ortamı, muhteşem bir maceradır.

–Ben sorumun cevabını aldım, Doğan Bey. Teşekkür ederim.

Genci yaşlısı, kadını erkeği, memuru esnafı, bizim insanımızın her kesiminin geldiği bir ortam burası. Aile vurgulu bir kalabalık. Dede, nine, anne, baba, çocuklar grupları oluşturuyor. Bazı geniş arkadaş grupları var. Ender denebilecek sayıda el ele tutuşarak dolaşan genç görebildik. Beyaz gelinlik giymiş, duvaklı gelinler göze batacak kadar çok sayıda. Ben yedi tane saydım.

–Arif Bey, bugünkü buluşmamızda, şimdiye kadar üzerinde konuştuğumuz kavramların bir gözden geçirmesini yapmak istiyorum.

–Benim neleri hatırlayıp, neleri hatırlamadığımı mı görmek istiyorsunuz, Doğan Bey?

–Hayır, öyle değil. Benim düşündüğüm daha başka. Şimdiye kadar konuştuğumuz kavramları yeniden ele almayı istiyorum, ama bu kez, bu kavramların sizin hayatınıza, yani bir öğretmen olarak özellikle sizin hayatınıza nasıl uygulanabileceği üzerinde durmak istiyorum.

–Bu benim için yararlı olur. Sava^ bir Çocuğun

–Ben de öyle düşünüyorum. Başla– ^u ^

yalım mı? masumiyeti,

–Başlayalım. ciddiyeti ve

katılımcılığı içinde hayatını yaşar.

372 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

Arayış ve Uyanış

–Arif Bey, hatırlıyorsunuz, sizinle bir seminer sonrası tanıştık. Bir seminerime katılmıştınız ve seminer sonrası, “Hocam, bir sorum vardı, acaba bana birkaç dakikanızı ayırabilir misiniz?” diye gelmiştiniz.

–Evet, hatırlıyorum.

–Sizinle ilk karşılaşmamızda yüzünüz ve gözleriniz beni etkilemişti. Yüzünüzde heyecan, gerginlik, mutluluk ve kaygı vardı. Sizinle göz göze geldiğimiz zaman, sanki gözlerimiz birbirini anladı. Dost olmuştuk. Bunu içimde hissettim. Ve daha sonra sizinle bu düzenli buluşmaları yapmaya başladık.

“İlk buluşmamızda arayış içinde olduğunuzu gözledim. Bizim toplumda arayış içinde olan insana pek rastlamıyorum. Herkes bir başkasını değiştirmenin çabası içinde; çok az kimse, “Ben nasıl değişebilirim?” sorusunu sorduğu için, sizin arayış içinde olmanız beni olumlu etkiledi. Ayrıca öğretmen olduğunuz için, daha da mutlu oldum.

– Sizinle bu kadar süre konuşabileceğimi hayal dahi etmiyordum. Çok mutluyum.

–Bu buluşmalardan ben de zevk aldım, ve sadece zevk almadım, ben de öğrendim, yeni şeyler keşfettim. Onun için gerçekten sizinle beraber zaman geçirmekten mutluyum.

“Öğretmen olmayı seçmiştiniz, fakat zamanla, ‘acaba yanlış bir karar mı verdim,’ demeye başlamıştınız. Ama, neden böyle düşündüğünüzü bilmiyordunuz. İlk toplantımızda neden böyle hissettiğinizi ele aldık. ‘Geçim için öğretmenlik yapan biri’ olmak istemiyoordunuz, ama, ‘gelişim için öğretmenlik yapan biri’ olduğunuz zaman da, anababanızı, bizzat kendi meslektaşlarınızı, kız

arkadaşınızı, evini kiraya tutmak istediğiniz ev sahibini yanınızda değil, karşınızda buluyordunuz. Kendinizin hayalci olduğunu, daha kötüsü, kafası çalışmayan, ‘enayi’ biri olduğunuzu düşünmeye başlamıştınız. Size, ‘Arif öğretmenim,’ demek istemiştin. Çünkü, gerçekten kendini öğretmenliğe adanmış, ve öğretmen olmaya layık birini görmüştün karşımda. Siz, “Kendimi niye aptal hissediyorum,” diye sorduğunuzda ne cevap verdiğimi hatırlıyor musunuz?

–Yanlış değerlendirdiğimi söylemişsiniz.

Gözden Geçirme

373

–Hayır öyle demedim. Dedim ki, “Geçim için öğretmenliğin” yapıldığı bir bağlam içinde “gelişim için öğretmenliği” yorumlamaya çalışıyorsunuz.

–Evet, şimdi hatırladım. ‘Gelişim için öğretmenlik bir yaşam felsefesidir,’ demiştiniz.

–Evet, öyle demiştin. Bu yaşam felsefesinin ne olduğunu şimdi anlamış bulunuyorsunuz, değil mi?

–Savaşçının yaşam felsefesinden söz ediyorsunuz!

–Evet, savaşçı olmaktan söz ediyorum. Ve siz, savaşçı olmanın ilk adımını atmıştınız.

–Savaşçı olmanın ilk adımını sizinle ilk konuşmamda mı attım?

–Hayır, benimle buluşmadan önce, savaşçı olmanın ilk adımını atmıştınız.

–Hangi adımı atmıştım, Doğan Bey?

–‘Arayış’ adımını atmıştınız.

–Yani arayış içindeydin, onu mu demek istiyorsunuz?

–Evet, onu demek istiyorum. En önemli ilk adım odur. Seninle buluşmalarımız süresince birçok farklı yerde bulunduk. Oralarda otururken yüzlerce insanı gördük. Bu insanların çoğu birbiriyle ‘geyik muhabbeti’ dediğimiz bir konuşma içinde zamanlarını geçiriyorlardı. Rahatça, fütursuzca, yaşamın kendilerine vermiş olduğu en kıymetli şeyi, zamanı böyle değerlendiriyorlardı.

“Arayış içinde olan, şikayet içinde değil, gerçekten arayış i–çinde olan insan o kadar az ki, siz bu yönden bir ayrıcalık teşkil e–diyorsunuz.

–İnsan böyle bir ayrıcalık için bayağı mutsuz bir devre geçirmek zorunda mı?

–Genellikle arayış devresi sancılıdır. Kişinin kafası karışır, gönlü fakirleşir, hiçbir şeyin tadı kalmamaya başlar. Bu hemen hemen zorunludur. Benimle buluştuğunuz zaman böyle bir durumdaydınız, değil mi?

–Evet, öyleydin.

–Peki ilk buluşmamızda farkına vardığınız şey ne oldu?

–Ben, başkalarının benden beklentilerini, daha doğrusu başkalarının hakkımda düşündüklerini, kendi değerlendirmelerimden daha üstün tutan biri haline gelmişim. Kendi özümnden uzaklaşmışım.

374

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Neden?

–Çünkü değerlendirmelerimi yaşamın ‘ait olma’ boyutu içinde vermeye başlamışım; ‘birey olma’ boyutunda kendimi yok farzetmişim. Böyle olunca, bütün hayatım, ‘elalem ne der,’ temeline oturmuş.

–Yani, ben kimim sorusuna verdiğiniz cevapta, sadece ‘ben aitim,’ boyutu sizi tanımlamaya başlamış.

–Evet, sadece ait olmuşum. Bunun da altında, olaylara gözlemleyen bilincimle bakamayışım yatıyor. Nesnel ben, veya sizin tabirinizle egom, dünyayı algılamamı belirlemeye başlamış. Siz buna, ‘hapishanede olmak’ demiştiniz.

–Bunun farkına vardığınız anda ikinci adımı atmış oldunuz.

–İkinci adımı attığının farkında değildim, Hocam! Attığım i–kinci adım neydi?

–Attığınız ikinci adım, yani arayışı takip eden adım, uyanıştır.

–Yani, sorunumun ne olduğunun farkına vardım; bunu mu demek istiyorsunuz?

–Evet, bir şeyler yapmanız gerektiğinin, eski bakış tarzının işlemediğinin, yaşamınıza yeni bir temel oluşturmanız gerektiğinin farkına varmayla uyanışınız başladı.

–Anlıyorum.

–İkinci buluşmamızda uyanışın felsefi yönleri üzerinde durduk. Burada ısrarla üzerinde durduğum temel fikir şuydu: bilinciniz gelişmeden o bilince uygun olan fenomenleri algılayamazsınız. Bu ne demektir? Bu demektir ki, belirli bir bilince erişmeden hapishanede olduğunuzu anlayamazsınız, ve daha da önemlisi, belirli bir bilince gelmeden o hapishaneden çıkamazsınız.

–Doğan Bey, şöyle dediğinizi hatırlıyorum: “Şimdiki hapishaneye sizi koyan kendinizsiniz. Bilinciniz el vermediği için bu durumun, yani hapishanede olmanın sorumluluğunu şimdiye dek hep başkalarına yüklediniz.” Hatırlıyor musunuz?

–Evet, hatırlıyorum Arif Bey. Daha sonra farkında olmanın üç katmanından bahsetmiştik. İlk katman kişinin kendinin farkında oluşudur; üçüncü katman dış dünyanın farkında oluş. İkinci katman ise bu ikisi arasında yer alan, dil ve kültürden oluşan bir ara katmandır. Kişinin ait olmasına ilişkin yaşamı, sosyal roller, diğer

Gözden Geçirme

375

insan ilişkileri, meslek, mevki, ve buna benzer tüm sosyal yaşam bu aracı katmana aittir. Sizin bu aracı katmanınız sizin iç dünyanıza ulaşmanıza olanak vermemeye başlamıştı. Bunalımınızın temelinde bu vardı.

–Nesnel ben? Bu nesnel ben, öyle değil mi? –Evet, nesnel ben, veya ego dediğimiz şey, bu ikinci katmanda oluşan bir bilinç. Kendi özünüzü algılayabilmeniz için bu ara katmanın etkisinden kurtulmanız, yani daha önce sözünü ettiğimiz hapishanenin farkına varmanız gerekir. İşte bu farkına varışa ‘uyanış’ diyoruz.

–Bir tabir kullanmıştınız, o benim hoşuma gitmişti: ‘mış gibi bir yaşam.’

–Evet, bu tabiri kullanınca birçok şey yerli yerine oturuyor. –Şöyle diyebilir miyiz: Uyanış, ‘mış gibi bir yaşam’dan gerçek yaşama, kendime özgü gerçek yaşama bir bakış, bir farkına varıştır? –Evet, diyebiliriz, çok iyi ifade ettiniz. Hatırlıyorsunuz, ‘mış gibi bir yaşam’ içinde olan insanın özgür olamayacağını konuşmuş, ve gerçekten özgür insanın savaştığı olduğunu söylemiştik.

–Hatırlıyorum Hocam, ama, savaşçının kim olduğundan henüz bahsetmemiştik, o zaman.

–Doğru, Arif Bey.. Kim olduğundan bahsetmemiştik, ama, ‘mış gibi’ yaşamayan bir insan olduğunu söylemiş, özgür olduğunu vurgulamıştık.

–O toplantıda aklımda kalan önemli özelliklerinden bir tanesi de savaşçının cesur olduğu idi. Bu aklımda kaldı çünkü, “kendi i–çindeki savaşı bitirmek için kendi kendisiyle cesurca yüzleşmesi gerekir,” demiştiniz. Sonradan bunun üzerinde çok düşündüm. İnsanın kendisiyle yüzleşmesi için cesaret sahibi olması, bana hiçbir anlam ifade etmiyordu. Ama, üzerinde düşündükçe anladım ki, belki de gerçek cesaret, insanın kendisiyle yüzleşmesinde gerekiyor. Şöyle dediğinizi de hatırlıyorum: “Bizim kültürümüzde insanın verdiği iç mücadele pek dikkati çekmez; bu tür mücadele pek su yüzüne çıkartılmaz.”

–İyi hatırlıyorsunuz, Arif Bey.

376 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Hocam, o toplantıda bir de cesaret tanımınız beni etkilemişti: “Kişinin kendi potansiyeline inanarak, kendisinden korkmadan, kendini gerçekleştirme yolunda yaşaması.”

–‘Kendini gerçekleştirme yolunda yaşaması,’ sözü aslında, savaşçının yaşamının amacını ifade ediyor. Bu konuyu bir başka buluşmamızda ele almıştık. Savaşçının her ortamı, bu ortam kendisine tokat atılan, veya küfredilen bir ortam olsa dahi, ‘ders alınacak bir keşfetme ortamı,’ olarak algıladığı üzerinde durmuştuk.

–Ben ders alınacak bir öğrenme ortamı olarak hatırlıyorum.

–Evet, o zaman sanırım öyle söylemiştik. Ama, şimdi ‘keşfetme’ farkındalığını daha güçlü görüyorum. Savaşçı için yaşam bir keşfetme serüvenidir.

–Savaşçının niyetinden söz etmiştik.

–Evet, savaşçının yaşam ortamına getirdiği niyet üzerinde durduk.

Niyetin Saflığı

–‘Savaşçıyı, sıradan insandan farklı yapan en temel özelliklerden biri, onun niyetinin saflığıdır,’ demiştiniz. Ve bu buluşmadan sonra niyetim üzerinde düşünmeye başladığımı hatırlıyorum.

–Genellikle niyet bir gereksinmeyi karşılamak üzere kendiliğinden oluşur. Sıradan insanda bu her zaman böyledir ve sıradan kişi dediğimiz kalıplanmış kişi, bunun farkında değildir. Savaşçı gereksinmesinin ne olduğunun farkındadır. Bu gereksinmeden kaynaklanan niyetinin farkındadır. Sıradan insan, nesnel ben gereksinmeleri içinde yuvarlanırken ve kafası karmakarışık olurken, savaşçının gereksinmesi gözlemleyen bilincinden gelir ve kafası pırıl pırıl, açık seçik, sakindir.

–Doğan Bey, öğretmen olmaya nesnel ben bilinci ile karar vermemiştim. O nedenle mutluydum. Ama, öğretmen olma kararına daha sonra nesnel ben gereksinmeleri içinde bakmaya başlayınca kafam karıştı.

–Teşhisiniz doğru, Arif Bey. Sizinle buluşmalarımızda yaptığım, daha önce vermiş olduğunuz öğretmenlik kararınızı, nesnel benin etkisinden kurtularak yeniden gözden geçirmenize olanak yaratmak oldu.

Gözden Geçirme

377

–Gerçekten de şimdi öğretmenlik kararımı seviyorum, gönlüm coşkulu, kafam pırıl pırıl.

–Şimdi artık girdiğiniz her türlü ortamda şu soruyu sorabilirsiniz: “Bu ortamda ben neleri keşfedebilirim ve bu keşfettiğim şeyleri öğretmen olarak nasıl kullanabilirim?”

–Doğan Bey, şimdi ben şu soruyu soruyorum. Tabii bazen u–nuttuğum oluyor, ama, genellikle her ortamda kendime şu soruyu soruyorum: “Öğrencilerimin potansiyelini ve öğretmen arkadaşlarımla mesleklerindeki gelişimlerini artırabilmek için şu anda ne gibi olanaklar var?” Onları görmeye, algılamaya çalışıyorum. Çoğu kere de, hemen hemen her ortamda birçok olanaklar algılıyorum.

–Arif Bey, hatırlıyorsunuz, o buluşmamızda şu fikir üzerinde ısrarla durmuştum: Kişinin niyeti, motivasyonu onun bilincinin, algılamasının yapısını oluşturur.

–Doğan Bey, benim şu anda geldiğim bir nokta var; bunu size söylemek istiyorum. Eğer doğruysam onaylayın, değilse tartışalım.

“Düşüncem şu: Algılamamızın temelinde, yani bir ortama girdiğimiz zaman o ortamı nasıl algılayacağımızın temelinde, o ortamla ilgili niyetimiz en etkili rolü oynuyor. Bu doğru, değil mi?

–Evet, doğru.

–Niyetimizi de, o ortam içinde ne gibi gereksinimler içinde olduğumuz belirtiyor. Bu da doğru mu?

–Evet, bu da doğru.

–Gereksinmelerin kaynağını da, nesnel ben veya gözlemleyen ben içinde bulunup bulunmamamız belirliyor. Buna ne dersiniz?

–Doğru, derim.

–O zaman, bir insanın temel sorunu, kendisini hangi bilinçle tanımlayacağı oluyor: Yani, kendisini nesnel ben ile tanımlarsa, o bene uygun gereksinimler ve o gereksinimlere uygun niyet içinde bulunduğu ortamı algılayacaktır.

–Tamamiyle katılıyorum, Arif Bey. Temel sorun, kişinin kendini nesnel beni ile mi, yoksa gözlemleyen bilinci ile mi tanımlayacağı.

–Tamam, Hocam. Şimdi bu noktada tam bir açıklık içindeyim.

–Yalnız bir hatırlatmam var.

378 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Yani bu kadar açık seçik olmak, mümkün olmayacak mı? Ben işleri bayağı basitleştirmiştim.

–Üzgünüm Arif Bey, keşke düşündüğünüz gibi basit ve sınırları belirginleşmiş olsa. Hatırlıyorsunuz, ‘ortama getirilen bilinç’ başlığı altında bir farkındalık getirmiştik.

–Evet, ampulün 20 watt mı, yoksa 50 watt mı olduğu ile ilgili örneğinizi hatırlıyorum.

–Kişi geliştikçe ve savaşçı olma özelliği arttıkça, ortama tam savaşçı niyetini getirebilir. Savaşçı olmayı tamamlamış, bilge kişi haline gelmiş birinde, sizin yukarıda söylediğiniz türden nesnel ben ve gözlemleyen beni tam ayırmak mümkün olabilir. Ama, henüz yolda olanlar için, sürekli ‘ortamagetirdiği bilinç’in türünü ve derecesini ayarlamak zorunluluğu vardır. Bu özellikle sizin için geçerli bir uyarıdır.

–Niçin özellikle benim için Hocam?

–Bekarsın, gençsin, yakışıklısın, sağlıklısın. Nesnel benin güçlü ve anlamlı gereksinimleri cıvı cıvı yaşıyor.

–Olsun.

–Lafta olsun demek kolay. Yarın bir gün, güzel, alımlı, endamlı, yüreğini hop ettirecek biriyle tanıştığın zaman ortama getirdiğin bilinci gözetlemek zorlaşabilir; ‘bilir’ demeyeceğim, zorlaşır. Ve bu çok doğaldır. Umarım seni öğretmenlikten vazgeçirecek birine gönlünü kaptırmazsın.

–Hocam, zaten yeteri kadar korkmuşum, bir de siz korkutmayın.

–Peki, özür dilerim. Aslında sizinle ilgili bende böyle bir korku yok. Aksine, savaşçı özellikleri kazandıkça daha çekici bir erkek olacağınıza ve gönlünüze en uygun kadını yaşamınıza mıknaş gibi çekeceğinize inanıyorum.

–Hah şöyle, biraz içimi rahatlattınız.

Çevreme baktım, bulunduğumuz yerde güzel kadın var mı diye şöyle etrafı bir taradım. Arif Bey’e, burada hangi kadını çekici bulduğunu sordum. Ama, herhalde havamızda değildik ki, üzerinde konuşulacak türden bizi etkileyen birini göremedik.

Karnımız acıkmaya başlamıştı. Açık havada köfte, pirzola, şiş pişirilen ocaklardan yoğun bir ızgara kokusu yayılıyordu. Biraz daha konuştuktan sonra, set menülü lokantaya gitmeye karar verdik.

Arif Bey'e bir soru sorarak konuşmaya başladım

Gözden Geçirme

379

Geleceği Yaratmak

–Daha sonraki buluşmamızda geleceği yaratmaktan ve özellikle kişisel bütünlükten söz ettik. Merak ediyorum, kişisel bütünlüğü konuşurken hangi fikirleri kendi yaşamınızla ilişki içine soktunuz?

–Hocam beni en etkileyen fikir, kişisel bütünlüğün temelinde gerçeğe saygının yatması oldu. Bu fikir bana çok yalın, ama o kadar da doğru geldi. Ve ilginçtir, daha önce bunun üzerinde hiç düşünmemiştim.

“Sizinle buluştuktan sonra, içinde yetiştiğim koşulları düşündüm. Büyürken acaba gerçeğe saygı bir değer olarak bana öğretildi mi? Bunun üzerinde düşündüm. Diğer ailelerde olduğu gibi bu konuda da ortama pek bilinç getirilmediğini gördüm. Şimdi öğretmen olarak öğrencilerimle ilişkimde buna dikkat etmeye kararlıyım. Sizinle o konuşmadan sonra birçok davranışların temelinde gerçeğe önem vermemenin yattığını gördüm: trafikten, ev yapımına, şirket yönetimine kadar.

–Peki Arif Bey, neden bizim insanımız gerçeği bu kadar göz ardı edebiliyor, onun üzerinde de düşündünüz mü?

–Çünkü içinde yetiştiği aile korku zeminli, keyfi otoriteye dayalı bir aile.

–Bu sonuca nasıl vardınız?

–Doğan Bey, sizinle konuştuklarımız üzerinde düşününce, bu bana gayet açık seçik gözüktü. Çocuğun aklını yok sayan bir aile terbiyesi; bunun üzerjne, çocuğun aklını yok şayan ezberci bir eğitim, bizi, yani bu ülkenin insanını, gerçeğe değil, otoriteye; daha doğrusu, sopayı elinde bulundurana saygılı olmayı öğretiyor. O nedenle, sanırım Batılının kafasının alamayacağı şeyleri bizler rahatlıkla yapabiliriz.

–Arif Bey, bu gözlemleriniz keskin, ama, aynı zamanda da yargılayıcı.

–Evet Hocam, yargılayıcı olduğunu biliyorum, ama, düşündüklerimin gerçek olduğu hissini taşıyorum.

–Batılının kafasının alamayacağı şeyleri biz rahatlıkla yapabiliriz dediğiniz şey için bir örnek verebilir misiniz?

–Geçenlerde tek şeritli bir yolda konvoy halinde gidiyoruz. 1–çinde bulunduğum araba bir yük kamyonunun arkasında, yük

380 Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

kamyonu da 60–65 km. hızla gidiyor. Öbür şeritten karşıdan gelen arabalar konvoy halinde diğer yöne akıyorlar. Bizim arkamızdaki arabanın şoförü sürekli selektör yapıyor ve bizim yoldan çekilmemizi istiyor.

–Nasıl yani? Yoldan çıkıp, sağda durmanızı mı istiyor?

–Bizim önümüze geçmek istiyor. Ama, önümüze nasıl geçecek onu bir türlü anlayamadık. Çünkü, bizim sağa çekip duracağımız bir alan yok, ayrıca normal trafik hızıyla devam ediyoruz, trafiğin akışını engellemiyoruz, sağa çekmemiz için bir neden yok. Ayrıca, biz sağa çekilsek ve arkamızdaki bu araç önümüze geçmiş olsa bile, onun kamyonu geçmesi mümkün değil, çünkü karşı taraftan sürekli araç akışı var.

–Sizin arkanızdaki aracın sürücüsünün rasyonel bir insan olmadığını düşünüyorsunuz?

–Evet, öyle düşünüyorum. Şunu da söylemek istiyorum: Eğer bizim araba bir askeri araç, veya bir polis aracı olsa idi, o adam selektör yapmaz, geçmeye çalışmazdı. Bundan eminim.

–Üstün Dökmen, İletişim Çatışmaları ve Empati kitabında, insanlarımızın birbirleriyle iki yetişkin olarak değil, çoğu kere anababa ve çocuk olarak ilişki kurduklarını söyler. Çocuğu yetiştirirken onun gerçekçi yönüne, yetişkin yönüne, sorunla ilgili yönüne hitap etmediğimizi söyler. Yani, Arif Bey, gözlemleriniz yerinde. Ve bir öğretmen olarak sizi zorlu bir iş bekliyor.

–Doğan Bey, sizin şöyle dediğinizi hatırlıyorum: “Bütün kötülüklerin anası, bütün yanlışlıkların ve geriliklerin kaynağı, gerçeğe saygısızlıktır. Ailesiyle, öğretmeniyle, medyasıyla gerçeklere saygılı olmayan toplumumuzda çocuk rasyonel bir varlık olarak gelişemez.” Bu dedikleriniz beni etkiledi ve bunun üzerinde düşündükçe, öğretmen olarak önemli işler yapabileceğimi görmeye başladım. Sizin, “Bir toplumun gelecekteki sağlığı çocuklarının zihinlerini temel almada ve o aklın gelişmesine saygı duyarak onu geliştirmede yatar,” sözünüzü kabul ediyorum; zaten bu nedenle öğretmen olmamın ne kadar önemli olduğunu kavramaya başladım.

–Gerçeğe saygı duymadan yetişmiş bir insanın, kendi gerçeğini algılaması ve kendi gerçeğine saygılı olması beklenemez. Kişisel bütünlüğün temelinde gerçeğe saygı yatar.

Gözden Geçirme

381

–Doğan Bey, kişisel bütünlüğü özü, sözü, eylemi tutarlı olma biçiminde tanımlayınca, dediğinizi açık seçik görebiliyorum. Özü algılamak ve bu algılanan gerçeğe saygılı olmak gerekir. Ne dediğini bilmek, yani sözü algılamak, ve bu söze saygılı olmak gerekir. Eylemin ne olduğunu bilmek ve bu eylemin gerçeğiyle tutarlı olmak gerekir. Yani, gerçeği algılamanın ve gerçeğe saygılı olmanın kişisel bütünlüğün temelinde yattığını açık seçik görebiliyorum.

–Arif Bey, algılama, algıladığına değer verme ve algıladığı ile tutarlı olarak duyma, düşünme, eyleme geçme her insanda doğal olarak gerçekleşen bir şeydir. Korku yoksa, insan bu doğallık içinde hareket eder. Ancak insan korktuğu zaman bu doğallık içinde hareket edemez.

–Onun için korku temelli çocuk terbiyesine karşıyım. –Belki aile yapısını değiştiremezsiniz, Arif Bey, ama, kendi sınıfınızda korku temelli bir öğrenme ortamı yerine, merak, coşku, keşfetme temelli bir öğrenme ortamı yaratabilirsiniz.

–Bu işin, yani öğretmenliğin benim için heyecanı da burada. –Unutmayın, Arif Bey, bu sonucu başarabilmek için, kişisel bütünlüğün her düzeyinde bilincinizin yüksek olması gerekir.

–Hocam, bu konu üzerinde bayağı düşündüm. Yani sadece kendi iç dünyamın gerçekleriyle ilişki içinde değil, aynı zamanda inandığım temel değer ve ilkelerle de ahenk içinde olacağım. Tabii, üçüncü düzey, nasıl bir dünya yaratmak istediğimin, vizyonumun, hedefimin sürekli bilinci içinde iç dünyamı, ve değerlerimi uygulamaya koyacağım.

–Canavar gibi güçlü bir savaşçı tarzı gördüm, gözlerinizde. Sizinle gurur duyuyorum, Arif Bey. – Teşekkür ederim, Hocam.

Bir süre sustu, sanki yüzünde bir hüznü vardı. Bana baktı, konuşmaya devam etti:

–Hocam, acı olan ne biliyor musunuz? –Ne, Arif Bey? Acı olan ne?

–Öğretmenlerin büyük çoğunluğu cefakâr, hakikaten kendilerini öğrencilerine vermişler, bir şey yapmak için hazırlar. Ama, onların yaptığını anlamlı bulacak, onlara şevk verecek, destekleyecek, “Öğretmenler, siz bizim göz bebeğimize,” diyen bir ortam yok.

382 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Ne demek istediğini anlıyorum, Arif Bey. Unutma ki, anaba–balar da kötü niyetli oldukları için çocuklarını ezmiyorlar. Bildikleri bu kadar. Öğretmenler, tabancalarının menzili içinde kendi ortamlarını kendileri yaratmak durumundalar. İlk adım kendi güçlerinden gelmeli.

–Yine geldik savaşçı tutumuna!

–Evet! Sen başka yol görebiliyor musun?

–Hayır, en etkili yolun savaşçı yolu olduğunu görebiliyorum.

–Bu etkili olma konusu, bizi güç konusuna getiriyor. Ve bir buluşmamızda da bu konuyu ele aldık.

Güçlü Olmak

–Evet, bir öğretmen olarak nasıl güçlü olabileceğimi o konuşmadan sonra düşündüğümü hatırlıyorum.

–Öğretmen olarak güçlü olabilme konusunda düşündünüz, öyle mi?

–Evet Doğan Bey, düşündüm. –Ne gibi sonuçlara vardınız?

–Her şeyden önce güçlü birey olmadan, yani Arif Okurer olarak güçlü biri olmadan, güçlü bir öğretmen olmayı beklememeliyim. Ben güçlüyüm, benim gücüm var diyebilmem için, kendi yaşamımın dümenini kendi elimde tutmam gerekiyor. İlk ulaştığım sonuç bu.

–Çok doğru; bu noktada sizinle hemfikirim. Bununla ilgili olarak, ait olma birey olma etkileşiminde denge içinde kendi dansını yapabilmeyi konuşmuştuk.

–Tabii öğretmen olarak, ne istediğimi, ne yöne gideceğimi bilmem gerekir. Bu nedenle niyetimi, vizyonumu, hedeflerimi hep aklımda tutmam gerekiyor.

–Bu zor mu?

–Niyetimi, vizyonumu, hedeflerimi aklımda tutmak mı?

–Evet, onlar. Bunları aklınızda tutmanız zor mu?

–Ben bunları ezberleyip aklımda tutmuyorum ki. Elim, ayağım, gözüm, kulağım, saçım gibi artık bunlar benim yaşamımın bir parçası oluyorlar. Daha doğrusu benim bir parçam oluyorlar. Bir yere giderken ayağını unutan insan gördünüz mü?

Gözden Geçirme

383

–Bu şahane bir cevaptı. Sorduğum sorunun basitliği için özür dilerim, ama, yine sorduğuma pişman değilim, çünkü güzel bir örnek verdiniz. Bu örneği hiç unutmayacağım.

–Teşekkür ederim, Hocam. Öğretmen olarak güç konusunu düşündüğümde, bizim kültürde en temel güç kaynağı olarak kullanılan korkuyu, öğrencilerimle aramdaki ilişkide, sınıf içi ve sınıf dışı ilişkide, kullanmamaya özen göstereceğim.

–Peki nasıl güçlü olacaksınız, öğrencilerinizle ilişkide? –Gücün üç kaynağını tartıştıktan sonra, nasıl güçlü olacağımı biliyorum.

–Örnek verir misiniz?

–Önce Arif Okurer olarak kişiliğimle güçlü olacağım. Karakterimin sağlamlığından gelen güç en temel güç. Diğer bütün güçler onun üzerine inşa ediliyor.

–Karakterinin sağlamlığından gelen güç deyince bir öğretmen olarak bu senin yaşamını nasıl etkileyecek? Biraz daha açar mısın?

–Öğretmen arkadaşlarım, yönetim, öğrencilerim, sözlerime, düşüncelerime, davranışlarıma güvenecekler. Eğer söz vermişsem, onun mutlaka yapılacağını bilecekler. Eğer, bir şeye doğru demişsem, bu konuda düşünüp, taşındıktan sonra o şeye doğru dediğimi bilecekler. Güvenilir, inanılır bir insan olacağım.

–Çok güzel örnekler. Peki, kişiliğinizle, karakterinizle güçlü olacaksınız. Başka?

–Kişiliğimle güçlü olmaya özen gösterdiğim gibi, iletişimimle de güçlü olacağım. İletişim içinde iken, bu iletişim ister küçük öğrencilerimle olsun, isterse güçlü yöneticilerimle olsun, bilincimde şunun sürekli farkında olmaya çalışacağım: Kiminle konuşuyorum, ne söylüyorum, niçin konuşuyorum, nasıl söylüyorum, ne zaman söylüyorum. Bu farkında oluştan kaynaklanan bilinç bana güç getirecektir.

–Kesinlikle getirecektir. Tabii bu kadar bilinçli olmaya karar verdiğiniz zaman öğrencilerinizle, arkadaşlarınızla ve diğer insanlarla, paldır küldür, içli dışlı, saçma sapan şeyler konuşma fırsatı olmayacak.

–Olmasın. Yaşamım daha coşkulu olacak, onu görebiliyorum. Ayrıca yaratmak istediğim geleceğe böyle daha doğal olarak yönelebirim.

384 Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Öğrenci ve öğretmen arkadaşlarınız için yaratmak istediğiniz gelecekte bahsediyorsunuz, değil mi?

–Evet, sizin duruştan kaynaklanan güç dediğiniz olay. Öğrencilerimin gelişmesi için olanaklar yaratmaya kendimi adamaktan kaynaklanan güç.

–Bu son gücün kaynağı ne?

–Yaratmak istediğim gelecek.

–Evet, onu görebiliyorum. Sanırım bu geleceğin sizi güçlü kılmasının altında, bu geleceğin herkesi kapsayabilmesi ve herkesin bundan yararlanabileceği bir gelecek olması var.

–Yani, yalnız egoma hizmet eden bir gelecek değil.

–Hayır, herkese hizmet getiren bir gelecek yaratıyorsunuz, Arif Bey. Size güç veren bu.

–Gücü konuştuğumuz buluşmada, neye “evet,” neye “hayır,” diyeceğini bilmenin ne kadar önemli olduğunu da anlamıştım. –Bir öğretmen olarak bu da önemli gözüküyor mu?

–Sadece öğretmen olarak değil, zamanına değer veren herkes için önemli.

Bu noktada ara vererek karnımızı doyurmak üzere lokantaya yöneldik. Kapıda ufak bir kuyruk vardı. Görevliye ne kadar bekleyeceğimizi sordum, “beş on dakika içinde sıranız gelir,” dedi. Gerçekten de öyle oldu. Beş dakika sonra içeriye alınıyoruz. Sehpa biçiminde alçak masalar ve küçük tabureler var. Hemen peçeteler, kaşık, çatal, bıçaklar masaya kondu. İçecek olarak yalnızca meyve suyu, ayran, su veya kola var. Yiyecek menüsü ise tavuk şiş, pilav, çoban salata, sütlaçtan ibaret.

Önümüze konan peçetede İstanbul Büyükşehir Sosyal Tesisleri yazısının altında, İstanbul’daki bütün sosyal tesislerin adları ve telefon numaraları yazıyor: Çamlıca, Fethi Paşa, Arnavutköy, Florya, İstinye ve Beykoz Sosyal Tesisleri. Özel bir şirket gibi işletilen bir kurum izlenimi veriyor. Garsonlar sarı gömlek, siyah pantolon giyiyorlar. Oldukça süratli ve verimli bir çalışma temposu içindeler.

Karşımızdaki masada iki genç erkek birbirleriyle hararetli bir şeyler konuşuyorlar. Yanlarında hafif kızıl saçlı güzel bir genç bayan onları dinliyor gibi, ama yüz ifadesi orada bulunmaktan sıkıldığını belli ediyor. Erkekler onun varlığının farkında bile değil,

Gözden Geçirme

385

kendilerini ilgilendiren ve kadının hiç ilgi duymadığını bir konuda hararetli hararetli konuşuyorlar.

Lokantada bizim topluma özgü bir adap, bir terbiye var. Çocuklar sanki bunu fark etmişler, onlar da davranışlarına daha bir dikkat ediyorlar, sanki. İnsanların yüzünde gerginlik yok, saygılı bir ciddiyet var. Özellikle aileler birbirlerine karşı, komşuluk ziya–retindeymişler gibi mesafeli bir saygınlık içinde. Çalan klasik Türk müziği bu ortama uyuyor.

Yemekten sonra biraz yürüyoruz, panoramik görüntüyü değişik açılardan seyrediyoruz. Biraz sonra daha rahat konuşabilmek için bir ağacın altına oturuyoruz. Hava daha da serinlediği için, yanımda getirdiğim kolsuz yeleği giyiyorum. Arif Bey, havanın serinliğinden etkilenmediğini söylüyor.

Sorumluluk

–Doğın Hocam, sorumluluk konusunu konuştuğumuz buluşmamıza don Juan’la ilgili bir parça ile başlamıştınız. Okuduğunuz o kısım beni etkilemişti. Hatırlıyorum, orada sorumluluk bilinci, ölüm bilinci ve hiçbir şeyin diğinden daha önemli olmadığı üzerinde durmuştu, don Juan.

–Evet, doğru hatırlıyorsunuz, Arif Bey. Peki öğretmen olarak bu buluşmamızdan çıkardığınız ve kendi hayatınıza uygulayabileceğiniz sonuçlar var mı?

–Çok önemli sonuçlar var. Her şeyden önce öğretmenlik yaparken sorumluluk duygusu içinde öğretmenlik yapmam gerektiğinin tümüyle farkına vardım. Bu konuda hiçbir şüphem yok.

–Peki sorumluluk içinde öğretmenlik yapanla, sorumluluk almadan öğretmenlik yapan arasında nasıl bir fark olur, sizce?

–Sorumluluk içinde öğretmenlik yapan kimse hesap vermeye hazırır; kendi bilincinin, kendi gücünün, kendi eyleminin sınırları içinde olaya sahip çıkar. Burada kişinin kendi yaşamına sahip çıkması önemli. Sorumluluk almayan kişi, konu ne olursa olsun, konuyu kendi bilincinin, kendi gücünün, kendi eyleminin sınırları dışında algılar.

“Tabii bu iki öğretmeni karşılaştırırken her ikisinin de bilinçli olarak öğretmenliği seçtiğini ve bu seçimi yaparken özgür olduklarını düşünüyorum.

386 . Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–Evet, bilincinde olmak ve özgürce seçmek. Bunları söylemeniz iyi oldu.

–Sorumluluk konusunu tartışırken dört konunun birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu fark etmiştim. – Hangi konular?

–Seçim yapabilme, özgürlük, sorumluluk ve kişisel bütünlük. Bu dört alan birbiriyle sıkı sıkıya ilişkili. Öğretmen olarak seçim yapma işinin ne kadar önemli olduğunu kavradım ve daha önce söylediğim gibi, artık kesinlikle seçimimi yapmış bulunuyorum.

–Öğretmen olma konusundaki seçimden söz ediyorsunuz?

–Evet, öğretmen olmak artık benim seçimim. Bunu içimde hissediyorum. Bu konuda özgürce karar verdim ve bu kararımdan da yüzde yüz sorumluluk alıyorum. Uygulamaya geçince tüm gücüm bu kararımdan gelecek.

–Tebrikler. Arif Bey. Sizinle gurur duyuyorum.

–Sağolun, Hocam. Bana ne kadar yardımınız oldu, bilemezsiniz. Sorumlulukla ilgili konuştuğumuz günden beri hayatımdan şikayet de kalktı. Şikayet etmenin sorumsuzluğun sonucu olduğunu bilmiyordum. Ama, şimdi açık seçik görebiliyorum. Şikayet etmek istiyorum, tam ağzımı açacağım zaman, kendi tabancamın menzili içinde sorumluluklarımı yerine getirip getirmediğime bakıyorum; tahmin edeceğiniz gibi, enerji ve zamanımı şikayete değil, yapabileceğim şeye yönlendiriyorum.

–Daha önce, “evet,” ve “hayır”Mardan bahsetmiştik. Kişinin “evet” ve “hayırlarından sorumluluk alması da ...

Bitirmeme fırsat vermeden Arif Bey konuşmaya başladı.

–Sözünüzü kesiyorum, Doğan Bey, ama, “evet” ve “hayıfların da temelinde sınırlar bilinci var. Sorumluluk ve sınırlar bilincini birbiriyle ilişkili görüyorum. ‘Sınırlarımın içine ne girecek, kendimi nelerden sorumlu hissedeceğim?’ konusunu da düşündüğümde ‘niyet’ kavramı karşımıza çıkıyor.

–Konuştuğumuz kavramların birbiriyle nasıl ilişkili olduğu konusunda bayağı düşünmüşsünüz.

–Düşündüm. Sizinle ilk karşılaştığım günden farklı bir noktadayım. Her buluşmada ele aldığımız konunun içeriği de buna yardımcı oldu. Konular birbiri üzerine inşa edildi. ‘Arayış’ kavramını

Gözden Geçirme

387

anlamadan ‘uyaniş’ kavramını anlamam kolay olmazdı. ‘Uyanış’ın yaşamımda yerini bilmeden ‘niyet’ kavramının önemini algılayamazdım. Konuların birbiri üzerine inşa edilişleri işimi bayağı kolaylaştırdı.

–Ben de öyle düşünmüştüm. Bu konu dizisinin sana yardımcı olduğunu bilmek hoşuma gitti.

–Sorumlulukla ilgili olarak yaptığımız buluşmada beni etkileyen yeni kavramlardan biri de, mutluluğun kişinin içinde bulunduğu durumdan çok, tavır alışına bağlı olduğunun farkına varmamdı.

–Peki bu farkına varış sizi nasıl etkiledi?

–Tavir alışımından şimdi daha haberdarım. Kendimi durgun, çökkün, mutsuz hissettiğim zaman, “beni mutsuz eden bir olay değil, bu olayı algılayışım,” olduğunun bilincine hemen varıyorum.

“Şu ilerde iki çocuğu ile konuşan baba ne kadar güler yüzlü, çocuklar ne kadar hallerinden memnunlar. Şimdi bu mutluluğu kim yaratıyor? Bu adam istese, şimdi şu anda, bu çocuklarla ilgili olumsuz şeyler görebilir, düşünebilir. Hem kendini, hem çocuklarını mutsuz edebilir.

“Mutluluğun temelinde bizim olaylara anlam vermemiz yatıyor. Bunu görmek, hayatıma bir zenginlik getirdi.

Arif Bey’in konu ettiği baba ve çocukları ben de gözlemeye başladım. İçim sıcacık duygularla doldu. Bir yerde bir sızı depreşti. Çocuklarım dört yıl babasız kalmıştı; herhalde bu sızı az veya çok bir yerde kendini duyuracaktı. Çocuklarımın yanına giderek onlara babalık yapma kararımı bir savaşçı tutumu olarak gördüm ve davranışım nedeniyle kendimi kutladım.

Bir süre sustuk.

Ölüm Bilinci

Daha sonra Arif Bey’e bir soru sordum:

–Sorumluluğu ele aldığımız buluşmadan bir sonraki buluşmamızda hangi konuyu ele aldığımızı hatırlıyor musunuz, Arif Bey?

–Hatırlamaz olur muyum, çok etkilenmiştim. Ölüm bilincini ele almıştık.

–Peki o konuda konuştuğlarımız üzerinde neler düşündünüz, nelerin farkına vardınız?

388 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞCI

–İçinde bulunduğum şu anın tekliği belirginleşti; şu anın bir daha hiç tekrar etmeyeceğinin gerçekten farkına vardım.

–Peki böyle bir farkına varışın etkisi ne oldu?

–Her anım önem kazandı. Şimdi ve şu anı yaşamadığının farkına varmaya başladım. Ve farkına vardığım bir şey de, eğer şimdi ve şu anı yaşamaz isem, hatıralarımın silik olacağını, yaşamımın fakir olacağını anlamaya başladım. Konuşmamızda beni en çok etkileyen fikirlerden biri de, sıradan insan sonsuz yaşamı zemin kabul ederek günlük yaşamını anlamsızlaştırırken, savaşçının, her an ölüm bilincini zemin alarak yaşamını anlamlandırması idi.

–Arif Bey, sizinle o buluşmamızda hatırımda kalan şeylerden biri de, “Biliyor musunuz, Doğan Bey, beni en çok düşündüren, verilen kararların bilinçli verilmesi ve o kararlardan pişmanlık duymadan tüm gücünle eyleme geçme. Ben kendi eksikliğimi en çok burada görüyorum,” demenizdi.

–Bu sözüm neden hatırınızda kaldı, Hocam?

–Bu gözlemi kendi hayatınızla ilgili olarak yapıyorsunuz. Bu gözlemi yapabilmek bilinçte açıklık ister, cesaret ister ve bana söylemek için de güven ister. O nedenle beni etkilemişti.

–O toplantımızda, daha doğrusu buluşmamızda, şiirlerin ne kadar güçlü olduğunu da kavradım. Özellikle ölümün getirdiği ayrılık bir sonsuzluk fikri ile geliyor ve insanı yasa boğuyor. Hüznün temelinde bu ayrılık duygusu var sanki. O gün sizin okuduğunuz şiirler hoşuma gitmişti.

–Peki bir öğretmen olarak sınıfta şiirlerden yararlanmayı düşündünüz mü?

–Hayır hiç aklıma gelmedi. Ama, şimdi siz söyleyince, farkına vardım; şiirler öğrenme ortamı yaratmada güçlü bir katalizör olabilir. İyi ki söylediniz, Doğan Bey, bunun üzerinde ciddi olarak düşüneneğim.

Yürümeye karar verdik. Karşımızda adalar gözüküyordu, Kartal, onun ötesinde Pendik pek açık seçik olmasa da geçiliyordu. Televizyon ve radyo antenleri birbiri peşine dikilmişlerdi. Çevrede çiftler, çocuklu aileler, arkadaş grupları bizim gibi yürüyüş yapıyorlardı: Lokantada çalan Klasik Türk Müziği ağaçlara asılan hoparlörlerle tüm parktan dinlenebiliyordu.

Gözden Geçirme

389

–Arif Bey, ölüm bilincini konu ettikten sonra, ne üzerine konuşmuştuk?

Değişim

–Sıradan insanın savaşçı haline gelmesi nasıl olur, onun üzerine konuşmuştuk.

–Evet, temel konumuz o idi; ama, genel olarak insan yaşamında ‘değişim’ nasıl yer alır, o çerçeve içinde savaşçı olmayı irdeledik. Peki neler dikkatinizi çekti, neler aklınızda kaldı?

–Doğan Bey, itiraf edeyim, en zor takip edebildiğim konulardan biri bu oldu. Filozofların değişimin temelinde ne olduğuna i–lişkin düşünceleri beni çok ilgilendirdi. Özellikle binlerce yıl önce bu kadar ayrıntılı ve kapsamlı düşünebilen insanların olması, beni bazen hayrete düşürdü.

–Evet, felsefe tarihi, daha doğrusu düşünceler tarihi okumanın zevkli olacağını düşünüyorum.

–Hegel’in yabancılaşma kavramını çok ilginç buluyorum. Kişinin kendi yaşamına, yaptığı işe, içinde yaşadığı aileye, şirkete, topluma yabancılaşması üzerinde beni düşünmeye yönlendirdi.

–Hatırlıyor musunuz, yabancılaşmadan neyi kastediyordu, Hegel?

–Hegel, kişi kendinin bütünlüğünü gördüğü zaman gerçekten özgür olacaktır, diyor. Bu bütünlük içinde yer almadan insanlar ıstırap çecekler ve yabancılaşma duygusu yaşayacaklardır, diyor. Bütünün içinde nerede yer aldığını bilen insan yabancılaşma duygusu çekmez.

–Peki bunu niçin önemli buluyorsunuz, Arif Bey? –Bu fikir bana, sizin biz bilinci fikrinizi düşündürüyor. Öğretmen olarak bütünün bilincinden koptuğum zaman mesleğimin, çabalarımın bir anlamı kalmıyor. O zaman öğrencilerime, mesleğime, topluma yabancılaşmış oluyorum. O nedenle bu fikre önem veriyorum.

–Başka önem verdiğiniz fikirler oldu mu? –Sizin, “tüm değişimlerin temelinde, bilinç yatar; bilinçte meydana gelen değişimler, insanın yaşamında meydana gelen diğer

390 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

tüm değişimlerin anasıdır,” görüşünüz bana öğretmen olarak yol gösterici geldi. –Nasıl?

–Öğretmen olarak enerji ve zamanımı bilincin gelişmesine vermem gerektiğini görüyorum.

–Bu önemli bir gözlem Arif Bey, sizi kutlarım.

–Bu konuyla ilgili buluşmamızda beni etkileyen bir diğer kavram fenomenolojik yaklaşım, varoluşçuluk oldu.

–Bir öğretmen olarak bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

–Öğrencilerimin algılamaları onların gerçeğini oluşturuyor. Sürekli bunu hatırımda tutmam gerektiğini anladım. Onların algılamasının dışında onlar için bir başka gerçek yok. Bunu unutmadan öğrencilerimle iletişim kurarsam, onların gözüyle olayları görmeye önem veririm.

–Bunun farkında olmak, bir öğretmenin yaşamında ne kadar önemli!

–Bunun farkında olmadan iyi öğretmen olunamaz kanısındayım. –Hemfikirim.

–“Değişim sadece seçenekleri bilmeyi değil, ölümlü bir dünya içinde şimdi ve burada yaşadığımızı bilmeyi de gerektiriyor,” dediğimi hatırlıyorum. Bu benim için bir keşifti. Hayatımda hiçbir zaman ölüm bilincinin değişim isteği yarattığını düşünmemiştim; yani sizinle o gün konuşuncaya kadar. Kafamda değişim ve ölüm birbirine ne kadar ters iki olgu idi; şimdi ise birbirlerini tamamlıyorlar.

–Bayağı önemli fikirler keşfetmişsiniz, Arif Bey.

–Evet, ettim Hocam. Ve yine o konuşmamızda bizim eski dergâhlarda, dergâha katılmak isteyen kişileri kapılarda neden günlerce bekletirlermiş, onu anladım. Yani değişim konusunu konuşmak, felsefi yönden beni zenginleştirdi. Örneğin, ‘her melankoli nöbetinin altında kendini önemseme yatar,’ düşüncesini ilk kez orada duydum.

Parkı turlamıştık. Oturup bir kahve içmeye karar verdik. Garsona kahveleri söyledikten sonra konuşmaya devam ettik. İlerdeki masada kırmızı entarili bir genç kız dikkatimi çekti. Entarili kadın görmeyi özlemişim, onun farkına vardım. Kızın sağ elinde yüzük vardı, bu nişan yüzüğü olmalıydı, ama nişanlısı orada değildi.

Gözden Geçirme

391

Ayrılık, hasret duyguları var mı, diye yüzüne baktım. Sakin bir halde, diğerlerinin söylediklerini dinliyordu.

–Arif Bey, değişim buluşmasından sonra neyi konuşmuştuk, hatırlıyor musunuz?

–Evet, hatırlıyorum. Siz üniversite öğrencisi iken Bolu’da gördüğünüz bir yaralı köpek sizi nasıl etkilemiş, onu konuşmuştuk.

Ve Arif Bey, gülümsedi. Ben de gülerek, “Peki yaralı köpeği konuştuğumuz bu buluşmadan sizde kalanlar ne,” diye sordum.

–Hocam anlıyorsunuz, aslında şaka yapıyorum, ama, sizin bu köpekle ilgili anlattıklarınız beni etkiledi. Siz, “Neyi konuştuk, hatırlıyor musunuz?” deyince, bunu söylemek istedim.

Etrafıma bakındım, köpek getiren var mı, diye. Köpeği olan birine rastlamadım. Arif Bey’in ne demek istediğini anlamıştım. O şimdi şaka yapıyordu, ama, seminerlerimde bu tür durumlar başıma ara sıra geliyordu. Bitmemiş işleri konuşurken anlattığım bir köpek hikâyesi hatırlarında kalan tek şey oluyordu genellikle.

Bitmemiş İşler

Arif Bey konuşmasına devam etti:

–Bitmemiş işleri konuşmuştuk, ve bu konuşmadan sonra hayatımda ne kadar bitmemiş iş olduğunun farkına varmıştım.

–Peki öğretmen olarak...

–Öğretmen olarak şunun farkına vardım: bitmemiş işleri çok olan bir insan, savaşçı olamaz. Bitmemiş işlerim çoksa, ben savaşçı öğretmen olamam!

–Peki ne olursunuz?

–Hamal olurum.

–Efendim?

–Evet, hamal olurum. Bitmemiş işler bizim yaşamımızın çöplüğü. Ne var ki, bu çöplüğü sürekli aklımızda, veya gönlümüzde taşıyoruz.

Arif Bey, kısa bir süre sustuktan sonra, konuşmasına devam etti:

–Ne kadar çöp taşıdığının, tanıdığım insanların ne kadar çöp taşıdığının farkına varmak benim için bayağı zor oldu.

392 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

–O toplantımızda siz biyolojik ve psikolojik anababalık olmak üzere iki tür anababalıktan söz etmişsiniz. –Evet.

–Ben de o kavramı iyi hatırlıyorum. Öğretmen olarak belki, her çocuğa değil, ama bazı çocuklara farkına varmadan psikolojik anababalık yapma durumu oluşabilir.

–Birçok öğretmen farkında olmadan öğrencilerin çoğunun anababası; bundan hiç kuşku yok, Doğan Bey? –Katılıyorum, Arif Bey.

–Ve acı olan Doğan Bey, farkına varmadan öğrencilere anababalık yapıyoruz ve kendi anababalarının başlattığı; onları bonzai ağacı yapma sürecini devam ettiriyoruz.

–Yani özel bir ilgiyle, potansiyelleri gelişmesin diye buduyoruz.

–Siz de belirtmişsiniz, hem anababa hem öğretmen bu budamayı çocuğun iyiliği için yaptığını düşünüyor. Çok acı geliyor, bu durum bana.

–Demek ki öğretmen olarak size ihtiyacımız olduğunu görüyorsunuz. Arif Bey.

–Benim gibi içi yanan binlerce öğretmen olduğuna da inanıyorum. Önemli olan bir araya gelip, bu kavramları paylaşmak ve bir strateji geliştirerek güçlü bir şekilde uygulamaya koymak.

–Evet, sorun kısa vadeli bir çözümle ortadan kalkacak bir sorun değil. Dediğiniz gibi, savaşçı tutumu içinde uzun soluklu bir çözüm istiyor.

–Uzun soluklu çözümleri getirmek isteyenlerin sırtında taşıdıkları çöplükler varsa, enerjilerini çözüme değil, sırtlarındaki yüke verirler.

–Arif Bey, Hasan adında bir ağabeyim var. Oldukça şaklaban biri. Silifke’de bir bakkal dükkânı işletiyor. Şimdi anlatacağım, ben on – on bir yaşında bir çocukken gözlediğim bir olay. Silifke’de o zamanlarda Musa adında değişik işler yapan fakir biri vardı. Musa, Gülnar kasabasından gelip karısı ve iki küçük çocuğuyla Silifke’ye yerleşmişti.

Gözden Geçirme

393

“Musa kuyu kazar, hamallık yapar, ot toplar, kendisinden istenen iş ne ise, onu yapardı. Saf bir insandı, onun için insanlar onu sık sık kandırırlar ve o söylenenlere inanarak konuştuğu ya da bir şeyler yaptığı zaman gülerlerdi.

“Babam onun evliya olduğuna inanmıştı. Bizim kuyuyu kazarken, kuyunun üst kısmında bulunan büyük blok taşlardan birisi kuyunun içine düşmüş, Musa hiç yara bere almadan bu durumu atlatmış, hatta tüm saflığı ile işine devam etmişti. Babam, “Allanın sevgili kulu bu Musa, Allah onu koruyor,” derdi ve bizlere, “Çocuklar Musa’nın gönlünü hoş tutun; onun mevkisi yüksek,” diye tembihte bulunurdu.

“Musa, bir gün kendisine taşıması için verilmiş oldukça ağır bir çuval dolusu yük taşırken, Hasan ağabeyimin (bundan sonra abi diyeceğim) dükkânının önünden geçiyordu. Hasan abim Musa’ya seslendi,

“Musa, Musa!”

Musa kimin seslendiğini görmek üzere zorla kafasını yukarıya kaldırdı, ve Hasan abimi gördü. “Buyur, Hasan Ağa!” “Gel hele, sana bir diyeceğim var.” “Olur Hasan ağa, yükü yıkıp geleyim?” “Gel canım, o kadar hatırimız yok mu?” “Hasan Ağa, başım üstünesin, buyur!” diyerek, dükkânın ö-nüne geldi. v

“Gel sana bir çay söyleyeyim de, beraber bir çay içelim, sohbet edelim, seninle uzun zaman konuşmadık.”

“Allah razı olsun Hasan Ağa, yükü yıkayım, geleyim.” “Canım şimdinin suyu mu çıktı? Haydi şimdi çay içelim, biraz laflayalım.”

Ben bunu anlatırken Arif Bey, hem gülüyor, hem de Musa’ya olan sempatisini yüz ifadesiyle belli ediyordu. Ben ise o çocukluk anını ve içimin nasıl burkulduğunu hatırlıyordum. İnsanlar ne kadar insafsız olabiliyor ve bundan da zevk alabiliyorlar.

–Peki, neden anlattım Musa’nın öyküsünü, Arif Öğretmenim?

394 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Sırtında yükü ağır olan ömür boyu bu yükü taşır ve bunu taşırken de, yaptığı işlere zaman ve enerjisini gerektiği kadar veremez.

–Evet, tam 12’den vurdunuz. Bitmemiş işlerin yaşamımızdaki en büyük olumsuz etkisi bu. İnsanın zaman ve enerjisini sömürür. Bir havuzdaki delik gibi sürekli zaman ve enerjiyi tüketir.

–Doğan Bey, bu buluşmamızda siz varoluş boyutlarından söz ettiniz ve her bir varoluşu bir gereksinme olarak tanımladınız. Şimdi aklıma şu geliyor: Anababa ve öğretmenler insan yavrularını bonzai ağacı gibi bodur bırakmak için budarken, aslında yaptıkları varoluş boyutlarını çocuğa yaşatmamak. “Sen yoksun,” “sende bir bozukluk var,” “sevilmeye layık değilsin,” “değersizsin” ve “sen güçsüzsün” gibi. Öyle değil mi, Hocam?

–Evet, haklısınız. İnsanın potansiyeli bu varoluş boyutlarını yaşadığı zaman gelişir, yaşamadığı zaman gelişmez. Dediğinize tamamiyle katlıyorum, Arif Bey.

–Varoluş gereksinimleri karşılanmadığı zaman, bu yavrular bitmemiş işler oluşturarak, onları biriktirmeye başlıyorlar mı?

–Güzel bir noktayı yakaladınız, Arif Bey. Evet, varoluş boyutlarını yaşayamayan kişi, bitmemiş işler oluşturmaya başlar ve varoluş boyutlarını yaşayamadığı her an bitmemiş işler çöplüğüne yenileri eklenmeye başlar.

–Bitmemiş işleri konuşurken sizin babanızla ilgili olarak anlattıklarınız da beni etkilemişti, Doğan Bey. Bu konu üzerinde düşündüğüm zaman şunu görüyorum: empati, yani diğer kişinin gözüyle olayları görebilmek o kişiyi anlamının temelinde yatıyor. Karşıdaki kişiyi anlamak ise, onu affetmenin ilk adımlarından biri oluyor.

–Tabii, biliyorsunuz, ben babamı affetmedim. Affedilecek bir şey olmadığını anladım.

–Evet, onu biliyorum, ama, affedilecek bir şey olsa idi, empati bu affetme sürecinin ilk adımı olurdu.

–Doğru, o anlamda size katılıyorum.

Karşıda görünen köprünün Boğaz Köprüsü mü, yoksa Fatih Köprüsü mü olduğunu ilk başta anlayamamıştım. Arif Bey, “Birinci Köprü, Hocam,” dedi. O dedikten sonra Ortaköy’ü de gördüm.

Gözden Geçirme

395

Yıldız Parkı, Beşiktaş yerlerini aldılar. Çırağan Sarayı’nı, Conrad Oteli’ni açık seçik görebildim. Daha önceleri bu tür yerlere kendi başıma hiç gelmemiştim; Arif Bey’le buluşma bahanesiyle birçok yerlere gittim ve İstanbul’un ayrı bir yönünü keşfetmeye başladım. İçimden, “artık kendi başıma değişik yerlere gitmeliyim,” diye düşündüm.

Taksim, Hilton Oteli, Kabataş, Fındıklı ve üstünde Cihangir semtlerini görebiliyordum. Kendi oturduğum evin yerini tahmin etmeye çalıştım. Sanırım bayağı yaklaştım, ama, oturduğum binayı tanıyamadım.

Bir süre manzaraya baktıktan sonra Arif Bey’e bir soru sorarak konuşmayı başlattım.

Savaşçının Özellikleri

–Son buluşmamızda don Juan’ın savaşçının özellikleri olarak söylediklerini konu edinmiştik. Bir öğretmen olarak bu özelliklerin sizin için anlamı üzerinde düşündünüz mü?

–Bu özellikleri konuşurken, zaten öğretmen olarak bu özellikler bana nasıl uygulanır konusunda konuşmuştuk. Ve halimin perişan olduğunu görmüştüm.

İkimizde güldük.

–Yine de gözden geçirmekte fayda olduğuna inanıyorum, Arif Bey

–Tamam, Hocam,, gözden geçirelim. Savaşçının ilk özelliği, karar vermeden önce, karar ortamına getirdiği bilinçten tam sorumluluk almasıydı. Öğretmen olmaya karar verirken böyle bir sorumluluk bilinci taşı mıyordum. Çünkü bilmiyordum; yani, sizinle buluşmalarımızda konuştuğumuz hiçbir farkındahğı bilmiyordum.

–Bu doğal. İçinde yetiştiğimiz toplumda, sizin o günkü yaşınızda kaç kişi bu farkındalıklara aşına? Hemen hemen yok denecek kadar az.

–Beni en etkileyen farkındalıkların biri de, kararın bir seçim olması ve seçimi de kişinin gönlünün yapması. Bu benim için yeniydi, bunu öğrendiğimden dolayı memnunum.

396 Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Bundan önce kararın sadece bir zihin işi olduğunu düşünüyordunuz değil mi?

–Evet, öyle düşünüyordum. Halbuki kararın gücü bizim gönlümüzün seçimi olmasından geliyor.

–Evet, motivasyonun kaynağı gönüldür; orada bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji vardır.

–Devam edeyim mi, Hocam? –Evet, evet, devam edin, Arif Bey.

–Savaşçı verdiği kararlardan pişmanlık duymaz, dedik, ama ben öğretmen olmak için verdiğim karardan pişmanlık duydum.

Arif Bey bir süre gülümseyerek sustu, yüzüne baktı ve “İyi ki pişmanlık duymuşum ve bu duygunun etkisinde arayışa geçmişim, böylelikle sizinle tanışmak, konuşmak imkânına kavuştum,” dedi.

–Ne derler, her şeyde bir hayır vardır. İkimiz de güldük.

–Savaşçının bir başka özelliği, “sabırla beklemesi, beklediğini bilmesi ve ne için beklediğini bilmesi,” idi. Kararlarından pişmanlık duyan biri olarak sabırla beklemiyordum, ne beklediğimi bilmiyordum, tabii böyle olunca ne için beklediğimi de bilmiyordum.

–Peki, şimdi bekliyor musunuz ve ne için beklediğinizi biliyor musun?

–Evet! Şimdi başka. Bir an önce okulun açılmasını bekliyorum. Savaşçı bir öğretmen yolculuğuna bir an önce başlamak istiyorum.

–Bu söyleyiş tarzında sanki biraz sabırsızlık var?

–Öyle galiba. Bunun farkında olmam gerekir. Aslında söylemek istediğim, savaşçı yolunda olduğumun bilincindeyim ve bu bilinç içinde bekleyişim var.

–Ölüm bilinci ile ilgili olarak...

–Ölüm bilinci ile ilgili sizin bana söyledikleriniz, don Juan’ın Carlos’a söyledikleri beni çok etkiledi. Ölümümün bilinci şimdi benim sürekli bir yoldaşım. Her şeye o zeminden bakıyorum. Şimdi ve şu anı daha bilinçli yaşamaya başladım. Tabii, “Bu ölümlü dünyada her şey boş,” tavrı içinde bir algılama değil, söylediğim.

Gözden Geçirme

397

“Şu an çok kıymetli, bir daha olmayacak bu anı, tekliğinin bilinci içinde yaşa,” bilincini söylüyorum.

–Anladım, Arif Bey. O zaman yaşamı algılayışınız temelden etkilenmiş demektir.

–Evet, çok etkilendi. Ölümümün bilincindeyim, ama, ölüm bilincine kendimi bırakmış değilim. Yaşam coşkusu ile doluyum.

–Savaşçının stratejik bir tavır içinde yaşaması özelliği ile ilgili ne diyeceksiniz?

–Henüz onu tam uyguladığımı söyleyemem. Ama, eskiye nazaran ağızımdan çıkan her lafın, yaptığım her hareketin daha çok farkındayım. Hem kısa vadeli, hem uzun vadeli olarak, düşüncelerime, duygularıma, sözlerime ve eylemlerime getirdiğim bilincin daha bir farkındayım.

–Bu önemli bir gelişme, Arif Bey.

–Evet, şimdi yaşam benim yaşamım olmaya başladı. Bu da müthiş zevkli bir duygu.

–Kutlarım, Arif Bey. Başka neler söylemek istiyorsunuz, savaştının özellikleriyle ilgili olarak.

–Hocam, elimdeki listeye bakarak konuşuyorum. O listede sekizinci özellik olarak, “savaşçı hiçbir şeyin müptelası olmaz,” yazıyor. Ben şu an hâlâ birçok şeyin müptelasıyım, onun farkındayım. Bu öfke oluyor, kola oluyor, duruma göre değişiyor, ama şimdi bunların farkındayım. Ve zamanla yavaş yavaş bunların hakkından geleceğimi biliyorum.

Arif Bey, durdu, elindeki listeyi önüne koydu, gözden geçirmeye başladı. İçinden okuyor, hafifçe dudakları kıpırdıyor ve başını belli belirsiz, ‘evet, hatırladım,’ anlamında sallıyordu. Daha sonra konuşmaya başladı:

–Doğan Bey, bu özelliklerin hepsini kazanmış değilim, ama, bu özellikleri kazandığım zaman güçlü bir öğretmen olacağımı biliyorum. Dokuzuncu özellik, “savaşçı her şeye saygı ile yaklaşır,” onuncu özellik, “savaşçı vuruş menzili içinde eylemini yapar,” sürekli bilincimde tutmak istediğim yönler. Ama, şu anda tamamiyle uyguladığımı söyleyemem.

398

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI

–Önemli olan bunların bilincinde olmanız. Bilincinde olmanızı iki yönde belirtmek istiyorum: Bir, bu özelliklerin var olduğunu bilmeniz, iki, bu özellikleri kendi yaşamınızda uyguladığınız zaman daha güçlü bir öğretmen olacağınızın farkında olmanız. Bu iki yön de, anladığım kadarıyla, şu an sizin bilincinizde yer almış durumda. Listede yer alan son üç özelliği ifade ederek, bugünkü buluşmamızı noktalamak istiyorum.

–Ben okuyayım mı onları, Hocam? –Evet, lütfen.

–On beşinci özellik, “Savaşçı her şeyi üstesinden gelmesi gereken bir öğrenme fırsatı olarak görür.”

–Peki Arif Bey, öğretmen olarak size bu ne anlam ifade ediyor?

–Trabzon’lu vatandaş anlayışı içinde öğretmenlik yapmam gerektiğini düşünüyorum.

–Bravo. Peki listeden okumaya devam edin.

–On altıncı özellik, “savaşçı sağlığına özen gösterir.” Bizim kültürün deyişi ile, “her şeyin başı sağlıktır,” sözü içinde bedensel ve ruhsal sağlığa önem vermek ve sağlık konusuna, yani yeme, içme, dinlenme, temizlik, konusuna yüksek bir bilinç getirmek benim gibi bir öğretmenin yaşamının bir parçası olmalıdır.

–Çok, çok güzel. Listedeki son özellik?

–Listedeki on yedinci özellik, “savaşçı yaşamına katkıda bulunan her şeye ve herkese şükran duygusu besler.” Bu özellik üzerinde konuşmadan önce, öğrencilerime dönük bir teşekkür duygum yoktu. Şimdi ise var. Öğrencilerimin her birine şükran duygusu i–çindeyim. Onların var olmaları, benim var olmamın nedeni oluyor.

Arif Bey konuşmasını bitirdi, göz göze geldik. Ayrılma zamanı gelmişti.

–Arif Bey bugün Pazar değil mi? Önümüzdeki toplantıyı bir hafta sonra Cumartesi günü yapalım mı?

–Tamam Hocam, nerede buluşalım?

–İlk buluştuğumuz yerde.

–Kabataş’taki Deniz Otobüz İskelesi’nin yanındaki kahvehanede mi?

Gözden Geçirme 399

–Evet, öğleden sonra saat üçte buluşalım.

–Hocam, Çınarcık’taki bir arkadaşşıma gidiyorum, Çınarcık’tan doğrudan Kabataş’a gelirim.

–Benim ablamlar da yazları Çınarcık’a giderler. Ne zaman gidiyorsun?

–Yarın gidiyorum, orada bir hafta kadar kalacağım.

–Umarım hoşça vakit geçirirsin, Arif Bey. Demek bir hafta kadar kalacaksın, arkadaşında.

–Uzaktan akraba oluruz, çocukluğumuz beraber geçti. Yalova’da işi var, ama Çınarcık’ta oturuyor.

Daha sonra Üsküdar’a kadar Arif Bey’le beraber geldik. Ayrılmadan önce, Arif Bey’e ev ve cep telefonumun kendisinde olup olmadığını sordum. “Bende yalnız ev telefonunuz var,” dedi. Cep telefon numaramı da verdim. Uzak yerden geleceği için, aksaklık çıkarsa bana ulaşmasını istedim.

Üsküdar’da el sıkıştık ve ayrıldık.

12

Devam Edelim

Pazartesi akşamını Salı’ya bağlayan gece büyük deprem oldu. Ertesi sabah ilk şoktan kurtulup Yalova ve Çınarcık’tan haberler gelmeye başladıkça yazlıkta bulunan ablamlar için kaygılanmaya başladım. Daha sonra Arif Bey aklıma geldi; onun da deprem sırasında Çınarcık’ta olduğunu bilmek kaygımı daha da artırdı.

Arif Bey’i aramam olanaksızdı, çünkü gideceği yerin telefonu veya adresi bende yoktu. Bütün girişimlerime rağmen ablamlara telefonla ulaşma çabam sonuçsuz kaldı. Üç gün sonra, ablamların rahatsızlanan kayınpederini ziyaret için Çınarcık’tan ayrıldıklarından, deprem sırasında Çınarcık’ta olmadıklarını öğrendim. Fakat Arif Bey’den haber alamamak beni rahatsız ediyordu.

Nihayet Cuma akşamı Arif Bey bana cep telefonumdan ulaştı. Onun sesini duymaktan mutlu olmuştum. Bulunduğu bölgede büyük hasar olduğunu, fakat arkadaşının, ailesinin ve kendisinin sağlık durumlarının iyi olduğunu, son üç gündür yoğun olarak yıkıntılar arasında çalıştığını, ve durumun çok berbat olduğunu söyledi.

Telefon ederek kaygımı giderdiği için kendisine teşekkür ettim. Ablamla ilgili kaygılarımı ve onların orada bulunmadığını öğrendiğimi anlattım:

–İnsanlar, tam bir anababa günü yaşıyor. Her kafadan bir ses çıkıyor, bir suçlama furyası, tam bir organizasyon bozukluğu ve büyük bir acı yaşıyor.

–Evet, çok acı var, Hocam. İnsan ne yapacağını şaşırıyor.

–Herkes iyi niyetle bir şeyler yapmak istiyor, ama, neyi, nasıl, kimin için, ne zaman yapacağını bilemiyor.

–Ben de aynen o durumdayım, Doğan Bey. Bir şeyler yapmak istiyorum, ama, neyi, nasıl yapacağımı bilememekten şaşırılmış durumdayım.

Devam Edelim 401

–Şu an sizin gibi düşünen birçok insan var, Arif Bey. Büyük bir insan potansiyeli, organizasyon, planlama, ve bu alanda liderlik yokluğundan atıl vaziyette; harekete geçemiyor.

–Bir şey yapamamanın acısı başka türlü koyuyor insana.

–Evet, kendinizi bir başka türlü aciz hissediyorsunuz. İnsan bilinçli eyleme geçse, mücadele etse, bu ezikliği duymaz.

–Size bir önerim var.

–Öneriniz ne, Hocam?

–Sizinle bir başka dizi buluşma daha yapalım. Bu buluşma dizisinde toplumsal sorunları, gözlemleri, tartışmaları, konuları ele alalım.

–Ben çok memnun olurum, Doğan Bey.

–İyi. Şimdi sen orada yapabileceğin yardımları yap. Daha sonra biraz dinlen. Bir ay sonra telefonlaşalım, ve buluşmalarımıza başlayalım.

–Tamam, Hocam.

–Telefon ettiğin için yeniden teşekkür ederim, Arif Bey. Önemli günler yaşıyoruz. Gözlemlerlerinizi ve düşüncelerinizi yazın, daha sonra onlar üzerinde konuşuruz. Haydi Allah kolaylık versin.

Yeniden buluşmak umuduyla telefonu kapattık.

KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

ait olma: Bireyin doğuştan getirdiği bir gereksinim. Bu gereksinim bireyin kendisi için önemli gördüğü kişiler tarafından tanınmayı, kabul edilme, sevmeyi, özlenmeyi, değerli bulunup güvenilmeyi istemesi biçiminde yaşama yansır. Bu gereksinimin simetriği birey değildir. Bkz. Birey olma.

alçakgönüllülük: Bu kitapta alçakgönüllülük, savaşçının alçakgönüllülüğü olarak tanımlanmıştır. Savaşçının alçakgönüllülüğü, kendini evrendeki her şeyle eş değer görmesinden kaynaklanır. Bir böcek, kuş, çiçek, veya mevki sahibi bir diğer insandan ne yüksek, ne de alçaktır. Her şey bir diğer şeyle eş değerdedir anlayışı, savaşçının alçakgönüllülüğünün temelini oluşturur.

anlam arayışı: Kişinin algılamasında kendi varoluşu ile içinde bulunduğu bağlam arasında anlamlı bir ilişki arayışı.

anlamsızlık: Kişinin varoluşu ile içinde bulunduğu bağlam arasında anlamlı bir ilişki bulamadığı zaman ortaya çıkan yaşantı.

birey olma: Kişinin doğuştan getirdiği bir gereksinim. Bu gereksinim bireyin kendisinin kendi gözünde var olmasını içerir: “Ben varım, ben doğallım, ben sevmeye layığım, ben değerliyim, ben güvenilirim” duygusuna ulaşmayı istemesi biçiminde yaşama yansıır.

bitmemiş işler: Bir insana beslenen hınç, kin, öfke ve diğer olumsuz yargılamaların ifade edilmeden birikmesi ve söz konusu kişiyi sürekli olumsuz duygular içinde tutması.

bitmemiş işleri bitirmek: Daha önce ifade edilmedikleri için biriken hınç, kin, öfke ve diğer olumsuz yargılamaların anlayış ve empati ortamı içinde paylaşılarak giderilmesi ve olumsuz duygulardan kurtulunması.

bonzai: Ağaçları, fidanken belirli bir teknik içinde budayarak bodur bırakma sanatı, ve bu sanatın uygulanması sonucu ortaya çıkan bodur ağaca verilen isim.

Kavramlar Sözlüğü 403

büyük resim: Kişinin yaşamının içinde olduğu ilişkiler ağı, farkına varılan geniş bağlam.

cömert insan: Büyük resmin bilincinde paylaştan insan.

değer: Doğru bilinen, yapılması beklenen, yapıldığı zaman diğerleri tarafından desteklenen eylem.

değerler bilinci: Yaşamı doğru bilinenler çerçevesinde oluşturma, yaşama bu istek içinde düzen getirme farkındalığı.

değerli olma: Beş varoluş boyutundan biridir. Kendinden daha büyük bir bütünün vazgeçilmez parçası olduğunu ifade etmektir. Kişinin teklifiğini simgeler.

değişim: Kişinin davranış biçiminde meydana gelen farklılık. Eğer kişinin yalnız davranışında değil, dünyaya anlam veriş tarzında bir değişim oluşmuşsa, o zaman buna, dönüşüm denir. Savaşçının değişimi dönüşüm biçimindedir.

dengesizlik: Gereksinmelerin karşılanmayışından doğan fizyolojik ve zihinsel durum.

dönüşüm: bkz. Değişim.

duruş içinde olmak: Bir geleceğe kendini adanmak ve, şimdi ve bu—radayı o geleceği gerçekleştirmek için kullanmak. Bu onu, tepkici durum olan “bir pozisyon içinde olmak”la zıtlştırır.

dürüstlük: Kişisel bütünlüğün ilk aşaması: özün, sözün, eylemin a—henk içinde olması.

ego: Bu kitapta ego, nesnel ben, aynı anlamda kullanılmıştır. Kişiyi diğerlerinden ayıran, sınırlarını belli eden, farklılıkları ortaya koyan ‘Ben bilinci.’

Epistemoloji: Episteme ve loji kelimelerinden oluşur. Episteme eski Yunanca’da bilgi anlamına gelir. Epistemoloji bilginin doğasını, kaynağını, sınırlarını inceleyen bir alandır. Epistemoloji alanında çalışan biri, bir insan bir şeyi “biliyorum” dediği zaman, o kişinin ne demek istediğini, yani ‘bir şeyi bilmek ne demektir’ konusunu inceler.

Etik: Doğru olan nedir, nasıl davranılmalı konusunu inceleyen felsefe alanına verilen isim.

farkındalık: Kişinin algılamasında anlamlı bir fark yapan ve eylemine yön veren bir bilgi.

Fenomenoloji: Kişinin dış dünyayı duygu organları aracılığı ile algılamasından oluşan farkında oluş.

404

SAVAŞÇI

geleceğe kendini adamak: bkz. Duruş içinde olmak

gerçeğe saygı: Gerçeğin bizim isteğimize göre değiştirilemeyeceği, bizim düşünce ve eylemlerimizi algılanan gerçeği düşünerek yapmamız gerektiği anlayışı.

Geştalt: Algılama ve eylemin temelinde anlamı bütünleştirme, gereksinimleri karşılayarak tamamlama, insan eyleminin kişinin fenomenolojisi içinde bir bütünlük arayışından kaynaklandığını varsayan psikoloji okulu.

gönül yolu: Akıyla düşünüp inceledikten sonra gönlüyle seçen insanın tarzı.

gözlemleyen bilinç: Kişinin duygu ve düşüncelerinin, niyetinin, içinde bulunduğu bağlamın farkında olan, farkında olduğunun farkında olan bilinç. Kitapta gözlemleyen ben olarak da kullanılmıştır.

güç: Varoluş boyutlarından biri: “yapabilirim” bilinci. Kendini, başkalarını, veya dünyayı etkileme yeteneği.

hakkaniyet: Haklının haksızdan ayırt edilerek kişilere hak ettikleri o—randa ödül veya ceza verilmesi ilkesi. Eşitlikten farklıdır. Hakkaniyet gerçekleştirmeden eşitliği gerçekleştirmek sorun yaratır.

hapishane: Bu kitapta, kişinin bilinçsiz olarak, kendisi seçmeden i—çinde bulunduğu durum anlamında kullanılmıştır.

hizmet: Bütünün bir parçası olmanın verdiği sorumluluk içinde, bütünün diğer kısımlarına yararlı olma çabası.

içtenlik: Niyetin dürüstçe ifadesi.

ilkeler: Tutarlı bir biçimde izlenen ve uygulanan düşünce.

kendini adama: Yaratmak istediği geleceğe inanarak zaman ve enerjisini, bu geleceği yaratacak eyleme vermede ısrar etme

keşfetme ortamı: Yaşamda olan her şeyin, söylenen her söz ve yapılan her davranışın kişiye bir şey öğretebileceği düşüncesi i—çinde ortama bakmak.

kişinin kendisiyle olan ilişkisi: Bütün iletişimlerin temelidir. Kişinin varoluş boyutlarında kendisine dönük temel algılamaları.

kişisel bütünlüğün düzeyleri: Kişinin iç dünyasıyla, kişinin inandığı değer ve ilkelerle, ve kişinin kendini adadığı gerçeğe ilişkisi olmak üzere, kişisel bütünlüğün üç düzeyi vardır.

kişisel bütünlüğün iki koşulu: Kişisel bütünlüğün ilk koşulu gerçeğe saygı, ikinci koşulu da algılanan gerçeğin tüm sorumluluğunu almaktır.

kişisel bütünlük: Algıladığı gerçek ile sorumluluk içinde tutarlı biçimde düşünmek, söylemek ve yapmaktır.

‘Mış gibi’ yaşam: Bireyin varoluşunda sadece ait olmayı yaşayabilmesi, kendine özgün bireysel yaşamının olmaması.

Mistisizm: Evrenin birbirinden kopuk değil, birbiri ile anlamlı ilişkiler içinde olan parçaların bir bütünü olduğu ve her bir insanın bu bütünün eşdeğerde anlamlı bir parçası olduğu anlayışı.

nesnel ben: bkz. Ego.

niyet: Kişinin içindeki bir amaca yönelme istek ve düşüncesi.

niyetin saflığı: Kişinin içindeki tek amaç ve istekle düşünmesi ve davranması.

niyetlilik: Belirli bir amacı gerçekleştirme eğilimi içinde olmak.

Ontoloji: Felsefenin varoluşun ne olduğuyla ilgili düşünme, inceleme alanı.

ortama getirilen bilinç: Kişinin fenomenolojisi içinde, “şimdi ve buradaki niyetini” bilmesi ve bu bilinçle ahenk içinde olması.

ölüm bilinci: Yaşamın mutlaka sona ereceği ve bu sona erişin her an olabileceği farkındalığı.

ötekileştirme: Diğerlerini kendisiyle ilişki içinde görmeme, onların gözüyle dünyaya bakmama.

özdeşim: Diğerini kendisi olarak görme, diğeriyle kendi arasında bir fark görme yeteneğini kaybetme.

özgün yaşam: Bireyin varoluşunu ait olma ve birey olma dengesi i—çinde gerçekleştirmesi.

pozisyon içinde olmak: Yapılan tepkiler ve söylenen sözler içinde kalarak eylemi oluşturmak. Bir duruş içinde olmak ile zıtlaş–tırılarak anlatılır: duruş içinde olan kişi tepkici değildir; karşıdakilerinin tepkisine göre değil, kendini adanmış olduğu gelecek bilinci içinde eylemini yapar.

Psikoterapi: Kişinin kendi sorunlarını çözebilecek hale gelerek gerçekçi ve anlamlı yaşama kavuşması için uygulanan iletişim süreci.

savaş: Bu kitapta savaş, kişinin gözlemleyen bilince ulaşabilmesi için egosuyla yaptığı mücadeleyi ifade ediyor.

SAVAŞÇI

savaşçı: Gözlemleyen bilinci ile varoluşunu ait olma ve birey olmada dengeleyen ve özgün yaşamaya kendini adayan insan.

savaşçının özgürlüğü: Niyetinin saflığı içinde, sadece gözlemleyen bilincine duyulan sorumluluk duygusu içinde başka hiç kimseden bir şey beklemeden yaşamak.

saygılı olmak: Başkalarının sınırlarına onların izni olmadan girmemek.

seçim yapmak: Bütün olasılıkları düşündükten sonra, gönül ile karar vermek.

sevilmeye layık olma: Varoluş boyutu. Kişi doğuştan bu gereksinme ile doğar.

sınırlar bilinci: Bireyin yetki ve sorumluluklarının alanı üzerine o-luşturulan farkındalık.

sorumluluk: Hesap vermeye hazır olma.

sorumluluk koşulları: Kişinin hesap vermeye hazır olması için iki koşulun yerine gelmesi gerekir: 1- kişinin hesap vereceği konuda bilgi ve becerisinin ve yeteneklerinin olması, 2- eylem özgürlüğü bulunması. Kişi ancak tabancasının menzili içindeki davranışlarından sorumlu tutulabilir.

şikayet etmek: Bu kitap içinde şikayet etmek, sorumluluktan kaçmanın simgesi olarak, olumsuz bir anlamda kullanılmıştır.

şimdi ve burada olmak: Algılama ortamına tüm bilinci ile gelerek, niyetinin saflığı içinde yüzde yüz orada olmak.

şimdi ve burada olma tembelliği: Algılama ortamına tüm bilinci ile gelmeyerek, şimdi olan biteni tümüyle algılamama, şimdi ve buranın icaplarını yerine getirmeme.

Tao: Her şeyin kendi zıttı olma yolunda bir değişim içinde olduğuna inanan felsefi düşünce okulu.

uyandıran dostlar: Bu kitapta, kişinin başına gelen olumsuz olayların, kişiyi içinde bulunduğu tembellikten uyandırdığı anlamında kullanılmıştır.

uyanış: Bireyin, sıkıntılarının kaynaklarının ne olduğunun farkına varması ve özgün bir yaşam oluşturma yolunda adım atmaya hazır hale gelmesi.

varoluş boyutları: İnsanın doğuştan getirdiği ve yaşamak istediği gereksinimler. Bu kitapta beş varoluş boyutu olarak şunlar tanımlanmıştır: (1) farkına varılma, sınırlar ve sorumlulukların

Kavramlar Sözlüğü

407

bilinmesi, (2) kabul edilme, doğal bulunma, (3) sevilme, öz-lenme, (4) değerli olma, kendinden daha büyük bir bütünün özgün, vazgeçilemeyecek bir parçası olma, ve (5) güçlü olma, “istersem yapabilirim,” duygusu içinde olma. Kişi varoluşunu hem başkalarının gözünde (ait olma), hem de kendi gözünde (birey olma) gerçekleştirmek ihtiyacı içindedir. yabancılaşma: Parçası olduğu bütünü göremeyecek hale gelerek, bütünü ilişkilerini algılayamama, kendini bütünden kopuk ve uzak hissetme.

yalnızlık: bkz. Yabancılaşma.

yarını yaratmak: bkz. Geleceği yaratmak, ve bkz. Duruş içinde olmak.

yaşam dansı: Ait olma ve birey olma içinde varoluşunu gerçekleştirmek. Bkz. Varoluş boyutları.

KAYNAKLAR

Altan, Ahmet. Kılıç Yarısı Gibi. Can Yayınları. Hayriye Cad. No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul, 1998.

Altan, Ahmet. Tehlikeli Masallar. Can Yayınları. Hayriye Cad. No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul, 1996.

Altan, Çetin. Tarihin Saklanan Yüzü: İdam edilen 44 vezir-i azamın dramı; Öldürülmüş şehzadeler ve devrilmiş padişahlar. İnkılap Kitabevi Yayın San. Ve Tic. A.Ş. Ankara Cad. No. 95, Sirkeci 34410 İstanbul. 1997.

Blanton, Brad. Radical Honesty: How to transform your life by telling the truth. A Dell Trade Paperback .1996. Published by Dell Publishing A Bantom Doubleday Dell Publishing Group 1540 Broadway, New York, N.Y. 10036, 1994.

Branden, Nathaniel. Self-Esteem at Work: How confident people make powerful companies. Jossey-Bay Publishers, San Francisco, 1998.

Branden, Nathaniel. Taking Responsibility. A Fireside Book, Published by Simon &Schuster, 1996. Rockefeller Center, 1220 Avenue of the America, New York, N. Y. 10020, 1996.

Branden, Nathaniel. The Art of Living Consciously: The power of awareness to transform everyday life. Simon & Schuster. Rockefeller Center, 1230 Avenue of the Americas. New York, NY 10020, 1997.

Castaneda, Carlos. The Teachings of don Juan: A Yaqui Way of Knowledge. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1968. ISBN 0-671-60041-9

Castaneda, Carlos. A Separate Reality: Further Conversations With Don Juan. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1971. ISBN 0-671-50728-1

Castaneda, Carlos. Journey to Ixtlan: The Lessons of Don Juan.. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1972. ISBN 0-671-60658-1

Kaynaklar

409

Castaneda, Carlos. Tales of Power. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1974. ISBN 0-671-55329-1

Castaneda, Carlos. The Second Ring of Power. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1977. ISBN 0-671-81650-0

Castaneda, Carlos. The Eagle's Gift. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1981. ISBN 0-671-44226-0

Castaneda, Carlos. The Fire From Within. A Washington Square Press Publication of POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster, Inc. 1230 Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1984. ISBN 0-671-54214-1

Castaneda, Carlos. The Power of Silence. Simon & Schuster, Inc. 1230

Avenue of Americas, New York, NY 10020, 1987. ISBN 0-671-

50067-8 Castaneda, Carlos. The Art of Dreaming. HarperCollins Publishers, Inc.,

10 East 53' Street, New York, N.Y. 10022, 1993. ISBN 0-06-

017051-4

Cloud, Henry ve Townsend, John. Sınırlar. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996. Cüceloğlu, Doğan. Yeniden İnsan İnsana. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991. Cüceloğlu, Doğan. İçimizdeki Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.

Cüceloğlu, Doğan. İyi Düşün Doğru Karar Ver. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Cüceloğlu, Doğan. Yetişkin Çocuklar. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Cüceloğlu, Doğan. İçimizdeki Biz. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Deikman, Arthur J. The Observing Self: Mysticism and psychotherapy. Beacon Press, 25 Beacon Street, Boston, Massachusetts 02108. 1982.

Dökmen, Üstün. İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Fields, Rick. The Awakened Warrior: Living with courage, compassion and discipline. A Jeremy P. Tarcher/Putnam Book, published by G.P. Putnam's Sons, 200 Madison Ave. New York, N.Y. 10016, 1994.

Goleman, Daniel. Duygusal Zeka: Neden IQ'den daha önemlidir. Varlık yayınları, Çağaloğlu yokuşu 40/2, 34440 Çağaloğlu-İstanbul, 1998.

410

SAVAŞCI

Lebow, Rob. A Journey into the Heroic Environment. Prima Publishing, P.O. Box 1260BK, Rocklin, CA 95677, 1995.

Leonard, George. Mastery: The keys to success and long-term fulfillment. Plume, Published by the Penguin Group, 375 Hudson Street New York, N.Y. 10014, 1991.

Orga, İrfan. Bir Türk Ailesinin Öyküsü. (Çeviren Arın Bayraktaroğlu) Ana Yayıncılık, Büyükdere Cad. Üçyol Mevkii No. 57 Kat:2, 80725 Maslak-İstanbul, 1994.

Perls, Frederick S. Geştalt Theraphy Verabatim. A Bantam Book, 1971. Bantam Books Inc., 666 Fifth Avenue, New York, N.Y. 10019, 1969.

Roger, John & Peter McWilliams. Life 101: Everything we wish we had learned in school– but didn’t. Prelude Press, 8159 Santa Monica Blvd., Los Angeles, California 90046. ISBN 0–931580–97–8, 1991.

Soysal, İlhanii. 20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi. Bilgi Yayınevi, Meşrutiyet Caddesi, No. 46/A, Yenışehir 06420–Ankara. 6.basım, 1994.

Stevenson, Jay. Philosophy (The complete idiot’s guide to). Alpha books, a division of Macmillan Reference USA, A Simon and Schuster Mac–millan Company, 1633 Broadway New York, NY 10019–6785, 1998.

Urgan, Mina. Bir Dinozorun Anılan.Yapı Kredi Yayınları, Yapı Kredi Plaza E Blok Manolya Sokak 1. Levent 80620 İstanbul, 1998.

Waitley, Denis. Empires of the Mind: Lessons to lead and succeed in a knowledge–based world. Quill–William Morrow and Co. 1350 Avenue of the Americas, New York, NY 10019, 1995.

Kavram Buldurusu

acı, 33, 126, 130, 153, 242, 295, bilinç, 27–28, 34, 47, 65–67, 71,

300,331,381,392,400 82–83, 100, 110, 113, 116, 124,

acizlik duygusu 295 131–132, 156, 186, 200–203,

ait olma, 37–40, 46–50, 53, 55, 84, 214–215, 221, 223, 227, 255–

109, 141, 172, 200–201, 206– 258’ 263’ 265’ 268’ 275> 279’

207, 227–228, 262–263, 269, 347–348 364 375 378– 379,

271, 273, 278–280, 291, 324– 383’ 389’ 396’ 398

325 374 382 birey olma, 37–39, 45–47, 50, 53,

alg.lama, 26, 34, 65, 87, 92, .04, ^^\|^^\|^?1’

109, 199. 270, 310, 314, 381, 396 2î8’ 238’ 2Ö2–2W< ıw> ım~

altyapı.51.118,162,261–266 280, 29. 374, 382

anababahk, 5, 301–302, 365, 392 bı^Vl’ W ‘

anlam arayış,, 1 12,24–25s 27, 43, bjtmemi . ‘,,, bitjrmek> ,06

54, 94, 207, 2111, 330, 361 ^^ ^ ^ ^ ^ ^

an am verme, 272 387 büyük resim, 70, 80,207,212, 324

anlamli, 6, 8, 10, 23, 30–31,34, 36– 3 37, 49, 54–55, 70, 76, 78, 85,

120,127,142,151,156,176, _____ C _____

193,206–207,212–213,241– cesaret, 52–53, 106, 127, 133,205, 242, 261, 267, 272, 275, 285, 213, 269–270, 338, 375– 376, 388

288–289, 298, 307, 311, 329, ,o „ –,,, Qr, o™ –^

335, 366 378 381 Cesur' 52"53' 79"80' 338' 375

an.amSiz.,k, 30, 267 v «*#" • f • 62' 160< 306' 339'

antitez, 254, 256, 290 cömert insan, 78

arayış, 1–2,8–9,211,272,277, 372–373

Aristo, 248–252, 257, 290 _____ v _____

Atatürk, 56, 95–96, 160, 265 çatışma, 42, 60, 192, 253–254

çocuk sorumluluğu, 191, 193

B

barışçı, 51–52

bilgi, 16, 68, 94, 98, 140, 143, 153, 170–171, 176, 179, 189–190, 217,240,306,311,337,342, 344, 359, 363

D

Darwin, 249–251

değerler, 49, 111,115,119–120,

133, 140, 150, 173,261,351 değerli olma, 322

412

Anlamalı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin SAVAŞÇI

değişim, 171, 240, 246–253, 257, 260–261,265,271,278,288, 290,389–391

dengesizlik, 227, 310–311,314–316,319–321

din, 71, 163,237,251,261

dindar, 68, 70, 71,74, 149

direnç, 28–29, 47, 243, 369

disiplin, 144–150, 154

doğallık, 86,381

dönüşüm, 279

duruş içinde olmak, 117,121

dürüstlük, 53, 90, 106, 125, 362

Eflatun, 17,81,250,254,257

ego, 65, 67, 78, 227, 276, 324, 352, 375

epistemoloji, 17

etik, 17

eylem, 22, 72, 97, 111,130, 185, 194, 198, 212, 232, 265, 268–270, 285,289,340,350–351,359

farkında olmak, 34,289, 347, 390

farkında oluş, 34, 82–84, 98, 190,

267, 268–269, 276, 324, 374, 383 farkındalık, 82, 86–87, 132, 184,

186,200,207,211,263,271,

301,378 felsefe, 15–17, 26, 71, 109, 161,

246–249,252,261,267,279,

302, 333, 389 fenomenoloji, 267

c

geçim için öğretmenlik, 6 geleceğin gücü, 160 gelişim için öğretmenlik, 11, 372 gerçeğe saygı, 89, 92, 102, 243,

379–381

gerçek dindar, 70, 71 gerçeklik, 68, 96, 102, 206, 254–255 gestalt, 276, 310–311,314 gönül yolu, 337, 346 gözlemleyen ben, 34, 65, 71, 78,

280, 324–325, 377–378 gözlemleyen bilinç, 20–21, 65–66,

113,291,347,352 güç, 9, 31,76, 113, 136, 143–144,

150, 154–155, 157–160, 170–

174, 183, 196,247,253,271,

342, 382–384 güçlü insan, 326 güçlü olma, 55, 137, 141, 162,

324, 383

H

hakkaniyet, 103, 112–115, 120–

121, 162

hapishane, 22, 46–50, 84, 322 Hegel, 171, 253–259, 290–291, 389 Heraclitus, 249, 290 hipnoz, 140, 175 hizmet, 6, 8, 10, 14, 31, 42, 47, 57,

70, 72–73, 78, 115, 120–121, 124,

169, 263, 286, 306, 384 Husserl, 26–28, 38, 231, 257, 267–268

içtenlik, 73–74 iletişimin gücü, 157 ilkeler, 119

Kavram Buldurusu J

Jung, Carl, 54, 252

K

kangal köpeği, 309

kendini adama, 117, 121, 291–292

kendini önemseme, 280–281, 284–285, 287, 344, 390

keşfetme ortamı, 371, 376

kişisel bütünlük, 55, 75, 88–89, 91, 99, 101–109, 115–116, 119; 123–128, 131–133, 157–159. 173, 185–186, 194–199, 271, 273, 321, 325, 362, 379, 386

korku, 78, 80, 93, 110, 132, 141, 144–147, 149–150, 154–155, 172–173, 286, 295, 349, 355, 365, 378–381

kültür, 38, 71, 93, 140, 144, 173, 231, 235, 242, 261, 264, 304

M

mahpus, 49, 51

Makyavelli, 163–164, 166, 169, 173

Marx, 162, 171, 257, 259–265, 290

mıışgibi yaşam, 41, 133, 139

mistik düşünce, 71, 72 ‘–’

mutlu olmak, 212

mutluluk, 1, 45, 108, 110, 182,

185, 208, 209–212, 232, 332,

350, 369–372 mücadele, 52–54, 151–154, 180,232,

258,309,345,359,375,401

_____N_____

nedensellik yasası, 96–97

nesnel ben, 65–71, 77–78, 155, 158,

172,239,276,280,287,289,

324, 375–378

413

niyet, 27–28, 55, 63–67, 74, 76, 83, 174,204,214,271,327,376–377, 386–387

niyetin saflığı, 121–122

niyetlilik, 27–28

_____O_____

ontoloji, 15–17

organik ilişkiler, 17

ortama getirilen bilinç, 202–203, 378

_____ö_____

öğrenme fırsatı, 30–31, 63, 258,

357–360, 398 ölüm bilinci, 184, 221–223, 238,

242–243,271,343,385,388,

389–390, 397 ötekileştirme, 172 özdeşim, 67, 96–97, 100–101, 107,

125–126, 279

özdeşim yasası, 96–97, 100,125–126 özgün yaşam, 290

Perls, Frederick, 34–35, 41, 276,

277,310–311,324,347 psikolojik anababak, 301, 392 psikoterapi, 36, 75

_____R_____

rüşvet, 87, 133 savaş, 29, 54, 77, 232, 287 savaşçı, 23–30,43,46–47, 51–55, 63–

67,72,74,78,84,94,106, 110, 114–117, 121–124, 131–133,141, 150–151, 159, 163–164, 167, 172, 176,

179, 190, 207, 211–215, 221–225, 227, 232, 240–241, 246, 260–

414

261, 270–272, 278, 286–293, 305, 310, 321–325, 329, 332–342, 345–364, 366–367, 370, 373, 375, 378, 381–382, 387, 389, 391–392, 396–397, 398

savaşçı tutumu, 30, 43, 74, 124, 151, 167,214,290,292,329, 367, 382, 387, 392

saygılı olmak, 381

sentez, 254, 256, 290–291

sevgi, 53, 74, 79, 103, 115–116, 120–121, 152–155, 164, 173,323,351

sevilmeye layık olma, 322

sıkıntıdan kurtulmak, 75

sınırlar bilinci, 320, 386

sonuç, 48, 78, 82, 104, 165, 174, 306,311,382 •

soru sormak, 24, 57, 68

sorumluluk, 83–84, 104–105, 121, 132, 143, 160, 176, 179–203, 207–209,213,215,222,237, 271,273,320–321,325,335, 344, 368, 385–386, 395

sosyal bağlam, 13–15

süreç, 27–28,46, 85, 114, 141,161, 172,250,254–255,276–277

_____Ş_____

şükran duygusu, 364, 367, 398

Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam için SAVAŞÇI T

Tao, 252, 285 tez, 254, 290–291 trans, 44–46, 140, 175

U

uyaniş, 25, 33, 35, 43–44, 54, 271, 375, 387

_____Ü_____

üstyapı, 162,261–266

_____V_____

varolmak, 201, 315

varoluş, 17,40–41, 157,240,248,

256, 268–270, 314–323, 326,

329, 355, 394 varoluş boyutları, 314, 321–322, 394

_____Y_____

yabancılaşma, 256–257, 268–269,

277–279, 389 yalnızlık, 114 yardım, 70, 117, 124, 178–179,

298, 305–306, 340 yaşam dansı, 37–38, 47, 55, 84 yetişkin özgürlüğü, 191, 193 yöneten, 24, 232–233

